BRON
VAN HET
OCCULTISME

G. de Purucker

Een moderne presentatie
van de oude universele wijsheid
gebaseerd op *De Geheime Leer*
van H.P. Blavatsky

Bron van het Occultisme

Van dezelfde auteur:

Aspecten van de Occulte Filosofie
Beginselen van de Esoterische Filosofie
Dialogen van G. de Purucker
De Esoterische Traditie
Levensvragen
Mens en Evolutie
Occulte Woordentolk
Het Pad van Mededogen
De Vier Heilige Jaargetijden
Wind van de Geest

BRON
VAN HET
OCCULTISME

Een moderne presentatie van de oude universele wijsheid
gebaseerd op *De Geheime Leer* van H.P. Blavatsky

G. de Purucker

Geredigeerd door

Grace F. Knoche

Theosophical University Press Agency
Den Haag

Oorspronkelijke titel:
Fountain-Source of Occultism

1974

Theosophical University Press
Post Office Box C
Pasadena, California 91109-7107

G. de Purucker
Bron van het Occultisme
Vertaling
Eerste druk 1990
Tweede, herziene druk 2006
ISBN 978-90-70328-79-5, E-boek

Nur 730
Trefwoord: theosofie, esoterie

Dit boek waarop copyright bestaat, mag kosteloos worden gedownload om het offline te lezen, maar mag in geen enkele vorm of op geen enkele manier – elektronisch, mechanisch, of door middel van fotokopieën, of opnames, of op een andere manier – voor commerciële of andere doeleinden worden gereproduceerd en/of gedistribueerd, zonder eerst toestemming aan Theosophical University Press Agency te vragen.

© 2010 Theosophical University Press Agency
Daal en Bergselaan 68, 2565 AG Den Haag
www.theosofie.net

Voorwoord

Een kunstwerk staat of valt met zijn vermogen om te inspireren. Voor een boek zoals *Bron van het Occultisme*, dat handelt over kosmische waarheden en het eeuwige zoeken van de mens naar antwoorden, geldt des te meer dat het staat of valt met de waarde van zijn boodschap. G. de Purucker is zich daarvan volledig bewust; hij beweert niet een definitieve formulering, het laatste woord over de waarheid, te verschaffen. Wat hij wel biedt is een heldere interpretatie van de universele wijsheid waarop de eeuwenoude Geheime Leer – en het meesterwerk van H.P. Blavatsky met die naam – is gebaseerd.

De Purucker werd op 15 januari 1874 geboren in Suffern, Rockland County, New York, en woonde tot het einde van de jaren tachtig in de Verenigde Staten, toen het gezin naar Genève, Zwitserland, verhuisde. Zijn vader, een dominee in de episcopale kerk, was daar benoemd tot predikant van de Amerikaanse kerk; hij was een geleerd man die zich volledig inzette, en het was zijn diepste wens dat zijn zoon tot geestelijke zou worden gewijd in de Anglicaanse kerkgemeenschap. Daarom leerde hij hem zelf Latijn, Grieks en Hebreeuws, en zorgde ervoor dat hij onderwijs kreeg in de moderne Europese talen, en in de geschiedenis en letterkunde van de bijbelse volkeren en van het oude Griekenland en Rome.

De jongen legde zich er met veel ijver op toe, maar hij had een diep onderzoekende geest, met een van nature intuïtief gevoel voor wat spiritueel echt en onecht is. Voordat hij achttien jaar was, wist hij met zekerheid dat hij niet tot de kerk kon toetreden; dat in feite geen enkele formele religie hem ooit zou kunnen binden. Het zoeken naar de gnosis, de levende wijsheid achter de uiterlijkheden van riten en leerstellingen, hield hem in hoge mate bezig.

De schok was pijnlijk voor zijn ouders: hun zoon, die van jongs af was voorbestemd om predikant te worden, die de Heilige Schrift in de oorspronkelijke talen kon lezen en getraind was voor het ambt en de verantwoordelijkheden van zielenherder – was agnosticus geworden.

Diep bedroefd verliet de jongeman zijn thuis en studies in Genève, scheepte zich in naar Amerika en ging, na een paar maanden in New York te hebben doorgebracht, naar Californië, waar hij op verschil-

lende ranches in San Diego County werkte. Ondertussen zette hij zijn zoektocht voort; 'om me heen ziend, naar links en naar rechts, probeerde ik de sleutel te vinden tot de geheimen van leven en dood die me zo kwelden.' Hij kocht boeken over de tarot en over genezing door gedachtekracht en ontdekte dat die geen voldoening schonken. Toen hij een vertaling van een van de *Upanishads* in handen kreeg, ging hij aan het werk om zich het Sanskriet eigen te maken, precies zoals hij zich al eerder Angelsaksisch had eigen gemaakt omdat hij, met de dichter Heine, geloofde dat 'men met iedere nieuwe taal een nieuwe ziel verwerft'.

Toen kreeg hij op een dag, zo vertelt hij ons, een boekje over theosofie in handen en 'het verraste me':

> Ik vond verheven gedachten! Ik besefte dat dit boek meer bevatte dan een agnosticus mogelijk achtte. Mijn jarenlange studie en het lezen van de wereldliteratuur – in het bijzonder de literatuur uit de oudheid – hadden me geleerd de oude waarheid te herkennen wanneer ik die zag. Ik werd geboeid door iets dat ik altijd in mijn hart had geweten; en dat was dat er altijd een groep, een kring, een vereniging, een genootschap van edele wijzen, grote zieners, heeft bestaan en nog bestaat, 'wijzen uit het oosten', zoals dit boek hen noemde.

We kennen de naam van het boek niet, maar we weten wel dat Hobart Lorenz Gottfried de Purucker (later voor zijn vrienden bekend als GdeP) op 16 augustus 1893 lid werd van The Theosophical Society, die toen in Amerika werd geleid door William Q. Judge, die in 1875 medeoprichter was met H.P. Blavatsky en H.S. Olcott van de moderne theosofische beweging. Als lid van de San Diego Lodge en regelmatig gebruiker van de bibliotheek hielp De Purucker bij het organiseren van een studie van *De Geheime Leer*. Hoewel hij pas negentien jaar was, werd hij al snel aangewezen als 'vaste studieleider' van de studies van de leden, waarvan de meesten aanzienlijk ouder waren dan hij. In de volgende 49 jaar, tot aan de dag van zijn dood op 27 september 1942, stelde GdeP zich ten volle in dienst van zijn medemensen – wat op schitterende wijze tot uitdrukking zou komen in zijn uiteenzettingen over de spirituele beginselen van de theosofie.

Alles wat hij zei, in vertrouwelijke gesprekken of in voor iedereen beschikbare literatuur, was een verdere uitwerking van het visioen uit zijn jeugd van de eenheid van het goddelijke dat zich overal in afdrukt, en de mogelijkheid van ieder mens die eenheid te ervaren.

Bron van het Occultisme vormt daarop geen uitzondering.

Toen Gottfried de Purucker in juli 1929 Katherine Tingley opvolgde als leider van de Theosophical Society, waarvan het internationale hoofdkwartier toen was gevestigd in Point Loma, Californië, begon hij met een reeks esoterische studies om de zaden van altruïsme te stimuleren en ook om onderricht te geven in de diepere aspecten van de theosofie. Geen vraag was te eenvoudig, geen te ingewikkeld voor een zorgvuldige beschouwing. Maar hij legde de nadruk erop dat de 'wetenschappelijk-filosofische' aspecten van de leringen altijd doordrongen moeten zijn van het 'ethisch-mystieke': alleen als men de leer die men hoort in praktijk brengt, zal ze haar esoterische inhoud openbaren.

Dit boek is ontstaan uit twaalf studieboekjes die in 1936 als vertrouwelijk materiaal werden gedrukt. Ze waren door een kleine commissie, onder leiding van dr. De Purucker, samengesteld uit stenografische verslagen van esoterische bijeenkomsten die van 1929 tot 1933 door hem werden gehouden en daaraan voegde hij bepaalde passages uit zijn publicaties en ook een grote hoeveelheid nieuw materiaal over een verscheidenheid van onderwerpen toe.

Bijzonder belangwekkend is de volgorde van de onderwerpen, zoals hij die zelf met heel veel zorg heeft vastgesteld. Zijn voornaamste zorg was, verklaarde hij, de lezer al bij het begin – voor hij misschien te zeer zou worden geboeid door de verheven filosofische leringen die later worden uiteengezet – de volle gelegenheid te geven zich het ideaal van onzelfzuchtig dienen eigen te maken, dat het kenmerk is van het pad van mededogen dat door de spirituele mentors van de mensheid wordt gekozen. Toen hem verder werd gevraagd waarom hij het strikt uit leringen bestaande gedeelte van de reeks begon met een diepzinnige verhandeling over Ruimte en māyā, in plaats van met de praktische en gemakkelijk te begrijpen onderwerpen zoals karma en wedergeboorte, antwoordde hij dat die ideeën al ruimschoots in de gepubliceerde boeken van de Society waren behandeld. Zijn hele streven was erop gericht het bewustzijn van de leerling uit de enge begrenzing van het zuiver persoonlijke te verheffen tot een kosmisch niveau, waar zelfs het moeilijkste menselijke probleem meer in verhouding kan worden gezien.

Het is duidelijk dat het boek uitgaat van de veronderstelling dat men enige basiskennis heeft van de theosofische denkwijze. Maar betekent dit dat het degenen voor wie deze ideeën nieuw zijn weinig te bieden heeft? Integendeel, want het geeft alle zoekers stof tot nadenken, wat

hun spirituele of religieuze instelling misschien ook is, en ook hen die zich op geloofsgebied van hun bindingen hebben losgemaakt en op zoek zijn naar een levensbeschouwing die hun houvast geeft. Kortom, het richt zich tot allen die het onderlinge verband erkennen tussen het menselijk lot en het kosmische plan; die intuïtief aanvoelen dat de pelgrimstocht van de mens zich over vele levens op aarde uitstrekt, zodat de ziel in de loop van de eeuwen haar latente goddelijkheid tevoorschijn kan brengen. Het richt zich vooral tot hen die in hun intiemste ogenblikken de innerlijke drang voelen om het stille, smalle pad te vinden en de oude gelofte af te leggen om zich geheel te wijden aan het dienen van de mensheid.

Er zijn misschien mensen die zouden willen dat dr. De Purucker het gebruik van vreemde termen tot een minimum had beperkt, het theosofische standpunt eenvoudig had weergegeven en de onderwerpen scherpomlijnd had uiteengezet. Want als we in *Bron van het Occultisme* het spoor volgen van de afdaling van de geest in de stof en van het weer opstijgen naar zijn oorspronkelijke bron, lezen we over loka's en tala's, over gebieden en dhātu's, over monaden en omhulsels.

Er is een goede reden voor het gebruik van zo'n rijke terminologie, ontleend aan de schatkamers van religies en filosofieën van het oosten en het westen. De basisideeën zijn dezelfde maar iedere lichtbrenger draagt zijn zienswijze van de werkelijkheid over via de lens van zijn eigen inwijdingservaring. Daarom biedt iedere spirituele ziener ogenschijnlijk iets unieks, terwijl hij in feite eenvoudig dezelfde occulte waarheid in een andere uiterlijke vorm kleedt. Dat dr. De Purucker uitvoerig aantoont dat de vele en verschillende namen in de oude geschriften voor God en de goden en hun talrijke functies slechts verschillende manieren zijn om het ene evolutieproces te beschrijven, was niet alleen om het begrip te verruimen van hen die aan een bepaald geloof zijn gehecht, maar ook om diegenen te helpen die zich met een vergelijkende studie van religies, filosofieën en mythologieën bezighouden.

Dit boek is echter meer dan een systematische behandeling van leringen; het stimuleert veeleer de intuïtie. Als de lezer de soms subtiele, maar altijd logische gedachtegang van de schrijver kan volgen, ontdekt hij misschien, in een plotselinge flits van inzicht, wat HPB met een bepaalde 'moeilijke' passage werkelijk heeft bedoeld. Wat vroeger zelfs voor de meest scherpzinnige een raadsel was, kan nu, vaak zonder

dat hij zich daarvan verstandelijk bewust is, zonneklaar worden en veel praktische wijsheid blijken te bevatten.

Maar ook al wordt in dit boek consequent de ene of de andere leer uit *De Geheime Leer* of *De Mahatma Brieven* uiteengezet, men moet niet denken dat de schrijver de geschriften van HPB of van haar leraren ziet als 'het laatste woord van onfeilbaar gezag, zoals de christenen hun bijbel beschouwden en daarna vereerden' – om een brief aan te halen die GdeP op 14 juni 1932 aan A. Trevor Barker schreef. 'Als dat het geval zou zijn, zouden we nooit evolueren. HPB's boeken zouden heilig en onschendbaar zijn. . . . Het gaat erom dat we achter de beginselen staan. Dat is heel belangrijk.'

Keer op keer herinnert de schrijver ons eraan dat het enige gezag, de enige werkelijke inwijder voor ieder mens, zijn eigen hogere zelf is. De paradox is dat dr. De Purucker werkelijk spreekt 'als iemand met gezag', het gezag van diepe spirituele ervaring. Daardoor worden veel deuren wijd geopend, ofschoon er evenveel gesloten blijven of slechts op een kier staan, in afwachting van het ogenblik dat de lezer zelf zo zal aankloppen dat de deur zich wijd voor het licht van zijn eigen innerlijke god opent. Als we ons alleen op hoofdgeleerdheid, de leer van het oog, verlaten, zullen we slechts weinig van duurzame waarde verwerven. Het is de leer van het hart die aanspraak op onze trouw moet kunnen maken, de hartenwijsheid die haar stempel op de ziel drukt.

Het is veelbetekenend dat G. de Purucker al in 1935 in het openbaar de hoop uitsprak 'nog een of twee boeken te kunnen uitgeven met theosofische leringen', die tot dan in besloten kring werden verspreid, als hij daarvoor 'de tijd en de energie zou kunnen vinden'. Wat vroeger als esoterisch werd beschouwd zou volgens hem zelfs toen al in hogere mate worden begrepen, als gevolg van het 'meer ontwaakte verstand van de mens van nu' en door de toegenomen 'ontvankelijkheid voor nieuwe ideeën [die] een totaal ander en in feite braakliggend terrein van bewustzijn heeft opgeleverd' (*De Esoterische Traditie*, blz. xiii). Hij kon deze plannen niet zelf realiseren; daarom werd een van deze beoogde werken, *Dialogen van G. de Purucker*, dat verslagen bevat van de bijeenkomsten van de Katherine Tingley Memorial Group, in 1948 door Arthur L. Conger uitgegeven. Door het publiceren van *Bron van het Occultisme* zijn beide boeken met tot nu toe esoterisch materiaal – waarnaar men heeft uitgezien – nu overal verkrijgbaar.

We betreuren het zeer dat James A. Long, leider van de Theo-

sophical Society van 1951 tot 1971, het verschijnen van dit boek in voltooide vorm niet heeft mogen beleven. Maar de richtlijnen die hij in 1966 gaf voor het redigeren en voorbereiden van het manuscript zijn trouw gevolgd: het bewaren van de zuiverheid van de leringen, zowel wat betreft sfeer als inhoud; het weglaten van onnodige herhalingen en van alle zaken die alleen de organisatie van de Theosophical Society of de Esoterische Sectie betreffen; het aanpassen van de spelling van die Sanskriet- en andere vreemde woorden die nu algemeen worden gebruikt, zoals karma, enz.; en waar dat raadzaam was, het omzetten van het materiaal uit de strikt vertrouwelijke, esoterische omlijsting naar een voor publicatie geschikte vorm. Kortom, uit de twaalf boekjes die verbazingwekkende schat aan wijsheid die ze bevatten te comprimeren en te distilleren, zodat de wereld er haar voordeel mee kan doen.

Long bracht de bedoeling van dr. De Purucker als volgt onder woorden:

> Al deze esoterische leringen hebben één doel – niet slechts om het intellect van de lezer te bevredigen, maar om de grondslag te leggen voor de ontwikkeling van de meedogende kant van ons wezen, opdat we onze medemensen beter kunnen dienen.
>
> De fundamentele waarde van het boek is dat we achter het ruimtelijke en kosmische beeld de bron van mededogen gaan zien dat aan het hart van de kosmos ontspringt en vandaar uitstroomt naar de melkweg, het zonnestelsel, onze aardbol en de mens. Dit alles vormt een manifestatie van een mededogen dat ons begripsvermogen te boven gaat.

We moeten hier melding maken van het werk dat nauwgezet is verricht door onze onvermoeibare stafleden zowel redactioneel als in de drukkerij: Kirby Van Mater, archivaris; John P. Van Mater, die het manuscript controleerde voordat het werd gezet en die de index maakte; Dorothy LeGros en Eloise Hart voor de verschillende keren dat het manuscript werd uitgetypt; Madeline Clark, Manuel Oderberg, Ingrid Van Mater, Elsa-Brita Titchenell, Sarah B. Van Mater en Lawrence Merkel, voor hun zware taak van het proeflezen; en niet in het minst de redactiecommissie, A. Studley Hart, wijlen Willy Ph. Felthuis en Ida Postma die allen langdurig en toegewijd met mij samenwerkten om dit boek tot stand te brengen.

Precies honderd jaar na de geboorte van Gottfried de Purucker betuigen we dankbaar onze erkentelijkheid voor wat we spiritueel ver-

schuldigd zijn aan hem die het vuur van aspiratie weer ontstak, in de overtuiging dat *Bron van het Occultisme* de kracht bezit om in de komende eeuwen iedere ernstige zoeker te inspireren.

GRACE F. KNOCHE

15 januari 1974
Pasadena, Californië

Inhoud

Voorwoord / v

1 *De oorspronkelijke wijsheidsleer*

Het doorgeven van het licht / 3
Spirituele verlichting tegenover psychische illusies / 9
Het stille, smalle pad / 16
Geloftekoorts en spirituele wil / 23

2 *Discipline gaat aan de mysteriën vooraf*

Esoterische discipline / 33
Meditatie en yoga / 43
De pāramitā's en het verheven achtvoudige pad / 49
De inwijdingscyclus / 61

3 *Ruimte en de leer over māyā*

De leegte en de volheid / 73
Het grenzeloze in oude kosmogonieën / 78
De ruimten van de Ruimte / 82
Ruimte, tijd en duur / 88
Kosmische werkelijkheid en mahāmāyā / 94
Parabrahman-mūlaprakriti / 98
Manvantara: een droom, een māyā / 104
Hindoe-opvattingen over māyā / 110
Spirituele werkelijkheid en door het denkvermogen voortgebrachte illusie / 115

4 *Melkwegstelsels en zonnestelsels: hun ontstaan, bouw en bestemming*

Het heelal: een levend organisme / 121
Dagen en nachten van Brahmā / 124

Het ontstaan van een universeel zonnestelsel / 129
De hemelzodiak en de geboorte van een zonnestelsel / 137
Rāja-zonnen en het kosmische Ei van Brahmā / 142
Wederbelichaming van een planeetketen / 146
De twaalf fohatische magnetismen / 153
De bolzodiak / 157
Het aurische ei: kosmisch en microkosmisch / 160
Het astro-theogonische aspect van de kosmos / 164
De occulte fysiologische structuur van het zonnestelsel / 169
De oorzakelijke aard van cyclussen / 174
Cyclische tijdsperioden / 177
Rascyclussen en -yuga's / 181

5 *Hiërarchieën en de leer over de emanaties*

Vanuit het paranirvāṇa naar het manvantara / 191
De kosmische geest in pralaya en manvantara / 196
De drie logoi / 203
Fohat, de dynamische energie van de kosmische ideatie / 210
Over de gnostische aeonen / 214
De leer over svabhāva / 220
Geluid, kleur en getal / 227
Architecten en bouwers / 233
De lipika's / 241

6 *Onzichtbare werelden en hun bewoners*

Patronen bij het vormgeven van werelden / 247
Het ontrollen van de kosmische elementen / 251
Elementalen, de nakomelingen van de kosmische elementen / 256
De tattva's en de zeven zintuigen van de mens / 263
De geboorte van een bol / 270
Bewustzijnsgebieden en bewustzijnstoestanden / 276
Loka's en tala's / 283
De menselijke levensgolf in de loka-tala's / 288
Verweving van loka's en tala's / 294
Monaden, bewustzijnscentra / 299

De klassen van monaden / 307
Het drievoudige evolutieplan / 314

7 *De leer over de sferen*

Het hart van de zon – een godheid / 325
Zonnevlekken en de circulaties in het zonnestelsel / 332
Magnetisme van zon en aarde / 339
Het triadische leven van Vader Zon / 344
De twaalf heilige planeten / 352
Aard en kenmerken van de planeten / 362
Asteroïden, meteoren en kosmisch stof / 374
De maan / 378
De planeet van de dood / 385
Levensgolven en de binnenronden / 389
Interplanetair nirvāṇa en interbol-nirvāṇa / 401
Śishṭa's en manu's / 409

8 *Goden – monaden – levensatomen*

Wie zijn de goden? / 419
De evolutiereis van de monaden / 424
Levensatomen, hun oorsprong en bestemming / 429
Erfelijkheid en de levensatomen / 437
De transmigratie-leer / 441
De oorzaak van ziekte / 447
De mens is zijn eigen karma / 455
Is karma ooit onverdiend? / 461
Goed en kwaad / 468

9 *Relaties tussen de kosmische en de menselijke constitutie*

Het aurische ei, zijn aard en functie / 475
Monaden, ego's en zielen / 481
Het aurische ei en de beginselen van de mens / 488
Vele monaden in de mens / 496

Verloren zielen en het pad van de linkerhand / 502
Occulte fysiologie / 510

10 *De hiërarchie van mededogen*

De stille wachters / 519
De drie gewaden / 527
De menigte dhyāni-chohans / 531
De avatāra – een spirituele gebeurtenis / 539
Upapādaka- en anupapādaka-avatāra's / 543
Avatāra's van Mahā-Vishṇu en Mahā-Śiva / 549
Jezus de avatāra / 552
Het āveśa-vermogen / 559
De Tibetaanse lamaïstische hiërarchie / 563
Vijfde- en zesde-ronders / 570
Boeddha's en bodhisattva's / 576
Gautama de Boeddha / 581
Onze spirituele thuisbasis / 589

11 *De dood en de circulaties in de kosmos* – 1

De eenheid van alle leven / 597
De oorzakelijke aspecten van de dood / 602
Het proces van ontlichaming / 607
Het panoramische visioen / 613
De prāṇa's of levensessenties / 620
De fysieke dood – een elektromagnetisch verschijnsel / 626
Kāmaloka en de tweede dood / 630
De vier bewustzijnstoestanden / 635
Het oude spiritualisme tegenover het moderne spiritisme / 642
De aard van het kāmarūpa / 648

12 *De dood en de circulaties in de kosmos* – 2

De aard en kenmerken van devachan / 655
De duur van de devachanische periode / 662
Devachan en de bollen van de planeetketen / 668

Nirvāṇa / 673
Slaap en dood zijn broeders / 677
Door de poorten van de dood / 685
Het proces van wederbelichaming / 692
Binnen- en buitenronden / 699
Interplanetaire omzwervingen / 704
Terugreis van het zich wederbelichamende ego / 710

Aantekeningen / 717

Aanhangsels / 745

De precessiecyclus / 747
De macht van geluid / 750
De vier heilige jaargetijden / 754
HPB / 756
Boodschappers van de loge – de insignia majestatis / 759
Nārada / 766

Index / 775

1

De oorspronkelijke wijsheidsleer

De oorspronkelijke wijsheidsleer

Het doorgeven van het licht / 3
Spirituele verlichting tegenover psychische illusies / 9
Het stille, smalle pad / 16
Geloftekoorts en spirituele wil / 23

Het doorgeven van het licht

Er is maar één occultisme, één waarheid. De bron van wijsheid op deze aarde is de broederschap van adepten, het spirituele hart van de wereld, waaruit zonder ophouden een stroom van inspiratie en verlichting vloeit. Het is de ene verheven bron, waaraan alle facetten van de waarheid zijn ontsprongen die in de religieuze en filosofische stelsels van de wereld zijn te vinden. Daaruit komen van tijd tot tijd niet alleen de grote wijzen en leraren voort als gidsen en leermeesters van de mens, maar ook afgezanten of boodschappers, bekend of onbekend, die in de wereld werken voor het welzijn van de mensheid.

Deze bron van wijsheid wordt gevormd door de edelste spirituele en intellectuele reuzen die de mensheid ooit heeft voortgebracht – mensen die één zijn geworden met de god in hen. Ze kennen elkaar, verenigen zich en vormen zo de grote school van licht en waarheid, de grote broederschap. In verschillende tijdperken zijn ze met allerlei namen aangeduid, en de hoogsten van hen staan in de boeddhistische landen bekend als dhyāni-chohans; de oude Perzen spraken over de leden van deze zonnehiërarchie als amshaspends. Joodse mystici en kabbalisten noemden hen bnēi 'elohīm, zonen van de goden; en in andere landen werden ze zonen van het licht, of zonen van de zon genoemd, zoals in het oude Egypte.

Een ontelbaar aantal occulte scholen, alle voortgekomen uit de moederschool, hebben in het verleden bestaan, bestaan nu nog en zullen ook in de toekomst bestaan. De mysteriën van de Grieken waren zo'n school, evenals die van de Perzen en de Egyptenaren; de mysteriën van het oude Amerika, zoals bij de Peruvianen en de Maya's, waren scholen die tot dezelfde heilige traditie behoorden. Zowel het lamaïsme van Tibet als de Vedānta van Hindoestan zijn in essentie occulte scholen, hoewel ze ook stelsels van exoterische filosofie zijn. De rozenkruisers uit de middeleeuwen waren oorspronkelijk een mystiek theosofische en quasi-esoterische groep; en de Martinisten uit Frankrijk, die zelfs nu nog bestaan, vormen een van de 'occultistische' scholen. Dan zijn er nog de zogenaamd alchemistische groepen, hetzij in India, Klein-Azië of in Europa, waarvan de aanhangers, ook al heb-

ben ze enige spirituele aspiratie, toch veel meer naar vermogens of verschijnselen verlangen.

Er bestaan bovendien in het oosten een aantal quasi-occulte groepen, sommige groot en sommige klein, die op hun eigen manier de verschillende overblijfselen van mystieke literatuur bestuderen die in de afgelopen eeuwen in die landen is voortgebracht. In Perzië, Egypte, Syrië en in delen van Turkije bestaan soortgelijke groeperingen, die vaak zeer exclusief zijn en waarvan men gewoonlijk niets hoort.

Al dergelijke genootschappen, die in ieder land en iedere eeuw bestaan, doen op hun wijze enig goed werk naarmate ze de oude wijsheid brengen. Maar wat ze aan waarheid doorgeven is te vaak gezien door het vervormende mentale prisma van hen die van de bron zijn afgeweken. Alleen als ze het oorspronkelijk van de moederschool ontvangen licht getrouw doorgeven, kunnen ze terecht scholen voor occultisme worden genoemd. Hieraan kan nog worden toegevoegd dat er op het ogenblik in de wereld op elk van de grote continenten enkele – zeer weinige – echte esoterische scholen bestaan die met de broederschap zijn verbonden.

Enkele intuïtieve geleerden hebben het bestaan van esoterische leringen in de archaïsche mysteriescholen wel vermoed, maar ze zijn nog nooit als een samenhangend geheel gevonden. In de verschillende geschriften van de oudheid vinden we hier en daar een toespeling of een verwijzing, maar een logisch en duidelijk geformuleerd stelsel van dergelijke leringen bestaat alleen op plaatsen waar geen enkele oningewijde onderzoeker tot nu toe bewust is doorgedrongen.

Voor het vastleggen van de diepere waarheden voor latere generaties maakten de oude wijzen en zieners gebruik van beeldspraak of vergelijkingen, vaak in fantasierijke en merkwaardige verhalen: legenden, sprookjes, mythologische verdichtsels. Zo maakte bijvoorbeeld Plato door middel van mythen veel bedekte toespelingen op zaken die in de mysteriën werden onderwezen; maar omdat hij wist waar het om ging en hij er toestemming voor had ontvangen en het onder de dekmantel van beeldspraak deed, was het geen schending van de letter noch van de geest van zijn eed.

De grote leraren uit vervlogen eeuwen maakten gebruik van esoterische termen wanneer ze brieven aan elkaar schreven en bij het samenstellen van hun boeken die ze van hand tot hand lieten gaan. Zij die waren ingewijd konden begrijpen wat ze lazen; voor hen was

het verstaanbaar en duidelijk; maar voor degene die niet binnen de 'tempelmuren' was toegelaten, waren de leringen niets anders dan een speculatieve filosofie, of misschien een nietszeggend jargon.

Deze wijsheidsleringen zijn door de ene wijze aan de andere in een rechtstreekse opvolging doorgegeven sinds de tijd dat de mysteriën voor het eerst werden ingesteld onder de mensen uit de laat-Lemurische en Atlantische tijden – een stap die van essentiële betekenis werd, omdat de mensheid het vermogen tot rechtstreeks en bewust contact met haar goddelijke voorvaderen had verloren. Zo werd de mens geleerd de ziel te verheffen door wilsinspanning, gecombineerd met intense aspiratie, met het doel hem in rechtstreeks spiritueel en verstandelijk contact te brengen met zijn eigen innerlijke god – of met een andere godheid. Op die manier werden de edelste waarheden over de mens en het heelal oorspronkelijk waargenomen en daarna 'gezongen' – om het woord uit de Veda te gebruiken – d.w.z. in menselijke taal geformuleerd.

Hoe komt het dat in praktisch alle literatuur van de oudheid spirituele leringen werden gegeven in de taal van het slagveld? De *Bhagavad-Gītā,* bijvoorbeeld, vertelt over het conflict tussen de tegenover elkaar staande legers van de Kuru's en de Pāṇḍava's. In de Germaanse en Scandinavische mythologieën is er een constante strijd tussen de goden en de helden; dat geldt ook voor de Griekse, Egyptische, Perzische en Babylonische mythologieën – ze zijn in dit opzicht alle gelijk.

De vraag is gemakkelijk te beantwoorden: aan kinderen geven we sprookjesboeken; tegen hen die de betekenis van vrede en rust en de enorme kracht die daarin ligt niet kunnen begrijpen, spreken we over strijd en over gevechten, omdat er altijd een overwinnaar en een overwonnene is. In de wereldliteratuur werden geheimen van mystieke waarheden daarom in de vorm van een heldenverhaal geschreven, om tegemoet te komen aan het spirituele klimaat van die tijden. Maar daarachter stonden de esoterische scholen* die waarheid en mededogen op een meer directe manier onderwezen, zoals Lao-tse in China: 'De weg van tao betekent niet strijden.' Dat is het tegenovergestelde van berusting, want berusting is gewoonlijk spirituele verdoving, terwijl het

---

*Elk stelsel van religieus-filosofisch denken heeft zijn eigen term gehad voor deze universele esoterische leer. In de hindoegeschriften van het voor-boeddhistische tijdperk wordt ernaar verwezen als brahmavidyā, ātmavidyā en guptavidyā, wat resp.

hele streven juist erop gericht moet zijn om in ons leven en in elke vezel van ons wezen een actieve geest van mededogen voor de hele mensheid tot uitdrukking te brengen.

Zoals de oorspronkelijke esoterische groeperingen de grote religieuze en filosofische scholen van het verleden werden, zo was de huidige theosofische beweging bedoeld om de spiritueel-intellectuele kweekplaats te zijn waaruit de grote filosofische, religieuze en wetenschappelijke stelsels van toekomstige eeuwen – ja, het hart van de beschavingen van de komende cyclussen – zullen ontstaan.

In elk belangrijk tijdperk zijn er in verschillende delen van de aardbol theosofische bewegingen gesticht. Enkele hadden succes; de meeste bestonden een poosje, deden enig goed werk, verrichtten een bepaald deel van het werk dat gedaan moest worden en mislukten dan, werden een kerk, een sekte, een dogmatisch geloofsstelsel. Zulke periodieke pogingen om in het hart van de mens de tijdloze waarheden te prenten, zullen in de toekomst worden voortgezet, totdat de mens zover is geëvolueerd dat hij het licht verwelkomt als het verschijnt en hij het als het kostbaarste geschenk in ere zal houden.

Zo gebeurde het dat in 1875 twee mannen, met een ziel als van een boeddha, de uitdaging aannamen om in zekere zin karmisch de verantwoordelijkheid op zich te nemen voor het brengen van een nieuwe boodschap die, op grond van haar innerlijke vitaliteit en de overtuigingskracht van haar waarheden, de mens tot nadenken zou stemmen. Vanaf dat moment begonnen er in de wetenschap nieuwe ideeën te ontstaan; de gedachteatmosfeer van de wereld gaf nieuwe impulsen te zien en, wat zeker niet het minst belangrijke was, het ideaal om voor een uiteindelijke universele broederschap onder alle volkeren te werken vond ingang. Het hoofddoel was deze oude spirituele beginselen als zuurdesem te laten werken in het menselijk denken, op het gebied van religie en filosofie en tenslotte in de maatschappelijke structuur zelf. H.P. Blavatsky werd geïnspireerd tot het schrijven van haar meesterwerken, *Isis Ontsluierd* en *De Geheime Leer* – niet met het doel een nieuwe godsdienst te stichten, maar om de archaïsche wijsheidstraditie van de

---

betekent kennis van het verhevene, kennis van het zelf en geheime kennis; ook als rahasya, een woord dat mysterie betekent en dezelfde betekenis heeft als het mysterion van de Grieken en de gnosis van het neoplatonisme en de gnostische scholen. In het boeddhisme was en is het nog bekend onder namen zoals āryajñāna, edele of verheven kennis, en bodhidharma, de wet of het pad van wijsheid.

mensheid in haar meer esoterische aspecten opnieuw en vollediger te formuleren. Als zodanig was ze een van de schakels in de reeks opeenvolgende leraren die op bepaalde vaste tijden verschijnen om het esoterische licht en de esoterische waarheid door te geven. Ze kwam aan het begin van een nieuwe messiaanse periode en aan het einde van een oude, en was dus de boodschapper voor het komende tijdperk.

Deze opvolging van leraren, de een na de ander, heeft zich ontelbare eeuwen voortgezet. Daaraan is niets verbazingwekkends; het is eenvoudig een illustratie van een van de natuurwetten dat er, evenals de ene generatie op de andere volgt en de ene soort na de andere in de loop van de evolutie verschijnt, een keten van wijzen bestaat die door de eeuwen heen zorgen voor een aanhoudende stroom van waarheid. In Sanskrietgeschriften wordt deze de guruparamparā genoemd, waarvan er twee soorten zijn: ten eerste, die wijzen van wie de een als het ware boven de andere uitsteekt door een geleidelijke toename van wijsheid en spirituele waardigheid; en ten tweede, diegenen die elkaar in de tijd en in een doorlopende reeks in de uiterlijke wereld van de mens opvolgen.

Hetzelfde patroon was aan de Griekse dichters en filosofen bekend; Homerus en Hesiodus spraken beiden over de Gouden Keten die Olympus met de aarde verbindt, en latere Griekse mystieke schrijvers spraken erover als de Keten van Hermes. Dit doorgeven van de toorts van het licht van hand tot hand heeft altijd bestaan en zal altijd blijven bestaan – zolang uit het hart van de mens de roep klinkt. Als die roep verstomt, blijft de keten van opvolging wel intact, maar werken de leraren niet langer in het openbaar.

De beschermers van de mensheid – noem ze zoals u wilt, meesters, mahātma's, adepten of oudere broeders van het ras – werken overal waar ze ook maar de geringste kans bespeuren om goed te doen, om de spirituele natuur van hun medemensen tot ontwikkeling te brengen. Het is duidelijk dat elke organisatie of groep mensen, of iedere enkeling die in het leven een edel pad probeert te volgen, hun hulp zal ontvangen als ze dat verdienen. Verdienste is de toets, de enige toets. Als de juiste roep wordt gedaan, wordt deze beantwoord. Maar als het alleen voor eigen voordeel is, is het beslist geen 'juiste roep'. De enige roep die ze erkennen, is de roep die wordt gedaan door hen die in hun hart hunkeren naar licht, die zoeken naar wijsheid en die een ziel hebben die door mededogen wordt bewogen. Bovendien moet de roep uitslui-

tend worden gedaan met het doel de wijsheid en het licht die worden ontvangen, te leggen op het altaar van dienstbaarheid aan de mensheid. Geen enkele ernstige hartenklop blijft onbeantwoord en elke aspiratie van de ziel om te helpen wordt getrouw geregistreerd.

De broederschap van adepten is dus de beschermer en bewaarder van de oorspronkelijke wijsheid, en haar leden hebben gezworen deze geheim te houden en in stilte te bewaren totdat iemand aan de deur klopt met de juiste klop. Ze ontvangen op hun beurt licht van anderen, hoger dan zijzelf; en zo wordt deze theosophia – de wijsheid van de goden – steeds weer aan de mens overgebracht langs de Gouden Keten van Mercurius, de vertolker.

Spirituele verlichting tegenover psychische illusies

Spirituele en astrale krachten werken voortdurend en zijn sinds de allervroegste tijdperken van de aarde actief. Maar er komen bepaalde tijden in de geschiedenis van de mens waarin de deur tussen deze fysieke wereld en de innerlijke gebieden gedeeltelijk openstaat, zodat de mens ontvankelijker wordt voor deze subtiele invloeden. We zijn bezig een tijdperk van materialistisch leven en denken te verlaten en een meer spiritueel tijdperk binnen te treden. Tegelijkertijd is de wereld vol tekenen die wijzen op een uitbarsting van psychische invloeden en die zijn altijd misleidend, altijd gevaarlijk, omdat de astrale sferen tot een lager gebied van het stoffelijke bestaan behoren, dat vol kwalijke emanaties is, zowel menselijke als andere.

In zo'n periode zijn we nu, een periode waarin niet zozeer de spirituele en astrale energieën worden gestimuleerd, maar waarin we ons op het overgangspunt van twee grote cyclussen bevinden, het einde van de ene en het begin van de andere; en in overeenstemming met deze overgangsperiode van cyclussen verandert de spirituele instelling van de mens snel en wordt hij psychisch gevoeliger. Daarin schuilt een groot gevaar, maar het biedt ook een grotere kans om sneller vorderingen te maken, indien het bewustzijn van de mens zich naar hogere dingen keert, want deze versnelde verandering is vooral sterk als het om spirituele krachten gaat.

Dit verschijnsel is niet uniek; het heeft zich ook in het verleden voorgedaan. Tijdens de neergang van de Atlantiërs werd een zeer krachtige poging in het werk gesteld – een poging die zijn hoogtepunt bereikte in het stichten van de mysteriescholen, die zich vele eeuwen daarna manifesteerden in de verschillende mystieke, religieuze en filosofische centra van de oude wereld. Als we de heilige literatuur van de wereld onderzoeken, zien we dat de oudste het meeste bevat aan archaïsche esoterische leringen. De reden daarvan is dat ongeveer sinds de tijd van het verzinken van het laatste eiland van het Atlantische stelsel van continenten – dat volgens Plato zo'n 9000 jaar voor zijn tijd zou hebben plaatsgevonden – er sprake is van een gestage toename van stoffelijk-

heid in de wereld, en een daaruit voortvloeiende overeenkomstige afname van spirituele impulsen. Maar aan deze cyclus is, zoals gezegd, kortgeleden een einde gekomen. De cyclus die we ingaan is een zeer ongewone, omdat hij niet behoort tot het zogenaamde messiaanse tijdperk dat 2160 jaar duurt, maar een periode omvat van zo'n tien- tot twaalfduizend jaar.

Grote gebeurtenissen worden voorbereid, want de hele beschaafde wereld nadert een kritiek punt in haar geschiedenis. Er is letterlijk een veldslag gaande tussen de krachten van het licht en de krachten van de duisternis, en het is een zeer wankel evenwicht, waaruit de schaal van het lot naar de ene of de andere kant van de scheidslijn tussen spirituele veiligheid en spirituele teruggang zal doorslaan.

In een brief die H.P. Blavatsky kort voor haar dood schreef, gaf ze de volgende waarschuwing:

> Psychische vermogens met al hun verlokkingen en gevaren ontwikkelen zich nu onvermijdelijk onder u en u moet oppassen dat de psychische ontwikkeling de mānasische en spirituele niet overtreft. Als psychische vermogens volledig onder controle worden gehouden – worden beheerst en geleid – door het mānasische beginsel, dan zijn ze waardevolle hulpmiddelen voor onze ontwikkeling. Maar als deze vermogens vrij spel krijgen, leiding nemen in plaats van geleid te worden, gebruiken in plaats van gebruikt te worden, brengen ze de onderzoeker tot heel gevaarlijke waanvoorstellingen en de zekerheid van morele ondergang. Volg deze ontwikkeling die in uw ras en evolutieperiode onvermijdelijk is daarom nauwlettend, zodat ze tenslotte ten goede en niet ten kwade zal uitwerken.*

Zoals helaas steeds het geval is in een tijd die het contact met het spirituele heeft verloren, leeft er nu onder de mensen een verlangen naar vermogens, naar de ontwikkeling van vermoede maar nauwelijks geaccepteerde hogere krachten; en in hun blindheid zoeken ze buiten zichzelf. Hun hart hongert naar antwoorden op de levensraadsels en daarom nemen ze alles aan wat leermeesters die hun eigen lof zingen, vertellen over het verwerven en aanwenden van psychische vermogens, en bij die 'leringen' wordt het persoonlijke voordeel altijd als lokaas gebruikt. Het is moeilijk over deze dingen te spreken zonder

---

*Uit een brief gedateerd Londen, 15 april 1891, aan de Vijfde jaarlijkse Conventie van de Theosophical Society, Amerikaanse afdeling, gehouden in Boston, Mass., op 26-27 april. (Zie: *H.P. Blavatsky aan de Amerikaanse Conventies*, blz. 49.)

velen te kwetsen, die in goed vertrouwen en onbekend met de waarheid volgen wat hen een glimp toeschijnt van een groter leven dan ze hebben; en dit verklaart de vele zogenaamd psychische en quasi-mystieke bewegingen* die er nu zijn en die in veel gevallen de mensen verwijderen van het licht dat van hun eigen innerlijke god uitstraalt, in plaats van ze nader tot dat licht te brengen. We moeten in deze dingen altijd op onze hoede zijn. De golven van het astrale licht zijn bijzonder onbetrouwbaar, en duizenden en duizenden volgen psychische dwaallichten in plaats van het rustig brandende licht van de godheid in ons.

Het is eenvoudig een feit dat het westen wordt misleid door leringen over het paranormale die in zichzelf niets blijvends bezitten. En zij die deze praktijken volgen zijn in negenennegentig van de honderd gevallen mensen met een spiritueel en psychisch ongetrainde karakterstructuur, die dus gemakkelijk door de māyā van de paranormale verschijnselen worden gegrepen. Dit betekent niet dat zulke krachten en vermogens slecht zijn of niet een natuurlijk deel vormen van de menselijke constitutie; en evenmin dat ze nutteloos zijn. Er wordt bedoeld dat ze zeer gevaarlijk zijn voor iemand zonder spiritueel inzicht en zonder de kracht van het intellect en de spirituele wil om de psychische natuur waarin deze vermogens thuishoren, te leiden en te beheersen.

Gevaarlijk zijn ook de haṭhayoga-oefeningen van psychoastrale aard, die gewoonlijk gepaard gaan met het aannemen van bepaalde lichaamshoudingen, enz., en waaraan sommige mensen zich overgeven in een poging vermogens van een lagere orde te verwerven. Deze oefeningen kunnen niet alleen het verstand aantasten en het zelfs ontwrichten en zo krankzinnigheid veroorzaken, maar kunnen ook de normale prāṇische circulaties in het lichaam verstoren. Godsdienstfanaten worden vaak krankzinnig, en in bepaalde gevallen van sensitiviteit worden ze wat

---

*Op een wel 'zeer' gering aantal uitzonderingen na hongeren al deze groeperingen min of meer naar de lagere siddhi's, waarover HPB, die de Pāliterm iddhī gebruikt, in *De Stem van de Stilte* spreekt. In India worden ze vertegenwoordigd door de verschillende scholen voor yogabeoefening.

Siddhi, van de Sanskriet werkwoordswortel *sidh*, voltooid worden, een doel bereiken, betekent 'volmaakte verwerving'. Er zijn twee categorieën van siddhi's: die welke betrekking hebben op de lagere psychische en mentale energieën, en de siddhi's die betrekking hebben op de verstandelijke, spirituele en goddelijke krachten; de spiritueel ingewijde beschikt over beide en gebruikt ze alleen voor het welzijn van de mensheid en nooit voor zichzelf. De persoonsnaam van Gautama de Boeddha, Siddhārtha, betekent 'hij die zijn doel heeft bereikt'.

men extatici noemt, die door onwetenden voor toonbeelden van een heilig leven worden aangezien, alleen omdat hun huid kan bloeden en hun handen en voeten wonden kunnen vertonen die zouden zijn veroorzaakt door de nagels van het kruis. Hetzelfde kan worden gezegd van fakirs en de lagere soort yogī's uit het oosten. Het gevolg kan zijn dat zowel de geest als de gezondheid en ook het leven zelf in gevaar worden gebracht. In al die praktijken is geen greintje spiritualiteit.

Hij die het pad betreedt in de hoop bepaalde vermogens te verwerven die hij als iets van het allerhoogste belang beschouwt, is gedoemd te mislukken. Hij begeeft zich werkelijk op een zeer gevaarlijke en twijfelachtige weg, die in het ergste geval kan leiden tot toverij en zwarte magie en die hem op zijn best de sodomsappel van teleurstelling bezorgt. Zulke vermogens – spirituele, verstandelijke of psychische – zullen zich na verloop van tijd en op volkomen natuurlijke wijze ontwikkelen naarmate we vooruitgaan, op voorwaarde dat we vastbesloten zijn het doel te bereiken en bovenal dat ons hart voortdurend verlicht en vervuld is van meedogende liefde, een liefde die zelfs nu een duidelijk kenmerk is van de spirituele ziel in ons.

De leringen van de esoterische traditie bieden een enorm hoopvol perspectief en bevatten spirituele schoonheid. Daarin ligt het pad waarlangs we kunnen evolueren, maar het hangt van de mens zelf af of hij al dan niet zal opklimmen langs de straal die in hem leeft en werkt. Al is het waar dat een volledig begrip van de diepere gebieden van de filosofie een sterk verstandelijk vermogen en spiritueel inzicht vereist, toch zijn het vaak eenvoudige mensen die een groot licht zien. Het licht kan overal doordringen. We hoeven alleen de gesloten deuren van onze persoonlijkheid te openen en het licht komt vanzelf binnen en dan zullen we instinctief de meest verborgen geheimen van de natuur begrijpen.

Jezus, de avatāra, die in het westen zo slecht wordt begrepen, leerde dezelfde waarheden. Zoek eerst de schatten van de geest, van het koninkrijk der hemelen, en alle andere dingen zullen u worden gegeven – alle psychische krachten en vermogens zullen op natuurlijke en veilige wijze hun plaats krijgen, verlicht en geleid door de innerlijke, spirituele zon.

Wat zijn deze schatten van de geest? Niets anders dan die spirituele en verstandelijke vermogens en krachten die ons in ons denken en handelen goddelijk maken: wilskracht, inzicht, intuïtie, onmiddellijke sympathie voor al wat leeft. Er is geen enkele reden waarom wij mensen

niet zouden beginnen ons erfdeel te benutten. Alle krachten en vermogens en eigenschappen bevinden zich in ons, ook nu al, maar ze zijn grotendeels latent, omdat we nog niet hebben geleerd ze tevoorschijn te brengen. In feite zijn wij het zelf in onze gewone lagere gedachten en gevoelens die 'slapen', terwijl onze hogere natuur in het geheel niet slaapt maar intens actief is.

Wanneer bijvoorbeeld in een mens de spirituele wil is gewekt en actief is, stijgt hij boven zichzelf uit zodat hij over absolute zelfbeheersing beschikt en zelfs de bewoners van de astrale wereld op geen enkele manier macht over hem kunnen uitoefenen. De wil in actie is een stroom van energie, en dat betekent een stroom van substantie, precies zoals elektriciteit zowel kracht als stof is. Achter de wil ligt de begeerte. Als de begeerte zuiver is, is de wil zuiver. Als de begeerte slecht is, is de wil slecht. Achter begeerte ligt bewustzijn. Daarom vindt de wil zijn oorsprong in het bewustzijn via begeerte. We begeren en onmiddellijk doet de wil intelligentie ontwaken die de wil leidt, en we handelen – of zien af van handelen, wat soms edeler is.

Er bestaat goddelijke begeerte* die in de mens aspiratie wordt genoemd en ook haar stoffelijke tegenhanger. Hoeveel mensen van ons zijn er niet die hun wil laten leiden door egoïstische en zelfzuchtige impulsen uit het lagere aspect van onze begeerte-natuur, het kāma-beginsel! Omdat de menselijke wil in buddhi-manas is geworteld, zouden de intuïtie en het hogere mānasische beginsel onze menselijke wil moeten brengen tot die edeler daden die binnen ons bereik liggen: daden van broederschap en onpersoonlijke dienstbaarheid; en dat is precies de aard en het kenmerk van het spirituele ego, het buddhi-mānasische beginsel in de mens.

De intuïtie openbaart zich als ogenblikkelijk inzicht, ogenblikkelijke kennis. Maar er is een groot verschil tussen wijsheid en kennis. Wijsheid zou de kennis kunnen worden genoemd van het hogere ego, de spirituele ziel, en kennis de wijsheid van de persoonlijkheid. In beide gevallen gaat het om het opslaan in de schatkamer van ervaring van wat is geleerd en afgeleerd – een schatkamer die geen kamer is, klein

*Het gezegde in de oude Veda: 'Begeerte (kāma) ontstond eerst in HET' en toen ontstond de wereld, betekent dat Brahman, slapende in zijn eonenlange pralaya, eerst een innerlijke prikkel voelde, de zaden van de goddelijke begeerte om te worden. Bewustzijn stond achter de begeerte; de begeerte ontstond daarin en bracht de wil tot aanzijn en de wil werkte op de slapende atomen en bracht de werelden voort.

of groot, maar wijzelf. Elke ervaring is een wijziging van het begrijpende zelf; en de bewaarplaats van het geheugen is vol met het getuigenis van eeuwen, precies zoals de persoonlijkheid de indruk en het stempel draagt van het karmische getuigenis van alle persoonlijkheden die aan haar voorafgingen en die haar vormden.

Wijsheid, kennis en innerlijke kracht zijn vermogens van de geest en vertegenwoordigen de vruchten van evolutionaire ontplooiing van de inherente kracht van de geest-ziel. Intuïtie per se is spirituele wijsheid en verzamelde kennis, die in vroegere levens in de schatkamer van de geest-ziel zijn opgeslagen. Aan de andere kant kan instinct de passieve zijde worden genoemd van intuïtie, die de energie-, de wil-zijde is, het waakzame en actieve aspect. Het instinct uit zich in de hele natuur: de atomen bewegen en zingen uit instinct, zoals ook de mens die zijn bewustzijn en wil gebruikt, dit kan doen; maar de zang en de roerselen van de intuïtie zijn onvergelijkelijk verhevener dan de zang en de roerselen van het instinct. Beide zijn functies van het bewustzijn, de ene is vegetatief, automatisch; de andere energetisch en wakker.

De geest is allesdoordringend en leeft en beweegt overal, want hij is universeel. Spirituele helderziendheid, waarvan de psychische helderziendheid slechts een dansende schaduw is, stelt ons in staat achter alle sluiers van illusie te zien en waar te nemen wat zich op een verre ster in de gebieden van de ruimte voordoet. Het is het vermogen om ogenblikkelijk te zien wat waar is, om het hart van de mens te kennen en zijn geest te verstaan. Het is het vermogen om met het innerlijke oog waar te nemen, niet zozeer het zien van vormen dan wel het verkrijgen van kennis, en omdat dit verwerven van kennis gebeurt op een wijze die veel lijkt op het zien met het fysieke oog, wordt het rechtstreeks inzicht genoemd.[1]

Hetzelfde geldt voor spirituele helderhorendheid, wat niet het vermogen is om met het fysieke oor te horen (of te zien, want soms worden geluiden gezien en kleuren gehoord, omdat er een onderling verband bestaat tussen het ene en het andere zintuig), maar om te luisteren met het oor van de geest. De geluiden die worden gehoord met het oor van de geest worden in de stilte gehoord als alle zintuigen in rust zijn. Die spirituele helderhorendheid stelt iemand in staat de bewegingen van de atomen te horen als ze hun eigen lied zingen; het groeien van het gras te horen, het zich openen van de roos – dit alles te horen als een symfonie.

Socrates had de gewoonte tegen de mensen om hem heen te zeggen dat zijn daimon, zijn innerlijke vermaner, hem nooit zei wat hij moest doen, maar altijd wat hij niet moest doen.* Deze daimon was de 'stem' van het hogere ego, die bij de groten onder de mensen vaak zeer krachtig is; en die door sommige hypersensitieve mensen als een 'stem' kan worden gehoord. Het is niet werkelijk een stem (hoewel het dat effect soms heeft op de fysieke hersenen), maar eerder een drang van binnenuit, die zich ook kan manifesteren als een lichtflits en als innerlijke visie.

We kunnen onszelf en anderen niet begrijpen tenzij we een begrijpend hart hebben ontwikkeld. De sleutel is sympathie en de methode is om ons te richten op het goddelijke wezen binnenin ons. Als we elk moment van ons leven proberen daaraan meer gelijk te worden, zal het licht komen en zullen we de waarheid kennen als we haar zien. We zullen meedogend en sterk worden – eigenschappen die de ware tekenen van de zelfverlichte mens zijn. De eerste les is dus het licht van onze innerlijke god te zoeken en alleen dat te vertrouwen. Als we dat licht volgen en we verwarmd worden door zijn verheven en levengevende stralen, zullen we hetzelfde god-licht in anderen zien.

Als we naar de bron gaan, vinden we het helderste water, waarom zouden we dan drinken van het troebele water dat zich kilometers ver van de bron bevindt? Als een mens zichzelf wil leren kennen en de verbazingwekkende krachten en vermogens die hem eigen zijn, laat hij zichzelf dan herkennen in het heelal om hem heen en dat heelal bestuderen als iets dat hijzelf is. Dit is misschien aforistisch, maar het vormt een ware sleutel tot wijsheid, en bevat de essentie niet alleen van alle inwijding, maar van alle toekomstige groei.

---

*Er is een interessante reden waarom deze wenken zelden van positieve aard zijn en bijna onveranderlijk aansporingen zijn om stil te staan en na te denken, of om dit of dat *niet* te doen. Als iemand in een toestand van besluiteloosheid verkeert, vormt zijn denkvermogen zich beelden die door daarmee overeenkomstige trillingen naar het innerlijke bewustzijn worden overgebracht; en omdat het innerlijke bewustzijn dit contact met het verstand heeft, komt er, als de in beeld gebrachte daad verkeerd is, als antwoord: Nee.

Het stille, smalle pad

Alle esoterische scholen hebben onderwezen dat de werkelijke basis van hun bestaan was: 'Mens, ken uzelf!' Zo is het altijd geweest en de sleutel daartoe is op verschillende manieren te vinden; door na te denken over het lijden dat het persoonlijke bewustzijn ondergaat voor het zich uit de ingewikkelde doolhof van zelfzucht heeft bevrijd; op een meer exoterisch vlak ook door de majestueuze literatuur te bestuderen, het werk van het verstand, het hart en de ziel van de zieners en wijzen uit alle tijdperken; en wat het allerbelangrijkste is, door liefde voor anderen en een volkomen zelfvergetelheid aan te kweken. Daarin ligt het mysterie van boeddhaschap, van het christus-zijn: het vergeten van zichzelf, het opgaan in een alomvattende, onbeperkte en onbegrensde liefde voor al wat is.

Sommigen denken dat het pad van spirituele ontwikkeling ver weg ligt achter de bergen van de toekomst, bijna onbereikbaar, terwijl er in werkelijkheid een betrekkelijk smal grensgebied ligt tussen het gewone leven en dat wat door de neofiet of chela wordt geleid. Het verschil ligt in essentie in iemands zienswijze en niet in metafysische afstand. Het is hetzelfde verschil dat bestaat tussen iemand die in de macht van de verleiding komt en er daarna de slaaf van wordt en een ander die de verleiding met succes weerstaat en er meester over wordt.

Iedereen kan het pad betreden als zijn wil, zijn toewijding en verlangens erop zijn gericht anderen meer te dienen. De enige dingen die hem verhinderen deze grootse stap te doen zijn zijn opvattingen, zijn psychische en mentale vooroordelen, die hem een vertekend beeld geven. We zijn allen aan het leren, we hebben allen illusies. Zelfs de mahātma's en adepten hebben illusies, zij het van een heel subtiele en verheven aard, die hen verhinderen nog hoger te gaan – en dit is een van de redenen dat ze zo meedogend zijn tegenover hen die hetzelfde pad proberen te betreden dat zij in het verleden met succes zijn gegaan.

De snelste manier om deze illusies te overwinnen is door ze van hun wortel te ontdoen, en die wortel is zelfzucht in haar talrijke vormen. Zelfs het verlangen naar vooruitgang, als het alleen de eigen vooruit-

gang betreft, berust op zelfzucht, die op haar beurt haar eigen subtiele en krachtige māyā's schept. Daarom zal elk streven om te slagen, tenzij het van ieder persoonlijk element is gezuiverd, onvermijdelijk mislukken, want de weg van innerlijke groei is zelfvergetelheid, het opgeven van persoonlijke ambities en verlangens van welke aard ook, en een onpersoonlijk dienaar worden van al wat leeft.

Maar wel moet worden opgemerkt dat het doel van het ware occultisme niet is 'discipelen voort te brengen' of weerbarstig menselijk materiaal om te zetten in mensen die alleen hun eigen vooruitgang nastreven. Het doel is veeleer onze onvolmaakte menselijke natuur zo om te vormen, dat ze eerst edeler van aard wordt en tenslotte goddelijk – en wel door de zeer oude en traditionele methoden van onderricht en discipline, die al eeuwenlang zijn erkend en gevolgd.

Chelaschap is een visie waaruit overtuiging en gericht handelen voortvloeien. Alle regels voor ethisch gedrag waarover men in de grootse literatuur van de oude filosofieën en ook in de theosofische geschriften kan lezen, zijn eenvoudig krachtige middelen om de aspirant te helpen zich van zelfzucht te zuiveren. De ware ethiek is ongeschreven; ze staat dus niet bloot aan dogmatisme en kan niet gemakkelijk worden overheerst door conventionele opvattingen of misvattingen van hen die alleen over woorden debatteren en twisten. In wezen is het uiterst eenvoudig, want de mooiste en meest omvattende waarheden zijn altijd de eenvoudigste. Er zijn ogenblikken dat ik mijn pen opzij leg en tegen mezelf zeg: laten we het alleen hebben over eenvoudige waarheden die kinderen met hun onbedorven aard en hun direct en snel vermogen tot waarneming kunnen vatten. Het is moeilijk om een kind voortdurend te bedriegen. Maar wanneer er wordt gezegd dat de neofiet de kinderstaat moet herwinnen, betekent dat niet kinderlijkheid of domheid! Wat we nodig hebben is het hart van een kind – dat vertrouwt, dat intuïtief en wakker is.

Training van het intellect is erg waardevol en heel nuttig, maar te worden als een 'kind' is voor de mens de moeilijkste les. Het hersenverstand is een goed instrument wanneer het wordt geleid en geoefend, maar het is een tiran wanneer het zijn eigen oogmerken en impulsen kan volgen, want het is altijd zelfzuchtig; zijn inzicht is noodzakelijkerwijs beperkt tot de maalstroom van het lagere en begrensde gebied van het mānasische bewustzijnscentrum van de persoonlijkheid. In de hogere natuur ligt het hogere begripsvermogen, en alleen dat kan de

innerlijke betekenis van de leringen doorgronden. Het lagere denken kan enig succes boeken in het verstandelijk begrijpen ervan, maar alleen indien het wordt geholpen door het innerlijke begripsvermogen. Een mens kan heel oprecht zijn, heel verlangend om te weten, volkomen bereid om te experimenteren en te onderzoeken, en toch kan de buddhische luister totaal ontbreken. Het enige bewijs of iemand geschikt is wordt door de mens zelf geleverd. Als het licht van buddhi schijnt, zelfs al is het maar een vluchtige flikkering, dan is dat voldoende. Dan heeft die mens het esoterische recht om te weten.

Zelfoverwinning is het pad van groei. Deze eenvoudige woorden omvatten de hele waarheid. Het is een langzame groei, zoals bij alle belangrijke dingen het geval is; en om te slagen moet de mens zichzelf ontplooien. Er is geen ander pad dan dat van innerlijke ontwikkeling, er is geen gemakkelijke weg: hij die zich niet kan beheersen in het dagelijks leven en niet weet wie of wat hij is, kan de gebeurtenissen en ervaringen niet beheersen die zich onvermijdelijk voordoen voor ieder die, zelfs al is het in geringe mate, erin slaagt die 'zeer smalle poort' te naderen.

Het is een vreemde paradox: als men meester over zichzelf wil worden, moet men volkomen *onzelfzuchtig* zijn en toch moet men volkomen *zichzelf* zijn. Het lagere zelf moet worden uitgeschakeld – niet gedood, maar uitgeschakeld, dat wil zeggen naar binnen teruggetrokken en opgenomen in het hogere zelf. Want het hogere zelf is ons essentiële of werkelijke zijn, en het lagere zelf is daarvan slechts een straal – bezoedeld, bij wijze van spreken onrein geworden, omdat het zich hecht aan deze wereld met haar ontelbare begoochelingen.

De mensen die het gemakkelijkst worden bedrogen zijn zij die het meest door māyā worden omhuld; en dat zijn vaak zij die zogenaamd wereldwijs zijn. U kunt een adept niet bedriegen, omdat hij de poging tot bedrog onmiddellijk zou doorzien; en de reden is dat u hem, bij wijze van spreken, niet in het net van persoonlijke gehechtheid kunt vangen. Niets wat u zegt of doet zal hem beïnvloeden of hem tot uw gedachten aantrekken als die ook maar enigszins zelfzuchtig, niet universeel, zijn. Hij staat boven deze illusies, heeft zich daardoorheen geworsteld, heeft ze doorgrond en afgewezen. Toch voelen de meesters, zelfs vóór we dat zelf beseffen, de geringste werking van de ware chelageest. Het beroep dat op hen wordt gedaan is zeer krachtig en daarna ontstaat snel een band van magnetische sympathie.

Laten we deze gedachtelijn doortrekken: wanneer een neofiet een weloverwogen en besliste keuze doet met de volle kracht van zijn wezen, ontsteekt hij een innerlijk licht en dat is de buddhische luister; en dit wordt, zoals gezegd, vol begrip waargenomen, nauwlettend gevolgd en met zorg omgeven door de leraren, en zo wordt hij een 'aangenomen chela'. Hoelang blijft hij dat? Niemand wordt uitgekozen door rondreizende magiërs die door de wereld trekken en selecteren wat ze goed materiaal achten – beslist niet. De keuze ligt bij de individuele mens; hij kiest zijn pad, hij neemt zijn besluit; en als het buddhische licht wordt gezien, al is het maar een vonk, dan wordt hij aangenomen, hoewel hij misschien voorlopig zelf van dat feit niet op de hoogte is. Daarna hangt het helemaal van hemzelf af of hij al dan niet slaagt.

Het komt heel zelden voor dat iemand direct weet dat hij is aangenomen, want de normale regel is dat hij op duizenderlei manieren wordt beproefd, en deze beproevingen vloeien voort uit de gewone gebeurtenissen van het leven en de reacties van de aspirant daarop. Zodra hij echter bekend is met zijn leraar, wordt het pad zowel gemakkelijker als moeilijker – gemakkelijker door de nieuwe overtuiging dat er althans enig succes is behaald, en ook door de moed en het zelfvertrouwen die hiervan het gevolg zijn; zeer veel moeilijker omdat hij vanaf dat moment meer rechtstreeks wordt getraind en geleid, en kleine misstappen of een geringe terugval waarvoor in het begin grote toegeeflijkheid werd betoond, voortaan zeer ernstige gevolgen hebben.

Bovendien maakt geen enkele leraar zich aan zijn discipel bekend vóór deze laatste uit zijn eigen innerlijke wezen vele leerzame waarschuwingen heeft ontvangen. De reden is duidelijk: niemand wordt ooit aangenomen vóór hij daadwerkelijk door zijn eigen innerlijke god is aangenomen, dat wil zeggen voor hij zich min of meer bewust is geworden van de werking van een wonderbaarlijk mysterie in hemzelf.

Een zekere mate van vooruitgang is natuurlijk noodzakelijk voordat een dergelijke keuze kan worden gedaan; maar ieder normaal mens kan die keuze doen, omdat geest en stof in hem een min of meer stabiel evenwicht hebben bereikt. Met andere woorden, iedereen die het christuslicht in zijn denken en zijn hart kan opwekken, kan op elk moment een begin maken met chelaschap. Waar het om gaat is het offeren van het lagere zelf op het altaar; en geen menselijke kreet

om hulp wordt ooit vergeefs geslaakt, als die kreet om meer licht onpersoonlijk is. *De toetssteen is onpersoonlijkheid.*

Laten we echter niet denken dat de woorden zelfverloochening en offer, die vaak worden gebruikt, het verlies van iets waardevols betekenen. Integendeel, in plaats van een verlies is het een niet te beschrijven winst. Het opgeven van dingen die verlagen, die iemand klein en onbeduidend maken, betekent het afwerpen van onze boeien en het verwerven van vrijheid en de rijkdommen van het innerlijke leven, en bovenal de zelfbewuste erkenning van ons essentiële één-zijn met het Al.

Men moet goed begrijpen dat deze training, die neerkomt op studie en discipline en voortkomt uit de spirituele en verstandelijke roerselen van de ziel van de leerling zelf, nooit een aantasting van of inbreuk op de rechten of plichten van zijn gezin betekent of ooit zal betekenen. Chelaschap is niet iets vreemds, iets zonderlings of excentrieks. Als dat zo was zou het geen chelaschap zijn. Het is het meest natuurlijke pad dat we kunnen proberen te volgen, want door ons te verbinden met het edelste in ons, verbinden we ons met de spirituele krachten die het heelal beheersen en leiden. Dat is een inspirerende gedachte.

Het leven van een neofiet is heel mooi en wordt steeds mooier naarmate zelfvergetelheid een steeds grotere rol in zijn leven gaat spelen. Soms is het ook heel droevig en die droefheid ontstaat door zijn onvermogen zichzelf te vergeten. Hij beseft dat hij heel, heel eenzaam is, dat zijn hart hunkert naar kameraadschap. Met andere woorden, het menselijke deel in hem verlangt naar steun. Maar het is juist de afwezigheid van deze zwakheden die iemand tot een meester van het leven maakt: het vermogen alleen te staan, rechtop en sterk onder alle omstandigheden. Maar denk nooit dat de mahātma's een soort uitgedroogde mensen zijn, zonder menselijke gevoelens of menselijke sympathie. Het tegendeel is waar. Er is een veel actiever leven in hen dan in ons, een veel sterkere en sneller kloppende levensstroom; hun sympathieën zijn zo verruimd dat we ze zelfs niet zouden kunnen begrijpen, hoewel dat eens wel het geval zal zijn. Hun liefde omvat alles; ze zijn onpersoonlijk en daarom worden ze universeel.

Chelaschap betekent proberen de meester die in ons eigen wezen woont tevoorschijn te roepen, want hij is daar nu.

Er komt echter een tijd, als men ver genoeg is gevorderd, dat zelfs de familieplichten moeten worden opzijgezet, maar dan zullen de

omstandigheden zo zijn dat dit in werkelijkheid een zegen is voor de persoon zelf en voor degene tegenover wie die plicht vroeger bestond. Maar niemand moet zich laten misleiden door de gevaarlijke leer dat hoe hoger een mens stijgt, des te minder hij door de ethische wet is gebonden. Juist het omgekeerde is waar; een ander kwaad berokkenen is nooit goed.

Bij geen enkele stap op dit verheven pad is er sprake van enige dwang van buitenaf, behalve die verheven dwang die voortkomt uit het verlangen van de ziel van de aspirant zelf om steeds verder en verder binnenwaarts en omhoog te gaan. In de beginperiode wordt elke stap gekenmerkt door het zich ontdoen van een deel van de persoonlijke boeien en onvolmaaktheden die ons op deze gebieden van de stof geketend houden. Er wordt ons herhaaldelijk en met nadruk gezegd dat de meest verheven levensregel is in ons eigen wezen een onsterfelijk mededogen aan te kweken met al wat is, waardoor we onzelfzuchtig worden en waardoor ook de monade op haar tocht tenslotte in staat is het zelf van de kosmische geest te worden, zonder dat die monade haar individualiteit verliest.

In het bovenstaande ligt het geheim van de vooruitgang: om groter te *zijn* moet men groter *worden*; om groter te worden moet men het kleinere opgeven; om in zijn denken en zijn leven een zonnestelsel te omvatten, moet men de beperkingen van de persoonlijkheid, van het louter menselijke opgeven, dat wil zeggen, men moet eraan ontgroeien en ze te boven komen. Door het lagere zelf af te leggen worden we deel van het grotere zelf van zelfloosheid. Niemand kan één enkele stap vooruit doen naar het grotere zelf, dat zijn eigen hogere natuur nu al is, vóór hij leert dat 'leven voor zichzelf' betekent dat men afdaalt in steeds dichtere en beperktere sferen, en dat 'leven voor al wat is' betekent dat zijn eigen ziel zich uitbreidt tot het grotere leven. Alle mysteries van het heelal zijn latent in ons aanwezig, al zijn geheimen liggen daar, en alle vooruitgang in esoterische kennis en wijsheid is slechts een zich ontvouwen van wat er innerlijk al is.

Hoe nietig lijken de menselijke moeilijkheden die ons zo plagen en een zo schrijnende last betekenen, als we ons denken toestaan zich met deze oneindig troostvolle werkelijkheden bezig te houden. Geen wonder dat de christelijke schrijver verklaarde dat er zelfs geen mus uit de hemel valt zonder dat het goddelijke dat weet; dat er zelfs geen haar op ons hoofd is die niet is geteld of waarvoor niet wordt gezorgd. Hoeveel

meer geldt dat dan voor onszelf. Zelfs deze wereld van schijnbeelden en schaduwen is een wezenlijk en onafscheidelijk deel van het grenzeloze waaruit we voortkwamen; eens zullen we tot het goddelijke hart ervan terugkeren op de vleugels van de ervaringen die we hebben gehad, vleugels die ons over de valleien naar de verre bergtoppen van de geest zullen voeren.

Geloftekoorts en spirituele wil

Soms gebeurt het dat heel gevoelige mensen, wanneer ze voor het eerst met het chelapad in contact komen, tot in hun diepste wezen worden geschokt, en dat betekent vaak dat men in hart en ziel werkelijk lijdt. Dat is allemaal heel natuurlijk. Het is in werkelijkheid de stem van de ziel in ons die een glimp van het spirituele licht heeft opgevangen, maar omdat het brein het niet kan bevatten of begrijpen, uit zich dat als zielenpijn. Als tweelingzuster van dit innerlijke lijden en deze innerlijke pijn ervaart men soms een hoogtepunt van vreugde, een geluk zo intens dat dit misschien nog moeilijker is te verdragen.

De meeste gevallen waarin de aspirant te maken krijgt met emotionele en mentale beproevingen en spanningen zijn voorbeelden van wat H.P. Blavatsky geloftekoorts heeft genoemd. Jammer genoeg begrijpen weinigen precies wat dit inhoudt, zelfs al maken veel mensen het bewust of maar halfbewust mee. Het kan het best worden omschreven als een koortsige toestand van het denken en het gevoel die vaak ongunstig op het lichaam inwerkt en die ontstaat doordat het innerlijke deel van het wezen van de aspirant, meestal het kāma-mānasische deel van de constitutie, wordt geprikkeld.

Geloftekoorts kan zowel een edele als een onedele kant hebben. Zodra iemand zich plechtig verbindt om zijn leven in dienst te stellen van anderen, heeft dit, zoals HPB verklaarde,* 'bepaalde occulte gevolgen. Het eerste hiervan is het *naar buiten brengen* van alles wat in de aard van de mens verborgen ligt: zijn tekortkomingen, gewoonten, eigenschappen of onderdrukte verlangens, of die nu goed, slecht of neutraal zijn. . . . U kent allen uw aardse stamboom, maar wie van u heeft ooit alle schakels van zijn astrale, psychische en spirituele afkomst nagegaan, die u maken tot wat u bent?'

Als commentaar op HPB's uitspraak en op het effect dat geloftekoorts op de ernstige student heeft, schreef William Q. Judge:†

> . . . het is een bepaald soort warmte in het hele gestel, die werkt zoals de lucht in een broeikas, waardoor alle zaden, goede of slechte, plotseling

---

**ES Instructions* 1; herdrukt in *Collected Writings*, 12:515-6.

†'Suggestions and Aids'; herdrukt in *Echoes of the Orient*, 3:288-9.

ontkiemen en zich aan de mens openbaren . . .

Het gebied waar dit effect optreedt omvat het hele wezen en dus ook het verborgen, onbekende deel van ons dat in alle normale gevallen wacht op andere incarnaties en op omstandigheden die zich in nieuwe tijdperken en beschavingen zullen voordoen.

In een rondschrijven dat daarna in 1890 verscheen, voegde hij deze opmerkingen eraan toe (*Echoes of the Orient*, 3:291-2):

Ook moet men niet vergeten dat het afleggen van de gelofte* zowel krachten oproept die helpen als die tegenwerken. Het beroep op het hogere zelf, dat eerlijk en ernstig wordt gedaan, opent een kanaal waardoor alle weldoende invloeden van de hogere gebieden binnenstromen. Nieuwe kracht is de beloning voor elke nieuwe inspanning; nieuwe moed komt bij elke nieuwe stap vooruit. . . .

Vat dus moed, leerling, en houd stand bij de ontmoedigingen en successen waarmee uw eerste stappen op het pad van beproeving gepaard gaan. Blijf niet treuren over uw fouten; herken ze en probeer lering te trekken uit elke fout. Ga niet prat op uw succes. Op die manier zult u geleidelijk zelfkennis verwerven, en zelfkennis leidt tot zelfbeheersing.

Er zijn veel soorten geloftekoorts, maar de meeste komen voort uit dezelfde oorzaak. Een overdreven en onverstandig enthousiasme zonder het juiste mentale en emotionele evenwicht, bijvoorbeeld, is een duidelijke vorm van psychomentale koorts. Uitbarstingen van energie, gevolgd door heftige reacties; gemoedstoestanden waarin de leerling alles wil opgeven behalve het ene doel en zelfs al die dingen als waardeloos wil verwerpen die hij als mens waardevol zou moeten achten; de ongegronde overtuiging dat iedereen behalve hijzelf de schuld draagt als er zich problemen voordoen – dat zijn allemaal gevallen van geloftekoorts, een koorts die het gevolg is van een te groot enthousiasme waarvan het hart is vervuld en een sterk besef van de verantwoordelijkheid die men in alle ernst op zich heeft genomen.

Geloftekoorts is een teken van oprechtheid; het is ook een teken dat hart en ziel diep zijn geraakt. Het betekent in feite dat de discipel zijn levensomstandigheden, wat die ook zijn, vanuit een totaal ander

*Men moet niet vergeten dat elke eed, elke gelofte, wordt gedaan of afgelegd tegenover het hogere zelf, de innerlijke spirituele meester; en vermaningen uit die bron zijn belangrijker dan alle andere. Laten we echter ook bedenken dat zeer, zeer weinigen van ons kunnen zeggen elk uur in verbinding te staan met de innerlijke god, laat staan gedurende langere perioden onder zijn verheven inspiratie te verkeren.

gezichtspunt begint te bekijken; en bovendien dat hij ernaar streeft oude ketenen van de persoonlijkheid te verbreken. Het is dus in één opzicht een goed teken, omdat het aantoont dat zijn wezen in beroering is gebracht, dat de aspirant vooruitgaat; en alles is beter dan ongevoelige, absolute onverschilligheid, die een spirituele en verstandelijke slaap betekent.

De lege hopeloze kilte en het 'dode' gevoel die men soms ervaart, zijn eenvoudig een reactie, een onderdeel van de geloftekoorts-cyclus; evenals een patiënt na lichamelijke koorts tijdelijk zwak, uitgeput en koud is. Maar geloftekoorts is ook gevaarlijk, evenals koorts die het gevolg is van pogingen van de natuur het lichaam van giftige stoffen te ontdoen om het te reinigen en te zuiveren. Het is veel beter wanneer de student door aspiratie en een onbuigzame wil het juiste evenwicht en het kalme vertrouwen van een onoverwinnelijke kracht kan herkrijgen, die absoluut noodzakelijk zijn. Men moet denken aan de woorden van Horatius in een van zijn *Oden* (Bk. 3, III): *Justum et tenacem propositi virum* . . . , 'een rechtvaardig en beginselvast man' – iemand met een evenwichtige geest die niet aan het wankelen wordt gebracht door bedreigingen van tirannen, noch door de bliksem van Jupiter, het getier van de menigte of de woelige bewegingen van de oceaan tijdens een storm. Niets van dit alles kan een mens doen wankelen die een evenwichtig, rechtschapen karakter heeft.

Als men met deze situaties te maken krijgt, moet men de veilige scheidslijn vinden en daaraan vasthouden tussen enerzijds het aankweken van een ongezonde emotionaliteit, en anderzijds het koel en onwelwillend bejegenen van hen die de koortsverwekkende beproevingen ondergaan van een aspirerende ziel die het licht zoekt, maar die niettemin nog is gewikkeld in de misleidende sluiers van emoties en daarom elk moment groot gevaar loopt van het pad af te dwalen.

Wanneer we onze voeten eenmaal op het pad hebben gezet, kunnen we nooit meer terug. Dat is onmogelijk; de deuren hebben zich achter ons gesloten. We kunnen falen en in slaap vallen of sterven, maar we moeten daarna vooruit. Wanneer er een innerlijke onrust ontstaat en hevige opwinding, dan moet de leerling zijn spirituele wil gebruiken en putten uit de goddelijke wijsheid in de hogere delen van zijn wezen. Want de wil is een kracht die, zoals alle krachten, zowel passief als actief werkt. De actieve wil is de wil die bewust wordt gericht door de leidende intelligentie en het innerlijke leven. De passieve wil is de

vegetatieve wil: die aspecten die de automatismen van het lichaam en het denken beheersen.* Iedereen kan de spirituele wil ontwikkelen. W.Q. Judge schreef:

> Hij wordt ontwikkeld door ware onzelfzuchtigheid, een oprecht en intens verlangen om door het hogere zelf te worden geleid, beheerst en geholpen; datgene te doen en met geduld of vreugde te ondergaan wat het hogere zelf als training en ervaring voor ons in petto heeft; door zoveel mogelijk, stap voor stap, elke dag weer, het louter persoonlijke zelf terug te dringen.†

In één opzicht is het leven zelf de grote leraar en is de leerling degene die de verschillende ervaringen van iedere dag, de verleidingen, bekoringen en ups en downs in mentaal en emotioneel opzicht ondergaat. Deze beproevingen moeten worden tegemoet getreden met gelijkmoedigheid, met een verstandelijke en spirituele kalmte die door niets kan worden verstoord; ook met grootmoedigheid, een onwankelbare moed en de nadrukkelijke weigering zich door tegenslag te laten ontmoedigen.

Steeds als een gevoel van onbeheerst, overdreven enthousiasme, of ook van doffe wanhoop optreedt, moet de leerling eenvoudig wachten en zijn uiterste best doen het kalme besef te herwinnen dat hij innerlijk een spiritueel wezen is. Wie weet was zijn vroegere karma zo groots dat hij, zoals een zonnestraal die door donkere wolken heenbreekt, op een dag plotseling wordt verlicht en beseft dat hij zijn voeten op het pad heeft gezet.

Het is een merkwaardige paradox dat de uiterlijke leraar in volkomen harmonie en strikte overeenstemming werkt met de tekenen in het bewustzijn van de neofiet zelf van de aanwezigheid van de innerlijke leraar – die voor hem de grootste van alle is. Soms zijn deze tekenen als verblindende lichtflitsen die zijn bewustzijn binnendringen en datgene verlichten wat de duistere, sombere nacht van zijn wezen scheen te zijn; en op zulke momenten beseft hij dat hij zich op het pad bevindt, en het gevoel dat daarmee gepaard gaat is zo intens en werke-

---

*Slaap is het gevolg van de automatische werking van de wil, tenminste tot op zekere hoogte. De bloedcirculatie, de hartslag, het knipperen van de oogleden en in feite ook de groei, komen uiteindelijk voort uit het automatische of vegetatieve deel van de wil, de passieve kant; en die werkt niet alleen in de mens, maar in alle lagere wezens. Ook is de wil door voortdurende herhaling geleerd om routinematig te werken, op een goede en gemakkelijke manier – en het waarnemingsvermogen is zich daarvan gewoonlijk niet bewust.

†'Subsidiary Papers', september 1894; *Echoes of the Orient*, 3:454.

lijk dat het bijna pijnlijk is. Maar deze flitsen van het innerlijke besef dat we gestaag vooruitgaan, moeten en kunnen nooit worden verward met de opflikkeringen van het verstand, die door hen die niet op hun hoede en niet voorbereid zijn, als gevolg van een overdreven zelfvertrouwen en een persoonlijk egoïsme, vaak voor tekenen worden gehouden dat ze het pad al hebben betreden. In werkelijkheid staat zo'n aspirant-chela daar nog heel ver van af, want hij heeft nog niet die ontwikkeling van zijn innerlijke natuur bereikt waardoor hij de verleidingen van het dagelijks leven kan weerstaan.

Omdat de werkingen van het heelal zich in stilte voltrekken en geen onmiddellijke en zichtbare indruk maken, denkt men misschien met de natuur een loopje te kunnen nemen. Men kan geen loopje met haar nemen. Terwijl in het begin een grote mate van tolerantie – en dit is precies het juiste woord – voor menselijk falen wordt getoond, worden de regels strikter en worden ze strenger toegepast naarmate men verdergaat, want de aspirant heeft een heilige eed van gehoorzaamheid aan zijn hogere zelf afgelegd. In de hogere graden heerst de gehoorzaamheid van het bereidwillige hart en het begrijpende verstand, want de neofiet beseft algauw dat, naarmate hij aan de goden gelijk wordt, het des te noodzakelijker is in harmonie met de wetten van de natuur te werken, wat neerkomt op gehoorzaamheid, niet aan zijn eigen opvattingen, maar *aan de dingen zoals ze zijn.* En dat is de betekenis van de uitdrukking dat de mahātma's nooit in karma zullen of durven ingrijpen. Ze zijn de dienaren van de wet, de gehoorzame instrumenten van de hoogste spirituele leraar van onze bol – de stille wachter van de mensheid – en hoe hoger de mahātma is, des te groter zijn bereidheid en vreugde om te gehoorzamen.

Het is misplaatst medelijden, en esoterisch gezien ook een misdaad, als een zogenaamde leraar zoekende leerlingen misleidt door ze iets te beloven dat niet de waarheid der eeuwen is: *er is geen kort pad, geen gemakkelijke weg*, want innerlijke groei, innerlijke ontplooiing, innerlijke evolutie is een kwestie van tijd en vooral van eigen inspanning. Er komen ogenblikken dat de waarheid kil en onaanvaardbaar schijnt, maar dat is te wijten aan de neofiet en niet aan de leraar, en het bewijst alleen dat de leerling nog niet voldoende is ontwaakt om het ware van het onware te onderscheiden, het rechter- van het linkerpad.

Het moet duidelijk zijn dat er geen meester bestaat die een chela kan maken uit daarvoor ongeschikt materiaal, want dan is het alsof we

zeggen dat we iets in brand kunnen steken met iets anders dan vuur. Zelfs als het mogelijk was een gemiddeld mens door een magische handeling in een succesvolle chela te veranderen, zou het een daad van de ergste soort zwarte magie zijn, omdat het de persoon in geen enkel opzicht zou helpen, maar slechts een mechanisch wezen van hem zou maken, zonder innerlijke kracht, zonder innerlijk licht, zonder het innerlijke vermogen om vooruit te gaan op het pad. Niets kan door een mens worden bereikt tenzij hij de vooruitgang zelf boekt. Daarom zullen de mahātma's niet ingrijpen in de langzame ontplooiing van de innerlijke vermogens van de constitutie van de chela; als ze dat deden zou dat een ingreep betekenen in de groei, en dat zou leiden tot het verlammen en verzwakken van de chela, en dat is precies het tegenovergestelde van wat nodig is.*

Door het pad te volgen gaat men naar die hogere spirituele en mentale gebieden van bewustzijn waar de meesters leven en bestaan, maar het is volkomen onmogelijk hen te naderen tenzij men het pad werkelijk volgt en de zeldzame spirituele en verkwikkende mentale atmosfeer ademt die zij ademen. Zij die anderen willen leiden, moeten dit voortdurend in gedachten houden, want ze brengen schade toe aan de ziel van een ander als deze ooit wordt misleid, enerzijds door valse hoop of anderzijds door de sirenenzang van persoonlijke ambities of het waandenkbeeld dat het pad kan worden gevolgd door op een ander te *steunen.* Als iemand denkt de verantwoordelijkheid voor zijn gedachten en daden op een ander te kunnen afschuiven, of die ander nu een hypothetische god of duivel, een mens of een engel is, begint hij vanaf dat

---

*Alles is karmisch. Wat er ook gebeurt, het is het resultaat van de vele karmische energieën die in een leven tot uitdrukking proberen te komen; de sterkste manifesteren zich het eerst terwijl de minder krachtige niet terzijde worden geschoven maar worden tegengehouden om hun beurt af te wachten. In bepaalde zeer ongewone omstandigheden is het voor een adept of leraar mogelijk om, met volle instemming van zijn leerling, te voorkomen dat de krachtigste karmische energie het eerst verschijnt, of de werking ervan zo te verzachten dat andere karmische energieën of elementen bijna tegelijk kunnen verschijnen. Deze zeldzame gevallen vinden altijd plaats ter wille van de leerling, of van een verheven en onpersoonlijk werk voor de mensheid, en kunnen alleen gebeuren in omstandigheden of onder voorwaarden die in feite besloten liggen in wat een hoger karma kan worden genoemd van degene die zich aan het aldus gewijzigde lot onderwerpt. Maar ook hier zal het karma dat op die manier is beïnvloed toch tot uitdrukking komen en wel op volkomen normale wijze wat de kracht en gevolgen ervan betreft.

moment het pad naar omlaag te volgen. Hij doet afstand van zijn eigen wil om de verlossing te bereiken, van zijn wil om te slagen, van zijn wil om te overwinnen.

Hoe werden de meesters de verheven en edele mensen die ze zijn? Door vele eeuwen van zelfgeleide evolutie. Niemand kan slagen of het pad volgen, tenzij zijn eigen kracht is ontwikkeld, tenzij zijn eigen innerlijke eigenschappen en vermogens zijn ontplooid, tenzij zijn eigen visie heendringt door de sluiers van illusie die zijn bewustzijn omhullen. Het is een langdurig maar schitterend proces.

Sommige leerlingen hebben zich het hoofd gebroken over een uitspraak van W.Q. Judge over een leeftijdsgrens van vierenveertig jaar, waarboven 'het moeilijk is door de poort te gaan'* van de innerlijke wereld en onmogelijk voor hen die pas kort aan deze dingen aandacht schenken. Dat komt omdat rond de middelbare leeftijd de sluiers van het lagere zelf het innerlijke wezen zo omhullen, dat het licht vanbinnen niet gemakkelijk tot het brein kan doordringen; en voor iemand die in die fase met een studie van de esoterie begint, is het moeilijker dan wanneer hij in zijn jeugd, of beter nog als kind, al was begonnen in die richting te denken. Maar er zijn vele uitzonderingen op deze regel.

In werkelijkheid hoeft niemand te denken dat er voor hem, omdat hij laat in zijn leven het pad betreedt, in de toekomst geen vooruitgang mogelijk is. Niets kan de dwingende kracht van de spirituele wil tot staan brengen; en alleen al het feit dat een mens op middelbare of zelfs op gevorderde leeftijd het verheven pad wenst te betreden, toont aan dat er in zijn wezen een wil en vastberadenheid, een enthousiasme en intuïtie werken, die op zichzelf een bewijs zijn van de mogelijkheid of bijna de zekerheid dat licht zal worden ontvangen. Komende gebeurtenissen werpen hun schaduw vooruit, en zo is het ook hier, want het licht breekt door, het staat aan de basis van de toekomstige gebeurtenissen en kondigt hun komst aan.

Chelaschap betekent de duisternis van het persoonlijke verwisselen voor het stralende licht van het onpersoonlijke. Het is het opklimmen uit het moeras van het stoffelijke bestaan met zijn bedrieglijke gedachten en emoties, naar de heldere glans van de innerlijke spirituele zon, waardoor men tenslotte één wordt met de ziel van het heelal. Het is het eeuwenoude pad dat de aspirant leidt naar eenwording met zijn eigen

---

*'Subsidiary Papers', oktober 1895; *Echoes of the Orient*, 3:473.

spirituele essentie, en dat betekent een geweldige uitbreiding van zijn bewustzijns- en leefgebied. Omdat onze spirituele natuur in zekere zin universeel is, kan men onmiddellijk begrijpen dat chelaschap een voortdurende groei naar universaliteit in denken en gevoelen inhoudt, een snelle vooruitgang langs dat schitterende pad naar de buitenste sluier van de innerlijke grenzen van het heelal.

Een prachtige gedachte: we reizen zonder ons te verplaatsen, we gaan vooruit zonder enige beweging. We bereiken het hart van het heelal door onszelf te verliezen om het kosmische zelf te verwerven dat in ons diepste wezen zetelt. Het pad dat we gaan is lang en misschien steil, maar het is ook vol vreugde en wordt verlicht door het vuur van de geest. De 'reis' is in werkelijkheid een verandering van bewustzijn, een spirituele alchemie. Het hart van het heelal bevindt zich op oneindige afstand en is toch dichterbij dan onze eigen ziel, want het is ons Zelf.

2

Discipline gaat aan de mysteriën vooraf

Discipline gaat aan de mysteriën vooraf

Esoterische discipline / 33
Meditatie en yoga / 43
De pāramitā's en het verheven achtvoudige pad / 49
De inwijdingscyclus / 61

Esoterische discipline

We zullen ons nu rechtstreeks bezighouden met de vraag wat echte esoterische training is. Elke neofiet wordt al bij de aanvang geleerd dat de eerste stap is 'leven voor het welzijn van de mensheid' en de tweede het in het dagelijks leven in praktijk brengen van de 'zes verheven deugden' of pāramitā's. Totdat hij elk verlangen naar persoonlijk voordeel of gewin volledig heeft opgegeven, is hij ongeschikt om zelfs maar te proberen het pad te betreden. Hij moet beginnen voor de wereld te leven; en wanneer zijn ziel op onpersoonlijke wijze door dit verlangen is ontvlamd, is hij gereed om althans een eerste poging te doen.

Het belangrijkste dat de aspirant moet begrijpen is misschien dat, al wordt het chelapad bijna altijd voorgesteld als een sombere lijdensweg vol eindeloze zelfopoffering, dit maar een manier is om de waarheid tot uitdrukking te brengen. In werkelijkheid is het de meest vreugdevolle levensweg en gedragslijn die een mens zich kan voorstellen. Toch heb ik vaak het gevoel dat de moeilijkheden om een heel goede reden wat te veel nadruk hebben gekregen: om te verhinderen dat mensen met persoonlijke ambities daar binnensnellen waar engelen zich niet durven te begeven. Het is goed dat dit zo is, omdat de gevaren van allerlei aard die de ongeoefende en wankelmoedige kandidaat voor occulte ontwikkeling bedreigen, heel reëel zijn, en de kans dat hij een misstap doet of zijn voeten bezoedelt in het slijk van zijn eigen lagere natuur zo groot is, dat de gegeven waarschuwingen niet alleen humaan zijn en ingegeven door het grootst mogelijke mededogen, maar tevens zijn bedoeld om te wijzen op de noodzaak van discipline, die aan elke kennismaking met de mysteriën voorafgaat.

Om het nogmaals en beknopter te formuleren: het pad van chelaschap is er een van onuitsprekelijk geluk voor hen die geschikt zijn het te betreden. Het betekent voortdurend leven in het hogere deel van hun wezen, waar niet alleen wijsheid en kennis wonen, maar waar het hart steeds groeit in mededogen en liefde tot het tenslotte het hele universum omvat. De schoonheid ervan is inderdaad zo verheven dat er bijna altijd opzettelijk een sluier over wordt geworpen, zodat hij die niet op zijn hoede is, niet in de verleiding wordt gebracht de grens te over-

schrijden van die gebieden waar zijn longen de ijle en levengevende aether nog niet kunnen inademen. Al veel te lang is onze westerse wereld, ondanks de mooie ethische leringen van haar erkende godsdienst, vergeten dat voor een belichaamd wezen het leven van de geest het enige leven is dat de moeite waard is en in feite een voorbereiding betekent op een zelfbewust bestaan voorbij de poorten van de dood, zonder verlies van krachten en vermogens.

Chelaschap houdt dus in dat men leert om zich 'thuis' te voelen in andere rijken dan de fysieke sfeer; en het moet duidelijk zijn dat een ongeoefend mens zo hulpeloos zou zijn als een pasgeboren baby, wanneer hij werd geconfronteerd met de sterk veranderde omstandigheden die zich bij iedere stap zouden voordoen als hij plotseling naar die andere werelden werd verplaatst.

Esoterische training is het resultaat van bijna ontelbare eeuwen van zeer zorgvuldige studie door de grootste wijzen en edelste intellecten die de mensheid heeft voortgebracht. Ze is geen willekeurige studie van voorschriften die de leerling zou moeten volgen, al wordt er wel aangenomen en van hem verwacht dat hij bepaalde regels volgt; maar ze betekent tevens de omzetting – of conversie, in de oorspronkelijke betekenis van dit Latijnse woord – van het persoonlijke in het spirituele, en het opgeven van alle beperkingen die tot het gewone leven behoren ter wille van de vermogens en krachten en de ruimere gebieden van handelen die aan de ingewijde of adept toebehoren, overeenkomstig de graad van zijn ontwikkeling.

Niets is zo misleidend als het bedrieglijke licht van māyā. Vaak bevatten mooie bloemen een dodelijk gif – in de knop of in de dorens; de honing ervan betekent de dood voor de ziel. Geen enkele chela wordt ooit toegestaan psychische vermogens te ontwikkelen voordat daarvoor een verheven basis is gelegd door het opwekken van de spirituele en mentale krachten en vermogens: inzicht, wilskracht, volstrekte zelfbeheersing en een hart vol liefde voor allen. Zo is de wet. Daarom is het de beginneling niet alleen verboden krachten die nu latent zijn op te wekken en te gebruiken, en vermogens te activeren die in hem nog niet werkzaam zijn, maar zelfs zij die door vroeger karma met zulke ontluikende innerlijke vermogens zijn geboren, moeten van het gebruik ervan afzien als ze met hun training beginnen. De reden daarvoor is dat een dergelijke training alomvattend is, dat wil zeggen, ieder deel van zijn natuur moet in harmonische en symmetrische relatie tot ieder ander

deel worden gebracht, vóór men het pad veilig kan betreden.

Er komt echter een tijd dat een leerling individueel wordt begeleid en dat hem wordt geleerd hoe hij de ziel kan vrijmaken, zodat ze minder door het lichaam wordt gehinderd, en hoe hij zich in alle opzichten kan verheffen, en wel door met betrekking tot zijn gewoonten, zijn gedrag en zijn denken bepaalde regels in acht te nemen. Ten eerste, de filosofie – iets weten over het leven in het heelal; ten tweede, discipline; en ten derde, de mysteriën. Dat is de volgorde; tot op zekere hoogte lopen ze parallel, hoewel elk bijzondere nadruk krijgt als de tijd daarvoor is aangebroken.

Laten we dit iets verder uitwerken. Ten eerste, de filosofie; ze omvat leringen en een zekere mate van discipline, terwijl vaag wordt aangegeven, aangeduid, wat de mysteriën zijn. Vervolgens discipline, die ook met leringen gepaard gaat, maar bovenal wordt de neofiet geleerd hoe hij zich moet beheersen, hoe hij moet handelen en zich moet gedragen, waarbij wat duidelijker wordt gezinspeeld op de komende mysteriën. Dan als derde, de mysteriën, wat praktisch occultisme wordt genoemd, en waarbij aan de leerling wordt gewerkt en hem wordt geleerd hoe hij de geest in hem, evenals zijn vermogens, vrij kan maken, terwijl hij intussen een nog verhevener discipline ondergaat en met een nog verhevener filosofie kennismaakt.

Er zijn zeven graden van inwijding. De eerste drie zijn scholen voor discipline en onderricht. De vierde is daarmee vergelijkbaar, maar veel grootser, want daarin begint de edele cyclus van inwijdingstraining. Het hangt uitsluitend van de mens zelf af welke vooruitgang hij boekt. De discipel is een vrij mens, met een vrije wil, en het is zijn bestemming een god te worden die op zelfbewuste wijze deelheeft aan het besturen van het heelal. Hij moet daarom zijn eigen weg kiezen, maar moet ervoor waken dat hij zich bij het uitoefenen van het goddelijk vermogen van de vrije wil niet door zijn egoïsme, zijn zelfzuchtige neigingen, als daarvan nog iets over is, laat meeslepen naar het pad van de linkerhand. Er loert gevaar bij iedere stap, een gevaar dat niet buiten hem maar in hem schuilt.*

---

*Er wordt vaak gevraagd welke garantie er is dat een aspirant de leringen niet verkeerd en misschien zonder onderscheid doorgeeft. Er is geen absolute garantie. Dat is een van de redenen waarom de grens altijd zo nauw wordt getrokken, en waarom er op de juiste wijze moet worden geklopt.

Eén bescherming tegen het verraden van de leringen van de hogere graden is het

Daarom is discipline in elk stadium noodzakelijk en verschilt ze slechts hierin van die welke in alle vormen van menselijke betrekkingen geldt, dat ze de oorsprong is van die spirituele en ethische beginselen die als richtsnoer hebben gediend voor de beschavingen van het verleden en de volkeren die deze hebben opgebouwd. De basis van deze discipline is zelfvergetelheid, wat hetzelfde is als onpersoonlijkheid; en om dat te bereiken zijn andere ondergeschikte voorschriften ingevoerd door de wijzen en zieners die de stichters van de mystieke scholen uit vroegere tijdperken waren.

De voorschriften zijn op zichzelf eenvoudig, zo eenvoudig dat de noviet, nog onervaren in de occulte regels, vaak teleurgesteld is dat hij niet iets moeilijkers moet volbrengen, maar hij vergeet dat de grootste waarheden altijd de eenvoudigste zijn. Een zo'n regel is dat men nooit moet terugslaan, nooit wraak moet nemen; het is beter onrecht in stilte te ondergaan. Een andere is: zichzelf nooit rechtvaardigen, geduld hebben en het vereffenen van karma aan de hogere wet overlaten. Nog een regel, en misschien de belangrijkste van deze discipline is leren vergeven en leren liefhebben. Dan komt al het overige op natuurlijke wijze, en dringt stil en ongemerkt het bewustzijn binnen; men zal de voorschriften intuïtief leren kennen, men zal lijden geduldig verdragen, meedogend en grootmoedig zijn.

Is het niet prachtig als men kwaad niet met kwaad vergeldt, geen poging doet zichzelf te rechtvaardigen, als men onrecht vergeeft en zwijgt? Men kan deze regels niet genoeg ter harte nemen; maar ze moeten wel op onpersoonlijke wijze worden gevolgd, zodat er geen kans bestaat dat men over echt of vermeend kwaad zal gaan tobben. Elk knagend gevoel van onrecht zou fataal zijn en zou betekenen dat men, op passieve wijze, juist dat doet wat – passief of actief – vermeden dient te worden.

---

feit dat de wereld ze niet zou begrijpen en zou denken dat degene die zo de meest heilige waarheid ter wereld verraadt, gek is. De mensen beschouwen de dingen die ze niet begrijpen altijd als dwaasheden – hoeveel genieën heeft men in het begin van hun carrière niet voor ten dele gek gehouden!

Een andere bescherming is dat ieder die tot een van de hogere graden behoort, zeer goed weet dat één enkel geval van verraad voor hem het afsnijden betekent van alle onderricht in de toekomst, en dat elke nieuwe graad de leringen verklaart die in de vorige zijn gegeven. Daaruit volgt dat verraad in de derde graad, bijvoorbeeld, zou betekenen verraad van een 'sluier' die zelf nog moet worden verklaard of opgetild in de vierde graad, en zo verder bij alle volgende graden.

De reden voor het verbod zich te verdedigen tegen aanvallen of beschuldigingen is dat het een oefening is: een oefening in zelfbeheersing, een oefening in liefde. Want geen discipline is zo doeltreffend als de eigen inspanning. Bovendien zal een verdedigende houding niet alleen de buitenkant van het aurische ei verharden, maar zal dit in alle opzichten grover doen worden; ze versterkt telkens het lagere persoonlijke zelf en dat betekent een oefening in tegenovergestelde richting, die neigt naar ontbinding, onrust en haat. Laat de karmische wet haar loop hebben. Het getuigt van een bijzonder inzicht en onderscheidingsvermogen als men zich van de doeltreffendheid van deze houding bewust wordt. Hoe meer een mens beseft dat hij – in het licht van zijn geweten – goed heeft gehandeld, des te kleiner en onbelangrijker wordt het gevoel onrecht te zijn aangedaan, het verlangen kwaad met kwaad te vergelden en de koortsige behoefte aan zelfrechtvaardiging. Dit besef maakt vergevensgezind en wekt het verlangen om meedogend en begripsvol te leven.

Maar laten we de regel van zelfrechtvaardiging niet betrekken op die verantwoordelijkheden die we als rechtschapen mannen en vrouwen misschien dienen te vervullen. Het kan duidelijk onze plicht zijn voor een beginsel dat op het spel staat op te komen, of iemand te hulp te snellen die op onrechtvaardige wijze wordt aangevallen. Vastberadenheid en weigeren deel te hebben aan het kwaad getuigen van menslievendheid. Als we, uit angst om de gevoelens van iemand te kwetsen, het kwaad dat voor onze ogen gebeurt toelaten, waardoor we er dus aan deelhebben, is dat een sentimentele wandaad, een morele zwakheid die tot spirituele achteruitgang leidt. Als we echter zelf worden aangevallen, kunnen we beter in stilte lijden. Slechts zelden is het nodig onze eigen daden te rechtvaardigen.

Als we de aanvechting van het lagere deel in ons, dat wil bewijzen dat 'wij gelijk hebben', te boven komen, dan lijkt dat misschien een negatieve daad, maar we zullen merken dat het een zeer positief innerlijk handelen vereist. Het is onmiskenbaar een spirituele en mentale oefening die zelfbeheersing leert en gelijkmoedigheid met zich meebrengt. Door ons hierin te oefenen, gaan we langzamerhand instinctief zien wat het standpunt van de ander is. Maar ook hierin schuilt een subtiel gevaar, want deze handelwijze kan als men haar enige tijd trouw volgt zo aantrekkelijk worden dat men het risico loopt een gevoel van spirituele trots op het tot nu toe behaalde succes op te wekken en te koesteren. Dat is iets waarvoor men op zijn hoede moet zijn en dat men uit zijn ziel moet rukken.

Ik ken mensen die zich zo inspanden en zwoegden om goed te zijn, dat ze bij anderen een spoor achterlieten van gebroken harten en verijdelde hoop – ellende anderen aangedaan door hun bezeten verlangen goed te doen. Ze verlangden zo vurig ernaar vooruit te komen dat ze vergaten menselijk te zijn. Is het verkeerd een goed boek te lezen, gezonde lichaamsbeweging te nemen, of te genieten van het voedsel dat we gebruiken? Natuurlijk niet. Maar als men sterk is gehecht aan iets dat veel genoegen verschaft en men verwaarloost een plicht, dan moet men die gehechtheid overwinnen omdat ze kwaad sticht; het is niet langer een onschuldig genoegen, maar is een ondeugd geworden. De remedie is eenvoudig: onszelf vergeten en doen wat we kunnen voor het welzijn van anderen. Dan zullen we gelukkig zijn, natuurlijk en sterk, zowel spiritueel als mentaal, en worden we gerespecteerd, maar bovenal: we zullen onszelf respecteren.

Dit brengt ons tot de volgende gedachte: we begaan onze ergste fouten maar zelden door onze ondeugden; en de reden is dat als ondeugden eenmaal als zodanig zijn herkend, we er zelden door worden beheerst; we krijgen er een afkeer van en wijzen ze af. Feitelijk ontstaan onze ernstigste fouten, wat inzicht en beoordeling betreft, uit onze deugden – een paradox waarvan de psychologische kracht ons steeds duidelijker wordt naarmate we er langer over nadenken.

Dit kan worden geïllustreerd aan de hand van de geschiedenis van het Europa uit de middeleeuwen. Ik denk dat het niet juist is om aan te nemen dat de fanatieke monniken of kerkelijke bestuurders die tot die afschuwelijke geloofsvervolgingen aanspoorden, menselijke duivels waren die met opzet methoden uitdachten om lichaam en geest van de ongelukkige medemensen die in hun handen vielen te martelen. Wat ze deden was duivels, zonder meer onbewust duivelswerk, maar het kwam voort uit hun deugden die, omdat ze op zo grove wijze werden misbruikt, verachtelijke ondeugden werden. De wreedste mensen zijn gewoonlijk niet degenen die onverschillig zijn, maar zij die worden gedreven door een verkeerd begrepen ideaal, waarachter een misbruikte morele kracht schuilt. Door hun deugden, die nu niet herkende ondeugden zijn geworden, schijnen ze voor het ogenblik volkomen harteloos te zijn.

Grote denkers zoals Lao-tse hebben erop gewezen, tot verwarring van hen die niet nadenken, dat een agressief deugdzaam mens een ondeugdzaam mens is – een ongewone paradox, maar één die een

diepzinnig feit in de psychologie inhoudt. De werkelijk gevaarlijke mens is niet de slechte mens, want die stoot af door zijn verstandelijke en morele misvormdheid. Het is verkeerd begrepen en misbruikte schoonheid die verleidt – niet alleen lichamelijke schoonheid, maar schoonheid in een deugd die is misvormd en die verkeerd wordt aangewend. De deugd zelf verheft ons tot de goden; en toch zijn het onze deugden die, zelfzuchtig gebruikt, ons zo vaak tot het verrichten van onze laagste daden brengen.

Er schuilt een diepe esoterische betekenis in het oude gebod: 'Heb alle dingen lief, zowel de grote als de kleine.' Haat werkt verstikkend; hij weeft sluiers om de mens, terwijl liefde deze sluiers openscheurt, ze oplost en ons vrijheid, inzicht en mededogen geeft. Het is als de kosmische harmonie die zich openbaart in de muziek der sferen wanneer sterren en planeten zingen in hun baan. Liefde, onpersoonlijke liefde, brengt ons in harmonie met het heelal, en deze eenwording met het heelal is het hoogste en verhevenste doel van alle stadia van de inwijdingscyclus.

Persoonlijke liefde, daarentegen, is onbarmhartig en vaak onaantrekkelijk, want ze is gericht op één object; ze denkt veeleer aan zichzelf dan aan de ander; terwijl onpersoonlijke liefde zich volledig geeft en het wezen van zelfopoffering is. Persoonlijke liefde betekent aan zichzelf denken; onpersoonlijke liefde is zelfvergetelheid – dat is het criterium. Sentimentaliteit heeft hiermee niets te maken; die is in feite een belemmering, want ze legt de nadruk op de persoonlijkheid. De emotie van liefde is geen liefde; die behoort tot de psychomentale en dierlijke kant van ons wezen. Als we geen grenzen of beperkingen stellen aan de stroom die uit ons hart vloeit, als we geen voorwaarden stellen aan het wel of niet uitsteken van onze beschermende en helpende hand, zijn we als de zon die licht en warmte geeft aan allen. En als de liefde totaal onzelfzuchtig is, is ze spiritueel helderziend, want haar visie dringt door tot de essentie van het heelal.

Een andere goede en eenvoudige regel is om voortdurend op een onpersoonlijke manier te *denken*; te proberen ons niet te hechten aan onze dagelijkse handelingen, voorzover die zijn gericht op enig voordeel voor onszelf. Als we ze kunnen doen als een werk van liefde, van welke aard ze ook zijn, zijn we op een natuurlijke manier onpersoonlijk, want we zullen door het dienen van anderen niet langer opgaan in onszelf. Dat is de koninklijke weg naar zelfkennis, want we kunnen het

universele zelf niet worden zolang onze aandacht en ons denken zijn geconcentreerd op het beperkte eigen ik.

Een ander prachtig voorschrift werd door de Heer Boeddha als een van zijn meest geliefde leringen aan zijn discipelen gegeven:

> Wanneer in het denken slechte en onwaardige gedachten opkomen, beelden van wellust, haat en verdwazing, moet de discipel uit deze gedachten andere en waardige beelden afleiden. Heeft hij zo andere, waardige beelden in zijn denken opgeroepen, dan zullen de onwaardige gedachten van wellust, haat en verdwazing verdwijnen; en omdat hij ze heeft overwonnen, wordt zijn innerlijke hart standvastig, kalm, geconcentreerd en sterk.*

Dat betekent dat wanneer we door zelfzuchtige en persoonlijke ingevingen en gedachten worden geplaagd, misschien wel gekweld, we onmiddellijk aan het tegenovergestelde moeten denken en dat voortdurend voor ogen houden. Als er een gedachte van haat in ons opkomt, moeten we een beeld van genegenheid en vriendelijkheid oproepen; als we aan het doen van kwaad denken, roep dan een grootmoedige en verheven daad voor de geest; als een zelfzuchtige gedachte opkomt, stel u dan voor dat u een goede daad verricht, en altijd dat u die op onpersoonlijke wijze doet. Ik ben geneigd dit als de beste regel te beschouwen. Het is een boeiende oefening, nog afgezien van het goede dat het met zich meebrengt: versterking van de wil, een helderder inzicht, loutering van de gevoelens, stimulering van de hartenkrachten en in het algemeen het versterken en veredelen van het karakter.

Wanneer een gedachte eenmaal de geest heeft verlaten, is het echter onmogelijk de energie waarmee we haar hebben geladen, terug te nemen, want ze is dan al een elementaal wezen dat aan zijn opwaartse reis begint.† Worden er echter onmiddellijk 'neutraliserende' gedachten van tegengestelde aard uitgezonden – gedachten van schoonheid, van mededogen, van vergiffenis, van een verlangen om te helpen, van aspiratie – dan smelten die twee samen en wordt het effect van de slechte gedachten 'onschadelijk' gemaakt in de

---

**Majjhima Nikāya*, I, 288.

†Beseffen we wel dat ieder mens de gedachte is van zijn eigen innerlijke god – een onvolmaakte afspiegeling van die innerlijke luister, maar niettemin een kind van de gedachten van die innerlijke godheid – zoals ook de gedachten van evoluerende mensen levende entiteiten zijn, embryozielen die zich ontwikkelen en voortbewegen langs het pad van evolutionaire groei?

betekenis die HPB gebruikt in *De Stem van de Stilte* (blz. 53).

Ik herhaal echter: *een gedachte kan nooit worden herroepen.* Het is als een daad die, eenmaal gedaan, voor altijd is gedaan, maar niet voor altijd is afgedaan. Hoewel we door na een slechte impuls een edele gedachte te hebben of een goede daad te verrichten, de slechte gedachte of daad niet kunnen herroepen en ongedaan maken, kunnen we het kwaad dat onze verkeerde gedachte of daad veroorzaakte wel tot op zekere hoogte verzachten.

Wij mensen zijn *persoonlijk* precies in die mate waarin de spirituele individualiteit verloren gaat in de stralen van het lagere deel van onze constitutie. Als we het persoonlijke verliezen, bevrijden we ons ware wezen uit de greep van deze onontwikkelde elementen. Dit betekent dat de stralen die tot nu toe waren verspreid over de verschillende atomaire entiteiten van onze lagere beginselen, worden samengebracht – ze worden gebundeld in de individualiteit en worden zo opnieuw ons ware zelf. 'Hij die zijn leven vindt, zal het verliezen; en hij die zijn leven verliest omwille van mij, zal het vinden' (*Mattheus* 10:39).

Als we elk moment proberen onzelfzuchtig te zijn, zullen we onze persoonlijke verlangens vergeten. Het is onze plicht in onze behoeften te voorzien, maar deze vormen gewoonlijk geen belemmering voor de geest. Als we ernaar streven onpersoonlijk te worden, zullen we na verloop van tijd het universele bewustzijn ingaan – in deze paar zinnen ligt het geheim en de essentie van esoterische training. Maar laten we onze persoonlijkheid niet doden; laten we haar daarentegen gebruiken, en daarbij de richting van haar evolutionaire neigingen zo veranderen dat haar levenskrachten in het hogere bewustzijn van onze individualiteit stromen. Het is een schitterende gedachte dat we naarmate onze individualiteit toeneemt en onze persoonlijkheid afneemt, langs de levensladder opklimmen naar een inniger individuele vereniging met de kosmische godheid in de kern van ons zonnestelsel. Dit geldt voor de grote aantallen wezens van de mensheid en voor elke andere entiteit die in een vergelijkbaar evolutiestadium verkeert en die zelfbewustzijn en de andere eigenschappen bezit die de mens tot mens maken.

Onpersoonlijk, altruïstisch en onzelfzuchtig handelen heeft een magisch effect op onze medemensen. Als we kunnen leren werkelijk te vergeven en lief te hebben, dan zal het verlangen van onze ziel gericht zijn op het onzelfzuchtig dienen van de mensheid. Niemand is te min om dat in praktijk te brengen en niemand is zo verheven dat hij dat kan

negeren. Hoe hoger de positie, des te gebiedender is de roep van de plicht. Het kan zijn dat we helemaal alleen de wereld moeten bevechten; maar zelfs al gaan we keer op keer ten onder, we kunnen weer opstaan en ons herinneren dat de krachten van het heelal achter ons en aan onze kant staan. Het hart van het zijn is met ons en we zullen tenslotte winnen, want niets kan het subtiele en allesdoordringende vuur van onpersoonlijke liefde weerstaan.

In de mens ligt het pad naar wijsheid: iemand die zichzelf kent en die zijn spirituele natuur in grotere mate openbaart, kan de bewegingen van de planeten begrijpen. Iemand die zijn innerlijke zelf nog verder heeft ontwikkeld, kan contact hebben met die wezens die ons zonnestelsel besturen en leiden; iemand die zijn hele wezen nog verder heeft ontplooid, kan tot tenminste enkele van de geheimen van de macrokosmos doordringen; en zo verder, zonder einde. Hoe hoger de ontwikkeling, des te ruimer de visie en des te dieper het begrip. Het pad naar het universele zelf is het pad dat ieder individu zelf moet betreden als hij wil groeien, wil evolueren. Niemand anders kan voor ons groeien, en we kunnen alleen groeien via de paden die de natuur heeft uitgestippeld – de structuur van ons eigen wezen.

De mens is een mysterie: onder de oppervlakte en achter de sluier schuilt het mysterie van het zelf, van de individualiteit, een levensweg die zich uitstrekt tot in verre eeuwigheden. De mens is in essentie een goddelijke energie die door sluiers wordt verhuld.

Meditatie en yoga

De ziel wordt sterk in de stilte, want dan is ze aangewezen op haar eigen krachten en vermogens en leert ze zichzelf kennen. Een van de beste manieren om snel en zeker licht te ontvangen op een probleem, om de intuïtie te ontwikkelen, is de last van het vinden van een oplossing niet af te schuiven op iemand van wie men denkt dat hij kan helpen. Oplossingen zien en problemen oplossen is een kwestie van training, van innerlijke groei. Een van de eerste regels die een neofiet wordt geleerd is nooit een vraag te stellen voor hij ernstig en herhaaldelijk heeft geprobeerd haar zelf te beantwoorden. Want door dat te proberen doet hij een beroep op de intuïtie. Het is ook een oefening. Het versterkt onze innerlijke vermogens. Vragen stellen voor we zelf hebben geprobeerd het antwoord te vinden, betekent eenvoudig dat we op anderen willen leunen, en dat is niet goed. Door het oefenen van onze eigen vermogens groeien we, winnen we aan kracht en vaardigheid.

Bepaalde vragen komen echter op met een kracht die dwingend om een antwoord vraagt. Ze zijn als de mystieke klop op de deur van de tempel; ze vragen om meer licht, want ze komen niet uit het brein maar uit de ziel, die het licht probeert te begrijpen dat in haar stroomt vanuit de eeuwige bronnen van het goddelijke. Vraag en u zult ontvangen; klop – en klop op de juiste manier – en u zult worden opengedaan. Als het verzoek krachtig en onpersoonlijk genoeg is, zullen zelfs de goden in de hemel reageren. Als de betrokkene het zeer ernstig meent, zal het antwoord uit zijn innerlijk tot hem komen van de enige inwijder die een neofiet ooit heeft.

Meditatie is een positieve geesteshouding, veeleer een bewustzijnstoestand dan een methode of een periode van intensief verstandelijk denken. Onze houding moet positief zijn, maar rustig; positief als een berg van graniet en even sereen en vredig; en we moeten de storende invloeden van het altijd actieve en koortsige intellect vermijden en vooral onpersoonlijk zijn. Meditatie in hogere zin houdt in dat we het bewustzijn ombuigen, dat we het denken verheffen naar het gebied waar de intuïtie de leiding heeft en waar edele gedachten of aspiraties thuishoren, en dat we het bewustzijn daar geconcentreerd houden.

Maar men kan ook over slechte dingen mediteren, en velen doen dat, helaas.

Het is mogelijk voor men in slaap valt zo te mediteren dat de ziel naar de goden opstijgt, en verfrist en versterkt wordt door contact met die goddelijke wezens. Maar het is evengoed mogelijk te tobben voor de slaap komt zodat, wanneer de ketenen van de waaktoestand zijn verbroken en het brein tot zwijgen is gebracht, de ziel omlaag wordt getrokken en degradeert en verzwakt. Men moet nooit gaan slapen voor al het onrecht dat men is aangedaan oprecht is vergeven. Dat is heel belangrijk, niet alleen als een veredelende gewoonte, maar ook als een zeer noodzakelijke bescherming. Vul het hart met gedachten van liefde en mededogen voor allen en de geest met een verheven idee en denk daar rustig op een zuivere, onpersoonlijke wijze over na, ongedwongen en kalm, en dan zullen alle zintuigen en het denken tot rust komen.

Eén reden voor de noodzaak van strikte onpersoonlijkheid, zonder dat de geringste gedachte van afbrekende of moreel kwetsende aard het hart binnendringt, zoals haat, boosheid, angst, wraak of een ander onaangenaam product van het lagere zelf, is dat wanneer de slaap het lichaam overvalt en het gewone hersen-bewustzijn wegzakt, de dan bevrijde ziel automatisch de laatste richting volgt die haar werd gegeven. De gewoonte om het denken tot rust te brengen voor men gaat slapen kan daarom de ziel verheffen.

Mediteer voortdurend – niets is zo eenvoudig en nuttig. Voor de meeste leerlingen is dat veel beter dan daarvoor een vaste tijd te reserveren: rustig, aanhoudend nadenken over de vragen die men heeft en daarmee doorgaan zelfs als de handen bezig zijn met het dagelijkse werk en het verstand geheel in beslag wordt genomen door andere plichten. Op de achtergrond van het bewustzijn kan toch deze gestage onderstroom van denken aanwezig zijn. Het vormt ook een beschermend schild bij alles wat men doet, want het omringt het lichaam met een uit de diepere lagen van het aurische ei voortgekomen aura, die ākāśisch van aard is en waar niets stoffelijks doorheen kan dringen als ze is verdicht door de wil van iemand die weet hoe dat moet worden gedaan.

Maar zelfs in de diepste meditatie, wanneer men alle besef van de omringende omstandigheden heeft verloren, verkeert de geoefende chela nooit in een toestand waarin hij zijn spirituele en mentale controle

heeft verloren. Hij is steeds waakzaam, zich altijd ervan bewust dat hij de situatie beheerst, zelfs terwijl het bewustzijn de ontelbare aspecten van het onderwerp dat hij overpeinst de revue laat passeren. Het is in de regel sterk af te raden in gedachten zozeer op een ander gebied te zijn dat men een psychische of fysieke automaat wordt.

Er zijn twee soorten meditatie: bij de eerste vormt men zich een helder beeld van een mooie gedachte en laat men het bewustzijn daarin doordringen; bij de tweede verplaatst men het bewustzijn naar hogere sferen of gebieden en ondergaat en verwerkt men de ervaringen die daardoor het bewustzijn binnenstromen. Maar als we de tanden op elkaar klemmen, ons schrap zetten en verstandelijk blijven hameren op een bepaalde gedachte, mediteren we helemaal niet. Als we dat doen slagen we niet, omdat een dergelijke manier van doen slechts hersenwerk is, dat vaak uitputtend, niet inspirerend en ongeïnspireerd is. Er bestaat verschil tussen gewoon geconcentreerd over een onderwerp nadenken, vooral als dat neerkomt op het gebruik van het verstand, en het zich verdiepen in of concentreren van het bewustzijn op het volgen van het verheffende pad waar de spirituele wil de leiding heeft.

Meditatie wil dus zeggen dat men een gedachte in de geest vasthoudt en dat het bewustzijn ongedwongen en met vreugde innerlijk aan deze gedachte werkt. Houd die gedachte daar vast, en laat de geest zich ermee bezighouden. Het is niet nodig daarvoor de fysieke of psychische wil in te schakelen. Dit is ware meditatie en is in feite het fundamentele geheim van yoga, wat 'vereniging' betekent van het denken met de onuitsprekelijke vrede, wijsheid en liefde van de innerlijke god. Als men deze eenvoudige regel van jñānayoga toepast, zal het na een poosje een vanzelfsprekende zaak worden, een deel van het dagelijkse bewustzijn. Concentratie of doelgericht denken betekent niets anders dan dat we een gedachte duidelijker voor de geest halen en al onze aandacht daarop richten – niet met de wil, maar ongedwongen.

Alle andere vormen van yoga die min of meer op uiterlijke hulpmiddelen berusten, zoals lichaamshoudingen, ademhalingsoefeningen, de stand van handen, vingers en voeten, enz., behoren tot de lagere vormen van haṭhayoga en zijn niet veel meer dan krukken, omdat ze het denken op deze uiterlijke methoden richten en afleiden van het hoofddoel van ware yoga, namelijk dat de aandacht verschuift van uiterlijke naar innerlijke en spirituele zaken. Daarom doen al deze vormen van lagere yoga, die nu door de 'leringen' van rondtrekkende

'yogī's' in het westen zo populair zijn geworden, gewoonlijk meer kwaad dan goed.

Het haṭhayoga-stelsel is een vijfvoudige methode om beheersing te verkrijgen over de lagere psychische vermogens door verschillende vormen van ascetische oefeningen, waarvoor het nodig is dat fysieke en psychische delen van de constitutie op gewelddadige wijze systematisch worden verlamd. De yogī bereikt dit volledig opgaan in zichzelf door vitale processen te onderbreken en kortsluiting te veroorzaken van bepaalde prāṇische energieën van zijn astraal-fysieke lichaam. Het moet duidelijk zijn dat deze oefeningen mentaal en fysiek gevaarlijk zijn en een belemmerende invloed hebben op de geest; daarom worden ze door alle echte occulte scholen ondubbelzinnig afgeraden. Bepaalde vermogens kunnen inderdaad met deze middelen worden verworven, maar, ik herhaal, het zijn vermogens van de laagste soort die geen blijvend nut hebben en bovendien zullen ze de spirituele vooruitgang in hoge mate belemmeren.

In dit verband schreef William Q. Judge:*

> . . . er zal vooruitgang worden geboekt. Niet door te proberen psychische vermogens aan te kweken, wat op zijn best slechts in geringe mate kan worden verwezenlijkt, noch door zich aan het gezag van een ander te onderwerpen, maar door de ziel te ontwikkelen en sterker te maken. Als niet alle deugden in acht worden genomen, als het denken geen stevige filosofische basis heeft, als men niet erkent dat spirituele behoeften geheel losstaan van het psychische gebied, vindt men slechts een tijdelijk vermaak in de astrale rijken, wat tenslotte even zeker als de zon aan de hemel straalt op een teleurstelling uitloopt.

De rājayoga- en jñānayoga-stelsels, daarentegen, die een spirituele en mentale training omvatten in combinatie met een liefde voor alle wezens, hebben te maken met de hogere delen van de innerlijke constitutie – het beheersen van het fysieke en het psychische vloeit op natuurlijke wijze voort uit het begrijpen van de volledige zevenvoudige mens. Ware yoga beheerst en verheft het denken en brengt zo het contact tot stand tussen het menselijke en het spirituele bewustzijn, dat betrekkelijk universeel bewustzijn is. Het bereiken van deze vereniging of eenwording met zijn eigen goddelijk-spirituele essentie brengt verlichting.

---

*'Answers to Correspondence', december 1893; *Echoes of the Orient*, 3:436.

In bepaalde zeer uitzonderlijke omstandigheden, wanneer een chela in mentaal en spiritueel opzicht relatief ver is gevorderd, maar nog een zeer ongelukkig en zwaar fysiek karma moet uitwerken, is het op zijn plaats op beperkte schaal de haṭhayoga-methoden te gebruiken, maar alleen onder toezicht van de meester zelf. Ik wil hieraan toevoegen dat de *Yoga Aforismen* (of *Sūtra's*) van Patañjali een haṭhayoga-geschrift is, maar een van de hoogste soort. De beknopte instructies die dit kleine werkje bevat zijn aan westerse studenten goed bekend, voornamelijk door de interpretatie van W.Q. Judge en latere schrijvers.

Ware yoga betekent meditatie, zoals gezegd, en dat houdt kennelijk in dat men zijn denken concentreert op een verheven onderwerp, dat vasthoudt en erover peinst. Patañjali schreef in zijn *Sūtra's*: (i, 2) *Yogaś-chitta-vritti-nirodhah* – 'yoga is het tegengaan van de warrelingen van het denken'. Dat is heel duidelijk: wanneer het altijd actieve hersenverstand, dat als een vlinder van gedachte naar gedachte fladdert en heftige emoties heeft, zo onder controle kan worden gebracht dat het zich op één doel concentreert en naar een hoger verstandelijk inzicht streeft, dan verdwijnen deze 'warrelingen' van het denken en wordt het omhoogstrevende denkorgaan intens actief en intuïtief, ziet de waarheid en maakt in feite de mens, wiens orgaan van zelfbewust denken daarmee bezig is, tot een belichaming van wijsheid en liefde – en dat is de ware yoga. Dan is manas, het denk-beginsel actief, en het wendt zich als het ware omhoog in plaats van omlaag en wordt buddhi-manas in plaats van kāma-manas. Het *chitta* uit de Sanskrietzin, d.w.z. het 'denken', wordt vervuld van wijsheid en intuïtie en de mens die bedreven is in deze verheven spirituele oefening wordt in feite één met de innerlijke godheid.

In de volgende śloka zegt Patañjali vervolgens: 'dan woont de ziener in zichzelf', wat wil zeggen dat de mens dan een ziener wordt en in zijn spirituele zelf, de god in hem, woont.

Wordt daarentegen het denken niet op deze manier in toom gehouden en omhooggericht, dan 'worden de warrelingen (activiteit) wederzijds gelijkgesteld', zoals de vierde śloka zegt – een zeer beknopte uitspraak die betekent dat wanneer het denken zich vastlegt op lagere dingen, zijn koortsige activiteiten het hogere manas ketenen, dat daardoor tijdelijk wordt 'gelijkgesteld' aan zijn laagste elementen, en daardoor is men niet méér dan een gewoon mens.

Een occult geheim in verband met het bewustzijn is dat het de vorm

aanneemt van het object dat wordt waargenomen of waaraan wordt gedacht en zich dus vormt naar het voorwerp van beschouwing, van welke aard dat ook is. Als het mentale beeld goddelijk is, wordt het bewustzijn daaraan gelijk, omdat het in het goddelijke vloeit en zich dienovereenkomstig vormt; wanneer het zich met de lagere dingen bezighoudt wordt het daaraan gelijk, omdat het de vorm en het uiterlijk daarvan aanneemt.*

Juist dit verlangen om te weten, niet voor zichzelf, zelfs niet om kennis in abstracte zin, maar met het doel de kennis op het altaar van dienstbaarheid te leggen, leidt tot esoterische vooruitgang. Dit verlangen, deze wil om op onpersoonlijke wijze te dienen, loutert het hart, verheldert het denken en maakt de centra van het lagere zelf onpersoonlijk, zodat ze zich openen en zodoende wijsheid kunnen ontvangen. Dit verlangen is de drijvende kracht, de stuwende motor, die de aspirant vooruitbrengt, steeds hoger en hoger.

---

*Dit belangrijke feit in het occultisme heeft daarom een hoog en een laag aspect; en dit vermogen van het denken wordt door adepten van zowel de witte als de zwarte orde gebruikt om, wanneer dat nodig is, magische gevolgen voort te brengen. Het is niet overdreven te zeggen dat de āveśa-vermogens, het binnengaan en gebruiken van het lichaam van een ander, zowel als hpho-wa of het vermogen om de wil en de intelligentie naar een andere plek te projecteren, soms over ongelooflijke afstanden, grotendeels op deze eigenschap of dit vermogen van het plastische denkvermogen berusten.

De pāramitā's en het verheven achtvoudige pad

In zowel de boeddhistische als de moderne theosofische literatuur is veel geschreven over de 'verheven deugden' of pāramitā's, maar helaas heeft men ze te vaak alleen gezien als edele maar praktisch onuitvoerbare gedragsregels; het zijn wel gedragsregels, maar ze zijn meer dan dat. Het zijn in feite de regels voor het denken en handelen die de aspirant-chela *moet* volgen, in het begin zo goed als hij kan, maar later volledig, zodat zijn hele leven erdoor wordt beheerst en verlicht. Alleen zo kan de discipel bereiken wat de Heer Boeddha de 'andere oever'* noemde – de spirituele gebieden die moeten worden bereikt door de stormachtige oceaan van het menselijke bestaan over te steken en wel op eigen spirituele, mentale en psychische kracht, en alleen met die hulp die hem, gezien zijn vroegere karma, kan worden verleend.

Het idee 'naar de andere oever gaan' wordt meestal gezien als iets typisch oosters, maar dit lijkt niet gerechtvaardigd, want veel christelijke gezangen spreken over de mystieke Jordaan en over het bereiken van de 'oever aan de overzijde', een opvatting die min of meer identiek schijnt te zijn met die van het boeddhisme. 'Deze zijde' is het wereldse leven, het gebruikelijke of gewone doen en laten van de

---

*Pāramita en pāragata (of het equivalent pāragāmin) zijn samengestelde Sanskrietwoorden die betekenen 'iemand die de andere oever heeft bereikt'; pāramitā (de vrouwelijke vorm) wordt gebruikt voor de verheven deugden of eigenschappen die men moet aankweken om die oever te bereiken. Er is hier een nuanceverschil in betekenis waarop we moeten letten: pāramita houdt de gedachte in dat men is 'overgestoken' en dus is 'aangekomen', terwijl pāragata (of pāragāmin) het 'vertrek' van deze kant inhoudt en dus 'heengegaan' betekent om behouden de andere oever te bereiken.

Een ander veelgebruikt woord in boeddhistische geschriften, waarin het subtiele onderscheid tussen bovengenoemde termen eveneens tot uitdrukking komt, is Tathāgata, een titel die aan Gautama Boeddha wordt gegeven. Dit is een samengesteld Sanskrietwoord dat op twee manieren kan worden gesplitst: *tathā-gata*, 'aldus heengegaan', dat wil zeggen, vertrokken naar en aangekomen op de andere oever; en *tathā-āgata*, 'aldus aangekomen of gekomen', zodat de betekenis van de term Tathāgata is: iemand die zowel is 'vertrokken' naar, als 'aangekomen' op de andere oever, zoals ook zijn voorganger-boeddha's hebben gedaan.

mens. De 'andere oever' is eenvoudig het spirituele leven, dat de betrekkelijk volkomen ontplooiing omvat van de krachten en functies van de volledige menselijke natuur. Met andere woorden, de 'andere oever' bereiken betekent één-zijn met de innerlijke god en dus betrekkelijk volledig zelfbewust deelhebben aan het universele leven. Alle grote religieuze en filosofische stelsels hebben hun volgelingen nadrukkelijk geleerd dat ons ware doel is de lessen van het gemanifesteerde bestaan te leren en vanuit deze ervaring op te klimmen naar het kosmische leven.

Het *Dhammapada* (vers 85) zegt hierover:

Er zijn weinig mensen die de andere oever bereiken;
De anderen leven zich uit op deze oever.

Een kort boeddhistisch geschrift, getiteld het *Prajñā-Pāramitā-Hridaya Sūtra*, of 'Het hart of de essentie van de wijsheid van het overgaan', eindigt met een mooie mantra die in het oorspronkelijke Sanskriet als volgt luidt:

Gate, gate, pāragate, pārasamgate, bodhi, svāhā!

O wijsheid! Gegaan, gegaan, gegaan naar de andere oever,
aangekomen op de andere oever, heil!

Wijsheid kan in dit verband worden gezien als betrekking hebbende op de kosmische buddhi, ook wel ādi-buddhi of 'oer-wijsheid' genoemd, en ook, in geïndividualiseerde zin, op de hoogste stille wachter van onze planeetketen, ādi-boeddha. De aangesprokene is degene die op de andere oever is aangekomen, de triomferende pelgrim, die zelfbewust één is geworden met de god in hem en dus erin is geslaagd door de māyā of de illusies van deze werelden van verschijnselen heen te zien. De hoogsten die dit hebben bereikt zijn jīvanmukta's, 'bevrijde monaden'; zij die minder hoog staan behoren tot de verschillende rangen in de vele hiërarchieën van de hiërarchie van mededogen.

De pāramitā's, zoals HPB die in *De Stem van de Stilte* (blz. 45-6) heeft gegeven, zijn als volgt:

DĀNA, de sleutel van barmhartigheid en onsterfelijke liefde.

ŚĪLA, de sleutel van harmonie in woord en daad, de sleutel die oorzaak en gevolg in evenwicht houdt en geen ruimte laat voor de werking van karma.

KSHĀNTI, mild geduld dat door niets kan worden verstoord.

VIRĀGA, gelijkmoedigheid ten opzichte van genot en leed; de illusie is overwonnen, alleen de waarheid wordt waargenomen.

VĪRYA, de onverschrokken kracht die zich uit het slijk van aardse leugens een weg baant naar de hoogste WAARHEID.

DHYĀNA, waarvan de gouden poort, eenmaal geopend, de narjol [naljor] toegang geeft tot het rijk van het eeuwige sat en de onafgebroken contemplatie daarvan.

PRAJÑĀ, de sleutel hiervan maakt van de mens een god, een bodhisattva, een zoon van de dhyāni's.

De manier waarop deze pāramitā's moeten worden beoefend, wordt goed geïllustreerd in enige passages uit het *Mahāyāna Śrāddhotpāda Śāstra** dat er echter maar zes noemt, hoewel er elders zeven worden gegeven en indien vollediger vermeld, tien:

Hoe moet men barmhartigheid (*dāna*) in praktijk brengen?

Als iemand om iets komt vragen, moeten discipelen, voorzover ze dat kunnen, het verzoek zonder morren inwilligen en op een wijze die hen goed doet. Als discipelen zien dat iemand in gevaar verkeert, moeten ze met alle middelen die ze hebben proberen hem te redden en hem een gevoel van veiligheid geven. Als iemand tot discipelen komt en onderricht wenst in de dharma, moeten ze, voorzover ze daartoe in staat zijn en naar hun beste inzicht, proberen hem te informeren. En als ze deze daden van mededogen verrichten, moeten ze geen enkel verlangen koesteren naar vergoeding, dankbaarheid, verdienste of voordeel, of enige wereldse beloning. Ze moeten ernaar streven hun denken te concentreren op die universele goede daden en zegeningen die voor iedereen zonder onderscheid zijn, en door zo te handelen zullen ze in zichzelf de hoogste volmaakte wijsheid verwezenlijken.

Hoe moet men voorschriften voor deugdzaam gedrag (*śīla*) in praktijk brengen?

---

*Vaak vertaald als 'Het ontwaken van het geloof in het mahāyāna', maar dit geeft de betekenis van het oorspronkelijke Sanskriet onvoldoende weer. *Śrāddha* betekent zekerheid of vertrouwen, gebaseerd op het ontvouwen van innerlijke ervaringen, waarvan het bewijs zowel binnen als buiten het zelf ligt, en duidt hier op een voortgaand proces van innerlijke ontplooiing, welke betekenis totaal ontbreekt in het woord 'geloof'. Wat *utpāda* betreft, dit heeft dezelfde betekenis van een steeds verdergaande ontvouwing, een ontwaken van of opstijgen naar het besef of de verwerkelijking van wijsheid, culminerend in de mystieke verzaking van de vruchten van bevrijding en het bereiken van boeddhaschap. Dit geschrift behoort tot de *Prajñāpāramitā*-cyclus en wordt gewoonlijk toegeschreven aan Aśvaghosha, een belangrijke boeddhistische geleerde, die in de tweede helft van de eerste eeuw n.Chr. leefde en wiens beste werk het *Mahālamkāra* of 'Boek van grote heerlijkheid' is.

Lekendiscipelen die een gezin hebben dienen zich te onthouden van doden, stelen, echtbreken, liegen, dubbelhartigheid, kwaadspreken, lichtzinnige taal, hebzucht, boosaardigheid, proberen in de gunst te komen, en van onjuiste leringen. Ongetrouwde discipelen moeten zich om belemmeringen te vermijden, terugtrekken uit de onrust van het wereldse leven, en terwijl ze in eenzaamheid vertoeven die wegen bewandelen die tot rust, matigheid en tevredenheid voeren. . . . Ze moeten proberen zich zo te gedragen dat ze niet het voorwerp worden van afkeuring en kritiek, en dienen door hun voorbeeld anderen aan te sporen het kwade na te laten en het goede te doen.

Hoe moet men lankmoedige verdraagzaamheid (*kshānti*) in praktijk brengen?

Als iemand door de rampen van het leven wordt getroffen, moet hij ze niet uit de weg gaan, noch zich verongelijkt voelen. Terwijl hij door anderen aangedaan kwaad rustig verdraagt, moet hij geen wrok koesteren. Hij moet niet opgetogen zijn bij voorspoed, lof of aangename omstandigheden, noch terneergeslagen bij armoede, belediging of tegenspoed. Terwijl hij zijn gedachten geconcentreerd houdt op de diepe betekenis van de dharma, moet hij onder alle omstandigheden in zijn denken rust en onpartijdigheid bewaren.

Hoe moet men onverschrokken kracht (*vīrya*) in praktijk brengen?

Men moet nooit traag worden in het doen van goede daden. Men moet elk mentaal of fysiek lijden zien als het natuurlijke gevolg van onwaardige daden gepleegd in vorige incarnaties, en moet zich vast voornemen voortaan alleen die dingen te doen die in overeenstemming zijn met een spiritueel leven. Men moet mededogen koesteren voor alle wezens, en nooit de gedachte aan traagheid laten opkomen, maar zich onvermoeibaar en vol enthousiasme inspannen om alle wezens goed te doen. . . .

Hoe moet men meditatie (*dhyāna*) in praktijk brengen?

Verstandelijk inzicht wordt verkregen door werkelijk te begrijpen dat alle dingen de wet van causaliteit volgen, maar op zichzelf vergankelijk zijn en leeg van elk werkelijk zelf. *Dhyāna* heeft twee aspecten: het eerste aspect is een poging om nutteloze gedachten te onderdrukken; het tweede is mentale concentratie, in een poging deze leegte (*śūnyatā*) van bewustzijn-essentie te beseffen. Eerst zal een beginneling deze twee afzonderlijk moeten oefenen, maar als hij het denken gaat beheersen, zullen die twee samensmelten. . . .

Hij moet contempleren over het feit dat hoewel alle dingen vergankelijk en leeg zijn, ze niettemin op het fysieke gebied een betrekkelijke waarde hebben voor hen die valse voorstellingen koesteren; voor deze onwetenden is het lijden zeer werkelijk – dat was het altijd en zal het altijd zijn – onmetelijk veel leed. . . .

Door dit alles ontwaakt er in het gemoed van iedere ernstige discipel een diep mededogen met het lijden van alle wezens, dat hem tot onverschrokken

en geestdriftige ijver en het doen van dure geloften aanspoort. Hij besluit alles wat hij heeft en alles wat hij is te geven voor de bevrijding van alle wezens. . . . Na deze geloften moet de oprechte discipel te allen tijde, en voorzover zijn kracht en geest het toelaten die daden verrichten die heilzaam zijn voor zowel anderen als hemzelf. Of hij nu loopt, staat, zit of ligt, hij moet vol toewijding zijn denken concentreren op wat wijs is om te doen en wijs is om na te laten. Dit is het actieve aspect van *dhyāna*.

Hoe kan men intuïtieve wijsheid (*prajñā*) in praktijk brengen?

Wanneer iemand door het trouw beoefenen van *dhyāna*, *samādhi* bereikt, staat hij boven onderscheidingsvermogen en kennis; hij heeft het volmaakte één-zijn van bewustzijn-essentie verwerkelijkt. Met deze verwerkelijking komt een intuïtief inzicht in de aard van het heelal. . . . hij beseft nu het volmaakte één-zijn van essentie, potentialiteit en activiteit in tathāgataschap. . . .

Prajñāpāramitā is de hoogste, volmaakte wijsheid; haar oogst komt ongezien, zonder inspanning, spontaan; ze doet alle zaken die schijnbaar verschillen, goede of kwade, samensmelten tot één volmaakt geheel. . . .

Laten daarom alle discipelen, die naar de hoogste, volmaakte wijsheid streven, die *prajñāpāramitā* is, zich ijverig toeleggen op het volgen van de regels van het edele pad, want alleen dat zal hen leiden naar de volmaakte verwerkelijking van het boeddhaschap.

Om de ware aard van prajñā te begrijpen en spiritueel *aan te voelen*, is het noodzakelijk de opvatting van 'deze zijde' op te geven en met spiritueel begrip over te gaan naar de 'andere oever' (pāra), of de andere benaderingswijze van de dingen. Aan 'deze zijde' zijn we verwikkeld in een bewustzijnssfeer van verstandelijke analyses en bijzonderheden, die een wereld wordt van gehechtheid en onderscheid op een lager niveau. Wanneer we deze innerlijke 'ommekeer' tot stand brengen, dit verheffen van ons bewustzijn naar de mystieke 'andere oever' van het zijn, dan stappen we met meer of minder succes een wereld van bovenzinnelijke werkelijkheden binnen van waaruit we de dingen kunnen zien in hun oorspronkelijke en spirituele eenheid, achter de māyā van de bedrieglijke sluiers van veelvormigheid; en kunnen we doordringen tot de essentiële aard van deze werkelijkheden en ze leren kennen zoals ze werkelijk zijn.

Deze toestand van innerlijke helderheid en nauwkeurige spirituele en mentale waarneming verschilt zo van de vertrouwde werkingen van ons deze-zijde-bewustzijn in onze alledaagse wereld van vergankelijke verschijnselen, dat een ongeoefende geest deze in verband brengt met het idee van een leegte, een vacuüm. Leegte (śūnyatā, om de boed-

dhistische term te gebruiken) in haar ware metafysische betekenis moet echter niet worden verward met 'het niets', wat een absolute ontkenning van het ware zijn en dus vernietiging zou betekenen. Ook kan men haar niet begrijpen door middel van de verstandelijke vermogens, maar eerder door directe of onmiddellijke waarneming, wat tot de hoge spiritueel-mentale toestand behoort die prajñā wordt genoemd en die uitgaat boven het māyāvische onderscheid tussen zijn en niet-zijn, tussen het bijzondere en het universele, tussen het vele en het ene.

Deze hoge toestand is inderdaad de intuïtieve kennis en het doordringende inzicht van de geest-ziel in de mens, zijn buddhi-manas, dat oneindig veel krachtiger en doordringender is dan het puur verstandelijke begrijpen. Die intuïtieve kennis en dat inzicht zijn voortdurend werkzaam in de meest verheven en universele schuilhoeken van ons bewustzijn. Door het geleidelijk ontwaken van de lagere mens tot volledig besef van dit spiritueel-mentale bewustzijn – dat in zijn actieve manifestaties identiek is met prajñā – verheffen we ons uit de lagere rijken van ons bewustzijn, ontsnappen we aan de slavernij van onwetendheid en onkunde (avidyā) en bevrijden we ons van de verschillende soorten innerlijke en uiterlijke pijn. Deze verlossing betekent het bereiken van de hoogste verlichting en van bevrijding (mukti). Kortom, prajñā kan misschien het best worden vertaald met intuïtie en wel die ogenblikkelijke verlichting of volledige kennis die werkelijk goddelijk is.

In de *Prajñapāramitā*-cyclus van boeddhistische geschriften wordt prajñā beschouwd als het leidende beginsel van de andere pāramitā's, dat naar deze verwijst als de methode om de werkelijkheid te bereiken. Ze wordt vergeleken met het waarnemende en begrijpende oog, dat met volmaakte helderheid van visie de horizonnen van het leven verkent en het pad uitstippelt dat door de aspirant moet worden gevolgd. Zonder prajñā zou het de andere pāramitā's ontbreken aan een van hun hoogste elementen; ze leidt hun voortgaande ontwikkeling, ongeveer zoals de aarde de voedingsbodem verschaft voor de plantengroei.

Alle wezens in het heelal bezitten prajñā, hoewel ze niet zelfbewust werkt, tenzij die entiteiten in de loop van hun evolutionaire pelgrimstocht er één mee zijn geworden. De dieren, bijvoorbeeld bijen en mieren, hebben prajñā, maar elk zelfbewust besef daarvan ontbreekt bij hen, want het zich bewust verenigen met prajñā begint pas bij de

mens – tenminste op deze aarde. De eerste zwakke werking van prajñā openbaart zich in de mens als een streven naar verlichting, liefde en wijsheid; ze begint te bloeien in de bodhisattva en staat in volle bloei in de boeddha's en christussen, wat de toestand van volmaakte verlichting is.

De hoge chela of ingewijde die met succes het stadium heeft bereikt waarin hij de pāramitā's is *geworden*, waarin zijn bewustzijn kristalhelder en relatief onbegrensd is, waarin zijn hele wezen is afgestemd op de spirituele ziel van de mensheid en hij zijn zelf heeft opgegeven voor de onzelfzuchtige heerlijkheid te leven voor al wat is, wordt technisch een bodhisattva genoemd – 'iemand wiens essentie (*sattva*) de aard van wijsheid (*bodhi*) heeft'. Het motief dat de ware discipel aanspoort om in zichzelf de hoogste verlichting te verwezenlijken, is nooit persoonlijk voordeel, hoe verheven en vergeestelijkt ook, maar de drang de hele wereld tot zegen te zijn, alle wezens te bevrijden uit de ketenen van onwetendheid en pijn, en in zijn hart mededogen op te wekken voor al wat leeft, zodat ieder levend wezen na verloop van tijd de volmaakte bevrijding kan bereiken.*

In het *Mahāprajñāpāramitā* wordt aan Śāriputra de vraag gesteld of de bodhisattva alleen aan andere bodhisattva's respect verschuldigd is en niet 'aan alle wezens in het algemeen'. De wijze antwoordt daarop dat hij in feite 'met hetzelfde gevoel van zelfverloochening aan hen eerbied moet bewijzen als aan de Tathāgata's'. Hij vervolgt dan met te zeggen:†

> De bodhisattva moet op die manier een groot gevoel van mededogen voor alle wezens opwekken en zijn geest volledig vrijhouden van arrogantie en eigenwaan, en hij moet het gevoel hebben: ik zal alle doeltreffende middelen gebruiken om alle levende wezens te doen beseffen wat het belangrijkste in hen is, namelijk hun boeddha-aard (buddhatā). Door dat te beseffen worden ze allen boeddha's, . . .

Prajñā neemt in een individuele entiteit, zoals een mens, bijna dezelfde plaats in als ādi-buddhi of mahābuddhi in het heelal. Een van de basisregels van de esoterische wijsheid is dat ons heelal een entiteit is; daarom kunnen we zijn individuele universele denkvermogen of bewustzijn voorstellen als een uitgestrekte oceaan van zelfbewuste bud-

*Vgl. Fo-Mu *Prajñāpāramitā*, Deel 14, hoofdstuk 'Over wijze mensen'.
†Hsüan-chuang, Deel 387, hoofdstuk xii, 'Over ethiek'.

dhi-mānasische energiepunten. Vanuit dit standpunt kan prajñā worden beschreven als het spirituele individuele bewustzijn van ieder lid van de menigten dhyāni-chohans of kosmische geesten. Als iemand dus prajñā-bewustzijn heeft verworven, heeft hij zelfbewust contact met het buddhi-mānasische denkvermogen van het wonderlijke wezen van onze hiërarchie.

Uit het voorafgaande moet duidelijk zijn dat er onder de leden van een hiërarchie talrijke verschillen bestaan in de hoogte die ze hebben bereikt; er zijn graduele verschillen tussen wat een chela heeft bereikt die aan het begin van het pad staat en een mahātma, gevolgd door nog hoogstaandere wezens die een nog dieper besef van prajñā hebben op de ladder van groei, die zich hoger en hoger uitstrekt tot het wonderlijke wezen wordt bereikt. De prajñā is in allen dezelfde; het verschil tussen de individuele wezens ligt in de mate waarin ze haar tot uitdrukking hebben gebracht.

Er bestaan ook nog verschillen van andere aard, zoals die tussen iemand die een betrekkelijke verwezenlijking van prajñā heeft bereikt en nirvāṇa binnengaat, en een ander die hetzelfde heeft bereikt maar afziet van nirvāṇa. Hier ligt een belangrijk onderscheid gebaseerd op kosmische ethiek: hij die nirvāṇa heeft bereikt maar het verzaakt en terugkeert om de wereld te helpen, staat moreel veel hoger dan iemand die nirvāṇa binnengaat voor zijn eigen geluk. Beiden hebben de eenwording met prajñā in voldoende mate bereikt om de nirvāṇische toestand te verdienen, maar degene die deze toestand verzaakt, heeft zelfbewuste verwezenlijking van prajñā op een hoger buddhisch gebied bereikt dan hij die nirvāṇa verdient en het binnengaat.

De sleutel tot dit mysterie ligt in het feit dat elk van de zeven beginselen van de menselijke constitutie zevenvoudig is en daarom is ook buddhi, de zetel van prajñā, zevenvoudig. We zien dus dat degene die nirvāṇa binnengaat, heeft bereikt wat we kāma-buddhi noemen, en niet hoger is gegaan in de graad van verwezenlijking van prajñā; terwijl de ander die nirvāṇa verzaakte, die toestand van buddhisch prajñā heeft bereikt, die we kunnen omschrijven als buddhi-buddhi of als manas-buddhi. De boeddha's en mahāboeddha's zijn zij die verkeren in wat we de ātmische toestand van buddhi kunnen noemen – en die zich volledig en onvoorwaardelijk één voelen met het heelal.

De genoemde zeven pāramitā's bevatten de kern van de gedragscode die ligt besloten in de vollediger reeks van tien pāramitā's, of de

complete ethische tien geboden van het occultisme. De drie aanvullende pāramitā's zijn: adhishṭhāna, upekshā, en prabodha of sambuddhi. Van deze drie staat adhishṭhāna, 'onverzettelijke moed', niet alleen gevaren of moeilijkheden te wachten maar, indien verlicht door de intuïtie of prajñā, 'komt ze deze te boven' en 'gaat verder'. Haar natuurlijke plaats is na vīrya of 'geestkracht'. De volgende, upekshā of 'onderscheidingsvermogen', houdt in het zoeken en vinden van de juiste toepassingsmethode van de pāramitā's, en de juiste plaats is na dhyāna. Er worden twee namen gegeven aan de tiende pāramitā: prabodha, 'ontwaken van het innerlijke bewustzijn', brengt kennis en voorkennis mee en opent dus heerlijke visioenen op het pad; en sambuddhi, 'volledige of volmaakte verlichting of inzicht' of het zich bewust zijn van zijn eenheid met het spirituele, is het toppunt of de kroon van alle. Anders gezegd, het is 'eenwording met buddhi'.

Door andere scholen van esoterische of min of meer occulte training in het oosten worden er soms andere 'deugden' aan toegevoegd. Voorbeelden hiervan zijn satya of waarheid, en maitra of universele vriendelijkheid of welwillendheid; maar als men ze nader beschouwt, ziet men dat ze al in de tien pāramitā's besloten liggen. Hier kan ook worden vermeld dat er in vele delen van de wereld verschillende stelsels van training bestaan, waarvan de meeste onbetekenend zijn, want bij nauwkeurige analyse blijken ze meer of minder aangepaste vormen van haṭhayoga te zijn, en deze zijn zoals gezegd, zelfs in het gunstigste geval buitengewoon gevaarlijk en in het ongunstigste veroorzaken ze krankzinnigheid of verlies van de ziel.

Kracht ontstaat door oefening; en door onze kracht in de beproevingen en ervaringen van het dagelijks leven te oefenen, zullen we na verloop van tijd het pad betreden. Tenzij de student innerlijke discipline betracht, dat wil zeggen voortdurend en onafgebroken de geest van deze tien verheven deugden of pāramitā's in praktijk brengt, als een onverbiddelijke regel voor zijn denken en handelen, dag in dag uit, zal hij nooit in zijn pogingen slagen. Het zijn juist deze discipline, dit oefenen van zijn wilskracht, van zijn intelligentie, en van de liefde die zijn hart moet vervullen, die de neofiet tenslotte tot de nieuwe of 'tweede' geboorte zullen brengen, waaruit de dvija, de 'tweemaal geborene', de ingewijde, ontstaat die tenslotte meester wordt over leven en dood.

De lezer zou zich kunnen afvragen welk verband er bestaat tussen de pāramitā's en de ons meer vertrouwde boeddhistische leringen

die respectievelijk bekendstaan als de Vier Edele Waarheden en het logisch daaruit voortvloeiende Achtvoudige Pad. Het verband is zowel historisch als innerlijk, want beide bevatten dezelfde basisideeën, die echter in de meer populaire leer zo zijn geformuleerd dat ze een gedragscode vormen die de gewone wereldse mens kan volgen, als hij de kwellende fouten wil vermijden die in het menselijk leven vaak worden gemaakt en de toestand van vrede en mentale onthechting wil bereiken die bij een goed en edel leven horen.

In het kort zijn de Vier Verheven Waarheden: ten eerste, dat de oorzaak van het lijden en van hartzeer in ons leven voortkomt uit gehechtheid of 'dorst' – trishṇā; ten tweede, dat deze oorzaak kan worden weggenomen; ten derde, dat het wegvallen van de oorzaken die menselijk verdriet voortbrengen, wordt teweeggebracht door een leven te leiden dat de ziel bevrijdt van haar gehechtheid aan het bestaan; en de vierde waarheid, die leidt tot het uitroeien van de oorzaken van het lijden, is in feite het Verheven Achtvoudige Pad, te weten: 'juiste opvatting, juist besluit, juist spreken, juist gedrag, juiste manier om in zijn levensonderhoud te voorzien, juiste inspanning, juiste contemplatie, juiste concentratie'.

Dit streven werd door de Boeddha de Middenweg genoemd, omdat het enerzijds geen zinloos of fanatiek ascetisme inhield en anderzijds geen laksheid van beginselen en in het denken en een daaruit voortvloeiend gedrag. Het is een gedragsregel die zoals gezegd binnen het bereik ligt van iedere man of vrouw, geen bijzondere voorwaarden of omstandigheden vergt en door iedereen in praktijk kan worden gebracht die ernstig ernaar verlangt een beter leven te leiden en zijn deel wil bijdragen aan het beëindigen van de ellende in de wereld om ons heen, waarvan ieder meevoelend mens zich bewust is.

Men moet echter niet denken dat een chela de ethische geboden van het Achtvoudige Pad veronachtzaamt, want dan zou men het belang ervan niet begrijpen. In feite beoefent hij ze niet slechts, maar hij doet dat met veel grotere concentratie van hart en geest dan de gemiddelde mens, omdat hij tegelijkertijd met zijn hele ziel ernaar streeft zich te verheffen tot de sublieme hoogte van de pāramitā's in overeenstemming waarmee hij zou moeten leven.

Het is misschien nodig op dit punt wat sterker de nadruk te leggen, omdat onder sommige halfbakken mystici de totaal verkeerde gedachte bestaat dat het tot het leven van een chela behoort de gewone mense-

lijke betrekkingen te negeren, er weinig rekening mee te houden en zich te verbeelden dat hij van zijn plichten tegenover zijn medemensen, zelfs die van wereldse aard, is bevrijd. Deze laatste veronderstelling gaat rechtstreeks in tegen alle leringen van het occultisme.

Het beginsel achter de Vier Verheven Waarheden en de acht daaruit voortvloeiende gedragsregels is als volgt: als de wortel van gehechtheid – begeerte – kan worden afgesneden, wordt de ziel daarop bevrijd, en door zich op deze wijze los te maken uit de ketenen van begeerte die gehechtheid veroorzaken, wordt de oorzaak van verdriet weggenomen; en de manier waarop de wortels van gehechtheid kunnen worden afgesneden is zo te leven, dat de dorst van de ziel naar stoffelijke dingen geleidelijk sterft. Wanneer dit gebeurt is de mens 'vrij' – hij is een betrekkelijk volmaakte jīvanmukta geworden, een meester over het leven. Als hij eenmaal dit stadium van volledige onthechting heeft bereikt, is hij een bodhisattva en vanaf dat moment wijdt hij zich geheel aan alle wezens en dingen, met een hart vervuld van oneindig mededogen en een geest verlicht door het licht van de eeuwigheid. Zo zal hij als bodhisattva telkens weer op aarde verschijnen, als boeddha of als bodhisattva, of hij blijft in de onzichtbare werelden als een nirmāṇakāya.

De algemene gedachte dat een bodhisattva nog slechts één incarnatie hoeft door te maken vóór hij een boeddha wordt, is tot op zekere hoogte juist, maar de manier waarop die gedachte is uitgedrukt is ontoereikend. Het ideaal van zowel de esoterische theosofie als het esoterische boeddhisme is eigenlijk een bodhisattva, meer nog misschien dan een boeddha, omdat een bodhisattva iemand is wiens hele wezen en streven, wiens hele werk, is goed te doen aan alle wezens en ze veilig naar de 'andere oever' te brengen; terwijl een boeddha, hoewel voor hem hetzelfde in een hogere mate geldt, niettemin, juist door het feit van zijn boeddhaschap in het huidige stadium van spirituele ontplooiing van de mensheid, op de drempel van nirvāṇa staat en gewoonlijk daar binnengaat. Het is natuurlijk heel goed mogelijk voor een boeddha om het nirvāṇa te weigeren en op aarde te blijven als een bodhisattva of een nirmāṇakāya; en in dit laatste geval is hij als boeddha van mededogen natuurlijk een boeddha en tegelijk uit vrije keuze een bodhisattva.

Er kan niet nadrukkelijk genoeg worden gezegd hoe noodzakelijk het is de innerlijke betekenis van de bodhisattva-leer te begrijpen, omdat die de geest van de occulte leer belichaamt die heerst in de hele cyclus van inwijdingstraining en ook in de betere scholen van het

mahāyāna. Men ziet direct waarom in het noordelijke boeddhisme de bodhisattva zo hoog wordt geacht en een zo verheven plaats inneemt in de verering door menselijke harten. Want de boeddha's van mededogen zijn wat ze zijn omdat zijzelf dit ideaal belichamen wanneer ze de spiritueel zelfzuchtige gelukzaligheid van het nirvāṇische boeddhaschap opgeven om in de wereld te blijven en daarvoor te werken. Zelfs heel eenvoudige en weinig ontwikkelde mensen kunnen naar dat ideaal streven.

In toekomstige eonen moet men kiezen of men een van de boeddha's van mededogen wil worden of een van de pratyekaboeddha's. Als het moment van de keuze aanbreekt, zal die het karmische resultaat zijn van vroegere levens, want ze vloeit voort uit de aard van het karakter, uit de spirituele vermogens die zijn gewekt, en uit de wil die alert is geworden en ontvankelijk voor opdrachten; dit alles zal de keuze leiden en in feite bepalen wanneer het moment om te kiezen is aangebroken. Daarom begint de training nu: door groot te worden in kleine dingen leert men groot te worden in grote dingen.

Nog een laatste gedachte: het leven dat het Verheven Achtvoudige Pad, ofwel de pāramitā's, met zich meebrengt, moet men niet met een zwaar hart leiden. Men moet het met vreugde doen. Want ik geloof oprecht dat iedereen die deze edele regels althans tot op zekere hoogte in praktijk brengt, daardoor een geweldige verbetering ondergaat. Evenmin kan het ons ontgaan hoezeer een dergelijke consequente oefening de wilskracht doet toenemen, het denken versterkt, de sympathieën van het hart verruimt en een schitterende verlichting van de ziel teweegbrengt, die alle tezamen in hun laatste stadia de mahātma – de ware bodhisattva – voortbrengen.

De inwijdingscyclus

De kern van ons wezen is zuiver bewustzijn, en naarmate we ons verbinden met onze innerlijke god, met dat zuivere monadische bewustzijn, zal kennis op een natuurlijke manier tot ons komen. Ons inzicht zal zich verruimen en tenslotte kosmisch worden; dan zullen we beseffen dat er nog een andere, grootsere kosmos is, waarvan onze kosmos slechts een atoom is. Dat is het pad van evolutie, van groei, innerlijk en uiterlijk; het is het pad van inwijding, het pad naar almachtige liefde en mededogen.

Het woord initiatie [inwijding] komt van een Latijnse wortel die beginnen betekent, en esoterisch houdt dat een nieuw worden in, een begin maken met een manier van leven en studeren die tenslotte de spirituele en intellectuele grootsheid die een mens in zich heeft, volledig naar buiten brengt. Het is in werkelijkheid een versnelling van het evolutieproces, niet in de zin dat een stadium wordt overgeslagen, maar door in een korte periode te bereiken wat in het natuurlijke verloop eonen van streven zou duren.

Esoterische training is daarom vaak pijnlijk, want het betekent versnelde groei, op snelle en energieke wijze dat doen wat in de gewone natuurprocessen vele, vele tienduizenden, misschien miljoenen jaren zou kosten. Het is soms pijnlijk omdat, in plaats van langzaam te groeien en overal de schoonheid en harmonie van het leven te zien, men moet leren zich met een ijzeren wil te beheersen; zich volkomen te vergeten, allen te dienen, zijn eigen zelf op te geven voor het universele zelf, dagelijks te sterven om het kosmische leven te kunnen leiden.

Ik denk dat ieder mens het een vanzelfsprekende zaak vindt dat hij, vanaf de tijd dat hij voor het eerst uit de schoot van het oneindige tevoorschijn kwam als een onzelfbewuste godsvonk, tot hij het goddelijke weer bereikt als een zelfbewuste god, vele, vele keren zal mislukken, maar uiteindelijk zal slagen – als hij steeds opstaat en verdergaat. Mislukken is niet zo erg. Achteruitgaan, stilstaan, de evolutiestroom laten voorbijgaan, en achterblijven, dat is moreel onjuist. Het is onze plicht vooruit te gaan, onpersoonlijk en onzelfzuchtig te worden. Het is duidelijk dat de term 'achteruitgaan' niet een werkelijk achterwaartse beweging van een lichaam inhoudt. Het idee is ontleend aan de men-

selijke ervaring. We kunnen met grote moed en laaiend enthousiasme aan iets beginnen, en dan worden we ontmoedigd, keren op onze schreden terug, en laten de daad ongedaan. Strikt genomen is achteruitgang onmogelijk, want de natuur sluit de deur elk ogenblik achter ons; ook betekent het niet het ongedaan maken van wat de evolutie tot stand heeft gebracht. Het betekent veeleer dieper in de stof afdalen in plaats van verder in de geest opstijgen, met andere woorden, het veranderen van de richting van onze evolutiereis.

Nooit was er een mahātma die niet heeft gefaald, niet vele, vele keren heeft gefaald. Het is jammer als we tekortschieten, maar het kan worden rechtgezet, en door een sterke wil in een overwinning worden omgezet. Om de woorden van W.Q. Judge aan te halen:*

> We kunnen bij bepaalde daden of pogingen 'tekortschieten', maar zolang we blijven doorzetten zijn het geen 'mislukkingen' maar lessen die op zichzelf noodzakelijk zijn. Door weerstand en inspanning verwerven we nieuwe kracht; we verzamelen in onszelf – en wel volgens occulte wetten – alle kracht die we hebben verworven door te volharden. Volledig 'succes' is nu niet voor ons weggelegd, maar wel een voortdurend en volhardend streven, en *dat* is succes en niet het alleen maar verwezenlijken van al onze plannen of pogingen. Bovendien zijn er, hoe hoog we in de natuur ook komen, altijd weer nieuwe sporten van de ladder te beklimmen – die ladder waarvan elke sport met inspanning en pijn wordt beklommen, maar ook met de grote vreugde van bewuste kracht en wil. Zelfs de adept komt voor nieuwe beproevingen te staan. Bedenk ook dat als we zeggen 'ik ben tekortgeschoten' dit aantoont dat we aspiraties hadden en nog steeds hebben. En omdat dit zo is en we nog verhevener hoogten van volmaking vóór ons hebben om te beklimmen, zal de natuur ons nooit in de steek laten. We klimmen en streven, en het gevoel tekort te schieten is het beste bewijs daarvan. Maar de natuur heeft niets aan iemand die de grens van zijn aspiraties heeft bereikt of ze heeft opgegeven. Daarom 'is elke mislukking inderdaad een succes'. Hoe hoger de aspiraties in het begin zijn, hoe groter de moeilijkheden die u zult ontmoeten. Vergeet dus niet dat doorgaan met pogen, zelfs als men voortdurend faalt, de enige weg is om *werkelijk* succes te hebben.

Het doel van inwijding is dat de mens zich aansluit bij de goden, en daarmee wordt een begin gemaakt door de neofiet één te laten worden met zijn eigen innerlijke god. Het betekent niet alleen een verbond met de goden, maar ook dat de initiant, de leerling, als hij slaagt, achter

*'Answers to Correspondence', september 1892; *Echoes of the Orient*, 3:410.

sluier na sluier zal doordringen: eerst van het stoffelijke heelal en dan van de andere heelallen binnen het fysiek-stoffelijke, en elke keer dat men achter een sluier doordringt, betekent dat het leren kennen van een nog grootser mysterie. Kortom, het is het zelfbewust één-worden met het spiritueel-goddelijke heelal; het verruimen van het bewustzijn, zodat dit van een louter menselijk een kosmisch bereik krijgt. De mens is dus in zijn denken en bewustzijn thuis in ieder deel van het universele zijn – evenzeer thuis op Sirius of de Poolster als op Canopus of op aarde, en dat geldt nog meer ten aanzien van de onzichtbare werelden.

Inwijding betekent het versnellen van het evolutieproces, het stimuleren van de innerlijke mens in tegenstelling tot de uiterlijke fysieke persoon. In de hogere graden brengt ze vermogens en een ontplooiing van het bewustzijn met zich mee die werkelijk goddelijk zijn; maar ze houdt ook in dat men goddelijke verantwoordelijkheden op zich neemt. Niemand wordt een esotericus door alleen een briefje te tekenen; hij kan dat niet worden als er niet een glimp van buddhisch licht in zijn hart schijnt en zijn denken verlicht. Een geboren esotericus is iemand die met tenminste een straaltje christuslicht in zich ter wereld is gekomen. Zo iemand zal vroeg of laat, even zeker als het karmische proces onveranderlijk zijn weg volgt, tot het pad worden aangetrokken, want het betekent het verwezenlijken van zijn in het verleden voorbereide en gevormde bestemming, wat tot uitdrukking komt in zijn karakter zoals het nu is en in het daaruit voortvloeiende vermogen instinctief de waarheid te herkennen.*

---

*Er zijn nu en dan gevallen van mensen die in vroegere levens chela's zijn geweest, maar die op het pad zijn gestruikeld en op een voor hen zeer ongelukkige wijze de verbinding met hun leraar hebben verbroken. Maar door hun vroegere voortreffelijke eigenschappen komen ze, wanneer de volgende of misschien de tweede incarnatie plaatsvindt, in het leven begiftigd met ongewone krachten of vermogens; ze worden geboren met een voorraad vergaarde innerlijke, spirituele, mentale en psychische ervaringen, die hen licht geven en hen helpen in contact te blijven met de innerlijke god.

HPB noemde hen de troetelkinderen van de nirmāṇakāya's en wijst op Jacob Böhme als voorbeeld. Hij was iemand die door een bepaalde eigenzinnigheid van ernstige aard de schakel had verbroken, maar ver genoeg was gevorderd om de spirituele eigenschappen die hij had verworven niet te verliezen. Hoewel niet meer een rechtstreekse chela, werd er niettemin een wakend oog op hem gehouden, kreeg hij hulp en werd zijn toekomstige vooruitgang voorzichtig gestimuleerd, zodat hij in het volgende leven (of zelfs aan het einde van zijn leven als Jacob Böhme) misschien weer bewust contact maakt of heeft gemaakt. Met andere woorden, Böhme had spirituele ervaringen; hij wijdde zichzelf in vanuit de bron van licht in hem die hij in

Het minst belangrijke en eigenlijk te verwaarlozen deel van inwijding is het ritueel. Inwijding kan niet aan een ander worden overgedragen. Alle groei, alle spirituele verlichting, vindt in *onszelf plaats.* Er is geen andere weg. Symbolische riten en uiterlijke attributen zijn slechts hulpmiddelen voor de leerling, hulpmiddelen om het vermogen van innerlijke visie, het innerlijke oog, te ontwikkelen. Daarom is elke inwijdingsbeproeving, waar ook ondergaan of hoe ook geregeld, in essentie een individueel innerlijk ontwaken. Was dat niet zo, dan zou er geen inwijding bestaan, behalve als een leeg ritueel, bijna zoals de sacramenten van de hedendaagse kerken voor het grootste gedeelte zijn; maar zelfs deze zijn afspiegelingen, hoe zwak ook, van werkelijke ervaringen van chela's die een inwijding hebben ondergaan.

De oude mysteriën van Griekenland, zoals die welke door de Staat werden gehouden in Eleusis en Samothrace, of Delphi, of die plaatsvonden bij het Orakel van Trophonius, waren overwegend ceremonieel van aard. Toch hielden ze alle, zelfs in de tijd van verval, een zekere mate van werkelijke spirituele ervaring in. Ik zou hieraan willen toevoegen dat de in de literatuur gevonden aanwijzingen over de beproevingen waarvoor men komt te staan en die men moet doorstaan, niet te letterlijk moeten worden opgevat, al zijn ze ook niet helemaal denkbeeldig; het zijn symbolische voorstellingen van wat de initiant innerlijk te wachten staat. Want gedachten zijn mentale entiteiten en bezitten daarom een eigen vorm en kracht, en de mens moet zijn lagere natuur overwinnen, of mislukken.

Er zijn in de inwijdingscyclus tien graden, maar we hoeven ons slechts bezig te houden met de zeven die betrekking hebben op de zeven gemanifesteerde gebieden van het zonnestelsel – de hoogste drie gaan het huidige menselijke begripsvermogen geheel te boven en dat blijft zo tot ons bewustzijn werkelijk universeel, bovenmenselijk zal zijn geworden. Deze zeven graden zijn de zeven grote poorten waar de pelgrim doorheen moet voor hij quasi-goddelijkheid bereikt. Tussen elk van deze poorten bevinden zich zeven kleinere deuren waar men doorheen moet en elke deur is een stap in de training, in de scholing, zodat er in totaal negenenveertig stadia zijn, zoals er ook negenenveertig

---

vroeger dagen had verworven toen hij een aangenomen chela was. In feite is, zoals gezegd, alle inwijding zelfinwijding, zelfontwaking. Een leraar leidt, helpt, bemoedigt, stimuleert en steunt alleen maar. Vgl. *De Geheime Leer,* 1:542.

gebieden in ons zonnestelsel bestaan: zeven hoofdgebieden en zeven subgebieden of kleinere werelden of rijken binnen elk van de eerstgenoemde zeven.

De eerste drie trappen of graden hebben te maken met studie, met een voortdurend streven spiritueel en mentaal te groeien, zich te ontwikkelen en edeler te worden; en ook met het leiden van het leven. Ze zijn symbolisch, d.w.z. gedramatiseerd voorzover het de riten betreft. Er is ook onderricht (wat het grootste deel van deze riten uitmaakt) over diepe geheimen van de natuur, onderricht dat zelden in een logische vorm en volgorde wordt gegeven, want dat is de verstandelijke manier, maar door hier en daar aanwijzingen te geven en toespelingen te maken. De methode beoogt niet het hoofd van de leerling vol te stoppen met gedachten van anderen, maar in hem het spirituele vuur op te wekken dat het begripsvermogen doet ontwaken, zodat de neofiet inderdaad zijn eigen inwijder wordt.

De ideeën of gedachten die men van buitenaf ontvangt, zijn slechts uiterlijke aansporingen, die een innerlijke trilling opwekken als voorbereiding op het ontvangen van het innerlijke licht. Gedachteoverbrenging is slechts een manier van spreken. Er worden indrukken gemaakt die een overeenkomstige snaar in het psychische gestel van de ontvanger doen trillen en onmiddellijk flitst de overeenkomstige kennis op uit het hogere denkvermogen van de ontvanger zelf. Toewijding aan de waarheid die zover gaat dat men zichzelf totaal vergeet, opent het ontvangkanaal. Licht en kennis treden dan hoofd en hart binnen – vanuit onszelf, uit onze innerlijke god, die op deze manier wordt gewekt of, beter gezegd, begint te functioneren, al is dat tijdelijk; en zo wijdt de mens zichzelf in. Het hele proces is gebaseerd op de wetten van de natuur, op de natuurlijke groei van het begripsvermogen, van de innerlijke visie.

Met de vierde inwijding begint een nieuwe reeks innerlijke ontplooiingen – dat wil zeggen dat niet alleen de studie, aspiratie en een hogere levenswijze in de volgende fasen worden voortgezet, maar dat er in deze graad iets nieuws gebeurt. Vanaf dat moment begint de initiant zijn persoonlijke menszijn te verliezen en op te gaan in het goddelijke, dat wil zeggen dat men het louter menselijke begint te verliezen en de goddelijke staat ingaat. Hem wordt geleerd hoe hij zijn fysieke lichaam en zijn fysieke hersenen kan verlaten en kan opstijgen in de grote ruimten, niet alleen van het fysieke heelal, maar tevens en meer

in het bijzonder van de onzichtbare gebieden. Dan leert hij hoe hij het innerlijke bewustzijn van de entiteiten en sferen waarmee hij in contact komt, kan worden, kan zijn en kan binnengaan.

De reden hiervoor is dat men om iets ten volle te kennen, het moet *zijn*; als men precies wil begrijpen wat het in al zijn facetten is, moet men het *worden*, althans tijdelijk. Het bewustzijn moet samenvloeien met het bewustzijn van de entiteit of het wezen waarvan men op dat moment de betekenis leert kennen. Daaruit komen de quasi-mystieke verhalen voort over de 'afdaling' van de initiant in de 'hel' om te leren hoe het leven van de helbewoners is en wat hun lijden inhoudt; en ook gedeeltelijk om het mededogen op te wekken bij degene die ervaart wat deze entiteiten doormaken als het karmische resultaat van hun eigen misslagen. En, in de andere richting, moet de initiant evenzeer leren hoe hij één kan worden met de goden en hoe hij met hen in contact kan komen. Om hun aard en hun leven te begrijpen, moet hij tijdelijk zelf een god worden, met andere woorden zijn eigen hoogste wezen ingaan.

Te beginnen met deze vierde inwijding treedt de neofiet nieuwe rijken van bewustzijn binnen; de spirituele vuren van de innerlijke constitutie zijn zeer krachtig, zowel wat hun aard als hun werking betreft; de spirituele elektriciteit, om het zo te noemen, stroomt met een veel grotere kracht. Men kan deze mystieke zaken eigenlijk niet in alledaagse woorden uitdrukken. Naast de leringen en het symbolische of gedramatiseerde ritueel, leert de neofiet – en dat is hij altijd, hoe hoog zijn graad ook is – hoe hij de natuurkrachten kan beheersen en wonderen kan verrichten zoals bewust het lichaam verlaten, en onze planeet verlaten om naar andere centra van het zonnestelsel te gaan.

De vijfde graad volgt dezelfde wegen van ervaring; de mens wordt dan een meester van wijsheid en mededogen. In deze graad komt de beslissende keuze: òf men keert terug, zoals de grote boeddha's van mededogen, om de wereld te helpen, om voor de wereld en niet voor zichzelf te leven; òf men gaat, zoals de pratyekaboeddha's, verder op het pad van het zelf – een ontwikkeling alleen voor zichzelf.

De zesde inwijding reikt tot nog verhevener gebieden van bewustzijn en ervaring; en dan volgt de laatste en hoogste inwijding, de zevende, die inhoudt dat men van aangezicht tot aangezicht tegenover zijn eigen goddelijke zelf komt te staan en dat men daarmee één wordt. Als dit gebeurt heeft men geen andere leraar nodig. Het omvat tevens

een individueel contact met de verheven mahāchohan, die praktisch identiek is met wat de stille wachter van de mensheid is genoemd.

Elke graad kent zijn eigen voorschriften en trainingsmethoden. Niettemin is er één algemene regel, namelijk dat de hoogste gids voor de neofiet de god in hem is, zijn uiteindelijke spirituele en mentale rechterstoel, en pas op de tweede plaats komt zijn leraar. Daaraan betuigt de discipel met vreugde trouw – maar in geen geval blinde gehoorzaamheid – want tegen die tijd weet hij dat zijn eigen innerlijke god en de innerlijke god van de leraar beiden vonken zijn van het zelf van Alaya.

Ik kan eraan toevoegen dat hoe hoger de graad is, des te informeler en minder ritueel de betrekkingen tussen leraar en leerling worden, en des te meer van de leerling wordt verwacht dat hij ernaar streeft te leven in, en één te zijn met, zijn innerlijke, goddelijke vermaner. Verder wordt er in de meer gevorderde stadia op geen enkele wijze iets opgetekend. Het geheugen van de toehoorders moet worden getraind om te ontvangen en vast te houden wat erop wordt afgedrukt, een training die men nooit krijgt als men afhankelijk is van geschreven aantekeningen. Noch in schrift of kleur, in getal of gegraveerde tekens worden de leringen zichtbaar vastgelegd; ze worden alleen in de geest en in het hart bewaard.

Het hele streven is erop gericht de wilskracht, de individualiteit, en de ingeboren vermogens van de innerlijke god op te wekken. Het overdragen van informatie gebeurt daarom op fluistertoon en van mond tot oor, om de oude zegswijze te gebruiken. In de hoogste graden is zelfs dat niet toegestaan, want de neofiet, de ontvanger van esoterische kennis en wijsheid, is zo geoefend dat hij als het ware door gedachteoverbrenging kan ontvangen en zelfs niet in de nabijheid van zijn leraar hoeft te zijn. Meer en meer legt de leraar geluidloos contact, door de stem van de stilte, en die stem, waarmee de leringen worden 'geuit', opent spirituele vergezichten in de discipel.

Elke stap vooruit betekent het binnengaan in een groter licht en daarmee vergeleken is het zojuist verlaten licht schaduw. Hoe hoog men ook staat op de ladder van evolutie, al is het zo hoog als de goden, altijd is er een ander boven hem, iemand die meer weet dan hij; en daarboven bevindt zich een voortdurend opklimmende reeks entiteiten met een steeds ruimer kosmisch bewustzijn. De hiërarchische stroom vormt een basispatroon van de natuur; daarom is niemand van

ons zonder leraar, want er is een oneindig heelal boven ons – hiërarchieën van leven en van evolutionaire ervaring die de onze ver te boven gaan.

Daaruit volgt dat wanneer de monadische essentie van een mens na het verlaten van onze eigen hiërarchie de verhevener rijken van het kosmische zijn betreedt, ze dit doet als een embryo-entiteit; ze begint daarin haar volgende reis omhoog op de eerste sport van die nieuwe levensladder en heeft vanzelfsprekend iemand nodig om haar stappen te leiden. En die behoefte aan gidsen en leraren zal blijven tot ze in het cyclische verloop van de eeuwen door steeds verder op te klimmen de allerhoogste sport van *die* levensladder bereikt en opnieuw één wordt met dat nog verhevener mysterie van het binnenste van het binnenste van haar wezen. En welke naam kunnen we geven aan dit nog verhevener mysterie? Menselijke taal schiet te kort en alleen de spirituele verbeelding kan tot in de werelden van het goddelijke opstijgen. Zo gaat de evoluerende entiteit voortdurend van het ene naar het andere levensterrein, van de ene naar de andere hiërarchie van onuitsprekelijke ervaring – en gaat dus steeds vooruit. Spreekt het niet vanzelf dat men in de levensschool altijd een leerling is, omdat het gezicht van de eeuwige werkelijkheid door sluier na sluier wordt bedekt?

Als men eenmaal spiritueel begrip heeft verworven, kan men daarna nooit meer vergeten. Juist het feit dat het onmogelijk is de waargenomen en bijna bereikte heerlijkheid uit het geheugen te wissen, geeft de falende aspirant het rampzalige gevoel van mislukking. Hij die nog nooit de hemel heeft ervaren, verlangt ernaar met hoop op succes; maar hij die zich aan de rand ervan heeft bevonden en door de poorten een glimp van het hemelse heeft opgevangen en er dan niet in slaagt binnen te komen, herinnert zich genoeg om zijn ziel met pijn en zelfs wanhoop te vervullen bij de herinnering aan het visioen dat hij zag en dat hij niet kon vasthouden.

Als de zware beproevingen komen – en in de hogere graden zijn die schrikwekkend – moet de spirituele instelling zo zijn dat ze weerstand biedt aan de meest indringende invloeden van buitenaf. Zulke invloeden komen voort uit het vatbaar zijn voor indrukken, wat een grote deugd is maar in veel opzichten ook een fatale zwakheid; een andere psychologische factor die zorgvuldig in het oog moet worden gehouden, is een te sterk en te snel gebruikt vermogen tot logisch redeneren. Het verstandelijke moet volstrekt ondergeschikt zijn aan de edeler

eigenschappen en moet geen overheersende rol spelen; als het dienstbaar is gemaakt, is het van wezenlijke waarde. Het hogere denken dat in het buddhi-beginsel is geworteld, bezit van zichzelf een onfeilbare logica en ook een onfeilbare intuïtie; de processen van het gewone denken zijn slechts zwakke en meestal verwrongen afspiegelingen daarvan, en daarom vaak heel gevaarlijke vijanden.

Men kan niet ongestraft met het occultisme spelen. De hele natuur wordt wakker geroepen, en de strijd met het lagere zelf kan soms wanhopig lijken, want de neofiet voelt instinctief dat hij moet overwinnen of mislukken. Maar als hij trouw de eerste plicht vervult die op zijn weg komt, hoe nederig en eenvoudig die ook is, dan is dat zijn pad. Als we onze eigen zwakheden overwinnen, helpen we niet alleen onze eigen natuur, maar de hele mensheid; meer nog, we helpen ieder bewust levend wezen, want we zijn één met die krachten die de circulaties in het heelal zijn.

Eénwording met het eigen essentiële zelf is het hoogste doel van inwijding.* Het is het pad naar de goden, en dat betekent dat ieder van ons een individuele god wordt. Het volgen van dit pad is een heel ernstige, een heel heilige onderneming. Het roept alle kracht of wilskracht op in de natuur van een mens die tot het verheven uiterste wil doorgaan. Om dat te bereiken moet hij de verstrikkingen van de persoonlijkheid volkomen negeren, om zo in de gelijkmatige rondgaande beweging van bewustzijn te komen die om de centrale kern van zijn

---

*Om een of andere reden bestaat er bij sommigen de vreemde misvatting dat de hoogste inwijdingen aan vrouwen worden onthouden. Dat is niet het geval. Er is niets dat een vrouw belet de hoogste top te bereiken, de zwaarste inwijdingsbeproevingen met succes te doorstaan. Diegenen echter die de hoogste inwijdingen ondergaan, doen dat meestal in het lichaam van een man, eenvoudig omdat dit gemakkelijker is, omdat het psychische en fysiologische gestel beter geschikt is om die inwijdingen te doorstaan. Maar het is absurd om te veronderstellen dat inwijding ooit in het verleden of nu het voorrecht of het bijzondere privilege was en is van de man.

Men hoeft slechts te denken aan de lange ononderbroken reeks van profetessen, zelfs in de beschavingen van het historische Griekenland en Rome met hun antropomorfistische en materialistische denkbeelden, om te beseffen dat vrouwen hun plaats hadden in de tempelscholen, en hoge en uitzonderlijke onderscheidingen verkregen in de esoterische training. Het Orakel van Delphi is waarschijnlijk het meest bekend; andere voorbeelden zijn de Keltische druïden en de Germaanse volkeren die in de oudheid bekendstonden om hun vrouwelijke leiders, hun zieneressen en profetessen. Hoezeer vrouwelijke ingewijden misschien ook in afzondering hebben geleefd, hun innerlijke vermogen en kracht om te slagen werden algemeen erkend.

wezen bestaat, en moet hij tenslotte één worden en zich verbinden met het verheven wonder, de innerlijke god.

Achter iedere sluier bevindt zich een andere, maar door alle schijnt het licht van de waarheid, het licht dat altijd in ieder van ons leeft, want het is ons meest innerlijke zelf. Ieder mens is in de kern van de kern van zijn essentie een zon, bestemd om een van de stralende hemellichamen te worden in de ruimten van de Ruimte, zodat zelfs vanaf het allereerste moment dat het goddelijk-spirituele deel van ons aan zijn omzwervingen door het universele zijn begint, het al een embryo-zon is, een kind van een andere zon die toen in de ruimte bestond. Inwijding brengt deze innerlijke, latente, sterre-energie in het hart van de neofiet tevoorschijn.

Aham asmi parabrahman, ik ben het grenzeloze Al – boven tijd en ruimte verheven. Deze gedachte is de ware hoeksteen van de tempel van de oude waarheid. Moeder natuur – in haar goddelijke, spirituele, psychische, etherische en fysieke gebieden – is ons universele thuis – een thuis dat geen bepaalde plaats heeft, omdat het overal is.

Dit is dus het pad waarlangs ieder mens kan opklimmen, als hij de onbuigzame wil heeft om dat te doen en vurig verlangt naar een groter licht. Hij kan opstijgen langs de verschillende trappen van de hiërarchie, en doet elke stap omhoog door een inwijding, totdat zijn wezen tenslotte één wordt met de stille wachter van onze bol. Dan, in een nog latere periode, zal zijn monade één worden met de stille wachter van onze planeetketen en in een nog verdere periode in de kosmische tijd zal hij als een individueel monadisch levenscentrum één worden met de hiërarch van ons zonnestelsel.

Het meest innerlijke van ons *is* het meest innerlijke van het heelal: iedere essentie, iedere energie, iedere kracht, ieder vermogen in het grenzeloze Al is in ieder van ons, actief of latent. Alle grote wijzen hebben dezelfde waarheid onderwezen: 'Mens, ken uzelf'; dat betekent ons denken en ons gevoel naar binnen keren, ons in steeds grotere mate zelfbewust verenigen met de godheid in de kern van ons wezen – de godheid die ook het ware hart van het heelal is. Daar is inderdaad ons thuis: de onbegrensde, grenzeloze Ruimte.

3

Ruimte en de leer over māyā

Ruimte en de leer over māyā

De leegte en de volheid / 73
Het grenzeloze in oude kosmogonieën 78
De ruimten van de Ruimte / 82
Ruimte, tijd en duur / 88
Kosmische werkelijkheid en mahāmāyā / 94
Parabrahman-mūlaprakriti / 98
Manvantara: een droom, een māyā / 104
Hindoe-opvattingen over māyā / 110
Spirituele werkelijkheid en door het denkvermogen
voortgebrachte illusie / 115

De leegte en de volheid

'Wat is het dat altijd is?' 'Ruimte, de eeuwige anupadaka.' 'Wat is het dat altijd was?' 'De kiem in de wortel.' 'Wat is het dat altijd komt en gaat?' 'De grote adem.' 'Is er dus drie keer iets eeuwigs?' 'Nee, de drie zijn één. Wat altijd is, is één; wat altijd was, is één; wat altijd bestaat en wordt, is ook één: en dit is Ruimte.'

– *De Geheime Leer,* 1:41

Van alle werkelijk wonderlijke leringen van de oude wijsheid, ook de esoterische filosofie of theosofie genoemd, is waarschijnlijk geen enkele zo vol suggestieve gedachten als de leer over de Ruimte. In een van haar aspecten wordt ze śūnyatā genoemd, een zeer betekenisvol woord dat men in de meer mystieke leringen van Gautama de Boeddha kan vinden en dat de betekenis heeft van leegheid of de leegte; en in een ander opzicht is ze pleroma, een Grieks woord dat veelvuldig door de gnostici werd gebruikt en dat volheid betekent.

Astronomen spreken tegenwoordig vaak over de lege ruimte; en hoewel dit op het eerste gezicht vrijwel hetzelfde schijnt te zijn als śūnyatā, verwerpen wij die gedachte als ze met lege ruimte een absoluut vacuüm bedoelen – iets wat niet bestaat. Het is merkwaardig dat zelfs wetenschappers, als ze door diepgaande vragen in een hoek worden gedreven, moeten toegeven dat deze zegswijze slechts op gedeelten van de ruimte of kosmische gebieden slaat die geen 'stof' bevatten – geen fysieke stof die ze met hun instrumenten kunnen waarnemen of zien.

Wanneer we de onbeperkte uitgestrektheid van de grenzeloze Ruimte om ons heen onderzoeken, zover ons gezichtsvermogen en onze verbeelding ons kunnen voeren, zien we gebieden van schijnbare kosmische leegte, die overal zijn bezaaid met fonkelende sterren en met miljoenen en miljoenen lichtvlekjes die nevelvlekken zijn en die, door het scheidend vermogen van de telescoop, zelf heelallen blijken te zijn van andere sterren en sterrenhopen – of enorme massa's kosmisch gas. Ze bestaan echter in geen enkel geval uit gas, maar daarmee hoeven we ons hier niet bezig te houden; alleen moet worden opgemerkt dat vele, zo niet alle, van deze onontleedbare nevelvlekken tot gebieden van stof behoren die hoger staan dan de fysieke en die tot nu toe nog nooit in

een laboratorium zijn bestudeerd. Met andere woorden, ze bestaan uit etherische stof van een hoger gebied dan ons fysieke gebied.

We zijn ons bewust dat het heelal, waar we ook kijken, een onmetelijke volheid is. Wanneer we deze gedachte beschouwen in samenhang met onze kennis van de structuur van de stof, samengesteld als ze is uit moleculen en atomen en deze op hun beurt weer uit elektronen en protonen en andere deeltjes, dan beseffen we dat wat ons lege ruimte toeschijnt in werkelijkheid gebieden van kosmische ether moeten zijn die door hun etherische karakter niet aan proeven kunnen worden onderworpen door ons gezichtsvermogen, ons tastvermogen, of door onze meest verfijnde instrumenten. Toch bevinden al deze uitgestrekte gebieden van stralende bollen zich op het lage kosmische gebied dat we kennen als het fysieke of stoffelijke heelal. We beseffen verder dat het fysieke gebied slechts het uiterlijke kleed is dat onvoorstelbaar uitgestrekte innerlijke of onzichtbare werelden verbergt, die zich van het fysieke naar boven uitstrekken tot de steeds terugwijkende vergezichten van kosmische geest, welke laatste we, omdat hij voor ons vormloos is, de spirituele leegte – śūnyatā – noemen. Niet alleen śūnyatā maar ook pleroma verwijst naar de hoogste en meest universele gebieden van de grenzeloze oneindigheid. Het hangt er helemaal van af vanuit welk gezichtspunt we de zaak bekijken.

De leer over de leegte is in fundamentele zin dan ook identiek met de leer over de volheid. Er is echter een onderscheid in die zin dat de leer over de leegte de meest spirituele van de twee is, omdat ze hoofdzakelijk handelt over de hoogste element-beginselen van de kosmos*, over het binnenste en een nog dieper binnenste van de ruimten van de Ruimte; terwijl de leer over de volheid over de kosmossen of werelden handelt zoals ze zich hebben gemanifesteerd. We kunnen gemakkelijker de volheid van de dingen begrijpen dan de diep mystieke gedachte dat uit de onbegrensde leegte alle ontelbare manifestaties van

---

*In onze hele literatuur heerst voortdurend vaagheid met betrekking tot het verschil, als dat al bestaat, tussen kosmos en cosmos. Het is een Grieks woord en als we strikt etymologisch te werk gaan, moet het in alle gevallen met een 'k' worden gespeld. Het heeft echter een zeker nut beide termen te gebruiken; kosmos om het grote universum aan te duiden, wat bijna onveranderlijk zou betekenen het melkwegstelsel of een verzameling melkwegstelsels, en cosmos om ons zonnestelsel aan te duiden. Het is een beetje jammer dat theosofische schrijvers – en ook ikzelf – zich niet systematisch aan deze regel houden.

kosmisch zijn tot leven komen; en dat ze, als hun levenscyclus is afgelopen, weer in diezelfde leegte verdwijnen.

Met andere woorden, de leegte slaat op de goddelijk-spirituele kant van het zijn; terwijl de volheid, het pleroma*, betrekking heeft op de prakriti- of stofkant, de kant van de manifestatie, die als een droom verdwijnt wanneer het grote manvantara of het tijdperk van wereldactiviteit voorbij is.

Nog een belangrijk punt is dat ieder *gemanifesteerd* wezen of ding, juist door zijn tijdelijke bestaan als verschijnsel, niet eeuwig is. Het is daarom māyā of illusie; en daarom zou het dwaas zijn in zulke verschijnselen naar het kosmisch werkelijke te zoeken. Wat er ook in de gebieden van het grenzeloze verschijnt, hetzij een verzameling melkwegstelsels, of een atoom, of wat dan ook als voorwerp of vorm, en hoe lang of hoe kort zijn levensduur ook is, is niettemin een verschijning, een verschijnsel, en daarom *de facto* leeg in de betekenis van niet-werkelijk – en de term leeg wordt hier gebruikt in een betekenis die precies tegengesteld is aan wat we eerder zagen. Deze tegenovergestelde betekenis is echter volkomen juist in de metafysische filosofie; en we zien dus waarom het esoterische boeddhisme over het hele gemanifesteerde heelal voortdurend spreekt als śūnyatā, omdat het niet werkelijk, niet blijvend, dus tijdelijk en voorbijgaand is.

In het *Śūrangama-Sūtra*† (iv, 65) vinden we:

> Bij dit onderzoek moet u dus goed begrijpen dat alle aardse vormen die deel uitmaken van de wereld van verschijnselen, voorbijgaand en vergankelijk zijn. Ānanda! welke van al deze vormen die u ziet, die de kneedbare aard bezitten waarop werd gedoeld, is niet vernietigbaar? Alle zijn bestemd om op te branden; maar na hun vernietiging is er één ding dat nooit kan vergaan, en dat is de leegte van de ruimte.

Toch vormen deze enorme verzamelingen van werelden het pleroma of de volheid van de gemanifesteerde ruimte. De moeilijkheid ligt

---

*Er is in het Sanskriet een woord dat filosofisch en wetenschappelijk precies het equivalent is van het pleroma van de Grieken: Brahmāṇḍa-pūrṇa. Brahmāṇḍa of Ei van Brahmā heeft niet betrekking op een bepaald zonnestelsel, een planeetketen of melkwegstelsel, maar op allemaal, afhankelijk van de schaal waarover op dat moment wordt gesproken. Door toevoeging van het bijvoeglijk naamwoord pūrṇa, dat vol betekent, wordt het denkbeeld van het Wereld-ei, dat vol is met gemanifesteerde wezens, versterkt en beter omschreven.

†Vgl. Samuel Beal, *A Catena of Buddhist Scriptures from the Chinese* (1871).

in het dubbele gebruik van deze twee woorden, śūnyatā en pleroma; en toch is het gemakkelijk te begrijpen wanneer de basisgedachten duidelijk zijn. Zoals H.P. Blavatsky het uitdrukte:

> Ruimte is noch een 'onbegrensde leegte', noch een 'voorwaardelijke volheid', maar beide: zij is immers op het gebied van de absolute abstractie de altijd-onkenbare godheid, die alleen voor het eindige verstand leegte is en op het gebied van māyāvische waarneming het plenum, de absolute bevatter van al wat is, gemanifesteerd of niet: zij is dus dat ABSOLUTE AL.
>
> – *De Geheime Leer,* 1:38

Het woord śūnyatā kan dus op twee verschillende manieren worden opgevat die toch met elkaar samenhangen. Wanneer het als een positief woord wordt beschouwd, vertegenwoordigt het het grenzeloze Al, de ruimte in haar hoogste en meest abstracte betekenis, die eindeloze en grenzeloze oneindigheid inhoudt zonder beperkende eigenschappen, zowel als de alomvattende, eindeloze volheid van het Al. Het is het heelal met alles wat erin is, gezien vanuit het standpunt van de spiritueel-goddelijke gebieden, dat intelligenties die in lagere sferen leven de grote leegte – mahāśūnya – toeschijnt.*

Negatief opgevat vertegenwoordigt śūnyatā het denkbeeld van de kosmische illusie, de mahāmāyā. Gezien vanuit het standpunt van het goddelijk-spirituele bewustzijn is het gehele objectieve heelal, zichtbaar of onzichtbaar, onwerkelijk en illusoir omdat het zo onbestendig is. Het is leeg in de zin van voorbijgaand. Niet dat het gemanifesteerde heelal niet bestaat; het bestaat wel, anders zou het geen illusie kunnen voortbrengen, maar het is niet wat het *schijnt* te zijn. Zowel de positieve als de negatieve betekenis van śūnyatā is dus gebaseerd op dezelfde basisgedachte, namelijk de werkelijkheid van het goddelijk-spirituele en de betrekkelijke onwerkelijkheid van al wat objectief waarneembaar is. De gemanifesteerde kosmos die betrekkelijk onecht en bedrieglijk is, heeft geen wezenlijke betekenis vergeleken met het werkelijke dat hij als het ware achter een sluier verbergt. Hij bezit slechts een betrekkelijke werkelijkheid, die is afgeleid van de noumenale wortel waarvan dit objectieve heelal de verschijningsvorm is.

---

*Er is geen essentieel verschil tussen de woorden śūnya, śūnyatā, mahāśūnya en mahāśūnyatā; het enige onderscheid is dat de woorden die met mahā – dat groot betekent – beginnen, van toepassing zijn op een schaal van ontzaglijk veel grotere orde zowel in ruimte als in duur.

Om terug te keren naar het *Śūrangama-Sūtra* (v, 8):

De zuivere Natuur is, wat haar werkelijke bestaan betreft, leeg; de invloeden die geboorte teweegbrengen zijn dus als een magische begoocheling. De afwezigheid van handeling en de afwezigheid van begin en einde – ook deze denkbeelden zijn onwaar, zoals een luchtkasteel. Door het woord 'onwaar' ontstaat (manifesteert zich) slechts dat wat waar is – onwaar en waar zijn beide even onwaar; . . . Zijn alle dingen om ons heen niet slechts als een luchtbel?

Het grenzeloze, de oneindigheid van de ons omringende ruimte, gaat kennelijk ieder menselijk voorstellingsvermogen te boven, omdat het vormloos is en geen beperkende grenzen kent en toch de kosmische schoot van alle heelallen is die daaruit tevoorschijn komen als 'vonken van de eeuwigheid'. Daarom werd het door mystici uit verschillende eeuwen en uit alle landen de leegte genoemd.

Dit was in feite de oorspronkelijke en werkelijk verheven gedachte waarvan de vroegste christelijke theologen in hun speculaties zich meester maakten en die ze het 'niets' noemden, waardoor ze het denkbeeld, zoals het in zijn oorspronkelijke grootsheid was, niet alleen verdraaiden maar volslagen tenietdeden. Vanaf dat moment tot nu toe liet de orthodoxe theologie de almachtige God de wereld uit het niets scheppen, wat absurd is. Hadden ze dit vóórkosmische volstrekte opgevat als 'niet-iets', dan hadden ze de juiste gedachte bewaard. Maar ze brachten het terug tot niets. Ze behielden de letter en verloren de geest.

Door de eeuwen heen heeft de mens met zijn oningewijde verstand de intuïties van zijn geest ondergewaardeerd en het objectief waarneembare en het illusoire met het werkelijke verward, en, wat voor zijn morele en spirituele welzijn nog ernstiger is, hij heeft het aspirerende intellect losgemaakt van zijn wortels in het grenzeloze.

Laten we niet vergeten dat wijzelf de voortbrengselen van het grenzeloze zijn en, gedreven door de stuwende energie van onze geest, vooruitgaan door innerlijke strijd en beproevingen – steeds vooruitgaan naar die uiteindelijke éénwording van ons spirituele zelf en dat grenzeloze wonder dat ons diepste innerlijk is. Toch is dat wonder – wat een prachtige paradox! – eeuwig onbereikbaar, want het is de grenzeloze Ruimte en de onbegrensde duur.

Het grenzeloze in oude kosmogonieën

Nergens en bij geen enkel volk was het toegestaan de speculatie uit te strekken tot *voorbij die gemanifesteerde* goden. De grenzeloze en oneindige EENHEID bleef bij elk volk een maagdelijk verboden terrein, onbetreden door het denken van de mens, onberoerd door vruchteloze speculaties. De enige verwijzing ernaar was de vereenvoudigde voorstelling van haar eigenschap van uitzetting en samentrekking, van haar periodieke expansie of verwijding en contractie. In het Heelal met al zijn onberekenbaar vele myriaden van stelsels en werelden, die in de eeuwigheid verdwijnen en weer verschijnen, moesten de vermenselijkte machten of goden, hun zielen, tegelijk met hun lichamen uit het gezicht verdwijnen: 'De adem die terugkeert in de eeuwige schoot, die ze uitademt en inademt', zegt onze catechismus . . .

In iedere kosmogonie is er achter en boven de *scheppende* godheid een hogere godheid, een ontwerper, een architect, *van wie* de schepper slechts de uitvoerder is. En nog hoger, *boven* en *rondom*, op *innerlijke* en *uiterlijke* gebieden, is er het ONKENBARE en het onbekende, de bron en oorzaak van al deze emanaties. – *De Geheime Leer,* 2:46-7

Er zijn in de oude literatuur veel namen gegeven aan de schoot van het zijn waaruit alles voortkomt, waarin alles voor altijd is, en tot de spirituele en goddelijke gebieden waarvan alles tenslotte terugkeert, of het nu een oneindig kleine entiteit of een macrokosmische ruimtelijke eenheid betreft.

De Tibetanen noemden dit onuitsprekelijke mysterie *Tong-pa-ñid*, de onpeilbare afgrond van de spirituele gebieden. De boeddhisten van de mahāyānaschool beschrijven het als śūnyatā of de leegte, eenvoudig omdat geen menselijke verbeelding zich de onbegrijpelijke volheid die het is, kan voorstellen. In de *Edda's* van het oude Scandinavië werd het grenzeloze met de suggestieve naam *Ginnungagap* aangeduid – een woord dat gapende of onbegrensde leegte betekent. De Hebreeuwse bijbel verklaart dat de aarde vormloos en leeg was, en duisternis was op het aangezicht van *Tehōm*, de diepte, de Afgrond van de Wateren en daarom de grote diepte van de kosmische Ruimte. Het heeft dezelfde betekenis als de schoot van de Ruimte zoals andere volkeren zich die voorstellen. In de Chaldeeuws-joodse kabbala wordt dezelfde gedachte

weergegeven door het woord *'Eyn* (of Ain) *Sōph*, zonder grenzen. In de Babylonische versie van *Genesis* is het *Mummu Tiamatu* waarmee de Grote Zee of Diepte wordt aangeduid. De archaïsche Chaldeeuwse kosmologie gebruikt voor de afgrond de naam *Ab Soo*, de Vader of bron van kennis, en in de oorspronkelijke leer van de magiërs was het *Zervan Akarana* – in zijn oorspronkelijke betekenis van onbegrensde geest in plaats van de latere betekenis van onbegrensde tijd.

In de Chinese kosmogonie is *Tsi-tsai* (het zelf-bestaande), de onbekende duisternis, de wortel van *Wuliang-sheu*, het onbegrensde tijdperk. Het *wu wei* van Lao-tse, vaak verkeerd vertaald als passiviteit of inactiviteit, belichaamt een soortgelijke opvatting. In de heilige geschriften van de Quiché's van Guatemala, de *Popol Vuh*, of het 'Boek van de Azuren Sluier', wordt gewezen op de 'leegte die de eindeloze uitgestrektheid van de Hemelen was', en op de 'Grote Zee van de Ruimte' De oude Egyptenaren spraken over de Eindeloze Diepte; dezelfde gedachte wordt ook belichaamd in de *Celi-Cēd* van de oude druïden, waar over Cēd wordt gesproken als de 'Zwarte Maagd' – chaos – een toestand van de stof vóór de manvantarische differentiatie.

De orfische mysteriën onderwezen de in drie opzichten onbekende duisternis of *chronos*, waarover niets kon worden gezegd, behalve zijn tijdloze duur. Bij de gnostische scholen, bijvoorbeeld bij Valentinus, was het *bythos*, de diepte. In Griekenland sprak de school van Democritus en Epicurus over *to kenon*, de leegte; dezelfde gedachte werd later verwoord door Leucippus en Diagoras. Maar de twee meest algemene woorden in de Griekse filosofie voor het grenzeloze waren *apeiron*, gebruikt door Plato, Anaximander en Anaximenes, en *apeiria*, gebruikt door Anaxagoras en Aristoteles. Beide woorden hadden de betekenis van grenzeloze uitgestrektheid, dat wat geen beperkende grenzen heeft.

Chaos* was een ander woord dat in oude Griekse geschriften werd gebruikt voor Ruimte, en zoals het oorspronkelijk werd gebruikt, bijvoorbeeld door Hesiodus in zijn *Theogonie* (116) – 'Chaos was er werkelijk het eerst van alles' – had het de betekenis van de leegte. Zelfs de wat orthodoxe dichter Milton begreep deze gedachte in zijn 'Lege en

---

*Chaos (χάος) stamt van een oude Griekse wortel *cha* (χα) die de tweevoudige betekenis heeft van vasthouden en loslaten; chaos is dus de 'vasthouder' en 'loslater' van alle dingen.

vormloze oneindigheid' (*Paradise Lost*, Boek III). In de loop van de tijd kreeg chaos voor de meeste ontwikkelde Griekse denkers echter de betekenis van een later stadium in de evolutie van een bepaalde kosmos, en dit zou corresponderen met een andere door Milton gebruikte uitdrukking, 'Stof ongevormd en leeg' (Boek VII); want dan hebben we stof die reeds in haar oer- of elementaire stadia bestaat door middel van een proces van ontvouwing door emanatie. Ze zou dus overeenkomen met de tweede kosmische logos van de theosofische filosofie.

Toch was de vroegste opvatting over chaos: die bijna ondenkbare toestand van kosmische ruimte of kosmische uitgebreidheid die voor de menselijke geest oneindige en lege uitgestrektheid van de oorspronkelijke aether is, een stadium *vóór* de vorming van de gemanifesteerde werelden, en waaruit alles wat later bestond werd geboren, waaronder goden en mensen en alle hemelse wezens. We hebben hier een getrouwe weergave van de archaïsche esoterische filosofie, want bij de Grieken was Chaos de kosmische moeder van Erebos en Nyx, duisternis en nacht – twee aspecten van hetzelfde oorspronkelijke kosmische stadium. Erebos was de spirituele of actieve kant, die overeenkomt met brahman in de hindoefilosofie, en Nyx de passieve kant die overeenkomt met pradhāna of mūlaprakriti, die beide wortelnatuur betekenen. Uit Erebos en Nyx als dualiteit worden dan Aether en Hemera geboren, Geest en Dag – Geest is in deze volgende fase opnieuw de actieve kant en Dag het passieve aspect, de substantiële kant of het voertuig. De gedachte was dat, zoals in de dag van Brahmā uit de hindoekosmogonie de dingen tot actief gemanifesteerd bestaan ontluiken, ook in de kosmische dag van de Grieken de dingen uit de elementaire substantie tevoorschijn treden in het gemanifesteerde licht en tot activiteit komen als gevolg van de inwonende drang van de kosmische geest.

De vroege filosoof-ingewijden waren door hun eed van geheimhouding bijzonder terughoudend om over het kosmische (of cosmische) begin te spreken; en vandaar dat, hoewel de Griekse literatuur, evenals die van alle andere oude volkeren, vol staat met verwijzingen naar eerste kosmische beginstadia, deze zorgvuldig in bedekte termen zijn gekleed. Voortdurend bestond de vrees dat men zulke abstracte en moeilijke leringen zou verdraaien en omlaaghalen als ze te openlijk werden verkondigd en gemeengoed zouden worden van hen die niet door de discipline en leringen van de mysteriën waren getraind. De algemene misvatting dat chaos slechts verwarring betekent of een on-

geordende enorme hoeveelheid atomen in de kosmische ruimte, is eenvoudig een verwording van de oorspronkelijke filosofische betekenis.

We hebben dus eerst chaos in de oorspronkelijke betekenis van het grenzeloze; en als een latere ontwikkeling de opvatting van chaos als de machtige schoot van de natuur, die vanuit zichzelf kiemen en zaden voortbrengt om de gemanifesteerde werelden te vormen en tot aanzijn te brengen. Deze zaden waren de slapende monaden van spirituele en goddelijke aard, overgekomen uit een voorafgaande kosmische periode van manvantarische manifestatie, en die in hun nirvāṇa of paranirvāṇa waren.

Chaos kan daarom worden gezien als een uitgestrektheid van geeststubstantie, waarvan elk punt een bewustzijnscentrum of een monade is, en die zich in een toestand van paranirvāṇische rust en gelukzaligheid bevindt in afwachting van het moment van ontwaken, waarmee een nieuwe periode van gemanifesteerd kosmisch leven begint. De menselijke monade die rust in de gelukzaligheid van devachan vertoont een getrouwe overeenkomst hiermee op haar eigen lagere gebied.

Uit het voorafgaande zien we dat chaos hetzelfde was als brahmanpradhāna in zijn toestand van kosmische pralaya en daarom identiek met de Ruimte in haar oorspronkelijke toestand van abstracte geeststubstantie.

Zo komt het dat vele volkeren het goddelijke niet alleen zagen als iets dat op zichzelf een volslagen volheid is, maar ook de oneindige afgrond, de onbegrensde leegte, de eindeloze diepte, of de oceaan van de kosmische wateren van het leven. Water was door zijn suggestieve eigenschappen een zeer geliefd symbool voor de Ruimte: het is tegelijk doorzichtig en toch compact; het is kristalhelder en toch dicht en daardoor is het een uitstekend symbool voor de kosmische aether. Dit verheven begrip wordt algemeen aanvaard sinds het begin van het bestaan van de bewust denkende mens op onze aarde in deze ronde, en dezelfde intuïtieve opvatting leidde de gedachten van elke adept, ongeacht of hij een Lemuriër, Atlantiër, Turaniër of Ariër was.

De ruimten van de Ruimte

De RUIMTE die de hedendaagse wijsneuzen, in hun onwetendheid en iconoclastische neiging om elk filosofisch denkbeeld uit de oudheid te vernietigen, hebben uitgeroepen tot 'een abstract denkbeeld' en een *leegte*, is in werkelijkheid de bevatter en *het lichaam van het Heelal* met zijn zeven beginselen. Het is een lichaam met grenzeloze uitgebreidheid, waarvan volgens occult spraakgebruik de BEGINSELEN – omdat elk daarvan op zijn beurt zevenvoudig is – in onze wereld van verschijnselen alleen het grofste weefsel van *hun onderverdelingen* manifesteren. – *De Geheime Leer,* 1:374

In de visie van de oude wijsheid is de Ruimte heel wat meer dan alleen een reservoir, want ze is fundamentele essentie, al-zijn, en niet slechts het gebied van onbegrensd leven en grenzeloos denken, maar in feite de wezenlijke substantie van denken, bewustzijn en leven.

Bovendien is de Ruimte zeven-, tien- of twaalfvoudig, afhankelijk van de manier waarop we haar beschouwen; en juist omdat de Ruimte het grote web is van het oneindige aantal hiërarchieën, is ze deze hiërarchieën zelf, vanaf het supergoddelijke tot het submateriële.* Omdat de Ruimte dus veelvoudig is, zijn er wat we de ruimten van de Ruimte kunnen noemen: niet alleen de grenzeloze gebieden van de fysieke ruimte, maar, wat onvergelijkelijk veel belangrijker is, de onbegrensde gebieden van de innerlijke Ruimte – de Ruimte vanbinnen en nog dieper naar binnen. Kortom, Ruimte is alles, wanneer we haar abstract beschouwen; en juist omdat ze alles is wat er is, bevat ze alle kleinere wezens en entiteiten en dingen binnen haar eigen alomvattende oneindigheid, en in die zin is ze inderdaad een reservoir.

Ter illustratie: ons melkwegstelsel met al zijn mogelijkheden bevindt zich niet alleen binnen zijn eigen ruimte, maar is die ruimte zelf; en omdat het als geheel een entiteit is, heeft het zijn eigen svabhāva of

*Vgl. *De Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett*, blz. 450: 'Het boek van *Kiu-te* leert ons dat de ruimte de oneindigheid zelf is. Ze is vormloos, onveranderlijk en absoluut. Evenals het menselijke denken, dat de onuitputtelijke voortbrenger van ideeën is, heeft het Universele Denken of de Universele Ruimte zijn ideeënvorming die op het aangewezen tijdstip wordt geobjectiveerd; maar op de ruimte zelf heeft dat geen invloed.'

essentiële karakteristiek of individualiteit, of wat men kosmische ziel zou kunnen noemen. Ons melkwegstelsel is omsloten door een kosmische eenheid van nog grotere omvang, die op haar beurt haar eigen svabhāva heeft. In de andere richting bevat elk melkwegstelsel vele zonnestelsels, en elk daarvan is een ruimtelijke eenheid binnen zijn eigen ruimtelijke grenzen, d.w.z. is in feite de ruimte die het binnen de grotere ruimte van het melkwegstelsel inneemt. Een planeet, zoals onze aarde, bevindt zich in een vergelijkbare situatie. Ze neemt ruimte in binnen de grotere ruimte van haar zonnestelsel en toch is ze zelf de ruimte die ze zo schept of vormt binnen dat zonnestelsel.

Vanuit menselijk standpunt kan de Ruimte worden gezien als de hogere beginsel-elementen van een kosmos in het grenzeloze. Dit is ook een reden waarom de Ruimte veel meer is dan alleen een reservoir van dingen. Ze heeft weliswaar de gewone betekenis van afstand tussen voorwerpen; maar wat belangrijker is, de Ruimte is afstand of uitbreiding binnenwaarts en omhoog tot de geest en daar voorbij naar de onpeilbare diepten van het goddelijke. Zoals HPB schreef: '. . . het is in de ruimte dat de intelligente krachten wonen die *onzichtbaar* het heelal besturen'.*

Ieder heelal of elke kleinere entiteit daarin, zoals een zon of een planeet of een mens, is een belichaamde god. Neem de mens: een fysiek lichaam in zijn laagste deel, in zijn hoogste deel een goddelijke monade, een god; en daartussen bevinden zich alle tussenliggende en onzichtbare gebieden van zijn constitutie. Zo is het ook met elk heelal, elke zon of planeet. Gaan we nog een stap verder, dan zien we dat de ruimte van een heelal het zichtbare-onzichtbare 'lichaam' van zo'n heelal is. Zijn essentie is goddelijk, zoals de mens in essentie goddelijk is, hoewel hij een fysieke mens is tijdens een incarnatie op aarde of tijdens een vergelijkbare belichaming op een andere bol van onze planeetketen.

Omdat Ruimte, dat wil zeggen elke ruimtelijke eenheid, zowel bewust als substantieel is, kunnen we de ruimte van elk heelal beschouwen als een entiteit – een god. In essentie is ze een goddelijke entiteit, waarvan we alleen het stoffelijke en energetische aspect zien, waarachter zich het causale leven en de intelligentie bevinden. Er zijn ontelbare van zulke 'ruimten' in de onbegrensde gebieden van het grenzeloze, en elk van deze eenheden is een groter of kleiner Ei van Brahmā of een kosmos, die alle bestaan binnen en deel uitmaken van de structuur van

---

**De Geheime Leer,* 2:570.

een onbegrijpelijk veel uitgestrektere Ruimte die alles omvat.

Iedere ruimtelijke eenheid of hemelse entiteit is, evenals ons zonnestelsel of ons melkwegstelsel of een nog grotere kosmische eenheid, een wezen dat leeft, vervuld is van geest, en zijn eigen karmische bestemming heeft en dus op grotere schaal herhaalt wat wij en alle andere kleinere eenheden op onze eigen microkosmische gebieden verrichten.

Ruimte is daarom in alle opzichten tegelijk bewustzijn en substantie. Ze is in feite bewustzijn-denkvermogen-substantie. Want alle ruimte leeft*, trilt van onophoudelijke activiteit; elk punt van de oneindige ruimte kan werkelijk worden gezien als een bewustzijnscentrum of een monade, of deze monaden nu actief betrokken zijn bij de manvantarische werkingen en ervaringen, of dat ze, tot passiviteit verstard, wachten op de magische aanraking van de innerlijke geest. Bovendien verschilt elk organisch deel van de ruimte, dat wil zeggen iedere ruimtelijke eenheid of kosmische entiteit, als een samengesteld geheel – door haar inwonende svabhāva of kenmerkende individualiteit – van alle andere delen.

Sinds de tijd dat HPB min of meer openlijk begon te schrijven over het esoterische aspect van de theosofische leringen, zijn er bepaalde termen in gebruik, meestal ontleend aan het Sanskriet, om Ruimte, aether, ether, pleroma, enz., te beschrijven. Daarvan wordt ākāśa – van de werkwoordstam *ākāś*, die schijnen, stralen als licht, betekent – wel het meest gebruikt.† Het is in essentie het spirituele en etherische 'lichaam' van de gemanifesteerde kosmische ruimte, het subtiele en etherische kosmische 'fluïdum' dat elk gemanifesteerd heelal doordringt. Het is de

---

*Prof. John Elof Boodin schreef in zijn artikel 'The Universe a Living Whole', *The Hibbert Journal*, juli 1930:

'Wat we gewoonlijk opvatten als ruimte is slechts een ontkenning. Het is geen ding in de zin van geen materie. Als we de kosmos zien als een levend geheel, zou wat we lege ruimte noemen de ziel van het geheel kunnen zijn – de allesdoordringende geest waarin de energiepatronen die worden overgebracht, immanent aanwezig zijn en op hun juiste doel worden gericht. Voor iemand die de kosmos als een levend geheel beschouwt, heeft de ruimte in elk geval haar verschrikking verloren.'

†Nog twee woorden voor ruimte, de ruimtelijke ether, enz., zijn *bhūman* en *kha*. Bhūman van *bhū*, worden, geeft de fundamentele gedachte weer van wording, groei en trapsgewijze vooruitgang. Het is dat deel van het universele ākāśa dat wordt omvat door ieder brahmāṇḍa of iedere kosmische hiërarchie en heeft daarom op deze kleinere schaal betrekking op het totaal van wezens en dingen in die hiërarchie. Als zodanig kan het de betekenis hebben van pleroma of volheid.

Het woord *kha* heeft eveneens de betekenis van ruimte en ook van ether, omdat zijn oorspronkelijke betekenis een uitholling, een ruimtelijke holte is, gewoonlijk

onzichtbare kosmische sfeer waarin en waaruit alle hemellichamen worden geboren, waarin ze gedurende hun respectieve manvantara's bestaan en waarin ze aan het eind van het manvantara weer worden opgenomen.

Omdat ākāśa zo uiterst ijl en onstoffelijk van aard is, wordt er vaak nogal oppervlakkig over gesproken als de leegte van de ruimte, d.w.z. vrij van materie; toch is ākāśa in werkelijkheid het ruimtelijke lichaam van het heelal, en is dus de *gemanifesteerde* ruimte zelf. Ākāśa is, als de gezamenlijke gebieden van de ruimten van een Ei van Brahmā, of dit nu een melkwegstelsel of een zonnestelsel is, het werkingsgebied van kosmische fohat – de vitale kracht van het heelal – die zoals altijd door het kosmische denken [mind] wordt geleid. Zoals alle andere dingen in de natuur is ākāśa te verdelen in verschillende gebieden of graden, en neemt het in ijlheid toe totdat het samenvloeit met zuivere kosmische geest. Zijn hogere delen worden anima mundi genoemd, de ziel van ons heelal, terwijl zijn lagere gebieden het astrale licht omvatten. Evenals het Latijnse woord *spatium* drukt ākāśa de gedachte uit van uitgestrektheid of ruimtelijke diepten, maar vanuit een iets ander gezichtspunt wordt de term ook gebruikt voor zowel aether als ether. In de opsomming van de zeven kosmische beginselen of tattva's, wordt ākāśa gerekend als het vijfde van onderaf, wat in het middeleeuwse mystieke denken van Europa de *quinta essentia* – de 'vijfde essentie' – wordt genoemd, ons woord kwintessens.

Ik heb deze uitdrukking ruimten van de Ruimte gebruikt in de optimistische veronderstelling dat ze anderen zou helpen tot nog een andere verheven gedachte over de natuur te komen: dat er in zowel de concrete als de abstracte ruimte geen enkel punt is dat geen leven, substantie, zijn en bewustzijn heeft. Om het anders te zeggen: binnen onze fysieke ruimte is er een meer etherische ruimte met haar werelden, haar zonnen en planeten, haar kometen en nevelvlekken; hemelbollen met hun bergen en meren, hun wouden en velden en hun bewoners.

---

weergegeven door ether, hemel, uitspansel, en zelfs lucht. Het gebruik ervan is meestal alleen tot onze atmosfeer beperkt: zoals in *kha-ga* en *khe-chara*, die beide zich door de lucht bewegen betekenen, als een vogel. HPB gebruikt in *De Stem van de Stilte* khe-chara als titel voor die adepten die het vermogen hebben ontwikkeld zich in hun māyāvirūpa of illusie-lichaam in en door de lucht – beter gezegd, de onzichtbare ruimten – te bewegen, door gebruik te maken van het vermogen dat in Tibet hphowa wordt genoemd.

Binnen deze tweede ruimte is er een nog ijlere, nog etherischer en nog spiritueler ruimte, de oorzaak van de eerste twee, en elke innerlijke ruimte is een moeder of voortbrenger van de uiterlijke ruimte; en zo kunnen we deze ruimten binnen de ruimte, voorwaarts en opwaarts en binnenwaarts, onbegrensd voortzetten. Dat bedoel ik met de uitdrukking de ruimten van de Ruimte.

We zien nu waarom de hele ruimte – de oneindige ruimte, de samengestelde ruimte, de ruimten binnen de ruimte – volheid is, en dat er geen punt bestaat, innerlijk of uiterlijk, dat leeg is. Lege ruimte is slechts een op onwetendheid gebaseerd verzinsel; ze bestaat niet. We vergeten dat deze hogere of innerlijke ruimten, in plaats van niet te bestaan, de kosmische wortels van de dingen zijn. We spreken erover als leeg omdat we ze niet kunnen waarnemen. En toch horen, zien, proeven, ruiken en voelen we ze onophoudelijk, want de ruimte rondom ons is vol met deze innerlijke ruimten, en krijgt substantie, leven, vitaliteit, beweging, dood, alles van deze innerlijke ruimten. Ze zijn de oorzaken, de noumena; de uiterlijke ruimten zijn de verschijningsvormen, de gevolgen.

De ruimten van de Ruimte zijn in één opzicht haar zeven, tien of twaalf beginselen. Dat is één reden dat HPB over Ruimte spreekt als de allerhoogste godheid, en toch is Ruimte al wat is. Het betekent niet dat de godheid een stok of een steen is, en toch is die stok of steen niet buiten die godheid. We zien dat er ruimten binnen ruimten zijn en dat de stok of de steen herhalingen van zichzelf in zich heeft op innerlijke en hogere gebieden. Toch is hij niet de godheid omdat hij niet het geheel is. Hij is een deel, een fragment, en die dingen zijn illusies. Verdeel zo'n deel of fragment in steeds kleinere en kleinere stukjes en dan komen we bij de molecule, het atoom, het elektron en in theorie bij nog kleinere deeltjes. Maar eens in dit proces bereiken we wat voor ons homogeniteit is, en dat is de geest van die ruimte.

We kunnen de woorden kosmische gebieden voor deze kosmische ruimten gebruiken. De kosmische ruimte waarin wij leven is het kosmische gebied prithivī. Het is een gebied; het is een ruimte. Op het gebied direct boven het onze zijn de hemellichamen en onze aarde onzichtbaar, en de entiteiten die daar bestaan zien op die plaatsen wat voor hen ongevulde ruimte, lege ruimte, is. De bewoners van elke ruimte of elk gebied zien dat wat hun zintuigorganen door hun ontwikkeling kunnen opvangen en aan hun waarnemende geest kunnen overbrengen.

Dit bedoelen we met de ruimten van de Ruimte, de volheid van de Ruimte, of de leegte van de Ruimte, allemaal verschillende manieren om hetzelfde wonder tot uitdrukking te brengen. Dit doet ons denken aan de leer van de Heer Boeddha en wel dat de essentie van het zijn, śūnyatā is, een woord dat leegte betekent, maar dat nooit was bedoeld om in fysieke zin een absoluut niets aan te duiden. In feite is het de meest volledige volheid; omdat onze zintuigen echter absoluut niet bij machte zijn het te begrijpen, ontkennen ze het bestaan van een kosmisch Al. Maar dan verschijnt ons verstand, dat een veel spiritueler aard bezit dan de grove stof van onze fysieke zintuigen, en wel verscheidene gebieden hoger dan het fysieke gebied, en het begint te begrijpen; en als we dan nog een stap hoger kunnen gaan, door van het verstand op te klimmen naar de intuïtie, zal onze intuïtie ons duidelijk vertellen dat deze zogenaamde śūnyatā alleen leegte is voor de zintuigen, maar volheid voor de geest – want śūnyatā is in feite kosmische geest.

Ruimte, tijd en duur

Het is de moeite waard om in het voorbijgaan op de werkelijke betekenis te wijzen van de gegronde maar onvolledige intuïtie die . . . heeft geleid tot het gebruik van de moderne uitdrukking 'de vierde dimensie van de Ruimte'. . . . De vertrouwde uitdrukking kan alleen maar een afkorting zijn van de meer volledige vorm – de '*vierde dimensie van de* STOF *in de Ruimte*'. Maar zelfs na deze uitbreiding is het een ongelukkige uitdrukking, want hoewel het volkomen waar is dat de vooruitgang van de evolutie ons misschien zal bekendmaken met nieuwe eigenschappen van de stof, zijn de eigenschappen waarmee wij al vertrouwd zijn, in werkelijkheid talrijker dan de drie dimensies. De vermogens, of wat misschien de meest geschikte uitdrukking is, de kenmerkende eigenschappen van de stof, moeten natuurlijk altijd een rechtstreeks verband hebben met de zintuigen van de mens. Stof heeft uitgebreidheid, kleur, beweging (moleculaire beweging), smaak en geur, overeenkomstig de bestaande zintuigen van de mens, en tegen de tijd dat zij de volgende eigenschap volledig ontwikkelt – laten wij deze hier DOORDRINGBAARHEID noemen – zal deze corresponderen met het volgende zintuig van de mens – zeg 'NORMALE HELDERZIENDHEID'. Als dus sommige moedige denkers hebben verlangd naar een vierde dimensie om de doorgang van stof door stof te verklaren, en het leggen van knopen in een koord zonder einde, dan hadden zij in werkelijkheid behoefte aan een *zesde kenmerkende eigenschap van de stof.* De drie dimensies horen eigenlijk maar tot één kenmerk of eigenschap van de stof – uitgebreidheid; en het gewone gezonde verstand verzet zich terecht tegen het denkbeeld dat er onder welke omstandigheden ook, meer dan drie dimensies zoals lengte, breedte en dikte kunnen zijn. Deze termen en de term 'dimensie' zelf behoren alle tot één gebied van denken, tot één evolutiestadium, tot één kenmerkende eigenschap van de stof. Zolang er tot de hulpmiddelen van de Kosmos duimstokken behoren die kunnen worden gebruikt voor de stof, zolang zullen zij deze in drie richtingen kunnen meten en niet meer; . . . Maar deze overwegingen pleiten in het geheel niet tegen de zekerheid dat, naarmate de tijd voortgaat – en het aantal menselijke vermogens groter wordt – ook het aantal eigenschappen van de stof zal toenemen.

– *De Geheime Leer,* 1:278-9

Vanuit het standpunt van de esoterische filosofie is het nooit juist over de abstracte Ruimte te spreken als zou ze lengte, breedte en dikte heb-

ben, want deze dimensies hebben alleen betrekking op de gemanifesteerde ruimte. Gemakshalve kan men zeggen dat Ruimte in twee vormen bestaat: abstracte Ruimte of het grenzeloze, en gemanifesteerde ruimte, wat hetzelfde is als begrensde ruimte – met andere woorden gemanifesteerde entiteiten: entiteiten die zijn samengesteld zoals een zonnestelsel, of kleinere entiteiten zoals een menselijk lichaam of een atoom. Alleen bij zulke gemanifesteerde ruimtelijke lichamen, groot of klein, kunnen we met recht van dimensies spreken, omdat die zowel duiden op afstand en richting als plaats en inhoud. Ons eigen zonnestelsel is dus een deel van de gemanifesteerde ruimte die in de abstracte Ruimte van het grenzeloze bestaat.

Om van meer dan drie dimensies van de ruimte te spreken is eenvoudig een verkeerd gebruik van woorden, want dimensie betekent meting, en alleen concrete dingen kunnen worden gemeten. Het oneindige bijvoorbeeld, heeft geen afmetingen omdat het niet kan worden gemeten. Niettemin betekent het denkbeeld van een vierde, vijfde of zesde dimensie een intuïtief aanvoelen van innerlijke en hogere werelden, d.w.z. richtingen en afstand naar binnen toe, bij wijze van spreken, naar de onzichtbare werelden. Als het woord dimensie alleen tot die betekenis zou worden beperkt, zou er geen bezwaar tegen zijn; maar jammer genoeg hebben de moderne wetenschap en de filosofie zich nog geen helder beeld gevormd van de werkelijkheid van innerlijke werelden en gebieden, die voor de uiterlijke werelden en gebieden onzichtbaar zijn. Aan de andere kant worden de wetenschappelijke theorieën en speculaties in bepaalde opzichten zo metafysisch, dat ze op zekere punten niet alleen beginnen samen te vallen met de leringen van de esoterische filosofie, maar in enkele gevallen deze leringen werkelijk voorbijschieten en een heel andere richting uitgaan.

De gedachte bijvoorbeeld dat het heelal uitdijt en dat alle verschillende hemellichamen zich van elkaar verwijderen met een snelheid die toeneemt recht evenredig met de afstand tot ons, is grotendeels te danken aan Abbé Lemaître, en de theorie schijnt in haar geheel door de vaak intuïtieve Eddington, evenals door andere wetenschappers, te zijn overgenomen. Er zijn echter een aantal redenen waarom deze opvatting van een uitdijend heelal onaanvaardbaar is.*

Soms schijnt men in de wetenschap en de filosofie te vergeten dat de

---

*Vgl. *De Esoterische Traditie*, blz. 225-6.

wiskundige molen alleen voortbrengt wat erin wordt gestopt: dat wat aan het ene einde uit de molen komt, er aan de andere kant is ingestopt. Wiskunde is een instrument van het menselijk denken, een werktuig van zeer grote waarde voor het intellect, maar ze kan natuurlijk niet de waarheid maken, noch uit zichzelf waarheden voortbrengen.

Het occultisme bevestigt dat er in alle dingen, zowel grote als kleine – of het nu een heelal, een zon, een mens, of een andere entiteit betreft – een voortdurende, eeuwige, cyclische diastole en systole plaatsvindt, overeenkomstig die van het menselijk hart. Deze cyclische uitzettingen en samentrekkingen zijn manifestaties van de kosmische polen of van wat we misschien de universele hartslag kunnen noemen; en de Nederlandse astronoom en wis- en natuurkundige Willem de Sitter schijnt intuïtief dit feit enigszins te hebben begrepen. Maar het idee van een uitdijend heelal, dat volgens Lemaître niets anders is dan de enorme kosmische uitzetting van een oorspronkelijk titanisch atoom, is geheel onjuist.

Zo'n kosmische diastole en systole lijkt in het geheel niet op een uitdijend heelal. De structuur of het lichaam van het heelal, of we met dit woord het melkwegstelsel of een verzameling melkwegstelsels bedoelen, is tijdens de periode van zijn manvantara stabiel, zowel wat relatieve structuur als vorm betreft – net als een menselijk hart, wanneer dit eenmaal is volgroeid en goed werkt.

Deze wetenschappers zien blijkbaar voorbij aan het feit dat de ruimte onbegrensd is en dat daarom, als een heelal overeenkomstig hun theorie voortdurend uitzet, de nevelvlekken en andere hemellichamen die van ons wegsnellen, tenslotte een snelheid zullen bereiken die onvergelijkelijk veel groter is dan die van het licht. Toch is dat volgens de moderne wetenschappelijke theorie zelf, en volgens Einsteins relativiteitsspeculaties, onmogelijk!

Men hoeft maar even na te denken om te beseffen dat het volslagen onmogelijk is aan ruimte te denken los van de tijd, of aan tijd, of beter gezegd duur, als iets dat los van de ruimte bestaat, want als aan ruimte geen tijd was verbonden, zou ruimte geen twee seconden kunnen bestaan; en evenzo bestaat tijd alleen op basis van de ononderbroken ruimte die de tijd geboren doet worden. Ook is het zo dat kosmisch denkvermogen niet alleen de ruimte vult, maar ruimte en tijd is; en omdat kosmisch denkvermogen *is* en voortdurend *is* in de eindeloze duur, daarom bestaat het in de eindeloze duur, en is het zelf die duur.

Als we deze gedachtelijn volgen, beseffen we ook dat abstract denkvermogen of bewustzijn, of wat soms geest of het goddelijke wordt genoemd, tijd of duur moet hebben om te kunnen voortbestaan, en ruimte moet hebben om in te bestaan. Omdat we geen drie oneindigheden kunnen hebben – namelijk kosmisch denkvermogen, kosmische ruimte en oneindige duur – wat logisch gesproken een onmogelijkheid zou zijn, zijn ze in essentie niet drie verschillende, afzonderlijke dingen, maar slechts drie aspecten van de ene fundamentele en altijddurende Werkelijkheid.

We zien dus dat denkvermogen of bewustzijn, duur of abstracte tijd, en ruimte fundamenteel één zijn; maar als gevolg van de beperkingen, teweeggebracht door het ontstaan van wezens en entiteiten die tijdens de manifestatie allemaal beperkt zijn, hebben we de *verschijningsvormen* of māyā – of beter gezegd mahāmāyā – van duur die is opgesplitst in tijdsperioden, abstracte ruimte die is verdeeld in ruimtelijke eenheden, en op een vergelijkbare manier drukt kosmisch denkvermogen of bewustzijn zich uit in stromen van kleinere bewustzijnen of bewuste wezens, die zich uitstrekken van de meest verheven goddelijke wezens tot de meest stoffelijke entiteiten in de werelden van de stof. Deze illusoire verdelingen of zich manifesterende levensstromen brengen de verschillen en de verbazingwekkende verscheidenheid teweeg in onze omgeving, en wekken daardoor in ons de māyā of illusie dat de voortschrijdende tijd één ding is, dat ruimte iets totaal anders is, en het bewustzijn in essentie weer iets anders.

Zo komt het dat duur zowel identiek is met ruimte als met kosmisch denkvermogen. Toch is zelfs dit mysterie der mysteries, ruimte-denkvermogen-duur, het product of het beeld dat ons hoogste intellect heeft van dat onuitsprekelijke mysterie dat het naamloze of DAT wordt genoemd. We zien bovendien dat verleden en toekomst, op de juiste manier begrepen, samensmelten tot 'het eeuwige nu'.

In haar *Geheime Leer* (1:66-7) doet HPB over tijd de volgende opmerkelijke uitspraak:

> Tijd is alleen maar een illusie, voortgebracht door de opeenvolging van onze bewustzijnstoestanden op onze reis door de eeuwige duur; hij bestaat niet waar er geen bewustzijn is waarin die illusie kan worden teweeggebracht, maar 'ligt dan te slapen'. Het *nu* is slechts een wiskundige lijn die dat deel van de eeuwige duur dat we de toekomst noemen, scheidt van het gedeelte dat we het verleden noemen. Niets op aarde heeft werkelijke duur, want niets blijft

ook maar tijdens het miljardste deel van een seconde onveranderd of gelijk. De gewaarwording die we hebben van de werkelijkheid van het deel van de 'tijd' dat bekendstaat als het *nu*, wordt veroorzaakt door het vervagen van dat kortstondige beeld, of opeenvolging van beelden, die door onze zintuigen worden opgevangen, terwijl de waargenomen dingen overgaan van het gebied van idealen dat we de toekomst noemen, naar dat van herinneringen dat we het verleden noemen. Op dezelfde manier krijgen we een gewaarwording van duur in het geval van de ogenblikkelijke elektrische vonk, tengevolge van de vage en vóórtdurende indruk die op het netvlies achterblijft. De werkelijke persoon of zaak bestaat niet alleen uit wat men op een bepaald ogenblik ziet, maar uit het totaal van al zijn verschillende en veranderende toestanden, vanaf zijn verschijnen in stoffelijke vorm tot zijn verdwijnen van de aarde. Deze 'totalen' bestaan sinds eeuwigheid in de 'toekomst' en gaan geleidelijk door de stof om voor eeuwig in het 'verleden' te bestaan.

Verder zegt ze (1:93) dat de oude wijsheid 'grenzeloze duur verdeelt in onvoorwaardelijke eeuwige en universele tijd en een voorwaardelijke tijd (*khaṇḍakāla*). De ene is de abstractie of het noumenon van eindeloze tijd (kāla); de andere het periodiek hierdoor optredende verschijnsel, als het gevolg van *mahat* (de universele intelligentie, beperkt door de duur van het manvantara).'

Het kan nuttig zijn te weten dat khaṇḍakāla een samengesteld Sanskrietwoord is dat gebroken tijd betekent, wat wil zeggen dat de duur in het gemanifesteerde heelal lijkt te zijn opgebroken in tijdsperioden, die lang of kort zijn. Zo houdt een jaar in dat de abstracte tijd is 'opgebroken' in een beperkte tijdsperiode van ongeveer 365 dagen. Omdat de jaren elkaar één voor één opvolgen, brengen ze het māyāvische effect teweeg van wat we de steeds voortgaande tijd noemen; maar door hun cyclische aard geven ze ons de indruk dat tijd, hoewel zelf ongedeeld, zich verdeeld of gebroken manifesteert. Het enige onjuiste aspect van deze opvatting is dat tijd wordt gezien als iets dat op zichzelf bestaat en verschilt van de ruimte en het denkvermogen waarin deze tijdsperioden zich voordoen.

Ruimte-tijd-continuüm is een term die oorspronkelijk te danken is aan het wiskundige en filosofische genie van Einstein. Hoewel niet altijd gemakkelijk is vast te stellen wat er precies mee wordt bedoeld, omdat de meningen van de wiskundigen zelf nogal schijnen uiteen te lopen, is de algemene gedachte wel duidelijk: dat ruimte en tijd niet twee afzonderlijke en verschillende absoluten zijn, maar twee aspecten van een en

dezelfde fundamentele entiteit. Wat echter ontbreekt, is de veel grootsere opvatting dat ruimte en tijd als gelijkwaardige factoren in de manifestatie beide slechts een voortvloeisel zijn van kosmische geest-substantie; toch hebben bepaalde filosofisch ingestelde wetenschappers, zoals Sir James Jeans, intuïtief aangevoeld dat het ruimte-tijd-continuüm op een mysterieuze manier te maken heeft met kosmisch denkvermogen.

Hoewel kosmisch denkvermogen, tijd en ruimte alle één zijn, schijnen ze tijdens het kosmische manvantara drie verschillende entiteiten te zijn en deze schijnbare verdeling van het Ene in de drie is wat de archaïsche filosofie mahāmāyā noemt. Wat, zoals gezegd, het wetenschappelijke ruimte-tijd-continuüm nodig heeft, is de erkenning dat ruimte-tijd identiek is met kosmisch bewustzijn of kosmisch denkvermogen en evenzeer met kosmische substantie. Laat deze opgaan in één enkele verenigde en fundamentele Werkelijkheid, en dit geeft de gedachte in het kort weer.

Het ruimte-tijd-continuüm is maar een eerste aarzelende stap naar de waarheid, een intuïtief besef als het ware van de oude leer die zegt dat, wanneer alle gemanifesteerde heelallen weer zijn opgelost in hun oorspronkelijke, superspirituele toestand, het vele terugkeert in het Ene. Manifestatie lost zich op in de oorspronkelijke spirituele homogeniteit, zodat niet alleen de gemanifesteerde ruimte verdwijnt en de tijd eindigt met ruimte als zijn alter ego, maar ook het kosmische denkvermogen weer opgaat in de kosmische geest en dus verdwijnt.

In de woorden van de *Chhāndogya-Upanishad* (I, 9, 1):

> 'Waarheen keert deze wereld terug?'
> 'Naar de ruimte (ākāśa)', zei hij. 'Waarlijk, alle dingen hier komen voort uit ruimte. Ze verdwijnen weer in de ruimte, want alleen ruimte is groter dan deze; ruimte is het uiteindelijke doel.'

Wanneer Brahman het heelal uitademt, is dat het uitgaan van de grote adem, die daarop ogenblikkelijk Brahmā wordt; het kosmische (of cosmische) manvantara is de levensperiode van Brahmā. Wanneer deze levensperiode eindigt, gaat Brahmā weer op in zijn eigen spirituele essentie of Brahman, en verdwijnt de hele gemanifesteerde ruimte in de abstracte of potentiële ruimte, en dat is het inademen van de grote adem, of het begin van de kosmische pralaya.

Kosmische werkelijkheid en mahāmāyā

Het Heelal met alles daarin wordt MĀYĀ genoemd, want alles daarin is tijdelijk, van het kortstondige leven van een glimworm tot dat van de zon. In de gedachten van een filosoof moet het Heelal met zijn vergankelijke steeds wisselende vormen, vergeleken met de eeuwige onbeweeglijkheid van het ENE en de onveranderlijkheid van dat beginsel, niet meer zijn dan een dwaallichtje. Toch heeft het Heelal genoeg werkelijkheid voor de bewuste wezens daarin, die even onwerkelijk zijn als het Heelal zelf.

– *De Geheime Leer,* 1:301

Een moeilijk te bevatten gedachte is de betrekking tussen māyā of, kosmisch gesproken, mahāmāyā, en de Ruimte en die Werkelijkheid die vaak wordt aangeduid als parabrahman. Het woord parabrahman wordt in twee betekenissen toegepast: ten eerste betekent het voorbij brahman, dat wil zeggen alles wat in de onbegrensde ruimte voorbij het brahman of de meest verheven hiërarch van ons melkwegstelsel of heelal is; en in de andere betekenis, die veel minder vaak voorkomt omdat die werkelijk minder nauwkeurig is, beschouwt men parabrahman als het naamloze en onzichtbare begin of de top van dat waarover de mens in zijn pogingen het onbegrijpelijke te begrijpen, spreekt als de godheid.

Parabrahman is daarom geen entiteit. Een entiteit, hoe groot ook, betekent beperking. Het onbegrensde parabrahman is de beginloze, eindeloze, tijdloze, onsterfelijke Ruimte – innerlijke zowel als uiterlijke ruimte. Kortom, het is de eindeloze voortzetting van het kosmische leven, het kosmische *Tat* – DAT.

Om een voorbeeld te geven: een wezen dat een elektron van één atoom van mijn lichaam bewoont, zal de tijd die verloopt in één menselijke seconde als een eeuwigheid beschouwen, en alles wat zich buiten die seconde bevindt, zou voor deze atoombewoner parabrahman zijn. Het bewustzijnsstadium dat dit wezen in zijn evolutie heeft bereikt, is zodanig dat voor hem het atoom zijn heelal is. Maar denk eens aan de ontelbare aantallen atomen die zich bevinden binnen dat gedeelte van de ruimte dat door een speldenknop wordt ingenomen! Het fysieke bestaan van het nietige gebied van materie dat door een speldenknop wordt ingenomen, zou voor zo'n bewoner van een elektron de onbe-

grensde ruimte zijn. Wij zijn net zulke elektronenbewoners van een veel grotere wereld, en daarom noemen we parabrahman – zowel in ruimtelijke als in kwalitatieve zin – alles wat zich voorbij het bereik van ons hoogste spirituele bewustzijn bevindt. Dat is voor ons parabrahman.

In één opzicht kan parabrahman als identiek met de abstracte Ruimte worden beschouwd. Deze parabrahman-ruimte is niet alleen het geheel van hiërarchieën van intelligenties en bewustzijnen die zich overal in het grenzeloze bevinden, maar bovendien al hun werkterreinen in het onbegrensde Zijn. De mūlaprakriti-kant van het onbegrensde daarentegen, die het goddelijk-spirituele substantie-aspect van het onbegrensde zijn is, verschaft de voertuigen voor de hiërarchieën van goddelijke intelligenties, en wordt daarom mahāmāyā of grote illusie genoemd, omdat al deze voertuigen samengesteld en vergankelijk zijn.

Het is duidelijk dat de māyā van het enorme aantal galactische heelallen, verspreid over de gebieden van het grenzeloze, niet een volslagen illusie betekent in de zin van iets dat geen werkelijk bestaan heeft. Het betekent echter wel dat alles, groot of klein, van lange of korte levensduur, vergeleken met de eeuwigheid van voorbijgaande aard is, beperkt van duur, veranderlijk en daarom alle aspecten en kenmerken vertoont van een veranderend en onbestendig bestaan – hoewel er natuurlijk māyā's zijn die zulke lange tijdperken beslaan, dat ze ons bijna een eeuwigheid toeschijnen.

Parabrahman is de enige Werkelijkheid, het grote fundament; maar al is al het overige, alles daaronder, māyā, toch is die māyā het heelal waarin onze constitutie bestaat – net zo goed als dat wij door ons meest innerlijke wezen met parabrahman zijn verbonden; en omdat parabrahman het Al is, is zelfs māyā zijn kleed of manifestatievorm. Mūlaprakriti, wortelnatuur, omhult bij wijze van spreken parabrahman, zoals het menselijk bewustzijn het spirituele bewustzijn van de mens omhult. In de constitutie van de mens is de monadische essentie het enige werkelijke deel, niettemin is zijn bewustzijn nu geconcentreerd in zijn menselijke deel, en het is zijn taak dit deel van hemzelf te verheffen om één te worden in zelfbewuste vereniging met het parabrahman of de innerlijke monadische essentie.

In de oude literatuur werden vormen van beeldspraak gebruikt die, tenzij we hun innerlijke betekenis proberen te ontdekken, de neiging hebben de aandacht van essentiële zaken af te leiden. Zo is er bijvoor-

beeld over het grenzeloze gezegd dat het 'het heelal voortbrengt als een vermaak, als een spel'; het roert zich, en dan verschijnt het heelal. Deze uitdrukkingen zijn maar zinnebeelden, suggestief en mooi als we de essentiële waarheid erachter begrijpen. De uitdrukking dat brahman het heelal als een spel voortbrengt, is bedoeld om de waarheid duidelijk te maken dat brahman de essentiële Werkelijkheid is, en dat al het overige van het heelal, dat zich in de loop van kosmische tijdperken ontwikkelt, een soort schimmenspel is dat aan het oog van de godheid voorbijflitst.

Māyā betekent daarom niet dat de uiterlijke wereld, zoals het centrale innerlijke bewustzijn die ziet, niet bestaat, want de uiterlijke wereld zelf ligt besloten in de alomvattende Werkelijkheid van parabrahman. Als dit niet zo was, zouden we aan de ene kant parabrahman hebben en aan de andere kant māyā, die zo twee tegengestelde of strijdige energieën of essenties zouden vormen, en dat is onmogelijk omdat parabrahman het Al is.

Māyā bestaat inderdaad; maar omdat parabrahman alles is, het essentiële zijn, behoort zelfs māyā tot zijn essentie. Dat is de kern van de Advaita-Vedānta-leer, zoals Śaṅkarāchārya die onderwees. We zijn als wezens māyāvisch, maar het hart van het hart van ons is parabrahman: en daarom bevat elk atoom van dit māyāvische kleed dat we dragen zijn eigen fundamentele element of essentie, dat ook parabrahman is.

We zien dus dat de ware leer van māyā niet betekent dat het heelal illusoir is in de zin dat het niet bestaat, maar alleen dat voor ons en voor andere entiteiten in andere heelallen de Werkelijkheid het parabrahman is binnen de tempel van het onbegrensde zelf, onze diepste essentie.

Het heelal, zowel het zichtbare als het onzichtbare, is opgebouwd uit hiërarchieën, onderling verbonden groepen van entiteiten die samen leven en werken en een karmische bestemming volgen die voor allen min of meer dezelfde is. Deze regel van hiërarchische structuren geldt voor de hele kosmische oneindigheid. Terwijl één hiërarchie van het grenzeloze misschien is geëvolueerd tot het goddelijke, bijna gereed om over te gaan in het Grote Hierna – parabrahman – om een nieuwe evolutiegang te beginnen op een hoger gebied en op een toekomstig kosmisch tijdstip, komt in een ander deel van het grenzeloze een nieuwe hiërarchie tot aanzijn. En dat geldt niet alleen voor planeten, maar ook voor zonnen, zonnestelsels, melkwegstelsels of heelallen. De natuur herhaalt zich overal, hoewel, wat de details betreft, de variaties verbijsterend zijn. Het zijn deze variaties en details die de māyā van het

heelal vormen. De essentie van alles is onbegrensde liefde, harmonie, wijsheid en onbeperkt bewustzijn: *dat* is de kern van ieder individueel wezen – waar ook en wanneer ook – de top van zijn hiërarchie die voor hem zijn brahman is.

Deze brahmans zijn eenvoudig oneindig in aantal en totaal verschillend wat hun kenmerken en aard van bewustzijn of individualiteit betreft. Deze oneindige variaties brengen de kosmische māyā voort; toch worden ze, alle tezamen, en opgevat als het Al, vooral in hun hoogste delen, technisch samengevat als DAT. Men kan dit mysterie niet in menselijke woorden beschrijven. Het God te noemen is dwaas, want het heelal is vol met goden. Ieder mens is in zijn innerlijk een god. Ieder atoom is in de kern van zijn hart een god. Iedere zon in de ruimte is slechts de fysieke manifestatie van een god; en ieder van ons zal in de verre, verre toekomst uitgroeien tot zo'n zon. Dit wordt niet bereikt door stukjes ervaring, stukjes bewustzijn of intelligentie te vergaren, zoals het darwinisme ten onrechte zegt, maar door tevoorschijn te brengen wat al het parabrahman in ons is. Dat bedoelde Jezus toen hij zei dat hij één was met zijn Vader in de Hemel.

Parabrahman-mūlaprakriti

Er zijn ongetwijfeld twee vormen van Brahma: het gevormde en het vormloze. Dat nu wat gevormd is, is onwerkelijk; dat wat vormloos is, is werkelijk, is Brahma, is licht.

Dat licht is hetzelfde als de zon. – *Maitrī-Upanishad*, VI, 3

In de theosofie, evenals in de Advaita-Vedānta, hebben parabrahman en zijn kosmische sluier mūlaprakriti – twee kanten of elementen van de ene basisgedachte – vaak de betekenis van de grenzeloze uitgestrektheid van ruimte en tijd *voorbij* het brahman en zijn sluier pradhāna van ons eigen heelal. Het is verkeerd om parabrahman te zien als een entiteit, hoe groot of verheven ook, want een entiteit van welke afmeting ook is *de facto* beperkt, en parabrahman betekent 'voorbij' brahman, en brahman is het absolute, de hiërarch van een heelal, met andere woorden de hoogste goddelijk-spirituele entiteit van een heelal of kosmos. Parabrahman is dus geen entiteit; het is de oneindigheid, DAT, het ondoorgrondelijke Al, dat met zijn oeverloze gebieden het menselijke of goddelijke bewustzijn te boven gaat.

Absoluut is een betrekkelijk begrip. Het is de filosofische één, de kosmische voortbrenger: uit één ontstaan de twee; uit twee de triade; uit de triade het kosmische viertal, dat op zijn beurt door emanatie-evolutie uiteenvalt in de gemanifesteerde veelvormigheid van de differentiatie. De filosofische één is dus het kosmische absolute; maar het is niet de mystieke nul, die de oneindigheid voorstelt. Daarom bevat de nul, omdat ze de oneindigheid is, een oneindig aantal kosmische enen, of kosmische monaden, en de enorme aantallen lagere monaden die voortkomen uit elk van die kosmische enen. Er bestaan geen absoluten in de zin van oneindigheden.

Elk wezen of ding, hoe groot ook, is betrekkelijk – staat in verband met iets anders en met al het andere. Elk absolute is de hiërarch van zijn eigen hiërarchie, de één waaruit alle latere differentiaties emaneren tot de grens van die hiërarchie. Elk van die absoluten is een kosmische jīvanmukta, dat is een entiteit die een toestand van betrekkelijk volmaakte bevrijding heeft bereikt – de moksha of mukti van het brahma-

nisme en het Latijnse woord absolutum, die beide bevrijd betekenen, vrij van onderworpenheid aan alle lagere gebieden, omdat ze de meester of voortbrenger daarvan is. Het absolute is dus de hoogste godheid of stille wachter van de hiërarchie van mededogen die de lichtzijde van een heelal of een kosmische hiërarchie vormt.

Er is een enorm verschil tussen de kosmische jīvanmukta, die een absolute entiteit is, een kosmische 'bevrijde' – en DAT. Als we de oneindigheid ten onrechte het absolute noemen, scheppen we onmiddellijk een mentaal beeld van een eindig wezen, hoe hoog ook. Het is filosofisch gesproken onmogelijk om absoluutheid toe te kennen aan de oneindigheid. De oneindigheid is noch absoluut noch niet-absoluut; absoluut is een bijvoeglijk naamwoord, dat bepaalde logische eigenschappen en dus beperking inhoudt. Aan de oneindigheid kunnen zulke eigenschappen niet worden toegekend; ze is noch bewust noch onbewust, omdat deze en alle andere soortgelijke menselijke eigenschappen tot gemanifesteerde en dus niet-oneindige wezens en dingen behoren.

Het verkeerde gebruik van het woord absoluut kwam voort uit het christelijke denkbeeld van een persoonlijke God, een oneindige persoon, waarvan Europese filosofen zich niet hebben kunnen losmaken. Ze gingen door op een logische gedachtegang die was gebaseerd op een juist denkbeeld; maar de term die ze gebruikten is verkeerd. Een persoon kan niet oneindig zijn; dat is een innerlijke tegenspraak. Hoewel er een absolute persoon kan bestaan, de top van een hiërarchie, is deze hiërarch slechts één van een oneindig aantal andere hiërarchen; maar het oneindige, dat geen aantal, kenmerk, eigenschap of vorm kent, is niet-absoluut. Dit tast de wortel aan van het oude theologische en filosofische bijgeloof. Hoewel HPB het woord 'absoluut' vaak gebruikte in zijn gewone en onjuiste betekenis, was ze zich scherp bewust van het juiste grammaticale en logische gebruik ervan. In haar *Theosophical Glossary* schrijft ze bij de term 'absoluutheid':

> Als het wordt gebruikt voor het UNIVERSELE BEGINSEL is het een abstract zelfstandig naamwoord, wat beter en logischer is dan het bijvoeglijk naamwoord 'absoluut' toe te passen op dat wat noch eigenschappen noch beperkingen kent, en HET kan die ook niet hebben.

Wat mūlaprakriti betreft: dit is een samengesteld Sanskrietwoord dat bestaat uit mūla, wortel, en prakriti, natuur; het betekent dus elemen-

tale of voortbrengende natuur. Het is de andere kant van parabrahman, maar meer in het bijzonder de wortel-stof van ieder hiërarchisch stelsel.

Een heelal is beide; in zijn essentie is het zowel mūlaprakriti als parabrahman, omdat het is gevormd uit menigten individuele monaden. Het hart van een monade is onbegrensde Ruimte; en de onbegrensde Ruimte heeft twee aspecten, leven of energie, en substantie of vorm. Men kan deze niet van elkaar scheiden.

Leven of energie is wat we parabrahman kunnen noemen; de substantie- of voertuigkant is mūlaprakriti. Vaag mūlaprakriti weg, als dat mogelijk zou zijn, wat niet het geval is, en men houdt zuiver bewustzijn, zuivere energie over; en ook dat is niet mogelijk omdat energie en stof twee kanten zijn van hetzelfde ding, evenals kracht en substantie. Elektriciteit, bijvoorbeeld, is zowel energetisch als substantieel; bewustzijn is zowel energie als substantie.

Ons lichaam is in essentie mūlaprakriti, wortelsubstantie, fundamentele essentie, die zich in een vorm manifesteert. Dat geldt voor alles – een ster, een stuk hout, een steen, een dier, een distelpluisje dat door de lucht zweeft. De essentie ervan is mūlaprakriti; en overal in de onpeilbare ruimten is mūlaprakriti, maar ook parabrahman.

Door deze twee woorden, parabrahman en mūlaprakriti, krijgen we een idee dat totaal verschilt van de westerse vage mentale, abstracte voorstelling van een oneindigheid die slechts een ontkenning inhoudt – niet-eindig. Het enige wat het *menselijk* bewustzijn kan zeggen is dat parabrahman precies is wat we om ons heen zien – voorzover onze fysieke zintuigen dit voor ons kunnen interpreteren – maar dan onbegrensd. Parabrahman is dus niet een entiteit; als woord is het een beschrijvend bijvoeglijk naamwoord dat een zelfstandig naamwoord is geworden en betekent eenvoudig voorbij brahman. 'Zo boven, zo beneden' – en er is geen essentieel verschil tussen wat boven en wat beneden is. Ieder atoom heeft zijn thuis in een molecule; iedere molecule heeft haar thuis in een cel; iedere cel in een lichaam; ieder lichaam in een groter lichaam; het grotere lichaam, in dit geval onze aarde, heeft zijn woonplaats in de zonne-ether; het zonnestelsel heeft zijn thuis in het melkwegstelsel; het melkwegstelsel in het heelal; het heelal heeft zijn thuis in een groter heelal; enz., tot in het oneindige. En dat 'tot in het oneindige' is onze manier om parabrahman te zeggen – maar met het diepgaande en radicale verschil dat de innerlijke, onzichtbare, spirituele werelden, die het westerse

denken bijna algemeen negeert, de kerngedachte vormen.

Elke entiteit bestaat in iets anders groter dan zijzelf, en bevat een menigte wezens lager dan zijzelf. Toen H.P. Blavatsky parabrahman Ruimte noemde, bedoelde ze daarmee niet een leegte, maar ze gebruikte het ongeveer op dezelfde manier als ze de term duur gebruikte. Zoals de duur bestaat uit tijd, momenten, tijdseenheden, zo is Ruimte vol met gemanifesteerde monaden, en met absoluten die monaden van een vergevorderd type zijn die legers en menigten van zich ontwikkelende lagere monaden in zich bevatten.

Parabrahman betekent niet meer dan dat, en mūlaprakriti is slechts de andere kant ervan – de kant van expansie en verandering. We kunnen zeggen dat parabrahman de bewustzijnskant is en mūlaprakriti de ruimte-kant. Parabrahman is niet een soort god. Het is eenvoudig Ruimte. Evenals het woord oneindig is het een algemene term, een erkenning dat het menselijk bewustzijn daar niet verder kan. De term het grenzeloze is ook een cliché. Dit grenzeloze is vol met eindige, beperkte wezens en dingen. We gebruiken deze termen, die zuivere abstracties zijn, alsof ze concrete werkelijkheden zijn, en vormen gedachten daarover, en bedriegen daardoor onszelf.

Alles – zelfs wat we DAT noemen – is bevat in iets groters. Maar het woord DAT is niettemin toereikend om het hele terrein van dit begrip te omvatten. Een melkwegstelsel is een kosmische cel; en wat men eilandheelallen noemt zijn andere kosmische cellen; en deze kosmische cellen worden omspoeld door de intergalactische ether en verenigen zich tot een ultrakosmisch ondoorgrondelijk wezen. Al schijnen de cellen van een menselijk lichaam onder de microscoop van elkaar gescheiden, ook zij zijn verenigd om dat lichaam te vormen dat op zijn beurt in een wereld leeft.

Ik citeer twee passages uit *Consider the Heavens* (1935) van de bekende Amerikaanse astronoom dr. Forest Ray Moulton, die een interessante wetenschappelijke omschrijving geven van diezelfde gedachte:

> De essentiële eenheden waaruit we bestaan zijn moleculen en ketens van moleculen. Onze levensprocessen komen tot uitdrukking door hun eigenschappen; onze gedachten worden bepaald door hun wisselwerkingen. Maar misschien zijn er in de oneindige reeks van kosmische eenheden andere die de rol spelen van moleculen in levende organismen. Subelektronen, honderd keer zo klein, kunnen bij wijze van spreken moleculen zijn van bewuste wezens die een miljoen generaties lang bestaan in wat voor ons een seconde

is. En supermelkwegstelsels, honderd keer zo groot, kunnen eveneens de moleculen zijn van bewuste wezens van wie de levenscyclussen onvoorstelbare tijdsperioden in beslag nemen. In elk geval zou het voor ons in onze onwetendheid niet te rechtvaardigen zijn aan te nemen dat er uit de oneindige mogelijkheden alleen op ons niveau leven zou bestaan. – blz. 300

Laten we daarom nogmaals aannemen dat er intelligente wezens bestaan waarvan de samenstellende elementen – de atomen, om zo te zeggen – melkwegstelsels of supermelkwegstelsels van sterren zijn. Hun levenscyclussen worden gemeten in miljoenen miljarden jaren, want zulke tijdsperioden zijn nodig voor belangrijke veranderingen in supermelkwegstelsels van de hogere orden, die voor deze wezens slechts de cellen in hun lichaam zijn, of de bloedlichaampjes die door hun aderen circuleren. Wanneer ze ademen wordt er een stortvloed van supermelkwegstelsels uit hun neusgaten geblazen; wanneer hun hart klopt zijn er melkwegstelsels met een omvang van een miljard lichtjaren in beroering. Voor deze wezens zijn de melkwegstelsels die wij kennen slechts elektronen of fotonen, waarvan de uitzettingen en samentrekkingen door gravitatie, en hun oscillaties van vorm, vaag tot uitdrukking komen in golfpakketten. Voor hun grove zintuigen hebben zulke minuscule fysieke eenheden als melkwegstelsels geen nauwkeurig te bepalen plaats of beweging, hoewel deze entiteiten voortbestaan en kwantitatieve eigenschappen bezitten. Voor hen zijn de melkwegstelsels de primaire elementaire eenheden in een chaos waaruit volgens de statistische wet van de gemiddelden zich een hoge graad van orde in de supermelkwegstelsels vormt. – blz. 330

Samenvattend kunnen we zeggen dat parabrahman en mūlaprakriti eenvoudig de onbegrensde Ruimte zijn met alle menigten wezens die daarin wonen. Op elk punt ervan kan een logos uit zijn pralaya tot manifestatie komen, hier, daar, of waar dan ook: miljoenen van deze logoi kunnen zich ontvouwen in nieuwe manvantara's terwijl misschien tegelijk miljoenen andere logoi hun respectieve pralaya's ingaan.

De kosmische evolutie en het begin ervan zijn in oude kosmogonieën algemeen beschreven als: 'In het begin was DAT'; en dit begin betekende niet een absoluut begin van de hele oneindigheid, wat absurd is, maar een van de beginpunten van een stelsel in de grenzeloze duur. Als zijn tijd begint, komt de logos tevoorschijn en met de logos wordt een van deze ontelbare monadische punten in DAT bedoeld; en uit deze ene logos ontwikkelt zich een hiërarchie – hetzij een kosmische hiërarchie, of een zonnestelsel, een mens of een atoom.

En deze logoïsche punten zijn talloos, omdat ieder mathematisch punt in de ruimte een potentiële logos is.

In en om al zulke manifestaties van kosmische logoi of heelallen ligt dat mysterie der mysteriën waarover de oude wijzen uit een gevoel van eerbied bijna altijd in toespelingen spraken, en dat de vedische rishi's van het oude India TAT noemden. Dat is het naamloze, dat evenzeer de intuïtie van de hoogste goden in alle gemanifesteerde heelallen te boven gaat als het begripsvermogen van de mens. Het is de onbegrensde oneindigheid, de begin- en eindeloze duur en het volslagen onbegrijpelijke grenzeloze leven dat eeuwig IS.

Manvantara: een droom, een māyā

O brahmaan, aan deze aarde en de andere dingen van het heelal ligt het denkvermogen ten grondslag en ze bestaan op geen enkel tijdstip los van het denkvermogen. Bijna alle mensen op deze wereld die het pad van dit heelal van dromen, begoocheling en egoïsme bewandelen, beschouwen het als werkelijk en genieten ervan. Het is alleen in chitta (het warrelende denken) dat het heelal bestaat. . . . Heel wonderbaarlijk zijn de gevolgen of manifestaties van het denken, zoals de analogie van een kraai en de vruchten van de palmyra. Zo zien verschillende mensen de ene droom (van het heelal) op verschillende manieren. Met één tak van sport vermaken veel jongens zich op verschillende wijzen. – *Laghu-Yoga-Vāsishṭha*, V, 5

Māyā of illusie is geen begoocheling in de gebruikelijke zin van het woord, namelijk iets dat niet bestaat. De illusie in en om ons is 'echt' in die zin dat ze werkelijk bestaat; onze māyā of illusie komt voort uit het feit dat we de dingen niet zien, en vaak opzettelijk weigeren te zien, zoals ze werkelijk zijn en zo het slachtoffer worden van het bedrieglijke spel van onze eigen in verwarring gebrachte innerlijke vermogens. Iemand bijvoorbeeld die in enig opzicht extreme opvattingen heeft, zit, hoe oprecht hij ook is, gevangen in het netwerk van zijn eigen misvattingen.

Dit feit alleen al heeft een geweldige morele betekenis, want het leert ons mild tegenover anderen te zijn, omdat we de zwakheden van ons eigen bevattingsvermogen kennen en ook onze sterke vooroordelen en neigingen, waardoor we de dingen als door een donkere bril zien. De wetenschapper van een eeuw geleden die er ideeën over het fysieke heelal op na hield die nu onjuist zijn gebleken, en die fanatiek dacht de waarheid te hebben gevonden, verkeerde onder de māyā van zijn tijd, maar ook onder een māyā voortgebracht door zijn eigen onvolmaakte inzicht. Ook de gelovige die vasthield aan theologische leerstukken, waarvan de grotere kennis van onze tijd heeft aangetoond dat ze onjuist of slechts gedeeltelijk juist zijn, leefde onder een soortgelijke māyā. De materialist die beweerde dat de mens niets meer was dan een levend mechanisme, verkeerde evenzeer in de ban van de illusie als de gelovige die dacht dat bij het Laatste Oordeel 'rammelende botten uit alle

hoeken van de lucht komen aanvliegen', zoals de eens zeer gerespecteerde dr. Watts zong.

We weven, misschien met diepe mentale en emotionele overtuiging, velerlei bedrieglijke webben van gedachten en gevoelens, en zijn een tijdlang ervan overtuigd dat we gelijk hebben om pas later, wanneer we door ervaring wijzer zijn geworden, in te zien dat we slechts slaven waren van de māyā van onze eigen verkeerde voorstellingen. Sommige wetenschappelijke theorieën die in deze tijd serieus worden gepropageerd, zijn niet minder māyāvisch dan wat ook maar uit de annalen van de geschiedenis naar voren kan worden gebracht; maar zolang deze illusies voortduren, of ze wetenschappelijk, filosofisch, theologisch of iets anders zijn, zijn ze betrekkelijk reëel voor hen die ze aanhangen.

De leer van māyā wordt in de een of andere vorm door bijna alle grote religieuze en filosofische scholen van het oude en moderne Hindoestan onderwezen, en valt in het bijzonder op in de Advaita-Vedānta. Ze is eveneens kenmerkend voor het boeddhisme – tegenwoordig duidelijker in de noordelijke scholen van het mahāyāna dan in het zuidelijke boeddhisme van het hīnayāna.[2]

Het woord māyā wordt afgeleid van de werkwoordswortel *mā*, uitmeten, paal en perk stellen aan, en krijgt bij uitbreiding de betekenis van beperking, vergankelijke aard en alles wat niet duurzaam is. We hebben hier dus bijna hetzelfde onderscheid, dat vaak in bepaalde Europese filosofische scholen wordt gemaakt, tussen dat wat *is*, ofwel het Werkelijke, en dat wat slechts bestaat [Eng. *ex-ists*], of dat wat een uiterlijke verschijningsvorm heeft. Het is maar een kleine stap van deze algemene denkbeelden naar het besef dat alles wat een verschijningsvorm heeft en dus voorbijgaand is, bedrieglijk is en als zodanig geen eeuwigdurende werkelijkheid bezit. Uit deze gedachte is in de hindoe-filosofische stelsels en ook in het boeddhisme het algemene idee gegroeid dat alles wat illusoir is, op een of andere vreemde manier magisch is, omdat het een valse schijn heeft die zowel de zintuigen als het denken misleidt.

Kijk naar de mens zelf: hij is in essentie een goddelijk-spirituele monade die rondtrekt door alle uiterlijke en dus illusoire werelden en gebieden van het gemanifesteerde bestaan; deze goddelijk-spirituele monade is zelf eeuwigdurend omdat ze een druppel is van de kosmische logos, van de kosmische geest, de Werkelijkheid voor alles in ons heelal. Toch zijn al de verschillende delen van de menselijke constitutie waarin deze monade zich kleedt, door hun min of meer onbesten-

dige aard, illusies vergeleken met de goddelijke monade zelf. Het zou belachelijk zijn over de mens te spreken alsof hij niet werkelijk is en geen werkelijk bestaan heeft, want dat heeft hij zeer nadrukkelijk wel; maar alleen zijn verschillende monaden zijn druppels van de eeuwigheid, en alle overige delen van hem vormen de 'magie' die in tijd en ruimte door karma wordt teweeggebracht, en brengen gezamenlijk alle uiterlijke aspecten van zijn constitutie voort.

Terwijl de māyā van het lagere deel van elk wezen of ding, of we nu spreken over een melkwegstelsel of een mens, zonder twijfel bestaat en al wat is voortbrengt, is het duidelijk dat we niet kunnen zeggen dat de vele en veelsoortige dingen om ons heen absoluut niet bestaan, en ook zijn ze in absolute zin niet verschillend en gescheiden van de Werkelijkheid erachter. Als dat zo was, zouden we daarmee onmiddellijk een onverklaarbare dualiteit in het leven roepen tussen de fundamentele Werkelijkheid en de gemanifesteerde illusie, en dan zou het onmogelijk zijn om te verklaren hoe de verschijningsvorm voortkomt uit het noumenale of het Werkelijke. Volgens deze onjuiste theorie zouden die twee totaal gescheiden zijn en zou de verschijningsvorm niet door oorzakelijke schakels met de Werkelijkheid zijn verbonden. Filosofisch gezien is dus zelfs māyā of mahāmāyā een functie van de Werkelijkheid – haar sluier – voortkomend uit de Werkelijkheid zelf en bestemd om zich tenslotte weer met het Werkelijke te verenigen.

Laten we nu een aspect van de leer van māyā bespreken dat in de exoterische filosofische stelsels gewoonlijk erg oppervlakkig wordt behandeld. Alle gemanifesteerde entiteiten, werelden en gebieden, kunnen in zeer diepe zin worden beschouwd als de visioenen of dromen die zijn voortgebracht in en door het kosmische denkvermogen of de kosmische geest aan het begin van de perioden van manvantara van het heelal.

In het geval van de mens is de incarnatie van het spirituele ego een betrekkelijke 'dood' voor dat ego, en evenzo is het einde van de belichaming in de stoffelijke werelden een opnieuw ontwaken van het spirituele ego in een hogere graad van zelfbewustzijn in en op zijn eigen gebieden en werelden. Op identieke wijze, en gebruikmakend van de analogie als sleutel, is dat wat we een manvantara noemen een dood van de kosmische geest – het is in paradoxale zin een soort devachan of zelfs een kāmaloka van de kosmische geest of het kosmische denkvermogen; en pas als het manvantara eindigt en de pralaya begint, vervagen deze dromen en visioenen van de kosmische geest, en ontwaakt

zijn veelomvattende bewustzijn opnieuw tot de volle werkelijkheid van zijn eigen verheven zelf.

We kunnen hieruit twee conclusies trekken: (a) dat devachan, hoewel dichter bij de Werkelijkheid vergeleken met de illusie van het aardse leven, niettemin meer een māyā is dan de zelfbewuste en oorzaken scheppende ervaringen van deze aarde; want de devachanische dromen, hoe mooi en spiritueel ze misschien ook zijn, zijn tenslotte dromen; en (b) het is pas in het nirvāṇa, in welke toestand alle māyā is 'uitgeblazen', dat de spirituele monade de Werkelijkheid proeft en is bevrijd van haar bedrieglijke dromerij, die niets anders is dan de uitgebreide ervaringen die het gevolg zijn van de omzwervingen in het gemanifesteerde bestaan. En zo is het ook met het heelal en zijn mahāmāyā.

We zien dus dat alle gemanifesteerde werelden *als verschijnsel* werkelijk zijn, omdat ze bestaan als een illusoire en dus begoochelende activiteit van het kosmische denkvermogen, en omdat de *essentiële* Werkelijkheid hun achtergrond en bron is. Het is belangrijk dit punt te begrijpen, want we dwalen ver af van de ware leer als we denken dat māyā betekent dat de wereld van de verschijnselen volstrekt niet bestaat. De verschijningswereld is illusoir en is toch gebaseerd op de Werkelijkheid, omdat ze daaruit voortvloeit.

Dit is de reden dat de leer van māyā zo gemakkelijk de betekenis heeft gekregen van magische illusie of de werking van een magische kracht in de natuur. In verscheidene passages uit de oude filosofieboeken van de hindoes worden bepaalde kosmische godheden, zoals Varuṇa of Indra, bekleed met magische vermogens van 'misleiding', en die passages doelen rechtstreeks op het heelal van verschijnselen als het product van de intelligente fantasie van de kosmische verbeeldingskracht, die het heelal en alles wat zich daarin bevindt als een droom doet ontstaan.

Dit wordt goed geïllustreerd in het volgende fragment uit het *Yoga-Vāsishṭha-Rāmāyaṇa* (hfst. xii):

Gedurende de tijd dat de grote slaap van mahāpralaya heerst, is Brahm het enige dat blijft als eindeloze ruimte en verheven vrede. En wanneer Het aan het einde daarvan weer ontwaakt in de vorm van chit (bewustzijn), denkt Het bij zichzelf 'Ik ben een lichtstip', net zoals u zich in uw dromen elk gewenst beeld vormt. Die lichtstip neemt weer afmeting aan, 'Ik ben groot'. Die massa, die geen echte werkelijkheid heeft, wordt het Brahmāṇḍa. Binnen dat Brahmāṇḍa denkt Brahm weer: 'Ik ben Brahmā', en Brahmā wordt daarop de bestuurder van een uitgestrekt mentaal rijk dat deze wereld is. In

die eerste schepping nam het bewustzijn vele vormen aan; en de wortelvormen die het bewustzijn in dat begin aannam blijven onveranderlijk bestaan gedurende de hele kalpa. Dat is de bestemming die de aard en de wet van de dingen is, terwijl dat oorspronkelijke bewustzijn voortduurt. Het vormt dat wat onze ruimte en tijd en basiselementen zijn. Het vormt ze tot wat ze zijn uit *asat.* Die bestemming heeft ook de duur van het menselijk leven vastgesteld, die verschilt in de verschillende yuga's als gevolg van verschillen in de graad van zonde en verdienste.

Dezelfde gedachte is belichaamd in verscheidene passages in de *Purāṇa's* en de *Upanishads*, in de *Rig-Veda* en ook in de *Bhagavad-Gītā.*[3]

Wij mensen zijn onlosmakelijke delen van het kosmische geheel; en omdat we deelhebben aan al zijn kenmerken en eigenschappen, volgen we de wetten en werkingen van het heelal waaruit we zijn voortgekomen. Dit is de reden waarom we niet alleen onderworpen zijn aan māyā, maar dat we DAT in ons hebben als onze goddelijk-spirituele natuur, waardoor het ons mogelijk is door evolutionaire groei tenslotte zelfbewust het Werkelijke te kennen.

De betoverende magie van māyā omringt ons aan alle kanten; maar ons eigen diepste innerlijk is niet-illusie, of is, anders gezegd, het kosmische noumenon, of het hart van śūnyatā; en juist op dit diepste innerlijk zinspeelt HPB als ze over alaya* spreekt als 'de universele ziel of

*Alaya is een boeddhistische term die vooral in de noordelijke scholen wordt gebruikt en in feite identiek is met het hoogste ākāśa, de top van de anima mundi of kosmische ziel. Het is een samengesteld Sanskrietwoord, gevormd uit het ontkennende partikel *a,* en *laya* van de werkwoordswortel *lī*, die oplossen, verdwijnen, betekent. Alaya moet niet worden verward met ālaya-vijñāna, een term die vaak wordt aangetroffen in geschriften van de mahāyāna-school. Alaya en ālaya zijn niet identiek. Alaya kan mahābuddhi of kosmische buddhi worden genoemd, ofwel de tweede kosmische logos; terwijl ālaya een reservoir, een woning, betekent en vaak op mystieke manier wordt gebruikt voor een schatkamer van wijsheid en kennis. Vijñāna betekent onderscheidingsvermogen of vermogen tot redeneren.

In de menselijke constitutie komt ālaya-vijñāna overeen met het reïncarnerende ego of het hogere manas, dat de voorraadschuur is van alle mentale en spirituele ervaringen die door het menselijke ego in elk van zijn incarnaties zijn vergaard. Het is daarom de zetel van de verzamelde wijsheid die tot de menselijk-spirituele natuur van de mens behoort; en is in één opzicht zowel het doel van zijn toekomstige evolutie als, tegelijkertijd, door de karmische zaden van het lot die het bevat, de veroorzaker van wederbelichamingen. Ālaya-vijñāna is bijna identiek met de vijñānamaya-kośa van de Vedānta, letterlijk uit denken gevormd omhulsel, die het dichtst bij de hoogste of ānandamaya-kośa staat, omhulsel van bewuste gelukzaligheid, en deze laatste komt overeen met buddhi; terwijl de ātman de top van de constitutie is.

ātman' – dat wat niet tot de verschijnselen behoort omdat het nooit opgaat in de illusie. Zelfs de wetenschappers zijn gaan vermoeden dat de fysieke stof zelf illusoir is – 'voornamelijk gaten'. Wat we fysieke stof noemen is niet substantie per se, maar slechts een voortbrengsel of een manifestatie van een eraan ten grondslag liggende werkelijkheid, vergeleken waarmee ons heelal śūnya, leeg, is.

Sommige mahāyāna-geschriften noemen achttien manieren om de leegte of śūnyatā[4] te beschrijven; het doel daarvan is om de onwerkelijkheid of leegte van alles in de universele natuur, behalve de oorzakelijke Werkelijkheid, aan te tonen. Het zijn in feite een reeks filosofische paradoxen, die ons enigszins doen denken aan de Griekse school van Heraclitus, die 'de Duistere' werd genoemd, op grond van zijn intellectuele spitsvondigheid in het uitspreken van paradoxen die zowel het voor als het tegen van filosofische beginselen duidelijk maakten.

Er wordt door boeddhistische commentatoren voortdurend op gewezen dat alles wat het begrip leegte omvat, alleen kan worden doorgrond door middel van prajñā, of het buddhische, intuïtieve begripsvermogen. Leegte is geen theoretisch begrip dat in een of andere categorie van het logisch denken kan worden ingepast. Ze blijft onbereikbaar en ondenkbaar, want ze is de uiteindelijke Werkelijkheid en valt geheel buiten de grenzen van de wereld van manifestaties. Daarom is ze synoniem geworden met het begrip aldus-heid (tathātā). Leegte en aldus-heid kunnen worden gezien als de mahāyāna-opvatting van de Werkelijkheid. Men moet zich niet een beeld ervan vormen, maar ze intuïtief aanvoelen.

Om terug te komen op de kosmische intelligentie die het heelal 'als een droom doet ontstaan': we moeten bedenken dat het absolute, met andere woorden het kosmische denkvermogen, zich niet volledig als māyā projecteert, maar alleen zoals bij het 'dromen' – dat wil zeggen, het *wordt* niet volledig het heelal van verschijnselen. Dat zou even onjuist zijn als te veronderstellen dat de spirituele monade in de mens tijdens een incarnatie volledig in het menselijk lichaam afdaalt. Veeleer is het zo dat ze vanuit zichzelf een straal projecteert die, juist omdat hij een deel is en niet de spirituele monade in haar totaliteit, vergeleken met zijn ouder een betrekkelijke māyā is.

Hindoe-opvattingen over māyā

Het menselijk genie heeft in de loop van de eeuwen over het ontstaan van het heelal verscheidene theorieën opgesteld van filosofische, wetenschappelijke en religieuze aard. De verschillen betreffen echter voornamelijk de manier van presenteren, want alle grote geesten uit het verleden verkondigden dezelfde wijsheidsleer, dezelfde theosofie, die oorspronkelijk door mānasaputrische entiteiten uit andere gebieden aan de eerste zelfbewuste mensen op deze aarde werd onderwezen. Maar in de loop van de eeuwen werd de oorspronkelijke betekenis van deze kosmische filosofieën uit het oog verloren en bleven slechts de woorden over; zo ontstonden verschillende scholen, die elk de min of meer zuiver exoterische interpretatie van het oorspronkelijke religieus-filosofische stelsel volgde waarmee ze was verbonden.

Sommige denkers van het oude India onderwezen bijvoorbeeld de Ārambha-leer, dat het heelal door een verheven intelligentie werd geschapen uit kosmisch materiaal dat voordien al in de ruimte bestond. Deze school ging uit van de gedachte dat het heelal werd gevormd door een reusachtige individuele godheid, en dus een 'begin' heeft gehad, wat de betekenis is van het Sanskrietwoord ārambha. Het christelijke stelsel volgde diezelfde gedachtegang nog verder en bouwde een totaal onfilosofisch denksysteem op waarin een oneindige, persoonlijke God het heelal uit niets schiep. Hier was de ārambha-gedachte eenvoudig doorgeschoten. Toch hadden deze hindoedenkers wel gelijk, in die zin dat ieder heelal zijn *periodieke* begin en einde heeft, al werd het zeker niet 'geschapen' als het uiterlijke product van de wil en de intelligentie van een verheven geest die handelde zonder dat hij daarvoor verantwoording verschuldigd zou zijn. In feite is elk heelal eenvoudig het karma of de reproductie van zijn vorige zelf – een vorig heelal dat dus aan zijn eigen wederbelichaming voorafgaat – en dit herhaalt zich in de tijdloze duur, al vindt er wel overal een geleidelijke verbetering plaats tijdens het proces van evolutionaire groei.

Een andere school onderwees de Pariṇāma-leer, waarin werd verondersteld dat het heelal – elk heelal – door een verheven kosmische intelligentie werd geëmaneerd uit denkvermogen en substantie, die

vanuit haarzelf tot manifestatie kwamen. Tot zover is dit denkbeeld van een emanatie* in overeenstemming met de esoterische traditie, die er echter dit belangrijke punt aan toevoegt: deze verheven kosmische intelligentie is slechts één van een oneindig aantal andere soortgelijke intelligenties, en bestaat dus niet als één enkel en uniek wezen in de onbegrensde ruimte.

Een derde school, de Vivarta, stelt als kern van haar leer dat het heelal is geëmaneerd uit het goddelijke als een verandering of wijziging van zichzelf, en daarom als een niet-permanent en dus māyāvisch voortbrengsel. Ook hier zijn we het eens met bepaalde elementen van hun leringen. Maar de fout van deze school schijnt te zijn dat ze verklaart dat een deel van de goddelijke essentie in feite een illusie wordt, in plaats van in te zien dat hoewel het gemanifesteerde heelal inderdaad een tijdelijke kosmische illusie is, dat slechts betrekkelijk is omdat het zijn grondslag in de Werkelijkheid heeft.

Deze drie scholen kunnen worden vergeleken met wetenschap, filosofie en religie. De Ārambha die een wetenschappelijke opvatting huldigt; de Pariṇāma met een filosofische visie; en de Vivarta met een religieuze zienswijze van de waarheid.[5]

Kort samengevat: de Ārambha is die opvatting over de oorsprong van de dingen die, aangeduid als wetenschappelijk, het heelal ziet als het ontstaan van een 'nieuw' voortbrengsel van een tevoren bestaande kosmische intelligentie en al tevoren bestaande 'punten' van individualiteit, die we veeleer monaden dan atomen zouden noemen. Hoewel wordt erkend dat zo'n nieuw voortgebracht heelal het karmische resultaat is van een voorafgaand heelal, het vroegere 'zelf' van het huidige, wordt niettemin de nadruk gelegd op het *begin*, op het heelal als een 'nieuw' voortbrengsel, zoals wetenschappers het heelal veelal zien.

Hoewel de Pariṇāma-leer veel raakvlakken heeft met de Ārambha, legt ze de nadruk op het ontstaan van het heelal als een voortbrengsel van krachten, entiteiten en substanties die zich van binnenuit ontplooien en zo het heelal doen ontstaan door een soort omzetting of ontvouwing door emanatie of evolutie.

Het Vivarta-stelsel dringt nog dieper door in het kosmische mysterie en vestigt de aandacht op de oneindige duur van de goddelijke

---

*Vgl. *De Mahatma Brieven*, blz. 81-2.

essentie, die het ziet als de voortbrenger van verschijningsvormen* van zichzelf, door wijzigingen van zichzelf of van delen daarvan, teweeggebracht door emanatie-evolutie van binnenuit, en deze wijzigingen vormen de kosmische mahāmāyā. Het gehele objectieve heelal, zichtbaar en onzichtbaar, wordt daarom gezien als illusoir omdat het slechts een collectieve wijziging, of reeks van wijzigingen is, van de voortbrengende goddelijke essentie; en deze laatste blijft altijd zichzelf maar brengt niettemin verschijningsvormen van zichzelf voort door objectivering in een proces van ontvouwing of emanatie-evolutie.

Deze drie scholen bestaan met grotere en kleinere verschillen nog steeds in India, en hun ideeën zijn elders in de wereld ook gangbaar geworden. Hoewel ze elementen van waarheid bevatten, schijnen ze uit te gaan van een 'scheppende' hoogste intelligentie, die als een individu op een min of meer menselijke wijze als een schepper of maker werkt; alle drie zijn te antropomorfistisch.

Volgens het theosofische standpunt bevat de onbegrensde Ruimte in haar grenzeloze gebieden en in elk oneindig klein mathematisch punt daarvan, leven en substantie met een inherent scheppend en vormend vermogen; zodat, terwijl misschien in één deel van het grenzeloze, zichtbaar en onzichtbaar, een heelal ontstaat, in een ander deel een ander heelal zijn manvantarische einde kan bereiken en zich voorbereidt op zijn kosmische pralaya. Men heeft daarom een verkeerde voorstelling van het oneindige als men veronderstelt dat het op enig moment een actieve, scheppende macht is die vanuit zichzelf heelallen tevoorschijn brengt, want dat betekent een gewild en scheppend – en dus beperkt – handelen. De waarheid is dat elk zo'n heelal, als een ruimtelijke eenheid, hoewel het in alle eeuwigheid in het grenzeloze bestaat, niettemin *zichzelf voortbrengt* en tot manifestatie komt door inherente zaden van actieve individualiteit. Dit proces van heelallen die als gevolg van hun eigen ingeboren individuele leven, bewustzijn en energie verschijnen, verdwijnen en tot aanzijn komen, is één kant van de leer over svabhāva† – zelf-voortbrenging van het karakteristieke.

---

*De technische term voor deze verschijningsvormen is nāmarūpa – een samengesteld Sanskrietwoord dat naam-vorm betekent; nāma komt overeen met ideeën of begrippen, en rūpa betekent objectivering: beelden of vormen waarin deze ideeën zich manifesteren.

†Er bestond ooit een hoogontwikkelde filosofische school in het boeddhisme die de Svābhāvika werd genoemd, omdat haar leraren vasthielden aan de gedachte dat

Al zulke entiteiten of wezens – hetzij een heelal, of een rondzwervend levensatoom waar dan ook – zijn omringd en doortrokken van de allesomvattende geest, het bewustzijn, de substantie en kracht van het onbegrensde AL. Zoals HPB het uitdrukte: ' . . . de onkenbare oorzaak brengt geen evolutie teweeg, hetzij bewust of onbewust, maar laat slechts periodiek *verschillende aspecten van zichzelf* zien, die door *eindige* denkvermogens kunnen worden waargenomen'.*

Waar het hier om gaat is dat de 'onkenbare oorzaak' geen individu is in de zin van een schepper, maar de uitgestrekte, onbegrensde kosmische oceaan, waaraan alles ontspringt, waarin alles voor altijd is, en waarin alle entiteiten tenslotte terugkeren voor hun respectieve perioden van rust en herstel. Het zou volstrekt onjuist zijn zich de onbegrensde oneindigheid voor te stellen als een individu, dat door golven van evoluerend leven in voortdurende beweging is. Al zulke opvattingen van kosmische processen zijn begrensd, hoe kolossaal ze in onze menselijke verbeelding misschien ook zijn. Men kan niet zeggen dat de oneindigheid, de eeuwigheid, het onkenbare, kan evolueren, omdat alleen eindige dingen evolueren, want evolutie is een eindig proces. Evolutie is slechts een andere manier om de werking van karma tot uitdrukking te brengen, dat wil zeggen het uitwerken van karma en evolutie zijn praktisch identiek.

Voor het bewustzijn van wezens in het dhyāni-chohanische stadium is de menselijke evolutie hier op aarde slechts een māyā, en in het bewustzijn van nog verhevener entiteiten, die even ver boven de dhyāni-chohans staan als zij boven ons, is zelfs de dhyāni-chohanische evolutie slechts een māyā. Niettemin is er evolutie in de stoffelijke werelden waar māyā oppermachtig is – want de betekenis van stof en māyā is in wezen dezelfde. Hier is evolutie oppermachtig, omdat karma oppermachtig is en daarom is evolutie iets heel werkelijks voor ons. Het *bestaat* maar IS NIET.

---

alle entiteiten of wezens, waar ook in tijd en ruimte, verschijnen en verdwijnen als gevolg van ingeboren individuele krachten in henzelf. Deze krachten doorlopen de hele schaal van het kosmische mysterie, van het goddelijke via het spirituele, mentale, psychische, emotionele, astrale tot het fysieke. In dat opzicht kwam deze school overeen met de esoterische filosofie; maar al vele eeuwen zijn de Svābhāvika's zeer gedegenereerd, zowel wat hun filosofische ideeën als hun inzicht betreft, zodat hun school tegenwoordig bijna een verhuld materialisme vertegenwoordigt.

**De Geheime Leer*, 2:553.

Wanneer een entiteit of een wezen ontwaakt en zich manifesteert, start dat proces in elk van de gevallen doordat vanuit de tot dan 'slapende' goddelijke entiteit de emanatie begint. Dit woord emanatie komt uit het Latijn en betekent uitstromen, zoals gedachten uit het brein stromen of zoals een rivier uit zijn bron stroomt. Emanatie is een proces dat zich tijdens de hele levensduur van een zich manifesterend wezen, groot of klein, voortzet; en iedere evolutionaire vooruitgang is inderdaad een groei die werd bereikt door het emaneren of uitstromen van krachten, eigenschappen en vermogens uit het innerlijk van de entiteit.

We kunnen emanatie en evolutie als bijna, zo niet geheel, gelijkwaardig beschouwen. In feite zijn het slechts twee beschouwingswijzen van hetzelfde proces, kosmisch of op uiterst kleine schaal. Evolutie betekent ontvouwing en dus de bevrijding van wat als niet gemanifesteerde krachten en eigenschappen al in de entiteit bestaat. Wanneer de emanatie op een bepaald gebied begint, begint op hetzelfde ogenblik ook de evolutie. Anders gezegd: wanneer een eigenschap of vermogen begint voort te komen uit de essentie van de monade, begint het vanaf dat moment ook zijn svabhāva of kenmerkende eigenschappen te ontvouwen. Het omgekeerde van evolutie is involutie: het inrollen of weer verzamelen van wat tevoren was ontrold. Involutie is daarom ook het tegenovergestelde van emanatie.

Het hele gemanifesteerde heelal is, vergeleken met het goddelijke, een mahāmāyā, voortgebracht door emanatie-evolutie. Voor ons eindige wezens, die zelf een māyā zijn vergeleken met het onuitsprekelijke goddelijke, zijn evolutie en emanatie en alle werkingen daarvan echter een werkelijkheid, omdat ons waarnemend bewustzijn zelf het product is van deze māyāvische processen. Men kan zeggen dat de esoterische filosofie een objectief idealisme onderwijst: het heelal en al zijn manifestaties en werkingen zijn 'werkelijk' voor allen die erbij betrokken zijn; maar zijn māyā vergeleken met de uiteindelijke en onbegrensde Werkelijkheid, waaruit het heelal oorspronkelijk als een kosmische monade voortkwam en waarin het, eeuwigheden later, zal terugkeren.

Spirituele werkelijkheid en door het denkvermogen voortgebrachte illusie

'IJdelheid der ijdelheden; alles is ijdelheid', zegt *Prediker*. Het Hebreeuwse woord dat hier is vertaald met 'ijdelheid' is *hebel**, dat in het algemeen overeenkomt met het Sanskrietwoord māyā. Dit toont aan dat de leer over illusie niet uitsluitend van de hindoes is, maar deel uitmaakt van het gemeenschappelijke filosofische en religieuze erfgoed van de mensheid.

Zoals H.P. Blavatsky in een van haar brieven zegt: 'We zijn in één opzicht allemaal een *māyā*; maar in onze eigen ogen zijn we *werkelijkheden* in ruimte en tijd en zolang die duurt op ons gebied.'† Dit is een diepe waarheid omdat māyā zeer echt lijkt voor māyā; en hoewel we in onze diepste essentie goddelijk zijn en dus onlosmakelijke delen van de kosmische Werkelijkheid, zijn we in onze gemanifesteerde persoonlijkheden duidelijk māyāvisch, omdat we niet-blijvend en vergankelijk zijn *en* omdat we onvolmaakt zijn. Hierin ligt niet alleen de sleutel tot een juist inzicht in hoe māyā ons beïnvloedt, maar ook hoe we het pad kunnen vinden waarlangs we ons van māyā kunnen bevrijden om zo één te worden met de Werkelijkheid en de Waarheid kunnen 'zien'.

De god in ons, de onsterfelijke monadische vonk van de vurige kosmische essentie van de uiteindelijke Werkelijkheid, is de bron van *onze* hele waarheid en werkelijkheid. Hoe meer we deze *worden* en haar verheven wijsheid en kracht in ons leven manifesteren, des te dichter naderen we haar Werkelijkheid. Op deze manier bevrijden we ons stap voor stap van de magische betovering van de illusie waarin we leven, en die ons beïnvloedt omdat onze omhulsels van bewustzijn – onze verschillende 'persoonlijkheden' – onvolmaakt zijn.

De Geheime Leer (1:175) zegt terecht:

> . . . volgens onze leer die dit Heelal van verschijnselen als een grote *illusie* beschouwt, nadert een lichaam meer tot de *werkelijkheid* naargelang het

*Dit is ook de naam van een van de 'zonen' van Adam, namelijk Abel, de vrouwelijke 'broer' van Kaïn. *Hebel* of *habēl* betekent niet-duurzaam zijn, geleidelijk verdwijnen; dus alles wat niet-blijvend, illusoir, is.

† *The Letters of H.P. Blavatsky to A.P. Sinnett*, blz. 253.

zich dichter bij de ONBEKENDE SUBSTANTIE bevindt, omdat het dan verder afstaat van deze wereld van *māyā*.

De oorzaak van het menselijk lijden ligt dus niet in māyā zelf, maar in onze eigen onvolmaaktheden en in de vaak doelbewust verkeerde keuzen, die ons steeds dieper doen wegzinken in de woelige golven van de bedrieglijke oceaan van het gemanifesteerde bestaan. Ons eigenzinnig vasthouden aan verkeerde gedachten en gevoelens, onze instinctieve begeerten en gehechtheid aan zintuiglijk waarneembare dingen en ook onze nog niet volledig ontwikkelde intelligentie, verhinderen ons uit deze golven van illusie op te stijgen naar het heldere en eeuwige zonlicht van de atmosfeer van de god in ons.

We staan onder invloed van veel soorten māyā: 'U lijdt door uzelf. Niets anders dwingt', zegt Sir Edwin Arnold in zijn prachtige gedicht *Het Licht van Azië*. We staan onder invloed van māyā op het mentale en psychische gebied en hebben onze goddelijke oorsprong vergeten. Ons streven is in hoge mate op het stoffelijke gericht, omdat we in beslag worden genomen door de illusies van het lichamelijk bestaan, waarbij ons verstandelijk denken misschien wel het beste voorbeeld van menselijke māyā is en dus de grootste boosdoener in ons.

We kunnen ons van māyā in al zijn vele vormen bevrijden door er voortdurend naar te streven de ātmische, buddhische en hogere mānasische vermogens in ons te ontwikkelen, langzaam op te stijgen naar deze hogere gebieden van onze constitutie en daarin en daarop te leven, wat mogelijk is zelfs terwijl we belichaamd zijn. De eerste stap is om in elk deel van ons wezen ervan overtuigd te zijn dat 'het hart of de kern van ieder van ons een straal is van de onbegrensde Werkelijkheid. HPB schreef in dit verband:

> . . . de mijnwerker weet hoe het goud eruit zal zien als het aan het kwarts zal zijn onttrokken, terwijl de gewone sterveling zich geen idee kan vormen van de werkelijkheid van dingen, los van de māyā die deze versluiert en waarin ze zijn verborgen. Alleen de ingewijde die beschikt over de kennis, verkregen door talloze generaties van zijn voorgangers, richt het 'oog van Dangma' op de essentie van dingen waarop māyā geen enkele invloed kan hebben.*

Dit oog van Dangma, zoals de Tibetanen het oog van Śiva noemen,

---

**De Geheime Leer*, 1:75-6.

is slechts een ander woord voor het innerlijke, spirituele orgaan van waarneming van de boeddha in ons of, zoals de mystieke christenen het zouden formuleren, van de immanente christos. Wanneer een edel mens door vele levens van bewust streven naar de god in hem, één is geworden met de christos of boeddha in hem, wordt hij zelf de belichaming van deze boeddha of christos.

Het enige verschil – maar wel een heel belangrijk en veredelend verschil – tussen een boeddha en een gewoon mens is dat een boeddha zich zelfbewust heeft verenigd met en in feite de belichaming is geworden van de dhyāni-boeddha in hem, ofwel het buddhi-manas van zijn eigen constitutie. Wanneer deze vereniging van de ingewijde met het ātman-buddhi-manas, of de spirituele monade, min of meer volledig is, dan functioneert het oog van Dangma met betrekkelijk volle kracht en glorie, en zo iemand, die dan inderdaad een boeddha of een christos is, heeft bijna volledige kennis en macht over alle wezens en dingen van de hiërarchie waartoe hij behoort.

In eeuwen ver in de toekomst, aan het einde van de zevende ronde van onze tegenwoordige planeetketen, zullen allen die er dan in zijn geslaagd het doel te bereiken, dhyāni-chohans zijn geworden. Natuurlijk is dit hoogtepunt van menselijke grootsheid aan het einde van de zevende ronde niet het einde van alle evolutie die voor menselijke monaden mogelijk is, want toekomstige eeuwen zullen de evoluerende monaden naar nog grotere spirituele en verstandelijke hoogten voeren. Zelfs dan zal er māyā zijn, maar māyā op een veel spiritueler gebied, dat ook weer zal worden overstegen als de monaden hoger en hoger klimmen op hun eeuwige pelgrimstocht. De verschillende zeeën van māyā, die ieder uit een reeks kosmische gebieden bestaan, zullen dus de een na de ander worden overgestoken op de eindeloze reis naar die steeds onbereikbare Werkelijkheid die wij parabrahman noemen.

Om nog eens *De Geheime Leer* (1:708-9) te citeren:

In de oude symboliek werd altijd verondersteld dat de ZON (hoewel de spirituele en niet de zichtbare zon werd bedoeld) de voornaamste Verlossers en Avatāra's uitzond. Vandaar de verbindende schakel tussen de Boeddha's, de Avatāra's en zoveel andere incarnaties van de hoogste ZEVEN. Hoe dichter de sterveling, van wie de persoonlijkheid door zijn eigen *persoonlijke* godheid (het zevende beginsel) als aardse verblijfplaats was gekozen, zijn oervorm 'in de hemel' benaderde, des te beter het voor hem was. Want bij iedere wilsinspanning tot loutering en tot vereniging met die 'Zelf-god',

breekt een van de lagere stralen en komt de spirituele entiteit van de mens steeds hoger, aangetrokken tot de straal die de eerste vervangt, totdat de innerlijke mens, van straal tot straal gaande, in de ene en hoogste straal van de Moeder-ZON wordt getrokken . . . de afzonderlijke eenheden van die mensheid komen allen voort uit dezelfde bron – de *centrale* zon en zijn *schaduw*, de zichtbare ZON.

De wereld van illusie waarin we leven, is in feite een zeer ingewikkeld en schitterend gevormd netwerk van natuurlijke bekoring, een netwerk dat is geweven door menigten evoluerende entiteiten om ons heen, en waardoor we worden misleid, omdat ons eigen onvolmaakt ontwikkeld verstand de beelden die het ziet verkeerd interpreteert. Het is māyā, uiterlijk en innerlijk. De natuur is in haar gedifferentieerde en gemanifesteerde aspecten als het ware een reusachtig fata morgana, samengesteld uit ontelbare kleinere en toch vergelijkbare droombeelden; niettemin is er Werkelijkheid in het hart van dit altijd actieve netwerk van illusie, waaraan voortdurend wordt geweven en dat dus steeds nieuwe aspecten van de illusie te zien geeft. Zoals er Werkelijkheid is in de kern van iedere individuele eenheid van de ontelbare menigten monaden, die zich in onvoorstelbare aantallen combineren en samenwerken om deze betoverende droombeelden te maken, evenzo bevindt het essentieel Werkelijke zich in het hart van ieder van ons. Het is daarom niet alleen onze plicht, maar ook de eerste stap op het pad naar de Werkelijkheid om ons denken dat afdwaalt en illusies schept, standvastig te richten op het licht in ons, en geleidelijk met het verstrijken van de eeuwen dit licht tot de leid-ster in ons leven te maken.

4

Melkwegstelsels en zonnestelsels: hun ontstaan, structuur en bestemming

Melkwegstelsels en zonnestelsels:
hun ontstaan, structuur en bestemming

Het heelal: een levend organisme / 121
Dagen en nachten van Brahmā / 124
Het ontstaan van een universeel zonnestelsel /129
De hemelzodiak en de geboorte van een zonnestelsel / 137
Rāja-zonnen en het kosmische Ei van Brahmā / 142
Wederbelichaming van een planeetketen / 146
De twaalf fohatische magnetismen / 153
De bolzodiak / 157
Het aurische ei: kosmisch en microkosmisch / 160
Het astro-theogonische aspect van de kosmos / 164
De occulte fysiologische structuur van het zonnestelsel / 169
De oorzakelijke aard van cyclussen / 174
Cyclische tijdsperioden / 177
Rascyclussen en -yuga's / 181

Het heelal: een levend organisme

De Geheime Leer verkondigt de steeds verdergaande ontwikkeling van alles, van zowel werelden als atomen; en deze indrukwekkende ontwikkeling heeft noch een denkbaar begin, noch een einde dat men zich kan voorstellen. Ons 'heelal' is er slechts één uit een oneindig aantal heelallen, alle 'zonen van noodzakelijkheid', omdat ze schakels vormen in de grote kosmische keten van heelallen, waarvan ieder zich tot zijn voorganger verhoudt als een gevolg, en tot zijn opvolger als een oorzaak.

– *De Geheime Leer,* 1:73

De levenskrachten in een heelal werken zonder ophouden; geen ogenblik zijn ze bewegingloos. Daarom wordt het heelal, na de stadia van de onzichtbare werelden te hebben doorlopen, geboren en bereikt het het hoogste punt van zijn stoffelijke bestaan, maar stopt daar niet, want op het moment dat het hoogste punt van de boog wordt bereikt, bewegen de krachten zich gestaag omlaag, maar niettemin voorwaarts.

Een heelal komt tot aanzijn omdat een kosmische entiteit zich belichaamt; en een heelal sterft, evenals een mens sterft, omdat het het punt heeft bereikt waarop het grootste deel van zijn energieën de onzichtbare rijken al is binnengegaan. Heelallen belichamen zich net als menselijke ego's. Dezelfde fundamentele wetten heersen zowel in het groot als in het klein. Er is geen enkel essentieel verschil. De verschillen liggen in de details, niet in de beginselen. De dood is slechts een verandering; het leven is slechts een ervaring. Het enig blijvende is zuiver onvermengd bewustzijn, want dat sluit al het andere in.

Men denkt gewoonlijk dat men volwassen wordt en de groei dan stopt, dat men een poosje volwassen blijft en dan begint af te takelen. Er bestaat geen tijd van stilstand. De krachten die de mens samenstellen en hem tot een wezen maken, zijn voortdurend in beweging en volgen dezelfde weg die tot de geboorte van het kind leidt, die het kind tot volwassenheid brengt en die de volwassene naar de dood voert. Vanaf het moment dat het hoogtepunt van de vermogens en krachten van een mens in een bepaald leven wordt bereikt, begint het verval, maar dit 'verval' betekent eenvoudig dat de innerlijke mens in de onzichtbare werelden al is begonnen zijn weg te vinden en zijn nieuwe lichaam te vormen.

De mens is thuis op vele gebieden. Hij is in feite overal thuis. Ons aardse leven is maar één klein segment van de cirkel van het bestaan. Het zou absurd zijn te zeggen dat één bepaalde plaats, zoals onze aarde, de maatstaf zou zijn waarnaar de hele pelgrimstocht van de mens kan worden beoordeeld. Evenzo worden de belichaming en de groei van een heelal, zijn hoogtepunt en verval en daarna zijn dood, veroorzaakt doordat de kosmische entiteit vanuit de onzichtbare gebieden naar deze stoffelijke rijken komt, zich belichaamt in de substanties daarvan en zo een stoffelijk heelal opbouwt, en dan verdergaat; en wanneer deze reis haar einde nadert, verkeert het heelal in zijn stadia van ontbinding.

Het gaat met een ster of een zon net zoals met het heelal waaruit ze voortkomen. Elke entiteit doorloopt eenzelfde proces. Het leven is eeuwig, heeft begin noch einde; en een heelal verschilt in essentie in geen enkel opzicht van een mens. Hoe zou dat ook kunnen, wanneer de mens slechts illustreert wat het heelal als voornaamste wet tot uitdrukking brengt. De mens is het deel; het heelal is het geheel.

Kijk omhoog in de violette koepel van de nacht. Denk na over de sterren en de planeten; elk van hen is een levensatoom in het kosmische lichaam; elk van hen is de gestructureerde woonplaats van een menigte kleinere levensatomen, die de schitterende lichamen opbouwen die we zien. Bovendien was iedere stralende zon die als een juweel aan de hemel schittert eens een mens, of een wezen gelijkwaardig aan de mens, tot op zekere hoogte in het bezit van zelfbewustzijn, intellectuele kracht, een geweten en spirituele visie, en ook een lichaam. En de planeten en de myriaden entiteiten op de planeten die om zo'n kosmische god cirkelen, elk zo'n ster of zon, zijn dezelfde entiteiten die in lang vervlogen kosmische manvantara's* de levensatomen van die entiteit waren. Door de eeuwen heen volgden ze zijn spoor, terwijl ze alle leerden en vorderden. Maar verder op het evolutiepad bevond zich, als hun leider, hun ouder, de bron van hun bestaan.

Door onze daden beïnvloeden we voortdurend de bestemming van

---

*Manvantara is een samenstelling van twee woorden, *manu-antara*, dat 'tussen twee manu's' betekent en daarom technisch slaat op de periode van gemanifesteerde activiteit tussen de openings- of wortel-manu en de afsluitende of zaad-manu van een bol. Door de gedachte uit te breiden heeft de term de algemene betekenis gekregen van de levensduur van een Ei van Brahmā, hetzij planetair, solair of galactisch. Manu vertegenwoordigt dus de gezamenlijke entiteiten die aan het begin van manifestatie verschijnen, en waarvan alles wordt afgeleid.

de zonnen en planeten van de toekomst, want wanneer wij, door de ingeboren vermogens van de innerlijke god tevoorschijn te brengen, stralende zonnen zullen zijn geworden die in de kosmische diepten schitteren, dan zijn de nevelvlekken en de zonnen die ons dan omringen de geëvolueerde entiteiten die nu onze medemensen zijn. Daarom zullen de karmische betrekkingen die we nu met elkaar op aarde of op andere bollen van onze planeetketen of elders hebben, zeer zeker zowel hun als onze eigen bestemming beïnvloeden.

Ja, ieder van ons wordt in de verre eonen van de toekomst een zon, schitterend in de ruimten van de Ruimte. En dat zal gebeuren wanneer we de godheid in de kern van ons wezen door evolutie tevoorschijn hebben gebracht en wanneer die godheid op haar beurt naar nog grotere hoogten zal zijn gestegen. Voorbij de zon zijn er andere zonnen, zo verheven dat ze voor ons onzichtbaar zijn, zonnen waarvan onze eigen zon een goddelijke dienaar is.

De melkweg, een compleet en opzichzelfstaand heelal, is als geheel slechts één kosmische cel in het lichaam van een superkosmische entiteit, die op haar beurt er slechts één is van een oneindig aantal andere soortgelijke entiteiten. Het grote bevat het kleine; het grotere bevat het grote. Alles leeft voor en met al het andere. Dat is de reden waarom afgescheidenheid de 'grote ketterij' is genoemd. Ze is de grote illusie, want afgescheidenheid bestaat niet. Niets kan alleen voor zichzelf leven. Iedere entiteit leeft voor het geheel, en het geheel is niet volledig zonder die ene entiteit, en leeft daarom voor haar.

De grenzeloze Ruimte is ons thuis. Daarheen gaan we, en daar zijn we in feite zelfs nu. We zijn niet alleen door onverbrekelijke schakels met het hart van de oneindigheid verbonden, maar we zijn zelf dat hart. Dat is het stille, smalle pad dat de oude filosofen onderwezen; het pad van het spirituele zelf in ons.

Dagen en nachten van Brahmā

Het verschijnen en verdwijnen van het heelal wordt voorgesteld als een uitademing en inademing van 'de grote adem', die eeuwig is en die, omdat hij beweging is, een van de drie aspecten van het Absolute is; de andere twee zijn abstracte Ruimte en duur. Als de 'grote adem' wordt geprojecteerd, wordt hij de goddelijke adem genoemd en wordt hij beschouwd als het ademen van de onkenbare godheid – het ene bestaan – die als het ware een gedachte uitademt die de Kosmos wordt. (Zie *Isis Ontsluierd.*) Zo verdwijnt ook, als de goddelijke adem weer wordt ingeademd, het Heelal in de schoot van 'de grote moeder', die dan slaapt 'gewikkeld in haar onzichtbare gewaden'. – *De Geheime Leer,* 1:73

Toen HPB passages aanhaalde uit de archaïsche hindoegeschriften, zoals het *Vishṇu-Purāṇa*, over de kosmische dagen en nachten die de uitademing en inademing van Brahmā* zijn, gebruikte ze beeldspraak. Brahmā kan worden omschreven als een geïndividualiseerd aspect van de kosmische overziel of Brahman, het individuele goddelijke beginsel van een kosmische eenheid, of dit nu een zonnestelsel is zoals het onze of een grotere of kleinere entiteit. Brahmā is dus het bezielende, expansieve substantie-bewustzijn van de natuur in zijn eeuwige periodieke cyclussen van manifestatie. Hij dient scherp te worden onderscheiden van mūlaprakriti, of beter gezegd pradhāna, wortelnatuur, die de schaduw- of stofzijde van de kosmos is.

In het algemeen gesproken is Brahmā de kosmische godheid, hoewel het woord in de moderne theosofische geschriften ook wordt gebruikt om de spirituele entiteit aan te duiden waarvan een planeetketen† de zeven beginselen vormt, of anders gezegd, de belichaming is. Elke bol van zo'n planeetketen – en op grotere schaal is dit van toe-

---

*Vgl. *Isis Ontsluierd* [*Isis Unveiled,* 2:264-51]; *De Geheime Leer,* 1:402-14.

Brahmā is de mannelijke of gepersonifieerde vorm van het onzijdige woord brahman (van de werkwoordswortel *brih*, die uitzetten, groeien, bevruchten betekent) en vertegenwoordigt het spirituele, evoluerende energie-bewustzijn van een kosmische eenheid zoals een zonnestelsel, dat terecht een Ei van Brahmā wordt genoemd.

†Een planeetketen bestaat uit zeven (of twaalf) beginselen of bollen, waarvan er slechts één voor ons op dit gebied zichtbaar is.

passing op het hele zonnestelsel – komt niet alleen overeen met een van de beginselen van de Brahmā van een planeetketen, maar elk zo'n bol is ook een brandpunt of 'knooppunt' waarin het bewustzijn van die Brahmā is gelokaliseerd. Op precies dezelfde wijze heeft de mens in zijn eigen zevenvoudige constitutie zijn verschillende knooppunten of centra, waarin het bewustzijn dat van de god in hem uitstraalt, is gelokaliseerd en waarin het werkt. In feite is zijn innerlijke god gedurende de perioden van activiteit in een manvantara – in dit geval tijdens menselijke incarnaties – de Brahmā van de mens.

Elk verschijnen van een zonnestelsel (en evenzeer van een planeetketen) in een manvantarisch gemanifesteerd bestaan is een uitademing van zijn Brahmā of kosmische godheid; zo betekent iedere inademing van diezelfde Brahmā zijn pralaya of rustperiode, het verdwijnen van het gemanifesteerde wezen naar hogere gebieden. Precies zo is het met de mens: wanneer hij op aarde is belichaamd, is hij als een zuil van licht die uit de geest door alle gebieden heen afdaalt tot het fysieke lichaam wordt bereikt; wanneer hij sterft en zijn constitutie uiteenvalt, wordt de lichtzuil stap voor stap van beneden naar boven opgetrokken, tot ze de spirituele gebieden weer bereikt, wat betekent dat ze uit de lagere kosmische gebieden verdwijnt.

Pralaya – van de werkwoordswortel *lī*, 'oplossen', en *pra*, 'weg' of 'uit' – is de algemene term voor de toestand van rust of latentie tussen twee manvantara's of levenscyclussen, van welke duur ook. Gedurende de grote of mahāpralaya's verdwijnt ieder wezen of iedere eenheid die gedifferentieerd was uit het heelal van verschijnselen en wordt het getransformeerd in de oorzakelijke essentie, die periodiek en in de eindeloze duur alle uiterlijke manifestaties van de natuur doet ontstaan. Pralaya is dus het oplossen van het zichtbare in het onzichtbare, het heterogene in het homogene; met andere woorden, het objectieve heelal keert terug tot zijn ene fundamentele, oorspronkelijke en eeuwig voortbrengende oorzaak, om bij de volgende kosmische dageraad weer als een nieuw heelal te verschijnen, de karmische vrucht van het oude heelal, zijn vroegere 'zelf'. Voor ons eindige verstand lijkt pralaya een toestand van niet-zijn – en dat is het ook voor alle bestaansvormen en wezens op de lagere etherische en stoffelijke gebieden.

Als een zonnestelsel aan het einde van zijn zonnepralaya uit de kosmische latente toestand verschijnt, en aan zijn manifestaties vanuit de geest omlaag in de stof begint, is dit het uitademen van dat kosmische

individu of Brahmā. Als het zonnemanvantara is geëindigd, verdwijnen op precies dezelfde manier alle delen van het zonnestelsel stap voor stap van de lagere gebieden en worden ze successievelijk in de spirituele rijken teruggetrokken; dan volgt de zonnepralaya, de inademing van dat kosmische individu. Waar vroeger een zon met zijn planeetketens bestond, zouden we niets dan 'lege' kosmische aether zien, zoals die nu tussen de sterren bestaat in de uitgestrekte gebieden van de sterrenruimten.

Verder zijn pralaya en manvantara slechts andere namen voor de systole en diastole van een kosmos. De systole is het intrekken, het inademen, het verdwijnen van al wat is, en de diastole is het omgekeerde: het uitademen of de manifestatie, langs de kosmische levensladder van de geest tot de grofste stof, van de gebieden van de zich ontwikkelende entiteit, wat deze ook is – zon, planeetketen, of zelfs een melkwegstelsel. Systole en diastole worden ook gebruikt voor de perioden van de zonnevlekken, die het kloppen van het zonnehart weergeven.

Wanneer een gemanifesteerde entiteit op een of ander gebied in pralaya gaat, zijn de levensatomen die ze op dat gebied achterlaat in hun diepe slaap, die zo lang aanhoudt als de pralaya duurt. Wat de wetenschap nu als lege ruimte opvat, is in werkelijkheid kosmische aether in een toestand van pralaya; en ieder deel van een dergelijke ruimte, die ten onrechte leeg wordt genoemd, was al eeuwigheden geleden het toneel voor het verschijnen van zich manifesterende entiteiten en zal dit in toekomstige eeuwigheden opnieuw zijn.

Aether moet nooit worden verward met ether. Ze verschillen evenzeer in wezen en betekenis als de spirituele ziel van een mens verschilt van zijn astrale lichaam. Aether is praktisch identiek met het Sanskrietwoord ākāśa, en beide zijn de hoogste regionen van de anima mundi. Ether is het grofste of fysieke aspect van aether, en is vaak verwisselbaar met het astrale licht, dat de neerslag van de anima mundi is of, wat op hetzelfde neerkomt, van aether. Het hoogste deel van het aurische ei van de mens is ook zuivere ākāśa of aether of de spirituele ziel, en zijn astrale en fysieke delen zijn het liṅgaśarīra, dat overeenkomt met de ether en de lagere astrale substantie, terwijl het fysieke lichaam de neerslag of het bezinksel van deze laatstgenoemden is.

Tijdens het manvantara manifesteert een kosmische entiteit zich, als gevolg van krachten die zowel van binnen naar buiten als van buiten

naar binnen werken, op de verschillende gebieden van de onbegrensde Ruimte; tijdens haar pralaya verdwijnt dezelfde entiteit uit deze gebieden en rusten haar hogere beginselen in een onvoorstelbare toestand van nirvāṇische gelukzaligheid. Zo gaat het ook met de mens gedurende zijn leven en na de dood, maar op veel kleinere schaal.

Nirvāṇa* is een toestand van volledig, onbelemmerd bewustzijn, van opgaan in zuiver kosmisch zijn, en het is de wonderbaarlijke bestemming van hen die bovenmenselijke kennis, zuiverheid en spirituele verlichting hebben bereikt. Het is in feite de persoonlijk-individuele vereenzelviging met het spirituele zelf – het hoogste zelf. Het is ook de toestand van de monadische entiteiten in de periode tussen de kleinere manvantara's of ronden van een planeetketen; en vollediger tussen elke periode van zeven ronden, of dag van Brahmā, en de daaropvolgende dag of nieuwe kalpa van een planeetketen.

Er zijn verschillende graden van nirvāṇa; één is zo hoog dat hij onmerkbaar overgaat in de toestand van de kosmische hiërarch van ons heelal. Nirvāṇa is ook het verdwijnpunt van de gedifferentieerde stof genoemd. De zuiver nirvāṇische toestand is de 'laya van de geest in parabrahman', een opgaan in parabrahman, een teruggaan van de geest naar de ideale abstractie van het zijn, dat niet in een wijziging brengende betrekking staat tot de gemanifesteerde gebieden waarop ons heelal tijdens deze manvantarische cyclus bestaat.

Paranirvāṇa is dat wat 'voorbij nirvāṇa' is, de periode van kosmische rust of mahāpralaya – de grote nacht van Brahmā – de toestand die volgt op het einde van het manvantara van het zonnestelsel, het saurya-manvantara.[6] Zoals een mens zelfbewuste eenwording kan verwerven met de goddelijke monade die de wortel van zijn wezen is, en zo nirvāṇa bereikt, zo bereiken het zonnestelsel en alle zelfbewuste entiteiten daarin aan het einde van het saurya-manvantara een overeenkomstige, maar veel hogere eenwording met de hiërarch van het galactische heelal, en dit kunnen we omschrijven als het paranirvāṇa van het zonnestelsel.

Als het universele zonnestelsel zijn manvantarische einde heeft bereikt en de mahāsaurya-pralaya begint, dan worden de drie dhātu's –

---

*Nirvāṇa, een samengesteld Sanskrietwoord – *nir*, een voorzetsel dat uit of weg betekent; *vāna*, het verleden deelwoord van de werkwoordswortel *vā*, blazen – betekent letterlijk 'uitgeblazen'. De betekenis van deze oude Indiase gedachte is zo slecht begrepen, dat Europese geleerden vele jaren lang discussieerden over de vraag of 'uitgeblazen' feitelijke vernietiging van de entiteit betekende of niet.

of algemene groepen van kosmische gebieden die in hun structurele eenheid elk zonnestelsel en ook elk universeel zonnestelsel vormen – alle uit het bestaan weggevaagd zoals verdroogde bladeren door de herfstwind, en blijft er niets over dan de 'volheid' van de leegte.

Iedere zich manifesterende entiteit in het heelal is een bewustzijn of monade. Zo is onze zon een zonnemonade, een goddelijk wezen in zijn hogere delen; en zo is ook elke planeetketen een individu, een entiteit van geringere spirituele grootte dan een zon, maar niettemin een kosmisch individu. Ieder atoom is tijdens zijn manifestatie eveneens een belichaamd individu – een god in zijn hart, een levensatoom in het tussenliggende deel van zijn constitutie, een scheikundig atoom in zijn lichaam.

Het ontstaan van een universeel zonnestelsel

De centrale zon laat fohat het oerstof verzamelen in de vorm van ballen, laat deze zich langs convergerende lijnen bewegen en tenslotte elkaar naderen en zich samenvoegen.' (Boek van Dzyan) . . . 'Omdat de wereldkiemen zonder orde of systeem in de Ruimte zijn verspreid, komen deze herhaaldelijk in botsing, tot ze zich tenslotte verenigen, waarna ze zwervers (kometen) worden. Dan beginnen de gevechten en de strijd. De oudere (lichamen) trekken de jongere aan, terwijl andere hen afstoten. Vele komen om, verslonden door hun sterkere metgezellen. Zij die ontsnappen, worden werelden.'

– *De Geheime Leer,* 1:230

Ons zonnestelsel begon in de Ruimte, in de schoot van Aditi, de Eeuwige Moeder, als een nevelvlek – niet toevallig, maar als een van de stadia van zijn nieuwe belichaming. Terwijl deze nevelvlek zich langzaam door de ruimte bewoog, begon haar substantie zich in haar kern te verdichten. Deze verdichting werd de zon, en wat later vonden er op verschillende punten in deze nevelvlek soortgelijke maar kleinere verdichtingen van de materie van de nevelvlek plaats, en dat werden de planeten.

Let op het onderscheid, maar ook op de overeenkomst tussen de woorden Ruimte en Aditi. Aditi wordt gebruikt voor dat bijzondere deel van de ruimte dat de moeder-substantie of kosmische schoot is of wordt, waaruit een ruimtelijke eenheid, zoals een zonnestelsel of melkwegstelsel, wordt geboren. Al kan de term Ruimte in die beperkte zin worden gebruikt, hij kan ook het grenzeloze betekenen; maar het zou de betekenis van Aditi geweld aandoen als we dit het grenzeloze of de oneindige Ruimte zouden noemen, omdat noch van het grenzeloze, noch van de oneindige Ruimte kan worden gezegd dat ze optreden als een geïndividualiseerde of scheppende kracht. Over Aditi wordt vaak gesproken als Devamātri, de moeder van de goden, omdat, zoals HPB zegt, 'uit haar kosmische moederschoot alle hemellichamen van ons stelsel – zon en planeten – werden geboren.'*

Laten we ons in de geest verheffen tot een deel van de kosmische oneindigheid die de wetenschap lege ruimte zou noemen; en dan in ons

---

**De Geheime Leer*, 1:130; zie ook 1:84, 389, 580-1; 2:599.

denken zeven stadia of gebieden omhoog en binnenwaarts gaan tot we het gebied van de kosmische geest bereiken. Alle gebieden die ons denken heeft doorlopen, vormen het gemanifesteerde lichaam of wezen van Aditi – een woord dat 'grenzeloos' betekent. Terwijl we eonenlang in de kosmische tijd in gedachten op dit hoogste gebied blijven, wordt ons bewustzijn, dat een waarnemer is geworden, zich bewust van beweging in de geest-substantie om ons heen. Een mathematisch punt of centrum schijnt zich te verdichten, begint een lichtgloed te verspreiden en een cirkelende of draaiende beweging aan te nemen, en tevens een voortgaande beweging.

Als we dit in gedachten door de eeuwen heen gadeslaan, zien we dat elders in de substantie-ruimte om ons heen een tweede centrum en nog veel meer van deze centra ontstaan; deze andere en blijkbaar kleinere brandpunten doen precies wat het eerste punt deed, gloeien met onvoorstelbare pracht, en zich zowel draaiend als voortgaand bewegen. We beginnen te zien dat de zogenaamde lege ruimte waarin deze verschillende stralende punten zich bevinden, zelf helemaal actief wordt als spirituele substantie; en als er in onze gedachten nog meer eeuwen voorbijgaan, beseffen we dat we getuige zijn van de verdichting of vorming van een spirituele nevelvlek, of een zee van vlammend spiritueel vuur, waarin geen hitte is en waarin de ronddraaiende punten als levende kernen bestaan, ieder gevormd rond een layacentrum. Naarmate de tijd verstrijkt, zenden deze spirituele nevelvlek en alle delen ervan, zowel het geheel als de verschillende kernen, emanaties of stromen van krachten en substanties uit naar het aangrenzende lagere gebied van het lichaam van Aditi, waardoor dat gebied op zijn beurt – in elkaar regelmatig opvolgende stadia – wordt gewekt tot het zich manifesterende leven van een nevelvlek. Deze afdaling gaat gestaag voort in emanatie na emanatie, zodat elk gebied van het lichaam van Aditi, of het heelal, op zijn beurt een terrein of toneel wordt van het ontwakende bestaan en van ontelbare levende punten, die zich manifesterende monaden zijn.

Wanneer het fysieke gebied van de ruimte wordt bereikt, beginnen we dezelfde verschijnselen waar te nemen: zwakke glimpen en flitsen van licht vloeien samen en worden een lichtende nevelvlek, die in de loop van de eeuwen in helderheid toeneemt en waarin de levende kernen – of beter gezegd de emanaties op dit laagste gebied die zijn voortgekomen uit de oorspronkelijke kernen op het hoogste gebied – weer

verschijnen met hun respectieve draaiende en voortgaande bewegingen. Zo verschijnt een nevelvlek op het fysieke gebied.

De nevelvlek zelf draait gedurende vele eeuwen langzaam en majestueus rond, terwijl de levende kernen geleidelijk helderder en actiever worden in hun gemanifesteerde bestaan op het fysieke gebied. Dan zien we dat de grootste van deze levende kernen in feite het begin is van onze zon, en dat de kleinere kernen zich beginnen te bewegen als kleinere nevelvlekken binnen de grotere, en dat ze alle meer verdicht zijn dan het ruimere gebied van de nevelvlek als geheel. We zien dat de levende substantie waaruit de grotere nevelvlek bestond, langzamerhand wordt opgenomen of opgezogen door de verschillende lichamen van deze kernen. Tenslotte zijn we getuige van de geboorte van het fysieke gebied van het zonnestelsel met zijn bijbehorende planeetketens in hun eerste verschijningsvormen op dit kosmische gebied.

We weten dat zowel de zon als de planeetketens samengesteld van aard zijn en zich uitstrekken van het spirituele omlaag door alle tussenliggende werelden naar het fysieke kosmische gebied. We merken op dat deze kernen zich zo ordenen dat zich op het hoogste gebied één bol bevindt, op ieder volgend gebied twee kernen of bollen, tot we het fysieke gebied bereiken waar weer één kern of bol is – de 'weerspiegeling' op dit gebied van de hoogste bol op het spirituele gebied. Al deze kern-bollen, die zelf niet alleen bestaan uit de geest en de ziel maar ook uit het lichaam van Aditi, zijn daarom als kosmische eenheden zeven-, tien- of twaalfvoudig van aard, afhankelijk van de manier waarop we hun verschillende elementen of beginselen tellen.

Wat we het mechanisme kunnen noemen van het verschijnen van een universeel zonnestelsel – eerst als een punt of kiem, die in de hindoegeschriften een hiraṇyagarbha of 'gouden zaad' wordt genoemd – moet goed worden begrepen om verwarring te voorkomen. Als de glanzende hiraṇyagarbha op het hoogste van de zeven gebieden van de ruimte verschijnt, is dat in feite een layacentrum dat actief begint te worden. Dit kosmische zaad zet geleidelijk uit terwijl het zich ontwikkelt, omdat de zich ontvouwende innerlijke levensbeginselen via het layacentrum van boven naar beneden gaan stromen. Naarmate de kosmische tijdperken verstrijken en deze gouden kiem zich blijft uitbreiden, bereikt hij tenslotte de afmetingen van een nevelvlek en vult hij de hele ruimte, waarin hij verschijnt met 'koud licht' of 'koud vuur'. In deze nevel komen kleinere hiraṇyagarbha's of kosmische zaden lang-

zaam tot manifestatie; op zijn beurt zwelt elk daarvan, zet uit, en vormt eveneens het begin van een periode van activiteit van een layacentrum. We hebben dus een uitgestrekt gebied van stralend, maar volstrekt koud, spiritueel vuur, en dat is de oorspronkelijke nevelvlek. Hier en daar verschijnen in de substantie van deze nevelvlek die kleinere brandpunten of hiraṇyagarbha's, waarvan elk het zaad vormt van een toekomstig hemellichaam dat tot het universele zonnestelsel in wording behoort en nu in het vormingsstadium verkeert op dit hoogste of zevende of spirituele gebied van manifestatie.

Van tijd tot tijd bereikt een van deze kleinere hiraṇyagarbha's het punt in zijn emanatie of evolutie waarop hij, als gevolg van de ingeboren krachten die door hem heen werken, in een roterende en voortgaande beweging komt – en deze dubbele beweging maakt van elk van die kleinere hiraṇyagarbha's een komeet.

Omdat de afdaling door de zeven gebieden van manifestatie zich eonenlang voortzet, bereikt het levenssurplus* op de neergaande boog tenslotte het laagste deel van het hoogste of zevende gebied en breekt door op het hoogste deel van het aangrenzende lagere kosmische gebied. Hier vindt hetzelfde algemene ontwikkelingsproces plaats: eerst verschijnt het kosmische zaad, dat zwelt en zich uitzet en dat via het layacentrum, dat zijn hart is, meer en meer van de krachten en substanties uitstort die het geleidelijk ontvouwt, zodat er na verloop van tijd op dit lagere kosmische gebied weer een nevelvlek wordt gevormd die overeenkomt met haar ouder op het hogere gebied.

Dit proces zet zich voort door alle zeven gebieden van manifestatie, tot het laagste kosmische gebied wordt bereikt dat, gezien het karma van het zich ontvouwende universele zonnestelsel, kan worden bereikt; en dit gebied noemen we onze stoffelijke wereld, het laagste aspect van het universele Ei van Brahmā. Op dit stoffelijke gebied verschijnt eerst een kosmische komeet, die door het ontwaken van het layacentrum in zijn verafgelegen rustplaats in de ruimte in beweging is gekomen en nu een grillige baan gaat beschrijven door de galactische ruimte. Tenslotte bereikt ze dat deel van het melkwegstelsel waartoe ze karmisch wordt aangetrokken – ons eigen universele zonnestelsel, dat is omgeven door de gordel van de dierenriem. Hier bereikt ze een betrekkelijk evenwicht als gevolg van de stabiliserende energieën of krachten van de

*Vgl. *Beginselen van de Esoterische Filosofie*, hfst. 45.

twaalf fohatische magnetismen die uit de twaalf sterrenbeelden van de hemelzodiak stromen.

De kosmische komeet heeft zich nu in de ruimte gevestigd als een betrekkelijk cirkelvormige schijf van stralend licht rond een bolvormig centrum of hart, en dit laatste is de ontwikkelde hiraṇyagarbha die uit de kosmische komeet is ontstaan. Dit hart wordt in latere eonen van tijd het voornaamste fohatische centrum van het universele zonnestelsel.

Beweging is ingeboren in elk layacentrum dat actief wordt als gevolg van de krachten, energieën en substanties die erdoor omlaagstromen; en daarom begint de rotatie onmiddellijk als voortzetting van de draaiende beweging van de kosmische komeet, en deze beweging van de hele nevelvlek, zoals die nu is, zet zich voort tot het einde van het mahāsaurya-manvantara. In de structuur van deze nevelvlek verschijnen kleinere hiraṇyagarbha's, waarvan elk op zijn beurt, door ingeboren bewegingskrachten, zowel een roterende als een voortgaande beweging aanneemt, en deze kleinere brandpunten in de nevelvlek zijn het begin van wat na verloop van tijd de planeten zullen worden.

Vanaf het oorspronkelijke of eerste verschijnen van het universele zonnestelsel – vanaf het eerste ontwaken van het layacentrum in de diepten van de galactische ruimte, en het doorlopen van de stadia van kosmische komeet en later van nevelvlek – worden alle verschillende fasen van de evoluerende en zich uitbreidende entiteit, het toekomstige universele zonnestelsel, gekenmerkt door het stralen of gloeien van de koude vlam die in de hindoefilosofie daivīprakriti (letterlijk, lichtgevende substantie) wordt genoemd.

Zelfs wanneer het laagste kosmische gebied is bereikt, verschijnt er eerst nog niet zoiets als wat wij *fysieke* stof zouden noemen – die komt pas in het stadium van de meest vergaande ontvouwing in de evolutie van het universele zonnestelsel. De koude vlam – dit is de verschijningsvorm van daīviprakriti op het laagste kosmische gebied – is in feite materie die tot een ander subgebied behoort dan die van onze fysieke wereld; het is materie in haar hoogste en op een na hoogste toestand of fase. Het is in feite dezelfde lichtgevende gloed die onze zon zelfs nu vertoont, want wat wij zien als onze zon is fysieke stof in haar hoogste twee toestanden; omdat de zon in zijn evolutie in het huidige mahāsaurya-manvantara echter het laagst mogelijke stadium heeft bereikt, is hij omringd door een aura of sluier van stof die iets stoffelijker is, en deze stof is, van bovenaf geteld, in haar derde stadium van verdichting.

Hier is sprake van een paradox, omdat de zon zelf noch vast noch vloeibaar of gasvormig is; hij is evenmin heet, hoewel hij zeer beslist wel gloeit en straalt met een koude gloed. Toch is er rondom de *buitenste* sluier van de zon 'warmte' die niet door 'verbranding' of 'gloeiing' wordt voortgebracht, maar door de geweldige activiteit van de levensatomen die het buitenste kleed van de zon vormen en die zich chemisch en alchemistisch verbinden en weer scheiden. Al die bekleedsels van de zon vormen zijn vitale aura en zijn in feite de meest grove uitdrukkingsvorm van het aurische ei van de zon. De reusachtige energieën die het licht en de pracht van de zonne-aura voortbrengen, zijn een manifestatie van daivīprakriti op de hoogste twee gebieden van het fysieke heelal. Daivīprakriti is in haar hoogste delen spiritueel bewustzijn en intellectueel licht, en wanneer ze in aanraking komt met de hogere subgebieden van ons stoffelijke kosmische gebied, is ze de lichtglans van nevelvlekken en kometen.

Gedurende de mahāsaurya-pralaya bestaan de spirituele, mentale en hogere psychische beginselen van een universeel zonnestelsel in de ruimte uit de ondoorgrondelijke activiteit van deze hogere beginselen, hoewel de lagere beginselen van zo'n stelsel zijn verspreid en uiteengevallen. De levensatomen van deze lagere beginselen of elementen bevinden zich in de ruimte in een toestand die we ons misschien kunnen voorstellen als 'verstarde' sluimer, en ze blijven in die niet-actieve toestand gedurende de lange tijdperken van die pralaya. Maar wanneer zijn hogere beginselen zich opnieuw beginnen te belichamen als het neerdalende leven ervan de lagere gebieden en subgebieden van de ruimte bereikt, beginnen deze menigten van niet-actieve levensatomen weer actief te worden en worden ze aangetrokken tot, en beginnen zo weer vorm te geven aan, de lagere beginselen en het lichaam van dit universele zonnestelsel.

Wanneer we terugkeren naar het hoofdonderwerp van het opnieuw verschijnen van een universeel zonnestelsel op de verschillende kosmische gebieden, dan zien we eerst de kosmische komeet die langzaam uitzet en menigten wachtende en 'verstarde' levensatomen tot zich trekt. Wanneer ze haar karmisch bestemde plaats in het melkwegstelsel bereikt en stap voor stap de fasen doorloopt van diffuse nevelvlek en langzaam draaiende spiraalnevel, neemt ze geleidelijk de vorm aan van een ringvormige nevel en bereikt tenslotte de bol- of eivorm. Er zijn schitterende foto's gemaakt die deze verschillende vormen van nevel-

vlekken in diverse stadia van evolutie tonen. Ons eigen melkwegstelsel of heelal zou, als we het van een plaats daarbuiten konden bekijken, eruitzien als de afgeplatte of schijfvormige nevelvlek die deze foto's zo duidelijk laten zien.

De natuur herhaalt haar werkingen op alle gebieden en in alle richtingen, hoog en laag, innerlijk en uiterlijk, want het universele en allesdoordringende bewustzijn, dat automatisch de ingeboren wetten van zijn eigen wezen volgt, volgt de weg van analogie. Wanneer een universeel zonnestelsel of in het algemeen een Ei van Brahmā eenmaal zijn grofste of stoffelijk meest geëvolueerde stadium van emanatie heeft bereikt, dan hebben we een universeel zonnestelsel net zoals het onze, dat uit een aantal verschillende zonnestelsels bestaat, die bij elkaar zijn gebracht door karmische afkomst en bestemming.

Tijdens de opgaande boog, de terugkeer tot de geest van het Ei van Brahmā, gebeurt over de hele linie het omgekeerde van wat er plaatsvond op de neergaande boog. In de loop van de eonen, en vanaf het eerste begin van de opgaande boog, vervolgt het universele zonnestelsel langzaam zijn lange reis terug naar de geest. Eerst beginnen alle laagste delen van het laagste kosmische gebied te involueren, zoals een boekrol die wordt opgerold; wanneer dit is opgerold, vindt een soortgelijk proces plaats op het aangrenzende hogere gebied. Dit involutieproces zet zich voort op alle zeven gemanifesteerde gebieden tot opnieuw de geest is bereikt, het mahāsaurya-manvantara is geëindigd, en het enorme geheel van de hoogste en hogere beginselen en elementen van het stelsel hun paranirvāṇische en totaal onuitsprekelijke toestand binnengaan. Waar vroeger het universele zonnestelsel bestond in de volheid van al zijn gemanifesteerde krachten en substanties, daar is nu 'lege ruimte'.

Al gaan er vele en lange eeuwigheden voorbij, er komt in de eindeloze duur een tijd waarop het grote drama van een 'nieuw' universeel zonnestelsel opnieuw begint, maar op een reeks kosmische gebieden die hoger liggen dan die van zijn 'oude' zelf. Alles wat eens X en Y en Z was in het 'oude', is nu A en B en C in het 'nieuwe'; en zo klimmen alle stelsels stap voor stap omhoog langs de galactische ladder van het zijn naar bestemmingen die voor de mens onvoorstelbaar zijn.

Toch is er achter alles, en buiten alle uiterlijke verschijningsvormen, hoe groots die misschien ook zijn, dat iets dat de wijzen uit oude tijden eerbiedig DAT noemden. We moeten in hart en geest als hoog-

ste intuïtie van de waarheid altijd de gedachte koesteren dat elke 'verschijningsvorm' māyā is. Alleen het onbegrijpelijke, het ondenkbare, het altijd blijvende is eeuwig. Dit grootse mysterie, waarvan we allen kinderen zijn, goden en mensen, heelallen en atomen, melkwegstelsels en groepen van melkwegstelsels, is de wortelloze wortel van onze meest innerlijke essentie, waaruit we allen voortkwamen en waarin we allen periodiek terugkeren.

De hemelzodiak en de geboorte van een zonnestelsel

H.P. Blavatsky zegt terecht dat onze hele bestemming, zelfs de bestemming van het zonnestelsel en van iedere planeetketen daarin, in de dierenriem staat geschreven en daarom natuurlijk ook in zijn twaalf sterrenbeelden, tekens, huizen of woningen; deze vier termen zijn bijna volledig verwisselbaar en zijn van toepassing op de twaalf delen waarin de dierenriem is verdeeld.* Ik kan hieraan toevoegen dat deze twaalf huizen geen delen zijn van ons zonnestelsel, noch van onze planeetketen.

De dierenriem is die groep sterrenbeelden die de oude astrologie in twaalf delen verdeelde en die, gezien vanaf de aarde, ons zonnestelsel als een gordel omringt. Elk van deze sterrenbeelden, die samen de twaalf huizen van de dierenriem vormen, is een sterrenhoop die karmisch verenigd zijn door oude banden van lotsbestemming, en die elk hun eigen kenmerkende svabhāva hebben – met andere woorden, hun eigen spirituele elektriciteit of fohatisch magnetisme. De dierenriem bevat dus twaalf verschillende soorten kosmisch fohatisch magnetisme, die alle van elkaar verschillen, maar van nature behoren tot en besloten zijn in het meeromvattende spirituele magnetisme of fohat van ons melkwegstelsel of thuisheelal.

In feite heeft iedere monade in het eindeloze bestaan haar eigen kenmerkende spirituele magnetisme, haar eigen magnetische tweepoligheid, die haar individualiteit is. Geen twee mensen zijn identiek: waren ze dat wel, dan zouden er geen twee zijn maar één. Ieder levensatoom heeft eveneens zijn eigen spirituele individualiteit of magnetisme. Het fysieke lichaam van de mens, ja zijn hele constitutie, heeft ook een eigen spiritueel-magnetische svabhāva, zoals elk organisme dat heeft, bijvoorbeeld een planeetketen of sterrengroep zoals een sterrenbeeld. Ieder huis van de dierenriem heeft ook zijn eigen svabhāva, en daarom zijn karakteristieke mahat of kosmische intelligentie. Met

---

*Vgl. *De Geheime Leer*: 'Cyclische evolutie en karma' (1:703) en 'De dierenriem en zijn ouderdom' (1:718).

andere woorden, de dierenriem omvat twaalf verschillende polen, d.w.z. polariteiten van spiritueel-intellectueel magnetisme of fohatische elektriciteit, en elk daarvan brengt zijn eigen soort invloeden voort door de emanaties die deze om zich heen uitstort en die zich in de ruimte uitstrekken.

De hele gordel van de dierenriem is een deel van het melkwegstelsel, een verzameling sterrenbeelden waarmee ons zonnestelsel met al zijn begeleidende planeetketens op een bijzondere manier karmisch is verbonden. Dat is de reden dat ze allemaal in groepen zijn verenigd in ons thuisheelal.

Laten we nog eens de geboorte van een zonnestelsel nagaan. De tijd komt dat de neerdalende krachten met hun begeleidende etherische substanties een sluimerend layacentrum in het hart van het melkwegstelsel bezielen. Door de kracht van deze binnentrekkende levensstromen uit hogere gebieden verlaat het kosmische zaad van het toekomstige zonnestelsel zijn rustplaats in de ruimte, en volgt eeuwenlang een grillige baan door het melkwegstelsel, her- en derwaarts getrokken door de aantrekkingskracht van de verschillende sterrengroepen of individuele zonnen.

De Geheime Leer (1:232) geeft de volgende levendige beschrijving van de omzwervingen van de komeet door de diepten van de melkweg:

> Geboren in de onpeilbare diepten van de Ruimte, uit het homogene element dat de wereldziel wordt genoemd, begint elke plotseling in het bestaan geworpen kern van kosmische materie haar leven onder de meest vijandige omstandigheden. In de loop van talloze eeuwen moet zij zich een plaats in de oneindigheden veroveren. Zij cirkelt rond en rond tussen meer verdichte en al vaste lichamen, beweegt zich met horten en stoten, aangetrokken naar en door een bepaald punt of centrum en probeert, zoals een schip dat in een vaargeul vol met riffen en blinde klippen is terechtgekomen, andere lichamen te vermijden, die haar beurtelings aantrekken en afstoten. Veel vergaan, hun massa's vallen uiteen door de invloed van grotere massa's; wanneer ze zijn geboren binnen een stelsel, gebeurt dit voornamelijk in de onverzadigbare magen van verschillende zonnen. . . . Degene die langzamer bewegen en in een elliptische baan worden voortgestuwd, zijn vroeg of laat gedoemd tot vernietiging. Andere, die parabolische banen doorlopen, ontsnappen gewoonlijk door hun snelheid aan vernietiging.

In hetzelfde boek (1:131) citeert HPB een oud commentaar dat ver-

klaart dat Mārtāṇḍa, onze zon, '*de levenslucht van zijn broeders in zijn maag ademde* (*zoog*)', in een poging ze te verslinden,* en daarom werd verbannen naar het midden van het rijk, en dat zijn jongere broeders, de planeten, om hem heen draaien om op een afstand te kunnen blijven tot de tijd komt dat ze hem veilig kunnen naderen.

De kosmische kiem of komeet die wel ontsnapt aan vernietiging, zet haar zwerftochten voort en bereikt tenslotte haar doel dat, in het geval van onze eigen embryonale zon en zijn slapende planeetketens, die groep sterrenbeelden was die wij de dierenriem noemen. Duidelijker gezegd, ons embryonale zonnestelsel, dat toen nog een zwervende pelgrim-komeet was, bereikte het gebied in de ruimte binnen het melkwegstelsel waar het zich vroeger als een zonnestelsel met zijn familie van planeetketens bevond. Eenmaal binnen de besloten ring van de dierenriem en voortaan onderworpen aan de machtige spiritueel-magnetische fohatische emanaties van twaalfvoudige aard, begint de pelgrim-komeet tot rust te komen. Dan gaat ze langzaam van het komeetstadium over in het nevelstadium, neemt in de loop van de eeuwen geleidelijk in omvang toe en wordt stoffelijker en grover van samenstelling, omdat ze de ontelbare aantallen van haar vroegere

---

*Dit verslinden vindt plaats op alle gebieden van het kosmische leven, maar het gaat om een verslinden van lichamen, van voertuigen, niet van monaden of ego's. Die kometen die als gevolg van karmische aantrekkingen uit vroegere manvantara's onweerstaanbaar tot de verschillende zonnen worden aangetrokken en worden vernietigd, zijn mislukkingen, maar alleen in die zin dat ze onvoldoende ontwikkeld of voorbereid zijn om op het gebied van onze bol D te bestaan. De mislukking is niet het gevolg van een spiritueel tekort van de monade. Als de monaden van een solaire of planetaire komeet (of een mens, want er is een sterke analogie) worden gehinderd in het proces van wederbelichaming op dit gebied, dan worden alleen de voertuigen 'verslonden', want de monaden of ego's zijn ogenblikkelijk vrij en beginnen een nieuwe komeet of (menselijk) lichaam te bouwen.

Het is goed te bedenken dat een zon tijdens het proces van de kosmische evolutie niet alleen probeert zijn jongere broeders, de planeten, te verslinden, maar ook tracht ze te helpen. Het is een paradox. Wat onszelf betreft, als wij de zon zouden naderen, dan zou ons fysieke lichaam bliksemsnel worden vernietigd, want het zou niet alleen worden ontbonden in atomen, maar deze atomen zouden zelf worden uiteengerukt, uit elkaar worden gescheurd. Dit wordt bedoeld als er wordt gezegd dat de zon een weldadige kracht is, maar ook een vernietiger of 'verslinder' kan zijn. Maar de tijd zal komen dat ieder van ons het hart van de zon volkomen veilig kan binnengaan en dat kan doen omdat de kern van ons eigen wezen een deel is van de zonne-essentie.

lagere levensatomen opneemt die ze op dit gebied had achtergelaten toen aan haar vorige bestaan als zonnestelsel een einde was gekomen.

Terwijl ze dit proces van verdichting ondergaat, verzamelt ze allerlei soorten etherische stof, gedeeltelijk uit wat de wetenschap de donkere nevelvlekken noemt, die slechts slapende stof zijn in de vijfde, zesde of zevende toestand van onderaf geteld; en vergaart zo geleidelijk door aangroei en aantrekking steeds meer materie die tot dit gebied behoort.

Nu ze min of meer haar vaste plaats heeft, is ze gevangen binnen de twaalf polaire fohatische aantrekkingskrachten van de dierenriem in het begin van haar bestaan als nevelvlek. Ze gaat door verscheidene nevelfasen, wordt voortdurend vaster, dichter, en straalt steeds helderder omdat de negenenveertig vuren* door haar heen werken. Wanneer ze een zichtbare nevelvlek is geworden, hoewel nog van stof die niet geheel van ons fysieke gebied is, maar van etherische substanties die tot de twee of drie hoogste toestanden van fysieke stof behoren – evenals de substantie van onze zichtbare zon – zien we in deze immense nevelvlek hier en daar levende kernen binnen haar gebied. De grootste en machtigste hiervan wordt later het lichaam van de zon; de kleinere kernen zijn de respectieve planeetketens in hun eerste ronde. Zo begint een zonnestelsel en zo wordt het verheven levensdrama van het nieuwe zonnemanvantara ingeluid.

Nadat deze fase is bereikt, wordt de substantie van de nevelvlek langzaam geabsorbeerd of opgeslokt, gedeeltelijk door de zon en gedeeltelijk door de verschillende kleinere levende kernen die het begin van de planeetketens zijn. Elk trekt uit de omringende zonnenevel die levensatomen aan en neemt ze in zich op die in het vorige zonnemanvantara deel ervan uitmaakten; op deze manier verdicht en versterkt iedere levende kern van solaire of planetaire aard haar structuur of lichaam.

In de loop van de geboorte van een zonnestelsel bestaat er niet alleen een intense aantrekking tussen deze verschillende bol-kernen, maar ook een even sterke afstoting als gevolg van de fohatische vitaliteit van het levende wezen dat zich in en door elke bol manifesteert als zijn eigen Brahmā.

In de eerste perioden van de vorming van het zonnestelsel, vóór de huidige prachtige en symmetrische toestand van de dingen in dit stelsel

---

*Vgl. *De Gebeime Leer,* 1:317, 379.

ontstond, begon de zon, die de grootste was van de toen betrekkelijk vast geworden lichamen in de nevelvlek, alle andere delen van de nevelvlek sterk aan te trekken in een poging die andere kleinere en lagere verdichtingen in zich op te nemen. Er bestond toen een onderlinge aantrekking en afstoting tussen het centrum of de zon en de verder afgelegen en zich verdichtende punten. Dit resulteerde in de eerste wentelingen van de planeten om de zon. De planeten vochten tegen de machtige aantrekking van de zon, en er waren gevechten in de ruimte tussen de zon met zijn verschrikkelijke aantrekkingskracht en de planeten die zich probeerden veilig te stellen in hun vlucht; en omdat ze zich niet konden bevrijden van de zwaartekracht – nauwkeuriger gezegd, van zowel de spirituele, psychomagnetische als fysieke invloed – van de grote zon, draaiden ze om hem heen in cirkel- en later in ellipsvormige banen, en zo vormde het zonnestelsel zich.

Rāja-zonnen en het kosmische Ei van Brahmā

De leer van de sferen omvat zowel de hele structuur, kenmerken en eigenschappen als de oorsprong en bestemming van het zonnestelsel en alles daarin, en daartoe behoren natuurlijk de tientallen verschillende planeetketens die samen het rijk van de zon vormen. Deze leer heeft vier verschillende aspecten die kort kunnen worden omschreven als:

1. Het universele zonnestelsel, waaronder een aantal individuele zonnestelsels, alle ondergeschikt aan dezelfde rāja-zon.

2. Ons zonnestelsel, een twaalfvoudige zonneketen met zijn zeven (of twaalf) heilige planeten waarvan onze zon de oudere broeder is. Dit tweede aspect betreft ook de spiritueel-psychische invloeden die deze planeten* uitoefenen op onze planeetketen aarde, en de rol die ze spelen bij haar vorming.

3. De planeetketen aarde zelf; dit aspect handelt voornamelijk over de circulatie van de verschillende levensgolven door de twaalf bollen van de hele keten en over de wijze waarop deze keten – als voorbeeld van planeetketens in het algemeen – wordt gebouwd en gevormd.

Iedere planeetketen is de zevenvoudige (of twaalfvoudige) constitutie van een hemels wezen, dat voornamelijk in de hoogste bol verblijft en waarvan de vitale invloed en geest elke bol doordringen en daarom ook alle wezens of atomen die meehelpen om de verschillende bollen van die keten te vormen. Zoals de mens zijn zeven beginselen heeft, zo heeft op kosmische schaal elke planeetketen haar zeven (of tien of twaalf) brandpunten of knooppunten van bewustzijn, die haar respectieve bollen zijn.

---

*In dit verband behoren noch Neptunus noch Uranus tot *ons* zonnestelsel, evenmin als de later ontdekte planeet Pluto. Dit zijn wat we 'ingevangenen' kunnen noemen, indringers als het ware in ons zonnestelsel. Deze drie planeten behoren tot hun eigen zonnestelsel, hoewel ze met ons zonnestelsel tot hetzelfde universele zonnestelsel behoren. In het geheel van onderlinge betrekkingen in het kosmische Ei van Brahmā kan het gebeuren dat bepaalde planeten van één zonnestelsel binnendringen en zichtbaar worden voor de bewoners van een ander zonnestelsel, omdat beide tot één *universeel* zonnestelsel behoren; en wanneer twee van zulke zonnestelsels elkaar naderen wat plaats en evolutiestadium op de kosmische gebieden betreft, zijn ze gedeeltelijk zichtbaar voor elkaar als gevolg van overeenkomst van trillingen.

4. Dat aspect van de leer dat misschien het meest mystieke van de vier is en waarop HPB slechts zinspeelde toen ze in zeer gesluierde taal schreef:

> Wat Mars, Mercurius en 'de vier andere planeten' betreft, deze staan in een betrekking tot de Aarde, waarover geen meester of vergevorderde occultist ooit zal spreken, en nog minder de aard ervan zal verklaren.
>
> – *De Geheime Leer,* 1:193

De neiging bestaat om het universele zonnestelsel te verwarren met ons zonnestelsel. Die twee zijn niet één, maar verschillende en in zekere zin geheel afzonderlijke delen van het kosmische Ei van Brahmā.

Het zonnestelsel waarmee de wetenschap zich bezighoudt, is slechts het fysieke deel van ons kosmische Ei van Brahmā en zelfs dan nog alleen dat gedeelte van het fysieke deel dat met onze zintuigen kan worden waargenomen. In werkelijkheid bestaat ons zonnestelsel op zeven (of tien of twaalf) kosmische gebieden, die zich uitstrekken van het hoogste of goddelijke via de onzichtbare werelden en rijken tot ons fysieke of prithivī kosmische gebied. Dit kosmische ei is een uitgestrekte verzameling van elkaar doordringende en onderling op elkaar inwerkende gebieden of werelden, die alle zowel hun eigen bijzondere planeet-bollen hebben met hun respectieve bewoners in verschillende graden van evolutionaire ontwikkeling, als verschillende zonnen die op deze kosmische gebieden bestaan.

De oude Griekse mystici en latere gnostici, die de oude leer weergaven die in de mysteriën werd onderwezen, spraken terecht van dit wereld-ei als van een reusachtig pleroma of volheid. We kunnen het kosmische ei dus opvatten als een 'lichaam', waarvan verreweg het grootste deel in de onzichtbare werelden bestaat en waarvan wij slechts onvolmaakt het fysieke deel kennen. Dit kosmische ei is ons universele zonnestelsel; en het bevat niet alleen ons eigen zonnestelsel, maar ook een aantal andere die aan het onze verwant zijn omdat ze uiteindelijk een identieke oorsprong en bestemming hebben. Al deze zonnestelsels, die op elkaar inwerken en toch alle duidelijk van elkaar zijn onderscheiden, komen voort uit een gemeenschappelijke oerbron in ver achter ons liggende kosmische manvantara's. Verder staat dit kosmische ei onder leiding van een grootse zonneketen of spirituele zon, die op grond van zijn superioriteit in ouderdom en spiritualiteit in de esoterische filosofie een rāja-zon wordt genoemd,[7] een koning-zon of een rāja-ster.

In *De Geheime Leer* (2:270-1vn), vinden we de volgende belangrijke passage:

> Deze 'centrale zon' van de occultisten – die zelfs de wetenschap in sterrenkundige zin moet aanvaarden, want deze kan niet ontkennen dat er in de sterrenruimte een centraal lichaam in de melkweg bestaat, een onzichtbaar en geheimzinnig punt, het altijd-verborgen centrum van aantrekking van onze zon en ons stelsel – wordt door de occultisten van het oosten anders opgevat. Terwijl de westerse en joodse kabbalisten (en zelfs enkele vrome hedendaagse sterrenkundigen) beweren dat de godheid in het bijzonder in deze zon aanwezig is – en de wilsuitingen van God daaraan toeschrijven – beweren de oosterse ingewijden dat de 'centrale zon' – omdat de *boven-goddelijke* essentie van het onbekende Absolute op elk gebied en op elke plaats gelijkelijk aanwezig is – eenvoudig het centrum is van de universele levenselektriciteit, het reservoir waarin die goddelijke straling, die bij het begin van iedere *schepping* al is gedifferentieerd, is geconcentreerd. Hoewel nog in een *laya-* of neutrale toestand, is het toch het ene aantrekkende en ook het eeuwig uitstralende levenscentrum.

De 'centrale zonnen' waarop hier wordt gedoeld zijn de rāja-zonnen, waaromheen meer dan één kleiner zonneheelal draait. Deze rāja-zonnen of koning-sterren zijn in de onbegrensde ruimten van de Ruimte verspreid in praktisch oneindige aantallen en vele zijn helemaal niet in onze fysieke wereld. Maar er bestaat natuurlijk niet één centraal stellair lichaam waaromheen de oneindigheid wentelt.

Eén zonnestelsel kan zijn hele manvantara van begin tot einde doorlopen, zijn zonnepralaya ingaan en doorlopen, en dan aan een nieuw zonnemanvantara beginnen, terwijl andere zonnestelsels van datzelfde kosmische ei al of niet hetzelfde doen. De tijdsperioden, hoe lang ook voor een individueel zonnestelsel, zijn alle betrekkelijk kort vergeleken met de enorme tijdsperioden van het universele zonnestelsel. Zoals de planeetketens in ons zonnestelsel vele wederbelichamingen meemaken in het zonnemanvantara, zo maakt ons zonnestelsel op dezelfde wijze vele wederbelichamingen mee binnen het universele manvantara van het kosmische Ei van Brahmā.

Slechts één facet van de grote kosmische mysteries wordt hier aangeroerd, en we zullen dit beter begrijpen als we bedenken dat er zonnen en zonnen zijn. Sommige zonnen zijn in het laatste deel van hun manvantara, aan het einde van dat manvantara van majestueuze evolutionaire ontvouwing dat in de dageraad van ons eigen melkweguniversum begon. Er zijn andere zonnen, die aan het begin van een

manvantara staan in plaats van aan het einde; en deze dalen af in de stof in plaats van eruit op te stijgen. Beide typen zonnen spelen hun respectieve kosmische rollen op het toneel van het manvantarische leven; beide hebben echter wegen van activiteit die elkaar kruisen, functies die soms identiek zijn; en beide leiden naar de gemeenschappelijke, voor ons mensen volkomen ondoorgrondelijke vervulling van de manvantarische tijd.

Het leven van het universele zonnestelsel is veel langer dan dat van ons zonnestelsel met zijn zon en familie van jongere broeders of planeten. Van tijd tot tijd beëindigt een van deze planeetketens haar zevende ronde en gaat haar pralaya in, terwijl haar beginselen daarna aan hun reis door de ruimte beginnen. Na verloop van tijd wordt ze weer tot haar zonnestelsel aangetrokken als een planetaire komeet, die geleidelijk haar eigen zon, en bijna, zo niet precies, haar eigen vroegere baan hervindt. Zo doorloopt ook onze zon, of een van de andere zonnen in ons universele zonnestelsel, zijn levensperiode, trekt in en door de onzichtbare gebieden van de ruimte en keert terug naar ons eigen universele zonnestelsel als een solaire komeet.

Het is belangrijk hier niet het universele zonnestelsel te verwarren met het melkwegstelsel, dat natuurlijk een oneindig veel groter stelsel van zonnen is en dat we misschien het melkwegstelsel van zonnestelsels zouden kunnen noemen. Wanneer ik, zoals hierboven, in verband met onze zon de uitdrukking universeel zonnestelsel gebruik, bedoel ik een bepaalde groep zonnestelsels die nauw is verenigd tot een enorme keten van zonnen waarvan slechts één zon, onze zon, voor ons op dit kosmische gebied zichtbaar is.

Niet alleen zijn alle andere zonnen van ons eigen universele zonnestelsel onzichtbaar, maar ook hun respectieve planeetketens, omdat ons gezichtsvermogen door onze karmische ontwikkeling is beperkt tot juist dit sub-subgebied van een kosmisch gebied. Een god met een bewustzijn dat op vele subgebieden van een kosmisch gebied is ontwikkeld, zou misschien alle zonnen zien en waarschijnlijk alle respectieve planeetketens van al die zonnen van ons universele zonnestelsel. Wat een prachtig schouwspel zou dat zijn!

Wederbelichaming van een planeetketen

De geboorte van de hemellichamen in de Ruimte wordt vergeleken met een menigte 'pelgrims' bij het feest van de 'vuren'. Op de drempel van de tempel verschijnen zeven asceten met zeven brandende wierookstokjes. Daaraan ontsteekt de eerste rij pelgrims hun wierookstokjes. Daarna begint elke asceet zijn stokje om zijn hoofd rond te zwaaien en voorziet de anderen van vuur. Zo gaat het ook met de hemellichamen. Een layacentrum wordt door de vuren van een andere 'pelgrim' aangestoken en tot leven gewekt, waarna het nieuwe 'centrum' de ruimte inschiet en een komeet wordt. Pas nadat hij zijn snelheid en dus ook zijn vurige staart heeft verloren, gaat de 'vurige draak' een rustig en evenwichtig leven leiden als een achtenswaardige burger van de sterrenfamilie. . . .

Wat weet de wetenschap over kometen, hun ontstaan, groei, en uiteindelijke gedrag? Niets – absoluut niets! En wat is er voor onmogelijks aan dat een layacentrum – een klomp homogeen en sluimerend kosmisch protoplasma, dat plotseling wordt bezield of aangevuurd – uit zijn rustplaats in de Ruimte tevoorschijn schiet en ronddraait door de onpeilbare diepten, om zijn homogene organisme te versterken door accumulatie en toevoeging van gedifferentieerde elementen? En waarom zou zo'n komeet niet tot een rustig bestaan komen, leven en een bewoonde bol worden!

– *De Geheime Leer*, 1:232-3

Op verschillende plaatsen in haar geschriften heeft HPB erop gewezen dat het evolutionaire begin van een zich manifesterend hemellichaam, van welke aard ook, een komeet is. Dit betekent dat er verschillende soorten kometen bestaan die òf een solaire bol òf een bol van een planeetketen worden; en er zijn andere kometen die wat ijlheid of stoffelijkheid betreft nog grotere verschillen vertonen. Maar iedere komeet moet alle mogelijke fasen van de innerlijke werelden doorlopen voordat ze dit fysieke gebied bereikt, waar ze eerst als een nietige lichtvlek verschijnt die geleidelijk in helderheid toeneemt door de staart die eruit tevoorschijn komt als ze de zon nadert in haar periodieke of niet-periodieke baan daaromheen. In werkelijkheid zijn kometen onzichtbaar voordat ze het hoogste subgebied van dit fysieke gebied betreden, en in alle gevallen ziet men ze eerst als een bijna etherisch lichtpluimpje.

De planeetketens waren oorspronkelijk 'kleine zonnen'* – en het verschil tussen deze en de zon is dat de zon in de evolutionaire ontwikkeling van zijn spirituele aard en vermogens ver vooruit is op de planeetketens. Een belangrijk punt is hier dat het manvantara van een planeetketen korter duurt dan het manvantara van een zonneketen.

Een voorbeeld: wanneer de planeetketen van de aarde het einde van haar manvantara heeft bereikt, sterft ze, en de innerlijke beginselen van al haar bollen gaan hun paranirvāṇa binnen. Wanneer de wederbelichaming van deze planeetketen karmisch moet plaatsvinden, vindt dezelfde afdaling van de hogere beginselen door de innerlijke werelden plaats als bij de geboorte van een zonnestelsel. De nieuwe planeetketen wordt aangetrokken tot haar eigen zonnestelsel, bereikt dat als een komeet en zwerft periodiek in en uit haar ouderlijke zonnestelsel en zelfs in en uit de diepten van het melkwegstelsel. Uit verschillende richtingen wordt op deze komeet, de planeetketen in wording, aantrekkingskracht uitgeoefend, maar ze zoekt haar weg voortdurend naar die groep van sterrenhopen die de dierenriem wordt genoemd, aangetrokken door de spiritueel-magnetische fohatische polariteit. Tenslotte blijft ze binnen ons zonnestelsel, aangetrokken door onze zon, waaromheen ze wentelt in een baan die later elliptisch of misschien cirkelvormig wordt. Na dus in de galactische diepten een omzwervende komeet te zijn geweest, vindt ze opnieuw haar plaats in het leven en wordt een planeet in de eerste stadia van haar vroegste ronden.

De vraag kan rijzen hoe groot de macht van de zon is over de zogenaamde periodieke kometen, omdat de astronomie heeft aangetoond dat vele daarvan ver de ruimte in reizen, misschien wel dertigmaal de afstand van Neptunus tot de zon, en men erkent ook dat de oorzaak van de periodiciteit van bepaalde kometen de aantrekkingskracht van de zon is.

De aura of het aurische ei van een entiteit strekt zich ver voorbij haar fysieke voertuig uit. Dus het aurische ei van een hemellichaam kent voor zijn verschillende lagen verschillende grenzen; hoe hoger en hoe spiritueler de laag is, des te verder hij zich van het centrum uitstrekt, en hoe dichter of stoffelijker hij is des te kleiner is zijn bereik. De

*De naam die in de oude hindoegeschriften aan de planeten wordt gegeven is ādityа's, zonen van Aditi; en hoewel over Aditi gewoonlijk wordt gezegd dat zij het leven heeft geschonken aan acht 'zonzonen', waarop wordt gedoeld in het commentaar van HPB in *De Geheime Leer* (1:130-1), wordt bij andere gelegenheden het aantal ādityа's opgegeven als twaalf.

psychische, spirituele en goddelijke lagen van het aurische ei van de zon hebben een immense reikwijdte en dringen ver in het melkwegstelsel door, waarbij de goddelijke in feite de grenzen van het melkwegstelsel bereiken.

Alle hemellichamen zijn in essentie levende wezens, uitdrukkingen van een monade; we kunnen dan inzien waarom een komeet die door karmische banden tot de familie van de zon behoort, binnen de aantrekkingskracht van de hogere lagen van het aurische ei van de zon wordt gehouden, hoever zo'n komeet misschien ook door en in de galactische ruimten zwerft. Met andere woorden, de zon houdt zijn eigen kometen, en dat zijn de periodieke, onder controle. Terwijl dus het rijk van de zon op de lagere gebieden omvat wat gewoonlijk het zonnestelsel wordt genoemd, kan de macht en dus de aantrekkingskracht van de meer spirituele lagen van het aurische ei van de zon door fohatische affiniteit zelfs reiken tot de kometen die tussen de sterren van de melkweg zwerven.

Een volledig gemanifesteerde planeetketen bestaat uit zeven rūpa-bollen, of bollen met een vorm, in verschillende graden van ijlheid, en uit vijf quasi-etherische of arūpa-bollen – twaalf in totaal. Eenvoudigheidshalve trekt HPB een sluier over de vijf hoogste bollen en schetst een schitterend beeld van de uit zeven bollen bestaande planeetketen.

Elk van deze bollen begint op zijn eigen gebied, zichtbaar of onzichtbaar, zijn manvantarische loopbaan als een komeet; zodat we zowel fysieke kometen hebben als kometen op elk van de zes andere kosmische gebieden boven ons zichtbare kosmische gebied. Vervolgens vormt elke komeet zich om een layacentrum – op welk kosmisch gebied zij zich ook manifesteert – met als doel door verdichting rond zichzelf een bol op te bouwen.

Een vrij groot aantal kometen die tot de familie van de zon behoren, vertoont een zeer interessante aantrekkingskracht tot de enorme planeet Jupiter; ze worden door de astronomen de 'kometenfamilie van Jupiter' genoemd. Men kan zich afvragen wat de relatie is tussen Jupiter en zijn kometenfamilie. Er zijn twee belangrijke redenen voor deze aantrekking: de enorme psychomagnetische of vitale aantrekking van de planeet zelf, en de nog sterkere en mystiekere invloeden van de rāja-zon 'achter' Jupiter.* We kunnen zeggen dat de rāja-zon de generaal is

*Vgl. *De Mahatma Brieven*, blz. 181.

en Jupiter de voornaamste adjudant. Verder is deze groep kometen karmisch verbonden met zowel ons universele als ons eigen zonnestelsel.

Laten we nu in het kort de bouw van een planeetketen schetsen, waarbij we onze beschouwing beperken tot de komeet waarvan het de bestemming is de laagste of bol D van onze aardketen te vormen.

Geen enkele komeet die voor het eerst het hoogste subgebied van een kosmisch gebied binnentrekt – zoals ons eigen laagste of fysieke kosmische gebied – bestaat uit de grove stof van dat gebied, maar in werkelijkheid uit etherische stof die 'doorbreekt' vanuit het aangrenzende hogere gebied. Astronomen nemen aan dat een komeet alleen uit gewone gasvormige fysieke materie bestaat, die om zich heen een min of meer groot lichaam van kosmisch stof en asteroïde-deeltjes heeft verzameld. Hoewel dit proces in steeds toenemende mate plaatsvindt, en in het bijzonder vanaf de tijd dat ze zich tenslotte in haar baan heeft gevestigd, is een komeet in haar eerste begin in essentie opgebouwd uit stof die niet tot ons fysieke kosmische gebied behoort.

Alle hemellichamen hebben een spirituele oorsprong. Het zijn pelgrims – 'horizontaal' gaande door een of ander gebied en 'verticaal' van het hoogste tot het laagste gebied. Hier zien we Plato's filosofische kruis van de geest die in de stof werkt en deze beïnvloedt. Een komeet is dus oorspronkelijk een solaire of planetaire monade. Ze daalt omlaag door de gebieden van de ruimte en verzamelt haar voertuigen die ze na haar vorige belichaming had afgeworpen. Wanneer ze dit gebied bereikt, wordt ze voor ons geleidelijk waarneembaar, en dat is het begin van haar volledige zevenvoudige bestaan – precies zoals de reïncarnatie van een mens als een volledig zevenvoudig wezen in de moederschoot begint.

Als zo'n komeet erin slaagt om niet gevangen en opgeslokt te worden door een van de zonnen die ze op haar interstellaire reis naar ons zonnestelsel passeert, komt ze binnen de sfeer van de psychovitale magnetische greep van de titanische krachten die in en uit onze zon stromen. En omdat ze tegelijk door onze zon wordt aangetrokken en afgestoten, raakt ze gevangen in dit evenwicht van krachten – en deze bipolaire aard van de zwaartekracht schenkt de komeet veiligheid in haar rondwentelingen om de zon. Daarna wordt de komeet een individueel lid van onze zonnefamilie, in dit geval bol D van onze planeetketen. De andere elf bollen van de keten waartoe deze komeet behoort, maken op dezelfde wijze een aanvang met de beginfasen van hun bestemming.

Het zijn de respectieve levenskrachten van elke bol van de maanketen* of van de keten van een ander planetair samenstel, die de respectieve layacentra, de centra van slapende energieën voortbrengen of worden. Een layacentrum is niet iets stoffelijks. Er is geen layacentrum wanneer er geen wezen is, hetzij kosmisch of menselijk. Een layacentrum is niet iets dat in de ruimte bestaat, waar levenskrachten (laten we zeggen van de maanketen) naartoe stromen. Er is een ketenlayacentrum, dat in zichzelf de bol-layacentra bevat. Daarom zou er geen bol-layacentrum kunnen zijn voordat alle levensessenties en levensenergieën van bol A van de maanketen die bol als een dood lichaam hebben achtergelaten. Het totaal van deze levensessenties die bol A van de maanketen verlieten, werd een layacentrum.

Zo'n layacentrum, bestaande uit de spiritueel-psychomagnetische vitale essenties van een bol van de planeetketen, moet een plaats hebben. Moeten we zeggen dat het zich binnen of buiten ons zonnestelsel bevindt? Het laatste. In de diepten van de kosmische ruimte bevinden deze layacentra zich in een toestand van sluimer, als slapende levenskiemen. Maar de tijd komt dat ze weer actief worden en de opkomende drang voelen tot een nieuwe manifestatie – zoals de menselijke entiteit in devachan de zwakke opleving voelt van de begeerte om zich weer naar de aarde te begeven als de tijd nadert om opnieuw te incarneren. Wanneer dit gebeurt in een bol-layacentrum, begint dat te bewegen en baant het zich met toenemende snelheid een weg vanuit de kosmische diepten, zwerft op een wat grillige manier rond, wordt nu door de ene dan door de andere zon aangetrokken waarmee het bepaalde karmische banden heeft, ontwijkt hem, vliegt er voorbij op de vleugels van zijn bestemming, wordt door een andere zon aangetrokken, en ondergaat daar misschien hetzelfde lot. Tenslotte nadert het, aangetrokken door sterkere banden van verwantschap, ons zonnestelsel en wordt door onze zon binnen de grenzen van zijn eigen rijk getrokken en vastgehouden – een karmische terugkeer naar huis.

Door de aantrekkingskracht van de hogere lagen van het aurische ei van de zon worden de periodiek terugkerende kometen die tot de zonnefamilie behoren, maar die door de galactische ruimten tussen de sterren zwerven, in toom gehouden. Omdat niet alle kometen regelmatig terugkeren, worden vele daarvan om karmische redenen slechts tijde-

---

*Vgl. *De Geheime Leer,* 1:199-203.

lijk naar onze zon aangetrokken, wervelen om hem heen tijdens hun gang door ons zonnestelsel, en verlaten hem dan om hun zwerftochten voort te zetten naar juist die punten in de ruimte die hun respectieve doelen zijn, waarbij elke komeet die niet-periodiek terugkeert door haar eigen zon wordt aangetrokken.

Dat de zon met zijn begeleidende planeten zelf in beweging is, beïnvloedt op geen enkele manier de aantrekking die wordt uitgeoefend op de periodiek terugkerende kometen die tot zijn familie behoren, omdat die psychomagnetische aantrekkingskracht in en door de hogere lagen van het aurische ei van de zon werkt. Dit geeft ons een beeld van onze zon die zich door de ruimte beweegt, ieder moment zijn eigen periodiek terugkerende kometenfamilie beïnvloedt, en op deze wijze voortdurend wijzigingen aanbrengt in de individuele bewegingen van die kometen.

Sommige van onze periodiek terugkerende kometen die tussen de zonnen van de galactische ruimten zwerven, worden op hun enorm lange pelgrimstocht karmisch tijdelijk tot een of andere zon aangetrokken, maar keren tenslotte altijd terug naar onze zon – tenzij ze het lot ondergaan door een andere zon te worden gevangen en door de verschrikkelijke krachten daarvan te worden vernietigd. Deze kometentragedie komt nogal eens voor, waarna zo'n komeet die op een mislukking uitliep, zeer snel, in kosmische tijd gezien, opnieuw een poging tot manifestatie onderneemt.

Iedere planeet is, als we het hogere deel van haar constitutie als een planeetgeest beschouwen, zowel kind als broer van de zon – broer is misschien het betere woord. Maar wanneer een entiteit, die aldus als een levensatoom uit het hart van de zon is geboren, haar evolutionaire pelgrimstocht in tijd en ruimte begint, onderscheidt ze zich als entiteit evenzeer van de zon als de zon zelf verschilt en zich onderscheidt van andere zonnen. Elk van de planeten belichaamt zich na het beëindigen van haar pralaya opnieuw als een nevelvlek. Als ze uit de diepten van de stellaire ruimte tevoorschijn komt, wordt ze langzaam aangetrokken tot de zon die haar leider was in haar vorige ketenbelichaming. Zo'n entiteit die een zonnestelsel bereikt, is dan een komeet geworden die om haar eigen zon wentelt. Er bestaat nu een evenwicht in de verhouding tussen de zon en de komeet; en deze komeet wordt met het verstrijken van de eeuwen steeds dichter en vaster, en komt tenslotte in een regelmatige baan om de zon waarheen ze werd aangetrokken.

Na verloop van tijd krijgt een nieuwe planeetketen haar vaste plaats in het zonnestelsel en vindt haar baan op bijna dezelfde plek die ze tevoren innam als de vroegere planeetketen. Als haar vroegere bollen, nu manen, nog niet zijn uiteengevallen in hun respectieve levensatomen, wordt de nieuwe keten aangetrokken door en voelt ze de overeenkomstige aantrekkingskracht van deze dode bollen, die nu haar manen worden op de verschillende gebieden, en samen vervolgen ze daarna hun baan om de zon, tot de maan tenslotte in kosmisch stof uiteenvalt. Sommige planeetketens die in evolutie verder zijn gevorderd dan onze aarde, en spiritueler van aard zijn, hebben een gelukkiger lot, want hun manen zijn allang uiteengevallen. Met andere woorden, ze worden niet, zoals wij, geplaagd door een kāmarūpische maan of wachter op de drempel.[8]

Er zijn geen essentiële verschillen tussen de occulte processen bij de geboorte van een planeet en die van een mens. In beide gevallen is er een ouder, de ei-drager, en een ouder die het zaad strooit. In beide gevallen vindt er een verstoffelijking plaats, een afdaling uit de meer etherische naar de grovere rijken van het stoffelijke bestaan. Wanneer het laagste punt van de neergaande boog is bereikt, begint er een overeenkomstige opgang die de entiteit, hetzij een wereld of een mens, terugvoert naar de spirituele rijken. In het geval van de mens gebeurt dit bij de dood, en in zeldzame gevallen bij inwijding.

De twaalf fohatische magnetismen

De aarde herhaalt de algemene structuur, krachten en substanties van het zonnestelsel waartoe ze behoort; en op overeenkomstige wijze die van de dierenriem, en op een nog grotere schaal die van het melkwegstelsel. Er zijn dus in feite twaalf verschillende fohatische of spiritueel-magnetische krachten die door de aarde werken, en elk van de twaalf bollen van onze planeetketen aarde is het brandpunt van een van de twaalf magnetische polen, zowel van het zonnestelsel als van de dierenriem.

De tekens van de dierenriem zijn symbolen die uit de grijze oudheid tot ons zijn gekomen; en in veel delen van de wereld, zoals Rome, Griekenland, Babylon, Egypte en Hindoestan, zijn de namen van deze tekens, die ook aan de huizen zijn gegeven, dezelfde; in andere delen van de wereld, zoals in China, verschillen de namen van de huizen volledig van die welke tegenwoordig in gebruik zijn in Europa en Amerika. Hoewel de tekens dezelfde naam hebben als de sterrenbeelden of huizen van de dierenriem, en hun volgorde gelijk is, zijn de tekens niet hetzelfde als de huizen.

Wat is dan het verschil tussen de tekens en de huizen van de dierenriem? De tekens zijn de weerspiegeling op en in onze aarde van de twaalf sterrenbeelden of huizen van de hemelzodiak. Met andere woorden, de twaalf hemelhuizen weerspiegelen zich in en op onze aarde, waarbij elke fohatische magnetische emanatie van de dierenriem zijn overeenkomstige fohatische magnetische effect of weerspiegeling in onze aarde teweegbrengt. Het gevolg hiervan is dat onze aardbol in feite elektromagnetisch wordt beheerst door twaalf polen, d.w.z. zes fundamentele magnetismen, die elk tweepolig zijn.

De *tekens* van de dierenriem hebben daarom alleen op onze aarde betrekking; maar het is natuurlijk wel zo dat deze zelfde twaalf polaire magnetismen, die in de andere planeten tot uitdrukking komen, zoals ze dat ook in onze eigen planeet doen, door die andere planeten van het zonnestelsel even sterk worden gevoeld. Vanuit een ander gezichtspunt wordt duidelijk dat de tekens van de dierenriem kunnen worden beschouwd als de twaalf invloedssferen of rijken die onze

aardbol doordringen en omringen, en dus beheersen. Hoewel deze invloedssferen – als bepaalde delen van onze aarde en haar atmosfeer – onzichtbaar en ontastbaar zijn, behouden ze geografisch als het ware hun plaats, en zijn dus segmenten van de dierenriem van de aard-sfeer.

Het is gebruikelijk dat men begint met het teken Ram (Aries) bij de lentenachtevening, omstreeks 20 maart, zodat het teken Ram, omdat het 30° lang is en elke graad vrij nauwkeurig overeenkomt met een dag van 24 uur, van 20 maart tot ongeveer 20 april duurt. De volgende dag is het begin van het teken Stier (Taurus), dat duurt tot 20 mei; en zo het jaar door tot de laatste graad van Vissen (Pisces) in maart wordt bereikt. In dit verband wil ik opmerken dat de precessie van de equinoxen niet uitsluitend wordt teweeggebracht overeenkomstig de verklaring van de huidige astronomie, maar in de eerste plaats door de twaalf fohatische magnetismen van de sterrenbeelden van de hemelzodiak. Daardoor schuiven de tekens vooruit – in 'precessie' – door de hemelzodiak met een snelheid van ongeveer één teken per 2160 jaar. En 2160 × 12 is 25.920 jaar: dat is een van de grote jaren van de archaïsche astrologie-astronomie. Elk van deze perioden van 2160 jaar wordt in de theosofische literatuur een messiaanse cyclus genoemd.

Het hier afgebeelde diagram dat de overeenkomsten van de bollen van onze planeetketen met de tekens van de dierenriem aangeeft, laat zien hoe elke bol onder de individuele invloed staat van één van de sterrenbeelden. Anders gezegd, elk van de twaalf bollen van onze aardketen is een brandpunt van de bijzondere fohatische emanatie die stroomt uit het sterrenbeeld van de hemelzodiak waarmee de bol de nauwste magnetische verwantschap heeft; niettemin werken alle twaalf sterrenbeelden in en door elk van de bollen van de keten.

De bewegingen in ons zonnestelsel zijn zo talrijk (niet alleen de zon, maar ook iedere planeet, heeft als een individueel wezen zijn eigen bewegingen), dat het een hopeloze taak zou zijn te proberen ze alle tot in details te verklaren. Uiteindelijk zijn al deze verschillende zonne- of planeetbewegingen rechtstreeks terug te voeren tot twee hoofdoorzaken: (a) krachten van psychospirituele aard, ingeboren in het individuele of hemellichaam zelf, en (b) de voortdurende en ononderbroken invloed van de twaalf fohatische magnetismen van de sterrenbeelden van de dierenriem. Een van de interessantste van deze bewegingen is wat astronomen de draaiing van de apsidenlijn van de respectieve

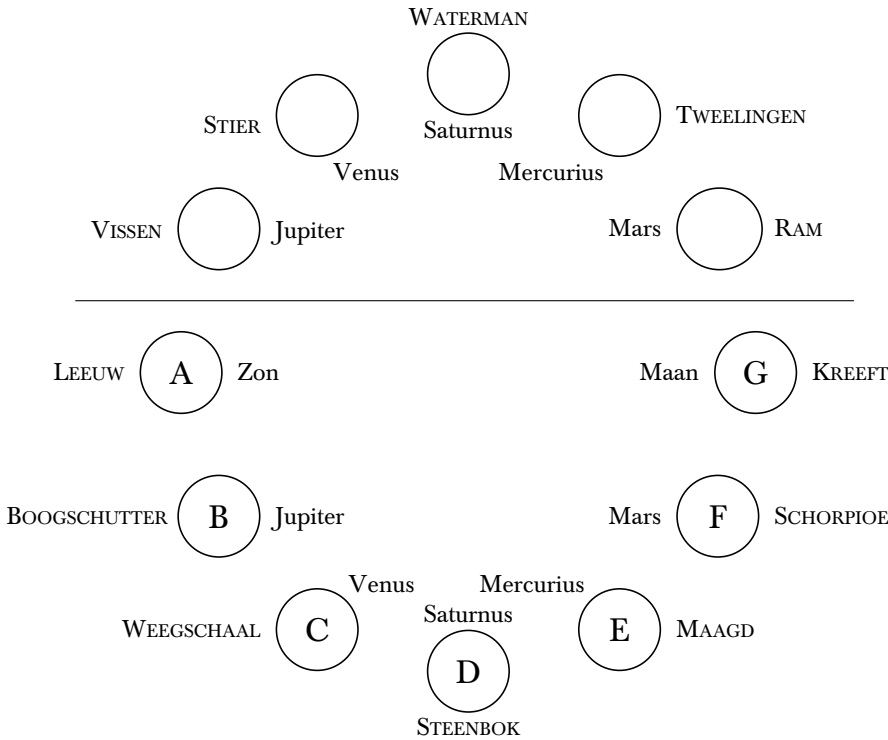

planeetbanen* noemen. In het geval van de aardbaan veroorzaakt dit een zeer langzame eeuwen durende verandering of reeks van veranderingen in de manier waarop de twaalfvoudige magnetismen van de sterrenbeelden onze planeet beïnvloeden, waarmee een andere maar soortgelijke verandering moet worden gecombineerd, die wordt veroorzaakt door de precessie van de equinoxen in een richting tegengesteld aan die van de apsidenlijn. Er is een derde belangrijke beweging, de omkering van de polen van de aarde, die zelfs veel en veel

*De uiteinden van de apsidenlijn (de grote as) van de aardbaan, bijvoorbeeld, zijn volgens de astronomie gericht op twee sterrenbeelden van de hemelzodiak, Boogschutter (Sagittarius) en Tweelingen (Gemini), en deze lijn beweegt zich gestaag en langzaam oostwaarts, met zo'n snelheid dat naar schatting in 108.000 jaar een volledige rondgang wordt gemaakt. Natuurlijk voltrekt de rondgang van de apsidenlijn van elke andere planeet zich in een eigen tijdsperiode.

langer duurt dan die van de omloop van de apsidenlijn.

Al deze verschillende bewegingen, van hetzij onze aarde of een andere planeet, of de zon zelf, zijn ongetwijfeld enigszins mechanisch van aard, omdat het bewegingen van lichamen zijn; niettemin is in en achter alle de regelende en leidende kracht aanwezig van verheven spirituele intelligenties. Juist deze inwerking van de geest op de stof van het zonnestelsel brengt de schoonheid en regelmaat, de wet en orde, voort die in elk tijdperk de eerbied van de mensen hebben gewekt.

Op deze manier draagt de aarde in haar bewegingen de tekens van de dierenriem, die delen van haarzelf zijn, met zich mee; door de twaalf fohatische magnetismen van de hemelzodiak ontstaat zo de verschuiving van de tekens ten opzichte en tegen de achtergrond van de sterrenbeelden, wat niet alleen de precessie van de equinoxen voortbrengt, maar ook andere bewegingen van de aardas. Deze andere bewegingen veroorzaken de uitzonderlijke catastrofale gebeurtenissen, die het begin en het einde markeren van wortelrassen en ook van hun belangrijkste onderrassen.

De bolzodiak

We hebben gezien dat de tekens van de dierenriem zich binnen het aurische ei van onze aardbol bevinden, en dat ze niet hetzelfde zijn als de sterrenbeelden van de hemelzodiak. Er is bovendien gezegd dat zowel elke planeetketen als elke bol daarvan, niet slechts is voortgebracht door haar eigen monadische svabhāva, maar ook dat de twaalf fohatische magnetismen van de twaalf sterrenbeelden nauw zijn betrokken bij deze inherente magnetische svabhāva's bij het voortbrengen van de planeetketens en hun respectieve bollen.

Hieruit zien we dat de tekens van de dierenriem van een bol van een planeetketen gelokaliseerde velden of brandpunten zijn en dat elk van deze velden een deel is van het aurische ei van een bol die, naast zijn eigen svābhāvische magnetisme, het overeenkomstige fohatische magnetisme weerspiegelt dat van een van de sterrenbeelden van de zodiak uitgaat. Een bol van een planeetketen is dus omgeven door zijn eigen twaalfvoudige zodiakale ring en elk van deze velden is een van de twaalf tekens van de bolzodiak. We kunnen ons dit twaalfvoudige magnetisme voorstellen als een stroom uit het hart van het aurische ei van zo'n bol; deze stroom spreidt zich in waaiervormige sectoren uit, die de gordel of ring vormen die uit de twaalf tekens van de bolzodiak bestaat.

We zien dus dat elk teken van de bolzodiak, als gevolg van de vermenging van deze twaalfvoudige zodiakale magnetismen met het twaalfvoudige inherente magnetisme van de svabhāva van een bol, een dubbele twaalfvoudige aard heeft: (a) het magnetisme van de svabhāva van de bolmonade; en (b) de magnetismen van de twaalf sterrenbeelden van de hemelzodiak. Alles werkt samen met al het andere, en dat is de reden dat de monaden van de verschillende klassen in staat zijn hun passende gebieden van evolutionaire ervaring te vinden, niet alleen op enig deel van het aardoppervlak, maar ook in elk van de heilige planeetketens van ons zonnestelsel.

De loka's en tala's,* zoals de esoterische filosofie ze noemt (d.w.z. de verschillende werelden waarin de evoluerende levensgolven, die door

---

*Zie voor een nadere verklaring van loka's en tala's blz. 283ev.

elke planeetketen circuleren, wonen en waar ze doorheen trekken), worden in feite opgebouwd en geactiveerd door de dubbele en samengestelde magnetismen, waardoor elk van de tala's en loka's psycho-elektrisch en psychomagnetisch geheel overeenstemt met de verschillende magnetische emanaties. Daarom is elke loka en tala twaalfvoudig van aard en bestaat uit een gemanifesteerd zevental en uit een meer spiritueel vijftal, vrijwel zoals de twaalf bollen van een planeetketen bestaan uit zeven gemanifesteerde bollen en vijf die tot de arūpa-werelden behoren. In dit verband is er een interessante passage in een van de brieven van HPB:

> . . . *elk van de 7 bollen of planeten van onze keten heeft zo'n dubbele zevenvoudige cirkel* van RINGEN – in dit geval is Saturnus de enige *half*openhartige en oprechte planeet.*

Er is hier te veel aandacht geschonken aan de *woorden* over Saturnus en de zogenaamde ringen die hem omgeven in het vlak van zijn equator. Maar eigenlijk wordt hier verwezen naar de dubbele reeks van gemanifesteerde loka's en tala's waarvan er gewoonlijk zeven worden opgesomd, terwijl aan de meer spirituele loka's en tala's stilzwijgend wordt voorbijgegaan.

Als we bedenken dat de loka's en tala's werkelijke werelden zijn, samengesteld uit de gecombineerde magnetismen die de planeetketens en hun respectieve bollen opbouwen, dan begrijpen we wat HPB bedoelt wanneer ze spreekt over 'een dubbele zevenvoudige cirkel van ringen'. Haar verwijzing naar Saturnus is slechts een manier om te zeggen dat de Saturniaanse bhūr-loka en pātāla een equatoriale ring hebben verzameld die, door de nauwe onderlinge betrekking tussen onze fysieke bol en de bol van Saturnus, voor ons tenminste gedeeltelijk zichtbaar is. In feite wordt onze aarde in de ruimte omringd door een betrekkelijk dik en dicht 'continent' van stof dat tot het zonnestelsel behoort en waarvan we ons niet bewust zijn omdat onze ogen zich zó hebben ontwikkeld dat ze erdoorheen zien.

Hieraan kan worden toegevoegd dat dit onderwerp van het door elkaar heen werken van de loka's en tala's bij de bouw van een bol van een planeetketen een van de moeilijkste is om te begrijpen. We moeten bijvoorbeeld duidelijk voor ogen houden dat er naast onze eigen menselijke levensgolf andere levensgolven, families van monaden, zijn die

---

* *The Letters of H.P. Blavatsky to A.P. Sinnett*, blz. 245.

elkaar in periodieke circulaties rond de bollen van de planeetketen opvolgen, en die in dat proces in regelmatige volgorde door de verschillende loka's en tala's trekken die tot elke bol behoren. Bovendien is iedere loka en tala van elke bol onderworpen aan en staat onder de respectieve en verschillende invloeden van de twaalfvoudige magnetismen of tekens van die bepaalde bolzodiak, waarvan de bollen zelf als samengestelde of geïndividualiseerde eenheden van de keten worden beschouwd.

Samenvatting: laten we ons een monade voorstellen, een kosmische kiem of hiraṇyagarbha, die aan haar periode van manvantarische manifestatie begint. Deze kosmische kiem zal tenslotte uitgroeien tot, laten we zeggen, een bol van een planeetketen, zoals onze aarde, in haar vroegste stadia van ontwikkeling. Terwijl de kosmische kiem zich ontvouwt, laat ze voortdurend vanuit zichzelf al de verschillende substanties en krachten stromen die onmiddellijk na hun emanatie samenvloeien met de twaalfvoudige fohatische magnetismen van het algemene veld van het zonnestelsel – en deze magnetismen komen voort uit de zodiak van de sterrenbeelden.

Wanneer deze kosmische kiem van onze aarde zich ontvouwt en een bol wordt, gebeurt dat door het vormingsproces van de verschillende loka's en tala's, twee aan twee; en deze werelden, of loka's en tala's, zijn zelf gevormd uit magnetische, geëmaneerde substanties. Zo werd onze bol gebouwd uit de twaalf paren loka's en tala's, waarvan zeven paren gemanifesteerd zijn en vijf paren niet.

Het aurische ei van een bol is het algemene terrein of het allesdoordringende lichaam van de geest-substantie die voortkomt uit het hart van de kosmische monade of kiem en die dat hart omringt; en dus omvat en doordringt het aurische ei alle loka's en tala's, waaronder natuurlijk onze fysieke aardbol, die bhūr-loka en pātāla is, opgevat als een paar. Elk van deze werelden, besloten binnen het aurische ei, heeft daarom naar analogie haar eigen aspect van de bolzodiak van tekens, zoals ook onze bol, de aarde, dat heeft. En elk van deze tekens, op welk gebied ook, van het zuiver spirituele via alle tussenliggende gebieden tot het grofstoffelijke, is het brandpunt van het speciale terrein van activiteit van een van de sterrenbeelden van de hemelzodiak, en is daarom bekend onder dezelfde naam die dat sterrenbeeld heeft. Zo heeft in zekere zin elk van deze verschillende loka's en tala's – elk paar is een wereld, en alle samen vormen ze de totaliteit van een bol – zijn eigen zodiak van tekens of twaalfvoudige veld van fohatische magnetismen.

Het aurische ei: kosmisch en microkosmisch

Elke entiteit heeft haar eigen aurische ei; en hoe verder de entiteit is geëvolueerd des te volmaakter is het aurische ei ontwikkeld en des te sterker is de werking daarvan. Sommigen veronderstellen dat het aurische ei niet meer is dan de vitale aura (of astraal-vitaal-stoffelijke atmosfeer) die een levend wezen omgeeft; dat is echter alleen zijn laagste uitdrukkingsvorm, en het fysieke lichaam is in werkelijkheid het bezinksel van deze vitale aurische atmosfeer die door het aurische ei wordt geëmaneerd.

Heel nauwkeurig uitgedrukt kunnen we zeggen dat het aurische ei elk deel van de constitutie van een entiteit omringt en dat het zich op alle gebieden ervan tot uitdrukking brengt in overeenstemming met de wetten en krachten en substanties die tot een bepaald gebied behoren en daarop werken. Elk van de verschillende monaden die samen de volledige constitutie van een wezen vormen, wordt omgeven door een kern of verdichting van deze levende en intelligente aura, die gedeeltelijk emaneert uit elke monade en gedeeltelijk behoort tot het algemene aurische ei. En die kern werkt dus als een spirituele, psychovitale zenuwknoop of -centrum voor elk gebied en voor de monade die door deze kern wordt omringd. Al deze verschillende kernen of brandpunten van actief bewustzijn, die zich uitstrekken van het goddelijke tot het fysieke, kunnen worden voorgesteld als een zuil van licht.

Zo heeft de zon zijn eigen individuele aurische ei waardoorheen, als in een elektrisch veld, de neerdalende en opklimmende krachten en substanties werken, die voortdurend in zijn constitutie actief zijn en zich vermengen. Bovendien heeft elk van de twaalf bollen van de zonneketen zijn eigen *geïndividualiseerde* aurische ei, wat overeenkomt met de verschillende monaden in de menselijke constitutie. Met elke planeetketen is het precies zo: elke bol ervan, en daarom onze aarde, heeft zijn geïndividualiseerde aurische ei, maar het grotere aurische ei van de hele keten omsluit ze alle.

De werkings- of stralingssfeer van de goddelijke en spirituele delen van elk aurisch ei reikt tot de sterren van het melkwegstelsel, en mogelijk zelfs verder; de werkingssfeer van de laagste delen van het aurische

ei van een entiteit reikt echter weinig verder dan het astraal-fysieke voertuig. Zo komt de mens via de goddelijke en spirituele delen van zijn constitutie werkelijk in 'aanraking' met alle dingen in een gebied dat tot de sterren reikt; in zijn tussenliggende of psychomentale delen reikt de invloed van het aurische ei veel minder ver, maar beslaat niettemin ons zonnestelsel; terwijl de invloedssfeer van de laagste delen van zijn aurische ei nauwelijks verder reikt dan zijn astraal-vitale aura die zijn astraal-fysieke lichaam omgeeft.

Wat we het rijk van de zon noemen – dat de hele ruimte omvat binnen het bereik van de goddelijke, spirituele, mentale en zelfs psychomagnetische straling van onze zon – bestaat uit de planeetketens die tot ons eigen zonnestelsel behoren en tevens uit de interplanetaire gebieden van de ruimte. Al deze planeetketens zijn dus gehuld in de veelsoortige straling van de zon; maar de kracht van de zon is zo geweldig, zelfs in zijn laagste delen, de fysieke bol en de omhulsels daarvan, dat zijn vitaal-astraal-stoffelijke straling zich zelfs tot de fysieke grenzen van zijn rijk* uitstrekt. Zo komt het dat de aura van het aurische ei van iedere entiteit binnen ons zonnestelsel tot elk deel van het zonnedomein reikt: ten volle op de gebieden van de hoogste delen van het aurische ei van de entiteit; minder in de tussenliggende delen; en slechts in geringe mate in de lagere delen van haar aurische uitstraling.

Het zijn juist deze individuele maar onzichtbare invloedssferen, voortvloeiend uit het aurische ei die, in het geval van de planeten, door de Ouden de 'kristallijnen sferen' werden genoemd. Ze namen het woord kristallijn niet letterlijk, evenmin als wij denken dat deze sferen zijn opgebouwd uit echt glas of kristal. Hun bedoeling was: sferen die volkomen onzichtbaar zijn, maar toch in hun lagere delen bestaan uit vitaal-astrale substantie, en uit spirituele en mentale substantie in hun hogere delen, die samen de respectieve aurische eieren van de verschillende planeten vormen.

Verder heeft elk van de planeten die om onze zon draaien die zon als haar centrum; en omdat het hele zonnerijk substantieel, en daarom

---

*Het is misschien interessant op te merken dat Mārtāṇḍa, en ook Mritāṇḍa, allebei namen in de Sanskrietliteratuur voor de zon, 'sterfelijk ei' betekenen (van *mrita*, sterfelijk, en *aṇḍa*, ei) – wat doelt op het sterfelijke of niet-blijvende deel van het Ei van Brahmā, d.w.z. in het bijzonder op de zichtbare zon die het fysieke voertuig van de solaire Brahmā is. Op precies dezelfde wijze is het menselijk lichaam het sterfelijke deel van zijn constitutie of aurische ei.

in zekere zin vast is, is elke planeet, wat in feite betekent elke planeetketen en de daarvan uitgaande aurische sfeer, een substantieel lichaam, met de zon als haar middelpunt. Elk omgeeft de zon als een onzichtbare sfeer; de zichtbare planetaire bol is de kern of de ontwikkeling van het layacentrum op het fysieke gebied van dit kleinere Ei van Brahmā.

Het beeld dat we zo van het Ei van Brahmā van ons zonnestelsel krijgen, is dat van een ingewikkeld en toch zeer harmonisch samenwerkend en verstrengeld stelsel van 'kristallijnen' sferen, en elke sfeer is het 'lichaam' van een planeet; en het gemeenschappelijke centrum van dit samenstel van planeten is de zon. Dit moet echter niet tot de veronderstelling leiden dat die segmenten van het aurische ei van de zon die zijn eigen tekens van de zodiak zijn of bevatten, de enige besturende centra van de bekende of onbekende planeten zijn; want elk van de zodiakale tekens van de zon, of van een van zijn bollen, heeft betrekking op en is geïndividualiseerd voor respectievelijk de hele zonneketen en voor elk van zijn bollen, waarvan onze zichtbare zon er één is.

Dit voert ons tot een heel belangrijk punt van de esoterische astrologie. Al is het waar dat elk wezen en ding in ons universele zonnestelsel blootstaat aan de twaalf soorten fohatisch magnetisme van de hemelzodiak, toch vormen deze een *diffuse* twaalfvoudige aurische oceaan. Met andere woorden, al beïnvloeden deze magnetismen van de sterrenbeelden iedere planeet en bol in het universele zonnestelsel krachtig en gedurende het hele manvantara, toch zijn die invloeden eerder algemeen en diffuus dan specifiek en rechtstreeks. In het geval van *ons* zonnestelsel is het niet alleen de zon, maar zijn het alle planeetketens die onze aardketen op hun eigen manier beïnvloeden, en deze planetaire spiritueel-aurische individualiteiten zijn wat de Ouden de kosmokratores noemden: de wereldbouwers van onze aarde en haar keten van bollen.

Op dezelfde wijze worden de twaalf soorten fohatisch magnetisme van de hemelzodiak 'geleid' door en via de zon en deze andere planeten van ons zonnestelsel. De kracht die door de andere planeetketens op onze aarde en haar keten wordt uitgeoefend is dus niet alleen die van de individuele svābhāvische invloed van elke planeetketen en haar bollen, maar de zon en deze andere planeetketens leiden en individualiseren, gezamenlijk en individueel, de diffuse, twaalfvoudige magnetismen die uit de hemelzodiak stromen. Onze eigen aarde speelt

natuurlijk dezelfde rol voor alle andere hemellichamen van ons zonnestelsel, die zij individueel voor onze aarde spelen, waarbij ieder zijn eigen karakteristieke invloed bijdraagt – een zeer suggestief beeld van de zich vermengende en op elkaar inwerkende krachten en substanties die gedurende het hele manvantara van ons zonnestelsel actief zijn.

Het astro-theogonische aspect van de kosmos

Ieder hemellichaam dat we kunnen zien is de fysieke manifestatie op dit gebied van een inwonende kosmische geest. Het goddelijke wezen dat zich door een zon manifesteert is een zonnegeest of god. De entiteit die zich door een planeet manifesteert is een planeetgeest, het hoofd van zijn hiërarchie.

Hoe hoger een wezen op de levensladder staat, des te volmaakter het in zijn bewustzijn en wil harmonieert met de essentie van de hiërarchie waarvan het deel uitmaakt. De zon, bijvoorbeeld, die zelf geen willekeurige bewegingen maakt, houdt zich door de eeuwen heen nauwkeurig aan zijn plaats in de ruimte en volgt een vast pad in zijn baan tussen de andere zonnestelsels van de melkweg. Een planeet of planeetgeest is op dezelfde manier gebonden aan de regels van de hiërarchie waarvan ze deel uitmaakt. Ze is, bij wijze van spreken, een van de radertjes in het wiel van het kosmische mechanisme.

Elk stellair wezen heeft in zijn constitutie samenstellende delen die in het esoterische boeddhisme als volgt worden genoemd: ten eerste een dhyāni-boeddha, dan een hemelse boeddha, dan een hemelse bodhisattva, vervolgens bepaalde intermediaire elementen, en tenslotte de fysieke bol die we aan de hemel zien. Zo'n samengestelde entiteit stuurt zijn invloeden of energieën door het hele universum als rivieren van levende entiteiten, levensatomen die gezamenlijk een karakteristieke invloed of kracht vormen. Deze rivieren van wezens bewegen zich wetmatig, en volgen bepaalde wegen of routes die de circulaties in het heelal of in de kosmos worden genoemd.

Iedere ster, en ook ieder echt sterrencluster, stuurt ons zijn eigen scala van trillingsenergieën. In feite zijn de sterren, en in mindere mate de planeten, de bouwers van het gemanifesteerde heelal – niet alleen van de fysieke lichamen die oorspronkelijk voortvloeien uit de fysieke voertuigen van de verschillende hemellichamen, maar meer in het bijzonder zijn ze bouwers door de spirituele, mentale, psychische, en ook de astrale en vitale energieën die tot hun wezen behoren

en in de onzichtbare rijken van het heelal zijn geworteld.*

Deze rivieren van levens – voorzover ze bestaan uit de entiteiten die dit deel van ons zonnestelsel bereiken, wanneer ze van de twaalf sterrenbeelden van de zodiak komen – zijn in feite de twaalf klassen van monaden en elk daarvan is in essentie identiek met de leidende geest van een van de sterrenbeelden. Met andere woorden, iedere klasse van monaden kan worden beschouwd als een groepsemanatie van een van de sterrenbeelden. We moeten zorgvuldig onderscheid maken tussen het astro-theogonische aspect van dit onderwerp, en dat wat gewoonlijk wordt bestudeerd in wat astrologie wordt genoemd. Deze twee aspecten zijn gebaseerd op dezelfde feiten van de natuur, maar het zijn twee verschillende manieren om ze te beschouwen.

De sterrenbeelden zijn evenzeer in beweging als iedere andere samengestelde entiteit. De sterren van een sterrenbeeld, gezien als individuen, bewegen zich snel; en in enorm lange tijdsperioden zullen ze van plaats veranderen aan de hemel. Niettemin bestaan deze verschillende groepen van sterrenlichamen uit sterren of zonnen die in hun spirituele oorsprong aan elkaar verwant zijn.

De goden van alle oude mythologieën werden gezien als natuurkrachten plus bewustzijn. Dit was de zienswijze die aan het volk werd onderwezen; maar in de mysteriën had men een heel andere. Daar werden de oude mythologische legenden en verhalen uitgelegd en werd aangetoond dat de goden de goddelijke oorzaken van het bestaan zijn, de bronnen van zelfbewustzijn en verlichte wil – beschermers van de kosmische wet en orde. Zij waren de oorzaken van de cyclussen in de natuur die zelf voorbeelden zijn van regelmaat en van tijdsperioden. De individuele mens is zelf de fysieke uitdrukking van een overschadu-

---

*Er bestaat een aantal Oud-Noorse mythen over de vorming van de werelden, gebaseerd op natuurfeiten, die in symbolische taal door de grote Oud-Noorse zieners zijn geformuleerd. Alle hebben een melancholische inslag die de noordelijke volkeren in het bloed schijnt te zitten; en daarom vinden we in de meeste van deze mythen over de vorming van de wereld verwijzingen naar een van de grootste mysteries van het zijn – de zelfopoffering van de godheden opdat de werelden kunnen ontstaan. Ze geven hun lichaam en geven van hun 'levensbloed', dat gaat stromen en met het lichaam de wereld en alle dingen wordt.

Hier zit een heel heilig mysterie aan vast, dat in verschillende vormen werd onderwezen, zoals bijvoorbeeld in Hindoestan en in Egypte, maar die alle dezelfde betekenis hebben: dat het heelal gaande wordt gehouden en voor vernietiging wordt behoed door de zelfopoffering van de hoogste goden.

wende godheid; en men wist dat de goden, indien ze volledig zijn geëvolueerd, de overschaduwende monaden zijn – nu volledig geëvolueerd tot het goddelijke, maar vele eonen geleden waren ook zij mensen, of wezens van eenzelfde evolutiegraad als de mens. Dat was kort geschetst de leer over de goden in de mysteriën van de Europese scholen. In de Griekse mythologie werd Phoebus Apollo of Helios verpersoonlijkt als de zonnegod; maar in de mysteriën werd geleerd dat er achter de zon een luisterrijk wezen schuilt, dat in zijn kern een goddelijk bewustzijn is en wiens energieën zich als zonnekrachten manifesteren.

Al wat in het heelal bestaat is in de mens, latent of actief. Dit betekent dat elke invloed, vanwaar die ook komt in de universele ruimte, eens door ieder mens stroomt. Alle twaalf kenmerkende invloeden van de tekens van de dierenriem zijn zowel in ons aanwezig als in elk ander wezen, bezield of zogenaamd onbezield, want het zijn in feite deze invloeden die alles opbouwen, volgens een patroon en in overeenstemming met karma. Al is het zo dat het bepaalde teken waaronder een persoon wordt geboren in zijn leven domineert, toch moeten de invloeden van alle twaalf tekens in de mens werken, want hij zou geen volledig mens zijn als hij verstoken bleef van de kenmerkende eigenschap van een van de twaalf stromen van leven die vanuit de sterrenbeelden van de zodiak vloeien.

Enkele van de sterrenbeelden hebben een bijzonder heilzame invloed op de aarde, terwijl andere in enkele gevallen een invloed hebben die als schadelijk kan worden beschreven. Maar alle dingen zijn betrekkelijk. Wat goed is voor ons, kan slecht zijn voor een andere planeet, of omgekeerd. De aarde oefent op haar beurt niet alleen invloed uit op de andere planeten van onze zonnefamilie, maar als reactie ook op de zon, zoals de zon rechtstreeks inwerkt op de aarde.

Bovendien staat ieder mens, en ook elk van de bollen van onze planeetketen aarde, onder de bijzondere leiding of inspiratie van een van de zeven heilige planeten; en dit geldt evenzo voor elk van de zeven wortelrassen op een planeet. Het eerste wortelras, bijvoorbeeld, en ook de eerste bol van de planeetketen staan onder invloed van de zon, of beter gezegd van die verborgen planeet die wordt vertegenwoordigd door de zon. Het tweede wortelras en de tweede bol staan onder invloed van Jupiter. Het derde wortelras en de derde bol staan onder invloed van Venus. De planeet die de bestemming van het vierde wortelras – het Atlantische – en van onze eigen vierde bol in de planeet-

keten beheerst, is Saturnus, in nauwe samenwerking met de maan. Ons tegenwoordige of vijfde wortelras en de vijfde bol op de opgaande boog staan onder de speciale heerschappij en leiding van Mercurius. Hoe vreemd het ook mag lijken, de planeet die de bestemming van het zesde wortelras en de zesde bol zal beheersen, is Mars.

De zevende en hoogste bol van de planeetketen en het zevende wortelras van een bol staan beide onder leiding van de maan, of beter gezegd de verborgen planeet die wordt vertegenwoordigd door de maan. Het zevende ras is het laatste vóór de evolutionaire levensgolf deze bol verlaat. De zevende bol is ook de laatste vóór de levensgolven gezamenlijk en als geheel de planeetketen verlaten. Met andere woorden, zowel het zevende ras van de aarde als de zevende bol van de keten zijn de poorten van het leven; en vanuit het stoffelijke standpunt gezien ook de poorten van de dood. Iedere planeet is in feite een heer van leven en dood, maar in de esoterische filosofie wordt vooral de maan de heer, of soms ook de godin, van leven en dood genoemd.

Terwijl elk wortelras onder de bijzondere leiding van een van de zeven heilige planeten staat, werken de zes andere eveneens mee, niet alleen bij de bouw van iedere bol van de planeetketen, maar ook bij het beïnvloeden van de bestemming van elk wortelras. In *De Geheime Leer* (1:633vn) wordt het als volgt beschreven:

> Vandaar de zeven hoofdplaneten, de *sferen* van de daarin wonende zeven geesten; onder elk van deze planeten is een van de mensengroepen geboren, die daardoor wordt geleid en beïnvloed. Er zijn maar zeven planeten (die *in het bijzonder* zijn verbonden met de aarde) en twaalf huizen, maar de mogelijke combinaties van hun aspecten zijn ontelbaar. Omdat elke planeet tot elk van de andere in twaalf verschillende aspecten kan staan, moeten hun combinaties bijna oneindig zijn; inderdaad even oneindig als de spirituele, psychische, verstandelijke en fysieke vermogens in de talloze variëteiten van het *genus homo*, waarvan elke variëteit onder een van de zeven planeten en een van de genoemde talloze planetaire combinaties wordt geboren.

De overeenkomsten[9] die HPB noemt, worden vaak veel te mechanisch opgevat. Het mechanische aspect van deze overeenkomsten is niet zo belangrijk. Het belangrijkste is het *begrijpen van de betekenis*; de overeenkomsten zijn slechts aanwijzingen en waren nooit bedoeld om als absoluut te worden beschouwd, alsof ze de hele waarheid onthulden.

Ik vraag me soms af of we niet wat te ver gaan door de aarde en onszelf te beschouwen als slechts de speelbal van kosmische machten, invloeden of krachten, die vanuit de zodiakale sterrenbeelden naar ons toestromen. Deze krachten of energieën zijn ongetwijfeld feiten; hun invloed op onze aarde en op alle andere planeetketens is onberekenbaar groot. Toch moeten we nooit vergeten dat ieder zonnestelsel – en ook ieder mens – op zichzelf een organische entiteit is, met in en achter zich een onsterfelijke monade. De oude astrologen zeiden gewoonlijk: de wijze beheerst zijn planeten, de dwaas onderwerpt zich eraan. De betekenis is duidelijk: de onvernietigbare, onsterfelijke monade zelf kan niet willoos door het omringende heelal worden beheerst, al kan en gebeurt dat wel met haar lichamen en omhulsels. Al zou daarom het hele universum zich tegen een enkele monade keren, dan zou die monade toch ongedeerd en onaangetast blijven.

De occulte fysiologische structuur van het zonnestelsel

'De zon is het hart van de zonnewereld (het zonnestelsel) en zijn brein is verborgen achter de (zichtbare) zon. Vandaar worden gewaarwordingen uitgezonden naar ieder zenuwcentrum van het grote lichaam, en de golven van de levensessentie vloeien in iedere slagader en ader. . . .'

Tijdens het manvantarische tijdperk of leven van de zon circuleert het levensfluïdum dus regelmatig door ons stelsel, waarvan de zon het hart is – evenals het bloed in het menselijke lichaam circuleert; de zon trekt zich iedere keer even ritmisch samen als het menselijke hart.

– *De Geheime Leer*, 1:596-7

In ons zonnestelsel, dat een organische entiteit is, bevinden zich verscheidene levensstromen die bepaalde wegen volgen binnen de structuur van deze kosmische entiteit en die de 'circulaties in de kosmos' kunnen worden genoemd. Deze uitdrukking beschrijft een prachtig natuurlijk proces dat analoog is met de circulaties van de verschillende fluïden in het menselijk lichaam, of deze nu stoffelijk zijn zoals de bloedstroom, of quasi-astraal zoals de zenuw-aura.

Elders zal meer worden gezegd over de buitenronden en de rivieren van levens die deze circulaties tussen de zon en de planeten volgen; maar toch is het misschien goed nu nader in te gaan op wat we de occulte fysiologische structuur van het zonnestelsel kunnen noemen, die mede de circulaties in de kosmos omvat. Wat deze circulaties zijn, kan worden geïllustreerd aan de hand van de elektrische en magnetische krachtlijnen die planeet met planeet, en de planeten met de zon, in een organisch weefsel nauw met elkaar verbinden. Elektriciteit is universeel in het hele zonnestelsel; dat geldt ook voor het magnetisme, haar alter ego; beide zijn uitingen op de lagere gebieden van de kosmische jīva of universele levenskracht: eerst de jīva van het zonnestelsel, en in de tweede plaats de respectieve jīva's van de verschillende planeetketens.

De elektrische en magnetische stromen die in en door een zonnestelsel circuleren, zijn de werkelijke oorzaken van de krachten van aan-

trekking en afstoting die voortdurend daarin aan het werk zijn. Ze functioneren zó, dat ze de samenstellende lichamen van een zonnestelsel aantrekken, in hun respectieve baan houden en tegelijk, als gevolg van de polariteit van deze krachten, een afstotende werking teweegbrengen. Op die wijze worden de verschillende lichamen van het zonnestelsel uit elkaar gehouden, zodat ze niet in botsing komen of allemaal naar een gemeenschappelijk centrum snellen, wat ze zeker zouden doen als er alleen aantrekkingskrachten, hetzij elektrische of magnetische, heersten. Met andere woorden, zowel kosmische elektriciteit als kosmisch magnetisme zijn uitingen van kosmische fohat, de Tibetaanse term voor kosmisch leven of kosmische jīva. Fohat is echter ondenkbaar zonder het inwonende en leidende kosmische denken of bewustzijn. Het wordt heel goed onder woorden gebracht in een oud boek dat HPB aanhaalt: 'Fohat is het ros, het denken is de ruiter.'

Als we het van een andere kant bekijken, zijn elektriciteit en magnetisme in essentie *leven*, *vitaliteit* – maar altijd geleid door de inwonende geest. De vitaliteit van een kosmisch wezen, ontwikkeld of onontwikkeld, kan dus in haar meest materiële aspecten vitaal elektromagnetisme worden genoemd en in haar spirituele aspecten de aantrekkende en afstotende werking van het denken of bewustzijn.

Het leven, hetzij kosmisch of besloten binnen de levenssfeer van een kleinere organische entiteit, is iets zeer onbestendigs in zijn veelsoortige en steeds veranderende uitingen. Ook de elektrische stroom die onze steden en woningen verlicht, is een uitdrukking van kosmische vitaliteit, evenals het magnetisme dat ijzervijlsel aantrekt of zo'n grote rol speelt aan de polen van de aarde. Zelfs de invloeden die mensen op elkaar uitoefenen, zoals sympathie, aantrekking of afstoting, zijn manifestaties van het kosmische leven, maar omdat ze in ons werken, worden ze door onze individuele kenmerken sterk beïnvloed.

De circulaties in de kosmos zijn de slagaderen en aderen van het zonnestelsel – gezien als een levend organisme, een kosmisch individu – en bevatten, bestaan in feite uit, stromen van levens die voortdurend in beweging zijn op hun reis van planeet naar planeet en tussen de planeten en de zon. In feite zijn de planeten organen in het lichaam van een kosmisch wezen en ieder orgaan vervult zijn eigen, bijzondere spiritueel-magnetische functie. Bovendien zijn er lichamen die om het binnenste van de zon cirkelen, rond zijn kern, binnen dat wat wij zien als de buitenste grens van het zonnelichaam. Er zijn

inderdaad veel mysteries verbonden aan onze zon.

Naar analogie heeft elk van de organen in het fysieke lichaam van de mens een taak te vervullen, en dat geldt ook voor de monaden van zijn hele constitutie. Zoals er in ons lichaam een voortdurende circulatie plaatsvindt van de levensessentie, belichaamd in het bloed en de zenuwfluïden, zo is er ook in ons zonnestelsel een onophoudelijke en zeer krachtige uitwisseling van levensessenties, waarbij elke planeet een bijdrage levert aan elke andere planeet en aan de zon; en op zijn beurt bezielt de zon ze alle met zijn twaalfvoudige krachten en substanties.

Het zou moeilijk zijn zich voor te stellen dat de krachten die de zon verlaten of binnengaan dat lukraak doen, zonder oorzaak, of dat ze geen bepaalde wegen volgen. De circulaties in het heelal zijn, voorzover het de zon betreft, de wegen die de talloze legers van monaden telkens weer volgen op weg naar hun bestemming. Deze elektromagnetische wegen brengen kosmische vitaliteit over die, evenals onze bloedstroom, ontelbare menigten entiteiten met zich meevoert. Alle wezens volgen deze wegen, want het heelal is een levend organisme voorzien van een netwerk van aderen en kosmische zenuwen, waarlangs alle rondtrekkende entiteiten komen en gaan. Deze circulaties hebben hun kloppende hart in de centrale zon van ons heelal.

Voor een adept is het, door zijn wilskracht en wijsheid te gebruiken, heel gemakkelijk om de route of weg te kiezen waarlangs hij van planeet naar planeet kan gaan, of van hogere naar lagere werelden en omgekeerd. Hiernaar verwijst Plato in meer dan een van zijn geschriften, zoals de *Timaeus*, en vooral in *De Staat*, Boek X, waarin hij beschrijft wat gewoonlijk het visioen van Er wordt genoemd, een van de minst begrepen en moeilijkste passages in zijn boeken. Plato gaf zijn onderricht in een nogal zinnebeeldige en mystieke stijl, omdat hij een feitelijke leer van de mysteriescholen niet openlijk mocht verkondigen.

Het is belangrijk dat we voortdurend proberen te vermijden onszelf te zien als subject en het zonnestelsel als object: met andere woorden, onszelf en het zonnestelsel, of de planeet waarin of waarop we op een bepaald moment een van de stadia van onze eonenlange levensloop doorbrengen, als afgescheiden en afzonderlijk bestaande entiteiten te zien. In werkelijkheid is de mens in zijn hele wezen een onlosmakelijk deel van het heelal. Hij ontleent niet alleen zijn vitaliteit aan het heelal

dat hem omringt, en waarvan hij zijn verdere 'levens'benodigdheden ontvangt, maar om te kunnen leven en evolueren moet hij gedeelten van zijn vitaliteit teruggeven aan de bron waaruit hij ze ontving.

Deze circulaties in de kosmos zijn in de innerlijke werelden even actief als op ons zichtbare gebied van het zonnestelsel. Ze vormen die onzichtbare maar heel werkelijke paden die door de menigten van entiteiten zowel voor als na het fysieke bestaan worden gevolgd. In de oude literatuur zijn verwijzingen te vinden naar de 'weg van de goden', het 'pad van de vaderen', het 'pad van de deva's', en we zouden daar terecht aan kunnen toevoegen: het 'pad van de elementalen', het 'pad van de dhyāni-chohans' – in feite het pad van elke familie of groep van entiteiten. Ze vormen ook de wegen die worden betreden door de gestorvenen, of door hen die hun wederbelichaming beginnen. De Hebreeuwse kabbala, bijvoorbeeld, beschrijft deze circulaties met het ene woord *gilgūlīm*, wat wervelingen of wentelingen betekent, zowel van ego's in hun postmortale omzwervingen als van de wegen waarlangs ze zich voortbewegen.

Als we konden beseffen wat het is dat van ster naar ster stroomt, en van ster naar ons zonnestelsel en weer terug, en wat zich door ons zonnestelsel beweegt na van de sterren tot ons te zijn gekomen, dan zouden we de hele geschiedenis kennen van het ontstaan, de aard en bestemming, niet alleen van het zonnestelsel zelf, maar van al zijn bewoners. En die bewoners zijn van velerlei aard, niet alleen planeten en mensen, niet alleen kometen en asteroïden, maar de vele, werkelijk ontelbare aantallen levende entiteiten in allerlei graden van ontwikkeling, van een enkel levensatoom tot de goden.

Samenvattend kunnen we zeggen dat de circulaties in de kosmos de spiritueel-magnetische wegen van het zonnestelsel zijn, en bestaan uit rivieren van levens; en ieder mens is een van deze 'levens' in die bijzondere rivier of levensgolf waartoe hij door zijn karmische lot tijdelijk behoort. Juist omdat de mens, zowel individueel als collectief als de menselijke hiërarchie, deel uitmaakt van een van deze rivieren van levens, moet hij tijdens de buitenronden niet alleen de reis volbrengen van planeet naar planeet van de heilige zeven planeten die aan de Ouden bekend waren, maar hij moet ook, omdat de stroom zich langs deze circulaties voortzet, vroeg of laat de zon binnengaan – om deze na verloop van tijd weer te verlaten op zijn terugreis door het zonnestelsel via de verschillende heilige planeten, in de juiste volgorde. Daarom is

door de grote leraren gezegd dat de zon het majestueuze kloppende hart en altijd actieve bewustzijn is van het zonnestelsel, waarvan de regelmatige en periodieke hartenklop gedurende de vele eeuwen van het zonnemanvantara nooit ophoudt.

De oorzakelijke aard van cyclussen

Cyclussen is een van de belangrijkste leringen uit het hele kosmische spectrum van de esoterische filosofie, omdat herhaalde of ritmische werking in de natuur fundamenteel is. Ieder wezen en ding dat bestaat, is in feite een uitdrukking van een ritmische trilling: we zijn niet alleen de kinderen van cyclussen groter dan wijzelf, maar we belichamen in werkelijkheid cyclussen in ons eigen wezen, omdat we in al onze levensprocessen cyclisch zijn. Dezelfde regel geldt met gelijke kracht voor elke entiteit in de grenzeloze oneindigheid, of dit nu een melkwegstelsel of een atoom is.

We nemen cyclussen waar door het terugkeren van bewegende wezens en dingen in onze wereld, en denken ten onrechte dat deze herhalingen worden veroorzaakt door een ongrijpbare grootheid, tijd genaamd, terwijl ze in werkelijkheid worden veroorzaakt door de cyclische bewegingen van de lichamen of van het bewustzijn van entiteiten. Het wentelen van de planeten om de zon is een voorbeeld; het wordt niet *veroorzaakt* door de tijd. Het zijn de bewegende entiteiten zelf die in ons de tijd-illusie teweegbrengen, als gevolg van ons onvolmaakte begrip van hun werkingen in de duur. Zoals een van de Stanza's van Dzyan zegt: 'De tijd was niet, want hij lag in slaap in de oneindige schoot van de duur' – omdat er toen geen bewegende dingen meer bestonden.

Een mens is een cyclus; een atoom is een cyclus – in deze technische zin. We zeggen dat de zon 's morgens opkomt en 's avonds ondergaat, en we noemen het een cyclus, een dag. De tijd-illusie, veroorzaakt door het bewegende voorwerp – in dit geval onze aarde – geeft ons het idee dat een dag wordt voortgebracht door een absolute grootheid, tijd genaamd, of een onlosmakelijk deel is van zo'n afzonderlijke entiteit.

Cyclussen zelf worden niet als kleinere tijdseenheden door de tijd veroorzaakt. Waar geen ruimte is, is geen tijd; waar geen tijd is, is geen ruimte. Ruimte is een substantiële entiteit in het occultisme en een van haar māyāvische kenmerken is wat wij tijd noemen. Omdat de Ruimte eeuwigdurend is, is dit de oorzaak van de tijd-māyā. Dat betekent niet dat tijd niet bestaat, maar los van de dingen is er geen absolute entiteit

die Tijd wordt genoemd, en ook niet waar geen wezens zijn om hem waar te nemen.

Alle verschillende en uiteenlopende verschijnselen uit de oneindig kleine werelden van de scheikunde; alle bewegingen in de hele natuur, zelfs de astronomische en meteorologische verschijnselen, zoals stormen, perioden van droogte, elektromagnetische uitbarstingen, zoals het noorder- en zuiderlicht; periodieke epidemieën van ziekten – deze zijn alle ritmisch, want ze zijn cyclisch. Het kloppen van het bloed in het menselijk lichaam en de hartslag zijn evenzeer uitingen van cyclussen als de perioden van de zonnevlekken, of de precessie van de equinoxen, of de wervelingen van de rivieren van levens langs de circulaties in het heelal. De nooit eindigende opeenvolging van manvantara's en pralaya's, hetzij kleinere of grotere, de ronden en verduisteringen, enz. – ze zijn alle cyclisch.

Wat brengt de verschillende cyclische processen, volgens welke de bewegingen van de werelden verlopen, op gang in het universele zijn? De *oorzaken* van deze verweven cyclussen liggen in het feit dat de svabhāva van het kosmische leven zelf pulserend, ritmisch, is.* Maar als we zonder meer zeggen dat het kosmische leven eeuwig pulseert, is dat niet volledig als we niet daaraan toevoegen dat die ritmisch vibrerende activiteit de belichaming en uitdrukking is van de beweging van kosmische intelligentie.

Gezien als een structuur kan het kosmische leven zelf worden beschouwd als een onbegrijpelijk groots geheel dat bestaat uit kleinere wezens en dingen; en elk van deze samenstellende entiteiten of dingen is in essentie een druppel van het kosmische leven en de kosmische intelligentie, en is dus de belichaming van zijn eigen relatieve deel van alle kosmische krachten en vermogens. We hebben dus de vibrerende en ritmische bewegingen van het kosmische leven; en daarnaast bestaan alle andere met elkaar vervlochten cyclussen van de ontelbare menigten entiteiten daarvan, en elk van deze is op zichzelf cyclisch van aard. Er zijn cyclussen binnen cyclussen: cyclussen binnen andere nog grotere; of omgekeerd, cyclussen met een toenemende trillingsfrequentie die zich uitstrekken tot het uiterst kleine.

Hieruit zien we dat iedere cyclus de levensbeweging is van de hartenklop en dus van de spirituele hartslag van een kosmisch, sub-

---

*Zie de tweede grondstelling in *De Geheime Leer* (1:46-7).

kosmisch of infrakosmisch wezen of entiteit. De draaiing van een melkwegstelsel is een uiting van het ritmisch kloppende leven van de galactische hiërarch op alle gebieden van zijn, dat zich, astronomisch gesproken, op het fysieke gebied manifesteert als het cyclisch wentelen van het galactische lichaam. Datzelfde geldt voor de wereld van het oneindig kleine, zoals de wervelingen van de elektronen in het atoom.

Cyclussen, op welke schaal en van welke grootte of op welk hiërarchisch gebied ook, zijn uitdrukkingen van het kloppende leven en denken van de hiërarchische menigten – van het web van met elkaar verweven werelden – die niet alleen het heelal vullen, maar het in werkelijkheid *zijn*. Kortom, cyclussen zijn de inherente levensritmen.

Cyclische tijdsperioden

Sommige studenten hebben na het lezen van *De Geheime Leer* jarenlang geprobeerd de numerieke sleutels die daarin worden gegeven toe te passen, om zo de juiste lengte van de verschillende soorten dagen en nachten van Brahmā vast te stellen. Er schuilt misschien weinig kwaad in zulke avonturen, maar men kan wel enorm veel kostbare tijd verspillen aan dit soort getheoretiseer. Als aan een knappe wiskundige de definitieve sleutels werden gegeven, zou hij de juiste tijdsperioden dicht kunnen benaderen, en ze kunnen toepassen om vast te stellen wanneer zich een karmische gebeurtenis zou kunnen voordoen. Maar gezien de zeer onvolmaakte morele ontwikkeling van de mensheid zou zulke kennis heel gevaarlijk zijn. Stel dat het voor een mens mogelijk zou zijn precies te berekenen wat er de volgende week of maand of het volgende jaar met hem zal gebeuren. De kans is groot dat hij onmiddellijk nieuw en slecht karma voor zichzelf begint te maken in een poging de uitwerking van nemesis te voorkomen, waardoor hij zich verwikkelt in een nieuw karmisch web dat niet alleen heel gevaarlijk is voor zijn morele stabiliteit maar zelfs voor zijn verstandelijk evenwicht. Het is een zegen dat deze tak van de esoterische filosofie door de eeuwen heen zorgvuldig in mysteriën is gehuld.

Niettemin is het goed te beseffen dat de hele natuur, zoals Pythagoras zeer wijs leerde, op relaties tussen getallen is gebaseerd, die harmonisch in vaste mathematische verhoudingen tot elkaar staan. Dat is de reden dat er nooit is geprobeerd de algemene leer te versluieren; en in sommige gevallen zijn zelfs de juiste tijdsperioden bekendgemaakt. In *De Geheime Leer* (2:73-5) vinden we bijvoorbeeld dat de eeuw van Brahmā, die mahākalpa wordt genoemd, wordt gesteld op 311.040.000.000.000 jaar; en een dag van Brahmā op 4.320.000.000, met een even lange nacht, zodat een totale dag- en nachtperiode 8.640.000.000 jaar duurt. Verder is het totaal van de vier gebruikelijke yuga's, die samen een mahāyuga vormen, 4.320.000 jaar, en de volledige periode van een manvantara is 308.448.000 jaar.

De moeilijkheid bij het bestuderen van de reeks getallen die HPB geeft, is erachter te komen op welk manvantara of op welke dag (of

welke pralaya of nacht) precies wordt gedoeld. Er zijn manvantara's van het hele zonnestelsel en ook van de planeetketen; en er zijn nog kleinere manvantara's waarvan elk de heerschappij van één enkele Manu vertegenwoordigt. Vaak worden er woorden gebruikt die verschillend kunnen worden toegepast. De term 'zonnestelsel', bijvoorbeeld, kan betrekking hebben op onze eigen planeetketen en zijn evolutie. Zeven ketenronden van onze aardketen zouden dus één zonnemanvantara *voor onze aardketen* kunnen worden genoemd, maar de zon blijft even levend als altijd. Wanneer er zeven volledige belichamingen van onze planeetketen hebben plaatsgevonden, is dat een zonnemanvantara voor onze keten; want wanneer er weer een nieuw manvantara voor onze keten begint, zal er een *nieuwe* zon op die keten schijnen; of we zullen, vanuit het standpunt van onze aardbol, die bepaalde zon van het aangrenzende hogere kosmische gebied van de zonneketen zien waarop onze bol D zich dan begint te manifesteren.

Een ketenronde is één rondgang van de levensgolven of families van monaden vanaf de hoogste bol door alle bollen. (Wanneer een ketenronde door een van de bollen gaat, noemen we dat een bolronde.) Wanneer zeven van zulke ketenronden zijn voltooid, is dat een dag van Brahmā of een planeetketen-manvantara. Zeven van deze dagen van Brahmā vormen een zonnemanvantara voor deze keten omdat, als we onze aardbol als voorbeeld nemen, aan het einde van zeven van zulke planetaire dagen de zeven subgebieden van het kosmische gebied waarop onze bol zich bevindt zullen zijn doorlopen en alle ervaringen daarin zullen zijn opgedaan. Om zijn nieuwe zonnemanvantara aan te vangen, zal de hele keten binnen ons zonne-Brahmāṇḍa zijn evolutie op hogere gebieden beginnen. En daarom zal er een nieuwe zon verschijnen.

Voor wie in getallenrelaties is geïnteresseerd: de 'volledige periode van één *manvantara*', door HPB* gesteld op 308.448.000 jaar, verwijst *bij dit gebruik* van het woord manvantara naar één helft van een ketenronde, wat de gemiddelde tijd is die een levensgolf nodig heeft om van de eerste bol (laten we zeggen bol A) van de keten naar bol D, onze aarde, te gaan. Eenzelfde tijdsperiode is nodig om van halverwege onze bol aarde naar, laten we zeggen, bol G te gaan; één ketenronde duurt dus ongeveer 616.896.000 jaar. Omdat volgens de algemene leer

---

**De Geheime Leer,* 2:75.

van de ronden hun aantal zeven bedraagt, krijgen we, als we dat laatste totaal met zeven vermenigvuldigen, bijna het getal 4.320.000.000 jaar, wat een *volledig* ketenmanvantara is, of één dag van Brahmā; Brahmā is in dit geval de Brahmā van de planeetketen. Het verschil tussen deze grove berekening en de volledige periode van 4.320.000.000 is het gevolg van het feit dat de sandhyā's (schemeringen) niet zijn meegerekend.

Wanneer een planeetketen zijn ketenmanvantara heeft voltooid, volgt er een rustperiode of nacht van gelijke lengte – 4.320.000.000 jaar. Bovendien bestaat de kosmische mahākalpa – wat hier wil zeggen de kalpa van ons zonnestelsel of zijn volledige manvantara of één jaar van Brahmā – uit 360 solaire dagen van Brahmā, en dat zijn de planeetketen-dagen, zoals hierboven werd gezegd. Omdat er honderd solaire jaren van Brahmā in de volledige periode van een zonne-mahākalpa gaan (het leven van Brahmā) moet dit laatste getal met honderd worden vermenigvuldigd en dan komen we op een getal van 311.040.000.000.000.

Er zijn ongeveer 320.000.000 jaar verlopen sinds de eerste geologische afzettingen op onze aarde plaatsvonden aan het begin van deze vierde ronde, en dat is maar iets meer dan de 'volle periode van één *manvantara*', die HPB op 308.448.000 jaar stelde – wat slechts een andere aanduiding is voor het 'manvantara' van onze vierde ronde dat werd ingeluid door Vaivasvata, de wortel-manu van deze ronde.*

Het feit van de zich herhalende analogieën in de natuur is de belangrijkste sleutel bij het maken van berekeningen die al deze tijdsperioden betreffen. Omdat het kleine in zijn hele opbouw en bestemming weerspiegelt wat de bouw en de bestemming van het grote is, zijn dezelfde algemene wiskundige regels van toepassing op zowel een microkosmos – welke dan ook – als een macrokosmos, zoals een zonnestelsel.

Het is misschien op zijn plaats hier te zeggen dat het esoterische jaar 360 dagen bevat, overeenkomende met de 360° van de zodiak, hetzij van de tekens of van de sterrenbeelden; en in een vroegere periode van het zonnestelsel duurde ons aardse jaar inderdaad 360 dagen. Als

*Als de lezer de verschillende passages uit *De Geheime Leer* over de verscheidene heerschappijen van de Manu's van onze planeetketen analyseert, in hun toepassing op de tijdsperioden van de zeven ronden, zal hij deze verwijzingen naar getallen beter begrijpen. Zie in het bijzonder *GL* 2:806-13 en ook *GL* 2:346-9.

gevolg van een aantal kosmische op elkaar inwerkende oorzaken nam sinds die tijd de rotatiesnelheid van de aarde iets toe onder invloed van de fohatische magnetismen van de zodiakale sterrenbeelden, zodat het huidige jaar ruwweg 365¼ dagen bevat. Deze versnelling heeft nu waarschijnlijk haar maximum bereikt, in welk geval de rotatiesnelheid van de aarde langzaam zal afnemen en te zijner tijd het gemiddelde punt van 360 dagen zal passeren, waardoor het jaar dan iets minder dan 360 dagen zal bevatten, mogelijk maar 354. Wanneer dit minimum is bereikt, zal de rotatiesnelheid van de aarde opnieuw enigszins toenemen en na verloop van tijd het gemiddelde punt van 360 dagen passeren tot het weer zijn maximum bereikt. Daarom is gedurende het planeetketen-manvantara de gemiddelde jaarlijkse omloopperiode 360 dagen.

In het occultisme wordt de periode van 360 dagen dan ook beschouwd als het standaardjaar; en vele beschaafde volkeren, zoals de Babyloniërs, Egyptenaren en Hindoes, die alle in de oudheid bekendstonden om hun astronomische kennis, gebruikten bij hun berekeningen de periode van 360 dagen als de lengte van een jaar. Dat blijkt in het geval van de Hindoes uit een passage in het zeer oude astronomische werk, de *Sūrya-Siddhānta*[10] (I, 12, 13), dat eerst het occulte standaardjaar van 360 noemt en daarna zegt dat het jaar uit ongeveer 365¼ dagen bestaat.

Wetenschappers – wis- en natuurkundigen – schrijven onze huidige verdeling van de cirkel in 360°, en elke graad in 60' toe aan de oude Babyloniërs, hoewel dit gebruik evengoed bekend was in het oude India, in Egypte en elders. Waarom? Eenvoudig door de uitgebreide kennis van de occulte astronomie en astrologie in de archaïsche mysteriescholen, waar het 'standaard'jaar gewoonlijk werd gebruikt voor geheime berekeningen, terwijl het ook de basis was voor burgerlijke en economische berekeningen.

Rascyclussen en -yuga's

Wat binnen een ras plaatsvindt is slechts een kopie van wat elders op grotere schaal gebeurt. Elke planeet en zon, of elk heelal, heeft zijn eigen vier perioden met een duur en werkingssfeer die overeenkomt met zijn levenscyclus. In de hindoekosmogonie worden ze yuga's genoemd, waarvan de duur in alle gevallen afhangt van de schaal van de levenscyclus, van hetzij een mens of een zon.

De manier waarop de grote cyclussen in de evolutie van een wortelras in het klein worden herhaald, is buitengewoon ingewikkeld. De algemene regel is dat het kleine het grote herhaalt, dat kleine yuga's niet alleen zijn besloten in de grotere yuga's, maar dat ze deze op hun eigen niveau herhalen. Ons huidige vijfde wortelras, bijvoorbeeld, gezien als een geheel met al zijn kleinere onderrassen, bevindt zich nu in zijn kaliyuga dat meer dan vijfduizend jaar geleden bij de dood van Krishṇa begon, en nog ongeveer 427.000 jaar in de toekomst zal duren.

Sommige van de kleinere cyclussen of yuga's van dit vijfde wortelras zullen een stijgende en andere een dalende lijn volgen, en toch werken alle onderling samen en zijn ze onderworpen aan het grote kaliyuga van het wortelras. Een kleiner yuga of kleiner ras kan daarom in zijn jeugd zijn en opklimmen naar zijn bloeiperiode, en toch, omdat het onderdeel is van het overkoepelende kaliyuga, onderworpen zijn aan de algemene neergang van het hoofd-kaliyuga.

Iedere ondergeschikte cyclus, groot of klein, binnen het wortelras is op zijn beurt zevenvoudig en heeft daarom zijn eigen kleine kaliyuga, en zijn getalsverhoudingen zijn ongeveer gelijk. Terwijl het grote kaliyuga 432.000 jaar duurt, kan een kleiner yuga slechts 432 jaar duren, of 4.320, of zelfs 43.200. De hindoes of Indo-europeanen die een van de allereerste onderrassen vormen van ons eigen vijfde wortelras, bevinden zich nu in hun eigen ras-kaliyuga en tegelijk ook in het langere kaliyuga van het wortelras. Maar ze streven ernaar weer omhoog te klimmen en zullen dat in de toekomst ook doen. Op kleinere schaal is Spanje in zijn korte kaliyuga, evenals Portugal. Italië heeft juist een kort kaliyuga beëindigd en begint nu weer op te komen.

Omdat ons vijfde wortelras helaas zeer materialistisch is, en als

gevolg van onze vierde ronde diep in de stof is afgedaald, manifesteren deze perioden van opgang zich meestal als materiële welvaart. Verder volgen de Europese rassen in het algemeen, die we gezamenlijk misschien het Europese onderras of familieras kunnen noemen, sinds de val van het Romeinse keizerrijk gestaag een opgaande lijn, en dat zal met verscheidene kleinere schokken en op- en neergangen nog ongeveer zes- of zeven-, mogelijk achtduizend jaar doorgaan. En dan volgt een snelle neergang tot zijn kaliyuga wordt bereikt, een klein kaliyuga, waarin een grote Europese natuurramp zal plaatsvinden. Dit zal over ongeveer zestien- tot achttienduizend jaar gebeuren. Deze periode zal de overstroming van de Britse eilanden te zien geven. Het grootste deel van Frankrijk zal onder water zijn, ook Nederland, een deel van Spanje, een flink stuk van Italië, en nog meer plaatsen. Natuurlijk voltrekt dit alles zich niet in één nacht, want er zullen voortekenen zijn, zoals een langzame daling van de kust, grote aardbevingen, enz.

Het is belangrijk te weten dat, hoewel het vijfde wortelras als geheel zich in zijn kaliyuga bevindt dat ongeveer vijfduizend jaar geleden begon, zijn onderrassen hun op- en neergang kunnen hebben, elk volgens zijn eigen tijdsperioden; elk zo'n onderras heeft zijn eigen kleine kaliyuga, dat zich overeenkomstig het grote herhaalt en dat in dezelfde verhouding staat tot de hele duur van zo'n klein ras, als het grote kaliyuga tot het wortelras.

Een andere naam voor yuga of cyclus in het Sanskriet is kālachakra, tijdwiel. Zoals een wiel draait, zo draaien ook de vier yuga's, de vier tijdwielen, die de getalsverhouding 4, 3, 2 volgen met daarna een periode van rust; dan weer 4, 3, 2, rust, en zo het hele manvantara door. Dezelfde relatieve getalsverhoudingen heersen in alle afdelingen van de natuur. Het bol-manvantara, bijvoorbeeld, kan worden onderverdeeld in perioden die zich verhouden als 4, 3, 2, rust of één, die samen de volledige tien vormen; en die kunnen het satyayuga, tretāyuga, dvāparayuga en kaliyuga van het bol-manvantara* worden genoemd, elk met zijn sandhyā of periode van rust.

Als we precies hetzelfde beginsel van herhaling in de werkingen van de natuur toepassen, dan kan een hele ronde, een gang door alle bollen, worden gezien als een tijdsperiode die volgens dezelfde getals-

---

*Zie *Occulte Woordentolk*, blz. 200-1.

verhouding kan worden verdeeld. We kunnen daarom zeggen dat de vier yuga's betrekking hebben op elke periode in het verloop van de tijd: op een planetaire ronde, een bolronde, een wortelras of zelfs op de periode van één mensenleven.

Ter illustratie: een mens is niet in zijn kaliyuga als hij op gevorderde leeftijd is. Zijn kaliyuga wordt bereikt in het meest actieve deel van zijn leven, de middelbare leeftijd, wanneer hij in het volle bezit is van zijn *fysieke* vermogens, maar nog een kind in zijn hogere vermogens. Dit feit gold echter niet voor de vroege wortelrassen, omdat zij zich op de neergaande boog bevonden en hun kaliyuga bereikten als ze oud waren. Omdat we het laagste punt in onze evolutie voorbij zijn en zijn begonnen te klimmen, is onze innerlijke aard ver genoeg geëvolueerd om onze latere jaren, na onze individuele kaliyuga-periode, tot een tijd van bloei en verwezenlijking te maken. We sterven nu niet meer op het hoogtepunt van onze fysieke ontwikkeling, zoals de oude Atlantiërs en Lemuriërs. We leven langer dan de bloeitijd van onze fysieke activiteit, tot in de rijpere en rijkere jaren die de ouderdom meebrengt. Tijdens de zesde en zevende wortelrassen zal ons kaliyuga, merkwaardig genoeg, samenvallen met de rijkere periode van ons leven, maar dan zullen we betrekkelijk volledig in het bezit zijn van *al* onze vermogens.

Laten we deze yuga's of tijdscyclussen toepassen op de wortelrassen: elk wortelras heeft zijn satyayuga, gevolgd door zijn tretā-, dvāpara- en kaliyuga. Dan volgt een sandhyā of rusttijd, een overgangspunt, waarna de geboorte van het nieuwe ras volgt. De zaden van het volgende nieuwe wortelras verschijnen; maar het oude wortelras vervolgt zijn weg, hoewel het niet langer de heerschappij over de aarde heeft. De reden is dat in de openingsfase van het satyayuga van het volgende wortelras alle sterkere verdergevorderde ego's van het ras dat dan in zijn kaliyuga verkeert, zich in het nieuwe ras belichamen; terwijl de lichamen van het in verval rakende ras worden overgegeven aan de minder ontwikkelde ego's, die ze binnengaan. Omdat die lichamen van het oude ras nog gedurende enkele opeenvolgende eeuwen blijven leven en zich blijven voortplanten, gaan ego's van een steeds lagere graad van evolutionaire ontwikkeling deze binnen, tot die lichamen tenslotte als gevolg van langzame degeneratie slechts door de minst ontwikkelde ego's van de mensheid worden gebruikt. Maar het uitstervende wortelras blijft bijna net zolang bestaan als het volgende wortelras nodig heeft om zijn kaliyuga te bereiken.

Dit is de sleutel tot deze lengte van de perioden zoals ze in de brahmaanse berekeningen worden gegeven. Een wortelras heeft vier yuga's of 4.320.000 jaar nodig om zijn groei en zijn fysieke bloei te voltooien. Het laatste tiende deel van deze periode is zijn kaliyuga. Dan ontstaat het nieuwe ras, net zoals op kleinere schaal de geboortezaden van het zesde onderras van ons huidige vijfde wortelras in Amerika al aanwezig zijn, waar ook de zaden van het komende zesde wortelras nu worden gelegd, dat nu in *ons* kaliyuga begint, maar voorlopig nog slechts een flauwe afspiegeling is van wat het eens zal zijn. Wanneer ons kaliyuga tegen het einde gaat lopen, over ongeveer 427.000 jaar, zullen de zaden van het zesde wortelras vrij talrijk zijn. Intussen blijft ons vijfde wortelras bestaan als lichamen voor minder ontwikkelde ego's, totdat deze reeks van *lichamen*, niet van *ego's*, door degeneratie tegen het einde nog slechts de voertuigen zullen zijn voor de minst ontwikkelde ego's van de mensheid. Hieruit zien we dat een wortelras op deze bol in deze vierde ronde in het verleden en tot nu toe ongeveer 8.640.000 jaar nodig had voor zijn bestaan, vanaf het zaad tot zijn verdwijning, hoewel slechts de helft van die tijd – het mahāyuga of de vier yuga's van 4.320.000 jaar – terecht het bloeitijdperk van dat wortelras kan worden genoemd. De resterende 4.320.000 jaar vertegenwoordigen de periode van zijn uitsterven.

Omdat elk wortelras ongeveer in het midden van zijn moederwortelras begint, ving de geboorte van ons vijfde wortelras aan in het kaliyuga van het vierde. Het zesde wortelras dat ons opvolgt zal beginnen te ontstaan in ons kaliyuga, een tijdperk waaraan we nu zijn begonnen. Als een ras begint, zijn er maar heel weinig voorlopers; het zijn vreemde mensen en ze worden bijna als een speling van de natuur beschouwd. Langzamerhand blijken ze in de meerderheid te zijn, en op dat moment is hun wortelras sterk geworden. Het zijn de *ego's* die de wortelrassen vormen en ook de ego's die de yuga's vormen. Wat op grote schaal gebeurt, herhaalt zich in het klein: een wortelras is maar een analogie, een herhaling van een ronde; zelfs van een heel zonnemanvantara. Het leven van een mens is precies hetzelfde: het is een analogie van een zonnemanvantara, van een ronde, van een bolmanvantara en ook van een wortelras.

Sinds het begin van het Lemurische of derde wortelras is de duur van een wortelras, vanaf het zaad tot aan zijn dood, tussen de acht en negen miljoen jaar. Als we het in yuga's berekenen is het 8.640.000 jaar,

maar van dit tijdperk kan eigenlijk slechts de helft, of het mahāyuga, met recht dat wortelras worden genoemd, als een beginnende, groeiende en volwassen entiteit. Zoals eerder uiteengezet, is het resterende of tweede mahāyuga de periode van zijn langzame verdwijning, omdat het ras, gezien als fysieke lichamen, ego's zal opnemen van een voortdurend afnemende graad van evolutionaire ontwikkeling. Zo hebben we nu Atlantiërs in ons midden, maar de ego's die deze gedegenereerde 'Atlantische lichamen' bewonen, zijn van een veel lagere orde dan de beste klassen van Atlantiërs toen Atlantis in zijn bloeitijd was. We hebben zelfs enkele oude Lemuriërs onder ons, armzalige overblijfselen van eens hoogstaande voorouders, want Lemurië was in zijn tijd een schitterend ras en continent. Deze weinige 'Lemurische lichamen' die nog steeds bestaan – en zo worden genoemd omdat ze rechtstreeks afkomstig zijn van de Lemuriërs – verschaffen een voertuig aan de allerlaagste klasse van de mensheid. Deze lagere ego's zijn geen verloren zielen. Het zijn eenvoudig de minst ontwikkelde menselijke ego's van deze tijd, en komen dus achter ons aan. Elk wortelras omvat dezelfde ego's die zich in het eraan voorafgaande wortelras hebben ontwikkeld.

Laten we ons weer bezighouden met de levenscyclussen van de wortelrassen met betrekking tot de yuga's: de Lemuriërs en de Atlantiërs stierven in de regel snel nadat hun lichaam, hun leven, de periode bereikte die we nu het menselijke kaliyuga zouden noemen. De reden hiervan was dat ze nog niet in voldoende mate de hogere verstandelijke vermogens en spiritualiteit hadden ontwikkeld. Met andere woorden, deze vroege rassen stierven jong omdat ze niet de rijkheid en volheid van de oude dag tegemoet konden zien.

Wij zijn in de evolutie dat stadium gepasseerd dat zo opvallend was in de Atlantische tijd; en omdat we ons in het vijfde wortelras bevinden en op de opgaande boog, groeien we langzaam toe naar die evolutiefasen van bewustzijn waarin het hogere intellect en het spirituele elke honderdduizend jaar sterker en sterker worden, waardoor de tweede helft van het leven, naarmate de tijd verstrijkt, steeds rijker zal worden aan begrip en gevoel.

Met het begin van het vijfde wortelras begon de tweede helft van het leven van de mens zich te ontwikkelen. Eens zal de oude dag de tijd zijn dat hij in het volle bezit is van zijn vermogens, fysieke, verstandelijke en spirituele. Dan zullen de kinderjaren en de jeugd verhoudingsgewijs

korter zijn, omdat de mens veel sneller zelfbewust zal functioneren dan nu. Dit proces zal zich eeuwenlang voortzetten, zodat, wanneer we het zevende wortelras op deze aarde in zijn vierde ronde hebben bereikt, alleen de tweede helft van het leven de moeite waard zal worden geacht. De lichamen zullen dan sterker, soepeler zijn, in sommige opzichten heel anders dan nu: vitaler, met groter weerstandsvermogen, en toch etherischer. In die verre toekomst zal het lichaam van een mens vóór zijn dood sterker zijn dan in wat we zijn jeugd noemen.

Hoewel de Atlantiërs stierven in wat wij het einde van de jeugd of het begin van de middelbare leeftijd zouden noemen, leefden zij veel langer dan wij. Met het voortschrijden van de tijd zal zich een tendens voordoen dat kinderen worden geboren met steeds rijpere innerlijke vermogens en ook lichamelijk meer ontwikkeld, hoewel fysiek niet noodzakelijkerwijs groter. In het verleden speelde *het lichaam* de grootste rol in het menselijk leven. Bij ons gaan de zaken zich omkeren. De *innerlijke* mens – het denken, het spirituele – zal zich steeds meer gaan manifesteren.

We leven in een zeer interessante tijd. Ik denk dat er in de geschiedenis die nu aan ons bekend is, nooit een tijdperk is geweest waarin serieuze onderzoekers van de oude wijsheid de mogelijkheden hebben gehad die er nu zijn.

Er is veel gezegd over deze donkere tijd, het kaliyuga, maar het is juist deze spanning en druk die ons hart openen en de sluiers voor onze geest wegnemen. Het is de IJzeren Eeuw, een harde, starre cyclus, waarin alles heftig beweegt en moeilijk is; maar juist ook de tijd waarin heel snel spirituele en verstandelijke vorderingen kunnen worden gemaakt. In de Gouden Eeuw, in de zogenaamde Eeuw van Saturnus, het tijdperk van menselijke onschuld, verliep alles soepel en werkte alles in de natuur samen om het leven mooi en aangenaam te maken; en er is iets in ons hart dat vurig verlangt daarnaar terug te keren. Maar het is niet wat het evoluerende ego verlangt.

Het is een vreemde paradox dat het moeilijkste en wreedste van alle yuga's juist dat is waarin de snelste vooruitgang kan worden geboekt. Het is de tijd van de kansen, de tijd van keuze, waarin de verst gevorderde ego's het zaad worden van het volgende grote wortelras. Zo zal het satyayuga van het nieuwe ras uit het kaliyuga van het oude worden geboren, en in de verre toekomst zullen er zelfs grotere dingen gebeuren dan in het verleden. Het leven van de mens zal opnieuw zijn af-

gestemd op de inspiratie van universeel mededogen en universele wijsheid, en de archaïsche leringen over het licht dat uit het hart van de spirituele zon vloeit, die ieder mens in het mystieke innerlijk van zijn wezen is, zullen weer het kostbaarste erfdeel van de mensheid worden.

5

Hiërarchieën en de leer over de emanaties

Hiërarchieën en de leer over de emanaties

Vanuit het paranirvāṇa naar het manvantara / 191
De kosmische geest in pralaya en manvantara / 196
De drie logoi / 203
Fohat, de dynamische energie van de kosmische ideatie / 210
Over de gnostische aeonen / 214
De leer over svabhāva / 220
Geluid, kleur en getal / 227
Architecten en bouwers / 233
De lipika's / 241

Vanuit het paranirvāṇa naar het manvantara

Zij is het ENE LEVEN, eeuwig, onzichtbaar en toch alomtegenwoordig, zonder begin of einde en toch periodiek in haar geregelde manifestaties, terwijl tussen die perioden het duistere geheim van het niet-zijn heerst; onbewust en toch absoluut bewustzijn; niet te verwerkelijken en toch de ene op zichzelf bestaande werkelijkheid; inderdaad 'een chaos voor het gevoel, een Kosmos voor de rede'. Haar ene absolute kenmerk, die ZIJZELF is, eeuwige, onophoudelijke beweging, wordt in esoterische taal de 'grote adem' genoemd, dat is de eeuwigdurende beweging van het Heelal in de zin van grenzeloze, altijd aanwezige RUIMTE. Wat bewegingloos is, kan niet goddelijk zijn. Maar er is ook in feite en in werkelijkheid niets absoluut onbeweeglijk binnen de universele ziel. – *De Geheime Leer*, 1:32

Alles, ieder wezen of iedere entiteit van de onmetelijke hiërarchieën die de Ruimte vullen, leeft, is min of meer bewust of zelfbewust; en dit geldt van supergod, via alle tussenliggende hiërarchische gebieden van het zijn, tot de samenstellende delen van een atoom. Alle hebben een bewustzijnskant en een voertuiglijke kant; en de inwonende geest en zijn voertuig zijn één samengestelde eenheid. Het is volkomen juist dat er een mechanisme bestaat, zowel in de kosmos als op de oneindig kleine schaal die voor de bouw van atoomstructuren geldt, maar achter het mechanisme staan de levende spirituele intelligenties, de mecaniciens. Zoals HPB schrijft:

De occultist ziet in de manifestatie van elke kracht in de Natuur de werking of de bijzondere eigenschap van het noumenon daarvan. Dit *noumenon* is een afzonderlijke en intelligente individualiteit *aan de andere kant van het gemanifesteerde mechanische Heelal.**

De meesten van ons maken echter een te radicaal onderscheid tussen deze twee aspecten van de kosmische levensstructuur, en dat is te begrijpen omdat er nu eenmaal een enorm verschil bestaat tussen de auto en de man die hem bestuurt. Maar in het heelal is er niet zo'n scherp onderscheid in ruimte en tijd tussen de spirituele mecanicien en

---

**De Geheime Leer,* 1:542.

het mechanisme door middel waarvan hij zich tot uitdrukking brengt. Op dit punt werd de fout gemaakt die de materialistische filosofieën deed ontstaan en die godsdiensten die leren dat er een buitenkosmische God bestaat die op de stof inwerkt als zijn schepping. Er zijn nergens buitenkosmische goden. Wat een heelal of een onderdeel ervan bezielt en kracht geeft, leeft en werkt door dat heelal, net zoals de geest, het denkvermogen en het psychische gestel van een mens één samengesteld geheel vormen dat door zijn astraal-vitaal-fysieke lichaam werkt.

De zon, de sterren en de planeten zijn niet slechts stoffelijke omhulsels, die worden aangedreven door spirituele entiteiten die er geen andere binding mee hebben dan als krachtbron. Ze zijn, evenals de mens, incarnaties van een spirituele en denkende entiteit, samenwerkend via hun eigen uitstralingen van kracht en substantie, die de lagere delen van de constitutie zijn en eindigen in het fysieke lichaam. Ieder hemellichaam is in essentie een goddelijk wezen dat zich nu manifesteert als een ster, een zon of een planeet.

Als we de theosofische opvatting van emanatie begrijpen, hebben we een sleutel tot veel geheimen van het heelal. Emanatie betekent het uitstromen van alle lagere delen van de hiërarchische structuur, die we kosmische gebieden of sferen noemen. Dit uitstromen gebeurt overal vanuit kosmische bewustzijnscentra, en elk van deze kosmische monaden is in wezen een god, uit wiens essentie de sluiers of bekleedsels stromen waarin hij zich hult. Deze bekleedsels bestaan uit de vele wezens en dingen die het heelal vormen dat wij zien. En precies dezelfde regel van ontvouwing door emanatie brengt de verschillende hiërarchische graden voort van de constitutie van elk individuele wezen of elke entiteit, van een ster tot een atoom. Zo wordt bij het begin van een kosmisch manvantara een heelal ontrold en worden zijn *inherente* substanties, krachten en bewustzijnen tot uitdrukking gebracht; en zo emaneert iedere hiërarchische eenheid vanuit parabrahman.

Evolutie is maar een aspect van ontvouwing door emanatie; vanaf het moment dat emanatie begint, begint eveneens de evolutie. Als we het woord emanatie beperken tot het proces van het overgaan van een latente toestand in een van actieve manifestatie, dan is het redelijk om het woord evolutie te beperken tot het direct daaropvolgende beginnende proces van ontwikkeling en groei, of de ontvouwing van innerlijke vermogens en organen uit al bestaande en latente oorzakelijke

zaden. In feite lijken deze termen zoveel op elkaar dat het moeilijk is er een onderscheid tussen te maken.

Het zou onjuist zijn te zeggen dat parabrahman door de wil of inspanning van zijn eigen bewustzijn het heelal, of een of andere hiërarchische eenheid, emaneert; of dat het grenzeloze door de werking van zijn wil en leven een heelal of een hiërarchie vanuit zichzelf ontvouwt. We zouden dan aan parabrahman of het grenzeloze handelingen of daden toeschrijven die niet passen bij de oneindigheid maar bij reeds gemanifesteerde entiteiten, zoals kosmische of galactische monaden. Parabrahman handelt nooit, omdat parabrahman een abstractie is. Alleen wezens en dingen handelen; en zowel parabrahman als het grenzeloze zijn maar woorden die de onbegrensde Ruimte en de begin- en eindeloze duur aanduiden.

Iedere kosmische entiteit die tot manvantarische activiteit komt, doet dat op grond van inherente krachten, vermogens en substanties; wanneer ze uit haar paranirvāṇische sluimer ontwaakt, begint ze haar proces van emanatie in opeenvolgende fasen van evolutionaire ontwikkeling. Zo gaat het ook bij de mens: het is niet een 'god', noch het grenzeloze, noch parabrahman, die de reïncarnatie van een mens teweegbrengt, maar het zijn de ingeboren krachten en substanties die uit de latente toestand ontwaken en actief worden, wat tenslotte tot gevolg heeft dat de devachanische monade zich opnieuw hult in een reeks bekleedsels of sluiers, die eindigt met het fysieke lichaam.

Wanneer een heelal of een andere entiteit zijn ontvouwingsproces van emanatie vanuit het pralaya-paranirvāṇa begint en tot manvantarische activiteit komt, voltrekt zich een geleidelijke 'afdaling' naar de etherische en tenslotte stoffelijke gebieden van de omringende ruimte; maar in zijn neergang van geest naar stof daalt het hoogste nooit *rechtstreeks* af van de hogere naar de lagere gebieden. Wat er gebeurt is dat eerst het goddelijke ontwaakt uit zijn paranirvāṇische rust en zich bekleedt met een spirituele sluier, mūlaprakriti of pradhāna, die zich dan in de loop van kosmische tijdsperioden bekleedt met zijn sluier van manifestatie; en deze laatste wikkelt zich, gedeeltelijk uit krachten en substanties die uit zijn eigen kern voortvloeien en gedeeltelijk door aanwas uit de omringende ruimte, in weer een ander omhullend voertuig of kleed. Dit proces zet zich voort tot de emanerende en evoluerende entiteit haar laagste of meest stoffelijke stadium heeft bereikt, dat voor haar het fysieke lichaam is, van hetzij een zon, een mens of een atoom.

Dit idee vindt men in de *Bhagavad-Gītā* (hfst. x) waar Krishṇa zegt: 'Ik bracht dit hele universum tot stand uit delen van mijzelf, en toch blijf ik ervan gescheiden.' Dit betekent dat het goddelijke zich vanuit zijn eigen uitstraling van intelligentie en leven, zijn 'levenssurplus', hult in gewaden van verschillende graden van afnemende ijlheid, en tenslotte het fysieke bereikt en vormt; het goddelijke deel en de spirituele, verstandelijke en hogere psychische delen blijven niettemin *als essenties* erboven en onberoerd. Stralen van elk samenstellend deel dalen af en komen tot manifestatie, en vervullen de lagere kosmische gebieden met leven, geest en bewustzijn, die passen bij elk op deze manier gevormd gebied.

Het hele proces van emanatie kan worden vergeleken met een zuil van licht die in haar hoogste delen zuivere geest is en in haar laagste delen fysieke stof, met alle stadia van toenemende stoffelijkheid daartussenin. Wanneer het fysieke gebied wordt bereikt, eindigt het proces van afdaling, en onmiddellijk begint het proces van opstijging of terugkeer naar de geest, wat voor elke kosmische entiteit het grootse *consummatum est* is. Het ontwikkelen is de neergaande boog, en het inwikkelen de opgaande boog.

Natuurlijk is er bij emanatie ook sprake van mechanismen, maar omdat het gaat over wezens en dingen en hun gemeenschappelijke en onderlinge betrekkingen, zijn die mechanische aspecten volledig het product van innerlijke en bezielende bewustzijnen. Met andere woorden, omdat het heelal en alles daarin in elk opzicht leeft, zijn het kosmische leven en denken of bewustzijn de *werkelijke* factoren en oorzaken, die door emanatie en evolutie het wonderlijke mysterie van een belichaamd heelal en zijn samenstellende beginselen tot stand brengen.

Een universeel zonnestelsel dat tot aanzijn komt uit zijn paranirvāṇische sluimer, wordt opnieuw tot manvantarische manifestatie gebracht *vanuit zijn eigen innerlijke en ingeboren kracht.* Het reproduceert zich in de ruimten van de galactische ruimte als een wederbelichaming van alles wat het was in zijn laatste verschijning daarin, plus de geweldige toename aan ervaringen die werden opgedaan. Dit geldt zowel in het bijzonder als in het algemeen voor de wederbelichaming van elk individueel kosmisch lichaam, zoals een planeetketen, een bol, of, op kleinere schaal, voor de wederbelichaming van een bewoner van een bol, of zelfs van een atoom.

Alle dingen komen van binnenuit tot geboorte en brengen zich tot uitdrukking, doorlopen de fasen van hun manvantarische cyclussen,

worden dan teruggetrokken en verdwijnen uit de rijken van schijn of māyā, gaan binnenwaarts en omhoog naar de geest, waar ze opnieuw hun nirvāṇische rustperiode doormaken.

Een ei is een goede analogie: stap voor stap ontwaakt de kiem daarin en wordt actief; het kuiken krijgt langzaamaan zijn vorm en verbreekt tenslotte zijn schaal. Zo gaat het ook met het heelal dat tot aanzijn komt; en daarom spraken de oude wijzen van Hindoestan en anderen, zoals die van het orfisme van het oude Griekenland, over het kosmische ei. Geen kiem in een ei zou ooit de normale, elkaar opvolgende stadia van ontwikkeling kunnen doorlopen, tenzij die kiem vervuld was van krachten en substanties die van binnenuit emaneren, en dat betekent in feite dat deze vanuit onzichtbare gebieden naar buiten stromen naar ons zichtbare gebied, om zo de belichaamde entiteit voort te brengen.

De kern van deze leer van emanatie is dat alle wezens of entiteiten op de hogere gebieden van ontwikkeling één zijn, en dus feitelijk *vereenzelvigd* kunnen worden met de sluiers die ze uit zichzelf voortbrengen en die zo hun lichaam vormen. Brahman en pradhāna, bijvoorbeeld, zijn niet twee maar één; deze woorden betekenen slechts de twee aspecten van de entiteit die door emanatie groeit en zich ontvouwt. Brahman is de bewustzijnskant; pradhāna is zijn omhullende sluier van vitale essentie, in feite de substantie van het denken, van de geest of van bewustzijn, waarin de monade zich wikkelt. Op het fysieke gebied zijn zelfs onze lichamen onszelf, zeer onvolmaakte beelden van ons innerlijke wezen (en vaak een helse plaag voor onze hogere delen) maar toch onszelf in onze meest grove aspecten. Maar ons diepste wezen, de monade, is ons ware zelf; en al die lichamen van ons, fysieke, astrale of mānasische – waarmee we al eeuwenlang karmisch zijn verbonden – zijn groepen levensatomen die we geboren deden worden en waarin we ons hullen.

De kosmische geest in pralaya en manvantara

We zullen nu het nogal moeilijke onderwerp bespreken betreffende de aard van het kosmische bestaan in zijn toestand van mahāpralaya voordat fohat daarin actief wordt en daardoor de evolutionaire ontwikkeling tot een volledig gemanifesteerde kosmos of heelal begint.

Als we de volgende passages uit *De Geheime Leer* lezen, moeten we in gedachten houden dat ze betrekking hebben op een individueel heelal, en nooit op de oneindigheid die in een toestand van mahāpralaya zou verkeren, want dat zou filosofisch gezien absurd zijn. De oneindigheid kent noch manvantara, noch pralaya, eenvoudig omdat perioden van goddelijke of spirituele rust en perioden van gemanifesteerde evolutionaire activiteit alleen behoren bij *beperkte delen van de oneindigheid* en dus bij heelallen, hetzij van enorme omvang, zoals een groep melkwegstelsels, of kleinere kosmische eenheden. Alleen aan individuele kosmische eenheden kunnen we tijdsperioden zoals manvantara's en pralaya's toekennen.

De manvantarische impuls begint met het opnieuw ontwaken van de kosmische verbeelding (het 'universele denkvermogen'), terwijl tegelijkertijd en parallel daarmee de kosmische substantie voor het eerst tevoorschijn komt – deze laatste is het manvantarische voertuig van het eerstgenoemde – uit haar ongedifferentieerde toestand van *pralaya*. Dan weerspiegelt de absolute wijsheid zich in haar eigen ideeën; dit resulteert in kosmische energie (*fohat*) door een transcendentaal proces, dat het menselijke bewustzijn te boven gaat en hiervoor onbegrijpelijk is. De schoot van de inerte substantie doortrillend, brengt *fohat* deze tot activiteit en geleidt haar primaire differentiaties op alle zeven gebieden van kosmisch bewustzijn. . . .

Men zegt dat de kosmische verbeelding niet bestaat tijdens de perioden van pralaya, eenvoudig omdat er niemand en niets is om de gevolgen ervan waar te nemen. – 1:358

Licht is stof en DUISTERNIS zuivere geest. – 1:101

De straal van de 'eeuwige duisternis' wordt, zodra hij is uitgezonden, een

straal van schitterend licht of leven, en schiet in de 'kiem' – het punt in het wereld-ei, dat wordt voorgesteld door stof in haar abstracte betekenis. . . . het noumenon van eeuwige en onvernietigbare stof. – 1:88

De oorspronkelijke substantie was nog niet uit haar vóórkosmische slapende toestand overgegaan tot gedifferentieerde objectiviteit of zelfs de (voor de mens tot dan toe) onzichtbare protyle van de wetenschap geworden. Maar wanneer het uur slaat en zij ontvankelijk wordt voor de inwerking door middel van fohat, van het goddelijke denken (de logos of het mannelijke aspect van de anima mundi, alaya) – opent haar hart zich. – 1:89

Svabhavat, de 'plastische essentie' die het Heelal vult, is de wortel van alle dingen. – 1:91-2

'De stralende essentie stolde en verspreidde zich door de diepten' van de Ruimte. – 1:98

DE WORTEL BLIJFT, HET LICHT BLIJFT, HET STREMSEL BLIJFT EN NOG ALTIJD IS OEAOHOO ÉÉN. – 1:99

Het 'licht' is dezelfde alomtegenwoordige spirituele straal, die het goddelijke ei is binnengegaan en het nu heeft bevrucht, en die de kosmische stof oproept om haar lange reeks van differentiaties te beginnen. Het stremsel vormt de eerste differentiatie en heeft waarschijnlijk ook betrekking op die kosmische stof waarvan men veronderstelt dat deze de oorzaak is van de 'melkweg' – de stof die wij kennen. Deze 'stof' die, volgens de openbaring die werd ontvangen van de oorspronkelijke dhyāni-boeddha's, tijdens de periodieke slaap van het Heelal de uiterste ijlheid bezit die voor het oog van de volmaakte bodhisattva nog waarneembaar is – deze oorspronkelijke en koele stof wordt, bij het eerste herontwaken van de kosmische beweging, door de Ruimte verspreid. Vanaf de aarde gezien ziet zij eruit als klonten en brokken, zoals vlokken in dunne melk. Dit zijn de zaden van de toekomstige werelden, de 'sterrenstof'. – 1:100

SVABHAVAT ZENDT DAN FOHAT OM DE ATOMEN TE VERHARDEN. . . .
Door middel van fohat worden de ideeën van het universele denkvermogen op de stof afgedrukt. – 1:115-6

Als geheel en beschouwd vanuit het gezichtspunt van de gemanifesteerde goddelijke gedachte, geeft hij [fohat] in de esoterische leer de menigten van de hogere scheppende dhyāni-chohans weer. . . . De weerspiegeling van het universele denkvermogen, die de kosmische ideeënvorming en de bijbe-

horende intellectuele kracht is, wordt op het objectieve gebied de fohat van de boeddhistische esoterische filosoof. Dit geschiedt door de werking van de gemanifesteerde wijsheid of mahat, voorgesteld door deze talloze centra van spirituele energie in de Kosmos. Terwijl fohat de zeven beginselen van ĀKĀŚA doorloopt, werkt hij in op de gemanifesteerde substantie of het ene element, zoals hierboven is uiteengezet. Door dit te differentiëren in verschillende energiecentra, stelt hij de wet van de kosmische evolutie in werking die, gehoorzamend aan de ideeënvorming van het universele denkvermogen, alle verschillende bestaanstoestanden in het gemanifesteerde zonnestelsel in het leven roept. – 1:141

Het is een van de grondstellingen van de esoterische kosmogonie dat tijdens de kalpa's (of eeuwigheden) van leven, BEWEGING – die tijdens de perioden van rust 'door ieder sluimerend atoom klopt en trilt' (Toelichting op Dzyan) – vanaf het eerste ontwaken van de Kosmos tot een nieuwe 'dag' een steeds toenemende neiging tot een rondgaande beweging vertoont. De 'godheid wordt een WERVELWIND'. – 1:147

Deze fragmenten, en vele soortgelijke, hebben betrekking op de toestand waarin een heelal zich bevindt als het zich weer heeft opgelost in zijn hoogste en oorspronkelijke kosmische elementale essentie tijdens de mahāpralaya en waarbij alle werelden uit de lagere kosmische gebieden van het gemanifesteerde leven zijn verdwenen. Het heelal heeft zich naar boven en naar binnen opgerold tot zijn hoogste spirituele gebied, waar in de toestand van paranirvāṇa alle gemanifesteerde entiteiten, van supergoden via alle tussenliggende categorieën naar omlaag tot gewone levensatomen, kosmische eeuwen doorbrengen in een droomloze 'sluimering', die echter een intense spirituele en superintellectuele activiteit betekent die kenmerkend is voor deze hoogste gebieden van kosmische essentie.

Die paranirvāṇische gelukzaligheid duurt 'zeven eeuwigheden', een enorme tijdsperiode die in lengte gelijk is aan het voorafgaande mahāmanvantara. Al het gemanifesteerde is uit het bestaan weggevaagd. Het oprollen van alle kosmische gebieden begon eerst met het laagste gebied, gevolgd door het oprollen van het aangrenzende hogere, en dit proces zette zich voort tot tenslotte het hoogste gebied werd bereikt, waarop alle goddelijke monaden van de vroegere menigten van evoluerende wezens werden verzameld en in paranirvāṇisch bewustzijn rustten, ongehinderd door enige omhullende vormen van het lagere zintuiglijke bestaan. We kunnen de zaak anders formuleren en zeggen dat het aurische ei van het

heelal of de kosmos zich heeft teruggetrokken in het hoogste kosmische gebied of element van het kosmische ei, het mahābrahmāṇḍa.

Het is misschien goed de aandacht te vestigen op een of twee basisgedachten van de archaïsche wijsheid, die eerder betrekking hebben op het essentiële zijn dan op het manvantarische bestaan van een kosmische geest. Een kosmische geest is voor zijn eigen heelal gedurende de mahāpralaya de ene en enige, omdat er in die periode geen manifestatie is; of, zoals het is uitgedrukt in de Stanza's van Dzyan, de Moeder slaapt zeven eeuwigheden lang in droomloze vrede en in een volslagen onbewust bewustzijn wat manifestatie betreft. We bekijken het onderwerp op deze wijze vanuit het standpunt van onze gemanifesteerde werelden, waarin alle menigten entiteiten van de galactische wereld hun gemanifesteerde bestaan hebben in een verbijsterende verscheidenheid van soorten.

In werkelijkheid is elke differentiatie een soort dood – de onderwereld – voor de kosmische geesten in het heelal; dat heelal werkt en leeft echter in en door zijn eigen anima mundi. In pralaya of mahāpralaya, daarentegen, is het spiritueel-intellectuele leven in zijn hoogste toestand, en is zelfs de anima mundi verdwenen omdat deze is opgenomen in de kosmische monade.

Dezelfde gedachte is te vinden in het oude Egypte waar het *hoogste* aspect van de god Osiris een duistere god, een zwarte god, werd genoemd, waarmee in feite echter licht werd bedoeld, maar zo zuiver en intens dat ons gemanifesteerde licht op de schaduw daarvan lijkt.

Wat dit onderwerp betreft en in antwoord op de vraag: 'Zijn de 'grote wateren' dezelfde als die waarboven de duisternis zweefde?', antwoordde HPB:

> Het is in dit geval niet juist om te zeggen dat de duisternis 'zweefde'. Absolute duisternis of het eeuwige ongekende kan niet actief zijn, en zweven *is* actie. Zelfs in *Genesis* wordt gezegd dat duisternis *was* op de afgrond, maar dat wat zweefde boven de wateren was de 'geest van god'. Esoterisch betekent dit dat in het begin, toen de oneindigheid zonder vorm was en chaos of de uiterlijke ruimte nog leeg was, alleen duisternis (d.i. *Kālahansa Parabrahman*) was. Toen, bij het eerste gloren van de dageraad, begon de 'geest van god' (de derde logos, of Nārāyaṇa, nadat de eerste en tweede logos waren uitgestraald) boven de grote wateren van de 'afgrond' te zweven. Om correct, zo niet duidelijk, te zijn zou de vraag moeten luiden: 'Zijn de grote wateren hetzelfde als de duisternis waarover wordt gesproken?' Het ant-

woord zou dan bevestigend zijn. Kālahansa heeft een tweeledige betekenis. Exoterisch is het Brahmā die de zwaan is, de 'grote vogel', het voertuig waarin de duisternis zich aan het menselijke begrip manifesteert als licht, en dit heelal. Maar esoterisch is het de duisternis zelf, het onkenbare absolute, dat de bron is, eerst van de uitstraling die de eerste logos wordt genoemd, vervolgens van de weerspiegeling daarvan, de dageraad of de tweede logos, en tenslotte van Brahmā, het gemanifesteerde licht of de derde logos.*

Wat het gemanifesteerde licht betreft is het duidelijk dat als er geen dingen zijn om dat licht te weerkaatsen, er geen verlichting kan bestaan. We zien de planeten aan de hemel omdat ze licht opvangen, maar we zien het licht zelf niet zoals het uit de zon door de ruimte flitst. Er moet differentiatie zijn, d.w.z. objecten, om zichtbaar licht teweeg te brengen. Daarom is licht zoals wij het kennen verre inferieur aan die hoogste glorie van de goddelijke geest die totaal onbeschrijfelijk en onzichtbaar is voor de mens. Licht is in feite de uitstraling van een spirituele entiteit; een van de aspecten van de vitaliteit van een god – zijn psychovitale fluïdum.

We zien dus dat manvantara een soort dood is voor de kosmische monade, die zich uitdrukt door middel van haar verduisterende sluiers van de anima mundi. Het is een soort verlies, een wegzinken in de māyā van kosmische dromen; terwijl pralaya in werkelijkheid de geest van het heelal is, volledig ontwaakt op zijn eigen gebied, omdat alles erin is verzameld, en hij in vrijheid actief is op zijn eigen onuitsprekelijk spirituele gebieden.

Wanneer de evolutie of het manvantara begint en het laatste ogenblik van de kosmische pralaya voorbij is, vindt precies het tegenovergestelde proces plaats. Er ontwaakt nu in het goddelijk hart van het slapende heelal een zuiver abstract verlangen de manifestatie te begin-

---

**Een Toelichting op de Geheime Leer*, blz. 102.

De Hebreeuws-christelijke theologie en literatuur spreken in het eerste vers van *Genesis* over de kosmische emanatie en ontvouwing als de elohīm die 'boven de wateren' zweven. *'Elohīm* is in feite een meervoudsvorm van een zelfstandig naamwoord en betekent goden, hoewel Europese onderzoekers het vrijwel zonder uitzondering met het woord God vertalen – een zeer misleidende vertaling, die onbedoeld de waarheid verdoezelt dat de elohīm de hiërarchie van scheppende of wereldbouwende kosmische geesten zijn, die zich uitstrekt van het hoogste kosmische gebied tot de laagste elohīm van het fysieke gebied. Deze Hebreeuwse term komt overeen met wat in het esoterische boeddhisme de hiërarchieën van de dhyāni-chohans wordt genoemd.

nen – een feit dat zich op analoge wijze herhaalt in het geval van de mens. Dit verlangen naar manifestatie – in de Griekse filosofie uitgedrukt door Eros en in de Veda's als 'Begeerte ontstond eerst in HET' – komt op het hoogste kosmische gebied tot uitdrukking als het ontwaken van het goddelijke deel van fohat, geleid door het goddelijke denken van het 'slapende' heelal. Als we spreken over het fohatisch ontwaken, dan is dit in feite slechts een andere manier om te zeggen dat de zeer hoge klassen van dhyāni-chohans zich beginnen te roeren na hun eeuwenlange paranirvāṇa, en zo de evolutionaire ontvouwing van de kosmische elementen teweegbrengen, terwijl ze zich gestaag omlaagbewegen door de kosmische gebieden, tot tenslotte de hele structuur van het volledig geëvolueerde heelal opnieuw verschijnt.

In het esoterische boeddhisme wordt de aard van de kosmische stof of essentie die gedurende haar mahāpralaya in paranirvāṇische rust is verzonken, svabhavat genoemd, een samengesteld Sanskrietwoord dat niet alleen zelf-essentie betekent, maar ook zelfontwikkeling; en dit is kosmische stof van een goddelijk-spirituele aard waaruit het heelal zich ontwikkelt. Svabhavat is dus in essentie abstracte kosmische substantie, maar duidelijk van een vitale en spiritueel-intellectuele aard; en of we het de kosmische moeder of schoot noemen, of de kosmische goddelijke essentie van de natuur, doet er helemaal niet toe, want deze uitdrukkingen zijn alleen verschillende pogingen om te beschrijven wat de spirituele essentie van de natuur is tijdens de mahāpralaya.

We zien dus dat de drang die het slapende heelal tot zijn nieuwe mahāmanvantara wekt, wordt geleid door het goddelijke denken van het heelal, dat zich uitdrukt door zowel zijn goddelijke, spirituele en verstandelijke, als zijn essentiële magnetische energieën, en deze gezamenlijke energieën worden fohat genoemd.

Wanneer dit goddelijke denken ontwaakt en actief wordt, zendt het stralen uit van goddelijk-spirituele intelligentie die zevenvoudig zijn, of zelfs twaalfvoudig, en dit zijn de kosmische logoi. Deze kosmische logoi, of wat HPB eens de 'kosmische zonen van licht' heeft genoemd, zijn de oorspronkelijke of hoogste dhyāni-chohans, uit wie – tijdens de evolutionaire ontvouwing van de kosmische gebieden – hun eigen kind-stralen of lagere logoi stromen; en al deze lagere hiërarchieën van dhyāni-chohans zijn de lichtzijde van het heelal, met andere woorden, de hiërarchie van licht.

Het goddelijke denken, tenslotte, wordt in de filosofische geschriften

van de hindoes mahat genoemd, het universele denkvermogen, dat in de menselijke constitutie overeenkomt met manas, een straal van mahat. Hoger nog dan mahat, moeten we ons de nog verhevener essenties voorstellen waarvan we de stralen in de mens buddhi en ātman noemen, en in het heelal respectievelijk mahābuddhi of kosmische buddhi, en paramātman of brahman.

De drie logoi

Er is in de esoterische filosofie misschien geen enkel punt waarover zoveel vage ideeën bestaan als over de leer betreffende de logoi. Het woord logos dat in het oude Griekse denken vaak werd gebruikt, werd door de eerste christenen overgenomen, bijvoorbeeld door Johannes van het vierde Evangelie, en door hen gebruikt zoals zij het begrepen. Logos betekende oorspronkelijk rede en kreeg ook de betekenis 'woord'. Bepaalde richtingen in de Griekse filosofie pasten het overdrachtelijk toe op kosmische processen: in het begin was er de goddelijke rede, de goddelijke gedachte, die om haar innerlijke leven en intelligentie over te brengen een voertuig nodig had, een 'woord', om zichzelf door te geven. En het woord werd voortgebracht door de werking van de goddelijke rede, zoals menselijke spraak wordt voortgebracht door de werking van de menselijke rede of het menselijke denken.

Iedere hiërarchie, met andere woorden ieder gebied, heeft zijn eigen drie logoi; de ongemanifesteerde, de gedeeltelijk gemanifesteerde, en de gemanifesteerde, of de eerste, tweede en derde logos – hoewel daarvan in elk heelal een bijna onberekenbaar aantal lagere logoi als stralen bestaan, omdat het hele universum uit en in hiërarchieën bestaat die elkaar op de verschillende gebieden herhalen.

Gezien als een drievoudige eenheid gaf deze opvatting van de drie oorspronkelijke logoi aan de christenen hun heilige drie-eenheid, zij het in een wat verminkte vorm; en dezelfde opvatting gaf aan andere religieuze en filosofische stelsels uit de oudheid de drie individuen van hun respectieve triaden. De eerste logos, door HPB de ongemanifesteerde logos genoemd, is dus gelijkwaardig aan de kosmische monade van Pythagoras, de monas monadum, die voor altijd verblijft in wat voor ons stilte en duisternis is – hoewel het het meest volstrekte en volmaakte licht van de wereld is. In de archaïsche trimūrti van de hindoes wordt hij voorgesteld als Brahman en in het christelijke stelsel als de Vader.

Deze eerste of ongemanifesteerde logos is het oorspronkelijke punt of de Oude van Dagen van de kabbala; en vanuit één gezichtspunt, als we het allereerste stadium beschouwen van het openingsdrama van de

evolutie, is hij het oorspronkelijke zaad waaruit de hele hiërarchie van het heelal – die alle daaruit voortvloeiende hiërarchieën belichaamt – tot manifestatie komt. Deze emanatie-evolutie vindt plaats doordat de eerste logos zich bekleedt met een sluier van spiritueel licht, die tegelijkertijd kosmische intelligentie en kosmisch leven is, en de tweede of gemanifesteerde-ongemanifesteerde logos wordt, waaraan door verschillende filosofische scholen verschillende namen werd gegeven.

In het oude mystieke stelsel van Pythagoras was deze tweede logos de kosmische duade, die werd gezien als een vrouwelijke kracht of sluier van de eerste logos of de monade der monaden, terwijl er in de Griekse mythologie over werd gesproken als Gaia, de echtgenote of sluier van Ouranos of hemel, de eerste logos. Zo spraken bepaalde mystieke scholen van het oosten over de tweede logos als pradhāna, de sluier van Brahman of de eerste logos; of, zoals in het esoterische boeddhisme, als alaya of mahābuddhi, wat de top of wortel is van het kosmische ākāśa. De oorspronkelijke christelijke opvatting van de drieeenheid, zoals men die nog huldigt in de Orthodoxe of Griekse Kerk, beschouwde deze tweede logos als een vrouwelijke kracht die de Heilige Geest is.*

Deze tweede logos, de kosmische schoot van de Ruimte, die als het ware de vruchtbare en voortbrengende akker van levens of levenszaden is, bracht de derde logos voort. Hij werd gezien als de Zoon, zoals in het oorspronkelijke Grieks-christelijke stelsel, de derde persoon van de drie-eenheid, geboren uit de Heilige Geest. In het oude brahmaanse stelsel was het Śiva, geboren uit de essentie van Vishṇu. Nog een naam die in het vroege hindoeïsme aan deze derde logos werd gegeven was Brahmā, de schepper, de reproductie van Brahman, de eerste logos, door en door middel van de intermediaire vrouwelijke kracht pradhāna, de tweede logos.

Met het kosmische verschijnen van de derde logos heeft de evolutionaire ontvouwing van het heelal haar derde stadium bereikt, en daarmee begint de emanatie van de ontelbare lagere hiërarchieën, die tezamen het ingewikkelde mysterie van de veelvoudige kosmos opbouwen met al zijn met elkaar verweven activiteiten en substanties.

Door de filosofische en religieuze stelsels van de oudheid zijn aan de

---

*Vgl. HPB's artikel 'Notes on the Gospel according to St. John', *Lucifer*, februari en maart 1893; *CW* 11:482-503.

derde logos veel verschillende namen gegeven. De Grieken gaven deze derde of vormende logos de naam Demiourgos, een woord dat de mystieke betekenis heeft van de hoogste kosmische architect van het heelal. Diezelfde gedachte heeft altijd bij de christenen bestaan, evenals bij de tegenwoordige speculatieve vrijmetselarij, zoals blijkt uit hun titel, de Grote Architect van het Heelal. In het hindoeïsme werd een ander aspect van de derde logos Nārāyaṇa of Purusha genoemd, waarvan men aannam dat hij was gewikkeld in zijn begeleidende kosmische sluier, prakriti. Nārāyaṇa betekent de kosmische mens die zich in en op de wateren van de Ruimte (de kosmische wateren van *Genesis*) beweegt, en, tussen twee haakjes, deze kosmische wateren zijn slechts een andere naam voor de tweede logos, ofwel de uitgestrekte moederschoot van kosmische entiteiten.*

In verband met de logoi is de volgende vraag en het antwoord van Blavatsky uit *Een Toelichting op de Geheime Leer* (blz. 128) misschien van belang:

> Vraag: Wat is het verschil tussen geest, stem en woord?
>
> Antwoord: Hetzelfde als tussen ātman, buddhi en manas, in één opzicht. Geest emaneert uit de onbekende duisternis, het mysterie waartoe niemand van ons kan doordringen. Die geest – noem hem de 'geest van God' of oersubstantie – weerspiegelt zich in de wateren van de Ruimte – of de nog ongedifferentieerde stof van het toekomstige heelal – en brengt daarmee de eerste trilling van differentiatie in de homogeniteit van de oerstof voort. Dat is de stem, voorloper van het 'woord' of de eerste manifestatie; en uit die stem emaneert het woord of de logos, dat wil zeggen, de definitieve en objectieve uitdrukking van wat tot nog toe in de diepten van de verborgen gedachte verbleef. Dat wat zich in de Ruimte weerspiegelt is de derde logos.

Hier hebben we een reeks interessante ideeën met betrekking tot de tweede logos, de stem, die in het Sanskriet in het algemeen vāch of svara wordt genoemd. Beide woorden, die 'geluid' betekenen, of in een ander verband 'adem', worden in mystieke zin gebruikt voor stem – en

---

*Een ander woord dat in het archaïsche hindoeïsme aan de derde logos werd gegeven was hiraṇyagarbha – *hiraṇya* betekent gouden, met de inherente betekenis van hemels of oorspronkelijk of het mooiste; en *garbha* is een woord dat afhankelijk van de context kan worden vertaald met moederschoot of embryo of vitaal kosmisch zaad; en dit embryo bevindt zich in de moederschoot van de tweede logos en wordt soms zelf moederschoot genoemd omdat het de vruchtbare bron is van alle zaden van de hiërarchieën die eruit emaneren.

af en toe voor woord – en er wordt een vrouwelijke eigenschap aan toegekend omdat ze de drager of moeder van de derde logos zijn.

Samenvattend: we hebben de kosmische ideatie of kosmische Vader, dat wil zeggen, de kosmische gedachte, de eerste logos. Deze omgeeft zich met en reproduceert zich in de tweede logos, die de kosmische Moeder is die de essentie van de eerste logos of het goddelijke denken in zich draagt en zich reproduceert als de derde logos, de kosmische Zoon of het Woord. We hebben dus: ten eerste – de idee; ten tweede – het geluid; ten derde – het Woord, dat de gemanifesteerde of scheppende logos van het heelal is. Daarom is vāch of svara het mystieke geluid van de goddelijke scheppende activiteit, het voertuig van het goddelijke denken, waarvan het Woord of Verbum de gemanifesteerde uitdrukking is.

Wanneer we vāch of svara toepassen op een mens, zien we dat in de menselijke constitutie beide woorden overeenkomen met buddhi die uit ātman wordt geboren, en de ātmische individualiteit uit zijn buddhische schoot reproduceert als manas. Dezelfde gedachte vindt men in verschillende tradities, bijvoorbeeld bij de kabbalisten, de oude en moderne, die over Bath Qōl, de dochter van de stem, spreken. Over die Bath Qōl werd gezegd dat ze de goddelijke inspiratie was die leiding gaf aan een hooggeëvolueerd mens, hetzij een profeet of een ziener; en dit duidt op het manas van de mens dat verlicht wordt door de buddhi in hem, en de straal die buddhi overbrengt is Bath Qōl.

Als we onze aandacht weer richten op zaken van kosmische omvang, zien we dat het oude mystieke Hebreeuwse denken ook verwijst naar het logoïsche karakter van de goddelijke stem of het goddelijke geluid, zoals in *Job* (38:4-7):

> Waar was u toen Ik de aarde grondvestte? Vertel het, indien u inzicht heeft.
> Wie heeft haar afmetingen bepaald? U weet het immers! Of wie heeft het meetsnoer over haar gespannen?
> Waarop zijn haar pijlers neergelaten? Of wie heeft haar hoeksteen gelegd terwijl de morgensterren samen zongen, en alle zonen van God jubelden?

Hier wordt duidelijk verwezen naar een zeer oude gedachte dat de wereld met al haar kosmische gebieden tot aanzijn werd gebracht door geluid, door gezang, een gedachte die we ook aantreffen bij de oude druïden en Germaanse volkeren. Hier in *Job* zien we dat de sterren aan het begin van het manvantara, de morgen genoemd, samen zongen en

dat de zonen van God, die de godheden waren van het hoogste kosmische gebied, de werelden toen tot aanzijn riepen of zongen.

Zoals HPB schreef:

> Er wordt gezegd dat 'aan Marcus werd geopenbaard dat 'de *zeven hemelen*' . . . elk één klinker lieten horen, die samen een volledige lofzang vormden'; duidelijker gezegd: 'het *geluid* daarvan, dat (uit deze zeven hemelen) omlaag werd gebracht naar de aarde, werd de schepper en vader van alle dingen die op aarde zijn'. (Zie *Hippolytus*, vi, 48 en King, *Gnostics*, blz. 200.) Wanneer de occulte manier van zeggen in eenvoudiger taal wordt omgezet, staat er: 'Nadat de zevenvoudige logos zich had gedifferentieerd in zeven *logoi* of scheppende machten (klinkers), schiepen deze (de tweede logos, of het 'geluid') alles op aarde.'*

Het is opmerkelijk dat een van de betekenissen van het Sanskrietwoord svara 'zeven' is. Dit onthult een esoterische gedachte die de vroegste hindoeschrijvers aan dat woord toekenden: dat de kosmische svara zich ontvouwt in een reeks van zeven geluiden, waarvan elk rechtstreeks correspondeert met een van de zeven kosmische gebieden, waardoor elk gebied zijn eigen grondtoon of svabhāva krijgt. Vāch wordt vaak beschreven als śatarūpā, honderdvormig; en als in onze opvatting het geëvolueerde heelal uit *tien* kosmische gebieden bestaat, en elk gebied tienvoudig is, dan hebben we honderd individuele grondtonen. Zo'n tienvoudige structuur van het heelal veronderstelt als vanzelfsprekend het bestaan van het hoogste kosmische gebied van de eenheid waardoor deze is verbonden met de oneindigheid, en ook van het bestaan van het allerlaagste kosmische gebied, dat het fysieke heelal is – niet meer dan het omhulsel of de drager van alle andere – waardoor het twaalfvoudige heelal ontstaat dat door veel filosofen uit de oudheid, onder wie Plato, wordt genoemd.

Als we het bovenstaande op een zonneketen toepassen (of op een planeetketen van twaalf bollen), zien we dat elk van die ketens de manifestatie is van een logoïsche hiërarch, die haar hoogste logos is. Elk van de twaalf bollen van de zonneketen is het voortbrengsel, en in zekere zin de woning, van één van de twaalf stralen van de zonnelogos of zonnehiërarch. De analogie met de constitutie van de mens is volmaakt: onze ātman is onze hoogste hiërarch, en de verschillende brandpunten in elk waarvan een monade huist, zijn de centra van de stralen die uit de ātman emaneren.

**De Geheime Leer,* 2:641.

Laten we onze zon als voorbeeld nemen; elk van de twaalf stralen die uit deze zonnelogos emaneren is zelf een lagere logos, die op zijn beurt, omdat hij twaalfvoudig is, de zonnestraal is die een van de heilige planeetketens leidt en bewaakt. Evenzo is elke bol van zo'n planeetketen de bijzondere woonplaats van één van de twaalf lagere stralen in elk van die lagere logoi.

De Latijnse dichter Martianus Capella sprak over de zon 'wiens heilige hoofd is omcirkeld door tweemaal zes stralen'. Deze stralen vertegenwoordigen de tweemaal zes krachten of bollen van de zonneketen. Natuurlijk zijn er, zoals bij alle planeetketens, in werkelijkheid tien bollen en twee 'polaire schakels'. Deze twaalf krachten van de zon zijn de twaalf krachten van de zonnelogos – de gemanifesteerde zonnegod – en natuurlijk moeten zij hun eigen werkgebied hebben en eveneens de geschikte substanties om in te werken. In feite *zijn ze zelf hun eigen woning.* Zoals een slak zijn eigen slakkenhuis bouwt, bouwen zij hun eigen woning met een deel van zichzelf, maar blijven niettemin ervan gescheiden; zoals de geest en de ziel van een mens gescheiden blijven van zijn lichaam: erin en toch erboven, en in ware zin niet van het lichaam. Deze twaalf krachten vertegenwoordigen en zijn in feite de twaalf gebieden van het zonnestelsel.

Een van de mystieke namen voor de zon in de oude hindoeliteratuur is dvādaśātman, letterlijk twaalf-zelvig. Van Sūrya, de zon, wordt daarom gezegd dat hij zowel twaalfvoudig als zevenvoudig is. Deze twaalf (of zeven) zelven kunnen worden gezien als individuele logoi of, tot een eenheid verbonden, als de zonnelogos of hiërarch – zoals een straal zonlicht die is samengesteld uit de zeven kleuren van het spectrum – en worden soms āditya's genoemd, wat geboren uit Aditi of de Ruimte betekent; en elk zo'n āditya of lagere zonnelogos is de besturende spirituele genius van zijn planeetketen en daarom zijn hiërarchische hoofd.

In *De Geheime Leer* (2:31vn) lezen we:

'Zoals boven, zo ook beneden' is het grondaxioma van de occulte filosofie. Omdat de logos zevenvoudig is, d.w.z. door heel de Kosmos verschijnt als zeven logoi in zeven verschillende vormen of, zoals geleerde brahmanen verkondigen, 'elk van deze de centrale figuur is van een van de zeven hoofdafdelingen van de oude wijsheid-religie'; en omdat de zeven beginselen die corresponderen met de zeven verschillende toestanden van prajñā of bewustzijn, in verband staan met de zeven toestanden van de stof en de zeven vormen van kracht, moet de verdeling dezelfde zijn in alles wat de aarde betreft.

Bedenk tenslotte dat de eerste logos het kosmische bewustzijn is, de top of het brahman van elke hiërarchie en deze brahmans zijn talloos in de onbegrensde Ruimte. Elk zonnestelsel is zo'n brahman op zonnestelsel-schaal; elk melkwegstelsel vertegenwoordigt of is er één op galactische schaal; en dit is ook het geval met elke planeetketen. Ieder mens heeft zijn eigen individuele brahman, het hoogste punt van zijn wezen, zijn eerste logos.

Wij zijn allen kinderen van de eerste logos, leven van zijn leven, bewustzijn van zijn bewustzijn. Hoe meer we opstijgen naar de hogere delen van ons wezen, des te meer worden we ons bewust van dit éénzijn. Toch zijn al deze kosmische brahmans, kosmische bewustzijnen, 'eerste logoi', de nakomelingen van het grenzeloze, 'vonken van de eeuwigheid', die komen en gaan in de eindeloze duur. Daarom wordt van parabrahman gezegd dat het zowel bewust als onbewust is, zich manifesterend en niet manifesterend, geest en stof, omdat het beide is en geen van beide. Het is beide, omdat het grenzeloze deze aspecten van zijn wezen in eeuwigheid geboren doet worden en ze dan weer terugontvangt – zoals de geest in ons de wortel is die ons voortbrengt, en die we toch niet zijn. We zijn slechts zijn zwakke straal, die eens in het brahman in ons, onze eerste logos, zal worden teruggetrokken. En daarin zal het gemanifesteerde wezen een tijdlang sluimeren, om dan opnieuw te verschijnen.

Zo worden werelden geboren uit de diepten van het grenzeloze en keren ze erin terug, net zoals mensen worden geboren uit het brahman in hen, uit hun aurische ei, en daarin terugkeren. Als het zonnestelsel zijn einde heeft bereikt, zullen alle wezens daarin in het grenzeloze worden teruggetrokken voor een nog hogere rust, om als logoïsche stralen weer tevoorschijn te komen wanneer een nieuw kosmisch levensdrama begint.

Fohat, de dynamische energie van de kosmische ideatie

In *De Geheime Leer* (1:45-6) geeft HPB op meesterlijke wijze de essentiële aard van fohat weer:

> Het is de 'brug' waardoor de 'ideeën' die in het 'goddelijke denken' bestaan, als 'natuurwetten' worden afgedrukt op de kosmische substantie. Fohat is dus de dynamische energie van de kosmische verbeelding, of, van de andere kant beschouwd, het intelligente medium, de leidende kracht van alle manifestatie, de 'goddelijke gedachte' die wordt overgebracht en openbaar gemaakt door de dhyāni-chohans, de architecten van de zichtbare wereld. Zo is ons bewustzijn afkomstig van de geest of de kosmische verbeelding; de verschillende voertuigen waarin dat bewustzijn wordt geïndividualiseerd en tot zelf- of reflectief bewustzijn komt, zijn afkomstig van de kosmische substantie; terwijl fohat in zijn verscheidene manifestaties de geheimzinnige schakel vormt tussen denkvermogen en materie, het bezielende beginsel dat ieder atoom tot leven prikkelt.

Fohat is zowel een Tibetaanse als een Mongoolse filosofische term, die de algemene betekenis heeft van kosmisch leven of vitaliteit, steeds geleid door kosmisch denkvermogen of kosmische intelligentie. De werkwoordswortel *foh* is van oorsprong Mongools en komt overeen met het woord boeddha of zelfs buddhi of ook met bodhi – wijsheid. Omdat māhabuddhi fohat leidt en erdoor werkt, verricht fohat zijn vele wonderen bij het weven van het web van het universele zijn. Deze kosmische vitaliteit vertegenwoordigt in het heelal wat de prāṇa's in ons lichaam zijn.

De Mongolen brachten kosmische vitaliteit in verband met gedachten die eigenlijk samenhangen met de termen buddhi, bodhi, enz., omdat ze weigerden in de symmetrische en harmonische structuur van het heelal een zuiver denkbeeldige inwerking te zien van blinde en zielloze krachten op dode stof, wat de vloek van het westerse wetenschappelijke denken is. Voor deze oude oosterlingen was het heelal een uitdrukking van kosmische wijsheid.

Fohat, die het kosmische leven is in de zin van de vitale stroom of

de etherisch-vitale fluïden in een heelal, is in feite te verdelen in zeven of tien beginselen of elementen; elk daarvan is een levenskracht met zijn eigen svabhāva, en verenigd vormen ze de algemene fohat waarover HPB schreef:

> 'Iedere wereld heeft haar fohat, die in zijn eigen sfeer van actie alomtegenwoordig is. Maar er zijn evenveel fohats als werelden, die alle in vermogen en graad van manifestatie verschillen. De individuele fohats vormen samen één universele collectieve fohat – de entiteit als aspect van de ene absolute niet-entiteit, die absoluut Zijn, 'SAT' is. 'Miljoenen en miljarden werelden worden in elk manvantara voortgebracht', wordt er gezegd. Daarom moeten er veel fohats zijn, die we beschouwen als bewuste en *intelligente* krachten.'*

De oorspronkelijke fohat die voortkomt uit de eerste logos, is zevenvoudig of tienvoudig, omdat de eerste logos zelf zeven- of tienvoudig is. Daarom bestaat fohat als een zeven- of tienvoudige kracht op elk van de gebieden van het heelal. Wanneer de tweede logos zich ontvouwt uit de eerste logos, volgt ook fohat elke fase van die emanatie en reproduceert zich als de kosmische levenskracht in zeven of tien vormen in de tweede logos. Op precies dezelfde wijze reproduceert fohat zich in de derde logos.

Fohat is in de kosmos wat de zeven of tien prāṇa's in de mens zijn; en zoals de menselijke constitutie haar prāṇa's heeft op iedere laag van haar aurische ei, zo zijn de prāṇa's van de kosmos de verschillende aspecten van fohat op de verschillende gebieden. Zoals in de mens de prāṇa's de voertuigen zijn voor gedachten, gevoelens, emoties en instincten, zo werkt fohat op de kosmische gebieden als het voertuig voor het kosmische denken. Fohat is het ros, het kosmische denken is de ruiter.

Fohat manifesteert zich in vele vormen, en elektriciteit zoals wij die kennen, is een van zijn laagste manifestaties. Wat de levenskracht is in het menselijk lichaam, is elektriciteit in de structuur van het stoffelijke heelal. Het zijn manifestaties van dezelfde fundamentele kracht. Mystiek gezien is kosmische elektriciteit de lichamelijke vitaliteit van de entiteit waarin we leven, ons bewegen en ons bestaan hebben. Het is geen kracht op zichzelf. Er is in het heelal niet zoiets als een opzichzelfstaande kracht, die los van andere krachten bestaat. Het is een aspect, een manifestatie, van wat in alle dingen fundamenteel is: bewustzijn.

**De Geheime Leer*, 1:173vn; zie ook 1:141-3.

Zwaartekracht is in feite een van de manifestaties van kosmische elektriciteit en evenzo is elektriciteit een van de manifestaties van de kosmische zwaartekracht. Om weer uit *De Geheime Leer* (1:175) te citeren:

> . . . Fohat, de constructieve kracht van de kosmische elektriciteit, . . . heeft *zeven zonen* die *zijn broeders* zijn; . . . [deze] vertegenwoordigen en verpersoonlijken de zeven vormen van kosmisch magnetisme die in het *praktische occultisme* de 'zeven radicalen' worden genoemd, waarvan de samenwerkende en actieve nakomelingen diverse soorten van energie zijn, onder andere elektriciteit, magnetisme, geluid, licht, warmte, cohesie, enz.

Zoals de vitaliteit in een menselijk lichaam de kosmische atomaire elektriciteit is of de manifestatie van fohat in de structuur van elk van de atomen die ons lichaam samenstellen, zo is de vitaliteit van die grootse entiteit waarin we bestaan, de kosmische elektriciteit. De bliksem is elektriciteit of kosmische vitaliteit die zich op een bepaalde plaats en onder bepaalde omstandigheden manifesteert. Hij herstelt het plaatselijke elektrische evenwicht. Wanneer in het menselijk lichaam een evenwicht van vitaliteit blijft bestaan, betekent dit gezondheid; en wanneer het evenwicht wordt verstoord, betekent dit ziekte.

Wanneer de dingen in elektrisch opzicht niet in evenwicht zijn, krijgen we de zeer warme of zeer koude dagen, de stormachtige dagen of de abnormaal rustige dagen. De bewegingen en werkingen van deze kosmische elektriciteit veranderen voortdurend van richting. De bliksem is één kort segment van een circulatie in de kosmos en is zeer nauw betrokken bij bepaalde vitale stromen tussen de zon en de aarde en de mens en de aarde; en die stromen bewegen zich door en naar en van de aarde en de meteoorsluier die haar omgeeft. Magnetisme is het alter ego van elektriciteit en elk is een 'broeder-zoon' van fohat. In wezen zijn wat wij zwaartekracht, elektriciteit en magnetisme noemen alle hetzelfde: drie manifestaties van fohat of de kosmische levenskracht zoals die zich in onze fysieke afdeling van het heelal voordoet. Dit heelal is niet verdeeld in graden die van elkaar zijn gescheiden, maar is een organisch geheel dat graden of stadia bevat die in elkaar overgaan, van het onzichtbare naar het zichtbare en nog verder omlaag weer naar het onzichtbare. Er zijn in feite geen radicale scheidingen, behalve in schematische zin.

De mens heeft meer met de bliksem te maken dan hij beseft. Als er op aarde helemaal geen bezielde wezens waren, zou elektriciteit die

zich manifesteert op de bijzondere manier die we bliksem noemen, een uiterst zeldzaam verschijnsel zijn; maar elk punt in de ruimte bevat bezielde entiteiten, zowel voor ons zichtbare als onzichtbare.

In haar *Theosophical Glossary* heeft HPB fohat omschreven als 'de essentie van kosmische elektriciteit. Een occult Tibetaans woord voor *daivīprakriti*, oorspronkelijk licht'; en in de beschrijving van daivīprakriti noemt ze dit 'oorspronkelijk, homogeen licht, . . . en wanneer dit licht is gedifferentieerd wordt het FOHAT'.

Er wordt hier op een subtiel onderscheid gezinspeeld. Daivīprakriti, die letterlijk stralende of goddelijke prakriti of substantie betekent, is de oorspronkelijke lichtende kracht-substantie die Subba Row, een vroege theosoof en brahmaans geleerde, 'het licht van de logos' noemde; fohat is hetzelfde licht in een verder ontwikkeld stadium van manifestatie. Terwijl dus in één opzicht de twee in feite hetzelfde zijn, zou, als we gewone elektriciteit in haar kosmische aspect daivīprakriti noemen, fohat in deze toepassing de verder ontwikkelde manifestaties van kosmische elektriciteit zijn, zoals bliksem, de stroom die onze huizen verlicht, en de aantrekkingskracht die de atomen bijeenhoudt. Bovenal is daivīprakriti-fohat actief kosmisch bewustzijn; daarvan is daivīprakriti het hogere of spirituele of negatieve aspect, en fohat het lagere of actieve of positieve aspect.

Elk van de drie logoi en zijn overeenkomstige fohat leeft, is het Leven zelf. Omdat de drie logoi kosmische levende wezens zijn, en omdat het hele heelal uit hen voortvloeit in een opeenvolgende reeks van zich ontvouwende hiërarchieën in hun verschillende emanaties, is het heelal en alles daarin, waaronder zijn fysieke lichaam, levend; zodat van nevelvlek en zon tot elektron en mens, elke entiteit in zo'n heelal *een levend wezen* is, opgebouwd uit leven dat zowel substantie als kosmisch bewustzijn is. Of, zoals HPB het zo treffend uitdrukte: 'De stralen van de logos trillen in elk atoom'.

Over de gnostische aeonen

In de twee of drie eeuwen die volgden op de ondergang van het esoterische stelsel in Europa en de daartoe behorende mysteriescholen – een ondergang waarvan de eerste tekenen omstreeks het begin van het christelijke tijdperk zichtbaar werden – ontstond een vrij groot aantal mystieke en quasi-occulte filosofische scholen, waarvan sommige een niet gering deel van het toen tanende licht van de esoterische wijsheid bevatten, en andere slechts zwakke stralen.

Tot deze scholen die tijdelijk opgang maakten, behoorden de verschillende groepen gnostici, waarvan de meeste door christelijke geschiedschrijvers gewoonlijk en ten onrechte 'ketterse christelijke sekten' worden genoemd, hoewel ze in feite niet zozeer christelijk waren dan wel verflauwende stralen van de oorspronkelijke centra van esoterisch onderricht in het Middellandse-Zeegebied. Het is echter juist dat enkele van deze gnostische groepen, om een of andere reden en hoofdzakelijk uit eigenbelang, bepaalde wegen van *toenadering* met de verschillende christelijke sekten handhaafden, waarschijnlijk om op die manier min of meer in vrede te kunnen leven en hun geheime studies onder betrekkelijk veilige omstandigheden te kunnen voortzetten.

De hele waarheid over deze gnostische sekten is nog nooit geschreven. De gnostische school van Simon was een van de betrouwbaarste omdat ze enkele basisleringen van de esoterische filosofie onderwees. Andere gnostische groepen die delen van de archaïsche wijsheid bewaarden, waren die welke werden gesticht door Menander, Valentinus, Basilides, enz. Omdat Simon onderricht gaf in een tijdperk dat, hoewel begerig en hongerig naar alle soorten occulte en quasi-occulte kennis, toch buitengewoon kritisch en theologisch onvriendelijk was, moest hij zijn onderricht kennelijk zo verwoorden dat hij geen aanstoot gaf aan de heersende christelijke macht. Daarom liet hij voor een groot deel de heilige en eeuwenoude formuleringen van de leringen achterwege, en gebruikte hij zegswijzen en voorbeelden die vaak volkomen exoterisch waren, en in bepaalde gevallen door hemzelf waren bedacht om voor de vijanden van zijn school te verbergen wat hij werkelijk met zijn leringen bedoelde – al was de innerlijke be-

tekenis daarvan geheel duidelijk voor zijn getrainde volgelingen.

De volgende vrij lange fragmenten uit *ES Instructions* 2 van HPB geven het gnostische stelsel van aeonen weer, zoals dat door Simon werd onderwezen:

Simon verkondigde, evenals alle andere gnostici, dat onze wereld was geschapen door de *lagere* engelen, die hij *aeonen* noemde. Hij vermeldt slechts drie van hun graden, omdat het, zoals in *De Geheime Leer* wordt uiteengezet, nutteloos was en nog is, om iets over de vier hogere te zeggen, en daarom begint hij op het gebied van de bollen A en G. Zijn stelsel staat zo dicht bij de occulte waarheid dat we dat stelsel alsmede zijn eigen beweringen en die van Menander over 'magie' kunnen onderzoeken om te ontdekken wat ze met dat woord bedoelden. Voor Simon was *vuur* het hoogste punt van de hele gemanifesteerde schepping. Het betekent voor hem en ook voor ons het universele beginsel, de oneindige kracht, voortgekomen uit de verborgen potentialiteit. Dit vuur was de oeroorzaak van de gemanifesteerde wereld van het zijn, en was tweevoudig, omdat het een gemanifesteerde en een verborgen of geheime kant had. 'De geheime kant van het vuur is verborgen achter zijn zichtbare (of objectieve) kant',* schrijft hij, en dat komt erop neer dat het zichtbare altijd aanwezig is in het onzichtbare en het onzichtbare in het zichtbare. Dit was slechts een nieuwe vorm van Plato's denkbeeld van het begrijpelijke (*to noēton*) en het waarneembare (*to aisthēton*) en van de leer van Aristoteles over het potentiële vermogen (*dunamis*) en de daad (*energeia*). Voor Simon was alles waaraan men kan denken, alles waardoor men zich kan laten leiden, volmaakte intelligentie. Vuur bevatte *alles*. En daarom zijn alle delen van dat vuur, omdat ze met intelligentie en rede zijn begiftigd, vatbaar voor ontwikkeling door uitbreiding en emanatie Dit is onze leer van de gemanifesteerde logos, en deze delen in hun oorspronkelijke emanatie zijn onze dhyāni-chohans, de 'Zonen van Vlam en Vuur' of de hogere aeonen. Dit 'vuur' is het symbool van de actieve en levende kant van de goddelijke natuur. Erachter lag de 'oneindige potentialiteit binnen potentialiteit', wat door Simon werd genoemd 'dat wat standhield, standhoudt en zal standhouden', of blijvende stabiliteit en verpersoonlijkte onveranderlijkheid.

Vanuit het vermogen tot denken ging de goddelijke ideatie dus over tot handelen. Vandaar de reeks oorspronkelijke emanaties die door denken de handeling voortbrengt, waarbij de objectieve kant van het vuur de Moeder, de verborgen kant ervan de Vader is. Simon noemde deze emanaties syzygies (een verenigd paar of stel), want ze emaneerden twee aan twee, de ene als een actieve, de andere als een passieve aeon. Op die manier emaneerden drie paren (of zes in totaal, terwijl vuur de zevende is), waaraan Simon de volgende

**Philosophumena*, bk. vi, hfst. 1, §9.

namen gaf: 'Denkvermogen en gedachte, stem en naam, rede en overweging', waarbij de eerste van elk paar mannelijk en de laatste vrouwelijk was. Uit dit oorspronkelijke zestal emaneerden de zes aeonen van de Middenwereld. . . .

In het stelsel van Simon Magus zien we dus dat de eerste zes aeonen, samengevat door de zevende, het ouder-vermogen, tot handelen overgingen en op hun beurt zes secondaire aeonen emaneerden die elk in hun respectieve ouder waren samengevat. In de *Philosophumena* lezen we dat Simon de aeonen vergeleek met de 'boom des levens'. In zijn *Openbaring** zei Simon: 'Er staat geschreven dat er twee vertakkingen van de universele aeonen zijn, die begin noch einde hebben, en die beide uit dezelfde wortel zijn voortgekomen, de onzichtbare en onbegrijpelijke potentialiteit, sigē (stilte). Een van deze [reeks van aeonen] verschijnt van bovenaf. Dit is de grote macht, het universele denkvermogen [of goddelijke ideatie, het mahat van de hindoes]; deze regelt alle dingen en is mannelijk. De andere komt van onderaf, want ze is de grote [gemanifesteerde] gedachte, de vrouwelijke aeon, die alle dingen voortbrengt. Deze [twee soorten aeonen] die met elkaar overeenstemmen† zijn verenigd en manifesteren de middelste afstand [de tussenliggende sfeer of het tussengebied], de onbegrijpelijke lucht die begin noch einde heeft.'‡ Deze vrouwelijke 'lucht' is onze ether, of het kabbalistische astrale licht. Ze is daarom de *tweede wereld* van Simon, geboren uit VUUR, het beginsel van alle dingen. We noemen het het ENE LEVEN, de intelligente goddelijke vlam, alomtegenwoordig en oneindig. . . .

De derde wereld van Simon met haar derde reeks van zes aeonen en de zevende, de ouder, wordt op dezelfde manier geëmaneerd. Ditzelfde beeld ziet men in elk gnostisch stelsel – geleidelijke neerwaartse ontwikkeling in de stof die berust op overeenkomst; en dit is een wet die teruggaat op het oorspronkelijke occultisme of de magie. Zowel bij de gnostici als bij ons is deze zevende macht, die alles in zich bevat, de geest die over de duistere wateren van de ongedifferentieerde ruimte zweeft: in India Nārāyaṇa of Vishṇu; in het christendom de Heilige Geest. Maar terwijl het denkbeeld bij de christenen door beperkingen wordt verkleind en begrensd, waarbij geloof en genade noodzakelijke voorwaarden zijn, doordringt het volgens de oosterse filosofie alle atomen, bewuste of onbewuste. . . .

Hieruit volgt dat elk wezen dat kan nadenken – op aarde *mens* genoemd – dezelfde essentie heeft als de hogere aeonen, de oorspronkelijke zeven, en in aanleg alle eigenschappen daarvan bezit. Het is aan hem om 'met het beeld van het hoogste voor ogen' daadwerkelijk – door navolging – het vermogen

*'De grote openbaring' (*Hē megalē apophasis*), waarvan Simon zelf de schrijver zou zijn. – HPB

†Letterlijk, die in rijen of paren tegenover elkaar staan. – HPB

‡*Philosophumena*, bk. vi, hfst. 1, §18.

te ontwikkelen, waarmee de hoogste van zijn voorouders, of vaderen, is begiftigd. – H.P. Blavatsky, *Collected Writings*, 12:552-6

Wanneer HPB naar het stelsel van aeonen van Simon verwijst, en zegt dat het 'op het gebied van de bollen A en G' begint, moet de lezer bedenken dat er niet slechts zeven, maar in feite twaalf verschillende evolutiestadia van groei zijn in de levensgeschiedenis van een belichaming van een planeetketen, vanaf haar begin tot haar einde. Ze gaat betrekkelijk stilzwijgend voorbij aan de eerste vijf voorbereidende stadia en begint in feite met de keten in haar zesde stadium dat ze het 'eerste' noemt. Het volgende diagram maakt de zaak misschien iets duidelijker:

Oerstadia*	1. Aetherisch 2. Etherisch
Elementaire evolutie	1. Eerste elementalenrijk 2. Tweede elementalenrijk 3. Derde elementalenrijk
De zeven gemanifesteerde bollen	1. Bol A vuurachtig 2. Bol B luchtachtig 3. Bol C waterachtig 4. Bol D vast of aards 5. Bol E etherisch 6. Bol F etherisch-spiritueel 7. Bol G quasi-spiritueel

Hieruit ziet men dat aan de evolutie van de elementalenrijken, die de eerste zijn om te helpen bij het bouwen van een bol op een gebied, de aetherische en etherische stadia voorafgaan, die in feite het vroegste stadium van een komeet vertegenwoordigen in zijn twee hoofdfasen van ontwikkeling. Zodra deze twee oerstadia van voorbereiding en quasi-verstoffelijking voorbij zijn, beginnen de drie hoofdklassen van elementalen – die zich hebben voorbereid en zich hebben gescheiden

*Bepaalde lagere dhyāni-chohans vermengen hun fluïdum of levensessentie met de elementalen van de vier hogere elementalenrijken en ook met de levensatomen van de overeenkomstige gebieden, en verschaffen zo het bouwkundige plan en de leidende krachten en energieën op basis waarvan de lagere drie elementalenrijken op hun beurt beginnen te bouwen. Vgl. *De Geheime Leer,* 2:262vn.

en naar hun drie respectieve klassen zijn aangetrokken – hun werk van het leggen van de grondslag voor een toekomstige bol.

Wanneer de drie klassen van elementalen de basis hebben gelegd voor de toekomstige bol, waarbij elke klasse volgt wanneer de eraan voorafgaande haar werk heeft beëindigd, begint de echte bol zijn bestaan in wat hier de eerste ronde wordt genoemd; want tegen de tijd dat de drie elementalenrijken hun taak hebben voltooid, hebben de verschillende families van monaden zich min of meer ingedeeld in hun respectieve groepen, en zijn dus gereed om als levensgolven aan hun ronden te beginnen.

Vanaf deze tijd beginnen de zeven ronden en worden de opeenvolgende stadia rond alle bollen van de keten doorlopen; want men moet bedenken dat, hoewel de boven gegeven beschrijving voornamelijk over bol D handelt, alle andere bollen zich op overeenkomstige wijze *pari passu* ontwikkelden of tot manifestatie kwamen. Een ronde begint op de hoogste van de twaalf bollen en zet zich regelmatig voort van bol tot bol rond de keten. Dit is slechts een andere manier om te zeggen dat iedere bol vanuit zichzelf het surplus aan leven of levens ontvouwt.

Allereerst komt een layacentrum in een aetherisch stadium tot leven; het begint zijn omzwervingen door de ruimte en trekt geleidelijk aetherische en etherische stof tot zich en gaat op die manier langzaam zijn tweede fase in, de etherische; en wanneer deze fase voorbij is, is het layacentrum, dat zich nu als een etherische komeet manifesteert, bijna een lid geworden van het zonnestelsel waarheen haar karmische bestemming haar onvermijdelijk terugvoert, om zich te belichamen als een toekomstige planeetketen. Als de komeet eenmaal haar plaats in de baan om de zon heeft ingenomen als een zeer etherische bol in de eerste, of eerste en tweede toestand van de stof van het fysieke kosmische gebied, beginnen de drie elementalenrijken achtereenvolgens hun karakteristieke activiteiten* en bouwen dan geleidelijk een lichtend en

*Vgl. *De Geheime Leer,* 1:234vn:

'De zeven fundamentele transformaties van de bollen of hemelsferen, of beter van hun samenstellende stofdeeltjes, worden als volgt omschreven: (1) *homogeen*; (2) *luchtvormig* en *stralend* (gasvormig); (3) *stremselachtig* (nevelig); (4) *atomair, etherisch* (het begin van beweging en dus van differentiatie); (5) *in de kiem aanwezig, vurig* (gedifferentieerd, maar samengesteld uit alleen de kiemen van de elementen in hun vroegste toestand; zij bestaan in zeven toestanden, als ze volledig op onze aarde zijn ontwikkeld); (6) *viervoudig, dampvormig* (de toekomstige aarde); (7) *koud* en *afhankelijk* (van de zon voor leven en licht).'

gloeiend of 'wolkachtig' lichaam van zeer geringe fysieke dichtheid en van een soort die onze astronomen waarschijnlijk etherisch vuurachtig zouden noemen. (Het woord vuurachtig wordt gebruikt om de gloeiende of lichtende aard van vuur in zijn eerste stadia te suggereren, en niet het fysieke vuur dat warmte produceert zoals wij dat op aarde kennen; elektrische substantie geeft de gedachte misschien iets beter weer.) Wanneer deze fase is geëindigd, begint de 'eerste ronde' en met deze ronde begint HPB haar schitterende uiteenzetting.

Het proces van verharding of verstoffelijking van de bollen gaat gestaag voort tot het punt halverwege de vierde ronde, waarna de bol weer etherischer wordt, wat op de opgaande of lichtende boog gepaard gaat met de vergeestelijking van de verschillende families van monaden die deze ronden volgen of volbrengen tot op het huidige punt.

De leer over svabhāva

De drang achter de evolutie komt niet van buiten, maar ligt als kiem of zaad in de evoluerende entiteit zelf besloten; zowel de drang als het zaad komen uit één ding voort en dat is haar svabhāva*, de zelfheid of het essentieel karakteristieke van het Zelf.

De leer over svabhāva heeft twee fundamentele aspecten: ten eerste het tevoorschijn komen of ontstaan door de ingeboren groeikracht van een entiteit zelf, en ten tweede, als een daarvan afgeleid denkbeeld, de innerlijke kwaliteit of aard van een entiteit, zodat alles wat ze tijdens de processen van haar voortdurende expansieve groei is of doet, in overeenstemming is met de krachten en substanties die uit haar eigen hart stromen die alle de kenmerken van deze oorspronkelijke bron in zich dragen.

In het geval van de mens wordt de aard van zijn hele wezen gevormd door de svabhāva die is samengesteld uit de individuele svabhāva's van zijn verschillende monaden. Elk van deze monaden heeft haar eigen soort of type individualiteit en is tijdens het hele mahāmanvantara ononderbroken werkzaam, zowel in actief als in passief opzicht, en brengt haar eigen levensessenties van binnenuit naar buiten. Omdat deze verschillende monaden voortdurend actief zijn, en dus voortdurend veranderen, ondergaat niet alleen de svabhāva van elke individuele monade wijzigingen door evolutie, maar dragen deze wijzigingen noodzakelijkerwijs ertoe bij dat overeenkomstige veranderingen worden teweeggebracht in de samengestelde svabhāva van de menselijke constitutie. Geen svabhāva is dus eeuwig dezelfde en is nooit, zelfs niet één vluchtig ogenblik, volkomen statisch; hij ondergaat in de eindeloze tijd voortdurend wijzigingen of evolutionaire veranderingen.

Zoals iedere svabhāva zijn oorspronkelijke bron heeft in de kern van zijn voortdurend evoluerende monade, zo heeft iedere individuele monade haar eigen svābhāvische spirituele magnetisme, haar individualiteit. Dat geldt ook voor elk levensatoom in het hele gebied van het

---

*Een samengesteld Sanskrietwoord. *Sva* betekent 'zelf' en *bhāva* 'worden, ontstaan', en dat houdt een voortdurende groei of verandering in van de ene toestand in de andere.

heelal. Bovendien is iedere groep individuen opgenomen in een eigen spiritueel-magnetische svabhāva; dat is ook het geval met het fysieke lichaam van de mens, of met zijn hele constitutie, met een volk of ras, of zelfs met een groep sterren zoals de sterrenbeelden van de dierenriem. Verscheidenheid is de wet van het heelal, want die ontspringt aan de inwonende entiteit in de kern van ieder levend wezen, een straal van de blijvende monade in ieder van hen.

Een planeet, bijvoorbeeld, is niet alleen zelf een entiteit met een svabhāva of karakter dat verschilt van dat van andere planeten, maar haar bewoners hebben tot op zekere hoogte ook deel aan haar individualiteit, terwijl ze ook een eigen svabhāva hebben. De fundamentele wetten van de natuur, die universeel zijn, moeten vanzelfsprekend in het hele universum werkzaam zijn; terwijl de afgeleide natuurwetten, die grotendeels het product zijn van de inwonende spirituele entiteiten van de kosmos die de monaden zijn, verschillen naar gelang van tijd en plaats. Wij allen zijn opgebouwd uit dezelfde kosmische substanties die overal bestaan. Onze individualiteiten zijn onze respectieve svabhāva's, tonen, getallen – noem ze zoals u wilt.

Iedere monade is dus een bewustzijnscentrum met een bepaalde eigen svabhāva, die altijd werkzaam is; en deze activiteit, die spiritueel-goddelijk is, komt op de lagere gebieden tot uitdrukking door stralen. Iedere monade straalt dus een voortdurende stroom van energieën uit van uiteenlopende svābhāvische aard, goddelijk, spiritueel, verstandelijk, psychisch, enz. Deze stralen dringen door in de stof die lager staat en zich rondom hen bevindt, en op deze wijze produceren ze de verschillende verschijnselen in de wezens waarin ze werken. Als deze wezens of voertuigen hoogontwikkeld en gereed zijn, zodat ze de vermogens van de monadische energie die in hen werkt direct kunnen manifesteren, doen ze dat, en het resultaat is groots. Als de voertuigen echter zo laag op de evolutieladder staan dat ze maar weinig van de monadische eigenschappen kunnen weergeven, dan is dit weinige het enige wat er verschijnt.

Van de talrijke stralen die de monade voortdurend uitzendt, is er altijd één die de hoogste is. Ieder mens is hiervan een voorbeeld. Rondom zijn kern, die deze hogere straal van zijn monade is, worden de verschillende voertuigen of beginselen opgebouwd: de spirituele, de mentale, de astrale, de fysieke. Elk van deze lichamen bestaat uit levensatomen, onnoemelijke aantallen, die toch alle hun eigen indivi-

duele aard hebben, hun svabhāva. Elk van deze levensatomen is zelf een groeiend wezen en is een straal van de ouder-monade van de mens.

Omdat de monadische essentie of hoogste hiërarch van een ruimtelijke eenheid, of dit nu een planeetketen of een zonne- of melkwegstelsel is, stralen uitzendt, wordt ieder mens 'onder' een van deze stralen 'geboren'. Deze zo eenvoudig gestelde uitspraak is juist; maar jammer genoeg is er sprake van veel giswerk en is er zelfs heel wat onzin geschreven over deze stralen, en over de vraag hoe ze de mensheid beïnvloeden en leiden, en onder welke straal iemand 'thuishoort'.

Natuurlijk is het waar dat ieder mens een kind is van zijn eigen spirituele straal of ouder-ster, maar, zoals HPB zegt,* deze ster moet niet worden verward met de louter astrologische zon of ster die het geboortebeeld van een mens kenmerkt. De spirituele straal waarop hier wordt gedoeld, is zijn hoogste en daarom eerste spirituele oorsprong, of dit de zon van ons eigen zonnestelsel is, of een van de tientallen miljarden sterren die ons flonkerende melkwegstelsel vormen.

Dat betekent niet dat wij het enige kind van onze ouder-ster zijn, want elke ster heeft ontelbare stralen of kinderen. Het is iets om over na te denken, dat de bestemming van die ster en onze bestemming nauw zijn verbonden door svābhāvisch of fohatisch magnetisme – en dat duurt net zo lang als ons huidige melkwegstelsel blijft bestaan en, voorzover ik weet, zelfs daarna.

Het feit dat mensen op elkaar lijken betekent niet dat ze uit dezelfde monadische essentie van een individu voortkomen, maar dat ze stralen zijn van identieke planetaire herkomst – met andere woorden, dat ze verwante stralen zijn van een verhevener monadische essentie, een planetaire monade. Mensen lijken op elkaar. Ze verschillen minder van elkaar dan van wezens die in een toestand verkeren zoals die van de mensheid op de planeet Venus of op Mars of op een andere planeet. Maar er zijn er onder ons die nog meer op elkaar lijken dan alleen door overeenkomende trekken; en zij behoren tot de stralen van dezelfde planetaire monade. Een 'Mars'-mens lijkt niet evenveel op een 'Jupiter'-mens als op een ander mens van het 'Mars'-type, enz.

Ik zou graag uitgebreider over deze kwestie van de stralen willen schrijven, al was het maar om te wijzen op de verkeerde conclusies van

---

*Vgl. *De Geheime Leer,* 1:632-3.

veel schrijvers over het astrale en psychische gebied, die daarover zoveel onzin hebben geschreven; maar het zou een boekdeel vergen om alle onjuistheden te belichten.

Evenals het heelal bestaat de mens uit verscheidene beginselen of elementen of tattva's, die alle weer worden onderverdeeld in subbeginselen, elk met zijn eigen bepaalde svabhāva. Als elk beginsel alle svābhāvische energieën van de andere bevat, waarom zeggen we dan dat het ene hoger of spiritueler is dan het andere? Waarom is het sthūlaśarīra, het fysieke lichaam, niet even verheven als de ātman?

In essentie is elk beginsel, kosmisch of menselijk, even spiritueel als elk ander; wat het ene superieur maakt ten opzichte van het andere, is niet de essentiële substantie waaruit deze elementen of beginselen bestaan, maar de svabhāva die elk manifesteert als zijn dominerende kenmerk. Het meest kenmerkende van ātman is de spirituele individualiteit; van kāma, bewuste vurige kracht of energie; van manas, geïndividualiseerde intelligentie of denkvermogen, enz.; toch zijn in elk beginsel alle andere zes beginselen latent aanwezig.

Als dus een mens van wie de svābhāvische aard kāma is, in het ātman-deel daarvan leeft, leeft hij op een veel hoger niveau dan een mens wiens essentiële svabhāva ātman is, maar die niettemin in de lagere delen daarvan leeft. Ook iemand die in buddhi of het hogere manas van het kāma-beginsel leeft, is in feite een edeler mens dan iemand die in het manas-element van zijn constitutie leeft, maar dan in het kāma-deel van zijn manas.

Het beginsel waarin we leven bepaalt onze plaats op de levensladder. Als we in de ātman leven, het essentiële zelf, het goddelijke deel van een kleur, van een kracht, van een element, zijn we in een hogere bewustzijnstoestand en leven we veel edeler dan een mens die misschien in het buddhi-manas leeft, maar op een zeer laag gebied daarvan. We moeten ernaar streven op het hoogste gebied te leven, waar alles kleurloze pracht is. Zodra we in kleur afdalen, in onderscheiden beginselen of tattva's, dalen we af in manifestatie en differentiatie, wat een overeenkomstige māyā voortbrengt en daarom onwetendheid. Er is een goddelijke kāma, er is een lager kāma; er is een goddelijke buddhi, er is een menselijke buddhi die zijn weerspiegeling is. Elk gebied is onderverdeeld en gemodelleerd volgens zijn hogere gebied. Wat een mens is, wordt niet bepaald door het milieu waarin hij 'wordt geboren, of de straal waartoe hij misschien behoort, maar door dat waarop zijn

bewustzijn is gericht. Is het omhooggericht, opstijgend naar de ātman, in het kleurloze gebied, dan leeft hij in het goddelijke. In het absolute is geen enkele kleur, geen enkel beginsel of tattva spiritueler dan een andere, omdat alle uit het hart van het goddelijke zijn geboren. Als we afdalen naar de werelden van differentiatie, van het bestaan, dan moeten we onderscheid maken.

Men zou zich kunnen afvragen: waar bevind ik mij in 's hemelsnaam in deze wildernis van svabhāva's en individualiteiten en subbeginselen, enz.? Als ik ervan uitga dat ik zevenvoudig ben, dat ik zeven ātmans of godheden in mij heb, die samenwerken om mij te maken tot wat ik ben, zoals chemische elementen samenwerken om een entiteit te vormen; welk deel van deze samengestelde svabhāva is dan dat wat ik ken als mijzelf, dat kleine onbelangrijke deel van mij dat zo strijdlustig is?

We moeten niet vergeten dat de mens zijn hele zevenvoudige wezen is, van het goddelijke omlaag via alle tussenliggende stadia tot het lichaam. Waarop hij zijn bewustzijn op een gegeven moment concentreert, in welke laag van zijn aurische ei, of in welk svābhāvisch centrum ook, dat is het deel dat we voor dat moment het ik kunnen noemen. Voor het dier ligt dat in zijn dierlijke bewustzijn; voor ons gewoonlijk in ons kāma-manas; voor de wijzen ligt dat nog hoger, waarschijnlijk in het buddhi-manas; voor de boeddha's en christussen nog hoger, en voor de goden op een nog verhevener gebied.

We zien hier dat deze leer van grote betekenis is. Een mens kan leven in elk deel van het hele gebied van zijn wezen *als hij dat wil.* Hij kan, althans enige tijd, zijn bewustzijn concentreren op elke svābhāvische energie die hij wenst en daardoor geïnspireerd en geholpen worden door de energieën van het heelal, of hij kan zijn gedachten en gevoelens concentreren op de lagere energieën; en als hij er vele levens lang in volhardt het kwade en verdorvene lief te hebben, zal hij tenslotte in de afgrond wegzinken.

De menigten monaden bestaan alle uit lerende, evoluerende entiteiten die in de loop van de wentelende eeuwen in de uitgestrekte kosmische gebieden hun weg omhoog- en omlaaggaan. Elke monade, die in haar oorspronkelijke, evolutionaire ontwikkeling is voortgekomen uit een kosmisch tattva, moet vele eeuwen lang de fundamentele afdruk van dit kosmische tattva met zich meedragen als haar svābhāvische grondslag; maar als ze door evolutionaire wijziging of groei vanuit het

ene kosmische gebied of het ene kosmische tattva opstijgt naar een ander, komt dat omdat haar svabhāva gaat lijken op de inherente svabhāva van het nieuwe kosmische gebied of tattva dat ze binnengaat. Omdat iedere svabhāva bovendien is samengesteld, kunnen we op zoek naar de 'eerste' svabhāva, bij wijze van spreken omhoog en binnenwaarts gaan, naar de kern ervan, om deze oorspronkelijke svābhāvische achtergrond te vinden; en tijdens die poging beseffen we dat er altijd iets is dat nog hoger is, nog verhevener en grootser, en dat dit iets, dat kennelijk altijd onbereikbaar is, een onverklaarbare x-grootheid is die uit de kern van de monadische essentie zelf stroomt.

We kunnen dan ook zeggen dat elke entiteit de svabhāva heeft van haar goddelijke monade, die ze rechtstreeks ontleent aan haar onverbrekelijk één-zijn met het melkwegstelsel; dat zich ook in ieder van ons de svābhāvische kern bevindt van de spirituele monade, die dezelfde spirituele essentie heeft als ons zonnestelsel; dat we ook nog een andere svābhāvische kern in ons hebben, de menselijke monade of het reïncarnerende ego, die ons kenmerkt als individuele mensen en de spirituele essentie heeft van onze planeetketen. Als we dit in het juiste verband plaatsen, zien we dat de meest fundamentele svabhāva in onze samengestelde svabhāva, de galactische svābhāvische kern van ons is, die in haar karakteristieke individualiteit het langst blijft bestaan en het langzaamst verandert; en zelfs daar nog achter ligt de onbegrijpelijke achtergrond van de oneindigheid. Op precies dezelfde manier blijft de svābhāvische essentie van onze spirituele monade, waarvan het thuis het zonnestelsel is, als een karakteristieke individualiteit langer bestaan dan het svābhāvische element van ons reïncarnerende ego dat tot de planeetketen behoort. Al deze svabhāva's, van het galactische omlaag tot de vrij tijdelijke svabhāva van de astrale monade van een enkel leven van de mens op aarde, evolueren niettemin en zijn daarom bezig te veranderen, op weg naar innerlijke en ruimere gebieden van kosmisch leven.

De mens is dus een ingewikkeld web van svabhāva's en ieder van ons heeft zijn eigen speciale svābhāvische samenstelling. Ik zou hieraan nog kunnen toevoegen dat als iemand zou proberen na te gaan wat zijn eigen essentiële svabhāva is of die van iemand anders – als hij dat vermogen zou hebben – dit buitengewoon gevaarlijk zou zijn. Want als hij labiel of moreel zwak was, en toch genoeg kennis zou bezitten om nauwkeurig de svabhāva of grondtoon van het karakter van een ander

te kennen, dan zou het heel gemakkelijk zijn die ander aan zijn wil en denken te onderwerpen en hem op die wijze te verlagen tot het peil van een gewillige of onwillige automaat of marionet.

Bovendien worden de monadische svabhāva's in onze constitutie ook gewijzigd door de verschillende kosmische tattva's waarin en waaruit ze achtereenvolgens worden geboren gedurende het verloop van een manvantara, hetzij een zonne- of een planetair manvantara, zodat het mogelijk is dat de svabhāva van een van de monaden van een mens ākāśisch is, terwijl een van zijn andere monaden van het taijasa (vurige) of van het vāyava (lucht-) type kan zijn; en andere kunnen weer andere tattvische kenmerken vertonen. Het is onze toekomstige bestemming om zelfbewust bewust te worden op alle gebieden van onze constitutie, in al de svābhāvische tattva's in ons, omdat we een microkosmos zijn van de omringende macrokosmos. Als we die toestand van volledig ontwaken bereiken, zijn we volledig zelfbewuste goden en in feite stille wachters of kosmische hiërarchen – op een hoger of lager gebied van het ons omringende heelal – overeenkomstig onze bestemming.

Dit is inderdaad een wonderlijke leer, want ze toont ons op welke manier onze hele constitutie is verweven met het weefsel van het heelal. Een mens lijkt op een klankbord – om een andere beeldspraak te gebruiken – bespannen met zeven snaren zoals de lier van Apollo, waarover de winden van de eeuwigheid strijken, en de gecombineerde tonen van deze snaren brengen in hem een kosmische symfonie voort. En ieder van ons is als een levende mystieke lier die in harmonie meetrilt met de muziek der sferen.

Geluid, kleur en getal

In de Kosmos zijn de gradaties en de onderlinge verbanden tussen kleuren en geluiden, en daarom met getallen, oneindig. Zelfs in de natuurkunde heeft men hiervan een vermoeden, want men heeft ontdekt dat er langzamere trillingen bestaan dan die van het rood, de langzaamste die we kunnen waarnemen, en veel snellere trillingen dan die van het violet, de snelste die onze zintuigen kunnen gewaarworden. Maar op aarde, in onze fysieke wereld, is het bereik van waarneembare trillingen beperkt. Onze fysieke zintuigen kunnen geen kennis nemen van trillingen boven en beneden het beperkte spectrum van de zeven prismatische kleuren, want zulke trillingen kunnen bij ons niet de gewaarwording van kleur of geluid teweegbrengen. Het zal altijd het trapsgewijs gerangschikte zevental blijven en meer niet, tenzij we leren om ons viertal te verlammen en met onze spirituele zintuigen, die in de bovenste driehoek zetelen, zowel de hogere als de lagere trillingen waar te nemen.

– HPB, *ES Instructions* 2; *CW* 12:562-3

Het is een van de basisleringen van de esoterische filosofie dat elk geluid zijn inherente svābhāvische kleur heeft; en, omgekeerd, dat iedere kleur zijn inherente svābhāvische geluid heeft; en dat er geen geluid en geen kleur kan zijn zonder getal – geluid en kleur zijn immers uitdrukkingen van trillingssnelheden – want elke trillingsfrequentie omvat een bepaald aantal eenheden van trilling, wat gelijkstaat met te zeggen dat het een getal is.

Als we deze gedachte volgen en over geluid spreken, hebben we het tegelijk over kleur en getal; of als we over kleur spreken, bedoelen we tevens geluid en het trillingsgetal dat het voortbrengt; en als we het over getal hebben, zouden we, als we de ogen hadden om het te zien en de oren om het te horen, zowel de kleur zien als het geluid horen die overeenkomen met dat getal of die trillingsfrequentie. Hierop zinspeelde Pythagoras toen hij sprak over de majestueuze harmonie van de sferen.

Zoals elk atoom van ieder ding in de natuur, bezield of onbezield, zijn eigen grondtoon zingt, zijn eigen geluid voortbrengt en zijn eigen kleur en getal heeft, zo is ieder mens, iedere bloem, boom, en ieder hemellichaam een spel en samenspel van geluiden, zowel harde als zwakke, die zich tot een grandioze symfonie, en een prachtig geheel

van stralende en fonkelende kleuren vermengen. Het aurische ei van een mens, bijvoorbeeld, is door de voortdurende werkingen van de prāṇische aura's niet alleen een verzameling schitterende kleuren, maar ook een levend instrument dat geluidsharmonieën voortbrengt wanneer de emoties, gedachten en gevoelens op een hoog niveau liggen, en afschuwelijke wanklanken wanneer ze worden gekenmerkt door haat en andere lage hartstochten.

Al vele tientallen jaren worden astronomen geboeid door de wisselende kleurschakeringen die de grote sterrenmenigte te zien geeft; sommige sterren zijn blauwachtig, andere geel, weer andere roodachtig. De wetenschappelijke opvatting is dat de kleuren van de sterren verschillende tijdperken in hun evolutionaire ontwikkeling vertegenwoordigen. Hoe het ook zij, als we dit onderwerp uit een andere hoek benaderen, zou het onjuist zijn om te zeggen dat alle blauwe sterren spiritueler zijn dan alle rode sterren, alleen omdat rood als de kleur van kāma wordt gezien en blauw of indigoblauw als de kleur van het hogere manas. Want er is zowel een spiritueel rood als een stoffelijk rood, en zowel een spiritueel blauw als een stoffelijk blauw. Er zijn sterke occulte redenen om te stellen dat voor bepaalde sterren een roodachtige kleur een spiritueler toestand betekent dan het heldere lichtblauw van bepaalde andere. Hoe hoger de trillingsintensiteit van licht of straling is, des te lager of stoffelijker de plaats is van dat licht op de schaal; en omdat de kleur blauw in ons eigen octaaf van zichtbare straling wordt voortgebracht door een veel hogere frequentie dan rood, is het duidelijk dat blauw op een stoffelijker toestand kan duiden dan de minder intense trilling van rood.

HPB heeft verklaard dat 'de ware kleur van de zon blauw is',* omdat zijn vitale aura blauw is. Het is de werkelijke zon, in dezelfde zin als de vitale aura van een mens de 'werkelijke mens is; niettemin is de *werkelijke* mens, de essentiële kern, de spirituele bron van wat slechts zijn vitale aura is. Het zou niet juist zijn te zeggen dat de vitale aura van de zon de innerlijke zon is; het is slechts een van de schillen of lagen van zijn aurische ei en in geen geval een van de meest innerlijke. De blauwe kracht waarover werd gesproken is de vitale aura van de zon, in zekere mate vermengd met mentale en spirituele energie, die voortdurend en in alle richtingen vanuit de zon stroomt. De zon straalt deze blauwe energie voortdurend in een onvoorstelbare hoeveelheid uit.

**ES Instructions* 2; *CW* 12:548vn.

Andere zonnen hebben andere kleuren, die de uitdrukkingen zijn van hun samengestelde svabhāva's. Als we de geluiden konden horen die de verschillende hemellichamen voortbrengen als hun natuurlijke uitdrukkingsmiddel, dan zouden we beseffen dat iedere zon, iedere ster, iedere planetoïde, zijn eigen kenmerkende grondtoon heeft. Wetenschappers kunnen bepaalde sterren al 'horen', dat wil zeggen dat ze het licht dat van een bepaalde lichtbron komt kunnen omzetten in geluid.* Heel merkwaardig was, dat toen de stralen van de maan de foto-elektrische cel die bij deze experimenten wordt gebruikt, verlichtten, ze klagende geluiden voortbrachten, als van het luiden van grote klokken; maar toen het licht van de heldere ster Arcturus erop scheen, bracht dat schitterende, heldere klanken voort. Als we het systeem van de overeenkomsten tussen kleuren, geluiden en getallen kenden, zouden we de eigenschappen van een zon of een ster kunnen beoordelen: donkerblauw bijvoorbeeld, zou wijzen op een verstandelijke zon; geel op een buddhi-zon.

De poging om door de kleur vast te stellen tot welke bijzondere straal of klasse een bepaalde zon behoort, wordt bemoeilijkt door het feit dat kleuren, evenals andere dingen die tot ons komen van de hemellichamen, heel sterk worden beïnvloed door onze atmosfeer. De atmosfeer van lucht die onze aarde omringt heeft een opmerkelijk veranderende en in zekere mate ook oplossende invloed. Onze atmosfeer is zowel een omzetter als een overbrenger. In feite vervormt en verandert ze het licht – en dus het geluid – dat tot ons komt van de planetaire en solaire lichamen. Spectroscopische waarneming is lang niet zo betrouwbaar als tot nu toe werd aangenomen.

Alle verschillende kleuren van het zonnespectrum hebben hun oorsprong in de zon en zijn op onze aarde vertegenwoordigd in de vorm van licht, in de vorm van krachten – krachten in de zon, waarvan elke kleur de uitstroming is van een bepaalde svabhāva of individuele energie, of een solaire logos. De zon is het voertuig van een godheid; alles wat eruit voortstroomt is geworteld in het goddelijke. Er zijn zeven (of twaalf) solaire krachten of element-beginselen en daarom ook zeven (of twaalf) svabhāva's die samen de grootse svabhāva van de zon vormen. Uit deze solaire individualiteiten, machten, krachten en lagere logoi vloeien stromen van substantie-energie, verenigd in het licht dat wij als daglicht ontvangen, wit licht. Als men deze zonnestraal door een prisma

---

*Vgl. *De Mahatma Brieven*, blz. 184.

laat vallen, valt hij uiteen in zijn samenstellende kleuren. Deze zeven stralen van het spectrum zijn zeven aurische stromen van vitaliteit uit het zonnehart en deze svābhāvische energieën vormen samen het licht zoals wij het waarnemen. Geen van deze kleuren is in essentie superieur aan de andere. Maar op het gebied van het stoffelijke bestaan, en gezien het werk dat elk van de uitstromingen van de zon op dit gebied van de stof doet, moeten we onderscheid maken en zeggen dat ātman kleurloos is, buddhi geel, kāma rood, enz. Toch zijn ze alle goddelijk van oorsprong.

Elk minuscuul deel van de oneindigheid bevat elk essentiële element, elke kracht en elke svabhāva die de oneindigheid in zich bevat. Evenzo ontleent iedere onderverdeling of ieder subgebied zijn eigen, zich herhalende zevenvoud aan het omringende heelal. De microkosmos herhaalt eenvoudig de macrokosmos. In dit verband citeren we een wat langer fragment uit de *ES Instructions* van HPB over de beroemde Tibetaanse invocatie, *Om mani padme hūm*:

> Leer de getallen kennen die overeenkomen met het grondbeginsel van ieder element en zijn subelementen, bestudeer hun wisselwerking en gedrag aan de occulte kant van de zich manifesterende natuur, en dan zal de wet van de overeenkomsten aan u de grootste geheimen van het macrokosmische leven onthullen.
>
> Maar om tot het macrokosmische te komen, moet u beginnen bij het microkosmische: *d.w.z.* u moet de MENS, de microkosmos, bestuderen . . . als we hem ook maar een ogenblik scheiden van het universele geheel, of hem afzonderlijk bekijken, vanuit één enkel gezichtspunt, los van de 'Hemelse Mens' – het door Adam Kadmon of zijn equivalenten in iedere filosofie gesymboliseerde heelal – dan zullen we ons begeven in de zwarte magie of onze poging jammerlijk zien mislukken.
>
> Zo is de mystieke formule '*Om mani padme hūm,* als men haar op de juiste manier begrijpt, niet samengesteld uit de bijna nietszeggende woorden, 'O het juweel in de lotus', maar ze bevat een verwijzing naar deze onverbrekelijke band tussen de mens en het heelal, die op zeven verschillende manieren wordt weergegeven en zeven verschillende toepassingen mogelijk maakt op evenzoveel gebieden van denken en handelen.
>
> Uit welk gezichtspunt we deze ook beschouwen, de betekenis is: 'Ik ben die ik ben'; 'ik ben in u en u bent in mij'. Door deze band en in deze nauwe vereniging wordt de goede en zuivere mens een god.
>
> . . . in Tibet is deze zin de krachtigste zeslettergrepige magische spreuk en deze zou door Padmapāṇi, de Tibetaanse Chenresi, aan de volkeren van Centraal-Azië zijn overgebracht.

Maar wie is Padmapāṇi eigenlijk? Ieder van ons moet hem zelf gaan herkennen, zodra hij gereed is. Ieder van ons heeft vanbinnen het 'juweel in de lotus', of we het nu Padmapāṇi, Krishṇa, Boeddha of Christus noemen, of welke naam we ook maar aan ons goddelijke zelf geven. Het exoterische verhaal gaat als volgt:

De hoogste boeddha, of Amitābha, liet, zo zegt men, op het ogenblik van de schepping van de mens een rozerode lichtstraal van zijn rechteroog uitgaan. De straal zond een geluid uit en werd bodhisattva Padmapāṇi. Toen liet de god uit zijn linkeroog een blauwe lichtstraal schieten die in de twee maagden Dolma incarneerde en het vermogen verwierf om het bewustzijn van levende wezens te verlichten. Amitābha noemde toen de samenstelling die onmiddellijk haar intrek nam in de mens, '*Om mani padme hūm*' ('ik ben het juweel in de lotus en daarin zal ik blijven'). Vervolgens deed Padmapāṇi, 'hij die in de lotus is', de gelofte nooit te zullen ophouden met werken vóór hij de mensheid had doen inzien dat hij in haar aanwezig was, en haar op die manier van de ellende van wedergeboorte had gered. Hij zwoer dat werk te zullen volbrengen vóór het einde van de kalpa, en voegde eraan toe dat hij, als hij daarin niet zou slagen, wenste dat zijn hoofd in ontelbare stukken zou splijten. Aan de kalpa kwam een einde, maar de mensheid voelde hem niet in haar koude, boze hart. Toen spleet Padmapāṇi's hoofd en viel in duizend stukken uiteen. Door mededogen bewogen, vormde de godheid uit de stukken *tien nieuwe* hoofden, drie witte en zeven van verschillende kleuren. En sinds die dag is de mens een volmaakt getal, oftewel TIEN, geworden. . . .

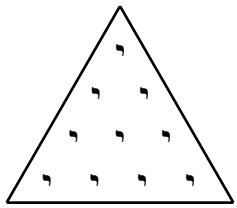

Uit Amitābha – *geen kleur* of de *witte luister* – worden de zeven gedifferentieerde kleuren van het prisma geboren. Ze brengen elk een overeenkomstige klank voort en vormen zo de zeven tonen van de toonladder. Van de wiskundevakken speelt vooral de meetkunde een rol in de bouwkunst en ook – op universele schaal – in de kosmogonie; omdat de tien jods van het pythagorische viertal, of de tetraktis, als symbool worden gebruikt voor de macrokosmos, moet de microkosmos of de mens, het evenbeeld ervan, ook in tien punten worden verdeeld. – *ES Instructions* 1; *CW* 12:517-9

Er is genoeg gezegd om aan te tonen dat de woorden *Om mani padme hūm*, terwijl ze voor de oriëntalisten en de niet-ingewijde menigte eenvoudig 'O, het juweel in de lotus' betekenen, esoterisch gezien de betekenis hebben: 'O, mijn god binnenin mij'. 'Ja; er is in ieder mens een god, want de mens was een god en zal opnieuw een god worden. Deze spreuk duidt op de onverbrekelijke band tussen de mens en het heelal. Want de lotus is het universele

symbool van de Kosmos als het absolute geheel, en het juweel is de spirituele mens, of God. – *ES Instructions* 2; *CW* 12:561

HPB heeft een prachtige beschrijving gegeven van het verheven feit dat onze innerlijke god niet alleen onze hoogste schakel is met het spiritueel-goddelijke heelal, maar ook de bron waaruit alles wat het menselijke bestaan veredelt en zuivert, ons binnenstroomt. Hoe meer we één worden met dit 'juweel', de godheid in de kern van ons wezen, des te sneller we in steeds toenemende mate de grootsheid die in ons is tot ontwikkeling brengen.[11]

Architecten en bouwers

In iedere kosmogonie is er achter en boven de *scheppende* godheid een hogere godheid, een ontwerper, een architect, *van wie* de schepper slechts de uitvoerder is. En nog hoger, *boven* en *rondom*, op *innerlijke* en *uiterlijke* gebieden, is er het ONKENBARE en het *onbekende*, de bron en oorzaak van al deze emanaties. – *De Geheime Leer*, 2:46-7

Er wordt ons gezegd, dat elke vorm wordt opgebouwd overeenkomstig het model dat er in de eeuwigheid voor is geschetst, en dat wordt weerspiegeld in de GODDELIJKE GEEST. Er zijn hiërarchieën van 'vormbouwers' en reeksen van vormen en graden, van de hoogste tot de laagste.
– *Een Toelichting op de Geheime Leer*, blz. 111

De natuur is één grote, levende, bezielde organische entiteit, een werkelijk kosmisch wezen – zelfs wanneer we het woord natuur beperken tot een bepaald gebied van het grenzeloze, zoals onze aarde of ons zonnestelsel. In elke organische entiteit is elk atoom verbonden met ieder ander atoom, en is niet alleen een individu op zichzelf, maar ook een onlosmakelijk deel van dat gebied van de natuur waarin het bestaat. Al die 'atomen', of het nu een zon of een van de ontelbare menigten levensatomen betreft, komen dus voort uit de moeder-substantie van de omringende natuur; en dat geldt voor alle gebieden, van het superspirituele omlaag tot het fysieke. Alles is onderling verbonden en staat in wisselwerking met elk ander ding of wezen: net zoals het menselijk lichaam zijn verschillende verzamelingen atomen en cellen bezit, bijeengebracht in organen die elk hun eigen doel en functie hebben in het grotere organisme. Op dezelfde manier zijn de nevelvlekken, zonnen en planeten, en de wezens die op de planeten wonen, de verschillende organen van een grotere kosmische entiteit. Maar verreweg het grootste deel van elk kosmisch organisme bestaat uit de onzichtbare en hogere werelden en gebieden daarvan, en ons fysieke gebied is slechts het meest grove lichaam dat van binnenuit wordt bezield en geleid.

Elke eenheid in de natuur, zoals een zon of een planeet, is daarom een belichaamde entiteit, die in haar hoogste delen goddelijk is, die

spiritueel is in het deel dat lager staat dan het goddelijke, en een verstandelijke essentie of denkvermogen heeft; en al deze manifesteren zich door middel van de lagere bekleedsels, waaronder het fysieke lichaam. Iedere ster is dus de uitdrukking van een godheid, want het heelal is belichaamd bewustzijn en bestaat uit enorm uitgestrekte hiërarchieën in allerlei soorten, die elk hun eigen svabhāva bezitten.

Geest aan de ene pool, de hogere of negatieve, en stof aan de andere, de lagere of positieve; en toch zijn beide fundamenteel één. Stof is niets anders dan geest in verdichte toestand, en daarom is ze geest die leeft, werkt en 'slaapt' in de vorm van geest.

Voor ons menselijke begrip bestaat het gemanifesteerde heelal, dat als een pendant van evolutie aan het vormloze en naamloze hangt, uit twee elkaar doordringende en verweven 'delen' – de lichtzijde, de spirituele of goddelijke kant van de natuur; en de nachtzijde, de stof- of voertuigkant. We zouden kunnen zeggen, hoe ontoereikend dit ook is, dat de lichtzijde die delen van het gemanifesteerde heelal omvat die worden bewoond door de hiërarchieën van mededogen en wijsheid, welke delen ze in feite *vormen* en *zijn*. De stofzijde heeft te maken met en bestaat in feite uit de vele hiërarchieën van kosmische bouwers, de metselaars van de wereld, die door de mystieke Grieken werden aangeduid als de kosmokratores, een woord dat zowel met wereldbestuurders als wereldmakers kan worden vertaald.

Zoals we voor onze bouwprojecten zowel architecten als bouwvakkers nodig hebben, zo kunnen we ook de universele natuur verdelen in twee overeenkomstige algemene klassen van kosmische wezens. Als we strikt logisch te werk willen gaan, zullen we de architecten van het heelal natuurlijk ook als bouwers moeten beschouwen; en toch bestaat er tussen hen hetzelfde belangrijke en natuurlijke verschil als in de menselijke constitutie tussen enerzijds de ontwerpende leidende menselijke intelligentie en anderzijds de menigten lagere monaden en levensatomen door middel waarvan de leidinggevende en bouwkundige geest van de mens werkt.

De bouwers van het heelal zijn zelf in zekere zin ook architecten, want elk van hen is een evoluerende entiteit en zal in de loop van de kosmische tijd een architect worden. Het is werkelijk onmogelijk een scheidslijn tussen de twee algemene klassen te trekken, en we kunnen dat alleen doen door de toekomstige evolutionaire bestemming van de bouwers buiten beschouwing te laten en het heelal te bekijken zoals het

op een bepaald moment is. Wat nu kosmische architecten zijn, waren in vroeger eeuwen kosmische bouwers; en evenzo zullen degenen die nu kosmische bouwers zijn, in toekomstige eeuwen kosmische architecten worden; en de plaatsen die daardoor vrijkomen aan de voertuigkant van het heelal, zullen worden ingenomen door andere entiteiten, die nu lager staan dan de bouwers – de ontelbare menigten monaden die evolutiestadia doormaken in die delen van het kosmische bouwwerk die voor ons de laagste zijn, de mineralen- en elementalenrijken.

Dit geeft een beeld van het heelal, dat we in de woorden van de grote Griekse filosoof Heraclitus kunnen omschrijven als een kosmische entiteit in voortdurende beweging: 'alles stroomt' voorwaarts en opwaarts naar hogere evolutiestadia, en de plaatsen van hen die een stap zijn verdergekomen, worden onmiddellijk ingenomen door lager staande entiteiten die in hun spoor volgen. Wanneer we dus over goden in het heelal spreken, dan hebben we het niet over bepaalde wezens die sinds het verste verleden goden zijn geweest en in de toekomst eeuwig en altijd goden zullen blijven, maar dan bedoelen we die volledig zelfbewuste en ideeën vormende wezens die de hiërarchieën van het licht zijn. Er bestaat een bijna oneindig aantal goden van verschillende graad op de evolutionaire levensladder, zodat de laagste klassen van goden zich onmerkbaar vermengen met de hoogste klassen van bouwers aan de stofkant van het heelal. Verder zien we dat de hoogste orden van kosmische bouwers zelf goden lijken en dat inderdaad ook zijn voor de lagere orden van bouwers.

Het belangrijkste punt hier is dat de architecten het bewustzijn van het heelal vertegenwoordigen, en de bouwers de etherische gebieden en de stof of substanties van het heelal. Beide klassen, de kosmische bewustzijnen en de menigten entiteiten die de stofkant van de natuur vormen, zijn kosmische monaden. Het enige essentiële verschil tussen hen is dat die monaden die nu het niveau van architect hebben bereikt, veel verder zijn geëvolueerd dan die andere monaden die nu nog slechts entiteiten zijn die tot de substantiekant van het bestaan behoren, variërend van de hoogste bouwers tot de levensatomen, elementalen en zelfs de gewone atomen.

Het hele universum is dus opgebouwd en gevormd en bestaat in feite uit menigten van ontelbare monaden, en elke monade is een bewustzijnspunt. Laten we de twee triaden die HPB in *De Geheime Leer* (1:373ev en 1:675ev) bespreekt eens naast elkaar zetten:

CHAOS	GODEN
THEOS	MONADEN
KOSMOS	ATOMEN

We zien dat elk lid van beide triaden overeenkomt met en betrokken is bij zijn equivalent in de andere triade. Ter illustratie: de goden vinden hun werkingssfeer in wat de Grieken chaos noemden, en met goden werden dan niet zozeer wezens als wel goddelijke jīvanmukta's bedoeld, bewustzijnen zo vrij en met een zo grote reikwijdte dat ze in abstracte zin ruimtelijk zijn; de Ruimte, de bevatter, die die wezens geboren doet worden die levende, bewuste belichamingen van hogere krachten zijn. Het woord chaos werd gekozen omdat het doet denken aan bewuste intelligentie onder hogere leiding. De monaden vinden op overeenkomstige wijze hun woonplaats in die andere gebieden van de ruimte en van bewustzijn die vallen onder het ene woord theos; terwijl de atomen hun terrein vinden in de kosmos of de structuur van het gemanifesteerde heelal.

Laten we elke triade afzonderlijk bekijken: de goden werken door de monaden, en de monaden die de goden in zich dragen, werken door de atomen. Op overeenkomstige wijze kunnen we zeggen dat de esoterische chaos in en door het goddelijke bouwwerk van het gemanifesteerde heelal werkt dat theos wordt genoemd, en dat op zijn beurt, de afgronden van de chaos in zich meedragend, het gemanifesteerde heelal of de kosmos voortbrengt. Zo werkt aan de stofkant van de natuur, chaos (die mūlaprakriti of pradhāna is) in en door de hiërarchieën van de bouwers die gezamenlijk theos vormen. Deze twee werken samen om de uitgestrekte kosmos voort te brengen, die vol is met evoluerend leven en in werkelijkheid bestaat uit ontelbare monaden in hun huidige toestand van lage evolutionaire ontwikkeling.

Als we nu proberen deze twee triaden in gedachten te verenigen en dit verweven beeld op overeenkomstige wijze gebruiken voor de menselijke constitutie, dan zien we dat het hoogste deel, de goddelijke monade, onze innerlijke god is, die zich manifesteert in en door zijn sluier van bewustzijn, de mystieke chaos of pradhāna van de menselijke constitutie. Op dezelfde wijze drukt onze innerlijke god zich uit in en door de monadische vonken die van hem uitstralen, en deze vonken of stralen zijn onze verschillende monaden die alle door hun eigen spirituele bekleedsel werken en zo de samengestelde theos van onze

constitutie vormen. Zo werken ook onze levensatomen op al de verschillende gebieden in en door hun respectieve sluiers, de lagere en minder geëvolueerde atomen die de kosmos van de menselijke constitutie vormen.

De innerlijke god werkt dus door de monaden, die op hun beurt door de levensatomen werken, waardoor er als het ware een verticale stroom van bewustzijn in de mens wordt gevormd; tegelijk werkt elk van deze drie aspecten door zijn eigen bekleedsel en vormt de horizontale evolutielijn van de menselijke constitutie. De verticale stroom van bewustzijn kruist dus de horizontale en lagere stroom van bewustzijn en brengt zo het mystieke kruis voort, waarover Plato in bedekte termen spreekt. Dat is de symbolische betekenis van het kruis in de christelijke theologie: de christos of het spirituele ego van de mens, 'gekruisigd' in de gebieden van de stof van de menselijke constitutie.

Op analoge wijze heeft elk heelal zijn innerlijke god of hoogste hiërarch, die werkt door zijn ontelbare monadische vonken die van hem uitstralen; deze werken op hun beurt door hun eigen stralen of vonken, de levensatomen. Hier vinden we de verticale stroom van bewustzijn op kosmische schaal. De horizontale evolutielijn vinden we in de innerlijke god van ons heelal die door zijn pradhāna of prakritische essentie werkt; terwijl zijn stralen of monaden door de bouwers van het heelal werken op al zijn verschillende gebieden; en deze kosmische monaden werken weer door de elementalen of kosmische levensatomen die hun secundaire of horizontale evolutielijn vinden in het ontzagwekkende aantal lagere atomaire wezens die tezamen de kosmos voortbrengen.

De mens is een microkosmos van de macrokosmos, en omdat hij een op zichzelf bestaand en onlosmakelijk deel is van het heelal, bezitten we een onfeilbare sleutel waarmee we de meest diepzinnige mysteries van ruimte en tijd kunnen ontsluieren. Deze regel kan natuurlijk ook in omgekeerde richting worden toegepast: wanneer we eenmaal de aard en de kenmerken en structuur van het heelal begrijpen, bezitten we daarmee de kosmische sleutel waarmee we alle geheimen in de mens kunnen onthullen.

Onze innerlijke god is de architect voor de bouw van de menselijke voertuigen door middel waarvan hij zich manifesteert. Zoals ons intellect een idee ontwikkelt, een plan maakt, een beeld vormt en dan de wil gebruikt om het te belichamen in bepaalde stoffelijke scheppingen,

bijvoorbeeld een gebouw, zo doordringen en stimuleren de levens- en wilskracht en de spirituele en verstandelijke energieën van de drie hogere klassen, de vier lagere klassen en zetten ze zo aan het werk. Deze laatste beginnen hun werkzaamheden automatisch, instinctief, volgens het algemene kosmische plan. Hoe komt het bijvoorbeeld dat de mier en de bij elk hun eigen plan volgen en zo prachtig bouwen? Wat zijn deze wonderlijke instincten in de lagere schepselen? Ze vinden ongetwijfeld hun oorsprong in het innerlijk van het schepsel; maar wat is die verbazingwekkende intelligentie die het instinct schijnt te leiden? Het is het dominerende denken van de spirituele ontwerper, gesteld tegenover de activiteit van de bouwer.

Laten we deze twee fundamentele hiërarchieën van architecten en bouwers eens in verband brengen met de zeven klassen van monaden (met weglating voorlopig van de hoogste vijf klassen) die de mens vormen, hem opbouwen en hem tot een volledig mens maken. Deze zeven bestaan uit twee soorten monaden: de lagere vier zijn de bouwers, de metselaars, de werkers; de drie hogere klassen zijn de architecten en plannenmakers, de ontwikkelaars van het idee dat de bouwers volgen. Deze twee soorten monaden, zoals ze in de mens werken, vormen de twee voornaamste delen van zijn constitutie: de drie hoogste van de zeven geven hem zijn spirituele en verstandelijke beginselen; terwijl zijn psychische, vitale, astrale en fysieke delen afkomstig zijn van de vier lichamelijke klassen van pitri's, de feitelijke voortbrengers van deze lagere beginselen.

De drie hogere zijn de spirituele en verstandelijke klassen, de goddelijke architecten, de ontwikkelaars van ideeën; terwijl de vier lagere klassen, onder de algemene benaming van maanpitri's of vaderen, degenen zijn die in de meer stoffelijke rijken van het bestaan werken en automatisch de levensplannen volgen die de spirituele klassen in levensgolven op hen afdrukken.

Bij de geboorte van een planeetketen worden de verschillende bollen daarvan gebouwd door deze wereldbouwers, die hun spirituele en verstandelijke ontwikkeling in het vorige keten-manvantara hebben bereikt. Vanuit een ander gezichtspunt bestaan deze wereldbouwers uit twee algemene klassen: ten eerste de innerlijke goden, gezien als een groep van tien klassen van monaden die werken aan de bouw van een planeetketen; ten tweede de spirituele invloeden die van de andere planeten en de zon naar deze planeetketen in aanbouw komen.

Ik herhaal: hoger dan de wereldbouwers staan wat de Ouden de architecten noemden, zij die de komende dingen ontwerpen; en die bij dit ontwerpen gedachten gebruiken, namelijk de spirituele elementale energieën, de werkers. En deze gedachten zijn de hiërarchieën van lagere godheden, zoals halfgoden, mensen, dieren, de plantenwereld, de mineralenwereld, enz.

Bij het bouwen van een planeetketen, bijvoorbeeld, vormen de dhyāni-chohans vanuit zichzelf het werkterrein, als een product van hun eigen wezen; vrijwel zoals een mens in zijn fysieke lichaam woont, dat grotendeels het product of uitvloeisel is van de energieën en substanties in hem. Het is het innerlijke astrale wezen van de menselijke constitutie dat het fysieke lichaam vult, en dit astrale wezen vloeit uiteindelijk voort uit het spirituele lichaam van de dhyāni-chohan, en bestaat uit stromen van levensatomen. De substanties en energieën stromen van binnenuit en bouwen de werelden op.

Er zijn vele klassen van deze wereldbouwers. Er zijn vele klassen van wereldarchitecten. En boven de architecten staan weer andere, nog hoger ontwikkelde entiteiten, die nog vollediger uitdrukking geven aan de onuitputtelijke energieën, krachten en vermogens van de innerlijke god.

Ruimte is onbegrensd. Duur heeft begin noch einde. Tijd is slechts een fantasie van de menselijke verbeelding, geprojecteerd tegen de achtergrond van de eeuwige duur. En in de eindeloze tijd en door heel de eindeloze Ruimte – innerlijk en uiterlijk – trekt de enorme karavaan van werelden en goden, halfgoden, mensen, dieren, enz., voorbij. Altijd is er beweging, met af en toe onderbrekingen, wanneer delen van de karavaan zich terugtrekken voor een rustperiode, en als die rustperiode voorbij is nemen ze hun plaats in de karavaan weer in, maar dan achteraan.

Tot besluit: de spirituele kant van de natuur bestaat uit de hiërarchieën van licht en mededogen, en deze hiërarchieën zijn monaden die door evolutionaire ontwikkeling steeds vollediger uitdrukking geven aan sluimerende krachten, vermogens en eigenschappen, zodat ze de huidige zelfbewuste architecten of ware goden van het heelal zijn geworden; terwijl de ontelbare menigten die de stofkant, de voertuigkant, of de klasse van de bouwers vormen, monaden zijn die minder ontwaakt zijn dan de algemene klasse van goden of architecten. Daarmee vergeleken zouden de monaden die de stofkant van het heelal

vormen, 'slapen' – hoewel dit woord natuurlijk bewustzijnstoestanden omvat van de hoogste van de bouwers, die bijna architecten zijn, via alle tussenliggende graden tot die van de levensatomen en atomen van het heelal die in een toestand van betrekkelijk volledige spirituele sluimer verkeren.

Dit is een voorbeeld van de Gouden Keten van Hermes die zich vanaf de meest verheven architect van het heelal, de kosmische hiërarch, als een levende vlam omlaag beweegt door alle lagere entiteiten, en zich uitstrekt tot het laagste niveau van een hiërarchisch stelsel. Eén kosmisch plan, één kosmisch leven, één kosmische leiding, één kosmische wet.

De lipika's

Wie zijn die hoogst mysterieuze karmische middelaars of occulte middelaars in de natuur waaraan HPB de naam lipika's* heeft gegeven, ontleend aan het Sanskriet?

Laat ik beginnen met bepaalde fragmenten uit haar geschriften te citeren. Het eerste is uit *De Geheime Leer*:

Er zijn drie hoofdgroepen van bouwers en evenveel van de planeetgeesten en de lipika's; iedere groep is weer verdeeld in zeven subgroepen. . . . De 'bouwers' vertegenwoordigen de eerste 'uit het denkvermogen geboren' wezens, dus de oorspronkelijke rishi-prajāpati's, en ook de zeven grote goden van Egypte, van wie Osiris de voornaamste is; zij vertegenwoordigen de zeven Amshaspends van de Zoroastriërs, met Ormazd aan het hoofd, of de 'zeven geesten van het gezicht': de zeven sephiroth, gescheiden van de eerste triade, enz. . . .

De lipika's . . . zijn de geesten van het Heelal, terwijl de bouwers alleen maar onze eigen planeetgoden zijn. Eerstgenoemden spelen een rol in het meest occulte gedeelte van het ontstaan van de Kosmos, dat hier niet kan worden gegeven. Of de adepten (zelfs de hoogste) deze orde van engelen voor wat betreft hun drie graden volledig kennen, of alleen de laagste graad daarvan, die in verband staat met de annalen van onze wereld, kan de schrijfster niet zeggen. Zij zou geneigd zijn het laatste te veronderstellen. Over de hoogste graad wordt maar één ding geleerd: de lipika's staan in verband met karma – omdat ze dit rechtstreeks vastleggen. . . .

De esoterische betekenis van de eerste zin van de śloka is dat degenen die lipika's zijn genoemd, de schrijvers van het karmische grootboek, een ondoordringbare versperring oprichten tussen het persoonlijke ego en het onpersoonlijke ZELF, het noumenon en de oerbron van het eerstgenoemde. Vandaar de allegorie. Zij omgeven de gemanifesteerde wereld van de stof met de ring 'verder niet'. Deze wereld is het (objectieve) symbool van het ENE, dat op de gebieden van de illusie is verdeeld in het vele, van Ādi (de 'eerste') of van Eka (de 'ene'); en dit Ene is het collectieve aggregaat of het geheel van de belangrijkste scheppers of architecten van dit zichtbare heelal. – 1:158-60

*Lipika is afgeleid van een werkwoordswortel *lip*, die 'schilderen, schetsen in kleur' betekent, en heeft als afgeleide betekenis 'tekenen of schrijven' – een woord ontleend aan het oude gebruik om met een penseel te schrijven, zoals de Chinezen zelfs nu nog doen, en het betekent schrijven, optekenen en dus registreren.

Het tweede citaat is uit *Een Toelichting op de Geheime Leer*:

De lipika's komen voort uit mahat en worden in de kabbala de vier registrerende engelen genoemd; in India, de vier mahārāja's, zij die iedere gedachte en daad van de mens optekenen; ze worden door Johannes genoemd in de *Openbaring*, het levensboek. Ze houden rechtstreeks verband met karma en met wat de christenen de dag van het oordeel noemen; in het oosten werd dat de dag na het mahāmanvantara genoemd, of de 'Dag-wees-met-ons'. Dan wordt alles één, alle individualiteiten smelten samen tot één, toch kent elk zichzelf, inderdaad een geheimzinnige lering. Maar dan zal wat voor ons nu niet-bewustzijn of het onbewuste is, volstrekt bewustzijn zijn.

Vraag: *Welk verband is er tussen de lipika's en mahat?*

Antw: Ze zijn een deel ervan, vier ontleend aan een van de zevenvouden die uit mahat voortvloeien. Mahat komt overeen met het vuur van Simon Magus, de geheime en gemanifesteerde goddelijke ideatie, tot getuige van zichzelf gemaakt in dit objectieve heelal door middel van de intelligente vormen die we om ons heen zien in wat de schepping wordt genoemd. Zoals alle andere emanaties zijn ze 'wielen binnen wielen'. De lipika's bevinden zich op het gebied dat overeenkomt met het hoogste gebied van onze keten van bollen. – blz. 127-8

Wanneer HPB erop wijst dat de lipika's 'de geesten van het heelal' zijn, deelt ze ons tegelijk mee dat ze een hiërarchie vormen die zevenvoudig of zelfs twaalfvoudig is, en dat ze tot het allerhoogste gebied van een heelal behoren. Het zijn er niet slechts vier, zoals men zou kunnen opmaken uit een of twee van haar opmerkingen dat de lipika's in de vier hoeken van de wereld staan. In werkelijkheid zijn er menigten van lipika's, en de vier hoeken hebben betrekking op de polaire magnetismen in een bol of keten of zonnestelsel, die elkaar kruisen en het mystieke noorden, zuiden, oosten en westen voortbrengen. Dat komt door de concentratie van energiebrandpunten in deze windrichtingen.

Elk heelal heeft zijn eigen hiërarchie van lipika's, die naar zowel hun aard als hun functies duidelijk moeten worden onderscheiden van de lagere hiërarchieën van demiurgische of wereld-vormende wezens, de bouwers. In feite kunnen we over de lipika's spreken als de hoogste groep van de architecten; en een van de redenen dat ze de middelaars van karma worden genoemd is dat ze, werkend onder de impuls van die universele en geheimzinnige wet, het bouwkundige of karmische plan van de structuur van een heelal vastleggen, wanneer het uit zijn mahāpralaya ontwaakt. Zodra de lipika's het plan hebben geschetst en

het door kosmische ideatie op de lagere hiërarchieën van bouwers hebben afgedrukt, beginnen die op hun beurt onmiddellijk aan het bouwen van de wereld.

Waar het hier om gaat is dat juist omdat de lipika's de middelaars van karma en de allerhoogste groep van kosmische architecten zijn, zij de verheven intelligenties zijn die bijna automatisch de kosmische ideatie afdrukken op al wat 'lager' is dan zij, omdat het duidelijk is dat zowel kosmische ideatie als hun eigen kenmerken typisch een uitdrukking zijn van de karmische geschiedenis en achtergrond van zo'n heelal. Daarom zijn de lipika's, de 'schrijvers van het karmische grootboek', de kosmische middelaars die verantwoordelijk zijn voor het begrenzen van de gemanifesteerde werelden met de diverse ringen-verder-niet, die slechts de karmische grenzen zijn die de verschillende werkingssferen van de lagere hiërarchieën en de daartoe behorende individuen bepalen en afbakenen.

De lipika's, die als de machtigsten in hun eigen heelal worden beschouwd, vullen het met hun gecombineerde intelligentie en vitale krachten, zodat alle entiteiten daarin voortdurend zijn doordrongen van hun essentie. Daarom wordt alles wat binnen zo'n heelal plaatsvindt ogenblikkelijk en voor altijd 'opgetekend' of afgedrukt op de vitale essentie of de fluïden van de lipika's. Dit feit bezorgt ze de naam optekenaars, omdat ze reageren op elke gedachte en daad en elk gevoel van de talloze menigten van wezens die deel van hen uitmaken; en daarom dragen de lipika's in hun essentie een onuitwisbare afdruk van alles wat plaatsvindt in de hiërarchieën die onder hun invloed staan en die ze omsluiten met hun alomvattende vitaal-intelligente essentie of substantie. Het astrale licht van onze aarde, dat soms de astrale beeldengalerij wordt genoemd, is hiervan een voorbeeld. Omdat het astrale licht het liṅgaśarīra van de aarde is, valt het, evenals elk ander beginsel of element van onze aarde, volledig binnen de vitale essentie en het intelligente fluïdum van de lipika's.

Wanneer het mahāmanvantara van een heelal ten einde loopt, en de wereld geleidelijk wordt ingevouwen in de hogere kosmische gebieden, komt de tijd bij het begin van de mahāpralaya dat alle lagere wezens en dingen één zijn geworden met de hoogste hiërarchieën van het heelal in en op zijn hoogste kosmische gebied. Met andere woorden, alle entiteiten zijn één geworden met de lipika's zelf, dat wil zeggen, zijn opgenomen in hun essentie of substantie. Deze vervulling van de karmische bestemming wordt soms de Dag-wees-met-ons genoemd, wanneer 'alles één wordt,

alle individualiteiten één zijn geworden, en toch ieder zichzelf kent'.

Over een kleiner heelal, zoals onze planeetketen, zegt HPB: 'De lipika's bevinden zich op het gebied dat overeenkomt met het hoogste gebied van onze keten van bollen.' Omdat de lipika's een manvantara openen en sluiten en de eersten zijn die verschijnen en de laatsten die verdwijnen, als gevolg van het stapsgewijs ontvouwen en invouwen aan het begin en aan het einde van iedere periode van activiteit, zijn ze de middelaars van karma, want ze dragen alle karmische zaden in zich tot het volgende manvantara of mahāmanvantara begint. En omdat ze het gehele karma van een heelal in zich hebben opgetekend, beginnen ze dat te emaneren *pari passu* met de evoluerende gebieden en hiërarchieën van dat heelal wanneer zijn nieuwe mahāmanvantara begint.

We kunnen de grootse hiërarchie van de lipika's opgebouwd denken uit zeven (of tien of twaalf) graden of lagere hiërarchieën. De hoogste drie functioneren in het bijzonder op de hoogste drie kosmische gebieden – of op de hoogste drie gebieden van een kleiner heelal zoals een planeetketen of zelfs een bol – terwijl de resterende vier lagere graden van lipika's speciale functies hebben op de vier lagere kosmische gebieden. Omdat wij ons op bol D bevinden op het laagste kosmische gebied, zijn het de vier lagere, ondergeschikte hiërarchieën van lipika's die ons in het bijzonder beïnvloeden en die het karma van onze vier lagere gebieden vastleggen. Dat is de reden dat exoterisch wordt gezegd dat het aantal lipika's vier is – waarmee een occulte waarheid versluierd of verhuld wordt meegedeeld. In werkelijkheid zijn deze 'vier' lipika's individueel de vier lagere subgraden of lagere hiërarchieën.

Elk kosmisch gebied is een analoge herhaling van alle andere gebieden en in het bijzonder van die welke daarboven staan op de hiërarchische ladder. Zelfs ons fysieke kosmische gebied heeft zijn menigte of hiërarchie van lipika's, die haar oorsprong heeft op het hoogste of meest etherische subgebied daarvan; en het is de rechtstreekse functie en plicht van deze lipika's om als de hoogste architecten op te treden bij het bouwen en beheren van dit fysieke gebied, en als de karmische optekenaars van alles wat erin en erop plaatsvindt in alle diverse onderverdelingen.

Het zijn juist deze lipika's, die met hun intelligente vitale essentie elk kosmisch gebied doordringen en bezielen, die de natuurwetten voortbrengen, zoals wij ze noemen; en zo zien we opnieuw dat karma, een van de meest fundamentele van die natuurwetten, en de lipika's verweven zijn en zelfs samenvloeien in een eenheid.

6

Onzichtbare werelden en hun bewoners

Onzichtbare werelden en hun bewoners

Patronen bij het vormgeven van werelden / 247
Het ontrollen van de kosmische elementen / 251
Elementalen, de nakomelingen van de kosmische elementen / 256
De tattva's en de zeven zintuigen van de mens / 263
De geboorte van een bol / 270
Bewustzijnsgebieden en bewustzijnstoestanden / 276
Loka's en tala's / 283
De menselijke levensgolf in de loka-tala's / 288
Verweving van loka's en tala's / 294
Monaden, bewustzijnscentra / 299
De klassen van monaden / 307
Het drievoudige evolutieplan / 314

Patronen bij het vormgeven van werelden

Er zijn miljoenen en miljoenen werelden en firmamenten voor ons zichtbaar; er zijn nog grotere aantallen die niet meer door middel van telescopen zichtbaar zijn, en veel van deze laatste soort behoren niet tot onze *objectieve* bestaanssfeer. Hoewel ze even onzichtbaar zijn als wanneer ze zich miljoenen mijlen buiten ons zonnestelsel zouden bevinden, zijn ze toch met ons, bij ons, *binnen* onze eigen wereld en voor hun eigen bewoners even objectief en materieel als onze wereld voor ons is. Maar nogmaals, de relatie van deze werelden met de onze is niet zoals tussen een reeks eivormige dozen die in elkaar passen, zoals het speelgoed dat men Chinese poppen noemt; elk van deze werelden wordt geheel beheerst door haar eigen speciale wetten en omstandigheden en heeft geen rechtstreeks verband met onze sfeer. Zoals we al zeiden, en voorzover we weten of voelen, bewegen de bewoners van deze werelden zich misschien *rondom* ons en *dwars door* ons heen alsof ze door een lege ruimte gingen, terwijl hun woonplaatsen en landen de onze doordringen, hoewel ze ons gezichtsvermogen niet verstoren, omdat we nog geen zintuigen hebben om hen te onderscheiden. Toch kunnen de adepten en zelfs sommige zieners en sensitieven door hun spirituele inzicht altijd meer of minder duidelijk de aanwezigheid en nabijheid van wezens waarnemen die behoren tot andere levenssferen. Degenen die behoren tot de (spiritueel) hogere werelden, treden alleen in verbinding met die aardse stervelingen die door individuele inspanning tot hen opstijgen, tot het hogere gebied dat zij bewonen. . . .

. . . Niettemin bestaan er inderdaad zulke onzichtbare werelden. Ze zijn even dicht bevolkt als onze eigen wereld, en ze zijn in enorme aantallen door de schijnbare Ruimte verspreid; sommige zijn veel stoffelijker dan onze eigen wereld, andere worden geleidelijk etherischer, totdat ze vormloos en als een '*adem*' zijn. – *De Geheime Leer,* 1: 670-1

Het gehele fysieke universum, in al zijn uitgestrektheid en met al zijn ontelbare myriaden krachten en substanties, is slechts het uiterlijke kleed van de onbegrensde ruimten van de onzichtbare sferen en gebieden die hiërarchisch en geleidelijk opklimmen tot in het grenzeloze.

Deze gedachte is niet alleen een sleutel tot een juist begrip van de zichtbare en onzichtbare structuur van een kosmische eenheid, maar heeft tegelijk een verheven ethische betekenis. Ze toont aan dat de mens en het heelal niet twee en verschillend zijn, maar in essentie één.

Hierin ligt de fundamentele verklaring van karma: alles wat de mens is en doet is nauw verbonden met de bestemming van het heelal, spiritueel, etherisch, fysiek. Wat het heelal is, is de mens in essentie ook; en daarom worden al zijn gedachten, emoties en de daaruit voortvloeiende daden door de karmische optekenaars, de lipika's, nauwgezet, zelfs tot in de kleinste details, vastgelegd.

Veel onderzoekers vinden het moeilijk de juiste aard te begrijpen van de kosmische element-beginselen en de loka's en tala's, en hun betrekking tot de twaalf hoofdklassen van monaden. Het eerste dat men in gedachten moet houden is dat de onzichtbare werelden eenvoudig al die delen van het zonnestelsel zijn, en op kleinere schaal van een planeetketen, die onzichtbaar zijn omdat ze bestaan uit substanties en krachten die òf etherischer òf dichter zijn dan die waaruit het fysieke gebied bestaat. Ons fysieke gebied is slechts een van de twaalf kosmische gebieden, die alle hun eigen karakteristieke element-beginsel of svābhāvische aether hebben. Met andere woorden, elk van deze kosmische element-beginselen ontvouwt geleidelijk een wereldstructuur vanuit zijn eigen substanties en krachten, en deze wereldstructuur, gezien als een eenheid en een geheel, is een kosmisch gebied. Een kosmisch gebied, dat zijn eigen kosmische element-beginsel vertegenwoordigt dat zich heeft ontvouwd en gemanifesteerd, heeft zijn spirituele, tussenliggende, en fysiek-astrale delen; en elk van deze delen, gezien als een individuele kleinere wereldstructuur binnen de grotere wereldstructuur van het kosmische gebied zelf, is een loka en een tala, die als een paar bij elkaar horen.

Kortom: Bij het begin van zijn manifestatie ontvouwt een heelal zich van het hoogste tot het laagste, via alle tussenliggende graden, in twaalf elementen of beginselen; daarna ontvouwt elk element-beginsel de verschillende subgebieden van een kosmisch gebied; en deze verschillende subgebieden zijn de kosmische loka's en tala's. Deze loka's en tala's kunnen daarom evengoed de lagere graden of lagere werelden worden genoemd die op een kosmisch gebied bestaan.

Laten we een ogenblik terugkeren tot de kosmische element-beginselen voor deze zich, als individuele eenheden van de kosmische structuur, ontvouwen tot gebieden en tot de verschillende loka's en tala's. De oorzaak dat ze zich in een veelheid van differentiaties manifesteren, ligt in het feit dat elk kosmisch element of beginsel zelf bestaat uit eenheden van bewustzijn, en dat zijn monaden in hun moederschoot – in,

en geboren uit, het kosmische element waaruit ze voortkwamen en waartoe ze dus behoren.

Deze monaden (die enigszins vaag met de term kosmische levensatomen kunnen worden aangeduid) worden kosmische elementalen genoemd, omdat ze de eerste nakomelingen zijn die rechtstreeks uit de respectieve kosmische elementen worden geboren. Omdat er twaalf kosmische elementen bestaan, zijn er twaalf fundamentele klassen van monaden, van het goddelijke tot het fysieke. Natuurlijk is iedere monade of ieder bewustzijnscentrum een levende, groeiende, lerende entiteit; zodat uit welk kosmisch element ze oorspronkelijk ook voortkomt, het haar uiteindelijke bestemming is door evolutie en door het opdoen van ervaringen uit te groeien tot een god. Terwijl ze haar loopbaan begint als een niet-zelfbewuste godsvonk, een jīva – een kosmisch elementaal geboren uit het kosmische element – is het haar bestemming om alle tussenliggende evolutiestadia te doorlopen om tenslotte een volledig ontwikkelde god, een jīvanmukta, te worden.

De kosmische element-beginselen zijn zelf grote groepen kosmische elementalen of oorspronkelijke monaden die op alle twaalf gebieden van het heelal bestaan, zichtbare en onzichtbare; en met hun onmetelijke substanties en krachten die met elkaar zijn verweven en op elkaar inwerken, vormen ze het schitterende stelsel van de wereldstructuur dat het solaire Brahmāṇḍa, of het Ei van Brahmā, is. De kosmische gebieden of, wat op hetzelfde neerkomt, de loka's en tala's die deze gebieden vormen, zijn in feite opgebouwd uit de ontelbare menigten van de twaalf klassen van evoluerende monaden. Elke grotere eenheid omvat een menigte kleinere; of, omgekeerd, iedere kleinere eenheid leeft binnen een grotere eenheid, die op haar beurt slechts een samenstellend deel is van een nog grotere eenheid; enzovoort tot de grenzen van het zonnestelsel zijn bereikt. En het zonnestelsel zelf is weer een kleiner deel van een nog verhevener entiteit, die ons melkwegstelsel is.

Deze twaalf grote klassen van evoluerende monaden bestaan niet alleen op de twaalf kosmische gebieden en in en door alle loka's en tala's daarvan, maar als gevolg van vroegere evolutionaire karmische ontwikkeling *vormen* ze ook de wereldstructuur en brengen zo de verschillende hiërarchieën van levende wezens voort, van de hoogste tot de laagste. Sommige van deze monaden zijn goden in onze eigen wereldstructuur of ons eigen zonnestelsel, en sommige zijn halfgoden; weer andere zijn monaden in een minder vergevorderde staat van ont-

wikkeling, waarvan onze menselijke hiërarchie een voorbeeld is. We kunnen afdalen in de verschillende hiërarchieën lager dan de menselijke tot we de drie hoofdklassen van elementalen bereiken – lager heeft niet met plaats te maken, maar doelt op jongere monaden.

Een goede analogie met de wereldstructuur kan men vinden in de constitutie van een mens. Hij is een zevenvoudige entiteit bestaande uit substanties en krachten – die we in de wereldstructuur gebieden noemen – die zich uitstrekken van het goddelijke tot het fysieke, en in alle tussenliggende graden; en elke graad bestaat uit een zeer groot aantal levensatomen met de belangrijkste monade aan het hoofd. Alle delen van de menselijke constitutie werken niettemin samen en zijn onderling verweven, zowel in hun essentie als in hun activiteiten, om een zevenvoudig mens voort te brengen. Op exact dezelfde manier is een zonnestelsel opgebouwd, of een planeetketen of een bol daarvan, of ook een atoom van de ontelbare aantallen atomen die een bol vormen. Het zonnestelsel is, evenals een mens, een entiteit met zijn eigen individualiteit, die zijn hiërarch is; en deze hiërarch leeft in en door alle krachten en substanties, alle gebieden en loka's en tala's, van het zonnestelsel door middel waarvan hij zich tot uitdrukking brengt en die zijn constitutie vormen.

Het ontrollen van de kosmische elementen

Nu we spreken over elementen: de Ouden wordt geregeld verweten dat ze 'veronderstelden dat hun elementen enkelvoudig waren en niet te ontleden'. Dit is opnieuw een niet te rechtvaardigen bewering. In ieder geval kunnen hun ingewijde filosofen moeilijk hiervan worden beschuldigd, want zij zijn het die vanaf het begin allegorieën en religieuze mythen hebben bedacht. Als ze onbekend waren geweest met de heterogeniteit van hun elementen, dan zouden ze vuur, lucht, water, aarde en aether niet hebben verpersoonlijkt; hun kosmische goden en godinnen zouden nooit zijn gezegend met een dergelijk nageslacht, met zoveel zonen en dochters, elementen geboren *uit* en *binnen ieder afzonderlijk Element.*

– *De Geheime Leer,* 1:170-1

Bij het begin van een universeel manvantara, wanneer differentiatie en manifestatie een aanvang nemen, opent het grootse kosmische drama met het verlangen naar zelfexpressie, dat ontstaat in de sluimerende hiërarchische oerbron. Dit is hetzelfde soort verlangen dat het ontwaken van het menselijke ego in devachan veroorzaakt, zodat het zijn 'afdaling' kan beginnen naar een nieuwe incarnatie op aarde. Op deze manier ontrolt of ontwikkelt het heelal vanuit zichzelf zijn verschillende essenties – vaak aangeduid als beginselen of elementen – en dat begint altijd met de hoogste en zet zich daarna voort op regelmatige of hiërarchische wijze. Elke essentie ontvouwt, na zelf te zijn ontwikkeld uit haar voorganger, van binnenuit de essentie die op haar volgt bij de bouw van de structuur of het weefsel van het heelal. Zo brengen de goddelijke essenties vanuit zichzelf hun nakomelingen, de spirituele essenties voort, en deze brengen op hun beurt de essenties voort die in de wereldorde op hen volgen; zodat wanneer dit proces voor dat manvantara is voltooid, er een heelal bestaat met al zijn gebieden die zich uitstrekken van het goddelijk-spirituele tot het astraal-fysieke.

De manier van ontvouwen is zó dat elke essentie of elk elementbeginsel niet alleen in zichzelf zijn eigen svabhāva bevat, maar ook het voertuig is van de verschillende svabhāva's van alle essenties die eraan voorafgingen en ook van die welke erop volgen; zodat, wanneer de zevende (of twaalfde) essentie is bereikt, het heelal zich heeft ontplooid

als een verzameling van weefsels van leven. Dit proces wordt differentiatie of manifestatie genoemd.

In de verschillende religieuze of filosofische stelsels zijn verschillende namen aan deze essenties of element-beginselen gegeven. Hoewel elke poging om de namen van het ene stelsel naast die van andere te plaatsen nuttig kan zijn, omdat daaruit de overeenkomst van opvattingen blijkt, kan het ook heel misleidend zijn als men ten onrechte meent dat de vergeleken namen in elk opzicht precies dezelfde betekenis hebben.

Deze beginselen of kosmische elementen werden door Plato, en na hem door Aristoteles en andere Griekse schrijvers, *stoicheia* genoemd, een woord dat betekent 'dingen die in een volgorde bij elkaar horen', en het werd gebruikt in de zin van het ontvouwen of ontrollen van de kosmische essenties, de lagere uit de hogere, en iedere essentie uit haar eigen voorganger in tijd en ruimte. Zoals HPB zegt in *De Geheime Leer* (1:505-6):

> De στοιχεῖα (elementen) van Plato en Aristoteles waren dus de *onlichamelijke beginselen* die waren verbonden met de vier grote afdelingen van onze kosmische wereld, . . . Zelfs zo nauw, dat de hiërarchieën van die vermogens of krachten werden gerangschikt volgens een progressieve schaal van zeven trappen van het weegbare tot het onweegbare. Ze zijn zevenvoudig – niet als kunstmatig hulpmiddel om ze gemakkelijker te begrijpen – maar in hun werkelijke *kosmische* rangorde, van hun scheikundige (of natuurkundige) tot hun zuiver spirituele samenstelling.

Proclus, een neoplatonische schrijver en mysticus, beschrijft dit proces van ontvouwing door emanatie op de volgende suggestieve wijze:

> Opdat de hele progressieve ontwikkeling van de elementen en ook hun gradaties ons echter duidelijk zal worden, is het een vereiste dat we de bespiegelingen erover bovenaan beginnen. Deze vier elementen, vuur en lucht, water en aarde, bestaan dus oorspronkelijk, en overeenkomstig de oorzaak eenduidig, in de demiurg van gehelen. . . . Uit deze demiurgische oorzaken ontwikkelen deze vier elementen zich geleidelijk tot het heelal, hoewel niet onmiddellijk tot de ondermaanse wereld. Want hoe kunnen de meest onstoffelijke naturen zonder tussenschakel leven geven aan de meest stoffelijke, en onbeweeglijke naturen aan die welke in elk opzicht in beweging zijn? Want de ontwikkeling van de dingen verloopt nergens zonder tussenschakel, maar vindt goed geordend en trapsgewijs plaats.*

---

*Naar Engelse vert. Thomas Taylor, *On the Timaeus of Plato*, Boek III, blz. 422-3.

Een andere Griekse filosoof, Empedocles, gebruikte voor deze zelfde kosmische essenties het woord *rhizomata*, dat wortels betekent, een term die ook door HPB werd gebruikt.

De verschillende scholen van de hindoefilosofie, zoals de Sānkhya en de Vedānta, hadden hun eigen speciale termen voor deze kosmische essenties, evenals het boeddhisme, in het bijzonder het mahāyāna. Hoewel ze alle hetzelfde kosmische beeld van zich ontrollende essenties voor ogen hadden, beschouwde elk ze op zijn eigen manier.

De Sānkhya-term voor deze kosmische essenties is tattva's,* die men ziet als tweevoudig van aard en die een innerlijk of meer etherisch, en een uiterlijk of meer ontwikkeld aspect bezitten. Hun meer etherische aspect wordt tanmātra genoemd, terwijl hun gemanifesteerde aspect mahābhūta wordt genoemd, zodat tattva overeenkomt met wat in de theosofische terminologie een element-beginsel wordt genoemd; tanmātra wordt gelijkgesteld met het beginsel en mahābhūta met het element. De boeddhisten spreken echter gewoonlijk over dhātu's in plaats van tattva's.

In de Sānkhya-filosofie worden nog twee termen gebruikt: prakriti's en vikriti's. In één opzicht betekenen de prakriti's bijna hetzelfde als de

*Vgl. *Beginselen van de Esoterische Filosofie*, waar ik in een tabel de kosmische essenties heb vergeleken met de brahmaanse tattva's en de mystieke Griekse equivalenten, enz. Zo'n tabel is echter min of meer willekeurig, omdat men andere zou kunnen opstellen vanuit verschillende gezichtspunten die even nauwkeurig zijn.

Esoterische lijn	Brahmaanse tattva's	Elementen	Griekse mystiek	
1. Svabhavat	Ādi-tattva	Het ene	Eerste logos	DHYĀNI-CHOHANS
2. Ādi-buddhi of Ādi-boeddha	Anupapādaka-tattva	Geest	Tweede logos	
3. Goden	Ākāśa-tattva	Aether	Goden, derde logos (mahat)	
4. Monaden	Taijasa-tattva	Vuur	Daimonen	
5. Zielen	Vāyu-tattva	Lucht	Helden	PITRI'S
6. Atomen	Āpas-tattva	Water	Mensen	
7. Lichamen	Prithivī-tattva	Aarde	Dieren	
		ELEMENTALENWERELD		
8.				
9.				
10.				

tattva's. Bij nader onderzoek zien we echter dat het woord tattva's waarschijnlijk voor de abstracte kosmische essenties zelf moet worden gereserveerd, terwijl het woord prakriti's moet worden gebruikt voor de verschillende kosmische substanties en hun werkingen, die we het best kunnen uitdrukken als het 'voortbrengende vermogen' binnen de tattva's. Prakriti, in de betekenis van zich ontvouwende substantie of etherische stof die aanwezig is in ieder tattva, brengt dus vanuit zichzelf de stromen van levens of kosmische elementalen voort. De vikriti's zijn een nog verdere fase in de kosmische evolutie en vertegenwoordigen de voortgebrachte manifestaties of differentiaties van de prakriti's – de vele myriaden soorten van manifestatie die elke prakriti *wordt.*

Er is dus een tattva als een abstracte kosmische essentie, en in dat tattva ontstaat zijn substantie-voortbrengende vermogen dat zijn eigen svābhāvische, etherische substanties en krachten tevoorschijn brengt, en dat is *zijn* prakriti. Deze prakriti ontvouwt zich op haar beurt tot ontelbare differentiaties die, in combinatie met alle andere tattva's, prakriti's en vikriti's, het ingewikkelde weefsel van het twaalfvoudige heelal voortbrengen.

De Sanskrietterm mahābhūta's komt overeen met wat de oude Grieken de vijf kosmische elementen noemden, gewoonlijk opgesomd als aether, vuur, lucht, water en aarde – maar dat zijn niet de gewone elementen die ons vertrouwd zijn. Deze namen werden aangenomen op grond van bepaalde eigenschappen (vikriti's) die inherent zijn aan de fysieke of quasi-fysieke elementen, in een poging de overeenkomstige eigenschappen van de *kosmische* elementen te omschrijven: aarde duidt op vastheid en uitbreiding, water op beweeglijkheid, vuur suggereert levenswarmte, zenuwenergie en ook het stimuleren van het denkproces, enz.

Een interessant punt met betrekking tot de term mahābhūta, die letterlijk vertaald 'grote wat-is-geweest' betekent (*bhūta* komt van de werkwoordswortel *bhū*, worden), is dat deze mahābhūta's, als ze zich in het begin van een kosmisch manvantara ontvouwen, nauwkeurige reproducties zijn van wat deze zelfde kosmische elementen waren toen het voorafgaande manvantara eindigde. Het nieuwe heelal kan, voorzover het de kosmische essenties betreft, worden vergeleken met een horloge dat, als het is afgelopen en weer wordt opgewonden, opnieuw gaat lopen precies vanaf het moment dat de wijzers aangaven toen het uurwerk stopte.

Wanneer een heelal zich heeft ontrold door zijn samenstellende

kosmische essenties te ontvouwen, wordt het een Ei van Brahmā genoemd, en de hiërarch van zo'n heelal is de Brahmā daarvan, die in zijn kosmische Ei leeft, zoals de ātman van de menselijke constitutie het brahman daarvan is, dat in het menselijke aurische ei leeft en zijn bestaan heeft op alle gebieden van de menselijke constitutie.[12]

Het is natuurlijk waar dat zelfs de kosmische essenties, die bestaan uit onmetelijk grote menigten monaden, zich verder ontwikkelen, omdat al hun samenstellende monaden evolueren. Als één grote groep gelijksoortige monaden overgaat naar hogere dingen, worden hun plaatsen ingenomen door andere gelijksoortige monaden die in hun spoor volgen; de kosmische essenties van het heelal zijn er dus altijd in hun twaalf graden, en zullen nieuwe kosmische levensdrama's ontvouwen – die monaden die de ene kosmische hiërarchie hebben doorlopen, gaan verder en omhoog naar de volgende hiërarchie, en dat proces gaat eindeloos verder.

Elementalen, de nakomelingen van de kosmische elementen

Vuur, lucht, water en aarde waren alleen maar het zichtbare omhulsel, de symbolen van de bezielende, onzichtbare zielen of geesten – de kosmische goden, die werden vereerd door de onwetenden en eenvoudigen en die eerbiedig werden erkend door hen die wijzer waren. De *waarneembare* onderafdelingen van de noumenale elementen werden op hun beurt bezield door de zogenaamde elementalen, de 'natuurgeesten' van lagere rangen.

– *De Geheime Leer,* 1:505

Elke kosmische essentie of elk kosmisch element is, wanneer het zich heeft ontwikkeld, een enorme verzameling elementaire levens, die in de theosofische terminologie elementalen worden genoemd – bewoners van de respectieve kosmische elementen. Met andere woorden, de elementalen van een kosmische essentie zijn haar kinderen en behoren daarom tot de svabhāva van hun ouder en belichamen deze. Dat geldt voor alle kosmische essenties van het gemanifesteerde heelal, zodat er elementalen zijn die aan elk van de kosmische gebieden ontspringen, van prithivī of de aarde tot aan het hoogste of ādi-tattva.

Een ander en meer vertrouwd gebruik van het woord elementalen betreft wezens of entiteiten die in het allereerste begin van hun evolutionaire groei verkeren op de ladder van levens in een heelal. Als we dit toepassen op de element-beginselen van de menselijke constitutie, kunnen we ook de juiste toepassing vinden op kosmische schaal. Er zijn bijvoorbeeld elementalen die uit onze buddhi worden geboren, uit ons manas, en andere uit onze kāma, enz.

Het woord elementalen kan ook worden gebruikt voor alle entiteiten lager dan het mensenrijk. Meer in het bijzonder slaat het woord echter op de eerste entiteiten die in en uit de zeven elementen van de natuur ontstaan vóór andere, verder gevorderde entiteiten zich gaan manifesteren. Op de hiërarchische ladder hebben we dus ten eerste de drie elementalenrijken, dan de elementalen die zich in het mineralenrijk manifesteren, dan die in het plantenrijk, vervolgens die zich als dier manifesteren, gevolgd door de 'vervolmaakte' elementalen die we

mensen noemen. De drie elementalenrijken worden zo genoemd omdat ze de eerste families of rassen van wezens zijn die in de kosmische elementen ontstaan voordat meer gevorderde entiteiten zich kunnen manifesteren, en ze leggen de grondslag waarop de verder ontwikkelde structuur van een wereld wordt gebouwd door entiteiten uit hogere rijken.

Er zijn zeven gebieden of natuurrijken en deze manifesteren zich in verschillende vormen. Van één kant beschouwd noemen we ze loka's en tala's; van een andere kant gezien zeggen we dat de natuur uit zeven tattva's en bhūta's, of zeven beginselen en elementen, bestaat. Het is zo dat elk element alle andere elementen in zich bevat, opgesloten in zijn kern, tot het juiste terrein en de juiste tijd in de ruimte wordt bereikt zodat deze latente elementen kunnen verschijnen.

De kosmische tattva's ontvouwen zich achtereenvolgens en brengen zo de hiërarchieën voort die door de overeenkomstige loka's en tala's worden gevormd: eerst is er ādi-tattva, waaruit het tweede of anupapādaka-tattva voortvloeit, maar dit behoudt intussen een bepaald deel van het eerste tattva. Uit het tweede tattva ontvouwt zich het derde, ākāśa-tattva, dat niet alleen zijn eigen overheersende svābhāvische substanties en krachten bevat, maar eveneens een deel van het tweede en ook van het eerste kosmische tattva. Dit gaat zo door tot het zevende en laatste. Wanneer de tijd van de kosmische pralaya nadert, keert het hele proces van ontvouwing door emanatie zich om – het heelal begint nu aan het proces van invouwing of verdwijning door 'straling'.

Elk van deze elementen of rijken of gebieden of loka's – noem ze zoals u wilt – van de innerlijke en de uiterlijke natuur, omvat zijn eigen bewoners, d.w.z. is samengesteld uit monaden, monadische centra, die in graad van evolutie verschillen, en variëren van zelfbewustzijn tot louter bewustzijn, en verder omlaag tot passief niet-zelf-bewustzijn. Hoe hoger op de schaal van het leven, des te edeler en spiritueler de bewoners van deze rijken worden. De hoogste zijn zeer machtig; sommige elementalen staan zo hoog – niet wat betreft hun evolutiestadium maar door hun oorsprong – dat ze als de nakomelingen van een van de kosmische elementen deelhebben aan de kosmische wijsheid waarvan ze als entiteiten de levensatomen zijn. Er zijn andere elementalen waarvan de oorsprong zo laag in de stoffelijke gebieden is, dat ze instinctief vijandig staan tegenover mensen en dat sommige zelfs zeer kwaadaardig zijn, niet uit verkiezing, of opzettelijk, maar door hun aard; andere

daarentegen zijn de mensheid goedgezind en zijn zelfs heilzaam. Enkele hebben een quasi-menselijke vorm, maar de meeste zijn niet-menselijk van vorm, sommige zijn reusachtig van afmeting, titanen, met dienovereenkomstige vermogens. De grote meerderheid van deze elementalen is slechts quasi-bewust.

Er zijn veel rassen en families van elementalen en ook veel onderrassen en onderfamilies. Ze zijn in feite de bouwstenen van de natuur. De natuur zelf bestaat eruit; want geen enkele entiteit, waar ook, kan zich van het onbegrensde Al losmaken. Ze zijn de onontwikkelde levensatomen van de verschillende kosmische elementen; en deze wezens zijn door mystieke en ingewijde schrijvers uit verschillende landen met verschillende namen aangeduid. De Vuurfilosofen van Europa zeiden dat er vier hoofdelementen in het heelal bestaan en dat daaruit respectievelijk werden geboren: de salamanders van het vuur, de sylfen van de lucht, de undinen van het water, en de gnomen van de aarde.* Dit zijn maar namen, maar de gedachte die hier wordt beschreven is volkomen juist: uit de essentiële elementen van het heelal worden de entiteiten geboren die door hun wezenskenmerken tot die elementen behoren.

In feite zijn er zeven elementen in de kosmos, geen vier, maar over de drie hogere wordt in exoterische geschriften nooit in detail gesproken. De vier waar gewoonlijk wel over wordt gesproken zijn gemanifesteerd of rūpa, en bezitten vorm; en de drie hogere klassen zijn arūpa, vormloos. Daarom zijn sommige van deze elementen die het weefsel van het heelal vormen verheven van aard; sommige zijn grof en stoffelijk; er zijn er ook van tussenliggende aard. Omdat er een spiritueel element bestaat en een verstandelijk, een psychisch, een astraal en een fysiek, die samen de totale substantie van het zichtbare en het onzichtbare heelal vormen, hebben de elementalen die oorspronkelijk aan deze zeven moedersubstanties of elementen ontsprongen in elk van de gevallen deel aan de

*De sylfen of natuurgeesten van de atmosfeer, de vāyu-elementalen, worden in het algemeen beschouwd als de gevaarlijkste voor de mens omdat ze zich op een gebied bevinden dat nauw overeenkomt met het kāmā-gebied van de astrale wereld. De gnomen of prithivī-elementalen zijn minder gevaarlijk, omdat ze te zwaar zijn. De undinen of elementalen van āpas-tattva zijn ook minder gevaarlijk, omdat ze niet zover geëvolueerd zijn als de sylfen. De vuur-elementalen of salamanders, de wezens die geboren worden uit taijasa-tattva, zijn eveneens niet zo schadelijk omdat ze, hoewel verder ontwikkeld dan de sylfen of vāyu-elementalen, nauwer verbonden zijn met de mānasische gebieden van de astrale wereld.

svabhāva van de bron van het zijn waaruit ze zijn voortgekomen.*

Dat is de reden dat sommige van deze elementalen een ongeëvenaarde wijsheid bezitten, omdat ze ontspringen aan de spirituele en verstandelijke gebieden van het heelal; sommige zijn buitengewoon boosaardig tegenover de mens; er zijn er die zeer verstandelijk zijn, terwijl andere helemaal niet verstandelijk zijn; sommige zijn zuiver instinctief. Al deze adjectieven zijn maar woorden die wat kwaliteit en soort betreft met de nodige reserve op deze elementalen worden toegepast. In alle gevallen ontstaan ze als de levensatomen van de moeder-substanties waaruit ze voortkomen. Omdat het elementale wezens zijn, onbewuste godsvonken bij wijze van spreken, levensatomen van de oorspronkelijke substanties, missen ze een spiritueel ego; of, om de woorden van HPB te gebruiken, ze zijn 'elementale wezens zonder goddelijke geest'. Daarom werden ze gewoonlijk zielloos genoemd, d.w.z. zonder een ontwikkelde ziel; en dat is in het algemeen juist, omdat alleen evolutie het tot nu toe ongemanifesteerde spirituele ego in de mens, of in wezens gelijkwaardig aan de mens, tevoorschijn brengt. Het goddelijke is evenzeer aanwezig in het hart van ieder elementaal wezen als in het hart van een god. Maar zolang die kern van goddelijkheid niet tot manifestatie is gebracht, zodat de entiteit daarna door de innerlijke spirituele vlam als ego wordt geleid, zegt men dat ze geen spirituele ziel bezit.

Er zijn heel wat interessante legenden, vertellingen en romantische verhalen over elementalen geschreven, en sommige beschrijven zelfs de vereniging van mensen met de mooie en in sommige gevallen op een automatische manier wijze, maar zielloze, elementale wezens van de kosmos.† In de Perzische mythologie kunnen zelfs de Peri's aan de poorten van het Paradijs daar niet binnentreden voor ze een zelfbewuste spirituele ziel hebben ontwikkeld. Ze kunnen de hemel niet binnengaan omdat ze geen zelfbewust strevende kern bezitten die hen aantrekt tot de sfeer van bewuste geest. Ze kunnen niet verdergaan omdat ze de wacht-

---

*Vgl. *De Gebeime Leer*, 1:321vn:

'. . . omdat de mens is samengesteld uit al de grote elementen: vuur, lucht, water, aarde en ether, voelen de ELEMENTALEN die respectievelijk tot die elementen behoren, zich aangetrokken tot de mens, omdat ze in essentie met hem overeenkomen. Het element dat in een bepaalde constitutie overheerst, zal tijdens het hele leven het heersende element zijn. Als bijvoorbeeld in de mens het aardse, gnoom-element de overhand heeft, zullen de gnomen hem ertoe brengen om edele metalen, geld en rijkdom, enz., te vergaren.'

†Zie bijv. de mystieke legende *Undine* van baron De la Motte-Fouqué.

woorden niet kunnen geven. Ze kennen die niet, want ze hebben hun ring-verder-niet al bereikt. Alleen de bezoedelde en vermoeide, maar niettemin succesvolle menselijke pelgrim-ziel kan de laatste beproeving aan de poorten van de hemel doorstaan, en daar binnengaan; en die beproeving vereist een geëvolueerd spiritueel zelfbewustzijn.

Elk elementaal levensatoom van een van deze kosmische elementen is een entiteit die haar opwaartse evolutiereis naar zelfbewuste goddelijkheid begint. Al deze entiteiten en al hun vele klassen, rassen of families streven ernaar om in het volgende manvantara mensen te worden, en zullen dat ook zijn.* Maar niet in dit manvantara, want de deur die toegang geeft tot het mensenrijk is in het huidige manvantara al gesloten – omdat het laagste punt in de stof door de evoluerende levensgolven is bereikt – en ook omdat we al zijn begonnen aan de reis omhoog langs de lichtende boog, en terugkeren naar het goddelijke. Elk van deze elementalen zal in toekomstige grote manvantara's van het heelal eerst een halfbewuste entiteit worden, dan een quasi-bewuste entiteit of een mens, en zal zich nog later ontwikkelen tot een god, een supergod, enz., steeds verder.

In een ver achter ons liggend kosmisch manvantara waren wij mensen elementalen, en we hebben op het ogenblik het eerste zwakke licht van spiritualiteit ontwikkeld. We beginnen de werking van de goddelijke vlam in ons al te voelen – al is het misschien onvolmaakt – en dat is de invloed van de innerlijke god.

Deze elementale wezens ontspringen voortdurend en overal in de onbegrensde Ruimte aan de zeven moeder-substanties, en beginnen zo aan hun reis; aan het andere einde van de evolutionaire pelgrimstocht verdwijnen grote aantallen volledig ontwikkelde goden uit het gezicht; ze volgen het kosmische pad dat naar een steeds grotere luister leidt en ontwikkelen zich aldus tot nog verhevener wezens. Er is een voortdurende stroom van leven: van elementale levensatomen tot goden.

---

*De soort manvantara die hier wordt bedoeld is het zonnemanvantara, wat echter een dubbelzinnige term is. Zoals elders is verklaard, heeft de term zonnemanvantara twee toepassingen: ten eerste slaat hij op de hele levenscyclus van onze zon en dus van het hele zonnestelsel – gewoonlijk een mahāmanvantara genoemd; en ten tweede op de levenscyclus van één enkele planeetketen, die ook een zonnemanvantara wordt genoemd, omdat zo'n levenscyclus wanneer hij zijn loop begint een nieuw kosmisch subgebied binnengaat, en dus daagt er als het ware een nieuwe zon voor elk zo'n planeetketen-manvantara.

Waardoor worden deze levensatomen vanuit de kosmische elementen tot leven geroepen? Gedachten – gedachten van de supergoden en goden; van daimonen en helden; van mensen en dieren – want gedachten zijn bezielde energieën. En omdat de natuur is verdeeld in zeven elementale of kosmische substanties, hebben alle klassen van wezens hun oorsprong in een van deze zeven moeder-substanties of rivieren van leven.

In elk zonnestelsel, zoals ook in het onze met zijn zeven (of twaalf) heilige planeten, brengen deze stromen van leven zich tot uitdrukking door planeten op te bouwen, en elke planeet komt overeen met een van de kosmische elementen. We vinden deze leer belichaamd in de neoplatonische leringen zoals Proclus* die heeft verwoord:

De pythagoreeërs zeggen echter dat de elementen in de hemelen op twee manieren kunnen worden beschouwd, op één manier inderdaad voorafgaande aan de zon en op een andere manier daarna: want de maan is etherische aarde. . . . Maar ze zeggen dat de planeet Mercurius etherisch water is, Venus lucht en de zon vuur. En verder dat Mars hemels vuur is, Jupiter hemelse lucht, Saturnus hemels water, en de onveranderlijke sfeer hemelse aarde. Terwijl ze zo'n indeling verkondigen, maken ze vuur en aarde overal tot uitersten, maar verenigen de etherische naturen door middelaars, namelijk door Venus en Mercurius: want deze beide hebben een samenvoegende en verenigende kracht. Maar ze verbinden de hemelse naturen door Saturnus en Jupiter: want door deze is dat wat gehelen verbindt, en dat wat van gelijke aard is, in harmonie met alle dingen. Wat we nu zeggen komt echter overeen met wat door vele [pythagorische leerstukken] wordt overgebracht. Want dat deze manier van indelen niet platonisch is, kunnen we opmaken uit het feit dat Plato de zon onmiddellijk boven de maan plaatst, en daarna Venus en dan Mercurius.

Het is daarom noodzakelijk om te begrijpen dat alle elementen in elk van de hemelse sferen aanwezig zijn, omdat ook in de ondermaanse elementen elk deelheeft aan de overige. Want vuur heeft deel aan aarde; want, omdat het zo gemakkelijk beweegt, zou het zeer snel verdwijnen als het in het geheel geen stabiliteit bezat. En aarde heeft deel aan vuur; want omdat ze moeilijk beweegt, heeft ze warmte nodig om weer tot leven te komen en zich te herstellen. Als dit geldt voor deze ondermaanse elementen, moeten alle elementen zoveel te meer aanwezig zijn in elk van de hemelse sferen, hoewel sommige hemellichamen meer deelhebben aan vuur, andere aan lucht, andere aan water en nog andere aan aarde.

---

*Naar Engelse vert. Thomas Taylor, *On the Timaeus of Plato,* Boek III, blz. 426.

Dat is de leer in het kort: mystiek, wonderlijk, verheven. Bedenk dat elk elementaal, hetzij op kosmische of microkosmische schaal, een lerend, groeiend, evoluerend wezen is. Zijn hart of kern is een monade die, terwijl ze door haar spirituele elementaal als haar 'lichaam' werkt, vanuit zichzelf haar andere sluiers voortbrengt. De mens was in een ver achter ons liggend kosmisch manvantara zo'n elementaal en door geleidelijke evolutionaire groei is hij nu een mens geworden; en naarmate de menselijke monade in toekomstige eeuwen uit haar eigen essentie haar hogere latente krachten en vermogens tot ontwikkeling en zelfexpressie blijft brengen, zal de mens evolueren tot een god. Dat geldt evenzo voor alle andere entiteiten op de kosmische schaal van leven: zij alle leren en groeien, en elk is in een of ander kosmisch manvantara begonnen als een niet-zelfbewuste godsvonk en is bestemd met het voortwentelen van het levenswiel een zelfbewuste god te worden, en van het god-zijn verder te gaan naar zich steeds uitbreidende gebieden van ervaring die nu het begrip of de intuïtie van de mens nog volstrekt te boven gaan.

De tattva's en de zeven zintuigen van de mens

De tattva's staan in dezelfde volgorde als de zeven macro- en microkosmische krachten en worden in de esoterische leer als volgt gegeven:

(1) ĀDI TATTVA, de oorspronkelijke universele kracht, die bij het begin van manifestatie, of periode van 'schepping', uit het eeuwige onveranderlijke SAT, de grondslag van ALLES, tevoorschijn komt. Het komt overeen met het aurische omhulsel of het Ei van Brahmā, dat zowel elke hemelbol als ieder mens, ieder dier of ieder ding omgeeft. Het is het voertuig dat potentieel alles bevat – geest en substantie, kracht en stof. In de esoterische kosmogonie is ādi tattva de kracht waarvan we zeggen dat ze uit de eerste of ongemanifesteerde logos voortkomt.

(2) ANUPAPĀDAKA TATTVA, de eerste differentiatie op het gebied van het zijn – de eerste is een ideële – of dat wat door transformatie uit iets hogers dan zichzelf wordt geboren. Volgens de occultisten komt deze kracht voort uit de tweede logos.

(3) ĀKĀŚA TATTVA; in alle *exoterische* filosofieën en religies is dit het uitgangspunt. Ākāśa tattva wordt daarin verklaard als etherische kracht, ether. Jupiter, de 'hoogste' god, werd daarom Pater Aether genoemd; Indra, ooit de hoogste god in India, is het etherische of hemelse uitspansel; hetzelfde geldt voor Uranus, enz. De bijbelse God van de christenen wordt ook de Heilige Geest, Pneuma, ijle lucht of wind genoemd. De occultisten noemen dit de kracht van de derde logos, de scheppende kracht in het reeds gemanifesteerde universum.

(4) VĀYU TATTVA, het luchtgebied waar de substantie gasvormig is.

(5) TAIJASA TATTVA, het gebied van onze atmosfeer, lichtgevend (van *tejas*, licht).

(6) ĀPAS TATTVA, waterachtige of vloeibare substantie of kracht.

(7) PRITHIVĪ TATTVA, vaste aardse substantie, de aardse geest of kracht, de laagste van alle.

Deze stemmen alle overeen met onze beginselen en met de zeven zintuigen en krachten in de mens. De activiteit van ons lichaam hangt af van het tattva of de kracht die in ons is voortgebracht of opgewekt.

– HPB, *ES Instructions* 3; *CW* 12:611-2

De kosmische tattva's worden meestal in deze volgorde gegeven, maar soms worden vāyu en taijasa van plaats verwisseld. De reden hier-

van is dat elk tattva, dat een kosmisch gebied of element is, zevenvoudig is en daarom alle andere tattva's als subtattva's ofwel subgebieden in zich sluit; toch wordt elk kosmisch tattva natuurlijk door zijn eigen svabhāva* gekenmerkt.

Bepaalde mystieke filosofen zeiden bijvoorbeeld dat het allereerste omhulsel van ādi-tattva was omgeven door zijn sluier, evenals brahman is omgeven door zijn kosmische sluier pradhāna, Brahmā door zijn sluier prakriti, enz. Bovendien gaven deze hindoefilosofen deze sluier op grond van zijn verdichting ten opzichte van de monade die hij omgeeft, de naam aarde, goddelijke aarde, goddelijke prithivī. We kunnen anupapādaka-tattva, het tweede in de normale volgorde, dus zien als een soort goddelijke prithivī of 'aarde' voor het bewustzijn dat het omgeeft, en deze aarde is zijn lichaam.

Daarom is de volgorde van de tattva's niet altijd dezelfde – de ene schrijver noemt ze op in de volgorde waarin het heelal zich ontvouwt van het goddelijke tot de fysieke wereld; een ander ziet een tattva in zijn tweevoudige aspect, als beginsel èn sluier; en weer een ander verwisselt een of twee plaatsen in de reeks afhankelijk van het standpunt dat hij inneemt wanneer hij schrijft.

In één of twee kosmogonieën, zoals die van de oude Hebreeën en van Thales, de Griekse filosoof, verschenen de kosmische wateren, de wateren van de Ruimte, het eerst, en werd deze prakriti of omhullende sluier beschouwd als waterig van aard; als we namelijk opzien naar de uitgestrekte diepten van de Ruimte, kunnen we ons deze even gemakkelijk voorstellen als 'kristallijnen wateren', als 'lucht' of als 'onzichtbaar vuur'.

Over de zeven zintuigen van de mens, die elk zijn afgeleid van één van de zeven elementen of tattva's waaruit het heelal bestaat, zegt HPB in haar *ES Instructions* 1 het volgende:

---

*In de tabel op blz. 253 verwees ik naar het taijasa-subtattva, dat deel van het kosmische vāyu dat we het vāyu-taijasa kunnen noemen; en op overeenkomstige wijze naar het vāyu-subtattva, dat deel van het kosmische taijasa dat we het taijasa-vāyu kunnen noemen. Een mens kan bijvoorbeeld door karmische kenmerken tot het taijasa-tattva behoren en toch zijn vāyu-stadium doormaken, het taijasa-vāyu, en we zouden van hem kunnen zeggen dat hij tijdelijk een vāyu-mens is. In deze tabel bekeken we de tattva's in de volgorde van hun kosmische ontvouwing van het minder stoffelijke tot het meer stoffelijke, en daarom kwam taijasa vóór vāyu, omdat vuur, zelfs op aarde, etherischer is dan lucht. Maar er zijn andere manieren om het ontrollen van het heelal vanuit zijn innerlijke substantie te bekijken.

Onze zeven zintuigen komen overeen met elk ander zevental in de natuur en in onszelf. Fysiek, hoewel onzichtbaar, heeft het menselijke aurische omhulsel (het vruchtvlies van de fysieke mens op elke leeftijd) zeven lagen, evenals de kosmische Ruimte en onze fysieke opperhuid. Overeenkomstig onze mentale en fysieke toestand van zuiverheid of onzuiverheid opent deze aura voor ons vergezichten naar andere werelden, òf sluit ons helemaal af voor alles wat zich buiten deze driedimensionale wereld van stof bevindt.

Elk van onze zeven fysieke zintuigen (waarvan er twee nog onbekend zijn aan de profane wetenschap) en ook elk van onze zeven bewustzijnstoestanden – namelijk (1) de wakende, (2) de wakend-dromende, (3) de natuurlijke slaap, (4) de kunstmatig opgewekte of trance-slaap, (5) de psychische, (6) de boven-psychische, en (7) de zuiver spirituele toestand – komt overeen met een van de zeven kosmische gebieden, ontwikkelt en gebruikt een van de zeven hogere zintuigen, en staat bij het gebruik ervan op het aards-spirituele gebied in direct verband met het kosmische en goddelijke krachtcentrum dat het heeft doen ontstaan en zijn rechtstreekse schepper is. Elk ervan staat ook in verband met en rechtstreeks onder invloed van een van de zeven heilige planeten. Deze behoorden tot de kleine mysteriën, waarvan de volgelingen mystai (de gesluierden) werden genoemd, omdat ze de dingen slechts door een nevel, als het ware met 'gesloten ogen', mochten waarnemen, terwijl de ingewijden of 'zieners' van de grote mysteriën epoptai (zij die de dingen ongesluierd zien) werden genoemd. – *CW* 12:532

Zelfs de vijf normale zintuigen die we nu bezitten zijn nog onvolledig ontwikkeld. Geleidelijk aan wordt elk daarvan gevoeliger, beter in staat om de aard en functies van het omringende heelal te interpreteren, en als kanaal te dienen voor het inwonende bewustzijn. Bedenk dat de mens een bewustzijnsstroom is die in voertuigen werkt en, bij wijze van spreken, in deze voertuigen geschikte kamers en vertrekken, deuren en ramen bouwt, om zijn eigen vermogens te manifesteren en van buiten naar binnen die prikkels en reacties te ontvangen waarvan de natuur wil dat hij deze ontvangt.

Vijf zintuigen hebben zich tot nu toe min of meer volmaakt gemanifesteerd, en ze zijn in deze volgorde ontstaan: ten eerste het gehoor uit ākāśa of aether; vervolgens het gevoel uit vāyu of lucht; dan het gezichtsvermogen uit vuur of beter gezegd licht, tejas of taijasa genoemd; ten vierde de smaak uit āpas of water; ten vijfde en als laatste de reuk uit aarde of prithivī. Van al deze is de smaak het grofste en meest stoffelijke; maar het reukvermogen en zijn reacties op de bewustzijnsstroom zijn van nog lagere aard dan die van de smaak. Er zullen

zich nog twee zintuigen in ons ontwikkelen en zich door een geschikt fysiek orgaan tot uitdrukking brengen vóór het manvantara van deze huidige ronde op deze bol zijn cyclus heeft doorlopen. Al deze zintuigen zijn functies van het inwonende bewustzijn.

Sinds de middeleeuwen hebben we ons in een kleinere cyclus vanuit het prithivī-tattva achtereenvolgens opgewerkt naar het water- of āpas-tattva, naar het lucht- of vāyu-tattva, dan naar het vuur- of taijasa-tattva, en nu gaan we geleidelijk en langzaamaan het aether- of ākāśa-tattva binnen – zij het nog heel onvolmaakt, meer als een voorproefje van wat er in het zevende ras zal gebeuren; in al deze doorliepen we en doorlopen we kleine cyclussen, en de uitvindingen die worden gedaan komen daarmee overeen. Wat de mens voortbrengt houdt daarmee gelijke tred; en het zal helemaal van de instelling van de mens afhangen of deze nieuwe ontdekkingen ten goede of ten kwade zullen worden gebruikt. In het laatste geval gaan we omlaag en stikken we in onze eigen kwalijke uitwasemingen. Als ze voor weldadige doeleinden worden gebruikt, zal de hele mensheid vooruitgaan. Overal om ons heen zijn er tekenen van een veranderende tijd, nu er in het menselijke doen en laten een nieuw getij opkomt.

Na de val van het Romeinse Rijk leefde de mens voor het grootste deel op het land, in prithivī-tattva, en ging nauwelijks de zee op. Daarna begon hij uitgebreider en met meer kundigheid over de wateren te reizen – āpas-tattva treedt op de voorgrond. Daarna werd gebruikgemaakt van stoom (damp, 'lucht', gas) – het vāyu-element; en in latere eeuwen ging men de lucht zelf in. Nu de mens met rasse schreden het hoogtepunt van zijn ervaringen met het lucht-element nadert, treedt hij daaruit om de subtielere tattva's binnen te gaan. De mens gebruikt op steeds uitgebreidere schaal vuur (het taijasa-element), elektriciteit, explosieven, waaronder allerlei verschrikkingen van vuur – in samenhang met de lucht omdat hij zich daaruit verheft. Tenslotte openbaart de ether (ākāśa) zich in de werken van de mens, zoals blijkt uit de draadloze telegrafie en de radio, enz. Dit alles toont aan dat er kleinere cyclussen zijn binnen grotere, die in algemene trekken de processen van de grotere herhalen.

De twee toekomstige zintuigen zijn bijna niet te beschrijven, omdat het zintuig dat op het huidige vijfde, de reuk, volgt, zijn aanwezigheid zelfs nog niet heeft gemanifesteerd, behalve dat de werking ervan nu en dan instinctief wordt gevoeld. Het zal iets hebben van de aard van het vermogen of het zintuig dat bij het gevoel hoort; maar in plaats van een

fysiek voelen, zal het een innerlijk zintuig zijn, en er zijn zelfs nu mensen die zich af en toe intuïtief of instinctief ervan bewust zijn – schaduwen van komende gebeurtenissen. Zoals het gevoel de verbinding legt met de buitenwereld, zo zullen die twee andere zintuigen op de opgaande boog zich respectievelijk op dezelfde gebieden bevinden als het gehoor en het gevoel; maar omdat ze in een meer ontwikkeld wezen bestaan, zullen ze zich eerst door een inwendig fysiek orgaan manifesteren. Wat we een ingeving noemen dat iets goed of verkeerd is, of dat we iets wel of niet moeten doen, is een vage aanduiding van het zesde zintuig. Dat is echter geen intuïtie want het staat lager dan de intuïtie: het is een ingeving of een gevoel van dingen die komen gaan. In één opzicht zou men het een vorm van helderziendheid kunnen noemen.

En het zevende zintuig, dat overeenkomt met het gehoor op het fysieke gebied, zal ook een ākāśische ontwikkeling zijn. Het is het laatste zintuig dat door evolutie in het fysieke lichaam van de mens tevoorschijn wordt gebracht, en zal daarom een innerlijk vermogen tot uitdrukking brengen, dat zal ontwaken door contact met de laagste graden van ākāśa. Wat dit vermogen zal zijn, afgezien van de aard en de plaats van het orgaan door middel waarvan het zal werken, wordt het best benaderd door de intuïtie, volledig ontwikkeld voorzover dat op deze planeet in dit manvantara mogelijk is: ogenblikkelijk, altijd gereed, regelmatig werkend, naar verkiezing uit te schakelen of te gebruiken.

Ieder zintuiglijk vermogen, en dus ook ieder zintuig-orgaan als instrument daarvan in het lichaam, is een vermogen van onze bewustzijnsstroom; een zintuiglijk vermogen kan in de evolutie niet verschijnen, en daarom kan zich geen zintuig-orgaan in het lichaam manifesteren, vóór dat deel van de bewustzijnsstroom zich als zodanig tot uitdrukking heeft gebracht. De Atlantiërs, bijvoorbeeld, waren zich in hun beginperiode slechts instinctief bewust van wat reuk is. Ze gebruikten dit vermogen bijna onbewust, zoals de mens tegenwoordig het zesde zintuig en het zesde vermogen bijna onbewust gebruikt, en zich slechts af en toe vaag ervan bewust is en zegt: 'Ik had een ingeving'. Het vermogen gaat van het onzichtbare naar het zichtbare en schept voor zichzelf het geschikte orgaan dat zich precies zo ontwikkelt als het innerlijke vermogen zich op zijn gebied ontwikkelt.

Het is misschien goed hieraan enkele woorden toe te voegen over de guṇa's, omdat die soms worden verward met de kosmische essenties

of tattva's. De guṇa's of 'eigenschappen', gewoonlijk vermeld als sattva, rajas en tamas, zijn de drie fundamentele en universeel werkzame vormen van bewustzijn van de menigten wezens die het heelal opbouwen. Uit sattva vloeien de twee andere vormen van bewustzijn voort, rajas of activiteit, en tamas of inactiviteit, algemeen gesproken. De combinatie van deze twee eigenschappen, die elkaar niet neutraliseren maar samen iets vormen dat hoger is dan elk afzonderlijk, is wat wordt bedoeld met sattva – dat wat 'werkelijk' is. Het is de toestand waarin de verheven goden leven.

Wanneer het heelal zich in manvantarische manifestatie bevindt, overheerst de rajas-eigenschap, hoewel natuurlijk ook tamas en sattva aanwezig zijn. Als het heelal in pralaya is, waarin dan oneindige rust en vrede heersen, is de overheersende eigenschap het hoogste tamas, maar rajas is aanwezig, zij het betrekkelijk latent. Zo wordt in de veda's en ook in de *Wetten van Manu* verklaard dat, voordat de manifestatie begint, het heelal in de tamas-toestand verkeert, in volkomen rust. Natuurlijk zijn de hoogste beginselen van het heelal dan in de sattva-toestand, terwijl de rajas-eigenschap tijdens de pralaya latent is.

De filosofie van de hindoes schrijft met betrekking tot haar trimūrti of triade van Brahmā-Vishṇu-Śiva de sattva-guṇa of -eigenschap gewoonlijk aan Brahmā toe; de rajas-eigenschap aan Vishṇu; en de tamas-eigenschap aan Śiva. Toch is de sattva-eigenschap, tijdens zowel het manvantara als de pralaya, steeds aanwezig. Zo zijn de goden, hoewel eeuwig actief, niettemin vredig omdat ze zijn vervuld van wijsheid; ze doen hun werk moeiteloos, wonderbaarlijk kalm en onverstoorbaar.

Verder is elk van de guṇa's – omdat het heelal fundamenteel één is en alle dingen erin onderling zijn verweven en op elkaar inwerken – zelf drievoudig, anders zou elk van de drie universele eigenschappen volkomen afzonderlijk en los van de twee andere bestaan, en dan zouden er drie absoluten zijn. Het zijn geen absoluten, maar alle drie zijn betrekkelijk; en wanneer rajas en tamas verenigd zijn en elkaar in evenwicht houden zonder hun individualiteit te verliezen, manifesteren ze elk de aanwezigheid van hun gemeenschappelijke oorsprong, sattva.

Het is bij sommige oriëntalisten die de esoterische betekenis van deze guṇa's niet begrijpen, gebruikelijk tamas slechts te zien als traagheid, duisternis en kwaad, maar dat is volkomen onjuist; want er bestaat zowel een sattva-tamas als een tamas-tamas; en dezelfde soort opmer-

king kan worden gemaakt met betrekking tot de rajas- en de sattva-eigenschap of -guṇa.

Daarom wordt elk van de kosmische essenties of tattva's gekenmerkt door de aanwezigheid en inherente activiteit van de drie guṇa's, waarbij elk werkt in samenhang met de andere twee. Alle mensen zouden zich moeten inspannen om vooral de sattva-eigenschap tot uitdrukking te brengen, want dat betekent dat de twee eigenschappen, rajas en tamas, in evenwicht zijn in ons karakter en samenwerken, en niet, zoals vaak voorkomt, dat een van beide overheerst en er geen evenwicht is.

De geboorte van een bol

'Zoals vanaf het begin werd geleerd, is onze bol op het laagste punt van de neergaande boog, waar de stof die we waarnemen zich in haar grofste vorm vertoont. . . . Het is dan ook logisch dat de bollen die onze aarde overschaduwen, op andere en hogere gebieden moeten liggen. Kortom, als bollen HANGEN ZE SAMEN met onze aarde, maar ze hebben niet DEZELFDE SUBSTANTIE als onze aarde en behoren daarom tot een geheel andere bewustzijnstoestand. Onze planeet is (evenals alle andere die we zien) aangepast aan de bijzondere toestand van haar mensheid, die toestand die ons in staat stelt met het blote oog de hemellichamen te zien die in essentie één zijn met ons aardse gebied en onze aardse substantie, evenals de bewoners van Jupiter, Mars en andere planeten onze kleine wereld kunnen waarnemen: omdat onze bewustzijnsgebieden, die hoewel in graad verschillend naar soort toch gelijk zijn, zich in dezelfde laag van gedifferentieerde stof bevinden. . . . Indien hij (de opponent) ook maar het vage silhouet van een van die 'planeten' op de hogere gebieden zou willen waarnemen, moet hij eerst zelfs de ijle wolken van de astrale stof afschudden, die tussen hem en het volgende gebied hangen.'

– Uit een brief aangehaald in *De Geheime Leer,* 1:195-6

Omdat elk kosmisch gebied in zeven, tien of twaalf subgebieden kan worden verdeeld, bestaat er een nauwe overeenkomst tussen de gebieden en de element-beginselen van de kosmos; de verschillende kosmische gebieden zijn in feite *werelden*, gevormd uit en in de overeenkomstige element-beginselen. Elk element-beginsel, dat zeven- of twaalfvoudig is, bevat in zichzelf alle andere element-beginselen; daarom kunnen aan de hand van elk daarvan de aard en kenmerken van alle andere enigermate worden vastgesteld. Het evolutieplan houdt in dat de verschillende element-beginselen geleidelijk en achtereenvolgens uit elkaar emaneren, terwijl de totale levensimpuls op zijn cyclische weg omlaaggaat van het ene kosmische gebied naar het volgende. Dit wordt noodzakelijkerwijs op kleinere schaal herhaald op elk van de zeven kosmische gebieden: op elk daarvan verschijnt geleidelijk en achtereenvolgens wat men het overeenstemmende sub-element-beginsel zou kunnen noemen, terwijl de gecombineerde levensimpuls van het ene subgebied overgaat naar het aangrenzende lagere subgebied.

Hieruit volgt dat elk van de zeven ronden van een planeetketen, elk van de zeven (of twaalf) bollen van die keten, en elk van de zeven wortelrassen op elke bol ervan, een overheersend punt van overeenkomst heeft met een van de zeven element-beginselen van de kosmos.

Laten we bol D van onze planeetketen als voorbeeld nemen van het ontstaan van een hiërarchische eenheid door en in de zeven kosmische gebieden. Deze bol bevindt zich op het laagste of zevende van de gemanifesteerde kosmische gebieden van ons zonnestelsel, het prithivī-gebied; maar dit gebied heeft zelf zeven of zelfs twaalf graden van ijlheid: zijn subgebieden, die op dezelfde manier in sub-subgebieden zijn te verdelen. Als voorbeeld hoe groot de verschillen zijn tussen het ene subgebied en het volgende kan dienen dat de stof of prakriti van ons fysieke gebied varieert van wat wij ether noemen, die volledig onzichtbaar is, tot substanties waarvan de wetenschappers ons verzekeren dat ze dichter zijn dan lood.

Onze bol D op dit laagste kosmische gebied, die wat de graden van zijn substantie betreft zelf zevenvoudig is, *bestaat* (verschijnt op verschillende manieren) *op dat hele gebied.* Ik bedoel niet dat onze fysieke bol het geheel vult, maar dat elk deel van bol D zich op zijn overeenkomstige sub-subgebied van het kosmische gebied bevindt, en dat elke bol-fase overeenkomt met zijn eigen fase van dat gebied. Wat voor bol D geldt, geldt natuurlijk voor alle andere bollen van de planeetketen, elk op zijn eigen kosmische gebied.

Hoe komt deze reeks overeenkomsten tot stand? Het antwoord ligt in het juiste begrip van de manier waarop de grondslagen van een planeetketen worden gelegd, bol na bol, in en tijdens de eerste ronde. Ook dit kan worden geïllustreerd aan de hand van bol D, omdat het desbetreffende proces identiek is voor alle bollen van de keten.

In de eerste ronde bevindt onze bol D zich, in zijn zeer etherische aspect, op het eerste, het hoogste van de zeven subgebieden of fasen van het kosmische gebied prithivī. Hij ontwikkelt zich daar in de hoogste of quasi-spirituele fase van het kosmische element-beginsel prithivī. In de tweede ronde zal bol D zich hebben ontwikkeld tot het punt waarop hij zich in de volgende en lagere fase van het kosmische element-beginsel prithivī bevindt; anders gezegd, hij zal in die mate zijn verstoffelijkt dat hij zich op het tweede subgebied bevindt, omlaag geteld. Men moet dit niet verkeerd begrijpen en denken dat het betekent dat bol D zich dan volledig op het tweede subgebied van prithivī bevindt en het eerste sub-

gebied geheel heeft verlaten. Het ligt veel dichter bij de waarheid als we zeggen dat bol D zich (in de tweede ronde) in en op het tweede subgebied van het prithivī-gebied bevindt, maar in zich de eigenschappen en kenmerken van het eerste subgebied daarvan bevat. Hij heeft nu vanuit zichzelf de substanties en energieën ontwikkeld die hem geschikt maken om op het tweede subgebied van het prithivī-gebied te verschijnen.

In de derde ronde zal bol D zijn gedaald tot het derde subgebied van het kosmische gebied prithivī. Hij zal zich hebben ontwikkeld tot het punt waarop hij zich in de eerstvolgende lagere fase van het kosmische element-beginsel prithivī bevindt en dat tot uitdrukking brengt; dan manifesteert hij zich op het laagste van deze drie subgebieden, terwijl hij de eigenschappen en kenmerken van de twee hogere subgebieden in zich belichaamt. In de vierde ronde, waarin we ons nu bevinden, heeft bol D het vierde subgebied van prithivī bereikt, de grofste toestand van stof van onze bol in zijn huidige belichaming. Dan eindigt de cyclische gang omlaag voor onze bol en begint hij aan zijn opwaartse reis.

Ik voel me geroepen hier een waarschuwend woord te laten horen bij dit ingewikkelde onderwerp van subgebieden en sub-subgebieden van een kosmisch gebied. In het voorafgaande heb ik slechts een schets gegeven van de afdaling van onze bol D tijdens zijn eerste vier ronden, zonder te proberen het nauwkeurig te beschrijven. Had ik echter heel nauwkeurig willen zijn, dan zou ik sub-subgebied moeten zeggen in plaats van subgebied. Elke belichaming van een bol, wat betekent een periode van zeven elkaar opvolgende ronden, vindt in feite plaats op één subgebied van een kosmisch gebied zoals het kosmische gebied prithivī. Omdat bovendien elk subgebied zelf zevenvoudig is, is een ronde dus in werkelijkheid de aanraking met en een zich bevinden in en op een van de subgebieden van een subgebied van het kosmische gebied. Met andere woorden, in en op elk kosmisch gebied, zoals het kosmische gebied prithivī, vinden er zeven belichamingen plaats van een bol en daarom zullen er respectievelijk zeven manen zijn.

Hoe staat het met de subgebieden 5, 6, 7? De diagrammen in *De Geheime Leer* (1:183, 201) van de bollen van een keten op de verschillende kosmische gebieden zijn uitstekend als een aanduiding; ze tonen de afdaling in de stof en het weer opstijgen naar spirituele rijken; maar het zijn slechts grafische voorstellingen die ideeën overbrengen en gedachten oproepen. Als we deze diagrammen als echte afbeeldingen zouden opvatten, dan zouden we moeten zeggen dat de subgebieden 5, 6 en 7 identiek

zijn aan respectievelijk de subgebieden 3, 2, 1, en dat is geheel onjuist. Er is al gezegd dat elk kosmische gebied zevenvoudig is, of tien- of twaalfvoudig, afhankelijk van de manier van beschouwen, en daarom is elk subgebied ervan, behalve dat het zelf zeven-, tien- of twaalfvoudig is, totaal verschillend van alle gebieden die eraan voorafgaan of erop volgen.

Wanneer een bol het vierde subgebied heeft bereikt – en in elke reeks van gebieden of beginselen is het vierde altijd het grofste van die reeks – dan begint de bol zijn weg omhoog en begint zich te dematerialiseren, al gebeurt dat heel langzaam. Deze opgang vindt plaats door de subgebieden 5, 6 en 7, maar in hun etherischer of hogere sub-subgebieden, zodat wanneer een bol tenslotte subgebied 7 bereikt, hij dat doet in het meest etherische deel van dat subgebied, dat al quasi-spiritueel is.*

Ik besef heel goed hoe moeilijk deze gedachte is en wordt bijna wanhopig om geschikte woorden te vinden waarmee ik de geleidelijke evolutie van een bol 'omlaag' en 'omhoog' kan beschrijven. Niettemin is er één fundamenteel feit dat we altijd in gedachten kunnen houden, en wel dat ieder kosmisch gebied, en naar analogie ieder subgebied daarvan, zijn quasi-spirituele, zijn tussenliggende en zijn meest stoffelijke of verdichte subgebieden en sub-subgebieden heeft.

De volgende tabel van onderlinge verbanden tussen element-beginselen, bollen, ronden, enz., kan enkele van deze technische punten helpen verduidelijken:

Kosmische element-beginselen	Bollen van een keten	Ronden van een keten	Gebieden van een 12-voudige keten	Subgebieden van een gebied
Ādi-tattva	Hoogste bol van de 12	1ste ronde	De gebieden van een twaalfvoudige keten zijn praktisch identiek met de kosmische element-beginselen.	Hier toont de analogie dat elk van de subgebieden van een kosmisch gebied het algemene stelsel van de gebieden van een twaalfvoudige keten herhaalt.
Anupapādaka-tattva	Volgende bol op neergaande boog	2de ronde		
Ākāśa-tattva	Derde bol op neergaande boog	3de ronde		
Taijasa-tattva	Bol A	4de ronde		
Vāyu-tattva	Bol B	5de ronde		
Āpas-tattva	Bol C	6de ronde		
Prithivī-tattva	Bol D	7de ronde		

*Vgl. *Aspecten van de Occulte Filosofie*, blz. 56-62 en 94-101. – Red.

Wanneer we op de bollen E, F en G van de opgaande boog zijn, zullen we de overeenkomstige bollen van de neergaande boog 'zien', namelijk de bollen C, B en A; maar het is zonder meer duidelijk dat we ze *alleen* zien als de bol of bollen waarop we ons dan bevinden op de opgaande boog precies gaan door het sub-subgebied waarop de bollen van de neergaande boog zich dan bevinden.

Er is nog een punt met betrekking tot elk vierde subgebied in een reeks: de monaden die omlaaggaan met de overgrote meerderheid van een klasse van monaden op de neergaande boog en om karmische redenen de reis op de opgaande boog niet kunnen volbrengen, nemen het 'pad naar omlaag' op het grofste punt – het punt halverwege het vierde subgebied – en van deze onfortuinlijke monaden zegt men dat ze 'mislukten' zijn. Ze vallen uit en worden achtergelaten; ze moeten wachten op toekomstige manvantara's voor ze weer een poging kunnen wagen en hopelijk het kritieke punt van hun evolutie zullen passeren, dat altijd het punt halverwege een vierde ronde is.*

Wat voor bol D geldt met betrekking tot ronden en bollen, geldt voor elk van de bollen van een planeetketen, elk op zijn eigen kosmische gebied. Als de gezamenlijke levensgolven hun eerste ronde volbrengen, gaan ze door het hoogste subgebied (of sub-subgebied) van elk van de vier lagere kosmische gebieden van het zonnestelsel waartoe de planeetketen behoort. Op elk van deze vier lagere kosmische gebieden leggen de levensgolven, als geheel, de grondslag voor een bol, voor elk van de dan in de maak zijnde twaalf bollen van de hele keten.

Om het anders te zeggen: in de eerste ronde vormen de gezamenlijke levensgolven bol A op het hoogste of eerste subgebied van het vierde kosmische gebied – we volgen hier het diagram van HPB. In de eerste ronde leggen de gezamenlijke levensgolven ook de grondslag voor bol B op het hoogste of eerste subgebied van het vijfde kosmische gebied. In dezelfde ronde leggen de gezamenlijke levensgolven de grondslag voor bol C op het hoogste of eerste subgebied van het zesde kosmische gebied; en tenslotte leggen ze de grondslag voor bol D, onze eigen planeet Terra, op het hoogste subgebied van dit zevende kosmische gebied of prithivī.

Op de opgaande boog worden ook de grondslagen van de bollen E, F en G door de gezamenlijke levensgolven gelegd. Wanneer de levens-

---

*Vgl. *De Geheime Leer,* 1:215-8, en *De Mahatma Brieven*, blz. 94-6.

golven dan de hoogste bol van onze keten hebben bereikt, is de eerste ronde voltooid. Na het nirvāṇa aan het einde van de eerste ronde begint de tweede ronde. Vanaf dit punt zijn de levensgolven in veel grotere mate geïndividualiseerd en doen daarom hun rondgang als individuele golven, en elk van deze golven is in feite een familie van monaden. Een levensgolf op bol A, aan het begin van de tweede ronde, bevindt zich op het tweede sub-subgebied van het vierde kosmische gebied; dan gaat ze op het karmische moment over naar bol B en bevindt zich dan op het tweede sub-subgebied van het vijfde kosmische gebied; vervolgens gaat ze over naar bol C en naar het tweede sub-subgebied van het zesde kosmische gebied; en dan naar bol D en naar het tweede sub-subgebied van het zevende kosmische gebied of prithivī. Zo gaat het ook op de opgaande boog; elke levensgolf bevindt zich op het passende sub-subgebied van de respectieve kosmische gebieden waarop de bollen E, F en G van de keten zich bevinden.

Hetzelfde algemene schema van ontvouwing door emanatie wordt in alle volgende ronden gevolgd. Bol D manifesteert zich nu op het vierde sub-subgebied van het vierde subgebied van dit kosmische gebied prithivī, omdat we nu in de vierde ronde zijn. Hieruit volgt tevens dat de levensgolven gedurende de zeven ronden in totaal door 49 sub-subgebieden gaan, en dat de wezens waaruit deze levensgolven bestaan daardoor de kans hebben zich evolutionair te ontwikkelen op deze verschillende subgebieden en de bestemming te verwezenlijken waarvoor ze tot actieve manifestatie zijn gekomen.

Bewustzijnsgebieden en bewustzijnstoestanden

De bovenste drie lagen zijn de drie hogere bewustzijnsgebieden, die in beide scholen alleen aan de ingewijden worden onthuld en verklaard. De onderste lagen geven de vier lagere gebieden weer – het laagste is ons gebied, of het zichtbare heelal.

Deze zeven *gebieden* corresponderen met de zeven bewustzijns*toestanden* in de mens. Het is zijn taak om zijn eigen drie hogere toestanden af te stemmen op de drie hogere gebieden in de Kosmos. Maar voordat hij dit kan proberen, moet hij de drie 'zetels' ervan tot leven en activiteit opwekken.

– *De Geheime Leer,* 1:228-9

De meeste mensen zijn geneigd de zeven gebieden of werelden in een heelal te zien als lagen die boven elkaar liggen, zoals een stapel boeken op tafel, of zoals de treden van een trap. Dat is natuurlijk een verkeerde opvatting, die is ontstaan doordat men heeft geprobeerd deze kosmische gebieden in een diagram weer te geven, dus het ene gebied boven het andere. Maar dit is slechts een hulpmiddel om ons te doen beseffen dat hoe hoger het gebied is, des te etherischer het is, en tenslotte des te spiritueler; en dat hoe lager een gebied is, des te grover het is, en tenslotte des te stoffelijker.

In feite doordringen de kosmische gebieden elkaar, vooral naar binnen, maar ook naar buiten toe; en dat moet duidelijk zijn als we ons de leer herinneren over het aurische ei, bijvoorbeeld van een mens. Neem als voorbeeld de 'lagen' van zo'n aurisch ei die nauwkeurig overeenkomen met de gebieden in de kosmos. We beseffen direct dat deze lagen niet boven elkaar liggen en boven het hoofd van een mens uitstijgen tot ze de oneindigheid bereiken, maar dat ze groepen levensatomen zijn die tezamen het aurische ei vormen en slechts in graad van spiritualiteit of stoffelijkheid verschillen. De analogie is inderdaad heel strikt; want wat het aurische ei in de mens is, met zijn vele lagen van atomen die in verschillende graden van intensiteit trillen, dat zijn in de kosmos de gezamenlijke kosmische gebieden die elkaar doordringen – en die alle van elkaar verschillen door enorme variaties in trillingssnelheid, waardoor het ene gebied stoffelijk en een ander etherisch wordt, en zo verder tot het hoogste gebied.

Uit het feit dat de levensatomen als eenheden individuen zijn, die alle hun eigen hoogste of ātmische, en hun eigen laagste of stoffelijke (of misschien etherische) voertuig bezitten, kunnen we opmaken dat een laag of gebied door deze levensatomen zelf wordt gevormd; zodat zelfs de laagste van zo'n verzameling levensatomen collectief eveneens haar ātmische of innerlijkste essentie bezit. Daarom zijn de bovenste lagen van een kosmisch gebied spiritueel of goddelijk; zelfs het bovenste subgebied van het laagste kosmische gebied, en dat betekent niet dat het alleen spiritueel-goddelijk is wanneer het wordt vergeleken met al zijn eigen lagere subgebieden. Met andere woorden, de bovenste lagen van *elk* kosmisch gebied zijn spiritueel per se; en naarmate de daaropvolgende lagen zich naar beneden toe ontvouwen, verdichten en vergroven ze zich naar verhouding sneller, hoe lager het kosmische gebied is.

Ondanks alles wat is gezegd, zien sommigen de zeven kosmische gebieden, of de zeven beginselen van de mens, of ook de verschillende lagen van het aurische ei, misschien toch als een opeenstapeling. In één opzicht steekt daar natuurlijk enige waarheid in, want het ene gebied heeft zich door emanatie in tijd en ruimte uit zijn hogere gebied ontwikkeld. In feite is de tijdsbegoocheling de oorzaak ervan dat wij denken dat een kosmisch gebied lager ligt dan het gebied wat het geboren deed worden.

Het hoogste subgebied van een kosmisch gebied is, *in zijn essentie*, even hoog als het hoogste subgebied van elk ander kosmisch gebied. Maar hoe lager het kosmische gebied is, des te sneller verdicht het zich naarmate de hiërarchie van dat gebied zich 'naar omlaag' ontvouwt. Daarom is de spirituele essentie van het laagste of zevende kosmische gebied even hoog als die van het eerste, tweede of enig ander kosmische gebied.

Dat is de reden dat we bijvoorbeeld over het hart van de zon, van bol D van de zonneketen, spreken als een deeltje moeder-substantie in de zesde of zelfs zevende toestand van die moeder-substantie, een onderwerp dat we later meer in detail zullen bespreken. Dit betekent dat alle verschillende gebieden, in plaats van boven elkaar te liggen, onderling verweven zijn en op elkaar inwerken, en daarom is er niet alleen een voortdurende stroom van levensatomen of monaden van boven naar beneden en weer terug, maar ook als het ware horizontaal, op elk gebied.

Het eerste of hoogste kosmische gebied is de eerste of hoogste laag van het aurische ei van de kosmos, of wat we de kosmische ātman

kunnen noemen, de paramātman. Het tweede of volgende kosmische gebied is in zijn hoogste aspect in essentie gelijk aan het tweede ātmische subgebied van het eerste kosmische gebied of het grote ātmische gebied. Het derde kosmische gebied is in zijn hoogste aspect in essentie gelijk aan het derde ātmische subgebied van het eerste kosmische gebied; en zo verder langs de schaal. Het ātmische subgebied van het zevende of laagste kosmische gebied is in essentie dus hetzelfde als het zevende of laagste subgebied van de hoogste of ātmische hiërarchie van de kosmos. Het is als het ware een weerspiegeling van het laagste subātmische gebied van het eerste kosmische gebied. Daarom is ook elk klein levensatoom, zelfs op dit fysieke gebied, een zevenvoudige entiteit, omdat het in zijn hart de essentie bezit van het eerste kosmische gebied of de hoogste ātman van de kosmos, plus de essenties van alle vijf tussenliggende kosmische gebieden.

In het hoogste ātmische gebied van de kosmos liggen daarom alle andere lagere ātmische graden van de gemanifesteerde kosmos besloten. Want het hoogste ontrolt zich in zevenen (of twaalven) en daaruit ontrollen zich alle andere ātmische essenties van de lagere kosmische gebieden. We kunnen zeggen dat het ātmische subgebied van het tweede kosmische gebied is afgeleid van de buddhi-ātman van het eerste kosmische gebied; de ātman van het derde kosmische gebied zou dan zijn afgeleid van de manas-ātman van het eerste kosmische gebied; en zo verder omlaag in de gemanifesteerde kosmische hiërarchie.

Het is misschien interessant hier te vermelden dat de boeddhistische ingewijden in de oudheid de kosmische werelden en gebieden van elke structurele eenheid verdeelden in drie algemene groepen of dhātu's: de arūpadhātu, de rūpadhātu en de kāmadhātu.

Stel dat we de zeven kosmische gebieden van onze planeetketen waarop haar twaalf bollen zich bevinden, proberen in te delen volgens de drie dhātu's. Dan kunnen we de laagste van de dhātu's, de kāmadhātu, zien als de zeven gemanifesteerde bollen, en de rūpadhātu als overeenkomend met de vijf hogere bollen van de twaalf van onze keten. De arūpadhātu of vormloze werelden zouden overeenkomen met de hoogste drie gebieden boven de zeven waarop deze twaalf bollen zich bevinden, en dan hebben we het volle aantal van de tien gebieden van het zonnestelsel. Deze indeling van de dhātu's is echter nogal willekeurig, omdat op even goede gronden andere indelingen zouden kunnen worden gemaakt. Al zulke indelingen van het heelal

moeten op eenzelfde manier worden beschouwd als diagrammen: ze zijn suggestief en zijn strikt in overeenstemming met de structuur van de natuur, maar ze zijn niet onaantastbaar. HPB geeft zelf een andere wijze van verdeling van de bollen door ze te vergelijken met de zeven bollen van de kabbala.*

De kāmadhātu of begeerte-wereld heeft betrekking op de gebieden en bollen die de werelden zijn van een min of meer verdichte materie; de rūpadhātu of vorm-wereld heeft betrekking op die gebieden van het zonnestelsel of van de keten en haar bollen die etherischer zijn; de arūpadhātu of de vormloze wereld omvat de gebieden die voor ons geen verdichte materie zijn, hetzij grof of etherisch, maar die zuiver spiritueel en daarom voor ons vormloos zijn. Al deze dhātu's hebben evenzeer betrekking op de bewustzijnstoestanden van de wezens daarin als op de gebieden en bollen zelf.

Vanuit een ander standpunt gezien kunnen deze drie groepen van kosmische gebieden in het kort als volgt worden beschreven: de hoogste is het 'beeldloze' stelsel of de 'beeldloze' groep, de tussenliggende is het 'beeld'-stelsel; en de derde en laagste groep is het 'begeerte'-stelsel – met de laatste worden die gebieden of werelden bedoeld waar wezens leven met betrekkelijk stoffelijke of grofstoffelijke voertuigen en daaraan aangepaste zintuigen, voortgebracht door de nog niet uitgebluste begeerte of honger naar een bestaan in gebieden van stof.

Het kāmadhātu-stelsel omvat dus ons eigen fysieke kosmische gebied met drie andere voor ons onzichtbare gebieden, opklimmend langs een etherische schaal, en alle tezamen vormen een groep van vier gebieden van de kosmos waarop we de zeven bollen van de planeetketen kunnen situeren. Dan komt daarboven het volgende stelsel van werelden of gebieden, dat uit de rūpadhātu is opgebouwd, een stelsel dat ook uit zeven bestaat en geleidelijk in etherisch en spiritueel opzicht opklimt totdat het hoogste van deze middengroep overgaat in het laagste van de arūpadhātu, dat op zijn beurt ook een groep of stelsel van zeven werelden of gebieden is.

Deze drie dhātu's, die opklimmen naar steeds etherischer gebieden, vormen tezamen alle kosmische gebieden in elk universeel zonnestelsel; toch zijn er andere gebieden boven deze die nog spiritueler zijn en die reiken tot in het goddelijke, en in deze laatste gebieden van zijn vin-

---

*Vgl. *De Geheime Leer,* 1:228.

den we die entiteiten die nirvāṇa hebben bereikt. Op de kosmische schaal bereiken de hogere beginselen van een universeel zonnestelsel deze spiritueel-goddelijke gebieden van zijn aan het einde van het mahāsaurya-manvantara en gaan dan hun paranirvāṇa in.

De uitademingen van Brahmā komen vanuit deze paranirvāṇische spiritueel-goddelijke gebieden van het melkwegstelsel, en deze uitademingen dalen langzaam af door alle tussenliggende gebieden tot onze fysieke wereld aan het begin van haar manvantara verschijnt, eerst als een kosmische komeet die zich tot een nevelvlek ontwikkelt, en tenslotte als een universeel zonnestelsel. Wanneer de mahāsaurya-pralaya nadert, begint het omgekeerde proces van invouwing of inademing. De wezens en energieën en substanties, te beginnen met het laagste kosmische gebied, verdwijnen alle geleidelijk binnenwaarts, zoals bij een boekrol die zich oprolt, terwijl de algemene levenskracht van het universele zonnestelsel zich steeds hoger en meer binnenwaarts terugtrekt via alle gebieden van de trailokya* waarbij al die gebieden en alle wezens daarop en daarin worden geabsorbeerd, totdat tenslotte de beeldloze of paranirvāṇische rijken van de goddelijke beginselen van het melkwegstelsel worden bereikt.

Wat voor één klasse van entiteiten nirvāṇa of paranirvāṇa is, is dat niet noodzakelijkerwijs voor een andere hogere klasse. Met andere woorden, de ring-verder-niet is niet één bepaald gebied of één bepaalde sfeer, maar wisselt met de verschillende klassen van entiteiten. HPB zegt over de zeven bollen van onze planeetketen, zoals die op de laagste vier kosmische gebieden† bestaan:

Dit zijn de vier lagere gebieden van kosmisch bewustzijn; de drie hogere gebieden zijn ontoegankelijk voor het menselijke verstand in zijn huidige

*Een Sanskrietwoord dat drie werelden betekent, en vaak wordt gebruikt voor de drie dhātu's. De overeenkomsten tussen de trailokya en de vergelijkbare delen van de constitutie van de mens worden aangetoond door de trikāya, of drie voertuigen, namelijk, naar beneden geteld, de dharmakāya, de sambhogakāya, en de nirmāṇakāya. De arūpa- of dharmadhātu komt in het algemeen overeen met de dharmakāya in de mens; de rūpadhātu met de sambhogakāya; en de kāma-dhātu met de nirmāṇakāya (en het fysieke lichaam) van de mens. Al deze drie kāya's of voertuigen zijn onlosmakelijke delen van de constitutie van een mens, en door inwijding kan men leren hoe men in elk van de drie zelfbewust kan leven, zowel tijdens het leven als na de dood. Men moet echter niet vergeten dat het hoogste aspect van de dharmakāya nirvāṇisch is, en daarom wordt vaak gezegd dat de nirvāṇī in de dharmakāya leeft.

ontwikkelingsstadium. De zeven toestanden van het menselijke bewustzijn vormen een heel ander onderwerp.

Wanneer HPB zegt dat het menselijk intellect niet hoger kan stijgen dan het vierde macrokosmische gebied – waarop zich de eerste en de zevende bol van de planeetketen bevinden – betekent dat niet dat we onze oorsprong op dat gebied hebben, maar slechts dat het hoogste deel van onze huidige constitutie als bewuste entiteit nu niet erbovenuit kan stijgen. Ieder van ons is het oneindige in de kern van de kern van zijn innerlijke god. Als menselijke entiteit kunnen we echter, zelfs met het verhevenste en hoogst ontwikkelde menselijke begripsvermogen, in ons denken en met ons bevattingsvermogen niet boven het vierde macrokosmische gebied uitstijgen. Wanneer we van het gewone menszijn zijn overgegaan naar het quasi-goddelijke, zullen we met ons zelfbewuste denken en ons spirituele inzicht zelfs tot boven dit vierde gebied kunnen reiken.

De goden kunnen naar het eerste of hoogste van de zeven macrokosmische gebieden opstijgen. Maar zelfs zij kunnen in hun tegenwoordige goddelijke staat niet voorbij de ring-verder-niet gaan, dat wil zeggen de uiterste grens van *hun* bewustzijn en begrip. De vleugels van hun geest kunnen hen niet hoger, niet verder, niet dieper brengen naar de essentie van het zijn. Deze uitdrukkingen, hoog, diep, ver, hebben alleen betrekking op ons fysieke heelal en worden gebruikt omdat we geen geschikte woorden hebben om uitdrukking te geven aan het spirituele feit dat er steeds verder wordt doorgedrongen in de verborgenheden van het hart van de natuur.

Als we over de ring-verder-niet lezen, moeten we bedenken dat deze ring betrekking heeft op de toestand of evolutie van een individuele entiteit. De ring-verder-niet van een god betekent die uiterste grens van bewustzijn en vitale activiteit die hij met zijn goddelijke vermogens kan bereiken; de ring-verder-niet van een boeddha is de uiterste mogelijkheid van de boeddha om bewust te zijn en te handelen in zijn eigen uiterste spiritueel-vitale sfeer. Op exact dezelfde manier is de ring-verder-niet van een mens die limiet of grens die hij in zijn bewustzijn of door zijn zelfbewust handelen in zijn huidige evolutionaire ontwikkeling niet kan overschrijden. De ring-verder-niet betekent dus niet zozeer een bepaald kosmisch gebied, maar veeleer de grens van het vermogen van een entiteit, die zij *nog niet* kan overschrijden. Voor de tegenwoordige

dieren op aarde bijvoorbeeld is hun ring-verder-niet slechts een direct bewustzijn en een eerste begin van zelfbewustzijn; maar de mens is deze ring gepasseerd omdat hij zelfbewustzijn heeft bereikt.

Zoals HPB in *De Geheime Leer* (1:161) schrijft:

> De scheikundige gaat tot aan het *laya-* of nulpunt van het stoffelijke gebied waarmee hij zich bezighoudt, en gaat dan niet verder. De natuurkundige of de astronoom rekent nog tot miljarden mijlen voorbij de nevelvlekken en gaat dan evenmin verder. De half-ingewijde occultist zal zich dit layapunt voorstellen als iets dat bestaat op een gebied dat, hoewel niet fysiek, toch denkbaar is voor het menselijke verstand. Maar de volledig ingewijde *weet* dat de ring 'verder niet' noch een plaats is, noch kan worden gemeten naar afstand, maar dat hij bestaat in de absoluutheid van het oneindige. In deze 'oneindigheid' van de volledig ingewijde is noch hoogte, noch breedte, noch dikte, maar alles is onpeilbare diepte, die vanuit het fysieke naar beneden reikt tot het 'para-para-metafysische'. Met de woorden 'naar beneden' bedoelen we dan diepte in essentie – 'nergens en overal' – niet diepte van fysieke stof.

Loka's en tala's

In deze dubbele ontwikkelingsgang is *onze wereld* – de enige die we objectief kunnen beoordelen – niet één afzonderlijke wereld, maar een samenstel van twee op elke planeet van waaruit de andere uitstralen en van waaruit onze wereld of aarde op haar beurt een uitstraling is. Dus in de 1ste ronde op planeet A heeft de mensheid deel aan *satya* en *atala*; in de 2de ronde – op planeet B is het *tapas-vitala*; 3de – *janas-sutala*; 4de – *mahār-rasātala*, enz.; en in de elkaar opvolgende stadia van rassen en onderrassen weerspiegelt ze, overeenkomstig de opgaande of neergaande lijn, de fysieke en spirituele eigenschappen en kenmerken van alle en van elk afzonderlijk.

– *The Letters of H.P. Blavatsky to A.P. Sinnett*, blz. 252-3

Allereerst moet men bedenken dat de loka's en tala's niet losstaan of gescheiden zijn van de entiteiten of wezens die ze bewonen. In feite zijn deze sferen, of loka's en tala's, in diepste essentie bijna identiek met de beginselen en elementen van een kosmos, en ook met de gebieden van een hiërarchie, of die hiërarchie nu een zonnestelsel, een planeetketen of een mens is.

Als bij het begin van een kosmisch manvantara de werelden zich gaan ontvouwen, verschijnen de kosmische elementen of element-beginselen het eerst, zoals al is verklaard; daarna, als we een kosmisch gebied als illustratie nemen, ontvouwt of ontwikkelt zo'n gebied zich tot zijn verschillende werelden; en juist deze werelden of subgebieden zijn de loka-tala-paren. De termen subgebieden, en loka's en tala's, zijn dus min of meer onderling verwisselbaar.

De loka's kunnen de beginselen of energieën van een hiërarchie worden genoemd, en hun overeenkomstige tala's haar elementen of substantiële of materiële aspecten. Alle zeven loka's en tala's vermengen zich voortdurend en werken op elkaar in, en samen vormen ze het heelal met zijn verschillende lagere hiërarchieën. We kunnen over een tala spreken als het stoffelijke aspect van de wereld waarin het domineert, en over een loka als het spirituele aspect van de wereld waarin hij domineert. Iedere loka bestaat gelijktijdig met, en kan niet worden gescheiden van zijn overeenkomstige tala op hetzelfde gebied. Op analoge wijze is de constitutie van een mens een eigen soort hiër-

archie en is dus als zodanig een samengestelde entiteit, gevormd uit loka's en tala's.

Het hiernavolgende diagram toont de zeven gemanifesteerde kosmische gebieden met de twaalf bollen van een planeetketen en ook de loka's en tala's die de levensgolven in de verschillende ronden doorlopen; en op een nog kleinere schaal de sub-subloka's en sub-subtala's met betrekking tot de rassen van een bol van de keten, zoals onze aarde. Dit diagram laat zien dat onze huidige menselijke levensgolf, nu op bol D, zich op het laagste of zevende kosmische gebied bevindt, of in bhūrloka-pātāla; en dat, omdat we in de vierde ronde zijn, we in de vierde wereld van het loka-tala-stelsel zijn, maharloka-rasātala; maar omdat we ook in het vijfde wortelras van deze vierde ronde zijn, zijn we in de svarloka-talātala-wereld.

Het dubbele zevental van op elkaar inwerkende en zich onderling vermengende loka's en tala's kan, althans vanuit één standpunt, worden gezien als de spirituele en de voertuiglijke polen van een heelal. In ons eigen zonnestelsel vertegenwoordigen ze de geëvolueerde en evoluerende werelden of subgebieden van elk van de zeven kosmische gebieden, waarover de twaalf bollen van onze planeetketen zijn verdeeld. Als gevolg van de zich herhalende structuur van het zonnestelsel heeft elke bol alle loka's en tala's, die we zijn subloka's en subtala's kunnen noemen.

Verder zal het opvallen dat de tala's zich in het bijzonder op de neergaande boog bevinden, dat de loka's en tala's elkaar op bol D, het keerpunt van onze keten, in evenwicht houden, en dat de loka's zich in het bijzonder op de opgaande boog bevinden. De werkelijke betekenis is dat de loka's de lichtende boog vormen, of beter gezegd die ontwikkelingsgang van de natuur en van entiteiten waarin geest overheerst; terwijl de tala's de schaduwboog vormen of die ontwikkelingsgang van de natuur en van wezens waarin stof domineert. Dit moet niet ten onrechte zó worden uitgelegd dat er op de neergaande boog geen loka's zijn en op de opgaande boog geen tala's. Het gaat erom dat de tala's zich in het bijzonder op de neergaande boog ontvouwen en dat de loka's daar betrekkelijk recessief zijn; terwijl op de opgaande boog de loka's zich speciaal manifesteren en de tala's betrekkelijk recessief zijn. Iedere loka vormt met zijn overeenkomstige tala een paar, en elk van deze paren is onscheidbaar, hoewel er tijden zijn dat òf de loka- òf de tala-eigenschap het meest op de voorgrond treedt.

Wat elk van de twaalf bollen onderscheidt is het feit dat de loka en het tala van het kosmische gebied waarop de bol zich bevindt op die bol de overheersende of krachtigste invloed hebben. Wij zijn bijvoorbeeld op het laagste of zevende gebied van het zonnestelsel. Daarom zijn onze loka en ons tala, de bhūrloka en het pātāla van het zonnestelsel; maar omdat we ons in de vierde ronde bevinden, zijn de gecombineerde invloeden van maharloka-rasātala eveneens heel sterk in ons; ze vermengen zich echter met bhūrloka en pātāla en werken in deze beide als boventonen, om een uitdrukking uit de muziek te gebruiken.

Laten we nu bol B bekijken. Als we de zevenvoudige schaal volgen, zeggen we dat bol B een combinatie is van talātala en svarloka; maar omdat de bol zich aan de tala-zijde bevindt, de neergaande, stoffelijke kant, is de invloed van talātala sterker dan die van het svarloka-aspect van bol B. Of neem bol E, waar bhuvarloka werkt en zich verweeft met mahātala, maar hier treedt de bhuvarloka-eigenschap meer op de voorgrond.

We zien dat het hoogste kosmische gebied een vereniging is van satyaloka en atala. Het tweede kosmische gebied is een combinatie van taparloka en vitala die samenwerken; evenals de positieve en de negatieve pool van elektriciteit kan men ze niet scheiden. Toch is in elke tijdsperiode, of op elk moment van de evolutie, of op elk deel van de boog van een ras, òf een loka, òf een tala meer overheersend dan zijn tegenoverstaande tala of loka.

Verder omlaag komen we bij het derde kosmische gebied, waar janarloka en sutala zich vermengen en samenwerken. Op het vierde kosmische gebied zijn maharloka en rasātala gezamenlijk overheersend – en juist op en in dit vierde gebied van de gemanifesteerde zeven gebieden treffen we de grofste aspecten, de grootste dichtheid aan. Vervolgens krijgen we het vijfde kosmische gebied, gevormd uit svarloka en talātala; en daarna het zesde kosmische gebied dat bhuvarloka en mahātala belichaamt; en tenslotte bereiken we het laagste punt van de afdaling in het zevende of laagste kosmische gebied dat bhūrloka en pātāla belichaamt, het laagste loka-tala-paar van de hiërarchische reeks.

Daarom kunnen we terecht zeggen dat iedere bol van een planeetketen de belichaming is van de svabhāva van zijn overheersende loka-tala-paar. Toch komen alle andere loka's en tala's eveneens tot uitdrukking in elke bol. Omdat elke bol zevenvoudig is (feitelijk tien- en zelfs twaalfvoudig), zijn ook de kosmische gebieden en de loka's en

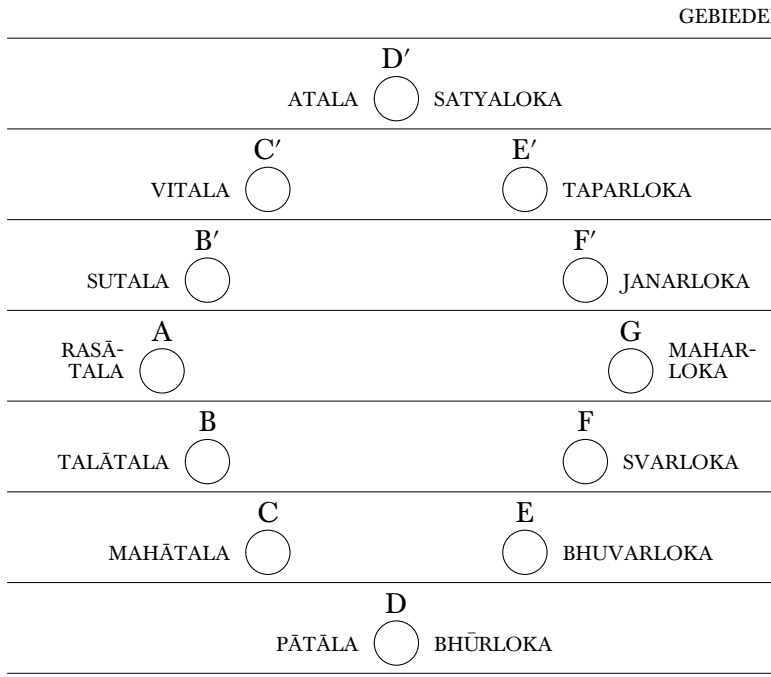

UITGEBREID DIAGRAM VAN HET ZEVENDE KOSMISCHE GEBIED
(van toepassing op elk ander gebied na de nodige aanpassingen voor ronden en rassen)

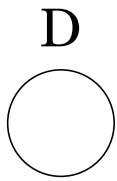

SUBLOKA'S

RONDEN		RASSEN	
Atala-Satyaloka		Atala-Satyaloka	
Vitala	Taparloka	Vitala	Taparloka
Sutala	Janarloka	Sutala	Janarloka
Rasātala	*Maharloka*	Rasātala	Maharloka
Talātala	Svarloka	*Talātala*	*Svarloka*
Mahātala	Bhuvarloka	Mahātala	Bhuvarloka
Pātāla-Bhūrloka		Pātāla-Bhūrloka	

SUB-SUBLOKA'S

HUIDIGE MENSHEID OP AARDE:

7de kosmische gebied:	Pātāla-Bhūrloka
4de ronde:	Rasātala-Maharloka – subloka
5de wortelras:	Talātala-Svarloka – sub-subloka

tala's in hun karakteristieke svabhāva zeven-, tien-, of twaalfvoudig. Ter illustratie: de hoogste bol op het eerste kosmische gebied is satyaloka-atala; omdat hij zevenvoudig is, omvat hij alle andere loka's en tala's, maar in de satyaloka-atala-toestand: ze zijn daarin alle latent vertegenwoordigd, in zaadvorm, en nog niet tot manifestatie gekomen.

Als we het diagram in neergaande richting volgen, krijgen we een beeld van een heelal dat zich heeft uitgebreid, ontvouwd, tot sferen van bewustzijn, tot bollen, tot kosmische gebieden, ook loka's en tala's genoemd, tot we tenslotte bol D, onze aarde, bereiken. We noemen haar bhūrloka-pātāla, omdat ze uitdrukking geeft aan de bhūrloka-pātāla-kenmerken. Zo is ook de zon die we zien het bhūrloka-pātāla van de zonneketen. De zichtbare planeet Venus is ook het bhūrloka-pātāla van de Venusketen, enz., voor alle andere planeten.

Analogie is het sleutelwoord – eenvoudig omdat de natuur zo is gebouwd, omdat ze consequent is en in al haar delen en vermogens een samenhangend geheel vormt; en wat het grote bevat *moet* daarom het kleine deel van het grote eveneens bevatten. Als we dit toepassen op de loka's, kunnen we concluderen dat, of het heelal nu in zeven, tien of twaalf delen wordt verdeeld, elk deel ervan ook zeven, tien of twaalf kenmerken zal hebben. In de zevenvoudige schaal manifesteert elke loka en elk tala zijn vermogens in zeven verschillende graden van kracht, en daarom hebben we zeven maal zeven loka's en tala's, in totaal dus negenenveertig loka-tala-paren.

De menselijke levensgolf in de loka-tala's

Deze [loka's en tala's] zijn werelden – voor hun respectieve bewoners even *massief* en *werkelijk* als de onze voor ons is. Niettemin heeft elk *zijn eigen aard*, wetten, zintuigen – die niet *onze* aard, wetten of zintuigen zijn. Ze bestaan *voor ons* niet in tijd en ruimte – zoals wij voor hen niet in tijd en ruimte bestaan; zoals de 3-dimensionale wereld het bestaan doet vermoeden van de 4-dimensionale, zo doet de laatstgenoemde het bestaan vermoeden van onze *lagere* wereld. – *The Letters of H.P. Blavatsky to A.P. Sinnett*, blz. 249

In verband met de rondtrekkende entiteiten die in en op de zeven gemanifesteerde kosmische gebieden evolueren en dus in de verschillende loka's en tala's functioneren, is het van belang te bedenken dat de kosmische gebieden, en daarmee de loka's en tala's, vanuit twee verschillende standpunten kunnen worden bezien: (a) in *evolutionaire* zin als een voortschrijdende en voortdurende ontvouwing van krachten en vermogens; en (b) als stadia van ontvouwing van de kosmische structuur gezien vanuit het oogpunt van dichtheden en de overeenkomstige graden van ijlheid.

Evolutie voltrekt zich langs wat we een doorgaande lijn kunnen noemen van het spirituele via alle tussenliggende gebieden tot we aan het einde van de evolutieboog komen, zoals blijkt uit het schema van de bollen van een planeetketen; en wanneer dan het laagste punt van de boog wordt bereikt, begint de opstijging naar de geest, maar niettemin gaat het evolutieproces altijd vooruit. De evoluerende levensgolven vorderen gestaag rond de planeetketen en door de verschillende bollen, eerst op de neergaande boog en dan, na het keerpunt, stijgen ze langs de opgaande boog tot opnieuw de geest wordt bereikt – waarbij de levensgolven voortdurend vanuit zichzelf alle mogelijke krachten, vermogens, kenmerken en eigenschappen ontvouwen die de evolutiereis met zich meebrengt.

Wat de loka's en tala's betreft, begint de evolutie voor de klassen van monaden in satyaloka-atala en gaat door totdat bhūrloka-pātāla of de volledige ontwikkeling van de evolutionaire vermogens van de monaden is bereikt. Toch heeft in de reeks van gebieden en loka's en

tala's het vierde kosmische gebied en de daarbij behorende loka en tala de grootste dichtheid. Te beginnen met het vijfde gebied en het overeenkomstige loka-tala-paar, en daarna voortgaand op de klimmende schaal, wordt de dichtheid naar verhouding minder en de ijle toestand meer uitgesproken, zodat wanneer de evoluerende monaden in bhūrloka-pātāla het einde van de zevenvoudige evolutiereis bereiken, zij dat doen als geëvolueerde spirituele monaden, waarvan de vermogens en eigenschappen tot bloei zijn gekomen, maar dan wel in de gebieden van bhūrloka-pātāla, die zeer etherisch en relatief vergeestelijkt zijn.*

Ter illustratie: wanneer onze menselijke levensgolf het zevende wortelras in *deze ronde op deze aarde* heeft bereikt, is ze in etherischer omstandigheden (omdat ze zich in de hogere delen van bhūrloka-pātāla bevindt) dan toen onze levensgolf zich bevond in het vierde wortelras, dat overeenkomt met de maharloka-rasātala van onze bol en van onze

---

*Het is misschien niet zo gemakkelijk deze ingewikkelde en paradoxale uitspraken te begrijpen over het feit dat evolutie, hoewel ze vanaf het begin tot haar manvantarische einde als het ware in een rechte lijn voortschrijdt, en dus in en door de hiërarchische reeks van loka's en tala's werkt, niettemin, gezien als een proces, haar meest grove uitdrukking vindt op het punt halverwege zo'n voortschrijdend proces – in de *vierde* fase van hetzij loka's en tala's of bollen.

Ik heb bij verschillende gelegenheden erop gewezen dat de vierde in een reeks, zoals het vierde beginsel in de mens, de grofste is. Analoog redenerend is de grofste bol van de zeven gemanifesteerde bollen de vierde, onze bol D; ook het vierde wortelras, het Atlantische, was het meest grofstoffelijke van ons huidige ras-manvantara op deze bol in deze vierde ronde. Met andere woorden, de wortelrassen één, twee en drie gingen langs een gestaag neergaande boog, en de levensgolf bereikte haar dieptepunt van grove, dierlijke stoffelijkheid in het vierde wortelras. Sindsdien zijn we aan de opgaande boog begonnen, en wij van het huidige vijfde wortelras ervaren daar een gestaag, maar langzaam, ijler en zelfs spiritueler worden van onszelf en van de ons omringende natuur.

Zoals hierboven is gezegd, beweegt de evolutie, gezien als een proces, zich gestaag voorwaarts en ontvouwt ze uit de evoluerende monaden voortdurend wat daarin latent aanwezig is, zodat de top van evolutionaire volmaking in de zevende fase wordt bereikt, die we om deze evolutionaire reden de hoogste noemen. Wanneer we deze evolutiegang echter vanuit het standpunt van het 'afdalen in de stof' beschouwen, d.w.z. vanuit het standpunt van veranderende dichtheden, dan zien we dat zich in het *vierde* stadium de grofste en dichtste evolutie-episode afspeelt. Als we deze regel toepassen op de reis van de monaden door de loka's en tala's, zien we dat we de top van evolutionaire bloei van eigenschappen en vermogens bereiken in de hoogste subgebieden van bhūrloka-pātāla, die in feite halfspiritueel zijn – in elk geval heel etherisch; voor we echter dit zevende stadium bereiken, moeten we door het ruwste en meest grof'dierlijke' van de loka's en tala's gaan, het maharloka-rasātala.

evolutie als ras. Wanneer onze menselijke levensgolf de *zevende ronde* op de hoogste of zevende bol bereikt – in het zevenvoudige stelsel – zijn we aan het einde van de evolutie die in het huidige ketenmanvantara mogelijk is en bevinden we ons in de ijle satyaloka-atala-gebieden. Dan zullen de individuen van onze levensgolf die de reis dus met succes hebben volbracht, gereed zijn om hun nirvāṇa in te gaan als betrekkelijk geëvolueerde dhyāni-chohans – in feite een ras van lagere boeddha's.

Kortom, we moeten in gedachten houden dat de evolutie als het ware voortschrijdt in een doorgaande en directe lijn, van het hoogste naar het laagste, dan omkeert, en teruggaat naar de hoogste sferen; maar dat de grootste dichtheid en grofheid van wereldstelsels, of loka's en tala's, worden gevonden in het gemanifesteerde vierde stadium – weer volgens het zevenvoudige stelsel.

Zou de monade terugkeren tot dezelfde toestand waarin ze haar omzwervingen begon, dan zou dit eenvoudig een terugkeer betekenen naar de niet-zelfbewuste staat van de monade of jīva. Maar dat is niet het geval; we gaan gestaag vooruit en bereiken tenslotte het hoogste punt als zelfbewuste, geïndividualiseerde entiteiten. Met andere woorden, om een werkterrein en bewustzijnsgebied te hebben dat geschikt is voor en past bij de hoogontwikkelde en geëvolueerde jīva's, waarin ze kunnen functioneren, zorgt de natuur voor deze gemanifesteerde gebieden; en de terugkeer tot het goddelijke, die uiteindelijk plaatsvindt aan het einde van een manvantara, van welke omvang ook, betekent niet een terugkeer naar vroegere omstandigheden, maar naar de hoogste gebieden als geëvolueerde, zelfbewuste wezens. Het is bijvoorbeeld niet zo dat we langs de keten omlaaggaan tot het vierde subgebied van bhūrloka-pātāla en dan omhooggaan door dezelfde gebieden tot we de vroegere gebieden of omstandigheden bereiken, want dat zou eenvoudig hetzelfde zijn als in de Engelse zegswijze: 'De koning van Frankrijk en zijn veertigduizend mannen trokken hun zwaard en staken het weer in de schede.' Maar we gaan gestaag vooruit door al de zeven gebieden of subgebieden van elk kosmisch gebied; en het gevolg hiervan is dat we, nadat het einde van de neergaande boog is bereikt en het opstijgen naar spiritualiteit begint, niet teruggaan maar vooruit – vooruit door de gebieden die nog niet zijn betreden, maar in de hogere en spirituelere delen van die gebieden.

Om het nog eens te herhalen: het vierde gebied en het vierde loka-tala-paar zijn de grofste in de reeks, en de daaraan voorafgaande en de

daaropvolgende zijn etherischer in beide richtingen. Anders gezegd, gebieden of loka-tala-stelsels worden dichter en dichter tot het vierde van elk is bereikt en dan klimmen ze weer op naar etherischer gebieden en loka-tala-stelsels, hoewel de evolutie gestaag voortgaat in een 'rechte lijn' tijdens het proces van het ontvouwen van vermogens, krachten en eigenschappen.

Hier ligt een belangrijk punt. Nemen we de twaalf bollen, dan zien we dat bhūrloka plus pātāla een weerspiegeling is van satyaloka en atala, een schaduw van de geest die 'omlaag' wordt geworpen in de golven van het zevende kosmische gebied. Ook worden de tala's meer tala-achtig als we ze langs de schaal omlaag volgen – meer en meer talaistisch, bij wijze van spreken. Op soortgelijke wijze is elke loka op de opgaande boog meer vergeestelijkt dan die onmiddellijk daaronder, tot we de hoogste bereiken, de 'loka van de Werkelijkheid'.

In satyaloka-atala verenigen het hoogste tala en de hoogste loka zich tot of voegen zich weer bij de monadische essentie van de planeetketen. De differentiatie die zo opvallend is op de lagere gebieden houdt hier op en daardoor vloeien die twee samen of worden ze één. Daartegenover zien we dat zich op de laagste of bol D van de keten het verst geëvolueerde tala bevindt, pātāla genoemd, dat het alter ego wordt van de verst ontwikkelde loka, bhūrloka, en zich daarmee verenigt. Deze gedachte is bijzonder interessant, omdat we zien dat op het allerhoogste gebied de hoogste loka en het hoogste tala samensmelten tot een feitelijk identiek-zijn, en dat op het laagste of zevende kosmische gebied de laagste loka en het laagste tala eveneens samenvloeien tot een bijna niet te scheiden eenheid – maar op een manier die tegengesteld is aan het niet-gedifferentieerd-zijn dat we op het hoogste gebied aantreffen, want in het laagste loka-tala en in de laagste bol vindt de grootste ontwikkeling plaats van inherente substantie en kracht, kwaliteit en eigenschap, kenmerk en potentialiteit.

Maar de bollen van een keten – ofwel de loka's en tala's die elke bol vormen – blijven tijdens het keten-manvantara niet op hetzelfde kosmische gebied waartoe en waarop ze respectievelijk behoren of zich bevinden. Want deze bollen dalen zelf in de loop van de eeuwen door de kosmische gebieden af totdat het evolutionaire dieptepunt van de boog is bereikt, en dan stijgen ze weer op tot elke bol de spirituele gebieden weer bereikt als voorbereiding op een nieuw keten-manvantara.

Elke loka en tala vertegenwoordigt als een paar de bipolariteit van elke wereld; en juist door deze wisselwerking kunnen de evoluerende monaden tevoorschijn brengen wat latent in hen aanwezig is. Feitelijk zijn de loka's en tala's, zoals we hebben gezien, zelf opgebouwd uit monaden van verschillende graden van evolutie; en deze minder ontwikkelde monaden die de grondstructuur van de werelden of loka's en tala's vormen, verschaffen de levende voertuigen of lichamen, hetzij kosmisch of subkosmisch, waarin de meer gevorderde monaden leven, evolueren en het doel van hun karmische bestemming verwezenlijken.

Daarom kan zelfs een mens, als hij het vermogen daartoe in zich ontwikkelt, in harmonisch contact komen met de spirituele machten die ons heelal besturen; en hij doet dat door zijn centrum van zelfbewustzijn te plaatsen in het loka-tala dat overeenkomt met het innerlijke gebied van zijn waarop hij zich op dat moment wil bevinden.

De loka's en tala's moeten inderdaad worden gezien als *werelden of sferen van bewustzijn* van verschillende graden van ijlheid en spiritualiteit. We moeten geen ogenblik denken dat een mens alleen in bhūrloka-pātāla leeft omdat zijn fysieke lichaam zich nu eenmaal in dat loka-tala bevindt. Laat ik een voorbeeld geven dat misschien kan aantonen hoe twee individuen die op hetzelfde kosmische gebied leven, en dus in hetzelfde loka-tala-stelsel van dat gebied, niettemin elk een innerlijk leven hebben in een loka-tala-wereld die verschilt van die van de ander. Laten we zeggen dat A en B vrienden zijn. Ze zitten misschien in de studeerkamer van A, lopen op straat of zitten ergens buiten in het gras. De ene man is musicus, de andere wetenschapper. Beiden bevinden zich op bol D van onze keten en op het zevende kosmische gebied en dus in bhūrloka-pātāla. Maar omdat beiden tot ons huidige vijfde wortelras behoren, ondergaan ze ook de invloed van svarloka-talātala; bovendien zijn ze, omdat we ons als levensgolf in de vierde ronde bevinden, ook onderworpen aan de invloed van maharloka-rasātala. Juist deze gemeenschappelijke factoren, of deze gemeenschappelijke eigenschappen van het bewustzijn, stellen hen in staat elkaar te begrijpen, om vrienden te zijn ondanks de grote innerlijke verschillen van geaardheid – van svabhāva.

Maar terwijl deze mannen samen zijn, is het denken en het innerlijke bewustzijn van A bijvoorbeeld in een van de hogere loka-tala-stelsels, misschien zelfs wel tijdelijk in janarloka-sutala; toch kan op hetzelfde moment het denken en het innerlijke bewustzijn van de ander

in zijn eigen maharloka-rasātala zijn. Hier ligt nu precies de geheime sleutel die de adept vaak gebruikt als hij in contact wil komen met de innerlijke rijken. Hij verheft zijn bewustzijn uit bhūrloka-pātāla en plaatst het in het loka-tala waarin hij wil functioneren.

Verweving van loka's en tala's

Het is volstrekt onnodig ons druk te maken over het verschil tussen gebieden, loka's en tala's, en beginselen en elementen; want als we naar de *essentie* van al deze verschillende dingen kijken, ontdekken we dat ze identiek zijn, en dat het slechts verschillende manieren zijn om de Ruimte in haar manifestaties te beschouwen.

De mens, die een microkosmos is, herhaalt op analoge wijze in zijn hele structuur alles wat de macrokosmos of het heelal bevat. We hebben al gehoord dat de verdeling van de mens in zeven beginselen slechts een andere manier is om de verschillende lagen van het aurische ei te beschouwen, en dat deze lagen in feite nauw overeenkomen met de loka's en tala's van het heelal. Deze verzamelingen van lagen, of beginselen en elementen, komen, wanneer elk als een eenheid wordt beschouwd, overeen met de gebieden van de kosmos.

Noch de lagen in het aurische ei, noch ook de loka's en tala's in de kosmos, nemen dezelfde ruimte in, hoewel ze in zowel de macro- als de microkosmos elkaar doordringen en rondom de individuele entiteit zijn geconcentreerd. Ik bedoel dat de meer etherische, en in nog sterkere mate de spirituele loka's en tala's van de kosmos, of de meer etherische en spirituele lagen van het aurische ei van een mens, zich naar buiten en naar binnen uitstrekken als een aura of atmosfeer die de entiteit omgeeft; zodat, terwijl de laagste loka's en tala's en de laagste lagen van het aurische ei feitelijk het fysieke voertuig vormen, van hetzij de kosmos of de mens, de hogere loka's en tala's en de hogere lagen van het aurische ei zich ver buiten hun fysieke voertuig uitstrekken. Juist door deze zich ver uitstrekkende aura's blijft een entiteit voortdurend spiritueel en psychovitaal in contact met andere entiteiten van zijn eigen soort: met andere delen van het heelal in het geval van een kosmos, en met andere delen van de wereld in het geval van een mens.

Hierin ligt de werkelijke betekenis van de leer dat de spirituele entiteit, die voortdurend door het layacentrum werkt, stralen heeft die zich ver buiten de meer stoffelijke voertuigen uitstrekken en die in het laagste voertuig nauwelijks verder reiken dan zijn eigen beperkte grenzen. Met andere woorden, de innerlijke gebieden van de mens (of van een

bol) zijn de verschillende gebieden of sferen van het aurische ei. Deze gedachte is belichaamd in het *Vishṇu-Purāṇa*, een van de brahmaanse werken:

De sfeer van de aarde (of bhūrloka), die haar oceanen, bergen en rivieren omvat, strekt zich zover uit als ze wordt verlicht door de stralen van de zon en maan; en in gelijke mate, wat diameter en omtrek betreft, spreidt de sfeer van de lucht (bhuvarloka) zich erboven uit (zover omhoog als de planetaire sfeer of svarloka). De zonnebol is honderdduizend 'leagues' van de aarde verwijderd en de maan een gelijke afstand van de zon. Op dezelfde afstand boven de maan bevindt zich de baan van alle maanconstellaties. De planeet Budha (Mercurius) bevindt zich tweehonderdduizend 'leagues' boven de maanhuizen; Śukra (Venus) ligt op dezelfde afstand van Mercurius; Angāraka (Mars) is even ver boven Venus; en de priester van de goden (Brihaspati, of Jupiter) even ver van Mars; terwijl Saturnus (Śani) tweehonderdvijftig duizend 'leagues' voorbij Jupiter staat. Het gebied van de zeven rishi's (Ursa Major) ligt honderdduizend 'leagues' boven Saturnus; en op eenzelfde hoogte boven de zeven rishi's staat Dhruva (de poolster), de spil of as van de hele planetaire cirkel. Dat, Maitreya, is de hoogte van de drie sferen (Bhūr, Bhuvar, Svar) die het gebied vormen van de gevolgen van handelingen. Het gebied van handelingen is hier (of in het land van Bharata).

Boven Dhruva, op een afstand van tien miljoen 'leagues' ligt het gebied van de heiligen (of maharloka) waarin de bewoners gedurende een kalpa (of dag van Brahmā) wonen. Op tweemaal die afstand ligt janoloka, waar Sanandana en andere spiritueel zuivere zonen van Brahmā verblijven. Op viermaal de afstand tussen de laatste twee ligt de tapoloka (het gebied van boetedoening), bewoond door godheden die Vairāja's worden genoemd en door vuur niet kunnen worden verteerd. Op zesmaal de afstand (of twaalf crores – honderdtwintig miljoen 'leagues') ligt satyaloka (het gebied van waarheid) waarvan de bewoners geen dood meer kennen.*

– II, vii, blz. 225-7

Met andere woorden, de invloedssfeer van bhūrloka, onze aarde, reikt maar weinig verder dan haar atmosfeer; bhuvarloka heeft een atmosfeer of aura die zich uitstrekt tot de zon, hoewel hij in feite de volgende wereld of loka binnen de aarde is; en svarloka binnen bhuvarloka is een nog etherischer of spiritueler wereld, die een aura heeft die zelfs tot Dhruva, de poolster, reikt.

*De gegeven getallen betreffende het bereik van de individuele planeten of hun onderlinge afstand dienen niet te worden opgevat als afstanden uitgedrukt in astronomische eenheden; de verwijzingen zijn mystiek en niet ruimtelijk.

We zouden geen verbinding met wezens buiten onszelf of met andere bollen of planeten of zelfs onze zon kunnen hebben, als die atmosferische dragers of aurische stralen er niet waren, zowel op ons gebied als op andere gebieden. Zoals een magneet zijn veld of sfeer heeft die zich buiten hemzelf uitstrekt, zo hebben al deze loka's en tala's hun eigen respectieve atmosferen.

Neem bijvoorbeeld onze aarde of ons zonnestelsel; de hoogste loka's en tala's van beide zijn hun contactpunten met andere ruimtelijke eenheden overal in de oneindigheid. De meer etherische en spirituele loka's en tala's van onze aarde houden haar niet alleen in nauw magnetisch en allerlei andere soorten van contact met de andere bollen van onze keten, maar ook met de andere planeetketens van ons zonnestelsel; en diezelfde verheven wet geldt voor de verweving van ons zonnestelsel met andere zonnestelsels van onze melkweg.

We zien uit het voorgaande dat onze *spirituele* beginselen universeel zijn, wat betekent dat onze ātma-buddhi ons met het hele universum verbindt; zo is ook de kosmische ātman van ons zonnestelsel universeel in reikwijdte, waardoor deze is verweven met het hele melkwegstelsel. Dit wonderlijke feit vormt de grondslag van de verklaring in de hindoefilosofie dat de essentie van de mens, zijn ātman, identiek is met de paramātman van het heelal.

Als we erin slagen ons met de hogere beginselen van onze constitutie te verbinden, en leren daarin zelfbewust te denken, te voelen en te handelen, verwerven we zelfbewuste onsterfelijkheid* voor de duur van de planeetketen – miljarden jaren; want dan zijn we jīvanmukta's. Wanneer de planeetketen zijn einde bereikt, moeten natuurlijk zulke bevrijde monaden, die niet in staat waren hoger te gaan naar nog ruimere gebieden van zelfbewust kosmisch leven, de wet van de natuur volgen en hun nirvāṇische rustperiode ingaan.

In dit verband kunnen we ons terecht afvragen of de loka's en tala's die het weefsel van de twaalfvoudige zon vormen identiek zijn met die van een planeetketen of van een bol. En ook of de loka's en tala's van onze aarde hun essentie en energie aan de zon ontlenen, die ze als het ware neertransformeert vanuit de loka's en tala's van een melkwegstelsel. Als dit zo is, omvat of bevat een mens dan de loka-tala-vermogens van een melkwegstelsel?

*Hierover sprak KH als 'paneonische onsterfelijkheid' in *De Mahatma Brieven*, blz. 140, 142.

Het antwoord op elk van deze vragen is in het kort: ja. Ons zonnestelsel is een individu en eenheid, en heeft daarom zijn eigen loka's en tala's op zonneschaal. Het is duidelijk dat de loka's en tala's van een planeetketen of van een van haar bollen, omdat ze daarin zijn en leven, *fundamenteel* identiek zijn met die van de zonneketen, hoewel ze hun eigen respectieve individualiteit bewaren. De loka's en tala's van ons melkwegstelsel omvatten in hun wezen evenzo de lagere loka's en tala's van elk zonnestelsel in dat melkwegstelsel. We zien dus dat de loka's en tala's van ons eigen zonnestelsel individuele werelden zijn, maar zich toch bevinden binnen het meeromvattende edeler stelsel van de galactische werelden, net zoals de loka's en tala's van een planeetketen of van elk van haar bollen worden omvat door het grotere loka-tala-stelsel van de zonneketen. Het is een geval van raderen binnen raderen. Op dezelfde manier zijn alle levensatomen, op welk gebied ook, die gezamenlijk de constitutie van een mens vormen, individuele entiteiten – maar ze maken deel uit van de grotere menselijke entiteit.

Hoewel het antwoord op bovengestelde vragen bevestigend is, moet eraan worden toegevoegd dat elke kleinere individuele wereld, of elk loka-tala-paar, is omgeven door en wordt doordrongen van de levensessentie van het grotere loka-tala-stelsel waarin het leeft. We kunnen dus niet zeggen dat het kleinere stelsel identiek is met het grotere, omdat het grotere en het kleinere ieder een individueel wezen zijn; niettemin zijn ze, wat hun fundamentele essenties betreft, op de grotere schaal identiek. De verschillen die tussen loka's en tala's bestaan, hetzij op macrokosmische schaal of op die van een planeetketen of bol, hebben betrekking op de trillingssnelheden of -frequenties.

Daarom bevat zelfs de mens in zijn constitutie, als de ware grondslag van zijn wezen, niet alleen de loka-tala-vermogens en -substanties van ons melkwegstelsel, maar ook die van ons zonnestelsel en van onze bol D, de aarde. Bovendien verenigt hij, omdat hij zelf een individu is, al deze meer verheven loka-tala-vermogens met zijn eigen loka-tala-vermogens en -substanties.

Dit prachtige feit in de natuur stelt de mens in staat, als hij doordringt tot de verborgenheden van zijn eigen wezen, om in een overeenkomstige trilling te komen met alle andere delen van het heelal, en zo te voelen en te *weten* dat hij één is met al wat is. Hier ligt de verheven oorzaak van de ethiek, en de reden waarom alle grote wijzen en zieners

uit het verleden hebben geleerd dat ethiek niet louter een menselijke conventie is, maar is gebaseerd op de structuur van het heelal zelf: wanneer een mens een ander schaadt, schaadt hij in feite zichzelf.

Monaden, bewustzijnscentra

De 'drietongige vlam' die nooit sterft, is de onsterfelijke spirituele triade – de ātma-buddhi en het manas, of beter gezegd de vrucht van het laatste, die door de eerste twee na elk aards leven is opgenomen. De 'vier pitten' die uitgaan en worden gedoofd, zijn de vier lagere beginselen, waaronder het lichaam. . . .

Zoals miljarden heldere vonken dansen op de wateren van een oceaan, waarboven een en dezelfde maan schijnt, zo fonkelen en dansen onze vergankelijke persoonlijkheden – de bedrieglijke omhulsels van het onsterfelijke MONADE-EGO – op de golven van māyā. Evenals de duizenden vonken, voortgebracht door de stralen van de maan, duren en verschijnen zij slechts zolang de koningin van de nacht haar glans uitstraalt over de stromende wateren van het leven: het tijdperk van een manvantara. Dan verdwijnen ze; alleen de stralen – symbolen van onze eeuwige spirituele ego's – leven voort, weer opgegaan in en één met de moederbron, zoals tevoren.

– *De Geheime Leer*, 1:264-5

Elk mathematisch punt in de Ruimte is een bewustzijnscentrum, een monade – een 'individu', het laatste punt dat niet meer deelbaar is, het verdwijnpunt. Bedenk wat deze gedachte inhoudt. In alles om ons heen – al het materiaal in een gebouw, de substantie van al onze lichamen, de atomen, moleculen, elektronen, alle zogenaamde mathematische punten, in de lucht of in de wereld of in de omringende ruimte van de innerlijke gebieden, hoog en laag – geldt dezelfde regel, want de Ruimte is een enorme verzameling bewustzijnspunten.

We zijn omringd door zeer stoffelijke dingen, door allerlei soorten entiteiten; in onze eigen wereld, bijvoorbeeld, door scheikundige verbindingen: steen en hout, water, planten en vlees, en wat al niet. Die bestaan alle uiteindelijk uit monaden. Als we ons onderzoek steeds verder en meer binnenwaarts voortzetten, zover als we kunnen, beseffen we dat we nooit een einde bereiken; toch komt het denken tenslotte bij een steunpunt dat het een mathematisch centrum noemt, de kern van de kern van een entiteit – en dat is de monade, een spirituele individualiteit die in *haar* kern goddelijk is. In dit verband spraken de Ouden van de wateren van de Ruimte; elke druppel of monade daarvan komt voort uit de omringende Oceaan van bewustzijn en keert uiteindelijk

daarin terug. Of, zoals de Heer Boeddha zou hebben gezegd: de 'dauwdruppel vloeit in de stralende zee' – om daaruit aan het begin van een toekomstig manvantara weer tevoorschijn te komen. De monas monadum, dat wil zeggen de kosmische monade, is eenvoudig de verzameling monaden waarvan ze tegelijk de ouder en het uiteindelijke doel is. Ze is op haar beurt slechts een nietige monade in een nog veel grotere superkosmische entiteit.

Hoever de geest ook in de diepten van het denken doordringt, hij zal daarin nooit méér bereiken dan een zich voortdurend uitbreidend bewustzijn van zichzelf: het uiteindelijke zelf, de innerlijke god, de ātman. Dat is de monade. Dat is het blijvende individu, de spirituele individualiteit, het ondeelbare deel van ons. Het hart van de monade, haar hoogste bron van leven en intelligentie, is een goddelijke monade, de innerlijke god. Maar het woord monade wordt in algemene zin voor een verscheidenheid van bewustzijnscentra in de mens gebruikt. Er is een spirituele monade, nakomeling van de goddelijke monade; dan een menselijke monade, nakomeling van de spirituele monade; er is een vitaal-astrale monade, nakomeling van de menselijke monade. Deze vormen alle tezamen de menselijke constitutie. Elk van deze monaden, van welke graad ook, is een evoluerende entiteit. Alles wat wij als mensen zijn, ontlenen we tenslotte aan de monadische essentie die het meest innerlijke omgeeft. Onze spirituele intelligentie, onze impulsen die ons aanzetten tot edele gedachten, tot goede en broederlijke daden, de impulsen die ons hart met mededogen vervullen, de liefde die ons zo siert, de meest verheven intuïties waar onze natuur toe in staat is – ze komen alle voort uit de monade en zijn daarin geworteld. De spirituele monade, die het 'hart' van het reïncarnerende ego is, is zelf geworteld in de goddelijke monade of innerlijke god, het onvergankelijke deel van ons. Zonder de invloeden of stralen van de monade die ons menselijk bewustzijn binnenstromen, zouden we niet meer dan menselijke dieren zijn. De monade zou er wel zijn maar niet actief, en we zouden wel mensen zijn maar spiritueel verduisterd en niet ontwaakt.

De ziel, die evenals een monade een samengestelde entiteit is, is eenvoudig het kleed of de psychomentale sluier van een monade die juist dat stadium doormaakt van haar eeuwigdurende omzwervingen door de periodieke tijd en door de hiërarchische ruimte. Het middel waardoor deze monade zich op elk willekeurig gebied tot uitdrukking

brengt, is een ziel. De ziel werkt op haar beurt door haar eigen voertuig, dat etherisch of fysiek is. Mystiek gezien kan het fysieke lichaam zelf een samengestelde monade van het fysieke gebied worden genoemd, omdat het uit mathematische punten bestaat, kleine levens of monaden voor wie de ziel de monade der monaden is van *deze* lichamelijke hiërarchie; terwijl de monade boven de ziel weer haar supermonade of monas monadum is.

Dit is een wonderlijk mysterie: de universele aard van bewustzijn. Het toont aan hoe verkeerd het is dat we onze gedachten laten verstarren, dat we ze in hokjes opbergen. In zaken die het bewustzijn betreffen kan men dat niet doen. We moeten onze ideeën vloeiend houden, als ether – ja, als het bewustzijn zelf! Het bewustzijn van een mens, bijvoorbeeld, bevindt zich in zijn hele lichaam, maar heeft zijn verschillende brandpunten of punten van bijzondere activiteit in de organen van het lichaam. (Het bewustzijn kan zich in een orgaan lokaliseren, of zelfs in een bepaald punt van het lichaam; maar dat kost veel energie.) Op analoge wijze zien we dat het bewustzijn van de kosmische monade universeel is, en dat wij ons allen eeuwig daarin bevinden, terwijl we voortdurend ons bewustzijn erin verruimen en uitbreiden, wat in feite betekent dat we ons bewuste zelf ontwikkelen.

Het heelal brengt zijn innerlijke krachten, vermogens en structuur tot uitdrukking door middel van afwisselende tijdperken van wereldmanifestatie en van wereld-rust. Aan het begin van ieder manvantara begint het te ontvouwen wat innerlijk aanwezig is; en wanneer dat manvantara tenslotte eindigt, zijn alle monaden van de verschillende hiërarchieën en klassen in het heelal een stap omhooggegaan op de eindeloze ladder van het kosmische leven. Als een individueel wezen beschouwd heeft een heelal dus geen begin en geen einde, afgezien van de fasen van zijn groeiproces, de tijdperken van manifestatie en pralaya – net zoals een menselijke incarnatie een bepaald begin en een bepaald einde heeft in wat we geboorte en dood noemen; maar het innerlijke, spirituele bewustzijn stroomt eeuwig door.

Een ding kan een mens nooit doen en dat is zichzelf vernietigen, omdat hij, als een individuele druppel van de kosmische zee, een individuele monade is die voortdurend, van binnenuit, als uit een artesische put, steeds toenemende stromen van bewustzijn uitstort.

Een monade begint haar evolutionaire loopbaan in elk van deze grote manvantara's op het laagste punt. Ze kan niet ergens anders

beginnen, omdat men een ladder niet kan *beklimmen* door aan de top te beginnen en omlaag te gaan. Zo is het ook met de monaden: ze komen een manvantara binnen bij het begin van de dingen. Ze doen dat als pure monaden en ontwikkelen geleidelijk bekleedsels van bewustzijn om zich heen die geschikt zijn voor het gebied waar ze op dat moment doorheen trekken; en deze bekleedsels bestaan uit nog minder ontwikkelde monaden, die de hoofdmonade volgen – kindmonaden, die ze in vroegere manvantara's geboren deed worden. Maar de kern van elke monade die aan haar nieuwe mahāmanvantarische evolutie begint, is een monade afkomstig uit het voorafgaande mahāmanvantara.

De monaden treden dus aan het begin van het manvantara de drie elementalenrijken binnen en vervolgen hun weg langs de schaal omhoog naar de goden. Maar vanwaar komen de drie elementalenrijken? Van de monaden die het hart van elk van deze elementalen vormen. Elk wezen – god, halfgod, mens en alle submenselijke entiteiten van alle klassen – elk is in diepste wezen een monade die door dat bepaalde stadium van haar evolutie gaat. Alle impulsen hebben hun oorsprong in de monade. Alle substanties vloeien voort uit het hart van de monade. Het hele bewustzijn huist in de kern van de monade, alle gedachten ontspringen in hun diepste oorsprong aan de bewustzijnsstroom die uit haar bron opwelt.

Al deze entiteiten, van de elementalen tot de goden en zo steeds verder, zijn voertuigen die uitdrukking geven aan diverse stadia van de lange, lange evolutiereis van de monaden door ruimte en tijd. Een god is evengoed zo'n voertuig als een mens, maar van een veel edeler spirituele kwaliteit. Ook een elementaal is een voertuig van een monade. Kunnen we ooit een uiterste bereiken, een absoluut einde, door steeds dieper en dieper tot het hart van het hart van de monade door te dringen? Nooit; want haar wortel is de oneindigheid.

Bepaalde monaden waren tegen het einde van het vorige mahāmanvantara al zover geëvolueerd, dat ze bij het begin van het nieuwe mahāmanvantara in zijn *openings*stadia weinig te leren hadden, en daarom heel snel door deze lagere stadia heen gingen. Maar hun kindmonaden, stralen van henzelf, komen bij het begin van zo'n nieuw mahāmanvantara tot actieve manifestatie en moeten daarom al deze lagere stadia doorlopen als nieuwe schoolklassen van ervaring.

Elke 'geslaagde' monade is een monas monadum; ze zijn de gidsen

en spirituele helpers van de minder ontwikkelde monaden, hun eigen kinderen die achter hen aan komen. Dat is de essentiële gedachte van de leer van de hiërarchie van mededogen.

De oude hindoes spraken van een 'aṇu', wat uiterst klein of atomair betekent; het is dus een monade in haar laagste gebieden van kosmische expressie. Wanneer we monade zeggen, denken we dan aan grootte, volume of omvang? Nee, want we beseffen intuïtief dat het een bewustzijnspunt is, een uiterst klein iets, waarvan de essentie niettemin universeel is, omdat het een druppel is van het universele bewustzijn. Een monade (letterlijk 'één') kan nooit worden verdeeld; ze is een individu en toch alomvattend, omdat het hart ervan de oneindigheid is. Het begin van een cirkel is ook zijn einde; zo is ook het Oneindige het ultra-uiterst-kleine. De geest of het zelf in ons vat en begrijpt die gedachte omdat hij die in zich bevat; maar het hersenverstand, dat vasthoudt aan afmetingen, begrijpt haar niet, want het is niet voldoende geëvolueerd. Toch is zelfs het hersenverstand een nog niet ontwikkelde monade.

Daarom gaven de hindoefilosofen uit de oudheid aṇu de naam brahman, want brahman is zowel het universele als het ultra-uiterst-kleine. De dauwdruppel verschilt niet van de glinsterende zee, en wanneer hij terugkeert naar de bron waaruit hij voortkwam, is hij weer één met het water van zijn bron. Zo is en werkt het bewustzijn; lichamen en vormen zijn en werken niet zo. We moeten proberen in termen van bewustzijn te denken, in termen van begrip. Als we ons de monade voorstellen met fysieke afmetingen zullen we de essentiële gedachte nooit vatten, omdat we er dan beperkingen aan geven die deze niet heeft. De zin, 'hij wordt één met het water', betekent niet dat de monadische essentie die de dauwdruppel voortbrengt zich met het water verenigt. De dauwdruppel is het fysieke voertuig van de innerlijke monade en valt, net als onze menselijke lichamen, uiteen in zijn samenstellende delen, die in het prithivī-tattva van de natuur worden verspreid; maar de monade blijft het individu, het ondeelbare bewustzijnscentrum, en zal als het moment daarvoor aanbreekt haar levensatomen weer verzamelen en opnieuw de dauwdruppel voortbrengen die eens was en nu weer is – de 'wederopstanding van het lichaam', zoals de christenen het zouden formuleren.

De jīvanmukta of bevrijde monade wordt dus bij het beëindigen van het manvantara weer het brahman waarvan hij oorspronkelijk als een

straal uitging, maar hij verenigt zich niet eeuwig met dat brahman, want bij de aanvang van het kosmische drama van het daaropvolgende manvantara komt de monade weer tevoorschijn en begint ze haar nieuwe omzwervingen in hogere gebieden dan die waaruit ze zich vroeger heeft bevrijd als een jīvanmukta.

Een van de 'heilige śloka's', geciteerd in *De Geheime Leer* (2:87), luidt als volgt:

> 'De stralende draad die onvergankelijk is en slechts in nirvāṇa oplost, komt daaruit ongeschonden weer tevoorschijn op de dag waarop de Grote Wet alle dingen tot werkzaamheid terugroept.'

Het woord aṇu, het kleinst denkbare deeltje stof, heeft ongeveer dezelfde onbepaalde betekenis die het atoom heeft in het moderne filosofische en wetenschappelijke denken. Jīva betekent leven, en ook een levende entiteit. Laten we dan een term bedenken voor de ziel van een aṇu en die een jīvāṇu noemen, een 'levensatoom', een uiterst klein leventje, de 'ziel' van het atoom van de scheikunde. Daarboven, als zijn ouder, zouden we een paramāṇu kunnen plaatsen (parama betekent oorspronkelijk, eerste van een reeks). We krijgen dan aṇu, het atoom; jīvāṇu, het levensatoom; paramāṇu, het hoogste atoom of de atomaire monade.

De paramāṇu of atomaire monade blijft gedurende het hele kosmische manvantara bestaan zonder dat haar kracht vermindert of het bewustzijn eindigt. Het levensatoom of de jīvāṇu blijft slechts een bepaalde tijdsduur bestaan binnen het kosmische manvantara. Evenals ons fysieke lichaam is de aṇu vergankelijker en vluchtiger. Wanneer dus een levensatoom en een aṇu hun einde bereiken, moet de paramāṇu of atomaire monade zich opnieuw belichamen, een nieuw levensatoom en een nieuwe verzameling van uiterst kleine levens aannemen om een nieuwe aṇu* te vormen.

Zo is het ook met de mens: onze monade blijft gedurende het hele kosmische manvantara bestaan. Onze ziel of ons reïncarnerende ego, die op overeenkomstige wijze het menselijk levensatoom in ons is, blijft voor de duur van de planeetketen bestaan; maar ons lichaam bestaat

*Ik gebruik hier deze Sanskrietwoorden in hun strikt etymologische betekenis, en dus op een manier die iets verschilt van het gebruik ervan in de twee hindoescholen van Atomaire Filosofie – de Nyāya en de Vaiśeshika – die aan deze woorden een eigen specifieke betekenis hebben gegeven.

slechts één aards leven. Zo krijgen we dus de analogieën: paramāṇu, jīvāṇu, aṇu; monade, zich wederbelichamend ego, lichaam; of in het christelijke stelsel, geest, ziel en lichaam. Iedere gemanifesteerde entiteit, op hetzij innerlijke of uiterlijke gebieden, hier of elders in de onbegrensde Ruimte, is op identieke wijze samengesteld. Haar hart, de kern ervan, is een individu of een monade, een geest, een god, die zijn ziel en zijn lichamen heeft.

Wanneer we zeggen dat een paramāṇu het hele kosmische manvantara lang blijft bestaan, zonder vermindering van kracht of beëindiging van bewustzijn, zien we de paramāṇu als de monadische essentie van een atoom; maar dit houdt niet in dat deze atomaire monadische essentie, wat haar ingeboren goddelijke en spirituele vermogens en krachten betreft, even ver is geëvolueerd als de monade van een godheid. Een paramāṇu en een goddelijke monade zijn in essentie één; maar een paramāṇu is als het ware latent of slapend, vergeleken met de goddelijke monade die haar transcendente vermogens volledig tot uitdrukking brengt, en die naar alle waarschijnlijkheid de monadische essentie van een jīvanmukta is.*

Een andere manier om de drie hoofdverdelingen van het wezen van de mens te classificeren is die volgens de drie klassen van indriya's, zoals die in de filosofie van de hindoes worden gegeven. Ze worden beschouwd als de organen of kanalen, of beter gezegd als de instrumenten door middel waarvan het ego zich in en door zijn bewustzijnsbekleedsels tot uitdrukking brengt: de buddhīndriya's, jñānendriya's en de karmendriya's. Vanuit het theosofische standpunt gezien zijn de buddhīndriya's, zoals het woord buddhi aantoont, wat men de organen of middelen zou kunnen noemen van spiritueel bewustzijn, gewaarwording, gevoel en handeling; de jñānendriya's zijn die innerlijke organen en functies van bewustzijn die betrekking hebben op de verstandelijke, mentale en psychische delen van de menselijke constitutie; terwijl de karmendriya's hun natuurlijke plaats hebben als de astraal-vitaal-fysieke organen van gevoel en van handeling op ons gebied, zoals het oor, de huid, het oog, de tong en de neus.

Om de esoterische filosofie te begrijpen is het het beste om lichamen te vergeten en ons te bepalen tot ons essentiële bewustzijn. De fatale fout van het westerse denken in al zijn disciplines van religie, filosofie

---

**De Geheime Leer*, 1:675-703.

en wetenschap is dat het zich concentreert op de lichamelijke aspecten en dus op het vergankelijke, het altijd veranderende. We zijn vergeten dat we de basisbeginselen kunnen begrijpen door ons daarop te richten en ze te bestuderen; en het meest fundamentele is de goddelijke zelfheid, het essentiële bewustzijn.

De klassen van monaden

De monade komt uit haar toestand van spirituele en verstandelijke onbewustheid, slaat de eerste twee gebieden over – die te dicht bij het ABSOLUTE liggen om enige wisselwerking met iets op een lager gebied toe te laten – en gaat direct naar het gebied van het denken. Maar er is geen gebied in het heelal dat, in zijn bijna eindeloze gradaties van de eigenschappen van waarneming en zelfwaarneming, een grotere speelruimte of een ruimer werkterrein biedt dan dit gebied. Dit heeft op zijn beurt een geschikt kleiner gebied voor iedere 'vorm', vanaf de mineraalmonade tot het moment dat die monade zich door evolutie heeft ontwikkeld tot de GODDELIJKE MONADE. Maar ze blijft al die tijd dezelfde monade en verschilt slechts in haar incarnaties, tijdens haar steeds elkaar opvolgende cyclussen van gedeeltelijke of totale verduistering van de geest, of gedeeltelijke of totale verduistering van de stof – twee tegengestelde polen – terwijl ze opstijgt naar de gebieden van het vergeestelijkte verstand of afdaalt in de diepten van de stoffelijkheid.

– *De Geheime Leer*, 1:204-5

Alles in de universele kosmos bestaat uit twaalf beginselen of elementen; of, als we aan de bewustzijnskant, de hiërarchieën van bewustzijn, denken, zien we ze als de twaalf klassen van monaden. Met andere woorden, toen ons heelal voor het eerst tot aanzijn kwam, en aan zijn evolutiestadia van ontvouwing begon, openbaarde het zich in twaalf 'vouwen' of afdelingen, en elk ervan was een gebied of beginsel of een klasse van monaden. Als we in plaats hiervan het zevenvoudige stelsel gebruiken, doen we dat alleen om ons tijdelijk te beperken tot de zeven gemanifesteerde sferen, van de hoogste tot de laagste *ervan*; spreken we over tien, dan denken we aan de gemanifesteerde zeven plus de goddelijke monade, die drievoudig van aard is en erboven zweeft. Noemen we er twaalf, dan zien we het *geheel*, hoog en laag, zonder enig deel weg te laten.

Elke monade van welke klasse ook is oorspronkelijk een kosmisch elementaal, omdat ze is geboren uit een van de kosmische elementen of beginselen. Op haar rondgang en reis door de rijken van de natuur en langs de wegen van karmische bestemming brengt elk van die monaden vanuit zichzelf de in haar besloten liggende karaktertrekken, vermogens en krachten tevoorschijn die, naarmate ze verschijnen, de

evoluerende monade, wat haar evolutiepeil betreft, geleidelijk in steeds ruimere gebieden van bewustzijn en activiteit brengen. Tenslotte wordt de evoluerende monade een mens, bestemd om in toekomstige tijdperken een volledig ontwikkelde god te worden.*

Laten we de relaties nagaan van de verschillende klassen van monaden in en met de gemanifesteerde wereld om ons heen. Die monaden – en ik doel nu op de voortgaande evolutie van wezens die één element of beginsel hebben ontwikkeld, zijn inwoners of bewoners van wat wij de elementen per se noemen. Het is in het occultisme gebruikelijk om deze bewoners in drie elementalenrijken in te delen: de elementalen van de geest van een element; die van de tussenliggende gebieden; en de elementalen die tot de laagste triade van zo'n kosmisch element behoren.

De monaden die twee beginselen hebben ontwikkeld, noemen we als groep het mineralenrijk; zij die drie beginselen hebben ontwikkeld vormen het plantenrijk, terwijl zij die er vier hebben ontwikkeld het dierenrijk vormen. Het mensenrijk heeft, althans tot op zekere hoogte, vijf van de twaalf beginselen ontwikkeld. Wij zijn pas werkelijk volledige mensen aan het einde van de vijfde ronde, wanneer manas ten volle, zover als mogelijk is, in ons is ontwikkeld. Op het ogenblik zijn we, omdat we ons pas in de vierde ronde bevinden, hoewel in het vijfde ras op de vierde bol, een soort dier-mens, omdat het vierde element of kāma zich haast nog krachtiger in ons manifesteert dan het vijfde of mānasische beginsel.

Zij die in zichzelf zes elementen ontwikkelen, zijn de hoogste mahātma's, de bodhisattva's; en zij die volledig door ātman zijn verlicht – wanneer de zes beginselen of elementen alle in betrekkelijk hoge mate in hen zijn ontwikkeld – worden boeddha's of christussen genoemd, of met een soortgelijke naam aangeduid. Die monaden die zeven elementen betrekkelijk volledig in zich hebben ontwikkeld, of in de toekomst zullen ontwikkelen, zijn de goden. En zij die tien van de kosmische

---

*'Het zou heel misleidend zijn zich voor te stellen dat een monade een afzonderlijk wezen is, dat zich langzaam langs een bepaald pad door de lagere rijken voortsleept en na een onberekenbaar aantal transformaties opbloeit tot een mens; kortom, dat de monade van een Humboldt afkomstig is van de monade van een atoom hoornblende. In plaats van 'de mineraalmonade' te zeggen, zou de nauwkeuriger uitdrukkingswijze van de natuurwetenschap, die elk atoom differentieert, vanzelfsprekend zijn geweest: 'de monade die zich manifesteert in die vorm van prakriti die men het mineralenrijk noemt'.' – *De Geheime Leer*, 1:207

beginselen ontwikkelen zijn de kosmische hiërarchen, de stille wachters, die gedurende de rest van hun respectieve manvantara's niets meer te leren hebben. Tenslotte zijn degenen die alle twaalf kosmische beginselen in zichzelf hebben ontwikkeld, en dus op elk gebied of in elk aspect van hun wezen zelfbewust zijn, die goddelijke entiteiten die zich als heelallen manifesteren – en daartoe behoren de innerlijke geest, de tussenliggende gebieden en het omhullende kosmische lichaam.

Uit het voorafgaande zien we waarom het soms noodzakelijk is over zeven, tien of twaalf te spreken, wanneer we het hebben over de beginselen of elementen of kosmische gebieden. Maar alle manieren van indelen zijn enigszins willekeurig, omdat men met evenveel recht zou kunnen spreken over schepsels of wezens met drie beginselen, of zelfs met vier of vijf beginselen, enz.

Iedere monade, hoog of laag, in de onbegrensde Ruimte, bevat *elk* element dat alle andere monaden bevatten; maar alle hebben deze gemeenschappelijke beginselen in verschillende mate en overeenkomstig hun klasse ontwikkeld. Sommige hebben veel van hun beginselen ontwikkeld, andere slechts enkele; weer andere, zoals mensen, naderen het punt halverwege, waar de boeddha's en goden staan. Wanneer we het heelal in zijn totaliteit beschouwen, denken we aan tien of zelfs aan twaalf elementen; wanneer we alleen het lagere of gemanifesteerde aspect beschouwen, spreken we van zeven, wat misschien het gebruikelijkst is omdat het zo praktisch is in het onderricht. Waarschijnlijk legde HPB daarom zo sterk de nadruk op de zevenvouden in het heelal, hoewel ze er vaak op wees dat er andere beginselen of elementen bestaan, hoger dan de zeven gemanifesteerde, die tot de goddelijke of supergoddelijke gebieden behoren.

De Geheime Leer behandelt de diverse klassen van monaden – en de hiërarchische fasen en evolutiestadia die ze in het kosmische leven en de kosmische structuur innemen – vanuit een zeer mystiek standpunt door de zeven monadische klassen te verdelen in en over de twaalf zodiakale groepen.

Het is duidelijk dat het getal twaalf in twee groepen van zes kan worden verdeeld. De manier waarop de gemanifesteerde zeven over en in de twaalf zijn ingedeeld, is de volgende: het lagere zestal blijft even onveranderd en de laagste van de zes individuen van de bovenste groep vormt de schakel die het lagere met het hogere zestal verbindt. De lagere zes *plus* het laagste individu van de bovenste zes vormen dus

het gemanifesteerde zevental, of dit nu van toepassing is op kosmische gebieden, op klassen van monaden, of op loka's en tala's. Verder omvat deze laagste van de hoogste zes alle andere en hogere vijf leden van het bovenste zestal, wat ons weer op het getal twaalf brengt.

Een ander soortgelijk stelsel is dat van de tien, verdeeld in het lagere zevental en de hoogste triade, die als het ware boven het zevental zweeft, maar in feite moet worden gezien als dat wat het allerhoogste deel van het lagere zevental inspireert, omdat het daarin verblijft.

Deze zeven klassen van monaden, die zelf de belichaming vormen van de hoogste vijf klassen, worden op zó interessante, zij het enigszins vage wijze beschreven in *De Geheime Leer*,* dat ik hier de volgende relevante passages citeer:

> De hiërarchie van de scheppende krachten wordt esoterisch verdeeld in zeven (of 4 en 3), binnen de twaalf grote orden die zijn weergegeven in de twaalf tekens van de dierenriem; de zeven van de zich manifesterende reeks staan bovendien in verband met de zeven planeten. Ze zijn alle onderverdeeld in talloze groepen van goddelijk-spirituele, halfspirituele en etherische wezens. . . .
>
> De hoogste groep is samengesteld uit de zogenaamde goddelijke Vlammen, ook de 'Vurige Leeuwen' en de 'Leeuwen van het Leven' genoemd; hun esoterie is veilig verborgen in het teken Leeuw van de dierenriem. Zij is het *kernlichaam* van de hoogste goddelijke wereld. . . . Ze zijn de vormloze vurige Ademingen, . . . – 1:241

De tweede orde van hemelse wezens, die van vuur en aether (overeenkomend met geest en ziel, of de ātma-buddhi), die talrijke namen hebben, zijn nog vormloos, maar duidelijker 'substantieel'. Ze zijn de eerste differentiatie in de secundaire evolutie . . . ze zijn de oervormen van de incarnerende jīva's of monaden, en ze bestaan uit de vurige geest van het leven. Door hen gaat, als een zuivere zonnestraal, de straal die zij voorzien van zijn toekomstige

---

*We moeten niet vergeten dat HPB voor leken schreef; en dit verklaart de vele en verschillende quasi-exoterische feiten die door haar aan de wereldliteratuur zijn ontleend. Voor iemand die geen vergelijkende studie van religie en filosofie heeft gemaakt, is deze schat aan materiaal die ze aanvoert ter ondersteuning van haar bewering dat deze monaden op diverse plaatsen in de wereldliteratuur worden vermeld, de oorzaak ervan dat deze passages bijzonder ingewikkeld zijn, en voor velen die ze lezen is het bijna een warwinkel. Als de lezer de essentiële gedachtegang van HPB dus niet met vasthoudendheid volgt, worden zijn gedachten her- en derwaarts getrokken; en dat is een van de redenen waarom deze bladzijden zo slecht zijn begrepen, of door sommigen als bijna onbegrijpelijk worden overgeslagen.

voertuig, de goddelijke ziel, buddhi. Deze hebben rechtstreeks te maken met de menigten van de hogere wereld van *ons* stelsel. Uit deze tweevoudige *eenheden* stralen de *drievoudige.* – 1:244

De *derde* orde correspondeert met *ātma-buddhi-manas*: geest, ziel en verstand; ze wordt de 'triaden' genoemd.

De *vierde* bestaat uit substantiële wezens. Dit is de hoogste groep van de *rūpa's* (atomaire vormen). Het is de kinderkamer van de menselijke, bewuste, spirituele zielen. Ze worden 'onvergankelijke jīva's' genoemd en vormen, door bemiddeling van de orde onder hen, de eerste groep van de eerste zevenvoudige menigte – het grote mysterie van het menselijke bewuste en verstandelijke Zijn. . . .

De *vijfde* groep is heel geheimzinnig, omdat ze in verband staat met het microkosmische pentagon, de vijfpuntige ster die de mens voorstelt.

– 1:245-7

Van de vijfde groep hemelse wezens wordt aangenomen dat deze in zichzelf de tweeledige eigenschappen bevat van zowel de spirituele als de fysieke aspecten van het Heelal; om zo te zeggen de twee polen van mahat, de universele intelligentie, en ook de tweeledige, de spirituele en de fysieke aard van de mens. Vandaar haar getal vijf, vermenigvuldigd en tot tien gemaakt, waardoor ze in verband wordt gebracht met *Makara*, het tiende teken van de dierenriem.

De zesde en de zevende groep hebben deel aan de lagere eigenschappen van het viertal. Het zijn bewuste, etherische entiteiten, even onzichtbaar als ether, die als de takken van een boom uitgaan van de eerste centrale groep van de vier, en zich op hun beurt vertakken in talloze zijgroepen, waarvan de lagere de natuurgeesten of elementalen van talloze soorten en variëteiten zijn; vanaf de vormloze en onstoffelijke – de ideële GEDACHTEN van hun scheppers – tot de atomaire, hoewel voor de menselijke waarneming onzichtbare, organismen toe. . . . De hemelse hiërarchie van het huidige manvantara zal in de volgende levenscyclus zijn verplaatst naar hogere, meer verheven werelden, en zal plaatsmaken voor een nieuwe hiërarchie, die is samengesteld uit de uitverkorenen van onze mensheid. Het Zijn is een eindeloze cyclus binnen de ene absolute eeuwigheid, waarin zich talloze eindige en beperkte kleinere cyclussen bewegen. Het is geen persoonlijke verdienste van goden, die als zodanig zijn geschapen, dat ze goden zijn. Zo'n klasse van wezens, slechts volmaakt door de bijzondere onbevlekte aard die hun eigen is, zou tegenover de lijdende en worstelende mensheid, en zelfs tegenover de lagere schepselen, het symbool zijn van een eeuwigdurend satanisch onrecht, een altijd aanwezige misdaad. Het is een anomalie en een onmogelijkheid in de Natuur.

Daarom moeten de 'vier' en de 'drie' evenals alle andere wezens incarneren. Deze zesde groep blijft bovendien bijna onafscheidelijk van de mens, die aan haar al zijn beginselen, behalve het hoogste en het laagste – zijn geest en lichaam – ontleent; de middelste vijf menselijke beginselen zijn namelijk de eigenlijke essentie van die dhyāni's. Alleen de goddelijke straal (de ātman) gaat rechtstreeks van het Ene uit. Men kan vragen hoe dat kan. Hoe kunnen we inzien dat die 'goden' of engelen tegelijk hun eigen uitstraling en hun persoonlijke zelf kunnen zijn? Is dit vergelijkbaar met de stoffelijke wereld, waar de zoon (in een bepaald opzicht) zijn vader is, omdat hij deel uitmaakt van zijn bloed, van zijn beenderen en van zijn vlees? Hierop antwoorden de leraren: 'Inderdaad, zo is het.' Maar men moet diep doordringen in het mysterie van het ZIJN voordat men deze waarheid volledig kan begrijpen. – 1:248-50

We kunnen, wat deze zeven klassen van wezens betreft, een analogie trekken met de zeven beginselen van de mens of van de kosmos, en ook met de zeven kosmische gebieden. Zo komt de eerste of hoogste klasse van de zeven monadische groepen overeen met de ātman in de mens of de paramātman in de kosmos; de tweede klasse komt overeen met de ātman-buddhi in de mens of met de mahābuddhi van de kosmos; en op soortgelijke manier zien we vervolgens dat de derde klasse van monaden overeenkomt met ātman-buddhi-manas in de mens; de vierde klasse met ātman-buddhi-manas-kāma; en zo verder langs de schaal omlaag, tot we de zevende of laagste klasse van monaden bereiken die overeenkomt met ātman-buddhi-manas-kāma-prāṇa en het liṅgaśarīra plus het fysieke lichaam of sthūlaśarīra.

Al vormt elk van deze zeven klassen van monaden zelf een groep die naar analogie overeenkomt met een kosmisch gebied, en in feite dat kosmische gebied vormt en *is*, niettemin zien we dat elke lagere klasse van monaden alle hogere klassen in zich bevat – op precies dezelfde manier als waarop het heelal zich ontvouwt vanaf zijn hoogste beginsel of kosmische gebied naar omlaag door alle reeksen heen, en zo de structuur van de kosmos opbouwt. Elke klasse van monaden, hoewel zelf verdeeld in zeven (of twaalf) onderklassen, kan *als groep* worden gezien als een kosmische individuele familie die uit zeven subleden bestaat; precies zoals een kosmisch gebied, gezien als een individu, zelf verdeelbaar is in eenzelfde aantal lagere gebieden. De zevenvoudige aard van elke klasse van monaden leidt tot de geweldige en verbazingwekkende verscheidenheid van monaden die in elke klasse bestaat.

We merken tevens op dat, net als bij het ontrollen van de kosmische

gebieden (om de samengestelde structuur van het heelal te vormen), of bij het emaneren van de lagere zes beginselen van de mens uit zijn ātman, elk in zichzelf alle eraan voorafgaande of hogere gebieden of beginselen bevat; op dezelfde wijze bevat elk van de zeven klassen van monaden in zichzelf alle eraan voorafgaande of hogere klassen.

Elk van de zeven monadische klassen heeft in de mens een vertegenwoordigende monade; verenigd brengen ze hem in aanraking, of verbinden ze hem onafscheidelijk in een gemeenschappelijke levensessentie, met niet alleen alle zeven kosmische gebieden, maar ook met het hele zevental van deze monadische groepen. Toch is de mens in zijn huidige evolutiestadium alleen op dit (voor ons) laagste kosmische gebied zelfbewust. Dat komt omdat de menselijke monade, of zijn kāma-mānasische essentie, tot zelfbewustzijn is ontwaakt op *dit* kosmische gebied en hij zelfbewust handelt in *zijn* derde beginsel of monadische klasse van bovenaf (of vijfde van onderaf).

Deze zeven klassen van monaden zijn, zoals gezegd, respectievelijk de bewoners van de zeven kosmische gebieden. Elk van deze gebieden (en we nemen het hoogste als voorbeeld) bevat, door de secundaire zevenvoudige aard van de daar thuishorende klasse van monaden, niet alleen de verst ontwikkelde monaden die door hun evolutionaire ontwikkeling daartoe behoren, maar ook onontwikkelde monaden die – door hun karma in het manvantara – thuishoren op dat hoogste gebied, waar en waaruit zij hun eonenlange evolutiereis beginnen. Dit wordt verklaard door het feit dat zo'n hoogste kosmische gebied, of hoogste klasse van monaden, zelf zevenvoudig is, met het goddelijk-spirituele aan één kant en de laagste onderklasse aan de andere kant.

Het drievoudige evolutieplan

De hieronder geciteerde alinea's uit *De Geheime Leer* (1:210) staan vol occulte feiten, hoewel veel lezers ze helaas zo letterlijk hebben opgevat dat ze aan HPB's bedoeling grotendeels voorbijgaan. Met het beeld voor ogen van de zeven of meer klassen van rondtrekkende monaden, stuiten ze op haar mededeling over 'een drievoudig evolutieplan' en vragen zich af of dat niet in tegenspraak met elkaar is. Er is geen enkele tegenspraak.

Het wordt nu duidelijk, dat er in de Natuur een drievoudig evolutieplan bestaat voor het vormen van de drie *periodieke upādhi's*, of beter gezegd drie afzonderlijke evolutieplannen, die in ons stelsel op elk punt onontwarbaar zijn dooreengeweven en vermengd. Dit zijn de monadische (of spirituele), de verstandelijke en de fysieke evolutie. Deze drie zijn de eindige aspecten of de weerspiegelingen op het gebied van de kosmische illusie van ĀTMAN, het zevende beginsel, de ENE WERKELIJKHEID.

1. De monadische evolutie heeft, zoals de naam al zegt, te maken met de groei en ontwikkeling van de monade tot nog hogere stadia van activiteit, en gaat samen met:

2. De verstandelijke evolutie, vertegenwoordigd door de mānasa-dhyāni's (de zonnedeva's, of de agnishvātta-pitri's), die de mens verstand en bewustzijn geven en:

3. De fysieke evolutie, vertegenwoordigd door de chhāya's van de maanpitri's, waaromheen de Natuur het huidige fysieke lichaam heeft geconcretiseerd. Dit lichaam dient als voertuig voor de 'groei' (om een misleidend woord te gebruiken) en voor de omzetting door middel van manas en – tengevolge van de opeenstapeling van ervaringen – van het eindige in het ONEINDIGE, van het voorbijgaande in het eeuwige en absolute.

Elk van deze drie stelsels heeft zijn eigen wetten, en wordt bestuurd en geleid door verschillende groepen van de hoogste dhyāni's of 'logoi'. Elk is vertegenwoordigd in de constitutie van de mens, de microkosmos van de grote macrokosmos; en de vereniging in hem van deze drie stromingen maakt hem tot het samengestelde wezen dat hij nu is.

Wanneer we de evolutie van de mens door de eeuwen heen beschouwen, is het even juist om te zeggen dat al zijn zeven beginselen en

zijn verschillende monaden evolueren, als dat zijn evolutie zich voltrekt volgens een 'drievoudig evolutieplan', en dat zijn geest evolueert, zijn ziel evolueert en zijn lichaam evolueert. Men zal inzien dat HPB in het bovenstaande fragment de zeven monadische klassen eenvoudig verdeelde in drie algemene groepen: (a) de monaden die typisch spiritueel zijn wat hun svabhāva en plaats op de levensladder betreft; (b) zij die door svabhāva en evolutionaire ontwikkeling verstandelijk of typisch mānasisch zijn; en (c) de groep monaden die tezamen min of meer volledig verzonken zijn in de stoffelijke of fysieke rijken van de natuur.

De menselijke constitutie kan dus worden verdeeld in drie monadische groepen: een hoogste duade, een tussenliggende duade en een lagere triade.* De hoogste twee monadische klassen – zij die in evolutionaire groei het verst zijn gevorderd – vormen wat HPB beschrijft als de spirituele of de monadische, die overeenkomen met de hoogste duade (ātma-buddhi) in de menselijke constitutie.

De tweede groep, die overeenkomt met de tussenliggende duade (manas-kāma) in de mens, omvat de twee specifiek mānasische klassen van monaden: de typische zonnedeva's of agnishvātta-pitri's, anders gezegd, de mānasa-dhyāni's; en de lagere zonnedeva's die de hogere maanpitri's zijn. Met andere woorden, deze laatste zijn agnishvātta-pitri's van een lagere klasse, zij het solair van aard, die de evoluerende verstandelijke monaden van een lagere graad waren op de maan.

Ten derde, de drie monadische klassen van de laagste groep vormen wat HPB de fysieke noemt, en komen overeen met de lagere triade (het vitaal-astraal-fysieke) in de menselijke constitutie. Deze drie klassen bestaan gedeeltelijk uit typisch aardse monaden, omdat ze door karmische bestemming nauw zijn verbonden met bol D van onze planeetketen, en gedeeltelijk uit de monadische levensatomen die zich afscheidden, of emaneerden, uit het laagste deel van de sluiers van de maanpitri's, en deze levensatomen als geheel zijn de 'schaduwen' of chhāya's of astrale dubbels van de maanpitri's, net zoals het liṅgaśarīra van de mens zijn astrale dubbel is.

Toen de maanpitri's in de loop van hun evolutionaire groei als de prille 'mensen' op deze bol D in de huidige ronde zich bekleedden met deze astrale sluiers – de verdichte afscheiding van hun eigen vitaliteit, die uit het aurische ei stroomde – dienden deze chhāya's of astrale

*Vgl. *Beginselen van de Esoterische Filosofie*, hfst. 46.

lichamen als de oorspronkelijke 'fysieke' lichamen van de 'menselijke' soort in het eerste wortelras. De aardse levensatomen verzamelden zich om deze chhāya's en hielpen zo in het verdichtingsproces van het 'menselijke' liṅgaśarīra in die vroegste tijden van de menselijke evolutie op deze bol in deze vierde ronde. Onze huidige fysieke lichamen of sthūlaśarīra's zijn dus de verdichte en verharde chhāya's van de maanpitri's.

We zien dat de bovengenoemde drie periodieke upādhi's de drie groepen van monaden zijn die overeenkomen met de geest, de ziel en het lichaam van de mens; en de vereniging van deze drie stromen in hem maakt hem tot het ingewikkelde wezen dat hij nu is. Terwijl 'elk van deze drie stelsels zijn eigen wetten heeft en wordt bestuurd en geleid door verschillende groepen van de hoogste dhyāni's of 'logoi', zijn ze in ons gestel niettemin 'op elk punt onontwarbaar verstrengeld en vermengd'.

Uit het voorgaande moet het onderscheid tussen agnishvātta-pitri's en maanpitri's duidelijker zijn. De agnishvātta-pitri's zijn de monaden die in vroegere planeetketens opklommen van niet-zelfbewuste godsvonken tot het menselijke niveau en die, door het menselijk stadium te doorlopen, mānasische goddelijkheid bereikten. Aan de andere kant hadden de maanpitri's, vaak de barhishads genoemd, hoewel *in essentie* zonnedeva's net als de agnishvātta-pitri's, op de maan de 'menselijke' status nog niet bereikt, maar ze hebben die in onze huidige planeetketen wel verworven – en daarom zijn de maanpitri's nu wij mensen.

Voor het overgrote deel van de mensheid vond deze grote gebeurtenis plaats tijdens het derde wortelras, toen de mānasaputra's of 'zonen van het denkvermogen' de latente verstandelijke en psychische vermogens deden ontwaken in de toen betrekkelijk niet-zelfbewuste menselijke soort van dat wortelras, omdat het hun karmische plicht was om dat te doen. Deze mānasaputra's of agnishvātta's zetten daarna hun evolutie in hun eigen rijken voort, terwijl de maanpitri's, die op deze wijze waren gestimuleerd of ontwaakt, hun evolutiereis ongeveer vanaf het punt halverwege het derde wortelras vervolgden als zelfbewuste denkende individuen.

Elke monade, van welke klasse ook, en in welk evolutiestadium ze zich op enig moment ook bevindt, is in haar diepste innerlijk een niet volledig tot uitdrukking gekomen goddelijk wezen of god. Daarom zijn wij, die nu deze verschillende monaden in onze constitutie hebben, samengestelde wezens, en is elk van deze monaden zelf een lerende en

groeiende entiteit, die als ze zich nu in een stadium lager dan dat van de mens bevindt, bestemd is om in toekomstige eeuwen een mens te worden, en als ze zich boven het menselijke stadium bevindt, om nog hoger te stijgen.

In de toekomst, en in overeenstemming met de werkwijze van de natuur, zijn wij het die aan het einde van de zevende ronde mānasaputra's of agnishvātta's worden van een van de lagere klassen van deze groep; en als onze planeetketen zich opnieuw belichaamt, zijn wij het die dan tot taak hebben die monaden onder ons te verlichten en te doen ontwaken die *nu* het menselijke stadium nog niet tot ontwikkeling hebben gebracht en die op dit moment de hogere diergroepen vormen.

Ik heb al kort aangegeven hoe de maanpitri's in het eerste wortelras op deze bol D in deze vierde ronde hun schaduwen of chhāya's uitscheidden of projecteerden, die niets anders waren dan hun astrale lichamen, de vitaal-astrale en quasi-fysieke vormen, waarin ze zich toen belichaamden. Dit proces van uitscheiding betekent eenvoudig dat de maanpitri's het punt in hun evolutie hadden bereikt waarop hun astrale voertuigen min of meer volledig waren ontwikkeld, zodat ze werkelijke lichamen vormden waarin en waardoor de maanmonaden werkten, precies zoals onze menselijke monaden nu in en door onze huidige fysieke lichamen leven en werken. Toen dit stadium in de evolutie van de maanpitri's eenmaal was bereikt, en hun chhāya's of astrale lichamen vast genoeg waren geworden om zich in de 'fysieke' wereld te manifesteren, hielpen vanaf dat moment de aardse stof en krachten van deze bol mee aan het verdichten van deze chhāya's. Dit proces ging door tot er echte fysieke lichamen werden voortgebracht, die voortdurend grover en zwaarder werden tot het punt halverwege het vierde wortelras – het meest materiële punt dat in deze vierde ronde mogelijk is. Sinds die tijd zijn onze lichamen langzaam maar gestaag bezig etherischer te worden, zodat wij van het vijfde wortelras lichamen hebben die minder grof zijn dan die van de Atlantiërs of het vierde wortelras. Dit proces van het etherischer worden van onze sthūlaśarīra's zal ononderbroken voortgaan, zodat aan het einde van het zevende wortelras op deze bol D in deze vierde ronde onze fysieke lichamen in structuur en uiterlijk veel zullen lijken op de quasi-astrale lichamen van het eerste wortelras.

Als HPB zegt dat deze astrale dubbels van de maanpitri's werden uitgescheiden of geprojecteerd, gebruikt ze deze beeldende uitdrukking

omdat het astrale en fysieke voertuig van een mens min of meer het dubbel of een weerspiegeling is van de innerlijke mens. Onze fysieke lichamen zijn dus slechts een zwakke afspiegeling van wat wij als menselijke ego's werkelijk zijn. Het is volslagen onjuist te denken dat de uitdrukking het astrale dubbel zou betekenen dat de maanpitri's vanuit zichzelf de astrale vormen afscheidden die, eenmaal los van hen, zich tot mensen ontwikkelden.

Hoe kunnen we het bovenstaande in verband brengen met de verklaring in *De Geheime Leer* (2:1), dat zeven groepen van de mensheid tegelijk verschijnen?*

> Wat betreft de evolutie van de mensheid stelt de Geheime Leer drie nieuwe stellingen voorop, die lijnrecht in strijd zijn met zowel de moderne wetenschap als de gangbare religieuze dogma's: zij leert (*a*) de gelijktijdige evolutie van zeven mensengroepen op zeven verschillende delen van onze aardbol; (*b*) de geboorte van het *astrale* lichaam vóór het *fysieke*, waarbij het eerste een model is voor het laatste; en (*c*) dat de mens in deze ronde aan alle zoogdieren in het dierenrijk voorafging – de mensapen daarbij inbegrepen.

Dit duidt op het feit dat de menselijke evolutie op deze bol D in deze vierde ronde begon met het gelijktijdig verschijnen, op zeven verschillende delen van het land rond de noordpool, van zeven embryonale astrale 'mensheden', en dat waren de zeven klassen van maanpitri's. Uit deze oorspronkelijke mensheden, die het begin van het eerste wortelras op deze bol in deze ronde vormden, kwamen alle latere mensenrassen voort. Deze astrale mensheden hadden hun geografische gebieden op wat HPB het 'Onvergankelijke Heilige Land' noemt, het eerste continent dat de noordpool omringt en omvat en dat zich, ongeveer als de bladen van een lotus, enigszins zuidwaarts van de pool uitstrekte in zeven verschillende zones. Deze oorspronkelijke levenscentra of gelijktijdige rassen waren even verschillend van elkaar als de zeven bollen van de planeetketen. De esoterische leer onderwijst dus een polygenetische en geen monogenetische oorsprong van de mensheid.†

*Het commentaar van de schrijver over dit onderwerp werd later gepubliceerd in *Aspecten van de Occulte Filosofie*, blz. 258-60. – Red.

†Ze leert niet dat de mens van één enkel paar afstamt, van een Adam en een Eva. Het Hebreeuwse verhaal heeft niet werkelijk betrekking op één man die Adam werd genoemd en één vrouw die Eva werd genoemd, oorspronkelijk een rib in het lichaam van Adam, maar is een algemene manier van spreken over de vroege mensheid – waarmee niet het eerste wortelras wordt bedoeld, maar het midden van het derde

Er zijn strikt genomen tien klassen van pitri's: drie arūpa of betrekkelijk vormloze, die de agnishvātta- of kumāra-klasse worden genoemd en die zonnewezens waren; en de andere zeven, de rūpa, of zij die een vorm hebben en die de maanpitri's waren. Van deze zeven klassen waren de hoogste drie ook betrekkelijk arūpa, terwijl er vier duidelijk rūpa waren. Toen de tijd voor de evolutie van de mens op deze bol was aangebroken, verschenen de zeven klassen van de maanpitri's – die op deze bol kwamen van de eraan voorafgaande bol C van onze planeetketen – op de noordpool en wekten de śishṭa's of zaden van de mensheden die op deze bol D waren achtergebleven toen de vorige ronde vele, vele eeuwen geleden was geëindigd.

Het is niet helemaal juist om over deze zeven astrale mensheden te spreken als zeven rassen, want dat woord rassen zou in dit geval misleidend kunnen zijn. Ik zou ze liever zeven embryonale astrale mensheden noemen; en elk daarvan is het product van een van de zeven klassen van maanpitri's. Vooral de laagste vier klassen van maanpitri's gaven aan deze oorspronkelijke mensheden hun fysieke vorm.

Zo begon het drama van de huidige menselijke evolutie op deze vierde bol in deze vierde ronde. Vanaf die tijd begonnen de zeven astrale mensheden hun evolutionaire ontwikkeling als het eerste wortelras en ze zetten die voort, elk op haar eigen gebied, tot de tijd aanbrak voor het verschijnen van het tweede wortelras. Tegen die tijd hadden de zeven oorspronkelijke mensheden zich vermengd en waren ze als afzonderlijke individuele mensheden verdwenen. Het eerste wortelras versmolt toen met en werd het tweede wortelras. Al in het eerste wortelras, en onder de zeven astrale embryonale mensheden van die allereerste tijd, openbaarden zich zeven graden of verschillen in evolutionaire ontwikkeling, van de laagste mensheid opklimmend tot de hoogste of zevende, waarin het begin van de zelfbewuste en denkende mens zich zelfs toen al aftekende.

---

wortelras op deze bol in deze ronde. De rib duidt op de scheiding van de tweeslachtige mensheid uit die tijd in twee seksen; en 'rib' is slechts *één* vertaling van het Hebreeuwse woord, dat een 'zijde' of een 'deel' betekent. Dit verhaal doet denken aan de mystieke en quasi-historische geschiedenis die Plato vertelt in zijn *Symposium* [Gastmaal] (§ 190) waarin hij zegt dat de oorspronkelijke mensheid een bolvorm bezat, sterk en machtig was, maar wat temperament en eerzucht betreft kwaadaardig was; zodat Zeus deze wezens, om hun boze handelingen in te perken en hun kracht te verminderen, in tweeën sneed, bijna zoals men een ei in tweeën deelt met een haar.

Deze zeven oorspronkelijke mensheden waren in het begin veel etherischer dan deze bol D waarop ze verschenen, hoewel de bol in die tijd heel wat etherischer was dan nu. Met uitzondering van de betrekkelijk weinigen die een zekere mate van zelfbewustzijn hadden bereikt, omdat ze tot de hoogste klasse van de maanpitri's behoorden, was de grote meerderheid van deze zeven vroege astrale mensheden niet-zelfbewust en dus 'verstandeloos'. Ze waren de min of meer verdichte astrale lichamen die door de maanpitri's waren geprojecteerd: zonder beenderen, zonder huid en zonder inwendige organen zoals wij die kennen. Het waren embryonale mensen in een toestand van bewustzijn die alleen kan worden vergeleken met die van een diepe dagdroom; ze hadden ook geen moreel besef en daarom kenden ze geen zonde, omdat er geen bewust verstand was om zich zonde voor te stellen en die te bedrijven. Moreel waren ze even onverantwoordelijk als een pasgeboren baby, hoewel de vergelijking niet helemaal opgaat.

Om samen te vatten: de zeven embryonale mensheden waren feitelijk de astrale lichamen van de zeven klassen van maanpitri's, de maanmonaden, en elke klasse daarvan werd karmisch aangetrokken tot haar eigen geografische gebied. Het waren echter alleen de laagste vier klassen van maanpitri's die de toenmalige fysieke lichamen van deze vroegste mensheden vormden en modelleerden, door hun eigen astrale schaduwen of lichamen te projecteren.

De mens is dus samengesteld – samengesteld uit de goddelijke grootsheid van een melkwegstelsel, de zonneluister van de mānasadhyāni's en uit de vergankelijke energieën van de maanpitri's. Wat een lange weg ligt er vóór ons! Als *mensen* zijn we eindige entiteiten; ons menselijke stadium is maar een eindige gebeurtenis, een vergankelijk verschijnsel in de eindeloosheid van de duur; we evolueren niet eeuwig als *mensen.* Evolutie is een van de natuurwetten, en evolutie als zodanig, als abstractie beschouwd, is eeuwig; maar geen enkele entiteit, geen enkel wezen dat bestaat, is eeuwig.

In het huidige kosmische manvantara kwamen wij mensen als levenszaden, als niet-zelfbewuste godsvonken, voort uit een entiteit die ons in de evolutie was voorgegaan en waarvan wij de nakomelingen zijn en waarin wij ons bewegen en leven en ons bestaan hebben. Naarmate wijzelf, samen met alle andere entiteiten, tot het goddelijke evolueren, zullen ook wij uit ons wezen godsvonken voortbrengen, dat wil zeggen elementalen die op hun beurt aan hun lange pelgrimstocht

door het volgende manvantara zullen beginnen en tenslotte zelf het goddelijke zullen bereiken.

Zelfs de goden zijn, in tegenstelling tot de oneindige duur, niet bestendiger dan wij: hun leven is een korte flits en dan zijn ze verdwenen, om weer tevoorschijn te komen in het volgende kosmische manvantara, op een hoger gebied. Wij, niet als mensen maar als de monadische essentie in ons, zijn kinderen van de eeuwigheid, deeltjes van het grenzeloze. We begonnen in dit kosmische manvantara aan een nieuwe levenservaring, een nieuwe pelgrimstocht in hogere sferen en op hogere gebieden, in een edeler wereld dan die waarin de monadische essentie zich in het voorafgaande manvantara manifesteerde.

Om alles te leren kennen over dit huidige heelal, deze huidige hiërarchie, moeten we door elk deel ervan heen gaan, van het meest spirituele tot het meest stoffelijke, om dan langs de opgaande boog te klimmen en weer te worden wat we eens waren, *plus* – en hierin ligt de betekenis van evolutie – de hele oogst van ervaringen die zijn opgedaan en verwerkt: de versterking van de innerlijke structuur, het openen van nieuwe schatkamers in ons essentiële wezen.

Reïncarnatie is hiervan een voorbeeld. We hebben onze ervaringen in het leven, evolueren een paar stappen op het pad, brengen iets naar buiten van wat in ons ligt besloten, krijgen onze devachanische rust, en beginnen dan aan een nieuwe periode van evolutie – een nieuwe incarnatie op aarde. Hier zien we precies dezelfde wet: een mens evolueert in een incarnatie niet eeuwig. Hij is daarin een nieuwe gebeurtenis, een nieuw product, met zijn begin en zijn einde.

Deze monadische essentie van ieder van ons is iets goddelijks, een eeuwige voortbrenger, een onuitputtelijke bron van leven, intelligentie en bewustzijn, allemaal verschillende facetten van dezelfde fundamentele bewustzijn-leven-substantie. Aan het einde van het vorige mahāmanvantara hebben we onze evolutie daar voltooid als dhyāni-chohans, 'heren van meditatie', goden, en gingen ons paranirvāṇa binnen, de kosmische rust, en brachten zo eonen door, om weer tevoorschijn te treden als niet-zelfbewuste godsvonken in een *nieuwe* fase van leven, in de nieuwe en hogere hiërarchie – het kind van de voorafgaande hiërarchie, net zoals wij kinderen zijn van ons eigen Zelf.

En zo'n dhyāni-chohan, de vrucht van het vorige manvantara, is wat we nu onze innerlijke god noemen. Wij zijn hem, en verschillen toch van hem. Wij kwamen aan het begin van het huidige mahāmanvantara

uit hem voort als een nieuw zaad van geïndividualiseerd leven; en het is de bestemming van ieder van ons een innerlijke god te worden voor een toekomstige psychische monade, die in het volgende kosmische manvantara uit het hart van die innerlijke god tevoorschijn komt. Ik ben mijn innerlijke god, en toch ben ik zijn kind.

7

De leer over de sferen

De leer over de sferen

Het hart van de zon – een godheid / 325
Zonnevlekken en de circulaties in het zonnestelsel / 332
Magnetisme van zon en aarde / 339
Het triadische leven van Vader Zon / 344
De twaalf heilige planeten / 352
Aard en kenmerken van de planeten / 362
Asteroïden, meteoren en kosmisch stof / 374
De maan / 378
De planeet van de dood / 385
Levensgolven en de binnenronden / 389
Interplanetair nirvāṇa en interbol-nirvāṇa / 401
Śishṭa's en manu's / 409

Het hart van de zon – een godheid

De meest mystieke verhandelingen zeggen ons dat de volheid van hem (de zon) zich in de hogere kosmische gebieden bevindt; want daar bestaan een zonnekosmos en een volledig licht, zoals de orakels van de Chaldeeën bevestigen. – Proclus, *Over de Timaeus van Plato**

Elke monadische essentie, elke monade, waar of in welke tijd ook, is een lerende entiteit die altijd vooruitgaat van het minder naar het meer volmaakte. In elk kosmisch manvantara begint ze haar evolutiereis als een niet-zelfbewuste godsvonk, die door alle stadia en ervaringen heengaat die dat manvantara in zich bevat, en ze eindigt die als een geheel vervolmaakte god.

In de loop van onze evolutie in de verschillende kosmische manvantara's zoals die elkaar opvolgen, is het een deel van onze bestemming tenslotte een luisterrijke zon in de ruimte te worden – meer in het bijzonder zijn ziel of geest, niet zozeer zijn fysieke lichaam, hetzij zichtbaar of onzichtbaar. Elk van die zonnen bestaat uit minder ontwikkelde monaden dan hijzelf, mindere goden en atoom-zielen in vele graden van evolutionaire ontwikkeling.

De geest van onze zon is omgeven door een leger van deze mindere goden die niet zo oud zijn als hijzelf, maar toch zijn het in veel gevallen edele spirituele wezens vergeleken met de mens. Op hun beurt zijn deze jonge goden samengesteld uit andere minder ontwikkelde wezens, hoewel spiritueel van aard; enzovoort, de hele zonnehiërarchie door tot het fysieke lichaam van de zon is bereikt, dat atoom-zielen bevat die uit licht bestaan. Deze atoom-zielen, niet-zelfbewuste godsvonken, evolueren alle voortdurend, en zullen samen met alle andere entiteiten gereed zijn om aan een nieuwe en hogere cyclus van ervaring te beginnen bij de aanvang van het nieuwe zonnemanvantara.

De constitutie van de zon is, evenals die van een mens, opgebouwd uit monaden, uit atoom-zielen, die pelgrims zijn op de wegen van de ruimten van de Ruimte, en elk is in haar hart een god. Daaruit volgt dat

*Cory, *Ancient Fragments*, blz. 274 (Wizards Bookshelf, 1975, herdruk van de 2de ed., Londen, 1832); vgl. *On the Timaeus of Plato*, Boek IV, blz. 242.

wanneer onze zon in verre kosmische tijden iets nog wonderbaarlijkers zal zijn geworden, de atoom-zielen en monaden die nu zijn voertuigen samenstellen – en voor een deel zelfs de fysieke luister vormen die wij zien – zonnen zullen zijn geworden. Onze tegenwoordige zon zal dan de goddelijke essentie zijn die een galactisch universum bezielt; en zijn atoom-zielen en de jongere goden en spirituele wezens die nu bij hem behoren en hem omringen, zullen in dat universum verspreid zijn als sterren en zonnen, nevelvlekken en planeten.

De zon is onstoffelijk in zijn hogere delen. Dat betekent niet dat daar geen stof is, want de zon is omgeven door sluiers van etherische stof die ons zonlicht voortbrengen. Wat we zien is de fysieke uitdrukking of weerspiegeling van een kosmische god – letterlijk.*

Het hart van de zon is een deeltje moedersubstantie die zuivere geest is. HPB wijst hierop door een vertrouwelijke toelichting te citeren:

> De werkelijke substantie van de verborgen (zon) is een kern van moedersubstantie. Deze is het hart en de voedingsbodem van alle levende en bestaande krachten in ons zonneheelal. Zij is de kern van waaruit al de machten, die ervoor zorgen dat de atomen hun plichten vervullen, zich op hun cyclische reis beginnen te verspreiden; zij is het brandpunt waarin deze ieder elfde jaar in hun ZEVENDE ESSENTIE weer samenkomen. Indien iemand u vertelt dat hij de zon heeft gezien, lach dan om hem, alsof hij had gezegd dat de zon zich werkelijk voortbeweegt op haar dagelijkse pad.
>
> – *De Geheime Leer*, 1:316-7

Het hart van de zon is een dhyāni-boeddha.

Het is niet met elkaar in tegenspraak als we in één adem zeggen dat het hart van de zon een deeltje moedersubstantie is en dat het ook een dhyāni-boeddha is. Het geeft slechts twee aspecten weer van dezelfde fundamentele waarheid. Het woord dhyāni-boeddha verwijst naar de zonnemonade zelf of de hogere triade van de zonnegod; terwijl de uitdrukking 'het hart van de zon is een deeltje moedersubstantie', verwijst naar onze zichtbare bol, bol D van de zonneketen. Dit deeltje moedersubstantie (anders gezegd: geest-stof, pradhāna of mūlaprakriti) is het

*Vgl. De *Epinomis*, §6, een van de 'twijfelachtige werken' van Plato: 'Want het is mogelijk zich terecht voor te stellen dat de hele zon groter is dan de hele aarde, en dat alle sterren die worden meegevoerd een wonderbaarlijke afmeting bezitten. Laten we dan eens overdenken op welke manier een natuur maakt dat een zo grote massa altijd ronddraait in dezelfde tijd waarin ze nu ronddraait. Ik verzeker u dat een god de oorzaak is en dat het niet op een andere manier mogelijk zou kunnen zijn.'

substantiële, hoewel spirituele brandpunt waarin en door middel waarvan de dhyāni-boeddha van de zon leeft en zijn krachten tot uitdrukking brengt. Evenzo heeft elk van de andere bollen van de zonneketen als zijn spirituele, substantiële hart zo'n deeltje moedersubstantie, door middel waarvan dezelfde zonnemonade zich manifesteert.

Bovendien is iedere bol van onze aardketen de woonplaats en het voertuig van een planeetgeest, en toch vormen alle bollen een eenheid door middel waarvan de nog verder geëvolueerde monade van de hele keten werkt, net zoals in de mens zijn goddelijke monade bestaat in en werkt door alle lagere monaden van zijn constitutie. Ook hier zien we weer de wet van de samengestelde structuur van de natuur, zodat zowel de zonneketen als de aardketen en de mens zelf een microkosmos zijn, die op analoge wijze herhalen wat in de macrokosmos bestaat. Elke bol van de zonneketen is dus een entiteit met zijn eigen zeven elementbeginselen, en elke bol wordt bestuurd en bezield door zijn eigen lagere zonnemonade, die niettemin alle onder de leiding en het hoogste toezicht staan van de nog verhevener monade van de zonnegod.

Wat we de zon noemen, is maar een fysieke weerspiegeling, de weerkaatste essentie van de werkelijke zon, die voor ons even onzichtbaar is als lucht. Wat we zien is slechts de spiritueel-elektromagnetische vlam van de werking van de titanische energieën en krachten die de zon in essentie is; en we nemen dit alles waar op het fysieke gebied en verbeelden ons dat het de zon is.* Het is het laagste, grofste aspect van de zon; toch is zelfs dit aspect maar quasi-stoffelijk, of beter gezegd etherisch. Met andere woorden, de zon die wij zien is fysieke stof in

---

*Vgl. *De Geheime Leer*, 1:596.

Het is misschien interessant hier de volgende passage op te nemen uit het *Vishṇu-Purāṇa* (Boek II, hfst. viii), omdat die overtuigend aantoont dat de oude Ariërs de bolvorm van de aarde kenden en het heliocentrische stelsel onderwezen. Het was in hun tijd echter een geheim tempelleerstuk en werd daarom zorgvuldig versluierd en vaak met opzet tegengesproken.

'De zon bevindt zich altijd in het midden van de dag, en in alle *dvīpa's* [continenten] tegenover middernacht, Maitreya. Maar omdat het opgaan en het ondergaan *van de zon* voortdurend tegenover *elkaar* plaatsvinden – en evenzo alle windstreken en kruispunten tegenover elkaar staan – Maitreya, spreken de mensen over het opgaan van de zon waar ze hem zien; en waar de zon verdwijnt dat is *voor hen* het ondergaan. Voor de zon, die altijd *op een en dezelfde plaats* staat, bestaat er geen ondergaan noch opkomen; want wat opkomen en ondergaan wordt genoemd, is *slechts* het zien en het niet zien van de zon.'

haar vijfde, zesde en zevende graad van ijlheid, en dat zijn de drie hoogste graden van stof op dit fysieke kosmische gebied.

Het schijnt dat sommige bestudeerders de uitspraak dat de fysieke zon maar een weerspiegeling is van de ware zon, de zonnemonade, letterlijk hebben opgevat, zoals men spreekt over het zien van zijn spiegelbeeld in een spiegel; en ze hebben zo de geheel onjuiste gedachte gekregen dat wat we zien helemaal niet de zon is, maar een soort magische optische weerspiegeling die op een of andere geheimzinnige manier door de werkelijke zon wordt veroorzaakt, die zich ergens anders in de ruimte bevindt! De zon *is* een weerspiegeling (net zoals de fysieke mens de weerspiegeling is van de innerlijke mens), werkelijk genoeg voor onze fysieke ogen, maar toch niet de *werkelijke* zon, die onzichtbaar is, een spiritueel wezen, feitelijk een god, en die zich daarom op een veel hoger gebied bevindt dan het fysieke gebied van ons zonneheelal.

Onze zon is de bol D van de zonneketen *zoals die zich op ons subgebied voordoet*, het vierde van het fysieke gebied van het zonnestelsel. We moeten niet vergeten dat de zonneketen uit zeven of twaalf bollen bestaat, net als onze aardketen. De zonnebol D bestaat daarom in zekere zin op *alle* subgebieden van het fysieke gebied van het zonnestelsel; met andere woorden, hij heeft een uiterlijke verschijning, een bepaalde vorm en bepaalde eigenschappen en kenmerken die zichtbaar zijn op elk van de zeven subgebieden van dit fysieke gebied, omdat ze daartoe behoren. Ook hier is het zo dat onze zon, zoals hij op elk van die subgebieden verschijnt, een weerspiegeling is van de ware zon op dat subgebied, en hij verlicht op die manier alle verschillende planetaire en andere lichamen die in en op dit fysieke gebied van het zonnestelsel bestaan, of we ze zien of niet.

De zonnebol D is in *zijn* essentie een brandpunt of een grote hoeveelheid materie van het fysieke gebied, en wel materie in haar hoogste of eerste toestand als we omlaag tellen, of in haar zevende toestand als we omhoog tellen. Deze kern van zeer etherische of zelfs spirituele substantie van het fysieke gebied van het zonnestelsel omgeeft zich met een stralende sluier, haar prakriti, die tot die kern in dezelfde betrekking staat als prakriti tot Brahmā. Deze sluier van het zonnehart is daarom de stof van dit fysieke gebied van het zonnestelsel.

Bovendien is deze sluier of tweede verschijningsvorm van het hart van de ware fysieke zon op zijn beurt omgeven door zijn eigen aura of

sluier, wat de derde stap omlaag is naar verstoffelijking. Deze derde verschijningsvorm omringt zich eveneens met zijn eigen aurische kleed; en het is deze vierde sluier van het hart of de moedersubstantie van de fysieke zon die wij zien.*

We kunnen langs dezelfde reeks treden verder afdalen, waarbij elke stap een nieuwe sluier of weerspiegeling betekent, tot we het zevende en laatste stadium van de fysieke zon bereiken, dat ver beneden ons eigen vierde subgebied van het fysieke gebied van ons zonnestelsel ligt en daarom net zover buiten ons waarnemingsvermogen als de hoogste substantie van de zon.

Vanuit een ander standpunt kunnen we de weerspiegeling van de fysieke zon die we zien, beschouwen als zijn aura; d.w.z. als zijn vitale fluïdum dat hem omringt en omsluit, zodat het ons een bol van luisterrijk licht toeschijnt. In feite kunnen we zeggen dat het die laag van het aurische ei van de zon is, die zich op hetzelfde subgebied bevindt als waarop onze aarde en wij als fysieke mensen ons bevinden.

Wat ik heb gezegd over de zonnebol D geldt, *mutatis mutandis*, voor elk van de zeven (of twaalf) bollen van de zonneketen. Elk heeft dezelfde reeks verschijningsvormen of sluiers op het kosmische gebied waarop hij zich bevindt.

Deze leringen had HPB in gedachten toen ze de volgende passage citeerde uit de vertrouwelijke toelichting waarover ik eerder al sprak:

> Materie of substantie is zowel in onze wereld als daarbuiten zevenvoudig. Bovendien is elk van haar toestanden of beginselen in zeven graden van dichtheid verdeeld. SŪRYA (de zon) toont in zijn zichtbare weerspiegeling de eerste of laagste toestand van de zevende of hoogste staat van de ALOMTEGENWOORDIGHEID, de allerzuiverste, de eerste gemanifesteerde adem van het steeds ongemanifesteerde SAT (het Zijn). Alle centrale fysieke of objectieve zonnen zijn naar hun substantie de laagste toestand van het eerste beginsel van de ADEM. Geen enkele van deze is meer dan de WEERSPIEGELING van zijn BEGINSELEN, die voor ieders blik zijn verborgen, behalve voor die van de dhyāni-chohans, van wie de lichaamssubstantie behoort tot de vijfde afdeling

*Vgl. Plotinus, *Over de gnostische hypostasen*, ix:

'Niemand zal daarom aannemen dat het licht dat van de zon uitgaat en rondom hem schijnt de zon is. Want dit licht vindt zijn oorsprong in de zon en omringt hem altijd; maar het ene licht komt altijd voort uit het andere dat eraan voorafgaat, tot het ons en de aarde bereikt. Van al het licht echter dat om de zon is, moet men erkennen dat het zijn plaats heeft in iets anders, zodat er vanaf de zon geen tussenruimte zonder substantie kan zijn.'

van het zevende beginsel van de moedersubstantie en daarom vier graden hoger ligt dan de weerspiegelde zonnesubstantie. Evenals er zeven dhātu's (hoofdsubstanties in het menselijke lichaam) zijn, zijn er ook zeven krachten in de mens en in de hele Natuur.' – *De Geheime Leer*, 1:316

KH zinspeelt op dezelfde feiten in *De Mahatma Brieven*, blz. 177-9:

Wat u de zon noemt is in feite niets anders dan een weerspiegeling van de reusachtige 'voorraadschuur' van ons stelsel, waarin AL zijn krachten worden opgewekt en bewaard; omdat de zon het hart en het brein is van ons dwergheelal, zouden we zijn *faculae* – die miljoenen kleine, intens schitterende lichamen waaruit het oppervlak van de zon buiten de vlekken bestaat – kunnen vergelijken met de bloedlichaampjes van die lichtbol, hoewel enkele ervan, zoals de wetenschap terecht veronderstelt, zo groot zijn als Europa. Die bloedlichaampjes zijn elektrische en magnetische stof in haar zesde en zevende toestand. . . . Wij *weten* dat de *onzichtbare* zon is samengesteld uit *dat* wat noch een naam heeft, noch kan worden vergeleken met iets dat aan uw wetenschap bekend is – op aarde; en dat zijn 'weerspiegeling' nog minder zoiets bevat als 'gassen', minerale stof, of *vuur*, hoewel zelfs wij, als we er in uw beschaafde taal over spreken, gedwongen zijn zulke uitdrukkingen te gebruiken als 'damp' en 'magnetische stof'. . . . De zon is noch *vast*, noch *vloeibaar*, noch zelfs een gloeiend gasvormig lichaam, maar een reusachtige bol van elektromagnetische krachten, de voorraadschuur van universeel *leven* en universele *beweging*, vanwaar deze in alle richtingen pulseren, en zowel het kleinste atoom als het grootste genie tot aan het einde van het *mahāyuga* met hetzelfde materiaal voeden.

De tijd is misschien niet meer zover verwijderd dat de wetenschap zal ontdekken dat het binnenste van de verschillende zonnen helemaal niet in een toestand van onbegrijpelijke intense hitte verkeert, hoewel het waarschijnlijk wel waar is dat de buitenste etherische lagen van de zon zelf een zekere hoeveelheid warmte bezitten, als gevolg van scheikundige processen. Het hart van een zon is een hoogst verbazingwekkend alchemistisch laboratorium, waarin de moleculen, atomen en elektronen veranderingen ondergaan die men onmogelijk in een van onze scheikundige werkplaatsen kan reproduceren.* Het inwendige van de zonnen is niet een denkbeeldige, oververhitte smeltoven van chemische, alchemistische of andere aard, en in de toekomst zal deze

*Vgl. HPB's antwoord op de vraag, 'Is the sun merely a cooling mass?' [Is de zon niet meer dan een afkoelende massa?] gepubliceerd in *The Theosophist*, september 1883, blz. 299-301; *CW* 5:155-163.

grote waarheid in het denken van onze wetenschappers postvatten. Elke zon is het uiterlijke voertuig van een inwonende, spirituele en intellectuele tegenwoordigheid – de zonnelogos – die zijn verheven woonplaats heeft in de verborgen schuilhoeken van de zonneketen. Onze zon is een kosmisch atoom en wordt, evenals elk atoom op uiterst kleine schaal, bezield door zijn eigen spiritueel-intellectuele 'levensatoom', in de kern waarvan een goddelijke monade van stellaire oorsprong en aard verblijft.

Zonnevlekken en de circulaties in het zonnestelsel

De zon is het hart van de zonnewereld (het zonnestelsel) en zijn hersenen zijn verborgen achter de (zichtbare) zon. Vandaar worden gewaarwordingen uitgezonden naar ieder zenuwcentrum van het grote lichaam, en de golven van de levensessentie vloeien in iedere slagader en ader. . . . De planeten vormen zijn ledematen en geven zijn ritme aan. (Toelichting.)

– *De Geheime Leer*, 1:596

Wat zijn de zonnevlekken? Men kan ook vragen, wat zijn de poriën in de menselijke huid? De zonnevlekken zijn de uitmondingen van kanalen waardoor stromen van levens de zon verlaten en weer binnentreden. Het zijn de openingen (als we de betekenis van dit woord niet te veel geweld aandoen) waardoor de zon zijn voorraad zonnevitaliteit naar de verste hoeken van zijn stelsel uitzendt; deze vitaliteit geeft leven aan alle dingen binnen de zonne-aura, en strekt zich zelfs tot de verste grenzen van het zonnestelsel uit. Het is ook via de zonnevlekken dat het zonne'bloed', de zonne-energie, -elektriciteit of het zonne-psychomagnetisme terugkeert om te worden gezuiverd in het hart dat het ongeveer twaalf jaar daarvoor uitzond.

De duur van de zonnevlekkenperiode wordt gewoonlijk gesteld op 11,2 van onze jaren; maar men heeft waargenomen dat dit niet altijd precies klopt. Strikt genomen duurt de cyclus van de zonnevlekken tien jaar, maar de stroom van vitaliteit die deze cyclus regelt, heeft nog een jaar nodig om door de zon heen te gaan en nogmaals een jaar voor zijn terugkeer door de zon, wat in totaal neerkomt op twaalf jaar. Iedere cyclus is een vibratie, een nieuwe polsslag van de zon. De zon is een hart, een kloppend hart; in een ander opzicht is hij een hersenverstand. Het is verleidelijk de woorden hart en hersenverstand letterlijk te gebruiken, en dat is niet ver van de werkelijkheid. Maar de fysieke bol is niet het werkelijke hoofd en hart, behalve als het om het fysieke heelal gaat. Het werkelijke hoofd en het werkelijke hart, die verenigd als één werken, is het goddelijke achter en boven en binnen het fysieke voertuig van onze schitterende dagster.

De uitspraak dat de zon zowel het hart als de hersenen van het zonnestelsel is, klinkt misschien wat raadselachtig, omdat ze in het menselijk lichaam twee verschillende organen zijn. De biologie kent echter entiteiten die niet zulke afzonderlijke organen hebben, maar in één orgaan combineren wat in ons lichaam in tweeën is gescheiden. De levende cel is een voorbeeld daarvan en vanuit een bepaald standpunt is onze zichtbare zonneschijf een kosmische levende cel. Ook in onszelf is de stroom van substanties en energieën die vanuit onze spirituele monade via het astrale lichaam naar het fysieke lichaam vloeit in feite een bewustzijnsstroom, die door zijn werking onze betrekkelijk hoge graad van ontwikkeling op de evolutieladder tot stand brengt; en deze stroom is in tweeën verdeeld, de ene is de mānasische de andere de buddhi-prāṇische die zijn zetel heeft in het menselijk hart. Dezelfde bewustzijnsstroom die van de spirituele monade uitgaat, omvat nog andere eigenschappen of functies, die daarmee corresponderende organen in ons lichaam nodig hebben om zich tot uitdrukking te brengen; en dat is de reden dat we een maag hebben en een zenuwstelsel en een bloedvatenstelsel, enz.

Onze zon omvat en openbaart daarom het zonne-manas, zijn hersenen, en ook de zonne-buddhi-prāṇa, zijn hart; en zoals in het fysieke lichaam van de mens het hart en de hersenen samenwerken, hoewel via twee afzonderlijke organen, zo werken ook in de zon hart en hersenen samen, maar hier zijn deze twee functies van de zonnemonade verenigd.

In ver in de toekomst liggende eonen zullen we het fysieke lichaam verliezen dat we nu bezitten; we zullen dan eivormige of bolvormige lichamen van stralend licht bezitten, waarin zich zowel het hart als het denkvermogen van de entiteit bevinden, gescheiden, maar waarbij beide in hun werking toch tot één zijn verenigd. We zullen dan hoogintelligente entiteiten zijn, in veel hogere mate dan nu – veel verstandelijker en veel spiritueler.

HPB verklaarde het aldus:*

Als aan de 'adepten' wordt gevraagd: 'Wat is dan volgens u de aard van onze zon en wat is er achter die kosmische sluier?' – antwoorden ze: *daarachter* wentelt en klopt *het hart en het hoofd* van ons stelsel; uiterlijk spreidt zich zijn kleed uit, waarvan de aard niet stoffelijk is, hetzij vast, vloeibaar of gasvormig, zoals dat waarmee u vertrouwd bent, maar *vitale* elektriciteit, gecondenseerd en zichtbaar gemaakt. . . . Zou het 'kleed', het verblindende gewaad dat nu de

---

**The Theosophist*, september 1883, blz. 300; *CW* 5:157-8.

hele bol van de zon omhult, worden verwijderd, . . . dan zou ongetwijfeld ons hele universum tot as vergaan. *Jupiter Fulminator* die zich aan zijn geliefde vertoont zou haar ogenblikkelijk verassen. Maar dat kan nooit gebeuren. De beschermende schil is van een dikte en op een zodanige afstand van het universele HART dat uw wiskundigen die nauwelijks kunnen berekenen.

Als het hart en de hersenen van zijn hele stelsel zendt de zon een twaalfvoudig leven naar ieder atoom van zijn eigen zonneheelal, waarvan wij een onafscheidelijk deel zijn. De zon is voor alles een schenker van leven. Kosmogonisch is hij onze oudere broeder, en beslist niet onze fysieke ouder zoals wetenschappelijke theorieën wel beweren; toch is hij ook in vitaal opzicht onze vader-moeder, omdat de kracht gevende levensstromen uit stelsels en werelden boven de onze via de zon tot ons komen. En onze planeet Terra ontvangt evenals alle andere planeten haar eigen deel van deze leven schenkende stromen, precies zoals bij ieder individueel atoom en iedere entiteit op microkosmische schaal gebeurt, terwijl zij ze tegelijk individueel ontvangen vanuit het binnenste van het binnenste van hun eigen wezen. De zon is een schatkamer van vitaal-elektrische energieën, en als het grote kloppende hart van het stelsel schenkt hij leven en bezieling aan de eindeloze menigten wezens die onder zijn heerschappij vallen.

In een van de meest verhelderende passages van haar pen schrijft HPB in *De Geheime Leer* (1:597):

Tijdens het manvantarische tijdperk of leven van de zon circuleert het levensfluïdum dus regelmatig door ons stelsel, waarvan de zon het hart is – evenals het bloed in het menselijk lichaam circuleert; de zon trekt zich iedere keer even ritmisch samen als het menselijk hart. Maar in plaats van de omloop in een paar seconden te volbrengen, heeft het zonnebloed daarvoor tien zonnejaren nodig en een heel jaar om door zijn *boezems* en *kamers* te stromen, voordat het door de *longen* spoelt en dan doorgaat naar de grote aderen en slagaderen van het stelsel.

Dit zal de wetenschap niet ontkennen, want de astronomie kent de vaste cyclus van elf jaar, wanneer het aantal zonnevlekken toeneemt, en *dit is het gevolg van het samentrekken* van het zonneHART. Het heelal (in dit geval onze wereld) ademt, evenals de mens en ieder levend wezen, iedere plant en zelfs de mineralen op aarde doen, en zoals onze aardbol zelf iedere vierentwintig uur ademt. . . . Er is een overeenkomst met het regelmatige en gezonde kloppen van het hart, terwijl het levensfluïdum door zijn holle spieren stroomt. Zou men het menselijk hart lichtgevend, en het levende en kloppende

orgaan zichtbaar kunnen maken, zodat men het op een scherm kan projecteren, zoals de sterrenkundigen bij hun lezingen gebruiken – bijvoorbeeld over de maan – dan zou iedereen het verschijnsel van de zonnevlekken iedere seconde herhaald zien, tengevolge van zijn samentrekking en het stromen van het bloed.

De periodiciteit van de zonnevlekken stemt niet alleen overeen met de gemiddelde omlooptijden van de planeten die het dichtst bij de aarde staan, maar met die van alle planeten van ons zonnestelsel – zowel de zichtbare als de talloze planeten die onzichtbaar zijn. Omdat onze zon het kloppende hart en de gevoelige hersenen van onze zonnewereld is, is er een nauw verband en een strikt synchrone samenhang tussen iedere beweging van zijn hart en iedere andere beweging, groot of klein, die onder de leden van de zonnefamilie plaatsvindt.

Ieder hemellichaam, of het een zon, nevelvlek, komeet of planeet is, is de manifestatie van een god. Al deze goddelijke wezens – kosmisch, solair of planetair – zijn organen of delen die tot het leven van de spirituele zon, de verheven godheid van ons zonnestelsel behoren. Als termen zoals goden, kosmische of planetaire geesten, enz., worden gebruikt, wordt niet gedacht aan het fysieke lichaam van een hemelbol, of we die zien of niet, maar aan zijn inwonende leven, zijn inwonende, spirituele, verstandelijke en vitale essentie. Vanuit één gezichtspunt kan het zonnestelsel inderdaad als een vitaal-mechanische organische entiteit worden beschouwd, die in haar fysieke en astrale aspecten als een mechanisme functioneert, maar een mechanisme dat niettemin wordt bezield door spirituele wezens die wat evolutionaire ontwikkeling betreft onderling sterk verschillen.

De reuzenplaneet Jupiter heeft, vooral wat zijn tijdsperioden betreft, een speciale relatie met de cyclus van de maxima en minima van de zonnevlekken. Een Jupiterjaar is ongeveer twaalf (11,86) van onze jaren. Er bestaan veel interessante feiten die het verband aantonen tussen de cyclussen van de zonnevlekken en de omlooptijden van de planeten, want hun respectieve 'jaren' zijn even nauwkeurig op elkaar afgestemd, zowel oorzakelijk als in hun gevolgen, als de in elkaar grijpende raderen van een ingewikkeld fysiek mechanisme. Wanneer we bedenken dat onze zon zowel het hart als de hersenen van ons zonnestelsel is, en dat hij niet alleen de gever maar ook de ontvanger van de vitaliteit van dat stelsel is – en van zijn veel hogere krachten en vermogens die we spiritueel, verstandelijk en psychisch noemen – kunnen we

ons misschien een denkbeeld vormen van de relaties tussen de zonnevlekkenperioden en de respectieve planetaire 'jaren'.

Ongetwijfeld zullen toekomstige mathematici of astronomen deze nauwe cyclische relatie tussen de planetaire 'jaren' en de zonnevlekkenperioden ontdekken; mogelijk zal de regel van het kleinste gemene veelvoud voor wiskundig ingestelde denkers een aanwijzing zijn om te ontdekken hoe de planeten en de zon samenwerken aan een gemeenschappelijke uiteindelijke bestemming overeenkomstig het evolutieplan.

Door deze zonnevlekken trekken gestaag – en in bepaalde perioden krachtig versneld – niet alleen in- en uitgaande stromen van levens, maar ook de daarmee samenhangende menigten psychomagnetisch-vitale krachten. Deze rivieren van levens staan in nauw verband met de planetaire perioden, waarin de respectieve posities die door de planeten op verschillende tijden worden ingenomen (door de astrologen aspecten genoemd), kritieke punten markeren in het in elkaar grijpende hemelmechanisme van het zonnestelsel. De term hemelmechanisme doelt hier niet alleen maar op een mechaniek, maar heeft rechtstreeks betrekking op de circulaties en vermengingen van de verschillende planetaire magnetismen, die zich verenigen met het magnetisme van de zon zelf.

Zowel de grote als alle kleinere cyclussen op aarde zijn het gevolg van kosmische oorzaken, welke oorzaken bij de aanvang van hun werking worden aangegeven door de posities van de verschillende planeten in hun baan en door hun aspecten ten opzichte van de zon. In de oude boeken van de hindoes staat geschreven dat bij het begin van kaliyuga bepaalde planeten, waaronder onze aarde, in een van de tekens van de dierenriem samenstonden, een aspect vormden met bepaalde andere planeten en zodoende een krachtige invloed uitoefenden op de zon, die op zijn beurt eveneens op een dergelijke samenstand reageerde.[13] Dit vond plaats aan het einde van het dvāparayuga en het begin van het kaliyuga; en deze belangrijke gebeurtenis viel in de geschiedenis samen met de dood van de avatāra Krishṇa.

Als er wordt gezegd dat iedere planeet in het zonnestelsel haar individuele invloed heeft op de periodiciteit van de zonnevlekken, en omgekeerd dat de zonnevlekkencyclus in nauw verband staat met en invloed uitoefent op de vitale werkingen van alle planeten, zichtbare en onzichtbare, dan houdt dat niet in dat de zichtbare of de onzichtbare planeten inferieure of superieure eigenschappen bezitten. Zichtbaar

betekent eenvoudig dat ons oog, omdat het zich op dit gebied heeft ontwikkeld, bepaalde hemellichamen kan zien die tot dit gebied behoren: precies zoals ons oog een bepaald gebied van elektromagnetische trillingen kan waarnemen die we licht noemen. Er zijn andere gebieden van elektromagnetische trillingen die we als warmte waarnemen; en weer andere die de röntgenstralen, kosmische stralen, enz., zijn.

De zonnevlekken kunnen worden omschreven als vensters waardoorheen we een vluchtige blik in het tempel-lichaam van een levende god kunnen werpen, en zo een beetje in het donkere onzichtbare hart van de zon kunnen kijken. We kunnen ze opvatten als kanalen, openingen of ventielen, die dienen als ingang tot en uitgang van de zon voor rivieren van levens in vele graden van ontwikkeling. Iedere monade van de ontelbare myriaden die het zonnestelsel vullen, moet op cyclische tijden telkens weer in en door het zonnehart gaan en het weer verlaten; precies zoals in het menselijk lichaam ieder atoom van iedere molecule van elke druppel bloed in en door het hart moet gaan en het weer moet verlaten om zijn bestemming door de circulaties in het lichaam te volgen.

Wat heeft de zon in het begin tot aanzijn gebracht? Wat beheerst zijn loop? Wat is de oorzaak van zijn onafgebroken uitstorting van energie? Om te beginnen volgt hier een veelzeggende passage uit *De Mahatma Brieven* (blz. 182):

> De zon geeft *alles* en neemt *niets* uit zijn stelsel terug. De zon verzamelt niets 'aan de polen' – die altijd vrij zijn, zelfs van de beroemde 'rode vlammen', op ieder moment en niet alleen tijdens de eclipsen. . . . Niets kan de zon van *buiten* de grenzen van zijn eigen stelsel bereiken in de vorm van zulke *grove* stof als 'verdunde gassen'. Elk deeltje stof in al haar *zeven* toestanden is nodig voor het leven van de verschillende en talloze stelsels – werelden in wording, zonnen die opnieuw tot leven komen, enz., en ze kunnen niets missen, zelfs niet voor hun beste buren en verwanten. Ze zijn moeders, geen stiefmoeders, en zouden geen kruimel van het voedsel van hun kinderen wegnemen. . . . Want er is inderdaad slechts één ding – stralende energie die *onuitputtelijk* is, en geen toe- of afnemen kent, en die met haar zelfgenererende werk tot aan het einde van het zonnemanvantara zal doorgaan.

Iedere zon is een levende entiteit en ontleent aan zijn eigen innerlijk zijn stromen van energie, die hij zonder ophouden gedurende miljarden en zelfs biljoenen jaren in de ruimte uitstort. Atoomsplitsing kan tot

op zekere hoogte vanuit een technisch standpunt de *modus* maar niet de oorsprong van de zonne-energie verklaren, die in haar totaliteit op haar weg naar buiten het hele zonnestelsel voedt met leven, geest en psychische krachten. Want hoe groot zijn fysieke invloed ook mag zijn, deze is toch gering vergeleken met de geweldige rol die de zon op de onzichtbare gebieden speelt. De vitaliteit, het verstandelijke vermogen, tezamen met de spirituele energie die de zon onafgebroken uitstraalt, komen alle voort uit de god die zijn hart is. Men moet niet denken dat deze god zich alleen in het binnenste van de fysieke zon bevindt, maar veeleer in de onzichtbare gebieden en sferen. Ook de werkelijke mens woont niet in zijn fysieke lichaam, want dat is slechts de weerspiegeling van de werkelijke mens die in de onzichtbare delen van zijn constitutie leeft en werkt en, in de strikte zin van het woord, zich daar beweegt.

Energie of kracht en stof zijn in wezen één. Wat voor ons kracht is, is substantie op een hoger gebied; wat stof is op ons gebied is kracht of energie op een gebied lager dan het onze. Conclusie: als we de energieën die uit de zon stromen en die zich uitstrekken tot de uiterste grenzen van zijn rijk konden volgen, en dit konden doen door ons op een hoger gebied te begeven, dan zouden we de 'lege ruimte' van ons zonnestelsel als één groot substantieel lichaam zien. En als we deze ogenschijnlijk substantiële energie door een telescoop konden zien, vanaf een verafgelegen planeet die om een verre ster wentelt, dan zouden we haar waarnemen als een 'onoplosbare nevelvlek'. Het zou eenvoudig de stroom van energie zijn, van leven, van vitaliteit, van substantie, die met regelmatige cyclische tussenpozen uit het hart van de zon vloeit en daarin weer terugkeert via de circulaties in de kosmos – de wegen die alle entiteiten volgen op hun tocht van planeet naar planeet, en van planeet naar de zon, en van de zon op hun terugreis naar de planeet: in feite een circulatie van het levensbloed of de levensessentie van het zonnestelsel.

Magnetisme van zon en aarde

Van de twee polen wordt gezegd dat ze tegelijk dienen als opslagplaats, vergaarbak en uitzender van kosmische en aardse levenskracht (elektriciteit). Door het surplus daarvan zou de aarde al lang geleden in stukken zijn gescheurd, als deze twee natuurlijke 'veiligheidskleppen' er niet waren geweest.

– *De Geheime Leer*, 1:233

Er is een zeer nauw verband tussen de zonnevlekkencyclus en het aardmagnetisme, in het bijzonder aan de twee polen van de aarde, hoewel er een heel belangrijk verschil in kwaliteit bestaat tussen het magnetisme van de respectieve polen.

Om de oude beeldspraak te gebruiken, er is een Deur van Hoorn en een Deur van Ivoor, waardoor niet alleen hemelse invloeden maar ook de zielen van mensen en andere wezens de aarde binnenkomen en verlaten. Mystieke Griekse en Romeinse schrijvers zeiden dat door de Deur van Hoorn één klasse van wezens en invloeden komt en gaat, terwijl door de Deur van Ivoor een tegengestelde klasse komt en gaat.* De Deur van Hoorn is de toegangspoort, de noordpool; en de Deur van Ivoor of zuidpool is de uitlaat van de aarde of de uitgang. Alle dingen die goed, verheffend en spiritueel zijn, behoren tot de noordpool; en alle dingen die slecht, verlagend en onrein zijn, hebben betrekking op de uitlaat van de aarde, de zuidpool.

De zonnevlekkencyclus van elf jaar beïnvloedt elk van de planeten van de zonnefamilie via hun noord- en zuidpool. Het magnetisme dat

---

*Vgl. Vergilius, *Aeneis*, VI, 893-6:

'Twee poorten van de slaap zijn er; één ervan is van hoorn, vanwaar men gemakkelijk kan vertrekken naar de ware schimmen, maar de andere glinstert van wit ivoor; vandaar sturen de Manes bedrieglijke dromen hemelwaarts.'

Vgl. ook Homerus, *Odyssee*, XIX, 560 e.v.:

'Vreemdeling, voorwaar dromen zijn moeilijk en moeilijk te begrijpen; ook worden daarin voor de mensen niet alle dingen vervuld. Er zijn twee poorten van vage dromen, één is gemaakt van hoorn en één van ivoor. De dromen die door de portalen van bewerkt ivoor gaan, zijn bedrieglijk en houden berichten in die niet worden gerealiseerd. Maar de dromen die door de poorten van gepolijst hoorn komen, brengen een ware tijding, welke sterveling ze ook aanschouwt.'

ons van de zon bereikt – fysiek, astraal en ook mentaal – treedt de aarde binnen via de noordpool; het volgt dan bepaalde circulaties binnen en rondom de aarde en verlaat haar aan de andere pool. Al deze magnetische circulaties gaan een aantal malen rond de evenaar, ongeacht of ze van korte of van langere duur zijn.

De aarde volgt heel direct de ademhaling van de zon, omdat het hele zonnestelsel een levend organisme is waarvan de planeten de organen zijn. Ook is het waar dat de aarde veel periodieke circulaties kent die kleiner zijn dan de zonnevlekkencyclus, bijvoorbeeld de maancyclus, maar deze hebben meer in het bijzonder betrekking op het persoonlijke gezinsleven van de aarde. Alle bewegingen in de grenzeloze Ruimte zijn cyclisch van aard, of ze een uiterst kleine fractie van een seconde duren, of even lang als het kosmische manvantara zelf. Alles is cyclisch. Het leven van een vuurvlieg is evenzeer cyclisch als het leven van een mens of de periodieke wenteling van een planeet om de zon.

Het aardmagnetisme houdt natuurlijk verband met het wezen en de kenmerken van zowel de aurora borealis aan de noordpool als de aurora australis aan de zuidpool – waarbij zowel de geografische als de magnetische polen aan beide einden van de aarde betrokken zijn. De poollichten zijn verschijnselen van de psychomagnetische vitaliteit van de aarde, en zijn zeer nauw verbonden met de zon, in het bijzonder met de zonnevlekken, en wat minder nauw met de zeven heilige planeetketens. Het zijn psychomagnetische verschijnselen en we moeten ze daarom nooit zien als *louter* elektrische en magnetische schouwspelen of uitbarstingen.

Het noorder- en zuiderlicht zijn in feite zeer nauw betrokken bij de omzwervingen van de eenvoudig ontelbare menigten monaden die onze aardbol voortdurend binnenkomen of verlaten, maar op bepaalde vaste tijden doen ze dit in veel grotere aantallen of menigten – als ingaande en uitgaande stromen; en de poollichtverschijnselen, d.w.z. de psychomagnetische en vitale uitbarstingen, treden gewoonlijk op tijdens deze perioden van in- en uitstroming.

De poollichtverschijnselen, die zo nauw samenhangen met de geheimzinnige werkingen van de aardse vitaliteit, houden verband met enkele van de meest occulte feiten betreffende de bestemming van de aarde en ook van al haar families van monaden. Ik zou hieraan willen toevoegen dat zonder de ontspanning die door deze psycho-elektrische

uitstromingen en instromingen wordt teweeggebracht, onze moeder aarde de meest verschrikkelijke rampen zou ondergaan. Net als aardbevingen, hoe noodlottig die soms ook kunnen zijn, verspreiden de poollichtontladingen als een van hun functies de magnetische en elektrische energie die zich anders te veel zou ophopen binnen de aarde; en zo behoeden ze haar voor rampen – fysieke, psychische en astrale – die zonder die verspreiding van energie zouden plaatsvinden, en die zo verschrikkelijk zijn dat men in de hele geschiedenis geen voorbeeld kan vinden van wat er zou gebeuren als zo'n verspreiding van energie niet zou plaatshebben.

Deze stromen van magnetisme en vitaliteit manifesteren zich niet alleen aan de polen, maar eveneens in wat bekendstaat als de vier hoofdwindstreken: noord, zuid, oost en west. De hindoemythologie spreekt daarover als de vier mahārāja's, en ze zijn zowel in onze fysieke wereld als in het hele zonnestelsel vertegenwoordigd.

Wat zijn de hoofdwindstreken? Bestaan er werkelijk in de ruimte zulke punten waarop de zon en de planeten van ons zonnestelsel zich richten? Hoe komt het dat alle planeten van ons zonnestelsel zich in het vlak van de ecliptica bevinden en waarom gaat het door de zon?

De wentelende aarde brengt zelf de hoofdwindstreken voort voorzover het deze bol betreft, en deze rotatie wordt veroorzaakt door het binnenkomen via de noordpool van spirituele en psychomagnetische energieën; want elektriciteit, en misschien in het bijzonder magnetisme, volgen een rondgaand of kronkelend pad, ongeveer als een spiraal, en de entiteit waar ze doorheen stromen, volgt de draaiende impuls die ze ontvangt en gaat daardoor wentelen of ronddraaien.

Maar dat is niet alles. De polen van de aarde wijzen op verschillende tijden naar verschillende delen van de hemelbol – de afgronden van de ruimte die ons aan alle kanten omringen. De richting waarin de noordpool wijst, wordt bepaald door de aantrekkende invloeden die van dat deel van de hemelbol uitgaan waar die pool op een bepaald moment op is gericht. Die richting levert het hoofdpunt noord op en daaraan tegenovergesteld het hoofdpunt zuid, met oost en west er loodrecht op. U zult zich misschien herinneren dat Plato, de grote ingewijde, in meer dan een van zijn *Dialogen* het kosmische kruis beschrijft dat in Griekse geschriften gewoonlijk min of meer de vorm krijgt van het Griekse kruis. Dit is het kruis in de ruimte waarop het kosmische bewustzijn wordt 'gekruisigd'.

De hoofdwindstreken per se zijn beslist niet vier beperkte vaste punten in de ruimte, d.w.z. vier centra van kracht of energie waarnaartoe de aarde, in het bijzonder door haar noordpool, wordt aangetrokken. Het tegenovergestelde is het geval. De noordpool van de aarde wijst achtereenvolgens naar alle punten van het hemelgewelf, gezien als een bol. De neiging daartoe ontstaat in de innerlijke constitutie van de aarde, maar de noordpool wordt tegelijkertijd aangetrokken door de invloeden die van de gebieden van de ruimte uitgaan. De hoofdwindstreken zijn daarom het gevolg van de uitwisseling van invloeden tussen de aarde en de twaalf hoofdrichtingen van de ruimte.

De aarde is een magneet vol zonne-energieën die voortdurend vanuit onze dagster door het hele zonnestelsel stromen. Dit zonnemagnetisme is zevenvoudig en komt de aarde binnen in het gebied van de noordpool. Bepaalde elementen van dit magnetisme gaan rechtstreeks van pool naar pool door de kern van de aarde, terwijl andere delen langs of over haar oppervlakte strijken, maar altijd van noord naar zuid.* Verder zijn er dwarsstromen die dit zonnemagnetisme in zijn circulaties in en om de aarde volgt, en hoewel deze dwarsstromen vanuit de noordpool vloeien, volgen ze een schuine richting, altijd van noordoost naar zuidwest, vervolgen hun tocht rond de aarde en zwenken dan weer terug naar de noordpool.

Als we deze magnetische krachtlijnen konden zien, zou het ons toeschijnen alsof ze uit de ruimte binnenstromen, op de aarde stoten bij de noordpool, vandaar terugstuiten en over het hele oppervlak van de bol strijken, in de richting van de zuidpool – waar een gedeelte naar binnen wordt gezogen en terugkeert naar de noordpool om weer te

---

*Bepaalde stromen zijn 's nachts sterker of van grotere omvang, en andere zijn dat overdag. Deze stromingen beïnvloeden de mens maar heel weinig als hij rechtop staat, want dan is hij wakker; zijn lichaam is sterk geladen met de magnetische energieën die uit zijn eigen wezen stromen, uit de mānasische en astraal-vitale voertuigen van zijn constitutie, en deze zijn overdag sterk genoeg om op te wegen tegen de zonnestromen – niet om ze te neutraliseren – als deze hun weg om de aarde volgen.

's Nachts ligt de zaak anders. Als regel is het lichaam vermoeid en is zijn individuele magnetische energie sterk afgenomen. Daarom is het lichaam veel meer onderworpen aan de elektromagnetische energiestromen van de zon. Daarom is het het beste met het hoofd naar het noorden of noordoosten te slapen, zodat de polariteit van het lichaam overeenstemt met die van het circulerende aardmagnetisme, als dat van pool tot pool gaat. Het hoofd is de positieve pool en de voeten vormen de negatieve pool, net zoals de noordpool van de aarde positief en de zuidpool negatief is.

worden uitgezonden. Zo gaat de circulatie voort. Maar niet al het magnetisme wordt naar binnen gezogen aan de zuidpool; een gedeelte ervan dat de vorm van een kegel heeft stroomt naar buiten, de ruimte in, en keert uiteindelijk terug naar de zon waar het vandaan kwam.

Het triadische leven van Vader Zon

Men moet bedenken dat in iedere kosmogonie een *drie-eenheid* van werkers aan het hoofd staat – Vader, geest; Moeder, natuur of stof; en het gemanifesteerde heelal, de Zoon of het gevolg van die twee.

– *Isis Ontsluierd* [Isis Unveiled, 2:420-1]

Het leven van de zon, als eenheid beschouwd, bezielt zijn hele rijk met de vitale emanaties die van alle delen van de zonneketen uitgaan. Dit zonneleven kunnen we voorlopig als zevenvoudig beschouwen; de hogere drie aspecten of gebieden zijn spiritueel en de lagere vier gebieden etherisch, en daarvan zijn de laagste delen duidelijk fysiek van aard. De hogere drie aspecten van leven-bewustzijn van de zon worden vaak Brahmā-Vishṇu-Śiva genoemd, wat in de menselijke beginselen overeenkomt met ātman-buddhi-manas. Deze triade is daarom betrekkelijk arūpa, vloeit zelf voort uit de hoogste delen van de constitutie van de zon en vormt zo het volledige tienvoudige (of eigenlijk twaalfvoudige) zonnewezen.

Een dergelijke triade, waarvan gewoonlijk wordt gezegd dat ze in essentie solair is, was in alle oude religies en filosofische stelsels bekend; en er werden verschillende namen aan gegeven. Deze verschillende triaden hebben niet allemaal betrekking op dezelfde kosmische gebieden; niettemin komt een lagere triade op haar eigen gebieden overeen met een triade die men zich op hogere gebieden kan denken. De Egyptische triade Osiris-Isis-Horus bijvoorbeeld, komt in veel opzichten overeen met de hindoetriade Brahmā-Vishṇu-Śiva en ook met de christelijke drie-eenheid. Toch heeft deze laatste triade een grotere overeenkomst – en dat geldt voor elk van de drie gebieden ervan – met Parabrahman-mūlaprakriti, Brahman-pradhāna, en Brahmā (Purusha)-prakriti van de hindoefilosofie: de Vader komt overeen met Parabrahman-mūlaprakriti; de Heilige Geest met Brahman-pradhāna, en de Zoon met Brahmā (Purusha)-prakriti.

Terloops kan worden opgemerkt dat deze volgorde van de zogenaamde emanatie van de drie-eenheid Vader-Heilige Geest-Zoon – uit het prilste christelijke denken stamt, waaraan de Grieks-orthodoxe kerk,

trouw aan de heidense traditie waaruit het christendom voortkwam, zich altijd heeft gehouden. De Kerk van Rome echter heeft zelfs al heel vroeg de voorkeur eraan gegeven de laatste twee personen van de drie-eenheid te beschouwen als voortgekomen uit de Vader, en wel in de volgorde eerst de Zoon en dan de Heilige Geest, wat door de diverse kerken in het westen is aangenomen. Dit verschil in standpunt was een van de voornaamste redenen van het theologische schisma tussen de Grieks-orthodoxe en de Roomse Kerk en heeft de filioque-controverse doen ontstaan – een Latijns woord dat 'en uit de zoon' betekent – waarbij de gedachte was dat de Heilige Geest uit de Vader *en uit de Zoon* voortkwam.

Al deze triaden zijn in feite zonnetriaden wanneer ze juist worden begrepen. Parabrahman-mūlaprakriti en eveneens de Vader van de christelijke drie-eenheid zijn in feite de eerste kosmische logos; Brahman-pradhāna en ook de Heilige Geest zijn de tweede kosmische logos; en Brahmā (Purusha)-prakriti en de Zoon zijn de derde kosmische logos. Anderzijds heeft de Egyptische triade Osiris-Isis-Horus haar oorsprong in of emaneert uit de derde kosmische logos, evenals de hindoetriade Brahmā-Vishṇu-Śiva.

Deze opmerkingen worden alleen gemaakt om aan te tonen dat er een reeks nauwkeurige overeenkomsten bestaat tussen de zonnegoden zoals die bij diverse oude volkeren werden onderwezen. Ook al hebben al deze triaden alleen betrekking op *ons* zonnestelsel, ze zouden met evenveel recht kunnen worden toegepast op het universele zonnestelsel; in dat geval moet men ze zich natuurlijk als veel groter en verhevener voorstellen.

De feiten van de natuur gelden voor verschillende gebieden, en het stelsel van triaden is evenzeer een feit op de goddelijke en spirituele als op de verstandelijke gebieden. Wanneer we ze echter in gedachten rechtstreeks toepassen op ons zonnestelsel, kunnen we zien dat al deze triaden, zoals ze in hun respectieve tijdperken en landen werden vereerd, in feite dezelfde zonnetriade zijn onder verschillende namen, en dat ze zijn voortgekomen uit de derde kosmische logos, de derde logos van ons zonnestelsel. Naar analogie van de structuur van het heelal bestaat de triade in de menselijke constitutie dan uit: ātman, ātman-buddhi, buddhi-manas.

Al zulke triadische eenheden zijn weerspiegelingen of analoge herhalingen van de nog hogere kosmische triade die, door haar diep abstracte karakter, zelden of nooit door het volk zo werd vereerd als deze

weerspiegelingen. Naar deze hoogste kosmische triade werd slechts af en toe verwezen, zoals door Pythagoras toen hij over de kosmische monade zei dat ze eeuwig in 'stilte en duisternis' is gehuld, waarmee hij bedoelde dat ze het gewone menselijke bevattingsvermogen te boven gaat.

Ter illustratie: elke kosmos of elk heelal is een wezen met tien beginselen, waarvan de hoogste drie beginselen de hemelse triade vormen, waaruit de lagere zeven (of de gemanifesteerde eenheden) van de tien emaneren. Deze zeven bestaan op hun beurt uit een hogere triade en een lager viertal – en de Ouden hadden juist deze hogere triade voor ogen wanneer ze spraken over hun triadische godheden, zoals Brahmā-Vishṇu-Śiva, Osiris-Isis-Horus, Vader-Heilige Geest-Zoon. Deze tweede triade wordt dus gezien als de weerspiegeling van de eerste of hemelse triade van een kosmos of Brahmāṇḍa.

Het is van belang op te merken dat de aard van de tweede persoon van praktisch elk van deze triaden in de exoterische religies en mythologieën als vrouwelijk werd afgeschilderd, zoals Isis in de Egyptische triade. In feite waren deze vrouwelijke eigenschappen van de tweede persoon oorspronkelijk ook van toepassing op de christelijke drie-eenheid, want hoewel de Heilige Geest in naam of titel schijnbaar mannelijk was, werd deze oorspronkelijk als een vrouwelijke kosmische kracht of invloed beschouwd.[14] Pas toen het christendom dogmatisch werd en in theologische vormen verstarde, werd de vrouwelijke aard van de tweede persoon duidelijk vermannelijkt.

Hoewel Vishṇu in de hindoetriade Brahmā-Vishṇu-Śiva gewoonlijk als het prototype van een mannelijke godheid wordt beschouwd, zijn veel van zijn kenmerken en functies vrouwelijk, zodat de geest van die gedachte overheerst ondanks het feit dat het geslacht van de naam van de tweede persoon mannelijk is.

Deze verschillende triaden kunnen worden beschouwd als de vrouwelijke geest die emaneert uit de eerste persoon en die op haar beurt, omdat ze vervuld is van de zaden van boven, de derde persoon geboren doet worden; of als drie gelijkwaardige en op elkaar inwerkende aspecten van het kosmische leven. Zo kunnen we zeggen dat in de menselijke constitutie buddhi emaneert uit ātman en vervolgens op haar beurt manas geboren doet worden; of dat ze alle drie – ātman, buddhi, manas – gecoördineerd handelen en tegelijkertijd de hogere triade van de mens zijn. De eerste manier toont hun oorspronkelijke ontstaan, de tweede hoe ze als een eenheid samenwerken.

Het triadische leven van het zonnestelsel openbaart zich als Vader Zon, en ons zonnestelsel is in zijn totaliteit een zonnemonade, waarvan de zon het hart is. Vader Zon is het spirituele deel van dat hart. Het is deze drievoudige spirituele energie die de zon voortbrengt; het is niet de zon die haar doet ontstaan. Hoewel de zonnegod zich manifesteert door zijn keten van twaalf bollen, woont hij ook in het hart van elk van hen afzonderlijk, ongeveer zoals de menselijke ziel afzonderlijk woont in de kern van de mens.

Vader Zon is een geschikte uitdrukking die verscheidene punten van de leer op bevredigende wijze beschrijft. Niet alleen doelt ze rechtstreeks op de zonnegodheid van *ons* zonnestelsel, maar ze kan ook bij bepaalde gelegenheden worden gebruikt voor wat HPB de 'astrologische ster' van een mens noemde:*

> De ster waaronder een mens wordt geboren, zal volgens de occulte leer altijd zijn ster blijven tijdens de hele cyclus van zijn incarnaties in één manvantara. Maar dit is niet zijn astrologische ster. De laatstgenoemde heeft betrekking op en is verbonden met de *persoonlijkheid*, de eerstgenoemde met de INDIVIDUALITEIT. De 'engel' van die ster of de dhyāni-boeddha zal òf de leidende òf eenvoudig de aan het hoofd staande 'engel' zijn bij elke nieuwe wedergeboorte van de monade, *die deel uitmaakt van zijn eigen essentie*, hoewel zijn voertuig, de mens, voor altijd onbekend met dit feit kan blijven.

De spirituele ster daarentegen, 'de ster waaronder een mens wordt geboren', houdt een verheven mysterie in. Met *die* zon of ster in ons thuisheelal of de melkweg, waarvan de goddelijke monade van de mens het voortbrengsel is, is de mens dus gedurende de bijna oneindige periode van het galactische manvantara door zeer nauwe spirituele banden verbonden.

Bij andere gelegenheden heb ik, wanneer ik over de zonnegodheid sprak, de uitdrukking Vader Zon gebruikt in verband met de reis van de spirituele monade tijdens de buitenronden in, door en vanuit de zonneketen, die al zijn bollen omvat. Zoals de menselijke vader in zijn lichaam de passerende levenskiem bevat, die in de geschikte omgeving het begin wordt van het lichaam van het kind in wording, zo neemt de zon alle spirituele en ook andere monaden in zijn rijk (en dat geldt eveneens voor bol D van de zonneketen, onze zichtbare zon) in zich op en stuurt deze na verloop van tijd weer uit om hun buitenronden langs

---

**De Geheime Leer*, 1:632-3.

de circulaties in de kosmos te voltooien. Voorzover het de zichtbare bol van onze zon betreft, komen deze stromen van levens of monaden binnen door zijn noordpool en worden ze via de zonnevlekken weer uit zijn hart uitgestoten.

Het hart van Vader Zon is een straal van het absolute, waarbij we het woord 'absoluut' in de theosofische betekenis gebruiken. Als Vader Zon de volle invloed en macht van deze goddelijke straal kon manifesteren, dan zou hij alle vermogens en alle krachten bezitten die het heelal bevat. Niet alleen Vader Zon, maar ieder mens heeft deze goddelijke straal in zich; en dat is zijn innerlijke god. Wat we in het geval van de zon zien is slechts het fysieke omhulsel, een bol van kosmische krachten, elektriciteit en superelektriciteit. Een zon is ook vol psychische en spirituele krachten, die elk bij zijn eigen gebied horen, want er is een innerlijke zon en een uiterlijke zon.

Deze zonnegod is de spirituele en verstandelijke ouder van de talloze menigten van entiteiten in het hele zonnestelsel. Daaruit kwamen wij in het verre, verre verleden voort; en daarheen zullen we terugkeren in de zeer verre toekomst, wanneer het einde van de evolutieperiode van ons zonnestelsel nadert. Wanneer het laatste kosmische moment aanbreekt, zal het hele zonnestelsel – goden, monaden, en atomen, zon, planeten, en de diverse manen, zoals die dan bestaan – plotseling verdwijnen als een schaduw die over een witte muur glijdt en niet meer wordt gezien.

De oorzaak van dit alles is het terugtrekken van de vitaliteit uit elke atomaire entiteit in het hele gebied van de zonnekosmos; en wanneer de vitaliteit eenmaal is verdwenen, valt de hele structuur uiteen, ze verdwijnt, en het zonnestelsel met al zijn menigten entiteiten komt in paranirvāṇa.* Daar blijft het tot de kosmische klok het uur aangeeft waarop

---

*Wanneer wetenschappers speculeren over het veronderstelde sterven van de zon en zich afvragen wanneer hij door verlies van warmte zal uitdoven, zoals zij denken, zouden ze misschien een paar aanwijzingen kunnen vinden in de woorden van HPB:

'Nee, zeggen we; nee, zolang er nog één mens is achtergebleven op aarde zal de zon niet worden gedoofd. Voordat het uur van de 'zonnepralaya' aanbreekt op de wachttoren van de eeuwigheid, zullen alle andere werelden van ons stelsel in hun schimmige omhulsels langs de stille wegen van de eindeloze ruimte bewegen. Vóór het aanbreekt zal Atlas, de machtige Titaan, de zoon van Azië en de voedsterling van Aether, zijn zware manvantarische last hebben laten vallen en – zijn gestorven; de Pleiaden, de zeven stralende zusters, zullen na de zich verborgen houdende Sterope [Merope] te hebben gewekt om met hen te treuren – *zelf moeten sterven om het verlies*

een nieuw zonnestelsel uit de schoot van de Ruimte tevoorschijn zal komen – het kind, het wederbelichaamde wezen, het karmische gevolg van het zonnestelsel dat was.

In zijn verhandeling *Over Isis en Osiris* (ix) vertelt Plutarchus, de oude Griekse filosoof, biograaf en ingewijde, eens priester van de Delphische Apollo, dat boven de poort van de tempel van Isis in Egypte de volgende mystieke woorden in onverwoestbare steen waren gegraveerd:[15]

> [Isis] ben ik; al wat was, al wat is, al wat ooit zijn zal. En geen sterveling heeft ooit mijn kleed weggenomen.

Zoals men zal opmerken, verschilt onze weergave van deze beroemde inscriptie enigszins van de wijze waarop die gewoonlijk wordt gegeven: '. . . en geen sterveling heeft ooit mijn sluier opgelicht'. Dit is een belangrijk verschil, omdat het een nieuwe betekenis geeft aan de Griekse zin die werkelijk dichter bij de diep esoterische betekenis komt van deze koninklijke uitspraak. Het is opmerkelijk dat bij Plutarchus deze inscriptie eindigt met de woorden 'mijn kleed weggenomen', terwijl Proclus, de bekende neoplatonische filosoof, zegt dat ze ook nog de volgende woorden bevatte:*

> De vrucht die ik voortbracht werd de zon.

Men kan deze uitspraak op twee manieren verklaren. De eerste is dat de eeuwige wijsheid of sophia, die er altijd was, er nu is en er altijd zal zijn, de moeder-maagd is van de ingewijden: een altijd vruchtbare moeder, die altijd een voortdurende en ononderbroken reeks op een

---

van hun vader. En Hercules zal *door het verplaatsen van zijn linkerbeen*, in de hemelen van plaats moeten veranderen en zijn eigen brandstapel moeten oprichten. Pas dan, omringd door het vurige element dat door de toenemende duisternis van de *pralayische* schemering breekt, zal Hercules, *terwijl hij de laatste adem uitblaast te midden van een algehele vuurzee*, eveneens de dood van onze zon teweegbrengen: *door heen te gaan zal hij* de 'CENTRALE ZON' – het mysterieuze, het altijd verborgen centrum van aantrekking van onze zon en ons stelsel – *hebben ontsluierd.* Fabeltjes? Zuiver dichterlijke fantasie? Maar wanneer men weet dat de meest exacte wetenschappen, de grootste wiskundige en astronomische waarheden door de ingewijde priesters, de hiërofanten van het *sanctum sanctorum* van de oude tempels, in de vorm van religieuze fabels de wereld werden ingezonden naar het grote publiek, is het misschien niet zo verkeerd om zelfs onder de resten van deze harlekinade van de verbeelding naar universele waarheden te zoeken.' – *The Theosophist*, sept. 1883, blz. 301; *CW* 5:162-3

*Naar Engelse vert. Thomas Taylor, *On the Timaeus of Plato*, Boek I, blz. 82.

boeddha lijkende mensen voortbrengt. Dat is de oude wijsheid, een altijd blijvende wijsheid, een voorstelling in menselijke woorden van de werking, structuur en ware aard van het heelal – goddelijk, spiritueel, astraal en fysiek. Zo was de mystieke Isis.

Wat is de vrucht die deze wijsheid voortdurend oplevert door een proces van wording, van groei, van tevoorschijn brengen wat zich binnenin ons bevindt? 'Zonen van de zon' – een letterlijke waarheid! Want zoals ieder mens in de kern van zijn essentie een zon is, bestemd om in toekomstige eonen een van de menigte van sterren te worden waarmee de ruimten van de Ruimte is bezaaid, zo is de goddelijk-spirituele monade, zelfs vanaf het eerste moment dat ze haar omzwervingen door het universele Zijn begint, een embryozon en bovendien een kind van een andere zon die toen in de ruimte bestond. Inwijding brengt in de neofiet deze innerlijke, latente, stellaire energie uit de schoot van de moeder-maagd tevoorschijn, Sophia, de oude wijsheid, die tegelijk 'moeder', 'zuster', 'dochter' en 'vrouw' is van de mens-god die door inwijding aldus tot geboorte wordt gebracht. Hier ligt de sleutel tot het mysterie van de maagdelijke geboorte.

De tweede betekenis van deze oude inscriptie is de volgende: Isis, in het bijzonder in haar meer mystieke aspect van Neith of Nephthys, is het kosmische ākāśa, eeuwig maagdelijk en toch geeft ze altijd het aanzijn aan de universa die als juwelen aan de hemel schitteren. Uit de diepten van de Ruimte – het kosmische ākāśa, de maagdelijke Isis – worden de zonnen geboren; want de kosmische godin-moeder van een zonnestelsel kan men terecht laten zeggen: 'De vrucht die ik voortbracht werd de zon.' Zo'n zon is het zaad – net als de eikel het zaad is van een eik – voor toekomstige menigten zonnegoden. Osiris is de kosmische geest in zijn energetische aspect, tegelijk de 'vader', 'broeder', 'echtgenoot' en 'zoon' van de godin Isis, het andere aspect van de kosmische geest; net zoals de vurige levensgeest, waar die zich ook bevindt, zelfs in een zaad, de drijvende kracht is die de evolutionaire tendensen tevoorschijn brengt die innerlijk latent aanwezig zijn. Daarom wordt Osiris het kosmische zaad genoemd en Isis is zijn goddelijke moeder.

Er is een derde manier om deze diepzinnige Egyptische leer te beschouwen, waarin Isis de mystieke maan voorstelt en waarbij elk van de kinderen van de maan op weg is om een zon te worden.

Ieder van ons is een kind van de zon: daaruit kwamen we tevoorschijn in de verre eonen van het verleden en daarheen zullen we terug-

keren in de verre eonen van de toekomst, maar dan als goden. Door inwijding zal, als de mens met succes de beproevingen doorstaat, zijn geest zich verheffen van de aarde via de maan en de planeten naar de portalen van de zon, doordringen tot zijn hart, dan nog dieper tot in de onzichtbare rijken en gebieden en tenslotte terugkeren naar zijn in trance verkerende lichaam dat op hem wacht en in leven werd gehouden door de verheven magie van de hiërarchie van wijsheid en mededogen. Gedurende enige tijd daarna zal zijn gelaat licht uitstralen, zal zijn lichaam een glans vertonen; en dat is de betekenis van het archaïsche gezegde dat na de trance van drie dagen 'het gelaat van de mens straalde van luister' en hij tevoorschijn trad alsof hij was 'bekleed met de zon'.

Maar om door de portalen van de zon te kunnen gaan, moeten we eerst leren door de portalen van onze innerlijke god te gaan, onze innerlijke spirituele zon. Want er is inderdaad een deel van onze constitutie dat uit zonnesubstantie bestaat. Hoe zou de geest-ziel van de mens door de portalen van de meest verheven entiteit van ons zonnestelsel kunnen gaan – zelfbewust en veilig – als die geest-ziel zelf niet dezelfde essentie en substantie had als de zon? Alles wat lager is dan de zon zou bij te dichte nadering worden vernietigd. Niemand kan de zon binnengaan als hij al niet een volwassen kind van de zon is: van dezelfde essentie, van dezelfde kwaliteit of substantie, en daarom potentieel in het bezit van dezelfde titanische energie. Wij zijn eruit voortgekomen en we zullen ernaar terugkeren voordat onze pelgrimstocht in het zonnestelsel geheel is voltooid. We keren ernaar terug en dan zullen we het zonnedeel van ons afstaan aan de zon van wie we het ontvingen. Op elk van de zeven heilige planeten zullen we op weg naar de zon achterlaten wat we eraan hebben ontleend: stof aan stof, maan aan maan, Venus aan Venus, Mercurius aan Mercurius, Mars aan Mars, Jupiter aan Jupiter, Saturnus aan Saturnus, zon aan zon – en dan keert ieder terug naar zijn ouder-ster, een 'ouder-ster' alleen omdat HIJZELF die ster is.

De twaalf heilige planeten

De 'zeven zonen van het licht', die zijn genoemd naar hun planeten en (door het gewone volk) vaak daarmee worden geïdentificeerd, namelijk Saturnus, Jupiter, Mercurius, Mars, Venus en – voor de hedendaagse criticus, die niet dieper graaft dan de oppervlakte van oude religies – *vermoedelijk* ook de zon en de maan, zijn dus volgens de occulte leringen onze hemelse ouders, of synthetisch gezien onze 'vader'. Daarom is het polytheïsme, zoals al werd opgemerkt, wat de feiten en de natuur betreft inderdaad filosofischer en nauwkeuriger dan het antropomorfistische monotheïsme. Saturnus, Jupiter, Mercurius en Venus, de vier exoterische planeten, en de drie andere, die ongenoemd moeten blijven, waren de hemellichamen die in directe astrale en psychische verbinding staan met de Aarde, haar gidsen en wachters – zowel moreel als fysiek. De zichtbare bollen voorzien onze mensheid van haar uiterlijke en innerlijke kenmerken, en hun 'bestuurders' of *rectoren* voorzien ons van onze monaden en spirituele vermogens. Ter vermijding van nieuwe misvattingen verklaren we dat noch Uranus noch Neptunus behoorden tot de drie *verborgen* bollen (of sterren-engelen); niet alleen omdat ze onder deze namen aan de wijzen uit de oudheid niet bekend waren, maar omdat ze, evenals alle andere planeten, hoeveel er ook mogen zijn, de *goden* en beschermgeesten zijn van andere zevenvoudige ketens van bollen binnen onze stelsels. – *De Geheime Leer*, 1:635

Het archaïsche occultisme wist dat ons volledige zonne-Ei van Brahmā veel meer planeten bevat – d.w.z. planeetketens – dan die waarmee de astronomen bekend zijn; en meer zonnen dan onze eigen schitterende dagster. Daarom heb ik in mijn vroegere geschriften ons zonneheelal, in zijn meest volledige occulte betekenis, het universele zonnestelsel genoemd, en gebruikte ik het woord zonnestelsel voor onze *eigen* zon en de planeetketens die tot zijn rijk behoren.

Er zijn letterlijk tientallen planeetketens in het universele zonnestelsel, en andere in ons *eigen* zonnestelsel die we niet kennen, waarvan sommige in beide gevallen veel hoger zijn dan onze aardketen en andere veel lager. Ook zijn er veel planeten die tot onze rāja-zon behoren, sommige bewoond, sommige, zoals de aarde, bewoond door mensen, andere niet door mensen bewoond, en toch zien we ze niet omdat ze op

kosmische gebieden bestaan die òf hoger òf lager zijn dan het onze. Er zijn planeetketens waarvan we zelfs de laagste bol niet zien, omdat die zich boven ons kosmische gebied bevindt; zoals er ook planeetketens zijn zo ver beneden ons dat zelfs de hoogste bol van deze ketens onder ons kosmische gebied ligt. Als een planeetketen bijvoorbeeld haar vierde bol heeft op het zesde kosmische gebied, naar omlaag geteld, dan kunnen we die vierde bol niet zien, omdat we ons op het *zevende* kosmische gebied bevinden – een ander gebied van kosmische substantie.

Toch zijn al deze vele planeetketens evenzeer delen van het universele zonnestelsel als onze aarde, of als Venus, Mars, Jupiter, enz. Elke keten, hoe onzichtbaar die voor ons misschien ook is, is een onlosmakelijk deel van het levende, kosmische organisme van ketens die hun respectieve rol spelen op de verschillende tonelen van het kosmische leven; en ze zijn allemaal de woonplaats van levende wezens – sommige ervan staan in evolutionaire ontwikkeling veel hoger dan wij, andere staan veel lager.

Dit grote aantal planeetketens is verdeeld in zevenvoudige (of twaalfvoudige) groepen, die alle bestaan uit zeven (of twaalf) planeetketens. Elke groep ketens vormt daarom een kosmische familie, waarvan de leden karmisch zijn verenigd en nauw zijn verbonden door een min of meer gelijke toekomstige bestemming, wanneer het universele zonnestelsel het einde van zijn manvantarische bestaan zal hebben bereikt.

In *ons* zonnestelsel waren de zeven planeetketens waarmee onze aarde zeer nauw is verbonden bij de Ouden bekend als de zeven heilige planeten.[16] Ze hebben geholpen bij de bouw van de aarde en hebben vervolgens haar evolutionaire loop beïnvloed sinds de tijd dat ze een bol etherisch licht in de ruimte was; en ze zullen, astrologisch gesproken, voortgaan over haar te waken tot haar laatste reis is voltooid en ze zich – met al haar levenskrachten en vermogens – opnieuw projecteert in de nieuwe layacentra. Zo heeft elk van deze zeven planeten, als individu, een krachtige invloed uitgeoefend op één bol – die met haar correspondeert – van de zeven bollen die de gemanifesteerde planeetketen van onze aarde vormen.

Deze zeven planeten en onze aardketen zijn onderling veel sterker verbonden dan met de ontelbare menigten andere hemellichamen (of ketens), of die nu bestaan in het universele zonnestelsel of op de nog grotere schaal van de kosmos. Deze heilige planeten – of beter gezegd hun spirituele rectoren of bestuurders – zijn wat bepaalde Griekse filo-

sofen de kosmokratores, wereldbouwers of wereldheersers noemden; en gezamenlijk bouwden ze onder toezicht van de spirituele krachten van de zonnelogoi oorspronkelijk onze planeetketen. Elke leidende, spirituele planeetgeest of rector is de mystieke ouder van een van de bollen van onze aardketen: niet geheel en al zijn fysieke of zelfs zijn spirituele ouder, maar karmisch zijn mystieke ouder – anders gezegd, zijn leider, gids of opzichter.

In feite zijn er niet slechts zeven maar twaalf heilige planeten, hoewel er, door de buitengewoon moeilijke leringen verbonden met de hoogste vijf, in de literatuur en de symbolen van de oudheid gewoonlijk slechts zeven werden genoemd. Op bepaalde plaatsen wordt echter gewezen op twaalf spirituele planeetgeesten of rectoren, die bekendstonden als de twaalf Raadsgoden en in de Etrusko-Romeinse taal Consentes Dii – 'goedkeurende of meewerkende goden' – werden genoemd.* Zo komt het dat elk van de twaalf bollen van onze aardketen een van deze twaalf planeetrectoren als toezicht houdende 'ouder' heeft. Dit toont duidelijk genoeg aan dat de Ouden, tenminste de ingewijden onder hen, meer planeten kenden in ons zonnestelsel dan de zeven of vijf waarover gewoonlijk wordt gesproken.

De zeven heilige planeten zijn die welke we kennen als Saturnus, Jupiter, Mars, de zon (die als plaatsvervanger dient voor een verborgen planeet heel dichtbij de zon en die we misschien Vulcanus kunnen noemen), Venus, Mercurius en de maan (ook gerekend als plaatsvervanger voor een verborgen planeetketen).† Sommige astrologen beginnen het

---

*Ze stonden ook bekend als de 'verheven godheden'. Quintus Ennius, de vader van de Romeinse dichtkunst, somde hun namen in deze versregels op:

'Iuno, Vesta, Ceres, Diana, Minerva, Venus, Mars,
Mercurius, Iovi', Neptunus, Volcanus, Apollo.'

†Vgl. *De Geheime Leer*, 1:635vn:

'Deze planeten worden alleen voor doeleinden van kritische astrologie aanvaard. De astrotheogonische verdeling week hiervan af. De zon, een centrale *ster* en geen planeet, staat in een meer occulte en geheimzinnige relatie met *zijn* zeven planeten van *onze* bol dan algemeen bekend is. De zon werd daarom gezien als de grote vader van al de zeven 'vaders', en dit verklaart de verschillen die men vindt tussen de *zeven* en de *acht* grote goden van Chaldea en van andere landen. De aarde en de maan, haar satelliet – en om een andere reden ook de sterren – waren niets anders dan *plaatsvervangers voor esoterische doeleinden.* Toch schijnen de Ouden, zelfs als de zon en de maan niet worden meegeteld, van *zeven* planeten te hebben geweten. Hoeveel meer kennen wij er tot dusver, als we de aarde en de maan buiten beschouwing laten? *Zeven* en niet meer: zeven primaire of hoofdplaneten, de overige zijn eerder *planetoïden* dan planeten.'

bestaan te vermoeden van zo'n planeet bij de maan, en één of twee van hen hebben er zelfs de naam Lilith voor bedacht – ontleend aan de rabbijnse legende waar de naam doelt op de quasi-dierlijke en eerste 'vrouw' van Adam.

Hoewel de maan nauw met de bestemming van de mens en met de aarde is verbonden, en ze ook bepaalde andere zeer occulte functies vervult, is ze niet een van de heilige planeten die door de Ouden werden genoemd en in het archaïsche occultisme worden erkend, eenvoudig omdat ze – afgezien van het feit dat deze maanketen dood is – de twaalfvoudige wachter op de drempel van de aardketen is. Maar op de betekenis van de functie die de maanketen met betrekking tot onze eigen keten heeft, kan niet genoeg de nadruk worden gelegd.

We hebben dus de zeven planeetketens, waarvan er twee onzichtbaar zijn, respectievelijk Vulcanus en de verborgen planeet genoemd in verband met de maan; en er worden in *De Mahatma Brieven* (blz. 191) vier andere onzichtbare planeetketens genoemd die met de letters 'A, B, en Y, Z' worden aangeduid. Deze vier en de genoemde zeven vormen er samen elf, waaraan we de zonneketen kunnen toevoegen zodat we het volledige twaalftal krijgen. Deze planeetketens in het bijzonder erkennen onze zon als hun heerser, en vormen daarom de voornaamste leden van zijn rijk. Door de voortdurende en veelsoortige uitwisseling tussen de elf of twaalf hemellichamen van ons zonnestelsel wordt de wederopbouw van de planeetketens tot stand gebracht, wanneer die, als individu, hun belichaming beëindigen, hun rust in pralaya doormaken en zich weer als nieuwe ketens belichamen, elk het voortbrengsel van zijn vroegere zelf. De kosmische wegen waarlangs die uitwisseling plaatsvindt, zijn de circulaties in de kosmos.

Deze circulaties vinden niet op goed geluk plaats, maar gaan van sfeer naar sfeer, van wereld naar wereld, van gebied naar gebied, door en via individuele bewustzijnen – of dit nu goden, monaden, zielen of atomen zijn – die in en door de diverse elementen werken en ze in feite samenstellen. Meer in het bijzonder in ons eigen zonnestelsel gebeurt dit via de zon en zijn familie van planeten, vooral door en via hun respectieve werelden, de loka's en tala's.

De zeven planeten zijn dus heilig *voor ons*, omdat ze de zeven primaire spirituele en andere krachten van de zonnekosmos overbrengen van de zon naar de bollen van onze keten. De zeven beginselen en de zeven elementen van onze eigen constitutie of van de verschillende bol-

len van onze keten, komen oorspronkelijk voort uit deze zevenvoudige binnenkomende en uitgaande levensstroom. De zeven planeten die *wij* heilig noemen, zijn de planeten die als het ware de upādhi's (dragers) *voor ons* zijn van de zeven zonnekrachten. Ze zijn in deze *ene* betekenis van het woord alle 'hoger' dan de aarde, hoewel de aardketen op zijn beurt dezelfde functies vervult ten opzichte van deze andere planeetketens. Ze voorzien de aarde van spirituele, verstandelijke, psychische, astrale, vitale en zelfs fysieke krachten, en houden zo op een bepaalde manier toezicht op onze bestemming; ze zijn alle zeer nauw verbonden met de mensheid en met de ontwikkeling van alle entiteiten van welke graad of klasse ook.

HPB drukte het als volgt uit:*

> De volgende stap voor de huidige astronomen zal zijn dat ze ontdekken dat het niet eenvoudig een verandering in atmosferische temperatuur is, samen met de conjuncties van de planeten, die het menselijk lot beïnvloeden, maar een veel belangrijker en occulte kracht, de magnetische sympathie tussen de verschillende planeten. De astrologie is men misschien gaan minachten door de invloed van de zich ontwikkelende moderne wetenschap, maar ongetwijfeld komt de tijd dat ze weer de aandacht zal krijgen die ze verdient en haar oude waardigheid als een verheven wetenschap zal herwinnen.

De scheppende energieën van deze heilige planeten werken samen met en worden versterkt door alle krachten en energieën die door het hele universum van sterren naar ons worden overgebracht. Dat betekent natuurlijk niet dat de aardse planeetketen geen eigen individualiteit bezit, want die heeft ze wel. Maar die individualiteit kan zich in de planeet alleen door middel van een layacentrum belichamen, wanneer ze bij de opbouw en het samenstellen de hulp ontvangt van de diverse invloeden die door de heilige planeten naar haar worden overgebracht, en ook van de oceaan van energieën en krachten waarin ze is gedompeld en welke oceaan de uitstraling of gezamenlijke emanatie van de sterrenmenigte is.

Hetzelfde geldt voor het menselijk lichaam: door de emanaties van andere mensen ontvangt het een zekere hoeveelheid materiaal dat het in zich opneemt; het neemt dit gedeeltelijk op door endosmose en gedeeltelijk door voedsel. Niettemin is het voornamelijk opgebouwd of samen-

---

**The Theosophist*, februari 1881, blz. 104; *CW* 3:45.

gesteld uit de substantie-energie die uitgaat van het reïncarnerende ego. De planeetketens of bollen gaan op een soortgelijke manier te werk. Hun voornaamste substantie of atomen, het grootste deel van hun samenstelling komt vanuit henzelf, via het layacentrum. Maar ze trekken andere energieën en atomen aan die uit hun familie van heilige planeten stromen die, wat karmische bestemming betreft, nauwkeurig op hen zijn afgestemd. Het zijn juist deze planeten van de vele tientallen planeten (de meeste ervan onzichtbaar) binnen het universele zonnestelsel die *onze* zonnefamilie vormen. Deze zonnefamilie vormt een grotere keten van planeten waarlangs en waardoor en waarin de levensgolf zich beweegt op haar buitenronden. (De binnenronden vinden plaats in elke afzonderlijke keten, die bestaat uit haar ene fysieke bol en de elf andere bollen).

We doelen hier niet slechts op de fysieke lichamen van de zeven heilige planeten – ongetwijfeld heeft iedere fysieke bol zijn eigen zogenaamde astronomische krachten, zoals zwaartekracht en magnetisme – maar meer in het bijzonder op de innerlijke krachten en invloeden die uitgaan van de bezielende godheden van deze planeetketens. Neem bijvoorbeeld onze aarde: hoewel de bol natuurlijk zelf leven in zich heeft – de vitale samenbindende en ook afstotende kracht die hem bijeenhoudt en zijn diverse verschijnselen van scheikundige en andere activiteit teweegbrengt – zijn het niettemin de prāṇische energieën van zijn planeetgeest die hem bezielen. Het leven van elke individuele bol is de uiteindelijke levende manifestatie van zijn planeetgeest, die de bol vult met de allesdoordringende levensstroom die van de planeetgeest uitgaat en die ook energieën van spirituele, psychische en ook verstandelijke aard omvat.

In haar gedegen artikel getiteld 'Star-angel worship', zegt HPB:*

> Iedere planeet is volgens de esoterische leer samengesteld uit zeven beginselen, net als de mens. Dat wil zeggen dat *de zichtbare planeet het fysieke lichaam is* van het siderische wezen, waarvan de *ātman* of geest, de engel is, of rishi, of dhyāni-chohan, of deva, of hoe we hem ook noemen. Dit geloof is, zoals de occultisten zullen begrijpen . . . volledig occult. Het is zeer zeker een stelling van de Geheime Leer – maar dan *zonder* het element van verafgoding.

Een van de voornaamste redenen dat de zeven, of beter gezegd twaalf, planeten heilig worden genoemd is omdat ze als individuen de verblijfplaatsen zijn van de twaalf essentiële spirituele krachten die als lagere

**Lucifer,* juli 1888, blz. 364; *CW* 10:31.

logoi uitgaan van de hoogste logos van onze zon. Zoals in eerdere hoofdstukken werd uiteengezet, zijn er twaalf hoofdstralen of krachten die onze zonneketen, hun voertuig, vormen en bezielen; en zij zijn de twaalf lagere logoi van ons zonnestelsel. Elk van deze logoi is dus de rector, de spirituele genius, de aartsengel als u wilt, van een van de twaalf heilige planeten en gebruikt die planeet als zijn voornaamste 'zenuwcentrum'.

Het volgende diagram illustreert de overeenkomsten die bestaan tussen de ketens van de heilige planeten en de tekens van de dierenriem aan de ene kant, en de twaalf bollen van onze eigen planeetketen op hun respectieve kosmische gebieden aan de andere kant. De lezer zal zelf zien dat de zeven heilige planeten – of beter gezegd vijf ervan – op de bovenste drie kosmische gebieden zijn aangegeven en ook 'weerspiegeld' op de onderste drie. Deze manier van herhalen van deze vijf planeten is min of meer een sluier. Toch is ze gebaseerd op het occulte feit dat, hoewel er twaalf individuele kosmische of zodiakale soorten magnetisme in en door ons zonnestelsel werken, het beter is ze te zien als zes fundamentele magnetismen, die alle hun positieve en negatieve pool hebben, zodat elk werkelijk tweevoudig is en de zes zich manifesteren als de twaalf 'gemanifesteerde' magnetismen. Omdat bovendien elk van de heilige planeten het huis of voornaamste zenuwcentrum is van een van deze fundamentele magnetismen, ook lagere logoi genoemd, kunnen deze heilige planeten in een diagram tweemaal worden weergegeven, d.w.z. de vijf positieve en hun negatieve weerspiegeling, die zo een tiental vormen, vijf boven en vijf beneden het vierde gemanifesteerde kosmische gebied. Hier raken we een van de redenen waarom de Ouden de zon en de maan als plaatsvervangers voor twee verborgen planeten beschouwden.

Zoals de heilige planeten wereldbouwers zijn met betrekking tot onze planeetketen aarde, zo is onze planeetketen op identieke wijze een kosmokrator die in het bijzonder helpt bij de bouw en leiding van één van de andere planeetketens, maar in het algemeen ook helpt bij de bouw en leiding van *alle* andere planeetketens van ons zonnestelsel.

Onze hele zonnekosmos toont overal actie en interactie; alles daarin is onderling verbonden en werkt op elkaar in. Laten we een voorbeeld geven: de planeet Mars is gevormd door haar speciale groep van zeven of twaalf planeetketens, waarbij zijzelf de achtste is van *haar* achttal; en onze aardketen is één daarvan. Er zijn andere vergelijkbare groepen van heilige planeten die uit zichtbare en onzichtbare planeten bestaan

Arūpa-dhātu	1	
	2	
	3	
Rūpa-dhātu	4	♒ D′ ♄
	5	♉ C′ ♀ ☿ E′ ♊
	6	♓ B′ ♃ ♂ F′ ♈
Kāma-dhātu	7	♌ A ☉ ☽ G ♋
	8	♐ B ♃ ♂ F ♏
	9	♎ C ♀ ☿ E ♍
	10	♑ D ♄

Tekens van de dierenriem

♈ – Aries (ram)
♉ – Taurus (stier)
♊ – Gemini (tweelingen)
♋ – Cancer (kreeft)
♌ – Leo (leeuw)
♍ – Virgo (maagd)
♎ – Libra (weegschaal)
♏ – Scorpio (schorpioen)
♐ – Sagittarius (boogschutter)
♑ – Capricornus (steenbok)
♒ – Aquarius (waterman)
♓ – Pisces (vissen)

Planeten

☿ – Mercurius
♀ – Venus
☉ – Zon
☽ – Maan
♂ – Mars
♃ – Jupiter
♄ – Saturnus

en die tot ons universele zonnestelsel behoren; en van deze groepen van ketens maakt noch onze aarde, noch een van haar familie van heilige planeten als eenheid deel uit, hoewel ze in algemene zin natuurlijk behoren bij alle groepen van twaalf die het universele zonnestelsel samenstellen. Onze zon is slechts een van verschillende andere zonnen in ons universele Ei van Brahmā, en deze andere zonnen zijn – elk met zijn eigen familie van planeetketens – voor ons onzichtbaar, omdat ze zich op andere gebieden van het universele zonnestelsel bevinden.

Wat Uranus en Neptunus betreft het volgende: Uranus maakt deel uit van het universele zonnestelsel, maar behoort niet tot *ons* zonnestelsel, hoewel ze als een echte planeet nauw is verbonden met onze zon zowel wat oorsprong als bestemming betreft. De enige manier waarop Uranus kan worden gezien als een lid van ons zonnestelsel is van zuiver astronomische aard, omdat Uranus onder invloed staat van ons stelsel voorzover het de omwentelingen van haar fysieke bol rond de zon betreft.

Neptunus daarentegen is in dit zonnemanvantara op grond van haar oorsprong noch lid van ons zonnestelsel, noch van het universele zonnestelsel. Zoals ik in mijn *Beginselen van de Esoterische Filosofie* heb uitgelegd, is ze wat men een ingevangene noemt, en die gebeurtenis heeft in een bepaald opzicht de totale aard van het universele zonnestelsel veranderd; ze zal bij ons blijven tot het karmische moment aanbreekt om ons te verlaten.* Ze is ingevangen in dezelfde zin waarin sommige planeten manen hebben ingevangen. We zouden kunnen zeggen dat in een lang vervlogen tijd een komeet die het echte planeetstadium van evolutie naderde, op haar eigen bestaansgebied de aantrekkingssfeer van het universele zonnestelsel dicht genoeg passeerde om te worden ingevangen, en dat ze zich als gevolg van de wisselwerking van verschillende krachten in een baan om de zon vestigde, en dat vele eonen later onze astronomen haar ontdekten en Neptunus noemden! Neptunus kunnen we terecht als zo'n ingevangen komeet zien. Pluto is eveneens ingevangen.

Zoals eerder besproken, vormen kometen slechts het eerste stadium in de evolutiegeschiedenis van alle planeten en ook van alle zonnen;

---

*Vgl. *De Geheime Leer*, 1:133vn:

De ware oosterse occultist zal beweren dat, hoewel er in ons stelsel veel tot dusver onontdekte planeten zijn, Neptunus niet tot ons stelsel behoort, ondanks zijn schijnbare betrekking tot onze zon en de invloed daarvan op Neptunus. Men zegt dat deze betrekking *māyāvisch*, denkbeeldig, is.

want er zijn planetaire, zonne- en kosmische kometen, d.w.z. kometen die planeten om een zon worden, en kometen die zonnen worden.

Omdat Neptunus een ingevangene is, heeft ze geen rechtstreekse relatie met de twaalf huizen van onze dierenriem zoals de echte planeten van ons zonnestelsel. Niettemin beïnvloedt Neptunus het stelsel als geheel en wel zeer sterk, en ze zal daarmee voortgaan zolang ze een van de hemellichamen blijft die rond de zon wentelen. Niet alleen verandert ze de totale polariteit van het stelsel, maar alleen al daardoor beïnvloedt ze ook alles binnen de zonnekosmos, en oefent daarom – astrologisch gesproken – invloed uit op alle mensen, op alle wezens en dingen op aarde. Toch is het een invloed 'van buitenaf', hoewel natuurlijk strikt karmisch. Neptunus is een zevenvoudige (of twaalfvoudige) levende entiteit en door haar aderen vloeit hetzelfde kosmische levensbloed dat door onze aderen vloeit. Het is net zo'n planeetketen als alle andere hemellichamen, maar we zien slechts de ene bol van haar keten die zich op hetzelfde gebied van waarneming bevindt als wij.

Zo zien we dat alle planeetketens in het hele zonnestelsel, het onze of het universele, samenwerken en elkaar helpen, en dat die ketens die tot het rijk van een bepaalde zon behoren elkaar wederzijds opbouwen – daarbij werken ze alle aan hun gemeenschappelijke bestemming. Ons zonnestelsel is inderdaad vol leven: het is een levend organisme, een organische entiteit.

Aard en kenmerken van de planeten

Want zelfs grote adepten (ingewijden natuurlijk) kunnen, hoewel ze geoefende zieners zijn, slechts aanspraak maken op grondige bekendheid met de aard en uiterlijke vorm van planeten en hun bewoners die tot ons zonnestelsel behoren. Ze weten dat bijna alle planetaire werelden bewoond zijn, maar hebben alleen toegang – zelfs in de geest – tot die van ons stelsel; en ze zijn zich ook ervan bewust hoe moeilijk het is, *zelfs voor hen*, om zich volledig in verbinding te stellen met alleen al de bewustzijnsgebieden *binnen* ons stelsel, die echter verschillen van de bewustzijnstoestanden die op deze bol mogelijk zijn, d.w.z. op de drie gebieden van de keten van bollen boven onze aarde. Een dergelijke kennis en zo'n contact zijn voor hen mogelijk, omdat ze hebben geleerd hoe ze die bewustzijnsgebieden kunnen binnendringen, die zijn afgesloten voor de waarnemingen van gewone mensen; maar al zouden ze hun kennis overdragen, dan zou de wereld er niet wijzer van worden, omdat ze die ervaring van andere waarnemingsvormen mist, die als enige haar in staat zou stellen te begrijpen wat haar werd meegedeeld.

– *De Geheime Leer*, 2:797-8

Iedere planeet verkeert in wezen in een ander evolutiestadium en bezit spirituele eigenschappen die van die van elke andere planeet verschillen; ze heeft haar wortels in haar eigen spirituele gebied, en tijdens de hele evolutiereis van haar huidige pelgrimstocht zal dat ene spirituele gebied niet veranderen. Daarbij komt nog dat de ene planeet wat de tijd van haar evolutie betreft verder kan zijn dan een andere, of daarbij achterblijft, hoewel ze in feite spiritueel hoger of lager kan staan.

Er zijn dus twee manieren om evolutionaire vooruitgang te bekijken: bij de ene gaat het om een oudere hiërarchie van planeten met meer kosmische ervaring; en bij de andere om een planeet die wat kosmische ervaring betreft jonger is, maar die in haar huidige belichaming verder gevorderd kan zijn wat het aantal doorlopen ronden betreft. Zo wordt bijvoorbeeld gezegd dat Jupiter in essentie of in kosmische ervaring spiritueel veel verder is gevorderd dan de planeetgeest van de aarde of van Mars; en toch is Jupiter in dit zonnemanvantara in haar *huidige* belichaming in haar cyclus van zeven ronden minder ver gevorderd dan de aarde in haar eigen cyclus. Bovendien is de aarde, verge-

leken met Mars, in feite een grovere planeet; en ook in evolutie bevindt ze zich op een lager of stoffelijker punt van haar eigen planeetcyclus dan Mars in de hare.

Venus heeft meer ronden doorlopen in *dit* zonnemanvantara dan de aarde en is daarom in dit opzicht verder gevorderd; maar de planeetgeest van de aarde is niettemin spiritueel verder gevorderd omdat hij wat het aantal kosmische manvantara's betreft ouder is.

De basisregel is als volgt: hoe dichter bij de zon, des te verder de planeet is gevorderd in haar evolutie en daarom des te hoger de daarop levende wezens zijn ontwikkeld. Hoe verder van de zon, des te etherischer en in één opzicht spiritueler de planeten zijn, maar minder geevolueerd in hun respectieve planeetmanvantara's.

Daarom is Mars etherischer dan de aarde; Jupiter etherischer dan Mars; en Saturnus etherischer dan Jupiter. Maar Jupiter is in haar planetaire evolutie verder gevorderd dan Saturnus; Mars verder dan Jupiter; de aarde verder dan Mars, en Venus verder dan de aarde.

De reden is dat de zon, terwijl hij het voertuig van een god is, ook in zijn fysieke uitdrukkingsvorm het brandpunt is van de levenskracht van het zonnestelsel, en daarom de plaats waar de polsslag van het leven het sterkst is. We zien dat ook bij mensen: waar de fysieke gezondheid het meest robuust is in de dierlijke zin van het woord, blijft het spirituele gewoonlijk achter. De vergelijking gaat niet geheel op maar geeft de algemene gedachte weer. Heel dicht bij de zon staan, betekent daarom overspoeld worden door fysieke vitaliteit die de zon in een onuitputtelijke stroom uit zijn laagste delen doet vloeien.

De 'mensen' op Venus, bijvoorbeeld, zijn veel intelligenter dan de aardse mensen, maar ze zijn niet even spiritueel of even etherisch – en etherisch en spiritueel betekenen niet noodzakelijkerwijs hetzelfde. Venus is in haar laatste ronde en dat is de reden dat ze, hoewel dichter bij de zon dan de aarde, minder compact is, omdat haar substantie langzaam dematerialiseert naarmate de planeet vordert langs de opgaande boog van haar evolutie.

We nemen de planeet Venus waar, hoewel ze in haar zevende ronde is, terwijl wij nog maar in onze vierde ronde zijn, omdat het fysieke lichaam van Venus zich op ons kosmische gebied bevindt, zij het op het eerste subgebied of in de hoogste toestand van de stof die tot ons gebied behoort. Bedenk dat elk kosmisch gebied van substantie is verdeeld in zeven subgebieden. We bevinden ons allen op het zevende of laagste

kosmische gebied; maar wij van de aarde zijn op het vierde subgebied daarvan.

Wanneer wij van bol D van deze aarde over Venus spreken, hebben we het natuurlijk over bol D van de Venusketen – de bol die wij kunnen zien. Omdat Venus bijna aan het einde van haar bolmanvantara is en al enig licht vanuit zichzelf verspreidt, is het wortelras dat op dit moment op bol D van Venus evolueert, het zesde of zevende van haar huidige zevende bolronde.

De uitspraak dat Venus stoffelijker is dan de aarde moet in die zin worden opgevat dat ze een jongere planeetgeest is, en duidt niet louter op een verschil tussen grove stof en ether – hoewel de stof waarin een planeetgeest zich hult natuurlijk overeenstemt met zijn graad van evolutie. Venus is grover dan de aarde, toch zijn haar mensheden verder ontwikkeld wat de hogere mānasische eigenschappen betreft.* Aan de andere kant is zelfs de stof waaruit bol D van de Venusketen bestaat etherischer dan de stof van bol D van de aardketen en wel omdat Venus zich in haar zevende ronde en de aarde zich in haar vierde ronde bevindt. In feite is de aarde ouder dan Venus en daarom is zelfs de grofste stof van de aarde nu etherischer dan de grofste stof van de Venusketen was toen Venus in *haar* vierde ronde was.

Dat Venus in haar zevende ronde is, wil niet zeggen dat de levensgolven op alle bollen van de Venusketen zich in de zevende ronde bevinden. De levensgolven die op de bollen A, B en C circuleren en ongetwijfeld op één of twee van de hogere bollen, bevinden zich in hun zevende ronde; niettemin zijn de levensgolven op de bollen E, F en G van de Venusketen, evenals haar hoogste bollen, nog niet in hun zevende ronde, omdat de levensenergieën van de zevende ronde van de Venusketen de ronde nog niet helemaal hebben voltooid, want ze zijn slechts door de bollen op de neergaande boog gegaan en hebben bol D van de Venusketen bereikt.

Wanneer de aarde en haar bewoners de zevende ronde zullen hebben bereikt, zullen ze in spiritueel en etherisch opzicht iets hoger staan dan waar de planeet Venus en haar bewoners nu staan. Maar relatief gesproken zullen de aardmensen in die verre toekomst wat intelligentie betreft iets lager staan dan de huidige bewoners van Venus. Intelligentie wordt verkregen door de harmonische vereniging van

---

*Vgl. *De Geheime Leer*, 1:667.

geest en stof; dan wordt manas, het kind, geboren uit het element dat latent innerlijk aanwezig is in zowel geest als stof.

Een aantal astronomen hebben op verschillende momenten lichtvlekken op Venus waargenomen, en zij moeten uitstekende waarnemers zijn geweest. Daarnaast is door hun critici verklaard dat als zulke lichten feitelijk zijn gezien, ze niet kunnen worden toegeschreven aan de zon, noch aan weerkaatst licht, maar moeten zijn ontstaan door een of ander vreemd voorval op of in de planeet zelf. En dat is juist, want er zijn gebieden op Venus waarvan men waarschijnlijk eens zal ontdekken dat ze kunstmatig worden verlicht.

Bovendien zendt Venus, omdat ze zich in haar laatste of zevende ronde bevindt, een aurisch licht uit dat voor onze ogen zichtbaar is. Enkele astronomen hebben dit waargenomen; sommigen hebben geprobeerd het mogelijke bestaan ervan te ontkennen omdat ze het niet kunnen verklaren. Dat licht komt echter niet van haar 'goddelijke' bewoners – men zou ze alleen voor de vorm goddelijk kunnen noemen – die verstandelijk veel goddelijker zijn dan wij, al zijn ze grover. De 'fosforescentie' komt voort uit de levenskracht van de planeet zelf. De aarde zal tegen het einde van haar zevende ronde waarschijnlijk iets helderder zijn dan Venus nu.

In werkelijkheid wordt elke op zichzelf bestaande entiteit, van atoom tot god, waaronder alle entiteiten op aarde en de andere planeten en op en in de zonnen, omgeven door een aurische atmosfeer die als licht wordt gezien door hen die het waarnemingsvermogen daarvoor hebben ontwikkeld. Het feit alleen dat wij dat licht niet kunnen zien, geeft ons niet het recht het bestaan ervan te ontkennen. De zon is in zijn stralenpracht een voorbeeld van een hemellichaam waarvan we het licht waarnemen. Verder zou ieder mens, als we ogen hadden om het te zien, een bol van licht lijken – licht dat uit ieder deel van zijn lichaam straalt, uit zijn ogen, uit zijn mond, uit zijn hele huid. Iedere planeet wordt op dezelfde manier omgeven door een aura van licht. Zelfs de maan, al is ze een dood lichaam, is omgeven door haar eigen fosforescerende licht; net zoals stof in ontbinding soms fosforesceert, hoewel dit gewoonlijk aan een andere oorzaak wordt toegeschreven. Hoe het ook zij, iedere op zichzelf bestaande entiteit straalt voortdurend energie uit, en licht is slechts een vorm van energie; als we deze energie visueel konden waarnemen, zouden we licht zien.

Dit doet denken aan het oude boeddhistische gezegde:

Stralende Venus trilt ver weg,
Het hogere zelf van de aarde,
En raakt ons met slechts één vinger aan.

Venus is een heel interessante planeet. Ze is waarschijnlijk op een aantal manieren heel nauw verbonden met de aarde; en er is gezegd dat waar Venus naartoe gaat, de aarde ook naartoe gaat, en omgekeerd. Het wordt als volgt geformuleerd in *De Geheime Leer* (2:31, 33):

Venus is de meest occulte, machtige en mysterieuze van alle planeten; haar invloed op en relatie met de aarde treedt het meest op de voorgrond. . . .

Volgens de occulte leer is deze planeet de *oervorm* van onze aarde, en haar spirituele prototype. . . .

'Elke zonde die op aarde wordt begaan, wordt gevoeld door Uśanas-Śukra. De goeroe van de daitya's is de beschermgeest van de aarde en de mensen. Elke verandering op Śukra wordt gevoeld op en weerspiegeld door de aarde.'

Als we nadenken over de evolutionaire status van planeten, moeten we het spirituele niet verwarren met het etherische. Etherische zaken behoren tot de stof; spirituele zaken tot de geest. De bewoners van de aarde zijn spiritueler dan de bewoners van Saturnus en Jupiter, omdat ze meer geëvolueerd zijn, verder op het pad, hoewel de bewoners van Saturnus en Jupiter veel etherischer zijn dan wij. Onze mensheid en onze aarde bevinden zich in de opgaande fase van de cyclus, beginnen aan de lichtende boog; naarmate we spiritueel vooruitgaan, zullen dus onze aarde en wijzelf ook vooruitgaan in die zin dat we etherischer worden.

Deze opmerkingen worden gemaakt met het oog op de verschillende posities die de diverse planeten op de evolutieladder innemen. Er is een andere manier om het onderwerp spiritualiteit met betrekking tot de planeten te bekijken en deze betreft wat we hun *essentiële* spiritualiteit zouden kunnen noemen. Zo zouden Saturnus of Jupiter in wezen een spiritueler svabhāva kunnen hebben dan de planeten dichter bij de zon, hoewel deze laatste, zoals gezegd, in hun evolutie verder zijn gevorderd. Het is zoiets als bij twee mensen: de ene, van wie de svabhāva minder spiritueel is, kan zich niettemin in zijn eigen evolutie op een kleine opgaande boog bevinden, terwijl de essentieel spirituelere mens op zijn evolutiereis een kleine neergang kan doormaken.

Er is al op de algemene regel gewezen dat hoe dichter een planeet zich bij onze zon bevindt, des te grover en compacter ze fysiek is. Als een binnenplaneet minder compact is dan een buitenplaneet, betekent

dit dat de binnenplaneet in haar planetaire evolutie een verder gevorderd stadium heeft bereikt. Bovendien trekken de planeten dichter naar de zon naarmate ze ouder worden. Hoewel de zon de woonplaats is van een god, is zijn vitale, magnetische en elektrische kracht voorzover het de stof betreft niettemin zo enorm vergeleken met de betrekkelijk nietige lichamen van de planeten, dat deze alleen al door zijn omvang de lichamen van de planeten grover maakt.

Vergeet niet dat onze fysieke zon die bol van de zonneketen van twaalf bollen is die overeenkomt met onze bol D van de aardketen. De substantie van deze fysieke zon, of zon van het vierde gebied, is de prakriti van dit kosmische gebied in zijn hoogste drie subgebieden of elementen; dat wil zeggen dat het hart van onze zichtbare zon een deel is van de moedersubstantie van dit laagste kosmische gebied, en dat hart wordt omringd door zijn sluier van substanties, en deze wordt op zijn beurt omringd door *zijn* sluier van substanties – de derde naar omlaag op de schaal. En deze laatste sluier is de verblindende aurische stof die de zon omgeeft. We kunnen een analogie trekken tussen de drie zonnesubstanties en de hoogste drie beginselen in de mens: het hart van onze zon komt overeen met onze ātman, zijn sluier met onze buddhi en de volgende lagere sluier met ons manas.

Alle planeten doorlopen hun fase van stoffelijk bestaan, staan aan verleidingen bloot, net als wij van de aarde, vroeger en in de toekomst. Hoe hoger een planeet zich bevindt op de ladder van het bestaan, hoe minder zijwegen of kronkelpaden er natuurlijk zijn die de entiteiten op hun lange pelgrimstocht volgen. Er zijn planeten geweest waarvan de mensheden zijn 'mislukt', in die zin dat zulke planeten met hun krioelende mensheden niet zijn geslaagd en achteruitgingen – het was karma, een deel van het ontvouwen van hun evolutie dat zich zo voltrok. Maar deze gevallen zijn zeer zeldzaam.

Mercurius komt net uit de obscuratie tevoorschijn om aan haar laatste of zevende ronde te beginnen. Deze planeet is zelfs nog geheimzinniger dan Venus, en werd bij vele volkeren uit de oudheid nauw verbonden met de mysterieleringen over de toestanden na de dood. De Sanskrietnaam voor Mercurius is Budha (wijsheid), en de Grieken noemden deze planeet Hermes, die speciaal een toeziend oog houdt op de mystici, en de zielen naar de onderwereld 'begeleidt'.*

---

*Vgl. *Beginselen van de Esoterische Filosofie*, hfst. 18.

De Geheime Leer, (2:48-9) bevat deze verhelderende passage:

De mensen van Budha (Mercurius) zijn overdrachtelijk gesproken *onsterfelijk* door hun wijsheid. Dit wordt geloofd door allen die aannemen dat elke ster of planeet wordt bewoond. . . . Omdat de maan lager in rang is dan zelfs de aarde, om nog maar niets te zeggen over andere planeten, kunnen de aardse mensen die door haar zonen – de maanmensen of 'voorvaderen' – uit haar omhulsel of lichaam werden voortgebracht, niet onsterfelijk zijn. Ze kunnen niet verwachten werkelijke, zelfbewuste en intelligente mensen te worden, tenzij ze door andere scheppers, om zo te zeggen, worden *voltooid*. In de purāṇische legende is de zoon van de maan (*Soma*) daarom *Budha* (Mercurius), 'de intelligente' en de wijze, omdat hij de afstammeling is van Soma, de 'heerser' van de zichtbare maan, niet van Indu, de fysieke maan. Mercurius is dus in overdrachtelijke zin de oudere broer van de aarde – als het ware haar stiefbroer, de afstammeling van de *geest* – terwijl zij (de aarde) het nageslacht van het *lichaam* is.

De binnenplaneet van Mercurius, Vulcanus, zoals de astronomen dit voor hen hypothetische hemellichaam hebben genoemd, heeft haar baan tussen Mercurius en de zon. Volgens de esoterische leringen werd ze praktisch onzichtbaar gedurende het derde wortelras na de val van de mens tot fysieke voortplanting. Omdat we nu op de opgaande boog de graad van gebiedsontwikkeling hebben bereikt die overeenkomt met die van het derde wortelras, moet de planeet Vulcanus zich binnen een betrekkelijk korte cyclische periode weer gaan vertonen. Zelfs nu, terwijl ze in het algemeen onzichtbaar is door wat we haar etherische toestand kunnen noemen, zou men haar – als men met een telescoop naar haar zoekt – onder gunstige omstandigheden kunnen zien als ze de zonneschijf passeert.

Op 26 maart 1859 namen astronomen een donker hemellichaam waar dat zich voorbij de zonneschijf bewoog; dat lichaam is sindsdien echter niet meer gezien. Toch zijn er andere redenen, zoals de afwijkingen in gedeelten van de baan van Mercurius, die sommige astronomen ervan hebben overtuigd dat er werkelijk een binnenplaneet van Mercurius bestaat. Vulcanus is in zekere zin psychisch de hoogste van de zeven heilige planeten, hoewel ze niet de kleinste dichtheid heeft.

Wat de planeet Mars betreft, haar fysieke bol is jonger dan de aarde, maar op dit moment verkeert ze in obscuratie. Ze is meer dan alleen 'in slaap', want de overgrote meerderheid van haar levende entiteiten heeft zich naar hogere bollen van de planeetketen Mars begeven. Bepaalde

wezens bleven daar echter achter toen haar bol D in obscuratie ging. Dat zijn de śishṭa's, 'overblijvers', d.w.z. degenen die op een planeet dienen als levenszaden, totdat de terugkerende levensgolf in het volgende bolmanvantara deze wachtende lichamen vindt, die gereed zijn om in gebruik te worden genomen. Op het ogenblik hebben de vitale essenties van de planeetketen Mars haar fysieke bol D verlaten, omdat ze hun derde ronde daarop hebben beëindigd en naar haar andere bollen zijn gegaan. Er is een mysterie verbonden aan Mars en daarom noemt HPB in een bepaalde passage* over de zeven heilige planeten er slechts vier (Saturnus, Jupiter, Mercurius en Venus) en zinspeelt alleen op drie andere. Evenals de zon en de maan, die plaatsvervangers zijn voor twee verborgen planeten, behoort Mars – tot op zekere hoogte – tot die categorie.

Vaak komt het onderwerp naar voren of er leven is op de verschillende planeten van ons zonnestelsel, d.w.z. diverse rijken die overeenkomen met de rijken op aarde. Hoe zou er zoiets als materie kunnen zijn zonder leven? Hoe zouden de samenstellende elementen van een entiteit of wezen bijeen kunnen blijven als er niet een eenmakende en samenbindende energie zou zijn? Die energie is leven. De stof zelf is verdicht leven, vast geworden elektriciteit, en elektriciteit is slechts een vorm van leven. Er bestaat nergens zoiets als levenloze substantie. Er is niet eerst stof en dan leven als de tere vrucht daarvan, maar het leven komt eerst, universeel leven; en de stof verschijnt slechts nu en dan als een paddestoel die plots uit de grond opschiet.

Op onze kleine hoop stof die we aarde noemen, zien we niets dan materie, die in werkelijkheid het meest onsubstantiële is dat het intellect zich kan voorstellen. Wij geven er de belangrijkste plaats aan als de basis van het heelal, terwijl de stof in werkelijkheid maar een voorbijgaande fase van het leven is. Bedenk eens wat stof is, voornamelijk gaten, holten, lege ruimten, niet meer dan een spel van kosmische energieën, schuim op de Wateren van de Ruimte en even onbestendig en vergankelijk. Leven-Bewustzijn-Substantie, het kosmische drietal, is één: geen drie dingen, geen drie essentiële entiteiten, maar één met drie gezichten.†

Op alle planeten zijn er levensfasen, net als hier op onze eigen

**De Geheime Leer*, 1:635.

†Deze gedachte vormt de basis van de christelijke drie-eenheid: niet drie goden, maar één God, en toch in werkelijkheid drie 'personen' – wat een feit is als men het goed begrijpt, maar een dwaas woordenspel als het niet wordt begrepen.

planeet, de ouder van onze fysieke lichamen. Op elk ervan is of komt er een opeenvolgende reeks van opklimmende graden van entiteiten: drie elementalenrijken, een mineralenrijk, iets dat overeenkomt met ons plantenrijk, en ook iets overeenkomend met ons dierenrijk, en op enkele van de planeten een rijk dat overeenkomt met de mensheid. Want het leven zelf is overal omdat het de basis van de dingen is: het is zwaartekracht, het is samenhang, gedachte, lichaam, geest, verstand, ego – het is alles. *De Geheime Leer* (1:163) zegt het als volgt:

> De grootste verwaandheid van onze tijd is dat men weigert toe te geven dat er in het hele zonnestelsel andere redelijk denkende wezens op het menselijke gebied zijn dan wijzelf. De wetenschap heeft alleen het recht te beweren dat er geen onzichtbare intelligenties onder dezelfde omstandigheden als wij leven. Ze kan niet zomaar de mogelijkheid ontkennen van het bestaan van werelden binnen werelden, onder omstandigheden die volkomen verschillen van die in onze wereld, noch kan ze ontkennen dat er een zekere beperkte communicatie kan bestaan tussen sommige van die werelden en de onze.

En verder in Deel 2 op blz. 798, voetnoot:

> Geen enkel atoom in de hele Kosmos is zonder leven en bewustzijn; hoeveel te meer geldt dat dan voor zijn machtige bollen? – hoewel zij verzegelde boeken blijven voor ons mensen die zelfs in het bewustzijn van de levensvormen die het dichtst bij ons staan nauwelijks kunnen binnendringen?

Mensen zijn maar al te zeer geneigd te denken dat het leven op andere planeten (als men al erkent dat het bestaat) net is als op aarde, zodat de 'mensen' op Jupiter bijvoorbeeld lichamen van menselijk vlees zouden hebben en onze soort lucht zouden inademen. Enig nadenken toont aan dat zo'n gevolgtrekking onzinnig is. De bewoners van de andere planeten – planeten die nu bewoond zijn – moeten vormen hebben die nauw verband houden met, en door evolutie zijn aangepast aan *hun* planeet. Ze zouden inderdaad een grote verscheidenheid tonen en we zouden misschien niet zo gemakkelijk accepteren dat deze wezens intelligentie, gevoel en bewustzijn hebben. Sommigen zijn misschien plat, anderen bolvormig en weer anderen lang; de bewoners van Mercurius lijken misschien nog het meest op ons, terwijl die van Jupiter waarschijnlijk het meest van ons in vorm verschillen. De bewoners van Venus, die op het ogenblik een bewoonde planeet is, zijn astraal en eivormig. Venus staat hoger dan de aarde: zowel in natuurlijke als spirituele zin. De be-

woners van sommige planeten bewegen zich zwevende, terwijl die van andere planeten van onze zonnefamilie zich helemaal niet bewegen: ze zijn statisch, ongeveer zoals de bomen bij ons, en toch zijn het hoogst intelligente, bewuste wezens.

De bewoners van andere planeten zouden ons als monsters voorkomen, eenvoudig omdat ons begrip te zwak is om de geschiedenis van hun evolutie te vatten – en feitelijk begrijpen wij wat dat betreft zelfs de geschiedenis van onze eigen evolutie niet. Aan de andere kant zouden wij mensen van de aarde, bijvoorbeeld, de bewoners van Mercurius ontwikkelde beesten toeschijnen, weerzinwekkend van vorm en afschuwelijk door de manier waarop we van onze vermogens gebruikmaken.

De bewoners van Jupiter zijn veel etherischer in hun fysieke bouw en weefsels dan die van de aarde of van Venus, maar veel minder ontwikkeld dan beide. We zouden ze kunnen beschrijven als lucht- of vuurvormig; reusachtige wezens die zich op hun eigen planeet even volmaakt thuis voelen als wij op de onze. De omstandigheden op Jupiter zijn zoals die heersen op een planeet die door een fase van evolutie gaat die de Ouden het 'element vuur' zouden hebben genoemd. Ze heeft nu echter dat stadium bijna voltooid en is zeer dicht genaderd tot de kritieke lijn die dat scheidt van het element lucht.*

Er zijn enkele wonderlijke mysteries verbonden met Jupiter. Het is een van de minst dichte planeten van ons zonnestelsel en wordt wat fysieke ijlheid betreft alleen overtroffen door Saturnus. Fysiek gesproken lijken veel van haar eigenschappen sterk op die van de zon; in feite is Jupiter een kind-zon, in de zin van een 'kleine' zon. Er is vloeistof op Jupiter, maar van een soort die in onze laboratoria niet zou worden herkend. We zouden de alchemie moeten bestuderen en haar beginselen goed moeten kennen om de eigenschappen van deze Jupiter-vloeistof te begrijpen. De atmosfeer van Jupiter is zeer zwaar en zeer dicht ver-

*Vgl. *De Mahatma Brieven*, blz. 181:

'Uw wetenschap heeft, dacht ik, een theorie dat als de aarde plotseling naar bijzonder koude gebieden zou worden verplaatst – bijvoorbeeld door van plaats te verwisselen met Jupiter – al onze zeeën en rivieren plotseling in vaste bergen zouden veranderen; de lucht – of beter gezegd, een deel van de ijle substanties die haar samenstellen – zou door de afwezigheid van warmte uit haar onzichtbare fluïdische toestand worden omgezet in vloeistoffen (die nu op Jupiter bestaan, maar waarvan men op aarde geen idee heeft). Stel u de *omgekeerde* toestand voor, of probeer u die in te denken, en u heeft de toestand zoals die op het ogenblik op Jupiter bestaat.'

geleken met die van de aarde. Ze heeft een betrekkelijk zware kern, maar van vloeibare aard.

Het licht dat we van Jupiter ontvangen is bijna geheel en al weerkaatst zonlicht; maar het is in geringe mate ook het gevolg van de gloeiing van die planeet. Dit gloeien komt echter niet door haar hoogontwikkelde stadium, maar is toe te schrijven aan haar vurige aard. Met andere woorden, haar eigen licht heeft een fysieke oorzaak, terwijl het licht van planeten zoals Venus in zekere mate te danken is aan een aurisch licht dat zijzelf uitstralen.

In een van zijn brieven aan A.P. Sinnett* spreekt KH over de krachtige invloed van een rāja-zon op Jupiter; en over het feit dat deze zon nog niet is wat de astronomen als een fysiek lichaam zouden beschouwen. Als ze hem met behulp van hun instrumenten zouden kunnen zien, zouden ze hem waarnemen als een punt dat praktisch geen afmetingen heeft – een layacentrum voorzover het het fysieke gebied van ons zonnestelsel betreft, en toch is deze rāja-zon zeer veel groter in omvang dan Jupiter. Hun nauwe band is van grote invloed op het vraagstuk van de zogenaamde 'fysieke kenmerken' van het oppervlak van Jupiter, in het bijzonder de dichte, verhullende deken van 'damp' die haar volgens de astronomen zou omgeven.

---

*Vgl. *De Mahatma Brieven*, blz. 181:

'Ons hele stelsel verandert onmerkbaar van plaats in de ruimte. Omdat de relatieve afstand tussen de planeten steeds gelijk blijft, en op geen enkele manier wordt beïnvloed door de verplaatsing van het hele stelsel, en omdat de afstand tussen dit laatste en de sterren en andere zonnen zo onmetelijk is dat er in honderden, ja duizenden jaren slechts weinig, zoal enige, waarneembare verandering wordt teweeggebracht, zal geen astronoom deze *met de telescoop* waarnemen vóór Jupiter en nog enkele andere planeten, waarvan de kleine lichtpunten nu miljoenen en miljoenen sterren (op 5.000 of 6.000 na) voor ons gezicht verbergen, ons plotseling een kijkje geven op enkele rāja-zonnen die zij nu verbergen. Er staat zo'n koningsster precies achter Jupiter, die geen sterfelijk oog in deze, onze ronde ooit heeft gezien. Zou ze wel kunnen worden waargenomen, dan zou ze door de beste telescoop, met een sterkte die haar middellijn tienduizend keer vergroot, toch een klein puntje zonder afmeting lijken, dat door de helderheid van elke planeet in de schaduw wordt gesteld; niettemin is deze wereld duizenden keren zo groot als Jupiter. De heftige beroering van haar atmosfeer en zelfs haar rode vlek die de laatste tijd de wetenschap zo nieuwsgierig maakt, zijn het gevolg – (1) van die verplaatsing en (2) van de invloed van die rāja-ster. Op haar huidige plaats in de ruimte, hoe onwaarneembaar klein ze ook is, zetten de metaalachtige substanties waaruit ze in hoofdzaak is samengesteld uit en gaan langzamerhand over in een ijl fluïdum – de toestand van onze eigen aarde en haar zes zusterbollen vóór de eerste ronde – en gaan deel uitmaken van haar atmosfeer.'

Men moet bedenken dat elke bol van een planeetketen tijdens zijn bolmanvantara door een dikke sluier van meteoorstof is omgeven; deze is grotendeels zeer fijn verdeeld, maar een deel ervan bestaat uit min of meer grote stukken. Neem Venus bijvoorbeeld, of Mercurius: elk is omgeven door haar eigen sluier van meteoorstof, die in één opzicht als stootkussen werkt en zo een bescherming vormt voor de planeet. Daarom zien we niet het ware gezicht van Venus of Mercurius. Bol D van Mars – die we zien – heeft op dit moment niet zo'n sluier, omdat de vitale essentie van die planeetketen bol D heeft verlaten en naar haar hogere bollen is overgegaan.

De sluier van meteoorstof is het toneel van zeer sterke elektromagnetische krachten die voortdurend actief zijn. Dit 'meteorische continent' dat onze eigen bol omgeeft, is verantwoordelijk voor ongeveer zeventig procent van onze warmte. Uit het hart van de zon emaneren krachten die de meteorische sluier bereiken die de aarde omgeeft, en wekken elektromagnetische stromen op die een deel van onze meteorologische verschijnselen voortbrengen. Zulke dingen als stormen worden veelal veroorzaakt door elektromagnetische actie en reactie tussen de inherente prāṇa of de levenskrachten van de aarde en haar meteorische continent – een feit waar KH in dezelfde brief (blz. 175) op wees toen hij schreef dat 'elke atmosferische verandering en verstoring is toe te schrijven aan het gecombineerde magnetisme van de twee grote massa's waartussen onze atmosfeer wordt samengedrukt.'

Er is een nauwe analogie tussen de spoel van een dynamo en de aarde die draait binnen het haar omgevende continent van kosmisch stof. Zoals gezegd zijn de grote klimatologische veranderingen op aarde, zoals ijstijden, een rechtstreeks gevolg van dit continent van kosmisch stof. Zelfs zulke dingen als stormen, onweer, en zware regens, het noorderlicht en het zuiderlicht, en de veranderingen in temperatuur, kunnen in laatste instantie worden teruggevoerd tot de elektromagnetische uitwisselingen tussen de aarde zelf en dit bolvormige continent of deze sluier van meteoorstof.

De geheimen van de ware aard, bouw, kenmerken en bewegingen van de planeten van ons zonnestelsel zijn nog niet ontdekt. Eens zullen de astronomen tot de ontdekking komen dat deze bewegingen, zoals men ze nu begrijpt, grotendeels māyāvisch, illusoir zijn, hoe vreemd dat misschien ook klinkt.

Asteroïden, meteoren en kosmisch stof

Nog niet alle planeten binnen de baan van Mercurius, of zelfs binnen de baan van Neptunus zijn ontdekt, hoewel men een sterk vermoeden van hun bestaan heeft. Wij weten dat die bestaan en *waar* ze bestaan; en dat er ontelbare planeten zijn 'uitgebrand', zeggen zij – *in obscuratie*, zeggen wij; planeten in wording en nog niet lichtgevend, enz. . . . De wetenschap zal van bepaalde planeten geluiden *horen* voor zij ze *ziet*. Dit is een *profetie*.

– *De Mahatma Brieven*, blz. 183-4

Wat is de aard en de bestemming van de asteroïden die om de zon draaien tussen de banen van Jupiter en Mars? In het kort gezegd zijn het de overblijfselen van dode werelden, hoewel het misschien dichter bij de waarheid is om te zeggen: de overblijfselen van *een* dode wereld, een dode maan, de ouder van een toen toekomstige planeetketen. De grote kloof tussen Mars en Jupiter, die nu voor een deel wordt bezet door de asteroïden, zal de plaats worden van de baan van een planeet die zich op dit moment al op de neergaande boog bevindt en uit de meer etherische en daarom onzichtbare gebieden naar dit fysieke gebied van ons heelal komt. Deze nieuwe planeet zal in de loop van haar verstoffelijking tot een fysieke planeet die min of meer lijkt op de andere planeten van ons zonnestelsel, het grootste deel van de asteroïden zoals ze nu bestaan in zich opnemen.

Natuurlijk voltrekt de evolutie in het zonnestelsel zich naar menselijke maatstaven zeer langzaam. Het duurt miljoenen jaren voordat deze toekomstige planeet voor het eerst in ons fysieke heelal zal worden waargenomen als een etherisch, doorschijnend lichaam dat enigszins op een komeet lijkt. Voorafgaande aan dit stadium is het een komeet die zich geleidelijk in een elliptische baan om de zon vestigt, in de ring die nu door de asteroïden wordt bezet.

Voordat onze aarde aan haar eerste ronde in deze planeetketen begon, zocht ook zij haar baan (maar iets verder van de zon dan waar ze nu staat), die toen was bezet door grote aantallen asteroïde-achtige lichamen, elk ervan een minuscule planeet, sommige groot en andere klein. In veel gevallen waren het overblijfselen van de aarde in een vroeger manvantara, zelfs voordat de maan een levende planeet was.

Alle meteorieten, meteoren – met andere woorden, al het interkosmische stof – zijn slechts het puin, het restant van oude en dode werelden. Hun bestemming is een of andere kosmische afvalhoop, waar ze zullen uiteenvallen en zullen worden vermalen in de verbazingwekkende laboratoria van de natuur.

Ieder mathematisch punt, en dus ieder atoom materie, elk elektron van ieder atoom, is eenvoudig een monade die een tijdelijk stadium van haar eeuwenlange evolutionaire pelgrimstocht doorloopt, en dit stadium houdt in dat ze zich manifesteert als een deeltje stoffelijke substantie. In de verre toekomst zal elk van deze monaden een volledig ontwikkelde god zijn geworden; maar vóór ze het goddelijke stadium bereikt, zal ze alle tussenliggende stadia moeten doorlopen, en één daarvan is het mentale. Elk deeltje substantie, hoe grof het op een bepaald moment misschien ook is, is op weg om mānasische substantie te worden.* Bedenk dat stof en energie – geest en substantie – fundamenteel één zijn; daarom is stof slechts één fase van bepaalde menigten monaden, die nu het stof-stadium van hun lange evolutiereis doorlopen.

Meteorieten zijn eenvoudig oude materie die bezig is uiteen te vallen tot kosmisch stof, om later te worden gebruikt bij de opbouw van andere nieuwe werelden. Maar ieder atoom waaruit een meteoriet bestaat, zal na verloop van tijd, terwijl de evolutie zich door de kosmische perioden heen voortzet, een denkende entiteit worden.

Terugkomende op de aard en eigenschappen van de asteroïden, kunnen we zeggen dat, terwijl de meerderheid ervan fragmenten zijn van een vroegere planeet die haar baan had tussen Jupiter en Mars, duizenden ervan door verschillende invloeden tot elkaar zijn aangetrokken, zodat ze nu om de zon cirkelen in de ruimte die door de zwerm asteroïden wordt bezet.

Tot zover verschilt de esoterische leer niet wezenlijk van die van de moderne wetenschap, hoewel veel astronomen betwijfelen of de meerderheid van deze asteroïden fragmenten van een ontplofte of uiteengevallen planeet kunnen zijn, kennelijk omdat zo'n ontploffing geen passende verklaring zou geven voor hun huidige grote aantal en de wirwar van hun banen die onderling zoveel verschillen.

In feite zijn een groot aantal asteroïden ingevangenen uit de peilloze

---

*Vgl. *De Oceaan van Theosofie* van W.Q. Judge, hfst. 8.

diepten van de ruimte, fragmenten van werelden die vroeger in andere zonnestelsels bestonden dan het onze; en deze fragmenten hebben bijna ontelbare eeuwen door de interstellaire ruimte gezworven tot ze door onze zon en zijn familie van planeten werden ingevangen.

Wanneer de planeet in wording een voldoende graad van verstoffelijking heeft bereikt, zal ze langzaam de meeste van deze om onze zon zwermende asteroïden in zich opnemen, die haar op deze manier helpen haar toekomstige fysieke lichaam op te bouwen.

Er is een zekere overeenkomst tussen de manier waarop een planeet meteoren uit de ruimte aantrekt (zoals onze aarde dagelijks met miljoenen doet) en de manier waarop het menselijk lichaam voortdurend miljoenen levensatomen tot zich trekt, ze tijdelijk onderdak geeft en ze dan uitstoot wanneer ze hun dienst hebben gedaan, waarna ze weer door een ander lichaam worden aangetrokken. Zo volgen de levensatomen hun omzwervingen of transmigraties zowel door de verschillende bestaansgebieden als door de ruimten of sferen van elk van deze gebieden.

Deze asteroïden zijn naar deze zone van het zonnestelsel aangetrokken als gevolg van de zich reeds manifesterende psycho-elektromagnetische aantrekking van de planeet die bezig is zich te manifesteren en haar baan zal krijgen tussen Jupiter en Mars. Dit feit duidt op een vroegere karmische band tussen de planeet in wording en al deze of de meeste van deze asteroïden.

Een intrigerende passage in *De Geheime Leer* (2:796-7) slaat o.a. op het onderwerp asteroïden:

> Als we denken aan een *aantal* bewoonde '*werelden*', stellen we ons – misschien onbewust – voor dat deze lijken op de bol die wij bewonen en die is bevolkt door wezens die min of meer op ons lijken. En daarmee volgen we slechts een natuurlijk instinct. Inderdaad, zolang het onderzoek beperkt blijft tot de levensgeschiedenis van deze bol, kunnen we met enig voordeel over deze kwestie speculeren en ons afvragen wat de '*werelden*' waren waarover in alle oude geschriften van de mensheid wordt gesproken, en enige hoop hebben dat we tenminste een begrijpelijke *vraag* stellen. Maar hoe weten we (*a*) welke soort wezens de bollen in het algemeen bewonen; en (*b*) of *zij*, die planeten besturen die hoger staan dan de onze, niet *bewust* dezelfde invloed op onze aarde uitoefenen die wij op de lange duur *onbewust* uitoefenen – zeg op de kleine planeten (planetoïden en asteroïden) – door onze aarde in stukken te verdelen, kanalen te graven en daardoor ons klimaat volledig te veranderen. Natuurlijk kunnen de *planetoïden* evenmin als de vrouw van Caesar

door onze argwaan worden beïnvloed. Ze staan te ver weg, enz. Omdat we echter in de esoterische sterrenkunde geloven, zijn we daar niet zo zeker van.

Er zou heel wat meer over deze zaken kunnen worden gezegd, maar omdat ze betrekking hebben op buitengewoon moeilijke aspecten van de leer van de sferen, is het voldoende hier te zeggen dat er nergens in het heelal iets per ongeluk of toevallig gebeurt, hetzij in het groot of in het uiterst kleine. Alles verloopt volgens strikte regels of karmische processen, die hun oorsprong moeten hebben in intelligenties die de magnetische relaties tussen wezens en wezens, dingen en dingen, leiden en besturen.

De maan

Wanneer een planeetketen in haar laatste ronde is, zendt haar bol 1 of A, voordat deze tenslotte *afsterft*, al zijn energie en 'beginselen' naar een neutraal centrum van latente kracht, een 'layacentrum', en bezielt daardoor een nieuwe kern van ongedifferentieerde substantie of stof, d.w.z. wekt deze op tot werkzaamheid of schenkt haar leven. Stel dat een dergelijk proces in de 'planeet'keten van de maan heeft plaatsgehad; . . . Dan zal men zich nu gemakkelijk kunnen voorstellen dat bol A van de maanketen, bol A van de aardketen bezielt en – sterft; dat daarna bol B van eerstgenoemde zijn energie naar bol B van de nieuwe keten overbrengt; dat dan bol C van de maanketen als nakomeling bol C van de aardketen schept; dat vervolgens de maan (onze satelliet) al haar leven, energie en vermogens laat overgaan naar de laagste bol van onze planeetketen – bol D, onze aarde – en dat zij, nadat ze deze naar een nieuw centrum heeft overgebracht, praktisch *een dode planeet* wordt, waarvan de aswenteling vanaf de geboorte van onze bol bijna heeft opgehouden. De maan is nu het koude overblijfsel, de schaduw die wordt gesleept achter het nieuwe lichaam waarin haar levenskrachten en 'beginselen' zijn overgegaan. Ze is gedoemd om tijdperken lang de aarde te blijven volgen, om door haar nakomelinge te worden aangetrokken en deze aan te trekken. Voortdurend door haar kind *gevampiriseerd*, wreekt ze zich door dit geheel te doordrenken met de verderfelijke, onzichtbare en giftige invloed die uitstraalt van de occulte kant van haar natuur. Want ze is een *dood* maar toch een *levend lichaam*. De deeltjes van haar ontbindende lijk zijn vol werkzaam en destructief leven, hoewel het lichaam dat ze hadden gevormd zielloos en levenloos is. Haar uitstralingen zijn daarom tegelijk weldadig en schadelijk – deze situatie heeft haar parallel op aarde in het feit dat gras en planten nergens sappiger en weliger zijn dan op graven, terwijl tegelijkertijd de uitwasemingen van het kerkhof en van lijken dodelijk zijn. En evenals alle lijken etende boze geesten of vampiers is de maan de vriendin van de tovenaars en de vijand van degenen die niet waakzaam zijn. . . .

Zo is de maan, beschouwd van sterrenkundig, geologisch en natuurkundig standpunt. Haar metafysische en psychische natuur moet in dit boek een occult geheim blijven, . . . – *De Geheime Leer*, 1:185-6

De maan is de Heer en Schenker van Leven genoemd; ze is ook een dode planeet en de voortbrenger van de dood genoemd. Zijn deze uitspraken met elkaar in strijd of is het meer in overeenstemming met de

waarheid om te zeggen dat ze twee kanten van dezelfde medaille zijn? Het is een feit dat bepaalde geneesmiddelen het leven kunnen verlengen en zelfs terugbrengen, maar bij onjuist gebruik de dood kunnen veroorzaken en ziekte kunnen verwekken. Voedsel kan doden en toch houdt voedsel ons in leven. Het leven is vol schijnbare tegenstrijdigheden die in werkelijkheid paradoxen zijn.

Als schenker van zowel fysiek als astraal leven is de maan ook de overbrenger van de lagere mentale en psychische vitaliteit. Maar ze heeft ook alle krachten van de dood in zich. Ze is een ontbindend lichaam. Elk atoom dat de maan verlaat, snelt naar de aarde, doordrenkt van maaninvloeden. De invloed van de maan is in deze opzichten verderfelijk en zelfs dodelijk. En toch, als het mogelijk zou zijn de maan plotseling van de hemel te verwijderen, haar en haar invloed teniet te doen, zouden we binnen vierentwintig uur negenennegentig procent van ons planten- en dierenleven, waaronder de mens, zien wegkwijnen en sterven. Tegelijkertijd zouden we plotseling eigenaardige en abnormale soorten gewas zien opschieten. Liefde, bijvoorbeeld, schenkt leven, maar liefde kan ook de dood brengen. De vitaliteit van de maan stimuleert niet alleen de grovere vormen van ons fysieke bestaan, maar kan door dezelfde activiteit ook verval en ziekte veroorzaken in andere delen van de menselijke constitutie.*

Men heeft onze maan ook wel de wachter op de drempel van deze aarde genoemd, vergelijkbaar met het kāmarūpische spook dat de mens in bepaalde ongelukkige gevallen achtervolgt, wanneer het vorige leven (of de vorige levens) sterk was beïnvloed door kwalijke gedachten en hartstochten. Zoals een wachter, wiens hele wezen verdorven is

---

*Vgl. *De Geheime Leer*, 1:422-41; zie ook blz. 592-3 waar HPB commentaar geeft op de 'zenuw-ether' van dr. Richardson:

'Deze 'zenuw-ether' is het laagste beginsel van de oer-essentie, die het *leven* is. Hij is *dierlijke vitaliteit*, die door de hele natuur is verspreid en die werkt naargelang van de omstandigheden die hij bij zijn activiteit aantreft. Hij is geen 'dierlijk product', maar het levende dier, de levende bloem of plant zijn *zijn* producten. De dierlijke weefsels nemen die zenuw-ether alleen op overeenkomstig hun meer of minder ziekelijke of gezonde toestand – zoals ook geschiedt door de *fysieke* stoffen en structuren (*in hun oorspronkelijke toestand – nota bene*) – en vanaf het moment van de geboorte van de entiteit regelt, sterkt en *voedt* hij ze. Hij daalt in grotere hoeveelheid neer op de planten in de *sushumna*-zonnestraal die de maan verlicht en voedt, en door haar stralen wordt zijn licht uitgestort over mens en dier en doordringt deze. Dit geschiedt meer gedurende hun slaap en rust dan wanneer ze volledig actief zijn.'

en wiens uitstralingen die van de dood zijn, voortdurend, zij het automatisch, verderfelijke gedachten inblaast en de mens aanzet tot kwaad doen, zo wordt onze aarde door onze maan achtervolgd. Ze is een dood lichaam, een entiteit in een staat van ontbinding, en daarom vol levenskrachten van een lage soort. Juist het leven daarin veroorzaakt haar verval; want een lijk ontbindt door het leven erin dat het doet uiteenvallen. Bij ontbinding manifesteert het leven zich als een desintegrerende in plaats van een vormende en opbouwende energie. Daarom is de maan de wachter op de drempel van de aarde. Ze was onze vroegere woonplaats, die we gedurende vele eeuwen van het maanmanvantara van een kwalijk soort magnetisme hebben doordrongen, en dit magnetisme houdt de maan nog steeds bijeen; en omdat ze door banden van verwantschap tot de aarde wordt aangetrokken, blijft ze onze bol en zijn bewoners achtervolgen. Ze zendt dag en nacht emanaties uit, die zich door magnetische aantrekking razendsnel naar het gelijksoortige op aarde begeven en onze bol geheel en al doordrenken. Haar uitwasemingen zijn schadelijk voorzover het de mens betreft, want ze komen voort uit een ontbindend lichaam. De maan bezit alle psychomagnetische energie van een ontbindend lijk; en omdat ze een kosmisch lichaam is, zijn haar emanaties en stralingskrachten zeer groot.

De kraterachtige patronen op de maan zijn het gevolg van de ontbindingsprocessen die in haar kern ontstaan: puisten als het ware, waardoor inwendige gassen en andere dingen die in de maan ontspringen, vrijkomen en een uitweg vinden door deze zogenaamde kraters. Gezegend zijn de mensheden van die toekomstige tijd waarin de maan tenslotte geheel is verdwenen doordat haar atomen zich in de blauwe ether hebben verspreid.

Als we omhoogkijken naar de met sterren bezaaide hemelruimte, zien we het astrale lichaam, het kāmarūpa, van de fysieke maan die eens bestond, eonen en eonen geleden, en dat fysieke lichaam is nu uiteengevallen in ontastbaar, kosmisch stof. We nemen dit kāmarūpische spook waar, omdat onze fysieke aarde zich op een subgebied hoger bevindt dan dat waarop het fysieke lichaam van de maan was. Als onze wetenschappers door een soort toverkracht naar de maan zouden worden overgebracht, dan zouden ze het, denk ik, hoewel ze haar bijna even duidelijk zouden kunnen zien als onze aarde, niet gemakkelijk vinden om op haar oppervlak rond te lopen, want ze is niet hard genoeg om er gemakkelijk op te kunnen lopen.

Nauwkeuriger gezegd, wij zien niet het fysieke voertuig van de maan die vroeger bestond, toen die maan *leefde* als de vierde bol van haar keten, maar het kāmarūpa van bol D van de vroegere maanketen, omdat wij nu zintuigen bezitten die zich hebben gevormd om waar te nemen wat er plaatsvindt op een subgebied dat één graad boven het subgebied ligt waarop het fysieke lichaam van bol D van de maanketen zich eonen geleden bevond. Met andere woorden, het fysieke voertuig van onze bol D bevindt zich op het astrale subgebied van de bol D van de vroegere maanketen.

Bedenk echter dat er zeven (of twaalf) manen zijn, en elk daarvan is nu het kāmarūpa van haar overeenkomstige bol die nu 'dood' is, verdwenen, ontbonden in zijn samenstellende elementen; en de zes (of elf) andere manen behoren natuurlijk tot de andere en hogere gebieden van de vroegere maanketen, op dezelfde wijze als onze hogere bollen tot de hogere gebieden van onze aardketen behoren.

De maan doorliep haar zeven ronden net zoals onze eigen planeetketen dat zal doen, en aan het eind van haar zevende ronde stierf ze en liet haar fysieke lichaam achter, dat eeuwen geleden in kosmisch stof uiteenviel. Maar de maanketen was geen goede levensketen; het was een verdorven keten, en wij mensen behoren tot degenen die haar zo maakten. Het kāmarūpa van de maan zal zijn uiteengevallen in zijn samenstellende atomen en zijn verdwenen voordat de aarde de zevende ronde heeft bereikt of de laatste stadia van haar evolutie in dit huidige planeet-manvantara.

Zoals gezegd is de maan de heer en schenker van leven, en ook de oorzaak van de dood van mensen en van alle andere organische entiteiten op aarde. De maan heeft ook een duidelijke invloed op ziekteprocessen, omdat ze de oorsprong is van de invloeden waaronder alle ziekten beginnen, hun verloop hebben, tot een hoogtepunt komen en het lichaam doden of het verlaten. Haar emanaties verschaffen als het ware het milieu waarin ziekten hun werk beginnen. Hoe paradoxaal ook, de maan is tevens de bron van genezing, en dit deel van haar vermogen ontleent ze aan de zon; maar het is voor een mens misschien niet zo best de maan te laten genezen. De zon is de grote geneesheer van de aarde en van het zonnestelsel. Toch kan de zon zelf ook doden. Te veel zonlicht is op zichzelf even slecht als helemaal geen zonlicht. En zo is het ook met de maan: te veel maanlicht veroorzaakt rotting, verval en tenslotte de dood. Maar het maanlicht stimuleert ook

de groei als het evenwicht in andere opzichten bewaard blijft.

In oude mythologieën wordt de maan soms de Heer van de Geboorte genoemd, of de Heer van de Voortplanting, en op andere momenten de Maangodin die heerst over de conceptie en de geboorte van kinderen. In sommige landen wordt ze gezien als een overwegend mannelijke invloed, zoals onder de Latijnse volkeren die de maan Lunus noemden; in latere tijden toen het vrouwelijke aspect werd benadrukt, werd ze Luna genoemd. Of de maan, zoals in de hindoelegende, wordt gepersonifieerd als Soma, een mannelijke god, of als Artemis of Diana bij de Grieken en Romeinen, doet er in het geheel niet toe. Het betekent eenvoudig dat in het ene geval de mannelijke invloed meer in het bijzonder de nadruk krijgt in de mythologische verhalen over de maan; en in het andere geval de vrouwelijke.

Omdat de maan zowel de poort tot het leven als tot de dood is, geloofde men in bijna alle landen van de wereld en in alle tijden dat de conceptie en de groei, niet alleen van dieren, maar van alle entiteiten op aarde, rechtstreeks onder invloed van de maan stonden, zowel psychisch als fysiek.

Er zijn aan de invloed van de maan op huwelijk en zwangerschap grote mystieke geheimen verbonden, en HPB zegt ons dat het beter zou zijn voor de mensheid als dit meer zou worden begrepen.* Men kan zeggen dat geen huwelijk zou moeten worden voltrokken bij afnemende maan, maar altijd tussen nieuwe en volle maan, tegen de tijd van de volle maan. Verder zouden huwelijken moeten plaatsvinden in de lente, of het nu op het noordelijk of het zuidelijk halfrond is, en de reden hiervoor is dat dan in de hele natuur het nieuwe leven in alle dingen ontluikt. De oude Attische Grieken hadden zelfs een maand die ze Gamelion noemden, wat huwelijksmaand betekent, overeenkomend met onze januari-februari.

Bovenstaande suggesties slaan ook op alle andere gebieden van menselijke activiteit. Wanneer de omstandigheden geschikt zijn en u tijd heeft om te kiezen, is het altijd beter iets belangrijks, zoals het uitvoeren van een gewichtig plan, het ondernemen van een reis, enz., bij wassende maan te doen. Probeer de 'donkere veertien dagen', zoals de hindoes het uitdrukken, te vermijden, wat de periode van de afnemende maan is. Begin wat u onderneemt – in de handel, bij studie, beroepsarbeid,

*Vgl. *De Geheime Leer*, 1:256.

landbouw of wat ook – na nieuwe maan en terwijl ze wassende is. De natuur ontplooit zich dan en groeit met u mee. Het is een goede regel om te volgen; maar er zijn tijden dat een mens, een waarachtig mens, niet moet wachten maar onmiddellijk moet handelen, en ook krachtig moet handelen, zonder te letten op de fasen van de maan.

Het is de maan die de inwijdingscyclus beheerst en het wordt als verkeerd beschouwd om bepaalde dingen te doen wanneer ze in bepaalde sectoren van de hemel staat, en als heilig wanneer ze in andere sectoren staat. Alleen als er een zeer dringende noodzaak is, is het toegestaan deze regel te overtreden, want hij is gebaseerd op de werkingen van de natuur zelf. Terwijl de zon licht en inspiratie geeft aan de geest, beheerst de maan – die in één belangrijk opzicht onze kwade genius is, en in een ander belangrijk opzicht ons helpt – de inwijdingscyclus; en het verschil in dit opzicht tussen de meester van de witte en die van de zwarte magie is, dat de eerste meester is over de omstandigheden en ze beheerst voor een onpersoonlijk en heilig doel, en de ander voor een persoonlijk en slecht doel.

Over deze dubbele invloed van de maan, enerzijds van duisternis en verval, en anderzijds van licht en leven, schreef HPB:

> Een 'soma-drinker' verwerft het vermogen zich in rechtstreekse *verbinding* te stellen met de verlichte kant van de maan en ontleent zo inspiratie aan de *geconcentreerde intellectuele energie van de gezegende voorouders.* Deze 'concentratie' en het feit dat de maan de voorraadschuur is van die energie, is het geheim waarvan de betekenis niet moet worden onthuld, behalve dan de vermelding van het feit dat een bepaalde invloed vanuit de verlichte kant van de bol voortdurend over de aarde wordt uitgestort.
>
> Dat wat één stroom schijnt te zijn (voor de onwetende) heeft een *tweevoudige aard* – één die leven en wijsheid schenkt, de andere die dodelijk is. Wie *de eerste van de tweede kan scheiden, zoals Kalahamsa de melk van het water scheidde dat ermee was vermengd, en zo grote wijsheid tentoonspreidde – zal zijn beloning krijgen.**

Dit zijn mystieke gedachten, en ze verklaren gedeeltelijk waarom de grote inwijdingen, indien mogelijk, altijd gedurende de lichte helft van de maan plaatshebben; dit is een kwestie van natuurwetten, van omstandigheden die dit bepalen. Ze hebben niet alleen bij volle maan plaats; ze beginnen op het moment van de nieuwe maan en duren voort tot de maan vol is en dan zijn ze voorbij. Wanneer de maan vol is,

*'Thoughts on the elementals', *Lucifer*, mei 1890, blz. 187; *CW* 12:203-4.

bevindt ze zich aan de kant van de aarde die van de zon is afgewend. Dit betekent dat zowel de zon als de aarde aan de maan trekken en de somadrank eraan onttrekken, de maan-nectar. Voor hen die niet gereed zijn, die niet sterk genoeg zijn om deze nectar van de goden te drinken, volgt de dood. Voor hen die gereed zijn, is de somadrank niet langer dodelijk maar schenkt hij leven.

De maan schenkt niet alleen leven, maar schiet eveneens de pijlen van de dood af.* En hij die het levensaspect ervan kan scheiden van het doodsaspect, is werkelijk een wijs mens. De maan is een reservoir van zonne-invloeden, wat HPB de 'intellectuele energie van de gezegende voorouders' noemt, van de zonne-lha's, zoals men ze in Tibet noemt. Deze invloeden zendt de maan naar ons door, precies zoals ons verstand de invloeden van onze geest doorzendt. De innerlijke spirituele zon van de mens stuurt zijn emanaties uit, zijn bundels van stralen, die door de bemiddelende functie van de ziel naar de hersenen worden gestuurd. De maan is dus de ziel, de zon de geest en de aarde is hun kind, het lichaam.

De verwantschap tussen maan en aarde is zo nauw, zo verreikend, dat ze ieder atoom van het hele lichaam van de aarde beïnvloedt: meer zelfs, van iedere bol van de aardketen en van de maanketen.

---

*Vgl. *De Geheime Leer*, 1:433-4.

De planeet van de dood

Bovendien blijven schillen van deze aard [verloren zielen] niet heel lang in de atmosfeer van deze aarde, maar worden als strohalmen die bij een draaikolk drijven, gegrepen en meegesleurd in die verschrikkelijke maalstroom die de mislukten snel naar hun ontbinding voert, met andere woorden, naar de planeet van stof en dood – de zowel mentale als fysieke satelliet van onze aarde. – *The Theosophist*, sept. 1882, blz. 312

Deze naargeestige planeet is wat in verschillende tijden de planeet van de dood, of de achtste sfeer, of het rijk van Māra, is genoemd. Als bol is ze langzaam bezig te sterven en is daarom in haar laatste ronde. Ze is bijna een lijk en wordt in twee opzichten terecht de planeet van de dood genoemd. Ze bestaat uit materiaal dat zo dicht en zo zwaar is, dat wij met onze betrekkelijk etherische lichamen en de betrekkelijk etherische fysieke substantie om ons heen, haar niet waarnemen als een stoffelijke bol. Bij zeldzame gelegenheden kunnen bepaalde personen, door het samenvallen van een aantal oorzaken waaronder de materialiserende invloed van de maan, echter een glimp van haar opvangen in de nabijheid van de maan. De reden dat we haar niet zien is dat zeer grove of materiële substantie even onzichtbaar en even ongrijpbaar voor ons is als zeer etherische of spirituele substantie, omdat beide gebieden verschillen van ons fysieke gebied.

Vervolgens heeft deze planeet van de dood een retrograde rotatie. In feite verandert iedere planeet of bol in het zonnestelsel, zichtbaar of onzichtbaar, in haar planetaire manvantara in de loop van de tijd langzaam de stand van haar omwentelingsas; de helling van de aardas neemt daarbij door de eeuwen heen langzaam toe (of af). Zo komt het dat de as van de aarde in een bepaalde tijd rechtop staat – het vlak van haar equator valt dan samen met het vlak van de ecliptica – en dan is het overal op de bol het hele jaar door lente. In andere tijden lopen de polen van de aarde, d.w.z. de aardas, evenwijdig met het vlak van de ecliptica, of met de eigen baan van de aarde. Deze langzame inclinatiebeweging gaat door tot wat de noordpool is bij wijze van spreken omlaag wijst en de zuidpool omhoog. De polen zijn dan omgekeerd; en

de inclinatiebeweging gaat door tot de noordpool tenslotte haar vroegere positie in de ruimte weer inneemt, waarbij de aardas rechtop staat gerekend ten opzichte van het vlak van de ecliptica.

Een omkering van de polen brengt gewoonlijk grote continentale veranderingen teweeg, met daaruit voortvloeiende karmische wijzigingen in het lot van de mensenrassen, zoals die welke optraden in de lange loopbaan van het vierde wortelras, het Atlantische. Het zal duidelijk zijn dat een langzame verandering in de stand van de aardas miljoenen jaren vergt; en het omkeren van de polen brengt een retrograde rotatie teweeg van de op deze wijze omgekeerde bol. De planeet van de dood of de achtste sfeer bevindt zich in zo'n omgekeerde toestand en daarom is haar rotatie retrograde.*

De achtste sfeer is een zeer noodzakelijk organisch deel van de bestemming van onze aarde en haar keten. Zoals in een grote stad de riolering een zeer belangrijk onderdeel vormt van het systeem voor de bevordering van de volksgezondheid en het algemeen nut, en we plaatsen hebben aangewezen waar het afval wordt gestort, zo zijn er ook in het zonnestelsel bepaalde lichamen die fungeren als uitlaatklep, als zuiveringskanalen, of als vergaarplaatsen van menselijk afval.

De planeet van de dood heeft deze naam gekregen omdat ze het gevreesde gebied is waarin totaal verdorven zielen tenslotte afdalen, hoewel het niet de hel is in de christelijke betekenis, want er is geen overeenkomst tussen haar functies en de exoterische verschrikkingen van de theologische plaats van bestraffing. Maar wanneer een menselijke ziel haar verbinding met haar innerlijke god heeft verloren en daarom wordt afgestoten omdat ze niet langer een geschikt en ontvankelijk kanaal is voor het spirituele leven dat voortvloeit uit haar inspirerende godheid, wordt ze afgedankt, ongeveer zoals het lichaam zich ontdoet van deeltjes die nutteloos zijn geworden en afsterven. Het is duidelijk dat zo'n verloren ziel of afgedankte psychische entiteit haar eigen geschikte woonplaats moet vinden. Ze kan niet eeuwig doelloos in de astrale wereld of kāmaloka blijven rondzweven, omdat haar neigingen of aantrekkingen zelfs te grof zijn voor de lage en weerzinwekkende gebieden van de kāmaloka zelf. Ze daalt daarom af naar de planeet van de dood, of de bol van Māra, waar haar eigen grove stoffelijke magnetisme haar heenvoert, waar ze wordt vernietigd als een

*Vgl. *De Geheime Leer*, 2:398-9.

entiteit van boven, dat wil zeggen van onze bol, en langzaam wordt vermalen in het laboratorium van de natuur.

In *De Mahatma Brieven* (blz. 185-6) wordt dit duidelijk beschreven:

Slecht, onherstelbaar slecht moet *dat ego* zijn in wie niet iets van zijn vijfde beginsel leeft, en het *moet* worden vernietigd, om in de *achtste sfeer* te verdwijnen. Zoals ik zeg, als er ook maar iets uit het persoonlijke ego is vergaard, is dat al voldoende om hem dit droeve lot te besparen. Zo is het echter niet na de voltooiing van de grote cyclus: òf een lang nirvāṇa van gelukzaligheid (al is het daar onbewust, volgens uw grove opvattingen); waarna – een leven als een dhyāni-chohan gedurende een heel manvantara, òf anders '*avīchi nirvāṇa*' en een manvantara van ellende en verschrikking als een —— u *moet* het woord *niet* horen, en ik – het niet uitspreken of schrijven. Maar 'zij' hebben niets te maken met de stervelingen die door de zeven sferen gaan. Het *collectieve* karma van een toekomstige planeetgeest is even schoon als het collectieve karma van een —— vreselijk is.

Dit is de leer in grote lijnen, hoewel er vele en diverse uitzonderingen zijn die betrekking hebben op individuele verloren zielen. Omdat de verloren ziel echter een verzameling astraal-vitaal-psychische levensatomen is, verdicht om een tot nu toe nauwelijks geëvolueerde monade, begint deze monade, nadat ze van haar aardse sluier van levensatomen is bevrijd, op de planeet van de dood een eigen loopbaan op deze zeer stoffelijke bol.

Het hele onderwerp is zo ingewikkeld omdat de planeet van de dood zich in haar laatste ronde bevindt, en haar 'normale' bewoners daarom niet moeten worden verward met deze monaden die vanaf onze aardbol tussen hen terechtkomen. De waarheid is dat terwijl de planeet van de dood deze gevallen monaden ontvangt en voor hen zorgt volgens de natuurwetten die in de achtste sfeer heersen en werken, ze hen ontvangt als onvolmaakt geëvolueerde entiteiten en als zodanig behandelt; wat eenvoudig betekent dat ze 'mislukten' zijn, die in de volgende bolbelichaming van de planeet van de dood hun evolutie in een lagere hoedanigheid moeten beginnen.

We citeren weer uit *De Mahatma Brieven* (blz. 95):

Nu zijn er – *moeten* er 'mislukten' zijn in de etherische rassen van de vele klassen van dhyāni-chohans of deva's, zoals ook onder de mensen. Maar omdat deze mislukten toch nog te ver zijn gevorderd en vergeestelijkt om met geweld uit hun dhyāni-chohanschap te worden teruggeworpen in de maal-

stroom van een nieuwe oorspronkelijke evolutie door de lagere rijken heen – gebeurt er het volgende. Als er een nieuw zonnestelsel moet worden ontwikkeld, worden deze dhyāni-chohans (denk aan de hindoe-allegorie van de *gevallen deva's*, door Śiva in Andarah [Antarāla] geslingerd, aan wie door Parabrahm wordt toegestaan te denken dat het een tussentoestand is, waar ze zich door een reeks wedergeboorten in die sfeer kunnen voorbereiden op een hogere toestand – een nieuwe regeneratie) door de binnenkomende stroom meegevoerd 'vóór' de elementalen, en blijven als een latente of niet-actieve spirituele kracht in de aura van de wordende wereld van een nieuw stelsel totdat het menselijke evolutiestadium is bereikt. Dan heeft karma hen achterhaald en zullen ze de bittere beker van vergelding tot de laatste druppel moeten aanvaarden. Ze worden dan een *actieve kracht* en vermengen zich met de elementalen, of verder gevorderde *entiteiten* uit het zuivere dierenrijk om geleidelijk het volledige menselijke type te ontwikkelen. In deze vermenging verliezen ze hun hoge intelligentie en spiritualiteit van het devaschap om die aan het eind van de zevende ring in de zevende ronde te herwinnen.

Maar genoeg hierover. Bedenk altijd dat wij zonen van de zon zijn, zelfs al gingen we door de maan en maakten we op dat levenstoneel – zoals Shakespeare gezegd zou kunnen hebben – bokkensprongen die de goden deden wenen. Toch zijn wij stralen van de zonne-lha's en zullen uiteindelijk, na vele manvantarische tijdperken, terugkeren naar Vader Zon en door de zonneportalen ons spirituele thuis binnengaan.

Levensgolven en de binnenronden

Iedere spirituele individualiteit moet een gigantische evolutiereis maken, een ontzaglijk lange rondreis volbrengen. Ten eerste – vanaf het vroegste begin van de grote mahāmanvantarische rondwenteling moet de monade, op elk van de mensdragende planeten, van de eerste tot de laatste, zeven opeenvolgende mensenrassen doorlopen. . . . Elk van de zeven rassen vertakt zich vanuit de hoofdtak in zeven zijtakken: en de mens *moet* beurtelings door elk van deze evolueren voor hij naar het eerstvolgende hogere ras overgaat; en dat – *zevenmaal*. . . . De zijtakken stellen uiteenlopende mensensoorten voor – fysiek en spiritueel – en niemand van ons kan ook maar één sport van de ladder overslaan. . . . Bedenk alstublieft dat als ik het over de 'mens' heb, ik een mens van ons type bedoel. Er zijn talloze andere manvantarische ketens van bollen – zowel in als buiten ons zonnestelsel – die door intelligente wezens worden bewoond die de kroon of het hoogtepunt zijn van het evolutionaire bestaan op hun respectieve ketens, waarvan sommigen – fysiek en verstandelijk – lager, en anderen onmetelijk veel hoger staan dan de mens van onze keten. – *De Mahatma Brieven*, blz. 129-30

De binnenronde is de reis die de evolutionaire levensgolven of families van monaden rond de bollen van een planeetketen maken. Er zijn twaalf van zulke levensgolven die van bol tot bol gaan, maar we zullen hier onze opmerkingen beperken tot een beschouwing van de zeven rūpa- of gemanifesteerde bollen, of ronden, of levensgolven, enz., en de hoogste vijf of arūpa-bollen met hun levensgolven buiten beschouwing laten. Elk van de zeven planetaire levensgolven gaat dus tijdens de reis van de eerste tot de laatste bol van de zeven achtereenvolgens door elke bol, beginnende bij A en eindigende bij G.

Op elke bol maakt de evolutiegolf zeven kringlopen of rondgangen en elk daarvan is een wortelras. Op elke bol van de planeetketen beginnen deze zeven wortelrassen in het laagste en eindigen in het hoogste evolutiestadium. Wanneer de levensgolf overgaat van de ene naar de andere bol in een ronde, is er tussen elke twee bollen een periode van betrekkelijke rust, die van te lage aard is om een nirvāṇa, en van te hoge om devachanisch te worden genoemd; deze periode tussen de bollen duurt ongeveer één tiende van de tijd die op elk van

de zeven bollen in iedere ronde wordt doorgebracht.

De ronden betekenen ook veranderingen in bewustzijn als de menigten menselijke entiteiten van bol tot bol gaan, hetzij op de neergaande of schaduwboog, of op de opgaande of lichtende boog. Elke overgang van bol naar bol betekent òf een verdere afdaling in het stoffelijke bestaan, òf een verdere opklimming uit het stoffelijke bestaan naar een spirituelere toestand en dus naar een spirituelere bol. Toch is een ronde ook de werkelijke reis van de menigten entiteiten van de ene bol naar de volgende, ongeveer zoals de trek van vogels. Wanneer vogels aan hun trek beginnen, stijgen ze eerst op in de lucht, zwermen dan een tijdje rond, volgen daarbij een leider die tenslotte de koers vindt, en dan vertrekken ze. Ze verlaten de oorden waar ze hebben geleefd om pas terug te keren wanneer daarvoor het juiste seizoen is aangebroken. Zwerm na zwerm vogels vliegt zo naar andere delen van de aarde; en op bijna dezelfde manier trekken de families van entiteiten die aan het eind van de bolronde op onze bol wonen naar de volgende en hogere bol van de planeetketen. In alle gevallen is het werkelijk een reis, hoewel het tegelijk ook een verandering van bewustzijn betekent.

De menselijke levensgolf is niet de enige die zeven keer de planeetketen rondgaat van bol A naar bol G. Er zijn verschillende andere evolutionaire levensgolven die elkaar in de tijd en dus ook in de ruimte opvolgen. Wanneer onze menselijke levensgolf haar zevende ras op aarde zal hebben bereikt in deze vierde ronde, en na de rustperiode tussen de bollen naar bol E zal zijn gegaan, dan zal na een korte tijd, kosmisch gesproken, haar plaats op bol D worden ingenomen door een andere levensgolf die uit een menigte evoluerende monaden bestaat; en dat gebeurt voordat wij als levensgolf ons verblijf op bol E hebben beëindigd.

Zoals al is gezegd zijn er zeven hoofdklassen van monaden in zeven verschillende stadia of graden van evolutionaire groei. De hoogste treedt, als ze haar reis op een nieuwe planeetketen begint, bol A binnen – die door de drie klassen van elementalen al in de ruimte om een layacentrum was gevormd – en begint daarin te helpen aan de opbouw van die bol. Wanneer het werk van deze monadische klasse op bol A is voltooid, in zeven rondgangen of wortelrassen, komt de tweede klasse van monaden die begint te bouwen op het fundament dat door de eerste monadische klasse is gelegd.

Intussen begint deze eerste klasse van monaden over te gaan naar

de volgende bol op de neergaande boog, bol B. Wanneer de tweede klasse van monaden op bol A haar evolutiereis heeft beëindigd, die uit zeven kringlopen of wortelrassen bestaat, wordt ze opgevolgd door de derde klasse van monaden, terwijl de tweede klasse verdergaat naar bol B. De tijdsperioden van evolutie zijn zo nauwkeurig op elkaar afgestemd op de kosmische klok, dat wanneer dit gebeurt, de eerste klasse van monaden haar werk op bol B heeft beëindigd en omlaag zal gaan naar bol C; en zo verder langs de hele keten van zeven bollen, waarbij alle zeven klassen van monaden elkaar successievelijk opvolgen. Elke bol heeft een bepaalde rustperiode voordat een volgende evolutionaire levensgolf aankomt.

Over de entiteiten of rondgaande levensgolven van die bollen die hoger zijn dan onze bol D, is het misschien interessant hier op te merken dat de 'dieren' op de bollen F en G en bijna ook op bol E meer dan honderd keer zo hoog staan als de mensen op deze aarde, omdat deze bollen op de opgaande boog zoveel verder geëvolueerd zijn – dit betreft zowel de soorten entiteiten die daar leven als hun spirituele niveau.

Elke klasse van monaden laat, als ze overgaat naar de volgende bol, śishṭa's of overblijvers achter als zaden voor de volgende ronde, die zullen dienen als de eerste voertuigen voor de eerst binnenkomende monaden op die bol. De levensgolven hebben, nadat ze de keten in die ronde hebben doorlopen, hun nirvāṇa tussen de bollen G en A, en beginnen dan aan de volgende manvantarische ronde.

In een van zijn brieven aan A.P. Sinnett noemde KH een ronde 'de doorgang van een monade van bol 'A' naar bol 'Z' (of 'G') via de belichaming in elk van de vier rijken, te weten als een mineraal, een plant, een dier en een mens ofwel het devarijk'. De formulering 'van bol 'A' tot bol 'Z' (of 'G')' is van grote betekenis, want die geeft een aanwijzing voor het bestaan van meer bollen dan de gemanifesteerde zeven.* Omdat het voor de mensen van die tijd moeilijk was zelfs het idee van zevenvoudigheid te begrijpen, was HPB genoodzaakt het bestaan van de hogere vijf bollen van een keten verborgen te houden, behalve voor de intuïtieven.

Een monade is in haar kern een monadische essentie, een blijvende entiteit. De uitspraak dat de monade in haar evolutionaire ontwikkeling van onzelfbewuste godsvonk tot zelfbewuste godheid door elk van de

---

**De Mahatma Brieven*, blz. 89.

rijken moet gaan, betekent niet dat deze rijken er zijn voordat de monaden waaruit ze bestaan ze tot aanzijn brachten. Het betekent veeleer dat de levensgolf van monaden zich aanvankelijk tot uitdrukking brengt als het eerste rijk van de elementalen, vervolgens als het tweede en dan als het derde elementalenrijk; dan gaat ze verder als het mineralen-, planten- en dierenrijk en als het zevende, het mensen- of devarijk, en tenslotte als de drie klassen van de dhyāni-chohanische rijken. Wanneer deze rijken eenmaal op aarde, of op een andere planeet of hemelbol zijn gevestigd, bestaat het vruchtbare terrein waarop de evolutie zich kan voortzetten; en op dat terrein komen en gaan de monaden tijdens hun omzwervingen.

De eerste ronde wordt gekenmerkt door het in de evolutie feitelijk verschijnen van de bollen; de vijf voorbereidende stadia van vormontwikkeling waren het werk van de drie klassen van elementalen en van de twee oorspronkelijke vóór-elementale stadia. Tijdens deze ronde moesten de monaden van de grond af het hele fundament bouwen waarop de latere bovenbouw kon worden opgetrokken. Daardoor werden ze de monaden die de embryonale bollen van de schaduwachtige bolketen vormden, omdat ze zelf de bouwers waren. Alle klassen van monaden moeten zonder uitzondering bij het begin beginnen en alle ervaringen in die eerste ketenronde tot het einde toe doormaken. Hierdoor ontstaan de tien klassen van monaden die op die manier samenwerken bij de bouw van de bollen; en aan het einde van zo'n eerste ronde hebben ze de twaalf bollen in hun embryonale vorm of gedaante geformeerd.

Na de eerste ronde wordt de manier waarop de monaden de bollen binnengaan vanzelfsprekend gewijzigd, omdat de śishṭa-voertuigen sinds de voorafgaande ronde al op hen wachten en de monaden zich daarin slechts hoeven te belichamen zonder hun lichaam van de grond af te moeten opbouwen, zoals in de eerste ronde moest worden gedaan. In werkelijkheid is er echter geen verandering, het is veeleer een weer opvatten van hun evolutionaire ontwikkeling op een bol op het punt waar die was gebleven toen een bepaalde familie of levensgolf van monaden die bol gedurende de vorige ronde had verlaten – geen wijziging in methode, maar slechts een voortzetting van de evolutie in lichamen die al wachtten.

De diverse rijken, van het elementalen- tot het dhyāni-chohanische rijk, komen dus in de eerste ronde tot aanzijn; en bij het verlaten van

een bol van de planeetketen laten ze śishṭa's achter, om de tweede ronde van dezelfde levensgolven af te wachten. Nadat het overgrote deel van de levensgolf is vertrokken om de volgende bol te gaan bewonen, blijven er dus op elke bol śishṭa's achter van alle verschillende klassen van monaden.

De eerste levensgolf die het layacentrum bereikt dat bol A zal worden, bevat in zichzelf alle andere levensgolven; als dus de eerst binnenkomende levensgolf haar zeven ringen of wortelrassen op bol A heeft doorlopen, ontvouwt ze uit zichzelf de tweede levensgolf, die haar plaats inneemt, en gaat het surplus van de eerste levensgolf over naar bol B. Dit surplus – dat niet de projectie maar veeleer het bol-B-aspect ervan is – moet niet worden gezien als slechts een overvloed van levenskracht, want het hogere bevat altijd in zich wat het op een lager gebied ontplooit. Dit levenssurplus bestaat immers in werkelijkheid uit een stroom rondtrekkende monaden in allerlei stadia of graden van evolutionaire ontwikkeling die, als eenheid beschouwd, inderdaad een stroom van leven is. Dit betekent dat iedere overgang van een levensgolf van de ene bol naar de volgende op het geschikte kosmische manifestatiegebied die kenmerken en eigenschappen tevoorschijn brengt die onmogelijk in de voorafgaande bol konden worden ontwikkeld. Binnen de eerste bol zijn alle andere bollen dus bij wijze van spreken ingekapseld*, omdat ze niet tot bestaan konden komen tenzij ze in de eerste lagen besloten. We hebben dus zeven soorten levenssurplus die bol A vormen, zes die bol B vormen, vijf die bol C vormen, en zo de keten rond.

Op precies dezelfde manier kwamen de dieren tot aanzijn uit het mensenrijk – het levenssurplus dat tevoorschijn kwam uit het menselijk reservoir. De menselijke afstammingslijn zet zich in haar genetische zui-

---

*In de middeleeuwen bestond er een vreemde theorie die men niet begreep en die door de wetenschap was verworpen. Men noemde die inkapseling. Het idee was dat Moeder Eva in de Hof van Eden, ingekapseld in haar schoot alle zaden van de mensheid bewaarde, die ze doorgaf aan haar kinderen, en de families daarvan bewaarden op hun beurt in ingekapselde vorm de zaden van toekomstige generaties, die ze weer doorgaven aan hun kinderen, enz. Wanneer we dit op de juiste manier interpreteren, is dat precies wat HPB bedoelde toen ze in *De Geheime Leer* (1:251), sprak over het ongewijzigde kiemplasma – de theorie van Weismann.

Ook hier hebben de christenen de esoterische leer geantropomorfiseerd en dus verminkt. In feite kwam niet alleen het dierenrijk voort uit de oorspronkelijke mens, de 'Ādām-Qadmōn, maar ook het planten- en het mineralenrijk en zelfs de drie elementalenrijken. Ze waren alle in hem ingekapseld en hij bracht ze voort.

verheid voort, hoewel ze van eeuw tot eeuw evolueert, en werpt intussen de soorten af die zich in onontwikkelde toestand daarin bevonden, lagere stadia dan het menselijke, en elke eenheid van een dergelijk lager surplus is een lerende entiteit, bestemd om in een toekomstig tijdperk het menselijke stadium te doorlopen. Dit heeft betrekking op het ontwikkelingsproces dat op de neergaande boog plaatsvond; maar wanneer het laagste punt van de boog is bereikt, houden evolutie en emanatie op en begint het tegenovergestelde proces van involutie langs de opgaande boog. De 'uitademing' op deze kleinere schaal eindigt en de 'inademing' begint.

Elk zaad is het lichaam van een evoluerende entiteit, van een psychisch levensatoom, een elementaal. Natuurlijk heeft ieder levensatoom *in essentie* alles in zich wat een mens of een god in zich heeft. Toch kan geen enkel levensatoom op enig gebied meer tot uitdrukking brengen dan zijn tot op dat moment ontwikkelde vermogens toelaten, net zomin als een mens op dit ogenblik een god kan zijn, omdat hij de god in zich nog niet heeft ontwikkeld. Iedere levende cel, iedere voortplantingscel, in het menselijk lichaam bevat latent niet alleen de mogelijkheid tot het goddelijke maar ook een groot aantal lagere quasi-psychische levensimpulsen die, als ze tot uitdrukking konden komen, een lager schepsel zouden voortbrengen, of dat nu een olifant, een giraffe, of een of andere 'speling' van de natuur is. In de mens van deze tijd brengen zulke cellen geen nieuwe levende soorten tot ontwikkeling, omdat de evolutionaire drang voor de rest van deze ronde is uitgewerkt en involutie zijn plaats heeft ingenomen.

De uitdrukking levenssurplus kan eveneens worden gebruikt in verband met de groei van een zaad tot een plant. Uit het zaad stroomt het levenssurplus, in *technische* zin, dat het zaad bevat: eerst de groene loot, dan de stam, takken en bladeren, en tenslotte de vruchten die nieuwe zaden voortbrengen. Surplus betekent hier dat wat tevoorschijn stroomt uit wat binnenin is opgesloten. De groei van een mens uit een menselijke kiem is ook illustratief voor dit proces: uit het zaad komt het embryo, dat in de wereld komt als een kind en opgroeit tot volwassenheid, door van binnenuit de tot dan toe latente krachten en vermogens van denken en hart, de morele en spirituele eigenschappen, te ontvouwen.

We zien dus dat het levenssurplus, nadat de levensgolven bol A in een bepaalde ronde hebben gevormd, niet slechts bestaat uit wat is over-

gebleven in de gewone zin van het woord, maar in feite het grootste deel is, het onmetelijke leven, de eigenschappen, krachten en vermogens die opgeslagen liggen in bol A en die zich daar niet kunnen manifesteren omdat het niet hun terrein is, en daarom dalen ze verder af en brengen ze bol B, het volgende stadium, tot ontwikkeling. Wanneer bol B in zekere mate is ontplooid in de eerste ronde, daalt hetzelfde levenssurplus verder af en ontvouwt bol C. En zo verder de keten rond.

Wanneer de eerste ronde is voltooid, is er geen sprake meer van een evolutie van wat innerlijk aanwezig is, van het ontrollen van *ongemanifesteerde* bollen, omdat die nu ten tonele zijn verschenen. Ze zijn er. En wanneer de levensgolven de keten opnieuw betreden voor de tweede en alle daaropvolgende ronden, volgen ze slechts de uitgestippelde wegen; natuurlijk evolueren ze, ontwikkelen ze het levenssurplus in zichzelf, maar niet meer voor de bouw van de keten, behalve als een verdere verbetering van de vroegere stadia.

Dit levenssurplus is precies wat de oude stoïcijnen bedoelden toen ze spraken over de geest die vanuit zichzelf het volgende element of gebied in de kosmos ontrolt dat, laten we zeggen, aether was; en toen geest en aether zich hadden ontrold, daalde het levenssurplus af en vormde het het derde, of spiritueel vuur; en vervolgens: lucht, water, aarde. Hierna was het heelal voltooid.

Als de eerste ronde is geëindigd, zijn alle bollen, of anders gezegd, de woningen of huizen van de planeetketen, gevormd op het hoogste subgebied van hun eigen kosmische gebied van het zonnestelsel. Vanaf dat moment *bestaan* alle volgende ronden, tot de zevende of laatste toe, *uit* de verschillende circulerende groepen monaden, die de woningen en huizen en levensomstandigheden binnentrekken die gereed zijn en die wachten op alle klassen van monaden zoals ze beurtelings op een bol verschijnen.

Wanneer in de eerste ronde de twaalf embryonale bollen van deze schaduwketen zijn gevormd, waarop de aldus gebouwde voertuigen leven volgens een door herhaling gevormde gewoonte, is de weg voor de reizende pelgrim-monaden vertrouwd, zodat bij elke nieuwe verschijning van de levensgolf de gang door de lagere gebieden steeds sneller verloopt. Wanneer daarom een monade eenmaal haar vermogens en krachten uit zichzelf heeft ontwikkeld, zodat ze zich kan manifesteren als een mens, gaat ze in een latere cyclus heel snel door de lagere rijken heen. Een volmaakte analogie hiervan zien we in de

groei van het microscopisch kleine menselijke zaad van embryo en foetus tot aan de volwassenheid. Het reïncarnerende ego is niet zelfbewust actief in het embryo, maar wordt zelfbewust op dit menselijke gebied wanneer het kind voor het eerst tekenen van intelligentie en van innerlijke vermogens vertoont. Hetzelfde geldt voor de tien of zeven klassen van monaden als ze de diverse rijken doorlopen.

De monaden – die wij in essentie zijn – hebben nu op hun evolutiereis een punt bereikt waarop de voortgang weer traag en moeilijk wordt, omdat we overgaan van het menselijke naar het goddelijke stadium. Dhyāni-chohanschap is het volgende grote stadium dat we zullen bereiken, wanneer de monade van ieder van ons meer en meer van de goddelijke vermogens en krachten in ons tevoorschijn brengt. De mensheid zal in de eonen van de toekomst langzaam vooruitgaan naar een edeler mensheid, en na verloop van tijd zullen er geen mannen en vrouwen als zodanig meer zijn; we zullen slechts 'mensen' zijn op weg om goden te worden. Eerst worden we menselijke dhyāni-chohans en dan, aan het einde van de zevende ronde, zullen we onze planeetketen aarde verlaten als volledig ontwikkelde dhyāni-chohanische entiteiten.

Die wezens die zich op onze aarde nu tot uitdrukking brengen in het mensenrijk, manifesteerden zich op de maan in het dierenrijk. Wanneer de aarde zich weer belichaamt als een nieuwe planeetketen, zijn wij mensen de dhyāni-chohans of goden van die toekomstige planeet, die het kind van deze aarde zal zijn. De wezens die nu in het dierenrijk zijn, zullen op die planeet de mensen zijn; en omdat onze karmische banden met dat rijk zeer nauw en hecht zijn, zal dat ook het geval zijn op die toekomstige planeet.

Als onze mensheid de allerhoogste graad van ontwikkeling heeft bereikt die op deze aarde mogelijk is, zal ze tevens het uiterste hebben bereikt dat in deze reeks van zeven ronden mogelijk is. Maar de aarde zelf zal aan het einde van de zevende ronde de stadia van de dood doormaken en de maan van de volgende planeetketen worden. Deze toekomstige keten zal het totaal van de menigten levensatomen omvatten – spirituele, verstandelijke, psychische, astrale en fysieke – die nu de twaalf bollen van onze huidige planeetketen bezielen.

De monadische essentie moet elke graad of toestand van stof doorlopen die bij de planeetketen hoort waaraan ze is gebonden; ze begint bij de spirituele, daalt af door de etherische en gaat tenslotte door de stoffelijke stadia, voordat de monade weer aan haar reis omhoog op de

opgaande boog begint. Het doel hiervan is dat de monadische essentie, hoewel in haar diepste wezen een god, ervaring zal opdoen in deze nieuwe fasen van evolutie van de levensstroom. Maar dat deel van de monadische essentie dat deze ervaring verwerkt, is niet de monade zelf, maar veeleer een projectie ervan die het ego wordt genoemd, een onvolmaakt ego dat uit de vorige planeetketen is overgekomen.

Om te recapituleren: de monade moet aan het begin van iedere wederbelichaming van een planeetketen – omdat ze eeuwig een deel is van die keten, hoewel de keten zelf evolueert – door alle lagere rijken heengaan en zo helpen om ze vorm te geven. In de tweede ronde gaat ze veel sneller door deze rijken heen omdat de weg gereed is. In de derde ronde beweegt ze zich nog sneller door de lagere rijken, maar langzamer in de hogere. Op precies dezelfde manier is het voor het reïncarnerende ego noodzakelijk de moederschoot in te gaan als een levensvonk; en het moet alle stadia van de zwangerschap doormaken, hoewel het zelf in essentie een spiritueel wezen is. Het moet dit doen om een menselijk lichaam op te bouwen waarin het kan werken, maar toch staat het gescheiden van het embryo, dat het met een deel van zichzelf slechts tot leven wekt.

Als we aan de gang van de monade door de bollen en tijdens de ronden denken als een proces van zwangerschap, dan kunnen we zeggen dat de monade na het einde van de zevende ronde tenslotte in haar eigen etherische gebieden wordt geboren. Zoals gezegd: de ontwikkeling van het embryo is een goede illustratie. Hier zien we dat een spiritueel wezen in de moederschoot door alle rijken van de natuur moet gaan: het mineralenrijk, het plantenrijk, het dierenrijk en tenslotte het mensenrijk, vóór het voor zichzelf een lichaam kan opbouwen om op dit gebied te werken. In de verre toekomst zal de menselijke monade geen lichaam van vlees meer nodig hebben, maar omdat ze dan op zeer etherische gebieden van de kosmos leeft, zal ze voor zichzelf dienovereenkomstige etherische voertuigen vormen. Overigens zijn onze lichamen zelf ook evoluerende wezens, die op hun beurt tenslotte monaden worden.

Wanneer het monadische ego zijn zeven ronden heeft volbracht, verlaat het de planeetketen als een dhyāni-chohan, een planeetgeest, om een van het leger gidsen van de mensheid en de lagere entiteiten van de volgende planeetketen te worden. In die nieuwe keten zullen deze dhyāni-chohans niet door alle toestanden van stof hoeven te gaan, behalve in de eerste ronde. Wanneer de monadische ego's, de mona-

den, door de eerste ronde zijn gegaan, hebben ze voldoende ervaring opgedaan met de nieuwe toestanden van stof om hun positie te aanvaarden als gidsen en spirituele leiders van de menigten minder geëvolueerde wezens die na hen komen.

Deze minder geëvolueerde wezens moeten door elke fase of graad van stoffelijke substantie van die nieuwe planeetketen gaan; en de hoogste klasse van deze onvolmaakt geëvolueerde ego's zal op haar beurt, wanneer de zeven ronden van de toekomstige planeetketen zijn voltooid, haar verlaten als dhyāni-chohans. Intussen zullen wij zijn overgegaan naar een nog verhevener bestemming dan die bijzondere toestand van dhyāni-chohanschap die we aan het einde van de zeven ronden van onze huidige keten zullen hebben bereikt.

Natuurlijk verschillen de vele toestanden van stoffelijke substantie zelf niet van de lagere monadische entiteiten die in en door een planeetketen evolueren, maar zijn in feite de grote menigten monadische wezens zelf. Stof per se is een illusie. De essentie van stof bestaat uit de menigte monadische essenties die sluimeren of schijnen te sluimeren in de diverse toestanden van stoffelijke substantie. Stof en de menigten monaden zijn daarom één; en deze menigten monaden zijn in de kern van hun wezen zuiver bewustzijn. Daarom heeft stof per se geen werkelijk bestaan, maar is slechts het product van deze menigten monadische essenties – een onderwerp dat zowel mysterieus als verbazingwekkend is.

Alle zeven bollen van een planeetketen bestaan uit deze werkelijk ontelbare legers van monaden in hun verschillende graden van evolutionaire ontwikkeling. Het mineralenrijk op onze aarde, bijvoorbeeld, is niets anders dan een menigte monaden die door juist dát bewustzijnsstadium heengaan. Een wat hogere klasse van monaden vormt het plantenrijk en een nog verder gevorderde werkt door het dierenrijk. Een nog meer ontwikkelde menigte vormt het mensenrijk, waarboven het leger van dhyāni-chohans staat, die de mensen van de planeetketen van de maan waren.

Ook ons eigen lichaam is opgebouwd uit menigten monaden die door die fase van hun evolutionaire groei gaan; want ons lichaam is slechts een hoger dier. Het luisterrijke buddhische licht dat uit het hart van de monade straalt, maakt de menselijke ziel tot een groeiende, evoluerende entiteit – oorspronkelijk voortgekomen uit de monade, maar bestemd om aan het einde van de zeven ronden van deze

planeetketen van een niet-zelfbewuste godsvonk op te bloeien tot zelfbewuste goddelijkheid.

Samenvattend: er zijn door de eeuwen heen en gelijktijdig drie evolutionaire levensstromen, hetzij in een kosmos, een zon, een planeet, een mens, of een atoom. En dat zijn de spirituele, de psychomentale of tussenliggende (wat in de mens de menselijke ziel is), en de astraal-vitaal-fysieke. Fundamenteel zijn deze drie één – een drie-eenheid, hetzelfde uiteindelijke leven, dezelfde uiteindelijke substantie; en toch schenkt de hoogste het leven aan de tussenliggende, en de tussenliggende brengt vanuit zichzelf zijn eigen kind tevoorschijn, de vitaal-astrale, die op zijn beurt is belichaamd in de fysieke.

Drie en een halve ronde lang is de algemene neiging van alle bollen van de planeetketen gericht op een hogere mate van verstoffelijking; de tweede helft van de periode van zeven ronden is er een overeenkomstige opgang naar dematerialisatie, een meer etherisch worden van alle bollen en van al hun entiteiten, bewoners en dingen.

In de eerste ronde gaat de levensgolf door alle bollen van A tot G, en de afdaling van de entiteiten vindt plaats via de bollen A, B, C, en de helft van de levenscyclus van onze bol D. Dan begint er een klim naar de spirituele rijken langs de opgaande boog gedurende de tweede helft van de cyclus op bol D en langs de bollen E, F en G. In de tweede en derde ronde herhaalt dit proces zich door gebieden en werelden van een steeds stoffelijker soort en type. De vierde ronde is de laatste ronde in het proces van verstoffelijking, en die afdaling duurt tot het midden van de levensevolutie op onze bol D is bereikt. Dan begint een tegengestelde beweging naar een steeds hogere mate van ijlheid en wordt de vroegere geleidelijke afdaling van de voorafgaande drie en een halve ronde vervangen door een algemene opgang.

We bevinden ons nu in de vierde ronde en zijn de kritieke periode gepasseerd die viel in het vierde onderras van het vierde wortelras op bol D in deze ronde. We zijn al begonnen aan de weg omhoog, hoewel we onze bol van de vierde ronde nog niet hebben verlaten; de volgende drie ronden houden weer een voortdurende en steeds geleidelijke beweging naar het spirituele in. Toch vindt er in elk van de drie komende ronden een afdaling plaats langs de bollen tot onze aarde is bereikt en dan weer een stijging langs de overige bollen. Maar in iedere volgende ronde zal de afdaling naar bol D van een wat hogere of meer spirituele aard zijn dan in de eraan voorafgaande ronde.

We zien dus dat een bol zich ontwikkelt in een tweevoudig proces van involutie en evolutie. Ze werken samen en tegelijk, waarbij iedere stap in de evolutie tevens een stap is in de involutie. De elementale krachten die de energieën van een planeetketen vormen als ze afdalen naar de fysieke substantie zijn tegelijkertijd een involutie van de geest en een evolutie van de stof, die zich voortdurend en tegelijk voltrekken. Op de opgaande boog is er een involutie of verdwijning van de stof en een evolutie van de geest, het tegengestelde van wat op de neergaande boog plaatsvond. Het zijn slechts twee kanten van hetzelfde proces. Er is geen evolutie los van involutie, en ook is er nergens involutie los van evolutie. Daarom kunnen we niet zeggen dat vanaf de tweede helft van de ontwikkeling van de vierde bol – onze aarde – gevolgd door die van de bollen E, F en G en verder langs de opgaande boog, evolutie de enige of zelfs overheersende eigenschap of kracht is die bij de opbouw werkt. We kunnen alleen zeggen dat op de opgaande boog geest evolueert en stof involueert, zoals op de neergaande boog stof evolueerde en geest involueerde.

Elke entiteit leeft in het grotere leven en bewustzijn van een andere entiteit, waaruit ze werd geboren. Niets bestaat voor zichzelf alleen. Alles grijpt in elkaar en is verweven met iets anders, met de vitaliteit, mentaliteit, spiritualiteit, wil en het lichaam van een andere entiteit. Zoals wij mensen uit kleinere wezens bestaan, die de levensatomen zijn die onze diverse voertuigen samenstellen, zo zijn wij de levensatomen van een nog verhevener entiteit. Onze hogere eigenschappen – het innerlijke licht, de innerlijke visie en vermogens, alles wat tot ons spirituele deel behoort – vormen de structuur waar het hogere bewustzijn van de monade doorheen stroomt. Toch evolueren deze innerlijke eigenschappen zelf evengoed als de lagere. Dit is nauwelijks te vatten, tenzij we de aard van het bewustzijn begrijpen dat de grondslag vormt van de kosmische structuur. Al het andere – stof, energie, verandering, vooruitgang, de slaap en de waaktoestand – zijn slechts fasen of gebeurtenissen in dit wonderlijke verhaal van het bewustzijn.

Interplanetair nirvāṇa en interbol-nirvāṇa

Wanneer de universele geest ontwaakt, herleeft de wereld; wanneer hij zijn ogen sluit, vallen alle dingen in een mystieke sluimer.

– *Vishṇu-Purāṇa*, Boek VI, hfst. iv

Wat gebeurt er met de verschillende families van monaden wanneer het einde van een ronde op bol G wordt bereikt en hun nirvāṇa begint? In feite gaat elke klasse van monaden na het verlaten van *elke* bol een korte nirvāṇische periode van rust en spirituele assimilatie in vóór ze de volgende bol betreedt.* Dit proces herhaalt zich tot de hoogste bol van de twaalfvoudige keten wordt bereikt en de volgende ronde begint. Het belangrijke punt hier is dat de verschillende klassen van monaden, na het verlaten van bol G, die al een quasi-spirituele bol is, de arūpa-bollen betreden, waar de levensomstandigheden – hoe hoger de monaden stijgen – meer en meer typisch nirvāṇisch worden. Hetzelfde beginsel, maar dan omgekeerd, geldt voor de monaden op de neergaande boog, wanneer ze bol na bol betreden waarbij elke volgende bol steeds stoffelijker en fysieker is.

Op hetzelfde moment dat een levensgolf, wat maar een andere naam is voor een familie van monaden, een bol verlaat, gaat die bol onmiddellijk een periode van obscuratie in tot de volgende levensgolf hem bereikt en hem weer wekt. Deze perioden tussen twee bollen die de klassen van monaden doormaken, duren niet alle even lang, maar variëren naargelang van de tijd die de levensgolf op de bol die ze zojuist verliet, heeft doorgebracht. Wanneer bijvoorbeeld onze levensgolf bol D verlaat na, laten we aannemen, zo'n dertig miljoen jaar daarop te hebben doorgebracht, dan duurt ons interbol-nirvāṇa één tiende van die periode, vóór wij als monaden ons beginnen te belichamen op bol E. De regel is dat de rustperiode van het interbol-nirvāṇa in het algemeen één tiende bedraagt van de tijd die de levensgolf op de bol heeft doorgebracht.

In werkelijkheid brengt onze levensgolf op deze bol D in deze vierde ronde heel wat meer tijd door dan dertig miljoen jaar – al deze

*Deze rustperiode wordt vaak losweg een interplanetair nirvāṇa genoemd, terwijl het een interbol-nirvāṇa zou moeten worden genoemd.

tijdsperioden zijn wat hun duur betreft zorgvuldig versluierd. Zouden we inderdaad de hele periode nemen van het allereerste begin tot het allerlaatste einde, dan zou er veel meer tijd nodig zijn, omdat we rekening moeten houden met de voorlopers, met het overgrote deel van onze levensgolf, en met de achterblijvers of nakomers. De reis van een levensgolf op een bol van een planeetketen, zoals die van de mens op onze huidige bol D, neemt daarom honderden miljoenen jaren in beslag; en zo'n doortocht wordt een bol-manvantara genoemd.

Een levensgolf blijft niet even lang op elke bol, want niet alleen verschillen de levensgolven in spiritueel en stoffelijk opzicht, maar de periode van *belichaming* op een bol is korter naarmate die bol hoger staat. De reden hiervan is dat de spirituele en verstandelijke vermogens dan sterker worden opgewekt en de verlangens niet uitgaan naar stoffelijke zaken of een belichaamd bestaan. Dezelfde regel geldt voor de devachanische tussenperioden: hoe spiritueler en verstandelijker het ego is, des te langer duurt zijn devachan – zolang devachan nog nodig is; hoe grover en materialistischer een mens is, des te korter is devachan, en des te talrijker zijn daarom de belichamingen op een bol gedurende de doortocht van de levensgolf waartoe hij behoort. Uit het voorafgaande blijkt dat geen enkele levensgolf van de ene bol naar de volgende 'overspringt'; bij iedere overgang is er altijd een interbol-nirvāṇa van verschillende tijdsduur.*

Wanneer de levensgolf in haar ronde door een planeetketen een bol verlaat, komt die tijdelijk verlaten bol niet in pralaya – wat ontbinding betekent – maar in obscuratie, een periode van sluimer. Wanneer we dus deze vierde bol zullen verlaten en naar de volgende en hogere bol E op de opgaande boog gaan, zal onze aarde gedurende lange tijd in obscuratie gaan. Ze zal echter niet in rust blijven gedurende de volle periode waarin onze eigen speciale levensgolf opklimt door de bollen E, F en G en door de hoogste vijf bollen, haar eigen nirvāṇa heeft tussen bol G en A, en dan de afdaling door de bollen A, B en C onderneemt, tot onze huidige bol D weer wordt bereikt. Na enige tientallen miljoenen jaren, volgend op het vertrek van onze menselijke levensgolf van

*We moeten niet vergeten dat er verschillende soorten manvantara's, pralaya's en obscuraties bestaan. Er zijn bijvoorbeeld kosmische of universele manvantara's, zonnemanvantara's en planeetketen-manvantara's. Er zijn ook manvantara's voor de ronden, bollen en rassen; en wanneer we tot de mens afdalen, is er het individuele manvantara dat we een leven op aarde noemen.

deze bol, zal de levensgolf die in de opeenvolging van entiteiten na ons komt, op aarde verschijnen en daar haar zeven wortelrassen doorlopen.

Obscuratie betekent eenvoudig dat een planeet op bepaalde tijdstippen in haar evolutie min of meer zonder mensheden is. Perioden van activiteit doen zich voor wanneer zich op de respectieve bollen mensheden bevinden die in volle bloei zijn. Onze huidige mensenrassen vormen niet de enige levensgolf die op aarde leeft. Onze bol D heeft in feite verschillende 'mensheden' of manu's – verschillende levensgolven is misschien een beter woord – die hier evolueren, de een na de ander. Zoals is uiteengezet, zal onze bol D wanneer onze levensgolf vertrekt voor een bepaalde tijd in obscuratie gaan; en dan komt een nieuwe levensgolf binnenrollen, samengesteld uit haar legers van wezens die veel op ons lijken, maar niet identiek zijn. Tegen die tijd bevinden onze mensenrassen zich op bol E.

Het is als een kamer in een hotel. Ik ben op reis en breng er een nacht in door en vertrek dan weer. Laten we zeggen dat de kamer een paar uur leeg blijft. Maar algauw krijgt een ander mijn kamer, mijn bol, en blijft daar gedurende een nacht en een deel van een dag. Die kamer blijft niet leeg totdat ik, misschien na een of twee jaar, in hetzelfde hotel terugkom. Zo volgen de families van monaden, de levensgolven, elkaar op langs de bollen van de keten; en wanneer een bepaalde levensgolf een bol bereikt, begint die levensgolf tot bloei te komen: haar tijd is aangebroken om haar wortelrassen te doorlopen.

Er bestaat een analogie tussen de levensgolven die hun nirvāṇa ingaan en de menselijke ziel die haar devachan ingaat in de schoot van de spirituele monade. Na elke ketenronde gaan de monaden hun interplanetaire nirvāṇa in; op overeenkomstige wijze ondergaan de klassen van monaden na elke bolronde een interbol-nirvāṇa. Waar gaan de nirvāṇī's heen wanneer ze bol G verlaten? Zwerven ze zomaar wat rond in de lege ruimte als stofjes in een zonnestraal? Nee; want, zoals gezegd, deze monaden die hun nirvāṇa ingaan, gaan na het verlaten van bol G door de vijf hogere bollen voor ze weer afdalen voor elke nieuwe ronde.

Het zijn echter niet de goddelijke en spirituele delen van onze constitutie die nirvāṇa ingaan, want die bevinden zich als het ware al voorbij dat stadium, maar het zijn de menselijke monaden: nirvāṇa is voor hen wat devachan is voor de menselijke ziel na de dood. De traditie zegt dat wanneer een bodhisattva een boeddha wordt, de boeddha nirvāṇa

ingaat, hij wordt uitgewist; maar dat betekent niet vernietiging. Wat achterblijft is dat deel van de bodhisattva dat op zijn beurt een monade is en ook een boeddha zal worden, die een bodhisattva-śishṭa achterlaat.

Er zijn verschillende soorten nirvāṇa's en alle zijn bewustzijnstoestanden. De goddelijke en spirituele delen van een entiteit zoals een mens bevinden zich, wanneer ze in hun eigen natuurlijke staat van bewustzijn verkeren, in een typisch nirvāṇische toestand; maar het 'nirvāṇa' dat de lagere monaden ingaan, is niet de hogere bewustzijnstoestand die kenmerkend is voor de goddelijke en spirituele entiteiten.

De reden van dat tijdelijke nirvāṇa tussen alle ronden is dat de monaden die volledig zelfbewustzijn bereiken op bol G (zoals wij zullen doen als we aan het einde van deze huidige vierde ronde komen) nog niet voldoende zijn geëvolueerd om volledig zelfbewust te zijn op de drie nog hogere kosmische gebieden; net zoals de menselijke ziel wanneer ze sterft nog niet voldoende is geëvolueerd om zelfbewust te worden op gebieden die hoger liggen dan haar eigen bewustzijn, en daarom in devachan komt waar ze tot haar wedergeboorte op aarde blijft.

Maar aan het einde van de zevende ronde, wanneer de monaden bol G verlaten, zijn ze waarschijnlijk ver genoeg geëvolueerd om zelfbewust te zijn op de eerste van de arūpa-bollen van de opgaande boog, mogelijk op de tweede, maar vrijwel zeker niet op de derde – eenvoudig omdat het bewustzijn van die bol te hoog is. De monaden raken in een toestand van onbewustheid vóór ze hem bereiken, omdat ze nog niet van binnenuit de spirituele vermogens of organen hebben ontwikkeld om daarop zelfbewust te zijn; net als de menselijke ziel die na de dood in dromen verzinkt. We zijn in deze hogere sferen onbewust omdat we nog niet hebben geleerd zelfbewust in de meer verheven delen van onze constitutie te leven; als we dat hebben geleerd, zullen we zelfbewust zijn als we slapen, en daarom bewust als we sterven. Bovendien geldt voor ieder mens dat wanneer hij zijn reis omhoog maakt tijdens zijn postmortale omzwervingen door de sferen, een gedeelte van de constitutie de bollen op de opgaande boog van onze planeetketen moet doorlopen. Het heeft op elk van die bollen tenminste één belichaming of contact.

Al deze families van levensgolven verzamelen zich tenslotte als naar huis vliegende vogels op de allerhoogste bol van de twaalfvoudige keten; of, als we alleen de zevenvoudige keten beschouwen, kunnen we zeggen op bol G. Maar omdat de natuur haar werkingen overal her-

haalt, moet er op elk van de bollen, voordat deze in obscuratie gaat, een samentreffen plaatsvinden van alle levensgolven – echter niet volledig, omdat er altijd voorlopers en nakomers zijn.

Zo is er dus een bol-manvantara voor A, een bol-manvantara voor B, dan C en dan D; en wanneer een levensgolf de hele keten rond is geweest, betekent dat één ketenronde voor die levensgolf. Op elk van deze bollen bevinden zich alle klassen van levensgolven. Er bevinden zich voorlopers van onze menselijke levensgolf en er zijn ook talloze entiteiten die achteraan komen, jonge wezens op het evolutiepad, manvantara's jonger dan het zevende ras van de zevende ronde zal zijn. Dit zevende en laatste ras van het huidige manvantara van onze planeet zal haar dan als dhyāni-chohans – goden – verlaten.

De voorlopers, vijfde- en zesde-ronders genoemd, zijn die gevorderde ego's die als gevolg van vroegere betrekkelijk volmaakte ervaringen op de maanketen verder zijn geëvolueerd dan het overgrote deel van de levensgolf. Het is erg eenvoudig: we hebben allerlei graden van mensen, van de meest onontwikkelden tot de mahātma's en boeddha's. De voorlopers die zich nu in onze vierde ronde bevinden zijn die individuen die, als ze de kans krijgen, de aarde verlaten en ons voorgaan; ze lopen op ons voor, wat eenvoudig betekent dat, terwijl wij op bol D achter hen aan zwoegen, zij in hoog tempo voor ons uit zijn gegaan op de hogere bollen en weer omlaag in hun vijfde ronde. De zesde-ronders zijn die zeldzame bloemen van de mensheid die nog verder zijn geëvolueerd dan de vijfde-ronders; ze zijn tweemaal rondgegaan voor ons uit. Maar van deze laatsten zijn er slechts weinigen; ze zijn even zeldzaam als de boeddha's, even 'zeldzaam als de bloesem van de udumbaraboom'.*

Het geval van de nakomers is daaraan geheel tegengesteld. Velen hiervan zullen niet tot actieve evolutionaire ervaringen komen op deze planeetketen, wat dus betekent op deze bol, wanneer ze haar evolutie geheel heeft voltooid; want dan begint deze bol te sterven. Zij die nu achter ons aankomen en die ons ook dan nog zullen volgen, zullen net als wij hun nirvāṇa binnengaan, in afwachting van de volgende planeetketen; en op die nieuwe toekomstige keten zullen deze menigten lagere entiteiten die in evolutionaire ontwikkeling onder ons staan, ons nog steeds volgen. Aan het einde van de zevende ronde zullen alle

---

**De Stem van de Stilte*, blz. 37.

lagere entiteiten waaruit de menigten levens op onze planeet bestaan, hun eigen nirvāṇa binnengaan, maar op een veel lager nirvāṇisch gebied dan waarop de levensgolf als geheel (die dan uit dhyāni-chohans bestaat) zich zal bevinden. Als alles aan het einde van het zevende ras van de zevende ronde volmaakt zou zijn geworden, wat de aarde en al haar menigten bewoners betreft, zou er geen mogelijkheid bestaan voor toekomstige belichaming. Alles en iedereen en de planeet zelf zou paranirvāṇa hebben bereikt; en vele, vele zonnemanvantara's zouden voorbijgaan voordat de drang tot wederbelichaming opnieuw werd gevoeld.

Maar dat is niet het geval. De entiteiten en wezens die minder geevolueerd zijn dan de mensheid van het zevende ras van de zevende ronde, zijn nog onvolmaakt en bezitten daarom zowel goed als kwaad in zich; en ze brengen noodzakelijkerwijs naar de volgende wederbelichaming alles mee wat ze zelf zijn. Er zijn entiteiten die vlak onder het zevende ras van de zevende ronde staan, en die worden gevolgd door andere, nog onvolmaaktere groepen die op het evolutiepad achter hen aan komen tot aan de diepten van het stoffelijke bestaan.

Laten we onze eigen bol D eens beschouwen. Wij zijn in het vijfde wortelras. We moeten nog twee wortelrassen doorlopen voor onze bol in obscuratie gaat. Maar er zijn hier ook dieren, evenals planten, stenen en drie elementalenrijken, en al deze levensgolven werken samen en vormen het leven om ons heen. Er bevinden zich onder ons ook vertegenwoordigers van enkele dhyāni-chohanische rijken, onzichtbaar voor ons, maar dat komt eenvoudig omdat ze hoger staan dan wij. We weten van het bestaan van enkelen op de lagere bollen, en we noemen ze mahātma's, chohans en bij andere namen. Christenen spreken over hen als engelen, maar deze chohans bevinden zich onder ons, voorlopers van hun normale levensgolven. Daarom moet elk van de verschillende levensgolven tegen het einde van het manvantara haar vertegenwoordigers hier op bol D hebben, en allen moeten gereed zijn om achtereenvolgens, elk op zijn beurt, over te gaan naar bol E voordat bol D in obscuratie gaat.

Wanneer ik zeg dat vertegenwoordigers van elk van de zeven of tien levensgolven zich als naar huis vliegende vogels op een bol verzamelen voordat die in obscuratie gaat, betekent dat niet dat elk van deze levensgolven of klassen van monaden zich als *volledige* levensgolf op zo'n bol bevindt, hoewel dit laatste de werkelijkheid benadert op de hoogste bol

van de twaalfvoudige keten, waar een rustperiode is voordat de nieuwe ronde begint.

Omdat de aarde slechts het fysieke lichaam is van een zeven- of twaalfvoudige entiteit, zijn de rustperioden van zo'n samengesteld wezen ook samengesteld van aard. Wanneer een planeetketen sterft, gaat elk van de elementen van haar constitutie – dat wil zeggen, de menigten levensatomen en quasi-bewuste, zelfbewuste en volledig zelfbewuste wezens – zijn respectieve nirvāṇa in. Maar de planeetketen zelf, gezien als entiteit, gaat niet een planetair nirvāṇa in, maar veeleer een planetair devachan. Wat nirvāṇa is voor de bewoners die samen een planeetketen vormen, is slechts devachan voor die keten, of beter gezegd voor de bollen waaruit die keten bestaat.

Zo is het ook met de mens, want de belangrijkste wet van de natuur, die van de analogie, geldt overal. Wanneer een mens sterft, verkeert de menselijke monade enige tijd in een nirvāṇische toestand. Maar de innerlijke god verkeert in die tijd niet in die nirvāṇische toestand. En ten derde is de menselijke ziel in haar devachan.

Onze aarde staat lager op de schaal van haar individuele evolutie dan de gemiddelde mensheid die haar bewoont, hoewel de spirituele entiteit, waar de aarde de fysieke uitdrukking van is, in dezelfde relatie staat tot haar mensheid als de menselijke ziel tot de samenstellende atomen van het lagere deel van de menselijke constitutie. Nu zouden sommigen zich kunnen afvragen of deze uitspraak op de aarde als bol D van onze planeetketen slaat, of op de keten als geheel. Hoewel ze in het bijzonder op onze aardbol slaat, kan ze evengoed op elke andere bol van onze planeetketen slaan. In feite is elke bol, wat zijn evolutie betreft, minder gevorderd dan de 'mensheid' van evoluerende ego's die hem in een bepaalde tijd bewonen of, anders gezegd, die op die bol hun ervaringen opdoen tijdens de ronden langs de bollen van de planeetketen.

In dit verband moet ik denken aan een bepaalde passage in *De Mahatma Brieven* (blz. 103):

De overeenkomst tussen een moeder-bol en haar menselijk kind kan aldus worden uitgewerkt. Beide hebben hun zeven beginselen. In de bol vormen de elementalen (waarvan er in totaal zeven soorten zijn) (a) een grofstoffelijk lichaam, (b) zijn fluïdisch dubbel (*liṅgaś*arīra), (c) zijn levensbeginsel (jīva); (d) zijn vierde beginsel (kāmarūpa) wordt gevormd door zijn scheppende, van het middelpunt naar de omtrek werkende impuls; (e) zijn vijfde beginsel (dierlijke ziel of *manas*, fysieke intelligentie) is belichaamd in

het plantenrijk (in kiem) en het dierenrijk; (f) zijn zesde beginsel (of spirituele ziel, buddhi) is de mens (g) en zijn zevende beginsel (ātman) bevindt zich in een waas van vergeestelijkt ākāśa dat hem omringt.

Ik wil erop wijzen dat KH hier alleen de zevenvoudige aard van de *fysieke* sfeer van onze aarde in gedachten had en niet sprak, zoals ik deed, over onze aardbol als een zevenvoudig kosmisch wezen, dat alle zeven element-beginselen van het heelal bevat, van de kosmische ātman tot het sthūlaśarīra van de bol. KH hield zich alleen bezig met het aardse sthūlaśarīra van de bol, met *zijn* zeven elementen en beginselen. Omdat elk van de beginselen zelf zevenvoudig is, is zelfs het sthūlaśarīra een zevenvoudige entiteit; en van deze zevenvoudige aard van ons fysieke gebied vormen wij mensen gedurende onze doortocht de buddhi-levensatomen.

Op dezelfde manier kan het sthūlaśarīra van de mens in zeven beginselen worden verdeeld, die bestaan uit gedeelten van alle delen van zijn constitutie die zich *op het fysieke gebied* in en door zijn lichaam tot uitdrukking brengen. In het menselijk lichaam, bijvoorbeeld, vormen alle zeven soorten of klassen van elementalen zijn grofste fysieke materie, zijn fluïdische dubbel, en zijn levensbeginsel of prāṇa; terwijl het vierde beginsel van het fysieke lichaam een deel is van het element kāma dat erdoorheen werkt; zijn vijfde beginsel is de psychomagnetische activiteit van de hersenen; zijn zesde beginsel is de weerspiegeling in het lichaam van de hogere ziel van de mens; en het zevende beginsel, of de ātman, van het lichaam is het ākāśische aurische fluïdum dat het menselijk lichaam omgeeft, d.w.z. het aurische ei van de mens in zijn laagste of meest stoffelijke aspect.

Terwijl de planeetgeest van onze aarde op de evolutionaire levensladder verder is gevorderd dan de mensheid die haar bewoont, is niettemin de aarde als bol in fysieke evolutionaire ontwikkeling minder ver gevorderd dan het menselijk lichaam van vlees, dat vergeleken met de steen- en metaalachtige aardbol betrekkelijk zacht en quasi-astraal is.

Ik wil hieraan toevoegen dat de relatie die de planeetgeest van onze aarde – beschouwd als een kosmisch zevenvoud – heeft met de verschillende 'mensheden' die op en door onze bol evolueren, duidelijk hiërarchisch van aard is; en dezelfde relatie bestaat met betrekking tot alle andere bollen van onze planeetketen. Dezelfde hiërarchische relatie bestaat inderdaad ook met betrekking tot de planeetgeesten van de heilige planeten waar de evoluerende 'mensheden' tijdens de buitenronden doorheen gaan.

Śishṭa's en manu's

De meest ontwikkelde (de maan)monaden bereiken het menselijke kiemstadium in de eerste ronde; ze worden tegen het einde van de derde ronde aardse, hoewel heel etherische mensen, blijven op de bol tijdens de 'obscuratie'periode als het zaad voor de toekomstige mensheid in de vierde ronde, en worden zo de pioniers van de mensheid bij het begin van de huidige vierde ronde. Anderen bereiken het menselijke stadium pas tijdens latere ronden, d.w.z. in de tweede, de derde, of in de eerste helft van de vierde ronde. En tenslotte zullen de meest vertraagden, dat zijn diegenen die na het keerpunt in het midden van de vierde ronde nog gebruikmaken van diervormen, tijdens dit manvantara helemaal geen mensen worden. Zij zullen pas bij het afsluiten van de zevende ronde de grens van het mens-zijn bereiken, om na *pralaya* op hun beurt in een nieuwe keten te worden binnengeleid – door oudere pioniers, de voorvaderen van de mensheid, of de zaad-mensheid (*śishṭa*), namelijk de mensen die aan het einde van deze ronden aan het hoofd van allen zullen staan. – *De Geheime Leer*, 1:211

Er is in de theosofische literatuur betrekkelijk weinig geschreven over de śishṭa's, hun eigenschappen en de belangrijke rol die ze in de natuur spelen.

Het Sanskrietwoord śishṭa komt van de werkwoordswortel *śish*, achterlaten, achterblijven, zodat het voltooid deelwoord śishṭa, overblijfsel, achtergelaten, enz., betekent. Het is interessant dat śishṭa ook kan worden afgeleid van de werkwoordswortel *śas*, beheersen, regeren, onderwijzen, zodat dit verleden deelwoord śishṭa, beheerst, goed geregeld en zodoende geleerd, uitverkoren, wijs, enz., betekent, en daarom hoogste of voornaamste. Het is heel merkwaardig dat het voltooid deelwoord van elk van deze werkwoordswortels betekenissen heeft die de esoterische leer noemt als de kenmerkende eigenschappen van de śishṭa's zelf.

De śishṭa's zijn dus de hoogste vertegenwoordigers van een levensgolf, of anders gezegd van een monadische klasse, die op een bol van een planeetketen achterblijven wanneer die bol zijn periode van obscuratie ingaat. Wanneer een levensgolf haar zeven rassen op een bol heeft voltooid, gaat het overgrote deel ervan over naar de volgende bol tijdens

de ronde, maar ze laat haar hoogste vertegenwoordigers achter en dat zijn de śishṭa's, de overblijvers, die daar worden achtergelaten om diezelfde levensgolf, bij haar terugkeer naar dezelfde bol, te voorzien van de levenszaden die haar in staat stellen zich weer te vermenigvuldigen.

Men moet de śishṭa's niet verwarren met de manu's. In diverse passages van *De Geheime Leer* spreekt HPB over de manu die een begin maakt met de evolutie van een levensgolf op een bol en dan een wortel-manu is, en over de manu die achterblijft wanneer de levensgolf een bol verlaat en dan een zaad-manu is. Dit toont duidelijk aan dat de manu's en de śishṭa's zeer nauw verbonden zijn, zozeer zelfs dat ze in bepaalde opzichten identiek zijn; toch zijn ze niet over de hele linie identiek.

De levensgolven maken, zoals gezegd, na elkaar hun rondgang langs de bollen van de keten, zodat de eerste klasse die op het evolutietoneel verschijnt het eerste elementalenrijk is, en wanneer het zijn zeven ringen of wortelrassen heeft doorlopen, doet het tweede elementalenrijk hetzelfde, op zijn beurt gevolgd door het derde, en wanneer dit laatste zijn ringen heeft voltooid, verschijnen de monaden van het mineralenrijk om hun zevenvoudige kringloop te volbrengen; ze worden opgevolgd door het planten-, het dieren- en het mensenrijk en tenslotte door het eerste, tweede en derde rijk van dhyāni-chohans.

Wanneer een van deze tien rijken een bol verlaat om over te gaan naar de volgende bol van de keten, laat het zijn meest volledig ontwikkelde individuen als śishṭa's achter, en maakt de aldus verlaten bol een korte periode van obscuratie door, waarna hij ontwaakt voor het binnenstromen van de eerste vertegenwoordigers van de volgende levensgolf of het volgende rijk. Intussen blijven de śishṭa's van het voorafgaande rijk op de bol achter tot de grote meerderheid van hun eigen levensgolf, die nu op haar ronde langs de andere bollen trekt, terugkeert; en dan voelen deze śishṭa's de binnenkomst of invloed van hun eigen terugkerende levensgolf en reageren daarop door in aantal toe te nemen en verschaffen zo de voertuigen waarin het overgrote deel van de levensgolf zich na verloop van tijd zal belichamen als het eerste wortelras van de nieuwe ronde op die bol.*

*In haar tijdschrift *The Theosophist* (maart 1886, blz. 352; *CW* 7:44&vn) schrijft H.P. Blavatsky dat er in de Veda's 'wordt gezegd dat aan het einde van elk *manvantara* de *pralaya* volgt, of de vernietiging van de wereld waarvan er maar één bekend is aan en verwacht wordt door de christenen – en dat de *śishṭa's*, of overblijvers,

Men zou een fout maken als men aanneemt dat deze śishṭa's òf snel evolueren, òf evolutionair totaal geen vooruitgang maken, want beide veronderstellingen zijn onjuist. Hoewel de śishṭa's wanneer ze achterblijven altijd veel minder talrijk zijn dan het overgrote deel van de levensgolf, zetten ze niettemin, omdat ze de hoogste vertegenwoordigers van hun levensgolf zijn, hun evolutie voort, maar in een veel langzamer tempo dan wanneer de levensgolf zelf op de bol is; zodat ze gedurende de honderden miljoenen jaren voordat hun eigen levensgolf terugkeert, langzaam evolueren en zich regelmatig voortplanten, zij het in een quasi-passieve staat of toestand.

In het mensenrijk zijn deze śishṭa's belichaamde, reïncarnerende ego's en natuurlijk sterven ze en worden telkens weer herboren, en hebben de individuele ego's precies dezelfde postmortale bestemming die ze altijd hebben gehad. Bovendien blijft de menselijke śishṭa-groep – die min of meer nauwkeurig als illustratie dient voor alle andere śishṭa-groepen – niet gelijk in aantal, eenvoudig omdat ze voortdurend geleidelijk in aantal toeneemt door voorlopers, individuen die hun levensgolf voorbijstreven en zo de bol weer bereiken waarop de śishṭa-groep zich bevindt, maar sneller dan de hoofdmassa van de levensgolf. Deze śishṭa's, in ons geval de vijfde-ronders (en zeer zelden de zesde-ronders), blijven achter omdat ze hun vijfde ronde al hebben doorlopen en die daarom niet hoeven te herhalen; in feite kunnen ze hun evolutionaire ontwikkeling niet voortzetten tot de levensgolf hen inhaalt. Zo komt het dat de śishṭa's voortdurend, zij het langzaam, in aantal toenemen en wel met iedere miljoen jaren die voorbijgaan iets sneller, tot de levensgolf hun bol weer bereikt.

Ik heb hier gesproken over de śishṭa-groepen die tijdens een ronde op de verschillende bollen van onze planeetketen achterblijven; maar omdat de natuur in haar structuur en werkingen het principe van de analogie volgt, kent zij andere soorten śishṭa's dan de *bol*-śishṭa's. Er zijn

---

worden achtergelaten, zeven rishi's en één krijger, en alle zaden, voor de volgende menselijke 'vloedgolf van de volgende ronde'.'

In een voetnoot hierbij verklaart ze dat volgens de hindoes deze acht personen śishṭa's worden genoemd, omdat ze de enige overgeblevenen zijn nadat alle anderen zijn vernietigd. Dan voegt ze eraan toe: 'Dit is de orthodoxe zienswijze. De geheime zienswijze spreekt over zeven ingewijden, die het dhyāni-chohanschap hebben bereikt tegen het einde van het zevende ras op deze aarde, die tijdens haar 'obscuratie' op aarde worden achtergelaten met het zaad van ieder mineraal, iedere plant en ieder dier, dat geen tijd had om tot mens te evolueren voor de volgende ronde of wereldperiode'.

bijvoorbeeld śishṭa's die van de ene stervende keten overgaan naar de volgende belichaming van dezelfde keten en daarom worden *deze* śishṭa-groepen de levenszaden of *wortel*-śishṭa's genoemd, die het manvantarische drama in de eerste ronde op bol A van de nieuwe belichaming van de keten openen.

Omdat ze niet langer śishṭa's zijn van evoluerende levensgolven die van bol tot bol van een keten gaan, zijn deze śishṭa-groepen die van de ene ketenbelichaming naar de volgende gaan niet zozeer in een lichaam gemanifesteerde individuele entiteiten, dan wel wat ik soms monadische bollen of monadische eieren heb genoemd.* Zo kan ook het menselijke ego, terwijl het in devachan is, worden gezien als een monadisch ei of een monadische bol, omdat het tijdens zijn gelukkige dromen binnen de spirituele monade – de devachanī is gehuld in zijn aurische ei – werkelijk een soort monadisch ei is, waaruit de komende mens in het volgende aardse leven zal groeien. Natuurlijk geldt wat hier over het monadische ei van het mensenrijk wordt gezegd, in beginsel evengoed voor de śishṭa-groepen van alle andere negen rijken of monadische klassen tussen de ketenbelichamingen.

Wanneer de nieuwe keten zich dus vormt, zijn het altijd de hoogste vertegenwoordigers van alle klassen die, in samenwerking met de elementalen van hun eigen klasse of soort, als het ware de ontwerpende 'architecten' worden, die het bouwplan op deze elementalen afdrukken zodat deze hun respectieve werk kunnen doen bij de bouw van de bollen van een keten. Wanneer dit bouwschema met behulp van de elementalen is ontworpen, beginnen de lagere vertegenwoordigers van elk van de verschillende rijken zich te manifesteren en verrichten op hun beurt *hun* respectieve taak van het gereedmaken van de verschillende grondvormen waarin de hoogste vertegenwoordigers zich later, als de tijd daar is, kunnen manifesteren.

Wat de manu's betreft geven de volgende fragmenten uit de geschriften van HPB de essentie van de leer weer:

> Vaivasvata Manu (de manu van ons eigen vijfde ras en de mensheid in het algemeen) is de voornaamste gepersonifieerde vertegenwoordiger van de *denkende* mensheid van het vijfde wortelras; daarom wordt hij voorgesteld als de oudste zoon van de zon en een agnishvātta-voorouder. Omdat '*manu*' is afgeleid van *man*, denken, is het beeld duidelijk. Het denken werkt eindeloos in op

*Vgl. *Beginselen van de Esoterische Filosofie*, hfst. 42.

de menselijke hersenen. Manu is en bevat dus het potentieel van alle denkende vormen die op aarde zullen worden ontwikkeld uit deze bepaalde bron. . . .

Manu is misschien de synthese van de mānasa, en hij is een enkelvoudig bewustzijn in die zin dat, terwijl alle cellen waaruit het menselijk lichaam bestaat verschillende en gevarieerde bewustzijnen zijn, er toch een eenheid van bewustzijn is die de mens is. Maar deze eenheid is, om zo te zeggen, niet een enkelvoudig bewustzijn: ze is de weerspiegeling van duizenden en miljoenen bewustzijnen die een mens in zich heeft opgenomen.

Maar manu is niet werkelijk een individualiteit, hij is de hele mensheid. Men kan zeggen dat manu een algemene naam is voor de pitri's, de voorvaderen van de mensheid. Ze komen, zoals ik heb aangetoond, van de maanketen. Ze schenken het leven aan de mensheid, want nadat ze de eerste mensen zijn geworden, schenken ze het leven aan anderen door hun schaduwen te ontwikkelen, hun astrale zelven. . . . Maar zoals de maan haar licht van de zon ontvangt, zo ontvangen de afstammelingen van de maan-pitri's hun hogere mentale licht van de zon of de 'zoon van de zon'. Voorzover wij weten zou Vaivasvata Manu een *avatāra* of een personificatie van MAHAT kunnen zijn, afgevaardigd door het universele denkvermogen om de denkende mensheid verder te leiden en de weg te wijzen.

– *Een Toelichting op de Geheime Leer*, blz. 87-8

Manu verklaart dat hij is geschapen door Virāj of Vaiśvānara (de geest van de mensheid); dit betekent dat zijn monade aan het begin van elke nieuwe kosmische activiteit emaneert uit het nooit rustende beginsel: die logos of UNIVERSELE MONADE (collectieve elohīm) die *uit zichzelf al* die kosmische monaden uitstraalt, die de middelpunten van activiteit worden – voorouders van de talloze zonnestelsels en van de nog ongedifferentieerde *menselijke* monaden, van planeetketens en van elk wezen daarop. Elke kosmische monade is 'Svāyambhuva', de ZELF-GEBORENE, *die het krachtencentrum wordt, waaruit van binnenuit een planeetketen voortkomt* (er zijn zeven van deze ketens in ons stelsel), en waarvan de uitstralingen weer evenzoveel Manu's Svāyambhuva worden (een geheimzinnige soortnaam, die veel meer betekent dan het schijnt); elk van deze wordt, als een menigte, de schepper van zijn eigen mensheid. – *De Geheime Leer*, 2:350-1

Omdat het woord *manu* is afgeleid van de Sanskrietwortel *man*, denken, nadenken over, is een manu dus tegelijkertijd een denkend individu en een menigte lagere individuen of 'denkers' waaruit hij bestaat. Ons fysieke lichaam is een individu en is toch samengesteld uit een enorm aantal kleinere individuen, die elk afzonderlijk als entiteit een eenheid zijn, en toch ontegenzeglijk behoren tot, en zijn opgenomen in

het lichaam als geheel. Dit is een nauwkeurige beschrijving van wat een logos is op kosmische schaal. Met andere woorden, wat een kosmische logos in de kosmos is – namelijk zowel de kosmische purusha als een menigte lagere monaden waaruit hij bestaat – is een manu op de kleinere schaal van een keten of een bol.

HPB drukt dit feit op haar eigen onnavolgbare wijze zo uit:

> Dat al die manu's en rishi's met één soortnaam worden aangeduid, is toe te schrijven aan het feit dat zij *alle* de gemanifesteerde energieën van één en dezelfde LOGOS zijn, zowel de hemelse als de aardse boodschappers en uitingen van dat beginsel dat altijd in een toestand van werkzaamheid is; bewust in het tijdperk van de kosmische evolutie, onbewust (vanuit ons gezichtspunt) tijdens de kosmische rust, terwijl de logos slaapt in de schoot van DAT wat 'niet slaapt', noch ooit waakt – want het is SAT of *het Zijn*, en niet een wezen. Uit HET komt de grote onzichtbare logos voort, die alle andere *logoi* evolueert, de oorspronkelijke MANU, die het bestaan schenkt aan de andere manu's, die gezamenlijk het heelal en alles erin emaneren, en die als aggregaat de *gemanifesteerde* logos vertegenwoordigen. Daarom vernemen we uit de 'Toelichtingen' dat, terwijl geen dhyāni-chohan, zelfs niet de hoogste, zich volledig bewust kan zijn van 'de toestand van de voorafgaande kosmische evolutie', 'de manu's in eeuwigheid de kennis van hun ervaringen in alle kosmische evoluties behouden'. – *De Geheime Leer*, 2:350

Een manu is dus een lagere logos, van een bol of van een hele keten, afhankelijk van de schaal die we hanteren; en is de mensheid als eenheid en als het enorme aantal menselijke ego's die in hun totaliteit de manu vormen. Daarom kunnen we over een levensgolf die haar evolutieproces op een bol begint, spreken als een wortel-manu, waaruit na verloop van tijd de zeven wortelrassen voortkomen; en we kunnen ook zeggen dat dezelfde levensgolf, wanneer ze de bol verlaat, de zaad-manu is, die verdergaat op haar ronde langs de andere bollen en weer een wortel-manu wordt wanneer ze die bol opnieuw bereikt.

Zoals eerder gezegd, zijn de manu's en de śishṭa's, hoewel zeer nauw verbonden, niet identiek, want de śishṭa's zijn de verstgevorderde individuen van de zaad-manu; en het zijn deze śishṭa's die de levenszaden worden wanneer hun manu hun bol weer bereikt en de wortel-manu wordt. De manu omvat dus niet alleen het geheel van de levensgolf maar ook de śishṭa's.

In het licht van de voorafgaande alinea's zal het gemakkelijker zijn de leringen te begrijpen zoals die door HPB zijn beschreven in de vol-

gende passage uit haar artikel 'The septenary principle in esotericism'. Wanneer ze over de zevenvoudige wet spreekt en over de talloze zinspelingen daarop overal in de literatuur van de oudheid, vraagt ze 'Wie was manu, de zoon van Svāyambhuva?', en geeft daarop als toelichting het volgende antwoord:

De geheime leer vertelt ons dat *deze* manu geen mens was, maar hij symboliseerde de eerste mensenrassen, die met behulp van de dhyāni-chohans (deva's) aan het begin van de eerste ronde waren geëvolueerd. Maar in zijn *Wetten* (Boek I, 80) wordt ons gezegd dat er veertien manu's zijn voor elke kalpa of elk 'tijdperk tussen schepping en schepping' (lees tijdperk tussen de ene *kleine* 'pralaya' en de volgende); en dat 'er in de tegenwoordige goddelijke eeuw tot nu toe *zeven* manu's zijn geweest.' Zij die weten dat er zeven ronden zijn, waarvan we er drie achter ons hebben, terwijl we nu in de vierde zijn, en aan wie is geleerd dat er zeven ochtendschemeringen en zeven avondschemeringen of veertien *manvantara's* zijn; dat aan het begin van iedere ronde en aan het einde en op en tussen de planeten er 'een ontwaken in het *illusoire* leven' is en 'een ontwaken in het *werkelijke* leven', en dat er bovendien 'wortel-manu's' zijn en wat we zo gebrekkig moeten vertalen als 'de zaad-manu's' – *de zaden voor de mensenrassen van de toekomstige ronde* (een mysterie dat slechts wordt onthuld aan hen die hun derde graad van inwijding hebben doorgemaakt); zij die dat alles hebben geleerd, zullen beter voorbereid zijn om de betekenis van het volgende te begrijpen . . . Zoals iedere planetaire ronde begint met het verschijnen van een 'wortel-manu' (dhyāni-chohan) en sluit met een 'zaad-manu', zo verschijnt er een *wortel-* en een *zaad*-manu respectievelijk aan het begin en aan het einde van het menselijke tijdvak op een planeet.

Uit het voorafgaande is gemakkelijk te zien dat een *manu-antarische* periode betekent, zoals de term inhoudt, de tijd *tussen* het verschijnen van twee manu's of dhyāni-chohans; en dat daarom een kleiner *manuantara* de duur is van de *zeven* rassen op een bepaalde planeet, en een groot manvantara het tijdvak van één menselijke ronde langs de planeetketen. Bovendien dat ieder wortelras zijn manu heeft, want er is gezegd dat elk van de zeven manu's 7 × 7 manu's *schept* en dat er 49 wortelrassen zijn op de zeven planeten tijdens iedere ronde. – *The Theosophist*, juli 1883, blz. 254; *CW* 4:576-7

We zien hier dus opnieuw de fundamentele eenheid van al wat is en de onverbrekelijke natuurlijke banden die ons verbinden met alles wat het heelal in zich bevat. Niemand van ons kan alleen vooruitkomen of zijn pelgrimstocht alleen vervolgen – niet één van ons. We nemen tal-

loze menigten wezens met ons mee, die verbonden zijn met alle delen van onze constitutie en evolutionair lager staan dan wij; en evenzo, maar op een andere schaal, zijn wij allen door onverbrekelijke banden verbonden met de spirituele wezens die in de kosmische hiërarchie hoger staan dan wijzelf. We moeten allen *gezamenlijk* vooruitgaan, zoals we in het hele verleden hebben gedaan; en in de hele toekomst zullen we verenigd vooruitgaan als een menigte monaden, een enorme kosmische rivier van levens.

8

Goden – monaden – levensatomen

Goden – monaden – levensatomen

Wie zijn de goden? / 419
De evolutiereis van de monaden / 424
Levensatomen, hun oorsprong en bestemming / 429
Erfelijkheid en de levensatomen / 437
De transmigratie-leer / 441
De oorzaak van ziekte / 447
De mens is zijn eigen karma / 455
Is karma ooit onverdiend? / 461
Goed en kwaad / 468

Wie zijn de goden?

De zuivere esoterie spreekt niet over een persoonlijke god; daarom worden we als atheïsten beschouwd. Maar in werkelijkheid is de occulte filosofie als geheel absoluut gebaseerd op de alomtegenwoordigheid van God, de absolute godheid; en al wordt er over Het niet gespeculeerd, omdat het te heilig is en als een eenheid voor het beperkte verstand toch onbegrijpelijk is, niettemin berust de hele filosofie op Zijn goddelijke vermogens als de bron van al wat ademt, leeft en zijn bestaan heeft. In alle oude religies werd het Ene aangetoond op grond van het vele. In Egypte en India, in Chaldea en Fenicië, en tenslotte in Griekenland werden de denkbeelden over de godheid weergegeven door veelvouden van drie, vijf en zeven, en ook wel van acht, negen en twaalf grote goden die de vermogens en eigenschappen van de ene en enige godheid symboliseerden. Deze werd met die oneindige onderverdeling in verband gebracht door middel van irrationele en oneven getallen waaraan de metafysica van deze volkeren hun ENE GODHEID onderwierp. Op deze manier samengesteld, bezat de kring van goden alle eigenschappen en kenmerken van het ENE HOOGSTE EN ONKENBARE, want in deze verzameling goddelijke persoonlijkheden, of beter gezegd verpersoonlijkte symbolen, woont de ENE GOD, de GOD EEN, die God waarvan men in India zegt dat er geen tweede is: 'O god Ani (de spirituele zon), u woont in de verzameling van uw goddelijke persoonlijkheden.'

Deze woorden tonen het geloof van de Ouden dat alle manifestatie uit een en dezelfde bron voortkomt, dat alles emaneert uit een en hetzelfde beginsel, dat nooit volledig kan worden ontwikkeld behalve in en door de volledige verzameling van zijn emanaties. – HPB, *ES Instructions* 2; *CW* 12:569-70

Er is waarschijnlijk geen onderwerp dat zo in duistere vaagheden is gewikkeld als dat van de goden van de diverse volkeren. Zelfs voor wetenschappers die bekend zijn met de religieuze, filosofische en mystieke literatuur uit de oudheid, en ook met de geschriften van die oosterse volkeren die een veelgodendom aanhangen, zou het heel moeilijk zijn een duidelijke verklaring te geven van wat deze goden waren en zijn. De reden is dat westerlingen tweeduizend jaar lang alle polytheïstische denkbeelden hebben losgelaten ten gunste van een nogal onlogische monotheïstische opvatting van de natuur, en dus

absoluut niet kunnen begrijpen hoe deze oude en moderne volkeren hun goden en godinnen zien.

Het zou heel misleidend zijn te veronderstellen dat de deva's uit de mythologie van de hindoes, of de goden en godinnen van de oude volkeren rond de Middellandse Zee en hun buren, volledig zelfbewuste godheden zijn die de natuur bezielen en min of meer beheersen. Ze zouden veel beter worden begrepen als we ze natuurkrachten noemden; deze omvatten de goddelijke, halfgoddelijke en alle etherische, astrale en astraal-fysieke entiteiten, die ons heelal niet alleen vullen maar in werkelijkheid samenstellen.

Wanneer echter de esoterische filosofie over goden spreekt, dan stelt ze zich wezens voor die door hun oorsprong, hun eigenschappen en functies typische bewoners zijn van de hoogste kosmische gebieden. Men kan deze goden verdelen in twee klassen of groepen, die bij wijze van spreken de uitersten van de goddelijke natuurkrachten zijn, en deze uitersten zijn de zevenvoudige klassen van godheden, gezien (a) *bij hun oorsprong* en (b) als *volledig ontwikkelde zelfbewuste wezens* die werkzaam zijn aan de lichtkant van de natuur en op de goddelijk-spirituele gebieden.

Als een heelal zich begint te ontvouwen, komen er als het ware automatisch op het hoogste kosmische gebied (het enige dat dan bestaat) wezens tot activiteit die geboren zijn uit de materie of essentie van dat goddelijke kosmische gebied zelf. Deze, klasse (a), zijn wat we kosmische, goddelijke elementalen zouden kunnen noemen; ze worden geboren uit de substantie of essentie van de mūlaprakriti van de kosmische eenheid, en zijn goddelijk en goddelijk-spiritueel van type of aard, tot op zekere hoogte goden, hoewel elementale godheden, die net zijn begonnen aan hun evolutie in dit heelal en nog geen volledig ontwikkelde goden of hoog geëvolueerde jīvanmukta's zijn.

Klasse (b), daarentegen, komt beter overeen met wat het westerse denken zich voorstelt bij goden. Het zijn die betrekkelijk volledig geevolueerde goden die het goddelijke stadium hadden bereikt op de goddelijke en goddelijk-spirituele gebieden aan het einde van het *vorige* mahāmanvantara; en omdat ze op de evolutionaire levensladder zover zijn gevorderd dat ze in die rijken thuishoren, komen ze tegelijk met de groep kosmische elementalen tevoorschijn die onder (a) zijn beschreven. Hoewel groep (b) uit volledig ontwikkelde godheden bestaat, zijn de leden ervan niettemin 'mislukt' in die zin dat ze aan het einde van

het vorige mahāmanvantara niet voldoende ver geëvolueerd waren om het huidige heelal te verlaten en naar een hoger over te gaan, en daarom hebben ze karmische banden die hen dwingen deel te nemen aan het nieuwe mahāmanvantara van het heelal dat nu een begin maakt met zijn kosmische levensdrama.

De kosmische elementalen komen dus tot activiteit en beginnen met de bouw van het nieuwe heelal onder de spirituele en intellectuele leiding van de godheden of goddelijke krachten zelf, die zich vermengen met de eerstgenoemde en leiding geven aan hun activiteiten. Omdat al deze entiteiten van beide groepen zevenvoudig zijn, of tenminste worden, vindt die vermenging plaats op de onderlinge raakpunten of punten van overeenkomst in svābhāvische substantie. In *De Mahatma Brieven* (blz. 95) spreekt KH over deze gebeurtenis en de vermenging van de zelfbewuste godheden met de pas gewekte elementalen als de oorzaak van de eerste vorming van een kosmische eenheid.

De goden zijn niet louter abstracties; het zijn entiteiten, onvergelijkelijk meer een 'entiteit' dan wij. Het zijn voorbeelden van zuiver geïndividualiseerd bewustzijn, terwijl wij voorbeelden zijn van wezens die nauwelijks besef hebben van ons bewustzijn. De goden leven in hun eigen spirituele rijken, in lichamen van spiritueel weefsel, of in wat voor ons lichamen van licht zouden zijn; zoals voor wezens die lager staan dan wij *ons* lichaam uit licht zou schijnen te bestaan – en zo is het in feite ook. Voor ons is het vlees, omdat onze zintuigen uit dezelfde substantie bestaan.

Welke vorm hebben de goden? Ze hebben die vormen die karma en evolutie aan hen hebben gegeven. Welke vorm hebben mensen? Die vormen die karma en evolutie aan ons hebben gegeven. Het grote verschil tussen een mens en een god is dat de goden quasi-universeel zijn in hun levens- en bewustzijnssfeer, terwijl de mens uiterst beperkt is op het gebied van zijn vitaliteit en bewustzijn. Aan de andere kant is de belangrijkste overeenkomst tussen hen dat zowel goden als mensen binnen hun levenssfeer andere wezens van een lagere graad bevatten. Er zijn ontelbaar veel goden. Er worden voortdurend nieuwe goden aan die menigte toegevoegd, terwijl anderen tot een nog hogere klasse van godheden overgaan. Maar iedere god bevat binnen het gebied van zijn aurische ei – dat zijn vitaliteit en zijn bewustzijn, zijn intellect en zijn buddhische energie en zijn ātman omvat – een uitgebreid scala van minder geëvolueerde wezens.

Neem het lichaam van een mens met zijn enorme aantallen levensatomen en fysieke atomen, en bedenk daarbij dat een groot aantal van die fysieke atomen binnen hun eigen atomaire stelsel bewoners hebben waarvan vele gevoelige, bewuste, zelfbewuste, denkende entiteiten zijn. Toch omvat de mens ze alle binnen zijn vitale invloedssfeer. Zijn vitaliteit is overheersend en doordringt ze alle en houdt ze als een entiteit bijeen. Op dezelfde manier zijn wij menselijke levensatomen die in een aurisch ei, in de levenssfeer, van een godheid leven.

Sterren, kometen, planeten en nevelvlekken zijn allemaal entiteiten, levensverschijnselen, samengebracht in en omsloten door de levenskracht van een supergodheid. En zo is het overal in de eindeloze Ruimte.

Afmeting heeft niets te maken met bewustzijn. Sommige elektronen van bepaalde atomen zijn bewoond, en sommige van deze bewoners zijn net zo intelligent en zelfbewust als wij. Ze denken, voelen en streven. Zij zijn de 'mensen' van deze oneindig kleine werelden. Denk in de andere richting eens aan de verbazingwekkende ruimten die wij ons heelal noemen; de miljarden zonnen die de melkweg vormen en waarvan de meeste waarschijnlijk planeten om zich heen hebben waarvan er vele bewoond zijn.

Wij op dit kleine elektron van ons eigen zonnestelsel-atoom nemen dezelfde plaats in ten opzichte van de kosmische godheid waarin wij ons bestaan hebben, als de uiterst kleine entiteiten ten opzichte van ons. Het is onze levenskracht, onze intelligentie, onze individualiteit, het zijn de energieën, vermogens en krachten die uit ons hart opwellen, die leven en evolutionaire richting geven aan deze uiterst kleine wezens die in ons leven. Ze zijn onze kinderen. Er is nergens afgescheidenheid in de grenzeloze oneindigheid. Alles is verweven met al het andere. En dit feit is de basis van de meest verheven leer van het occultisme – het fundamentele essentiële één-zijn van al wat is.

Omdat elk heelal, van welke graad of grootte ook in de Ruimte, wordt geleid en bezield door een scheppende ātmische godheid – of kosmische hiërarch* – kunnen we al deze godheden beschouwen als stralen of logoi van deze kosmische hiërarch, ongeveer zoals de

---

*De kosmische hiërarch wordt ook wel de hoogste stille wachter van ons heelal genoemd, en dit zou licht moeten werpen op wat een stille wachter op elk ander gebied is.

levensatomen op elk gebied van het aurische ei van een mens kunnen worden beschouwd als stralen of individualiteiten die voortstromen uit een van de verschillende monaden van zijn constitutie.

De evolutiereis van de monaden

Monade is een algemene term voor allerlei bewustzijnscentra in de constitutie van hetzij een mens of een heelal. In de mens, een microkosmos, zijn er een aantal monaden: de goddelijke monade of innerlijke god, de spirituele, de menselijke en de vitaal-astrale monade, en elk van deze vloeit voort uit de monade die daar direct boven staat. Elke monade is een entiteit die leert en evolueert, ongeacht haar graad.

De mens is samengesteld, geheel en al sterfelijk in zijn lagere aspecten, en alleen in de monadische essentie, zijn innerlijke god, is hij onvoorwaardelijk onsterfelijk. Uit deze monadische essentie ontwikkelt zich zijn hele zevenvoudige natuur en manifesteren zich diverse fasen van de bewustzijnsstroom die de mens in wezen is. De spirituele monade vormt een sluier, een lichaam, om zich heen, waarin ze bepaalde delen van haar energieën op een lager gebied tot uitdrukking kan brengen, en deze scheidt vanuit zichzelf weer een minder etherisch voertuig af, een ziel, die de spirituele monade in staat stelt zich op een nog lager gebied te manifesteren. En zo wordt dit proces achtereenvolgens herhaald en worden deze gewaden van licht in toenemende mate grover, tot we het liṅgaśarīra of modellichaam bereiken dat op zijn beurt als laatste het fysieke lichaam afscheidt en opbouwt. Op deze wijze worden de menselijke omhulsels van het zelf ontvouwd.

Wij mensen zijn slechts geëvolueerde levensatomen, en vergeleken met hogere wezens dan wijzelf is onze spirituele aard slechts een levensatoom dat in en van de essentie van de hogere goden leeft. Er bestaat dus een innig contact tussen goden en mensen, omdat we in deze ruimere en edeler kosmische sferen evoluerende levensatomen zijn van dat verhevener stadium.

Niet alleen is ieder wezen een uitdrukking van een geïndividualiseerde godheid, zijn innerlijke god, maar al deze innerlijke goden ondergaan de invloed van, leven in en maken deel uit van een grotere godheid die zelf slechts een deel is van een verhevener menigte waarvan de leden gezamenlijk zijn opgenomen in de levenssfeer van een nog verhevener godheid, enz., ad infinitum. Bij iedere stap kunnen we met Paulus van de christenen zeggen: 'In Het leven we, bewegen we en hebben we ons

bestaan.' De hoogste hiërarch van de kosmische hiërarchie bevat in zijn lichaam deze enorme verzameling innerlijke goden, zoals ons lichaam alle levensatomen bevat die het samenstellen. In de grenzeloze Ruimte is er een oneindig aantal van zulke kosmische hiërarchieën.

Ieder van ons was eonen en eonen geleden een levensatoom dat voortdurend deel uitmaakte van het lichaam, òf van het verstandelijke deel, òf van het psychische aspect van de constitutie van een entiteit die nu een godheid is – onze eigen hoogste hiërarch – en wij komen achter hem aan als een deel van de 'familie' van die godheid. Deze verheven hiërarchen, oneindig in aantal, zijn de bewoners van het goddelijk-spirituele heelal; zoals wij in onze betrekkelijk kleine sfeer van bewustzijn en energie hier de bewoners zijn. Wij zijn goden voor de levensatomen die ons lichaam binnenkomen; en voor de hogere goden zijn wij levensatomen, omdat we deel uitmaken van hun voertuigen en levensgebieden.

Goden of monadische essenties, monaden, ego's, zielen, levensatomen, atomen – vormen een dalende reeks. Eerst bekleedt een monadische essentie of god zich met zijn monade, die zich op haar beurt bekleedt met haar ego; deze hult zich in zijn ziel, die zich weer bekleedt met een bepaald levensatoom waaromheen zich door karmische aantrekking andere lagere levensatomen groeperen, die eveneens zijn geëmaneerd door de scheppende monadische essentie. Elke monade komt dus voort uit haar god-ouder, maar haar toekomstige bestemming is zich tot een god te ontwikkelen. Deze schijnbare omkering van de leer zal niet zo moeilijk zijn te begrijpen als we bedenken dat zodra een monade door haar latente vermogens te ontvouwen een god wordt, ze onmiddellijk begint haar eigen kind-monade en menigten lagere kind-monaden te emaneren, die tezamen haar verschillende voertuigen verschaffen – en zo ontstaat bovengenoemde reeks van goden tot atomen.

Een monade die onze hiërarchie binnenkomt, begint haar bestaan als een niet-zelfbewuste godsvonk, en als ze zich dan ontplooit via het menselijke stadium, bereikt ze het goddelijke en eindigt haar loopbaan in dat manvantara als een volledig ontwikkelde god. Het zou, zoals HPB aangeeft,* dwaas zijn te zeggen dat de monade van een atoom hoornblende door in de loop van de eeuwen in en uit andere minera-

*Vgl. *De Geheime Leer*, 1:207.

len te kruipen, en in en uit planten, en de hemel mag weten hoeveel soorten dieren, tenslotte een mens binnentrok. Zo is het niet. De uitspraak die, tussen twee haakjes, door een van haar leraren werd geschreven, werd gedaan in een poging uiteen te zetten dat de oude quasi-darwinistische evolutietheorie, die neerkomt op een voortdurende aanwas van dingen tot ze tenslotte een zelfbewust centrum worden, onjuist was.

Evolutie betekent niet het voortdurend opstapelen van ervaring na ervaring. Evolutie betekent *een uitstroming van binnenuit*: het ontrollen, het ontvouwen van wat vanbinnen al aanwezig is. Karakter, individualiteit, zelfbewuste energie, zelfbewuste vermogens, alles komt van binnenuit. De kern van ieder wezen, hetzij god, monade, mens, of atoom, is in essentie een godheid. In de goden is het een nog hogere godheid; in mensen is het een god. Dat is de monadische essentie.

De uitspraak van de Heer Boeddha dat niets dat samengesteld is eeuwig is, en dat daarom, omdat een mens een samengestelde entiteit is, er zich in hem geen onsterfelijke en onveranderlijke 'ziel' bevindt, is de sleutel. De 'ziel' van de mens verandert van moment tot moment – ze leert, groeit, breidt zich uit en evolueert – zodat ze geen twee opeenvolgende seconden van tijd of ervaring dezelfde is. Daarom is ze niet onsterfelijk, want onsterfelijkheid betekent voortdurend blijven *zoals men is*. Als men evolueert, verandert men, en daarom kan men niet onsterfelijk zijn in het deel dat evolueert, omdat men tot iets groters uitgroeit.

Daarom is de monade van een atoom koolstof of van een ander mineraal niet hetzelfde als de monade van een Shakespeare, een Newton of een Plato. De essentie is in al die gevallen identiek, maar niet de monade. Deze essentie projecteert een straal of strekt een deel van haar energie uit tot in en op het astrale gebied, en die energie wordt dan aan haar top de astrale monade – die zelf slechts een stadium is dat de energieën en vermogens doormaken die tot het wezen van de monadische essentie behoren. Het volgende stadium, en we spreken nu in eonen durende perioden, is de menselijke monade. Als het menselijke stadium van de monadische essentie voorbij is, zullen we spirituele monaden zijn geworden. Wanneer dit spirituele stadium voorbij is, zullen we de monadische essentie zelf zijn geworden en als een volledig ontwikkelde god zijn teruggekeerd.

De lering in *De Geheime Leer* was een poging om het verkeerde idee uit te bannen dat de kleine, eeuwigdurende en onveranderlijke harde

atomen, zoals de atomen van de scheikunde in die tijd werden beschouwd, onze monaden waren. De monaden zijn vitale entiteiten, bewustzijnscentra die trillen van leven, onophoudelijk veranderen en voortdurend groeien. Daarom is het volstrekt onjuist een monade af te schilderen als een door de eeuwen heen gelijkblijvende, onveranderlijke monade: gaande door de mineralen, de planten en de dieren. Wat we ons moeten voorstellen is een monadische essentie, goddelijk van aard, behorend tot de spiritueel-goddelijke wereld, die voortdurend bepaalde delen van zichzelf manifesteert in de lagere gebieden van dat heelal – van de laagste tot de hoogste. Zoals Krishṇa zegt: 'Ik deed dit gehele heelal ontstaan uit één enkel deel van mij, en blijf ervan gescheiden'* – gescheiden, maar toch is het 'ene deel' niet los in die zin dat het een afgesneden straal is, alsof de zon een straal zou kunnen uitzenden en verliezen. De zon blijft gescheiden van zijn straal, en toch blijft de straal een deel van de zon.

Omdat de monadische essentie de wortel is van alles wat eruit voortvloeit, is ze als de zon die op de evoluerende entiteit schijnt die uit hem is voortgekomen – de vele monaden die zijn stralen zijn. Maar als we aan zo'n wezen denken als een entiteit die volkomen afgescheiden is, en een weg gaat die absoluut gescheiden is van andere entiteiten, dan zitten we er ver naast.

Iedere monade of ziel is in een bepaald opzicht een entiteit die bestemd is om te evolueren tot het spirituele stadium van zijn ouderlijke monadische essentie. Zoals een kind opgroeit en gelijk wordt aan zijn vader, afstamt van de vader en toch verschillend is, een andere individualiteit, zo is het met elke monade. De menselijke ziel, bijvoorbeeld, is bestemd om zich tot een spirituele ziel te ontwikkelen, omdat in de menselijke entiteit een boeddha of christus al latent aanwezig is die haar overschaduwt, en haar bestemming is om na verloop van tijd op te bloeien tot een dhyāni-chohan, een god; want een dhyāni-chohan is het ware hart van een boeddha of een christus.

Dhyāni-chohan is een woord dat is ontleend aan het mahāyāna-boeddhisme van Centraal- en Noord-Azië; het is een algemene term, ongeveer zoals het woord goden. Inderdaad zijn de allerhoogste klassen van dhyāni-chohans identiek met de goden, terwijl alle lagere of tussenliggende klassen, afdalend langs de schaal van de kosmische

---

**Bhagavad-Gītā*, 10:42.

structuur, de halfgoden en andere zelfbewuste entiteiten van nog lagere graad omvatten, tot we bij wezens komen zoals wijzelf, die men belichaamde dhyāni-chohans van een lagere rang zou kunnen noemen, want dat zijn we inderdaad in onze buddhi-mānasische delen. Het zou fout zijn over de elementalen te spreken als dhyāni-chohans, want de kenmerkende betekenis van dhyāni is een zelfbewuste individualiteit van min of meer spirituele aard, die voor ons in verheven 'contemplatie' verzonken schijnt te zijn, dat wil zeggen, in wat de hindoefilosofie dhyāna noemt. Daarom behoren alle verschillende graden van dhyāni-chohans eigenlijk tot de hogere delen van de kosmische hiërarchische structuur. De lagere delen van deze structuur zijn de drie algemene klassen van elementalen, de diverse soorten natuurgeesten (enigszins geëvolueerde elementalen), en de graden van wezens hoger dan de natuurgeesten tot en met het rijk van de mens. Boven het mensenrijk, dat gekenmerkt is door zelfbewustzijn en het begin van spiritueel dhyāna, begint de laagste groep van dhyāni-chohans, waarvan de hoogste klassen goden zijn.

Levensatomen, hun oorsprong en bestemming

. . . het occultisme aanvaardt niets anorganisch in de Kosmos. De door de wetenschap gebruikte uitdrukking 'anorganische stof' betekent eenvoudig dat het latente leven dat in de moleculen van de zogenaamde 'inerte stof' sluimert, onkenbaar is. ALLES IS LEVEN, en elk atoom, zelfs van mineraalstof, is een LEVEN, hoewel dit boven ons bevattingsvermogen ligt en voor ons niet waarneembaar is, omdat het valt buiten het gebied van de wetten die bekend zijn aan degenen die het occultisme afwijzen. 'De atomen zelf', zegt Tyndall, 'schijnen vol verlangen te zijn naar het leven'. Waar komt dan de neiging vandaan 'om in organische vormen over te gaan', willen wij vragen. Kan men dit op een andere manier verklaren dan volgens de leringen van de occulte wetenschap?

Volgens een commentaar 'zijn voor de niet-ingewijden de werelden opgebouwd uit de bekende elementen. In de opvatting van een arhat zijn deze elementen zelf collectief een goddelijk leven; afzonderlijk beschouwd zijn ze op het gebied van de manifestaties de talloze en ontelbare miljoenen levens. Alleen het vuur is één op het gebied van de Ene Werkelijkheid: op dat van het gemanifesteerde en dus bedrieglijke Zijn, zijn de deeltjes ervan vurige levens die leven en bestaan ten koste van elk ander leven dat ze verteren. Daarom worden ze de 'verslinders' genoemd. . . . 'Alle zichtbare dingen in dit Heelal zijn door zulke levens opgebouwd, van de bewuste en goddelijke oorspronkelijke mens tot de onbewuste werktuigen die de stof samenstellen.' . . . 'Uit het ene vormloze en ongeschapen leven komt het Heelal van levens voort.' – *De Geheime Leer*, 1:276-7

Iedere monade is letterlijk een scheppend centrum, dat voortdurend uit zijn hart een stroom levensatomen tevoorschijn brengt, geboren in en uit zijn eigen essentie. En elk van deze levensatomen heeft als zijn eigen kern een god die zich nog niet tot uitdrukking heeft gebracht. Er bestaat geen mathematisch punt in de oneindige Ruimte dat niet zo'n levensatoom is.

Meer in het bijzonder is een levensatoom een astrale monade, wat eenvoudig betekent een aspect van de spirituele monade zelf die op afstand in en op het astrale gebied werkt. Een straal of projectie van de ingeboren energie van de spirituele monade gaat dan door alle tussenliggende gebieden van stof en bewustzijn heen tot ze het astrale bereikt,

en daar vormt ze een oneindig kleine werveling, een draaikolk, in de astrale substantie. Dat is de astrale monade, die monade wordt genoemd omdat ze met het essentiële monadische bewustzijn via deze straal of uitbreiding van de monadische energie rechtstreeks werkt op het astrale gebied. Het fysieke atoom wordt op zijn beurt op overeenkomstige wijze gevormd door de inwerking van een straal van de astrale monade op de fysieke materie; en de basis van het fysieke atoom is volgens de wetenschap elektriciteit.

We kunnen dus de wortel van het levensatoom vinden door langs deze energiestraal terug te gaan tot de monadische essentie. Ieder levensatoom is dus zo'n potentiële godheid, want de innerlijke god bevindt zich in zijn kern. Ieder atoom van de scheikunde is zo'n uitbreiding van een astrale monade; en de verschillende scheikundige elementen, die men nu op ongeveer honderd schat, zijn eenvoudig de verschillende klassen van de tien algemene families of groepen waarin de stof zich verdeelt, en elk van deze groepen is onderverdeeld in tien onderfamilies.

Levensatomen, of wat de oude hindoes paramāṇu's of oorspronkelijke aṇu's noemden, zijn de 'zielen' van de atomen van de scheikunde die evenals ons fysieke lichaam uiteenvallen. Een levensatoom is een manifestatie van een jīva; een jīva is een monade; en het hart van een monade is onvernietigbaar, omdat het zelf het goddelijke is. De atomen van ons lichaam zijn dezelfde die ons vorige aardse voertuig vormden. Deze zelfde atomen zullen in de volgende incarnatie het lichaam vormen dat we dan hebben; en dit geldt niet alleen voor ons fysieke lichaam, maar voor alle bekleedsels van het bewustzijn van onze zevenvoudige constitutie. Al deze bekleedsels bestaan uit levensatomen, en deze jīva's vormen de menigten wezens die de volledige mens samenstellen waardoor de innerlijke god werkt. Sommige *Upanishads* spreken over brahman, zetelend in het hart van het atoom – dat brahman dat kleiner is dan het kleinste en groter dan het grootste en het heelal omvat.

Dat zijn dus de levensatomen. Alle materie, alle substantie, bestaat daaruit en uit niets anders. Ze zijn de bouwstenen van het heelal. In de kern bestaan ze uit bewustzijn dat zich manifesteert in zijn twee vormen van energie en wil – want energie en wil zijn zelf vormen van bewustzijn, de uiteindelijke Werkelijkheid.

Ieder levensatoom dat ontspringt aan de hoogste hiërarch van een hiërarchie moet een enorme evolutiereis volbrengen. Het begint in de hoogste stadia en daalt in de loop van de eeuwen langs de schaduw-

boog langzaam af in de stof die uit andere soortgelijke levensatomen bestaat die hem op zijn weg 'omlaag' zijn voorgegaan; en deze reis gaat voort tot de pelgrim, het levensatoom, het laagst mogelijke punt van zijn eigen hiërarchie bereikt – maar alleen van die hiërarchie, omdat het daar zijn specifieke evolutionaire ervaringen opdoet. Wanneer het dat punt heeft bereikt, begint het aan de weg omhoog langs de lichtende boog, tot het tenslotte weer wordt verenigd met zijn goddelijke essentie, de god vanbinnen.

Tijdens zijn evolutiereis doorloopt het levensatoom vele en zeer verschillende stadia van ervaring en gaat van niet-zelfbewustzijn naar betrekkelijk zelfbewustzijn, vervolgens naar volledig zelfbewustzijn, en ontwikkelt zich dan tot onpersoonlijk bewustzijn om tenslotte op te gaan in het goddelijke – nu niet langer slechts een godsvonk, maar een god, een van de medewerkers in het grootse werk van het bouwen van werelden.

Alles bestaat uit levensatomen, van het superspirituele tot het infrastoffelijke. Voor hen die de schijn van de dingen zonder meer accepteren en alleen afgaan op hun uiterlijke zintuiglijke waarnemingen, lijkt de onbezielde stof misschien levenloos, of op zijn hoogst slapend. Maar de fysieke levensatomen zijn zeer levendige, kleine entiteiten, die voortdurend aan het werk zijn, zelfs wanneer we slapen. Zouden ze slechts een fractie van een seconde ophouden, dan zou ons lichaam verdwijnen. In feite werken de fysieke levensatomen intensiever dan de levensatomen van spirituele dingen. Ze zijn op agressieve wijze actief, zoals alle stof.

Intensieve beweging is een kenmerk van de stof; dus hoe minder beweging des te hoger een entiteit is. Vrede, rust en kalmte zijn de tekenen van grootsheid; en dat geldt zowel voor de geest als voor stoffelijke zaken. Grote dingen worden in rust, in stilte, volbracht.

Alle verschillende monaden waaruit de samengestelde aard van de mens bestaat, ontwikkelen uit zichzelf kind-monaden, die hun respectieve voertuigen vormen, waarvan het meest uiterlijke het fysieke lichaam is dat is opgebouwd uit fysieke levensatomen die de atomen van vroegere incarnaties zijn, eenvoudig omdat ze in andere levens onze kinderen waren. In elk leven brengen we ze niet alleen tevoorschijn, maar we nemen ze ook in ons op, want er is een voortdurende uitwisseling van atomen. Daar komt nog bij dat heel veel levensatomen, grote aantallen die ons fysieke voertuig vormen, als nieuwe 'scheppingen' uit ons zijn voortgekomen.

De zevenvoudige constitutie van de mens, en ook elk orgaan van zijn lichaam, bestaat uit levensatomen van verschillende graden van evolutie. Een levensatoom kan het voertuig zijn van een god op een lager gebied dat hij om karmische redenen tenminste moet naderen en aanraken. De menselijke hersenen, bijvoorbeeld, kunnen soms levensatomen bevatten die de vingers zijn van een god die omlaag reikt naar ons stoffelijke gebied, op zoek naar de meest geëvolueerde fysieke stof die hij kan vinden, en dat is de menselijke hersensubstantie die tijdens het aardse leven in een sluier van ākāśa is gehuld.

Dit is karma voor de mens van wie de hersenstof zulke levensatomen kan bevatten; maar het is als het ware onverdiend. Absoluut alles wat een mens overkomt is zijn karma; maar we kunnen zeggen dat in dit geval het individu met zijn vrije wil niet werkelijk de oorzaak ervan was dat deze god een levensatoom in zijn hersenen uitkoos; en toch gebeurt het omdat zijn karma hem daarvoor tot een geschikt voertuig heeft gemaakt. De mens plukt de vruchten ervan.

Het is ook waar dat de hersenen levensatomen van duivelse aard kunnen huisvesten die lijden met zich meebrengen. Dat is ook karma, omdat de vroegere daden van de mens hem tot een voertuig voor zulke levensatomen hebben gemaakt. Niettemin is het voor hem onverdiend lijden, omdat hij niet met zijn wil verkoos deze duivelse levensatomen in zijn lichaam te brengen. Daarom kunnen er levensatomen in de hersenen of in andere vitale organen zijn die men feitelijk zou kunnen karakteriseren als duivels van aard – en andere als spiritueel of goddelijk.

Met het voorafgaande hangt de leer samen over de omzwervingen van de monaden op de andere planeetketens die ze tijdens de buitenronden bezoeken. Velen hebben zich afgevraagd of de monaden belichaamd zijn op de bollen van de verschillende planeetketens en of hun lichaam in grootte overeenkomt met die van de bol die ze bezoeken. Laat ik hier herhalen dat omvang, occult gezien, geen enkele betekenis heeft als het om bewustzijn per se gaat. Een wezen dat slechts weinig is geëvolueerd kan een lichaam hebben dat even groot is als de aarde, terwijl zijn gedachten een bereik kunnen hebben dat maar weinig groter is dan hijzelf. Een god kan in een levensatoom wonen, en toch kunnen zijn gedachten de oneindigheid doorkruisen.

De monaden die van keten tot keten of van bol tot bol trekken, bestaan uit families die niet alleen van onze aardketen komen maar ook van andere planeetketens en hun respectieve bollen. Er zijn mona-

den die van en naar de planeet Venus of de planeet Jupiter trekken, van en naar Mars, enz. Vele van hen bereiken onze eigen keten in de loop van hun ronden. Ze *moeten* dat doen omdat onze aardketen een station is langs de weg die de monaden volgen in de circulaties in de kosmos, waarbij sommige de ene vorm of het ene lichaam aannemen, en andere weer andere vormen of lichamen. Sommige van deze monaden zijn hoogontwikkeld, sommige zijn spirituele wezens, sommige zijn halfgoden. Andere zijn vanuit ons menselijke standpunt gezien duivels van aard.

Ieder levensatoom van iedere entiteit die in en uit het hart van de monadische essentie is geboren, is daarin voor altijd het kind van die monadische essentie, net zoals de menselijke ziel het min of meer ontwikkelde kind is van de spirituele monade. In het begin van hun evolutiereis in de mens manifesteren deze kind-monaden zich eerst als de levensatomen van de lagere delen van de menselijke constitutie; en in de vele kleinere manvantara's die elkaar opvolgen, groeien ze dan van klein naar groot, van groot naar groter en bereiken hun uiteindelijke bestemming voor het zonnemanvantara als bevrijde jīvanmukta's, dhyāni-chohans, goden.

Zoals wij pas mens kunnen worden als we alles hebben geleerd wat lager is dan het menselijke, zo moet het levensatoom van een dhyāni-chohan, bestemd om een mens te worden, d.w.z. een reïncarnerend ego, na verloop van tijd uit zijn eigen hart de opgesloten goddelijke vermogens tevoorschijn brengen. Zelfs zo'n levensatoom, zo'n elementaal, zo'n dhyāni-chohanische gedachte, moet in de stof afdalen om van de ervaringen van het stoffelijke bestaan te leren en zich als mens aan dat bestaan te ontworstelen. Wat voor een god zou het zijn die niets wist van de stoffelijke kant van het heelal?

De hele natuur gaat te werk volgens één regel. Van iedere entiteit kan men dan ook zeggen dat ze als een levensatoom ontspringt aan de levenssubstantie van een dhyāni-chohan; vandaar begint ze te evolueren door langzaam in de stof af te dalen. Wanneer ze de diepste diepten van de boog van die bepaalde hiërarchie bereikt, begint ze zich naar boven te richten en wordt ze een volledig mens die zich zal ontwikkelen tot een monade of een god – niet door aangroei van buitenaf, maar door tevoorschijn te brengen wat in haarzelf besloten ligt; en daarna, wanneer ze de toestand van de monade van een dhyāni-chohan bereikt, wordt ze een kosmische geest.

Slaan we onszelf te hoog aan als we menen dat de gedachten die we denken onze eigen scheppingen zijn? Het denkvermogen van de mens is slechts het kanaal waar gedachten doorheen trekken. Al is het waar dat een monadische essentie, de god van binnen, de reïncarnerende ego's geboren doet worden, toch beginnen deze laatsten hun evolutie als dhyāni-chohanische atomen, elementalen, gedachten, zo u wilt; en 'gedachten' is niet zo'n slechte term, want een gedachte is een entiteit. Ze is bezield, ze duurt voort, ze heeft individualiteit; en elke gedachte of elk elementaal bewustzijnscentrum verschijnt in de psychospirituele atmosfeer die een monadisch centrum omgeeft. Ze vond haar oorsprong in de vitale substantie van een dhyāni-chohan, eenvoudig omdat ieder punt in de grenzeloze Oneindigheid een monade is, actief of slapend.

Een gedachte-elementaal, die zich als een levensatoom in een dhyāni-chohan bevindt, hoort dus bij hem en is gedurende alle toekomstige eonen met hem verbonden; en zoals die dhyāni-chohan zelf evolueert, zullen ook zijn talrijke levensatomen die hij op verschillende tijden uitzond, eeuwig blijven groeien en hem altijd volgen en deel uitmaken van zijn reeks van levens.

Iedere monade in ons thuis-heelal, dat is alles binnen de melkweg, is – om zo te zeggen – een atoom, een deeltje van de spirituele essentie, behorende tot het leven – de individuele levensessentie – van een nog verhevener kosmische entiteit. Wijzelf zijn levensatomen, kind-monaden, van een kosmische godheid, net zoals ons lichaam bestaat uit jonge levensatomen die hun reis naar de goden beginnen. Er zijn talloze van zulke glorierijke wezens in de onbegrensde Ruimte, en daarom moeten we *niet* een van hen 'God' noemen. Hierdoor ontstond het denkbeeld dat wij allen 'kinderen van God' zijn – de eerste christenen begrepen de oorspronkelijke gedachte, maar verloren de sleutel al snel.

Deze kind-monaden zijn in geen geval alle tegelijk ontstaan. Verder verkeren ze in allerlei stadia van evolutie, sommige beginnen in dit manvantara, sommige zijn daarin al oud, en andere zijn nog niet tot ontwikkeling gekomen uit de monadische essentie. Van deze talrijke kind-monaden heeft een veel kleiner deel een evolutiestadium bereikt dat bijna menselijk is, en hiervan is een nog kleiner aantal een mens. Deze laatsten leven natuurlijk niet allemaal tegelijk op aarde, omdat sommigen in de devachanische toestand en anderen in de tussenfase kunnen zijn.

Het zal duidelijk zijn dat we in alle komende eeuwen verantwoordelijk zijn voor de evolutie van de atomen van ons lichaam. Met andere woorden, de evolutie van de levensatomen, niet alleen van ons fysieke voertuig maar ook van de andere omhulsels door middel waarvan we ons tot uitdrukking brengen, hangt af van onze gedachten, onze gevoelens, onze aspiraties, ons hele leven. Daarom zullen we in komende cyclussen, als wij en zij naar steeds grotere hoogten evolueren, hun gids en leermeester blijven, zoals wij op onze beurt de onze hebben.

Het spirituele deel van een mens is de hiërarch, de stille wachter, van alle kleinere levens die de voertuigen samenstellen door middel waarvan en waarin deze hogere natuur van de mens zich uitdrukt. Deze kleinere levens ontspringen aan de bron van vitaliteit die opwelt in het hart van het spirituele wezen van de mens. En terwijl de mens vooruitgaat, komen zij achter hem aan; ze evolueren en gaan voortdurend een groter leven en een ruimer bewustzijn in. Uiteindelijk zal de spirituele entiteit, het superspirituele deel van een mens, de uitdrukking zijn geworden van een kosmisch wezen – een zon of een ster; en wat nu de levensatomen van een mens zijn, zoals die op alle gebieden van zijn zevenvoudige constitutie bestaan, zullen dan de tussennatuur in de constitutie van die kosmische godheid zijn geworden, en ook de zichtbare ster en de andere kleinere lichamen die haar omringen, zoals de planeten. Wanneer deze gebeurtenis van kosmische omvang voor de superspirituele aard van de mens zich zal hebben voltrokken, zullen de minder geëvolueerde levensatomen die zich groeperen rond de hoger geëvolueerde, de innerlijke en uiterlijke lichamen verschaffen van de lagere entiteiten die rond die solaire god cirkelen.

We zijn slechts spirituele en verstandelijke atomen – atomen van het bewustzijn van de hiërarch van ons heelal. In die hiërarch hebben we onze oorsprong en naar hem zullen we terugkeren, om ons dan in de volgende kosmische manifestatie op een edeler evolutiepad te begeven. Zoals de atomen die het lichaam van de mens vormen deel zijn van zijn essentie en wezen, en psychomagnetisch tot hem worden aangetrokken omdat ze oorspronkelijk uit hem voortkwamen, zo zijn wij atomen van dit kosmische wezen, onze hoogste hiërarch – die zelf maar een van de ontelbare hiërarchische hoofden is, want het heelal is vol goden en alles is met al het andere verbonden en verweven. Het bewustzijn van deze hemelse hiërarch is onze bron van inspiratie en is dat eeuwig brandende licht dat ons leidt en elk atoom van ons

wezen doordringt. Het is de kosmische levensintelligentie.

Alles in het zonnestelsel ontspringt uiteindelijk aan de zon die, zoals gezegd, niet zozeer de ouder als wel de oudere broer is van de andere lichamen in zijn rijk. Dit wordt begrijpelijker als we in gedachten houden dat elk levensatoom, zelfs die welke ons fysieke lichaam samenstellen, een deel van ons is, in ons leeft, en dat toch elk van hen de uitdrukking is van zijn eigen individuele monade – een monade die in haar kern even schitterend en verheven is als onze eigen monade, maar van wie het voertuig niet zo hoogontwikkeld is als het onze.

Het menselijk lichaam is meer geschikt om de monadische essentie tot uitdrukking te brengen dan het levensatoom geschikt is om de essentie van zijn monade of innerlijke god tot uitdrukking te brengen. Eens manifesteerden wij mensen ons, individueel gesproken, als eenvoudige levensatomen – allemaal zonen en ook broeders van de zon. Ieder van ons, hoewel een deel van de zonne-essentie, is niettemin in zijn innerlijkste deel een goddelijk wezen; en als we het pad trouw tot het einde volgen, zullen we in de toekomst een schitterende zon in de kosmische ruimte worden. We zullen dan een zich manifesterende god zijn in ons innerlijkste deel, en ons lichaam zal een zon zijn.

Erfelijkheid en de levensatomen

Nu zijn de occultisten – die elk atoom in het heelal, of het nu samengesteld of enkelvoudig is, terugvoeren tot de Ene eenheid of het universele *Leven*; die niet erkennen dat er in de Natuur ook maar iets *anorganisch* kan zijn; die niet zoiets als *dode* stof kennen – consequent in hun leer van geest en ziel, als ze spreken over een *geheugen*, een *wil* en *gewaarwording* in elk atoom. . . . We kennen en spreken over 'levensatomen' – en over 'slapende atomen' – omdat we van mening zijn dat deze twee vormen van energie – de kinetische en de potentiële – worden voortgebracht door een en dezelfde kracht of het ENE LEVEN, en omdat we dit laatstgenoemde als de bron en beweger van alles beschouwen. Maar wat *is het* dat aan de 'plastidulaire zielen' van Haeckel energie en vooral een *geheugen* verschafte? De 'golfbeweging van levende deeltjes' wordt begrijpelijk door de theorie van het spirituele ENE LEVEN, van een universeel levensbeginsel, onafhankelijk van *onze* stof en dat zich alleen op *ons* bewustzijnsgebied manifesteert als *atomaire energie*. Dat is het wat, in de menselijke cyclus geïndividualiseerd, van vader op zoon wordt overgebracht. – *De Geheime Leer*, 2:764-5

Het zelfbewuste deel van ieder mens is de hiërarch van de menigten atomen die zijn lichaam samenstellen. Hun evolutie verloopt parallel aan de onze; maar natuurlijk volgt elk van deze levensatomen of elementale zielen, hoewel betrokken bij het algemene karma en de bestemming van de menselijke entiteit waartoe het behoort, niettemin zijn eigen individuele weg, te midden van de oceaan van invloeden en krachten die het werkgebied van de mens vormen. Met andere woorden, iedere elementale ziel heeft haar eigen bijzondere evolutielijn binnen het grotere omringende werkgebied van de menselijke hiërarch, wiens voertuig door al deze elementale zielen wordt gevormd. Wijzelf waren eens zulke elementale atomaire zielen, en maakten gebruik van de diverse voertuigen die we 'atomen' noemen. Ieder fysiek atoom belichaamt een elementaal dat op weg is om mens te worden, niet louter door de prikkels van de omgeving en door het cyclische schaafwerk van de karmische tijd, maar door de ontwikkeling van de latente vermogens die in de kern van zo'n elementale ziel liggen opgesloten.

Zoals gezegd nemen we in elk volgend aards leven dezelfde fysieke levensatomen op die in vroegere incarnaties van ons waren, omdat ze onze kinderen zijn en het stempel dragen van ons karma; in een bepaald opzicht zijn ze de dragers van ons fysieke karma. Deze fysieke levensatomen verschillen echter niet van andere levensatomen, behalve in graad van evolutie. We pakken ze niet alleen op wanneer we worden geboren, maar ook tijdens ons leven en eigenlijk al vóór de geboorte; in feite worden ze elk uur, elke dag, voortdurend door ons opgenomen en afgestoten. De hereniging van de fysieke levensatomen met de reïncarnerende entiteit is onvermijdelijk. We moeten de levensatomen tot ons nemen die we in het verleden hebben besmet, en ze schoonwassen. Het is een deel van ons karma en we mogen dankbaar zijn dat het zo is; want als we moesten werken met levensatomen die bij iemand anders hoorden, zouden we ons inderdaad in een heel onaangename situatie bevinden.

Het is waar dat levensatomen van ieder van ons voortdurend door het lichaam van anderen gaan, maar die zijn slechts op doortocht. Zij leren van ons en wij leren in zeker opzicht van hen; maar we houden ons vooral in stand met onze eigen fysieke levensatomen, en door hen groeit ons lichaam. We nemen met ons voedsel, met water en lucht, door absorptie via de poriën van onze huid en op andere manieren, zeer weinig vreemde levensatomen op, vergeleken met de massa's eigen kind-levensatomen die we tijdens onze vorige incarnatie op dit gebied hebben achtergelaten.

Onze levensatomen zijn niet zozeer aan ons gehecht, maar zijn veeleer een onlosmakelijk deel van onze karmische levensstroom, prāṇische kinderen van het brahman in ons. Dit betekent dat we praktisch hetzelfde lichaam hebben als in ons vorige leven: ongetwijfeld iets ontwikkeld, iets verbeterd. En hoe komt het dat de lichamen van onze vrienden en verwanten ons zo bekend voorkomen? De oorzaken liggen in de instincten, het latente geheugen en de natuurlijke aantrekking van de levensatomen, want al deze oorzaken zijn aan het werk en houden in zeker opzicht ons hart en ons denken aan aardse zaken gebonden. Zo zien we hoezeer we geketend en beperkt zijn, en hoe onze gevleugelde en strevende geest daardoor wordt belemmerd.

In dit hele onderwerp ligt het zogenaamde vraagstuk van de erfelijkheid besloten. Ieder mens heeft meer dan alleen een fysieke erfelijkheid; hij heeft een astrale, een psychische, een verstandelijke, een

spirituele en ook een goddelijke erfelijkheid. Omdat hij het kind is van zichzelf en op dit moment de ouder is van wat hij in de toekomst zal zijn, is zijn erfelijkheid eenvoudig het resultaat van een keten van oorzaken die voortvloeien uit wat hij vroeger op ieder gebied was. Daarom ook zal alles wat hij dacht of voelde noodzakelijkerwijs zijn gevolgen hebben en zijn karakter dienovereenkomstig vormen. In *De Geheime Leer* (2:764) schrijft HPB:

> De laatstgenoemde (het occultisme) leert (*a*) dat de levensatomen van ons (*prāṇa*) levensbeginsel nooit volkomen verloren gaan wanneer iemand sterft. Dat de atomen die het sterkst zijn doortrokken van het levensbeginsel (een onafhankelijke, eeuwige, bewuste factor) gedeeltelijk door de erfelijkheid worden overgebracht van vader op zoon, en gedeeltelijk weer worden samengebracht en het bezielende beginsel worden van het nieuwe lichaam in elke nieuwe incarnatie van de monaden. Want (*b*): evenals de *individuele* ziel altijd dezelfde is, zijn de atomen van de lagere beginselen (het lichaam, zijn astraal of *dubbelganger*, enz.) dat ook, omdat ze door verwantschap en de karmische wet altijd tot dezelfde individualiteit in een reeks van verschillende lichamen worden aangetrokken, enz.

Erfelijkheid is niet alleen de terugkeer van de prāṇische atomen uit vroegere levens, die het stempel dragen dat hun door het ego tijdens deze levens werd gegeven, maar het is ook de karakteristiek van een levensstroom die van ouder op kind via de levensatomen wordt overgebracht. Levensatomen bestaan er in zeven verschillende graden of klassen van evolutionaire vooruitgang en ze manifesteren zich alle op hun eigen gebied van activiteit: de drie klassen van elementalen werken en manifesteren zich in de elementalenrijken; de minerale levensatomen in het mineralenrijk; de plantaardige levensatomen in hun rijk; de dierlijke levensatomen in het dierenrijk; en de menselijke levensatomen – elk daarvan is in embryo of kiem de woning van een reïncarnerend ego.

Verder is elk van deze zeven hoofdklassen van levensatomen verdeeld in onderklassen. Zo bevat de ene algemene klasse van menselijke levensatomen alle variëteiten die tenslotte de verschillende families of typen van de mensheid vormen. Hiermee doel ik niet alleen op het lichaam, de kleur, het uiterlijk, de neuslengte, enz., maar veeleer op de psychoastrale persoonlijkheid met haar verscheidenheid aan mogelijkheden. Bovendien vertegenwoordigen deze zeven algemene klassen van levensatomen op het fysieke gebied de zeven hoofdklassen van monaden.

Een groot deel van de erfelijkheid, van de stroom van gevolgen, wordt door de levensatomen van generatie op generatie overgebracht. Het andere deel van de erfelijkheid is dat wat de ouders inbrengen. Maar geen enkel levensatoom begeeft zich ooit in een omgeving waarin het niet thuishoort. Het gaat alleen naar die omgeving waarnaar het psychomagnetisch wordt aangetrokken: soort zoekt soort, in leven na leven.

Zo is er ook een opeenvolging van voorvallen of karmische gevolgen in elke soort, hetzij dierlijk, plantaardig, menselijk, of iets anders. Deze opeenvolging van de ene gebeurtenis na de andere, die de schakels vormen in de keten van oorzaak en gevolg, noemen we erfelijkheid. Op basis van deze keten van oorzaak en gevolg en het bijna onbeperkte aantal neigingen en vermogens die latent aanwezig zijn in de levensatomen waaruit alle dingen zijn opgebouwd, brengen kwekers van planten en fokkers van dieren hun interessante variëteiten voort. Onze vruchten en granen, bijvoorbeeld, werden alle in de Atlantische en de vroeg-Indo-Europese tijd uit wilde planten ontwikkeld. Sommige van deze variëteiten worden inderdaad nieuwe soorten: ze blijven; ze brengen hun eigen soort voort. Dit kan omdat er in ieder levensatoom feitelijk een oneindigheid van mogelijkheden tot verandering van richting aanwezig is, en de kwekers verschaffen eenvoudig een nieuw milieu dat het de nog sluimerende neigingen mogelijk maakt zich te openbaren. Het is deze bron van vitaliteit of leven in ieder levensatoom die de enorme verscheidenheid van wezens om ons heen teweegbrengt.

De mens verschaft echter veel meer dan alleen een thuis of omgeving voor zijn kinderen. Het leven is geen kwestie van kans of toeval – dit zijn maar woorden om de menselijke onwetendheid te verhullen. Al wat bestaat is het resultaat van een keten van oorzaken en gevolgen. Waarom komen bepaalde kinderen naar bepaalde ouders? Ieder kind wordt aangetrokken tot de omgeving en de levensstromen van ouders die het meest verwant zijn met het eigen trillingsgetal van de inkomende ziel; noem het een soort psychomagnetische aantrekking naar een milieu dat de grootste verwantschap heeft met de eigen karmische behoeften van het zich belichamende ego, met andere woorden, met zijn eigen karaktertrekken. Hieruit volgt dat de ouders veel meer zijn dan alleen een kanaal door middel waarvan een reïncarnerend ego dit gebied betreedt, en veel meer dan een soort menselijke automaat die een 'goede of slechte' omgeving verschaft.

De transmigratie-leer

De vraag is gesteld of er enige grond bestaat voor de populaire maar onjuiste leer in het oosten dat de zielen naar dierlijke en onbezielde vormen transmigreren. De oorsprong van het geloof ligt waarschijnlijk bij leraren die hun leerlingen meedelen dat de atomen die door de ziel worden gebruikt tijdens het verblijf in een lichaam, het stempel meekrijgen van de aard en de daden van iedere ziel, en dat de ziel de plicht heeft zo te leven, te denken en te handelen dat alle atomen die in het stoffelijke lichaam worden gebruikt, evenzeer zullen groeien als het ego en niet in neerwaartse richting zullen gaan, want als ze zo'n neerwaartse richting krijgen, trekken de atomen wanneer de dood komt naar lagere vormen en worden daar gedegradeerd, en in die zin is de mens lagere vormen binnengegaan. Natuurlijk kan het menselijke ego niet een lagere vorm binnengaan. Men moet als een ernstige en belangrijke zaak in gedachten houden dat ieder atoom in het lichaam is verbonden met *een eigen leven*, en een eigen specifiek bewustzijn heeft. Deze levens vormen een klasse van elementalen en zijn daarom de overbrengers van een belangrijk deel van ons karakter naar die vormen waarheen ze gaan. Het komt overeen met het aansteken van vele kaarsen met één vlam. Ze leven in ons en ontlenen een karakter aan ons, en omdat ze elk ogenblik bij ons binnenkomen en ons verlaten, is onze plicht duidelijk. Want door middel van deze atomen en levens voeren we in feite het werk van de evolutie uit, en als leden die zich door een gelofte aan het hogere zelf hebben verbonden, is het onze plicht met goede bedoelingen bij te dragen aan de evolutie, of te worden blootgesteld aan een zwaar karma als we bijdragen aan het verlagen van de atomen die door onze medemensen en volgende rassen moeten worden gebruikt. –W.Q. Judge, *ES Suggestions and Aids*; *Echoes* 3:329-30

Wanneer de dood komt en het menselijke ego overgaat naar zijn devachan, vallen alle voertuigen waarin hij in zijn aardse leven was belichaamd uiteen, en de levensatomen waaruit deze omhulsels waren opgebouwd, gaan naar die omgeving en toestanden waartoe ze psychomagnetisch worden aangetrokken. Dit is de kern van de leer van de transmigratie van levensatomen, waarvan men in het algemeen ten onrechte dacht dat ze betekent dat de menselijke ziel na de dood afdaalt in lichamen van dieren. Die gedachte is niet juist; het is geen feit in de natuur.

De grondregel is dat tijdens de perioden tussen aardse levens de fysieke levensatomen van een mens door en binnen de rijken van de natuur transmigreren. De individuele elementen of zielen van deze atomen zijn in evolutionair opzicht niet zover gevorderd als de dierlijke zielen van de dieren. Wanneer het lichaam van de mens bij de dood uiteenvalt en de levensatomen waaruit het bestond aan hun transmigraties beginnen, worden ze juist tot die lichamen of entiteiten aangetrokken, menselijke, dierlijke, plantaardige, of minerale, waarheen ze door hun eigen trillingsgetal op dat moment worden geleid. Het is geheel en al een kwestie van psychomagnetische aantrekking.

Als een mens tijdens zijn leven een sterk op de stof gericht bestaan heeft geleid, zullen horden van zijn levensatomen worden aangetrokken tot de lichamen van varkens, luiaards, tijgers, honden, vissen, en de hemel mag weten wat nog meer! Of ze helpen misschien bij de opbouw van plantenlichamen. Dit is geen werkelijke degradatie. Elk van deze elementalen is een uiterst kleine entiteit en gaat zelfs door een scheikundig atoom op ongeveer dezelfde manier als een komeet door ons eigen heelal zou gaan, waartoe ze wordt aangetrokken. Er bestaat volstrekt geen toeval in de natuur. Alles is karmisch, in het groot en in het klein. En deze levensatomen belichamen zich ontelbare keren voordat ze weer worden aangetrokken door de overheersende magnetische kracht van het reïncarnerende menselijke ego tot wie ze in het vorige aardse leven behoorden. Dan verenigen ze zich en bouwen het nieuwe lichaam op waarin dit terugkerende ego zijn woonplaats vindt in het volgende leven op aarde.*

Sommige mensen zijn niet alleen zó dierlijk in hun emotionele en psychische neigingen, maar worden ook zó sterk aangetrokken tot wat we een dierlijk bestaan zouden kunnen noemen dat – na het sterven en na de 'tweede dood' wanneer het reïncarnerende ego zich van het kāmarūpa heeft gescheiden – de energieën die dit kāmarūpa nog steeds doordringen zó krachtig zijn in de hartstochtelijk psychische en grofstoffelijke betekenis van het woord en zó hongeren naar een hernieuwd bestaan, dat het niet ongewoon is dat deze bundels hartstochten en neigingen het lichaam van sommige dieren binnengaan.

Dat is geen transmigratie van de *menselijke ziel*, omdat die ziel allang

---

*Zie het belangrijke artikel: 'Transmigration of the life atoms' van HPB in *The Theosophist*, augustus 1883, blz. 286-8; *CW* 5:109-17.

naar haar devachan is vertrokken. Maar het resterende deel staat zo laag op de menselijke schaal, dat al zijn instincten gericht zijn op het dierlijke; en de levensatomen die deze bundel van begeerten vormen, worden aangetrokken tot die dierlijke entiteiten waarheen hun eigen neigingen ze dwingen te gaan. Hieruit moet duidelijk zijn dat het niet voorkomt dat een menselijke ziel op natuurlijke wijze in het lichaam van een dier reïncarneert.

Het proces van de wederbelichaming van een menselijke monade begint met het tot leven wekken van een levensatoom, dat uitgroeit tot het menselijke embryo, en tenslotte wordt geboren – tenzij het om dwingende karmische redenen niet in staat is in zijn groei verder te komen dan het stadium van een levensatoom en dus opnieuw moet streven naar een menselijke wedergeboorte. Het is niet de hogere triade die reïncarneert, want die treedt het lichaam niet binnen, hoewel haar invloed in het lichaam aanwezig is, het hart en de hersenen aanraakt en in het bijzonder in de hersenen de goddelijke vlam van het denken ontsteekt. Terwijl de hogere triade zich boven het lichaam bevindt, erboven zweeft, is het het lagere deel of de psychoastrale monade dat werkelijk reïncarneert, d.w.z. het fysieke lichaam binnengaat. Tijdens de afdaling van het reïncarnerende ego door de sferen op weg naar een volgende incarnatie op aarde, verzamelt het in alle verschillende rijken of werelden, waardoor het tevoren was omhooggegaan, de menigten levensatomen die het daar heeft achtergelaten. Het vormt daaruit opnieuw dezelfde uiterlijke sluiers voor zichzelf die het vroeger had en bouwt zo de menselijke constitutie op voordat de fysieke wedergeboorte in feite plaatsvindt – dezelfde levensatomen op elk gebied en van elk beginsel van de menselijke constitutie. Het is dus de persoonlijkheid die reïncarneert, terwijl de individualiteit die persoonlijkheid slechts 'overstraalt' (overschaduwt is het populaire woord) en van haar eigen goddelijke vuur vervult – tenminste zoveel als de persoonlijkheid daarvan kan ontvangen.

Ons lichaam is opgebouwd uit dezelfde levensatomen die in onze vorige incarnatie ons fysieke lichaam vormden; datzelfde geldt niet alleen voor het liṅgaśarīra en de psycho-kāmische beginselen, maar ook voor de mānasische en buddhische beginselen. Ieder levensatoom draagt het stempel van zijn eigen overheersende impuls, waarvoor wij als mensen echter strikt verantwoordelijk zijn. Vandaar de rechtvaardigheid van karmische werkingen.

Kortom, als het reïncarnerende ego tevoorschijn komt uit de monade, bouwt het sluiers of lichamen om zich heen die passen bij het beginsel dat door zo'n sluier wordt omhuld, en zo is de volledige zevenvoudige constitutie van de mens tenslotte voltooid wanneer de afdalende entiteit door middel van haar laagste sluiers het menselijk zaad beroert en daardoor tot leven wekt, en enige maanden later wordt de baby geboren.

Over het mysterie van het menselijk bewustzijn en de ingeboren vermogens van de fysieke cellen schrijft HPB in *De Geheime Leer* (1:247) het volgende:

> Deze innerlijke ziel van de fysieke cel – dit 'spirituele plasma', dat het kiemplasma beheerst – is de sleutel die eens de poorten moet openen van de terra incognita van de bioloog, die nu het duistere mysterie van de embryologie wordt genoemd.

Dit heeft aanleiding gegeven tot de vraag of het 'spirituele plasma' het levensatoom is. Nee, het spirituele plasma is de monadische essentie, de spirituele karakteristieke kwaliteit die door het reïncarnerende ego werkt. Het levensatoom behoort tot het astrale plasma. Er is erfelijkheid op alle gebieden: spirituele, verstandelijke, psychische, astrale en elementale of fysieke, en er zijn menigten levensatomen die overeenkomen met elk van deze gebieden.

Verder is een levensatoom niet de kiemcel. De menselijke kiemcel bevat een ontelbaar aantal levensatomen. Een levensatoom is een uiterst kleine entiteit, zelfs kleiner dan een elektron; en er zijn uiterst kleine astrale entiteiten die elk het brandpunt vormen, het kanaal, waardoor het geheel van de etherische en spirituele krachten werkt. Met andere woorden, het levensatoom is de onontwikkelde woning of tempel van alle hogere delen van de constitutie van de toekomstige mens; en dit levensatoom zal psychomagnetisch naar de juiste omgeving worden aangetrokken, en zal daar een deel vormen van de kiemcel van de vader.* Deze kiemcel – met haar slapende zaad van groei in zich en bestaande uit andere levensatomen van een minder gevorderd type die bestemd zijn om het toekomstige lichaam van dit bepaalde levensatoom te bouwen – wordt doorgegeven aan de moeder; de vereniging van de twee cellen vindt plaats en de embryonale groei begint.

*Deze regel is even strikt van toepassing op alle andere entiteiten, zoals dieren en planten.

Hoe vindt het terugkerende ego juist dat levenszaad waarvan en waaromheen zijn toekomstige fysieke lichaam zal worden opgebouwd? Hoe trekt het juist dat ene levenszaad tot zich uit het ontelbare aantal levensatomen die tot andere ego's behoren die op wedergeboorte wachten? Het zou een onverklaarbaar raadsel zijn als een reïncarnerende entiteit niet een natuurlijke of eigen aantrekkingskracht bezat tot een van de vele biljoenen of triljoenen van zulke menselijke levenszaden. Geen enkele reïncarnerende entiteit zou aldus kunnen worden aangetrokken als dat bepaalde zaad niet bij haar hoorde als een product van haar eigen vitaliteit in een vroeger leven.

Het levenszaad behoort noch tot de vader noch tot de moeder. Het behoort tot de reïncarnerende entiteit zelf, en wanneer het ons gebied binnentreedt, is het het eerste zaad dat ontwaakt door de aantrekkingskracht van de psychomagnetische stroom vitaliteit van de reïncarnerende entiteit, omgeven als die is door haar psychomagnetische atmosfeer of aurische ei. Dit levenszaad, dat via het lichaam van de vader dat van de moeder binnengaat, is een van de transmigrerende levensatomen die oorspronkelijk uit het reïncarnerende ego zelf zijn voortgekomen. Op dit beslissende moment is dit levensatoom gereed en in afwachting; de aurische psychomagnetische atmosfeer van het zich wederbelichamende ego trekt het tot zich, omgeeft het en begint het te doorstromen, waardoor het groeit en zich ontwikkelt door soortgelijke levensatomen te verzamelen die tot het vorige leven van de nu terugkerende entiteit hebben behoord – om tenslotte het lichaam van het kindje te worden.

Het is totaal onmogelijk dat deze levenszaden een fout maken als ze worden aangetrokken tot de ouders uit wie het lichaam van het terugkerende ego geboren zal worden. Ze bewegen zich met onfeilbare regelmaat, precisie en nauwkeurigheid, eenvoudig omdat hun bewegingen karmisch automatisch zijn en niet het gevolg van de keuze van een feilbaar menselijk verstand. In laatste instantie worden de levensatomen voortbewogen door de grootse krachten van het heelal, en daarom volgen ze hun instinct, hun psychomagnetische aantrekking, precies zoals de magneetnaald naar het noorden wijst. Die maakt geen fout, ze wijst niet nu eens naar het westen en dan weer naar het zuidoosten. Zo werken ook de levensatomen automatisch, onder de invloed van strenge, karmische, oorzakelijke krachten.

In het geval van tweelingen of drielingen vertonen de levensatomen van het ene kind veel overeenkomst met die van de ander, maar zijn

niettemin duidelijk verschillend, want elk van hen is een menselijke individualiteit en wordt, fysiek gesproken, opgebouwd uit de levensatomen van zijn eigen soort, kwaliteit en psychomagnetische aard.

Iedere entiteit vindt haar oorsprong in een vitale kiem, een levenskiem, waarvan het hart een levensatoom is; in feite is ieder menselijk lichaam opgebouwd uit zulke levensatomen, waarin en door middel waarvan de meer geëvolueerde menselijke ziel werkt. De meeste van deze bijzondere levensatomen behoren, als haar kinderen, tot die evoluerende ziel, die zelf het voortbrengsel is van de vitale essentie van de menselijke monade. Maar er gaan door ieder mens andere levensatomen, een bijna ontelbaar aantal, die niet aan zijn lichaam of zijn ziel ontspringen, maar die volgens bepaalde natuurwetten van aantrekking en afstoting door menselijke lichamen transmigreren; en elk van die levensatomen wacht zijn beurt en tijd en plaats af om een mogelijk voertuig te zijn voor het begin van een nieuw menselijk lichaam.

De oorzaak van ziekte

De wetenschap leert ons dat zowel het levende als het dode organisme van mens en dier wemelen van bacteriën van wel honderd verschillende soorten; dat we bij elke ademhaling van buitenaf worden bedreigd door een invasie van microben, en van binnenuit door leukomaïnen, aëroben, anaëroben, en wat al niet. Maar de wetenschap is nog nooit zover gegaan, dat ze met de occulte leer verklaart dat onze lichamen, evenals die van dieren, planten en stenen, geheel zijn opgebouwd uit zulke wezens die, met uitzondering van de grotere soorten, niet door de microscoop kunnen worden ontdekt. . . . Elk deeltje – of men het nu organisch of anorganisch noemt – *is een leven.* Elk atoom en elke molecule in het Heelal *geeft* aan zo'n vorm zowel het *leven* als de *dood*, want het bouwt door aggregatie heelallen en vergankelijke voertuigen op, gereed om de verhuizende ziel te ontvangen, terwijl het eeuwig de *vormen* verwoest en verandert en die zielen uit hun tijdelijke woningen verdrijft. Het schept en doodt; het brengt zichzelf voort en verwoest zichzelf; het laat ontstaan en vernietigt dat grootste van alle mysteries – het *levende lichaam* van mens, dier of plant, op elk moment in tijd en ruimte. Het brengt zowel leven als dood voort, schoonheid en lelijkheid, goed en kwaad, en zelfs de aangename en onaangename, de weldadige en de boosaardige gevoelens.

– *De Geheime Leer*, 1:287-8

Levensatomen zijn nauw verbonden met de oorzaken en uitingen van ziekte. Zowel gezondheid als ziekte zijn de karmische gevolgen van de aard en neigingen die wijzelf hebben afgedrukt op de levensatomen die de diverse omhulsels vormen waarin wij, menselijke ego's, tijdens het aardse leven zijn gehuld: daarop afgedrukt door onze gedachten, onze gevoelens, onze wensen en onze gewoonten. Dat betekent echter niet dat een mens nu een lichaam heeft dat als het ware een fotokopie is van zijn vorige fysieke lichaam, met dezelfde ziekten waaraan hij toen misschien heeft geleden. Aanleg voor gezondheid of ziekte, de vorm van lichaam en gelaat, zijn allemaal onderworpen aan karmische verandering, aan evolutie.

Iemand kan in een bepaald leven een ziekte hebben, de karmische oorzaken die die ziekte teweegbrachten uitwerken en in het volgende leven er volkomen vrij van zijn, of niet – alles hangt af van zijn karma.

We hebben dezelfde levensatomen en dezelfde astrale monade als vroeger, beide natuurlijk gewijzigd in overeenstemming met het vroeger voortgebrachte karma. Het karma van deze levensatomen en van deze astrale monade wordt eenvoudig overgebracht vanuit het vorige leven, en begint opnieuw vanaf het punt waar dat leven was geëindigd. Het leven zet zich onafgebroken voort; maar omdat alle dingen veranderen, waaronder ook de levensatomen van ons lichaam, en omdat onze ziel een verandering ten goede heeft ondergaan in haar devachan door haar ervaringen te verwerken, is de nieuwe mens wel de oude mens, maar toch in zekere zin nieuw.

We hebben nu praktisch hetzelfde lichaam als in ons vorige leven. Niettemin wordt het reïncarnerende ego wanneer het naar de aarde terugkeert, in het algemeen – behalve in bepaalde karmische gevallen zoals zij die als kind of in hun vroege jeugd sterven – in een ander ras geboren, in een ander tijdperk, en een andere omgeving. De levensatomen zijn identiek, maar noodzakelijkerwijs veranderen ze, net zoals de afgelopen maandag niet dezelfde is als aanstaande maandag, hoewel wij dezelfde persoon zijn.

Hoe staat het met de groei en verandering van een mens, zelfs in één leven? Heeft een volwassen mens hetzelfde uiterlijk dat hij als pasgeboren baby had? En toch is hij hetzelfde individu, dezelfde levensatomen. Is het kind dezelfde als de volwassene? Ja en nee; hetzelfde lichaam, maar hoe verschillend! Zo is het ook met opeenvolgende levens. Zoals het kind stap voor stap langzaam tot volwassene opgroeit, zo gaat een mens van incarnatie naar incarnatie, voortdurend dezelfde in essentie, hoewel hij in ieder leven verandert, laten we hopen ten goede. We vormen ons nu grotendeels tot wat we over tien jaar zullen zijn. We hebben misschien een ziekte overwonnen waar we nu aan lijden, of we hebben dan misschien een ziekte die we nu niet hebben. In beide gevallen zijn we zelf verantwoordelijk. Ziekte is dus het uitwerken van karma, want alles wat een mens overkomt, is het gevolg, het ontkiemen, van zaden die in het verleden werden gezaaid.

Omdat onze fysieke levensatomen onze kinderen zijn, hebben ze deel aan onze svabhāva, en reageren ze op onze gedachten en gevoelens, op ons voorbeeld; maar hieruit volgt niet noodzakelijkerwijs dat een mens van wie het huidige leven wordt gekenmerkt door een nobel streven en edele eigenschappen, in het volgende aardse leven een gezond lichaam zal hebben. Het tegendeel hiervan is maar al te

bekend: edelmoedige mannen en vrouwen die zwak en ziekelijk zijn, en aan de andere kant verdorven karakters die een gezond lichaam hebben. Hoe is dat te verklaren?

Neem het geval van een edel en onzelfzuchtig mens die een zwak fysiek voertuig heeft; hij heeft, voorzover het de innerlijke mens betreft, zijn vrijheid veroverd; maar de levensatomen die hij nog moet gebruiken, heeft hij nog niet gezuiverd van de vroegere smetten die diezelfde geest-ziel erop heeft geworpen. Maar eens, wanneer de cyclus van een zwak fysiek lichaam voorbij is, zal die mens in volle glorie kunnen schitteren.

Ook is het zo dat sommige verdorven en slechte mensen een lichaam van grote, fysieke schoonheid bezitten, maar dat is zeldzaam. Vaker zijn het *minder gevorderde* menselijke zielen die een lichaam van fysieke perfectie bezitten, eenvoudig omdat het innerlijke vuur nog niet is ontstoken, en het het lichaam niet verteert, noch in vuur en vlam zet. Genialiteit vindt men gewoonlijk in een zwak en vaak afgetakeld lichaam, omdat het innerlijke vuur te sterk ervoor is en het het lichaam verscheurt, zoal niet misvormt. Maar wie zou, als men zou kunnen kiezen, niet liever een genie zijn, vooral een spiritueel genie, zelfs met een zwak lichaam, dan een individu met een ziel die spiritueel dood is – of nog geheel en al onontwaakt!

Dat zelfzucht de oorzaak is van alle ziekte is een te algemene uitspraak. Het is beter te zeggen dat die vorm van zelfzucht die men hartstocht noemt, bewuste of onbewuste, de vruchtbare oorzaak van ziekte is – onbeheerste, hevige hartstocht, zoals haat, woede, wellust, enz. Al deze vormen van hartstocht, mentale of fysieke, verzwakken de lagere constitutie van de mens; ze onttrekken zich aan de controle van de leidende hand van het hogere deel van zijn wezen, veranderen de richting van de prāṇische levensstromen, trekken ze hier samen, verminderen ze elders. Zo belemmeren ze de normale, vlotte werkingen van de natuur, die in dit verband gezondheid betekenen. In feite ligt zelfzucht niet alleen ten grondslag aan bijna alle ziekten, maar ook aan bijna al het kwaad, en beide worden in eerste instantie niet door onbeheersbare maar door onbeheerste hartstochten veroorzaakt.

De symptomen van ziekte, die maar al te vaak worden behandeld alsof ze die ziekte zelf zijn, zijn niet zelden de pogingen van de genezende krachten het vergif uit het lichaam te werken. Een ziekte moet worden gezien als een reinigingsproces, want het resultaat is een zuive-

ring. Ze moet worden verwelkomd in die zin dat men de situatie rustig beoordeelt, zonder bang te zijn of te proberen het proces te compliceren of te verstoren. Maar veel mensen hebben het idee dat genezen bestaat uit het indammen van een ziekte, het sluiten van de deur waardoor ze het lichaam niet kan verlaten. Dat indammen maakt het echter mogelijk dat de wortels van de ziekte hun greep verstevigen, energie verspreiden en ophopen, zodat, wanneer ze opnieuw verschijnt – zoals onvermijdelijk gebeurt, want de wortels zijn niet uitgeroeid – de reactie op het lichaam heftiger is dan het geval zou zijn wanneer de ziekte haar normale verloop had kunnen hebben. W.Q. Judge schreef:

> . . . ziekten zijn uiterlijke verschijnselen die zichtbaar worden wanneer ze het lichaam verlaten, waardoor men kan worden gezuiverd. Ze tegenhouden door verkeerd gerichte gedachten, betekent ze terugdringen tot hun *oorzaak en ze opnieuw planten op hun mentale gebied.*
>
> Dat is de ware reden van ons bezwaar tegen metafysische geneesmethoden, die we onderscheiden van de veronderstellingen en de zogenaamde filosofie waarop deze methoden zouden berusten. Want we zeggen met klem dat de resultaten niet worden teweeggebracht door een of ander filosofisch stelsel, maar door de praktische, zij het onkundige toepassing van psychofysiologische processen.*

Er zit een ethische kant aan dit alles die nog niet voldoende is aangeroerd. In veel gevallen kunnen ziekten een door de hemel gezonden zegen zijn; ze genezen egoïsme, ze leren geduld en leiden tot het besef dat het noodzakelijk is om op de juiste manier te leven. Als wij met onze onbeteugelde emoties een lichaam hadden dat niet ziek kan worden, zou het door excessen toch verzwakt en gedood kunnen worden. Ziekten zijn in feite waarschuwingen om onze gedachten te verbeteren, en in overeenstemming met de natuurwetten te leven.

In de tweede helft van de negentiende eeuw deed een nieuwe cyclus in de geneeskunde zijn intrede in de wereld: men werd niet langer tot aan zijn dood behandeld met allerlei krachtige medicijnen en drankjes. Artsen begonnen in te zien dat het de natuur is die geneest en dat een verstandige arts veeleer een raadsman is en iemand die de ziekte elimineert, dan een toediener van medicijnen. Omdat de kennis van artsen nog onvolmaakt is, leiden acute ziekten echter vaak tot de dood.

**The Path*, september 1892, blz. 190; *Echoes of the Orient*, 1:264.

Ze verlopen te snel voor de menselijke constitutie om de spanning ervan te kunnen verdragen. Aan de andere kant zullen beoefenaars van de geneeskunde in de verre toekomst zo goed begrijpen wat ziekten en hun geneeswijzen zijn – en hoe ze kunnen worden voorkomen – dat ze een ziekte zo rustig naar buiten leiden dat het lijkt alsof ze verdwijnt, terwijl ze zich in werkelijkheid openbaart, zoals ook nu het lichaam vaak uit eigen kracht een ziekte kwijtraakt, zonder hulp van buitenaf.[17]

Zoals ik al heb gezegd, heeft men geen werkelijke kennis over de betekenis en de oorzaak van ziekten, met het gevolg dat er voortdurend nieuwe methoden van medische hulp worden geïntroduceerd. Sommigen bepleiten bijvoorbeeld het gebruik van stimulerende en bedwelmende middelen; anderen, eliminerende en onderdrukkende maatregelen die alleen de symptomen betreffen. Ik wil hieraan toevoegen dat er meer te zeggen is voor deze en andere methoden die bij sommige reguliere geneeswijzen in gebruik zijn, dan voor methoden die tegen elke medische behandeling gekant zijn, zoals de richtingen die de zogenaamde mentale en geloofsgenezing voorstaan. Het is heel gevaarlijk elementale krachten die bezig zijn om via de menselijke constitutie naar buiten te komen, in te dammen door te geloven of te ontkennen, of door psychologische methoden van gedachteconcentratie. Hoe onvolmaakt de medische wetenschap tegenwoordig misschien ook is, ze behandelt in ieder geval het lichaam met stoffelijke middelen en die richten de minste schade aan.

De oude wijsheid heeft enkele punten van overeenkomst met de 'sekten van loochenaars', zoals H.P. Blavatsky ze kortweg noemde; bijvoorbeeld de leer dat het goed is een vrolijke en opgewekte geest te hebben; en ook dat het leven moedig onder ogen moet worden gezien en er een beroep moet worden gedaan op de spirituele energie die ingeboren is in het heelal. Maar dit zijn slechts opzichzelfstaande punten van overeenkomst. Er zijn andere dingen die onmogelijk kunnen worden aanvaard, zoals de opvatting dat de stof niet bestaat. Als we het bestaan van de stof zouden ontkennen, zouden we ook het bestaan van de geest moeten ontkennen, want geest en stof zijn elkaars tegenpolen. Waar het vooral om gaat is dat men zich zou concentreren op de persoonlijke belangen van het individu en dat er dan krachtige pogingen worden gedaan om voor zichzelf hulp te krijgen, wat geheel in strijd is met het ware spirituele ideaal. Als een mens, om verlichting te zoeken van een ziekte, de spirituele krachten van zijn wezen gebruikt en

probeert ze omlaag te halen naar de stoffelijke wereld, werkt hij in een richting die tegengesteld is aan de evolutiestroom van de natuur, die omhoog is gericht. De regel is omhooggaan, niet omlaag, anders zwemt men tegen de stroom in en op dit punt is het systeem van de genezers of loochenaars fundamenteel fout.

We moeten in gedachten houden dat alles wat een mens overkomt de werking van karma is, en dat ziekten het gevolg zijn van disharmonische gedachten en gevoelens in dit of een vroeger leven, die nu via het lichaam uitwerken. Meer in het bijzonder: alle ziekten komen tot stand door middel van elementalen. Dit is de oude leer en werd door de hele wereld aangehangen, tot het westen in zijn hoogste wijsheid deze eensgezinde opvatting van de mensheid ging zien als iets dat op bijgeloof berustte.

Door de gebrekkige vertaling van het Nieuwe Testament, wat te wijten is aan een verkeerd begrip van wat die vroegchristelijke schrijvers wilden zeggen toen ze deze verhandelingen schreven, worden ziekten daarin toegeschreven aan het werk van duivels of demonen – een onjuiste vertaling die grotesk is. Deze *daimonia*, zoals het Griekse woord luidt, zijn eenvoudig de laagste orde van bezielde en bewustzijn bezittende schepsels – in de theosofie gewoonlijk elementalen genoemd – die de laagste sport vormen van de hiërarchische ladder waarvan de hoogste de toestand van spiritueel bestaan van de goden is en tegelijk de wereld die door hen wordt bewoond. Tussen een elementaal en een god bestaat een enorm verschil in evolutionaire vooruitgang, maar geen verschil in essentie of in oorsprong, en de mens bevindt zich op een tussenliggende sport van deze levensladder.

Alle ziekten, van epilepsie of kanker tot een gewone verkoudheid, van tuberculose tot kiespijn, van reumatiek tot elke andere lichamelijke kwaal, worden teweeggebracht door elementalen die als instrumenten van de karmische wet werken. En hetzelfde geldt voor mentale ziekten: een uitbarsting van woede, razernij, voortdurende zwaarmoedigheid en allerlei ziekelijke neigingen zijn alle van elementale oorsprong. Moordzucht is een voorbeeld daarvan; in wezen is het *niet*-menselijk en ook volslagen *on*menselijk – het is elementaal. In dit geval beheerst een elementaal de menselijke tempel en heeft tijdelijk de rechtmatige menselijke bewoner verdreven. Zo'n toestand is te wijten aan zwakheid en de zucht aan eigen begeerten toe te geven.

Epilepsie is ook te wijten aan een elementaal, een natuurgeest, een

energiecentrum, een bewustzijnscentrum, van een onontwikkelde soort, die zich in dit geval tijdelijk de plaats heeft toegeëigend die normaal door de menselijke ziel in het lichaam wordt ingenomen. Epileptici zijn in feite 'maanziek' wanneer ze een aanval krijgen. In dit verband is het misschien interessant op te merken dat een van de oude Mesopotamische goden over wie in de vroegchristelijke en joodse geschriften wordt gesproken, Beël-Zebub heet, wat gewoonlijk wordt vertaald als 'Heer van de Vliegen'. Zebub betekent inderdaad vliegen, maar de vlieg is het mystieke symbool van een bezielde astrale entiteit en werd daarom gezien als een symbool van de aard en de capriolen van elementalen. Daarom betekent Heer van de Vliegen eenvoudig Heer van de Elementalen – van de elementale krachten en vermogens; en die heer is de maan.

In de oudheid en in de middeleeuwen stond epilepsie bekend als de 'heilige ziekte' omdat ze een duidelijk psychisch element bezat dat in sterk contrast staat met andere meer zuiver fysieke aandoeningen. Men geloofde dat elementalen van een hogere graad, die een grotere psychische invloedssfeer hebben, betrokken waren bij de 'vallende ziekte'. Deze gedachte komt ook veel voor in het hele oosten, en eveneens op de Zuidzee-eilanden, waar dingen die in enig opzicht heilig zijn, taboe zijn, verboden, en men meende dat ze onder de bijzondere bescherming stonden van de elementale natuurgeesten.

Epileptische aanvallen zijn in werkelijkheid niet erger dan enige andere ziekte want, zoals gezegd, men kan iedere ziekte terugvoeren tot dezelfde oorzaken: een reeks gedachten en emoties die in het huidige leven uitloopt op een verstoring van de prāṇische stromen in het lichaam en een disharmonische wisselwerking daartussen. Zoals de aard van de gevoelens en gedachten is, zo is de ziekte.

Bij kanker is er één fundamentele oorzaak die in twee factoren is te splitsen: ten eerste diepgeworteld egoïsme; en ten tweede, werkend tegen die algemene achtergrond, een onbeheerste emotionaliteit, waarvan de oorzaken eeuwen geleden in andere levens kunnen zijn gezaaid. De gecombineerde kracht van deze twee vitaal-astrale stromen verzwakt de weerstand of vernietigt die zelfs, en leidt de levensstromen zodanig dat ze bepaalde delen van het lichaam, waar ze van nature onder controle zijn, verlaten en zich concentreren op andere delen waar ze gaan woekeren. Door de emoties te beheersen en door zelfvergetelheid is het echter mogelijk de natuur te helpen om het verloop en de ontwikkeling

van de ziekte te wijzigen. Veel meer mensen zouden aan kankergezwellen in het lichaam lijden als de natuur niet automatisch haar weerstandskrachten mobiliseerde – verstandelijke, emotionele, morele, fysiologische, en wat al niet – en zo maakt dat het lichaam zo sterk reageert dat de aanval door die weerstand wordt afgeslagen.

Veel zaken die het menselijk lichaam betreffen, zijn grote mysteries, eenvoudig omdat we niet voldoende weten van de geschiedenis van onze evolutie. We zouden kanker bijvoorbeeld beter begrijpen als we beseften dat alle gezwellen, kwaadaardige of goedaardige, fysiologische herinneringen zijn aan de voortplantingsmethoden die het vroege derde wortelras onbewust gebruikte. Toen waren zulke aanwassen normaal en natuurlijk; nu zijn ze op zijn best abnormaal en op zijn slechtst kwaadaardig. Toen werden ze veroorzaakt door de natuurlijke loop van zuivere en krachtige levensstromen; nu worden ze veroorzaakt door dezelfde krachtige levensstromen die in een secundaire richting lopen die verkeerd is – verkeerd, omdat het evolutionair niet de juiste tijd daarvoor is.

Er is echter een betrouwbaar middel om alle ziekten die zowel een fysiologisch als een psychisch karakter hebben te voorkomen, en dat is het beoefenen van de eeuwenoude deugden zoals de pāramitā's.

Omdat ziekten het karmische gevolg zijn van vroegere fouten in de levenswijze, van het werken in disharmonie met de natuur, bestaat de weg naar gezondheid uit het samenwerken met de natuur; en dat is mogelijk omdat we een onlosmakelijk deel ervan zijn. Iedere wijze en ziener heeft de weg gewezen. In iedere grote religie en filosofie is de methode steeds weer tot uitdrukking gebracht. Maar geen ware wijze of adept zal ooit ingrijpen in de karmische wet, want zij zijn de dienaren van die wet en brengen deze in hun werk onder de mensen tot uitdrukking. In enkele opzichten zijn ze ook de vervullers van de karmische wet, want daardoor wordt een natuurlijk evenwicht bereikt en de evolutie bevorderd. Zo zijn ze de genezers van de ziel van de mens. Genees de ziel en u geneest het lichaam.

De mens is zijn eigen karma

Karma-Nemesis is synoniem met VOORZIENIGHEID, zonder vooropgezet *plan*, goedheid en iedere andere *eindige* eigenschap en kwalificatie, die zo onfilosofisch aan deze laatste wordt toegeschreven. Een occultist of een filosoof zal niet spreken over de goedheid of wreedheid van de voorzienigheid, maar hij zal deze vereenzelvigen met karma-Nemesis en verkondigen dat zij niettemin de goeden beschermt en over hen waakt in zowel dit als toekomstige levens, en dat ze de boosdoener bestraft – ja, zelfs tot in zijn zevende wedergeboorte. Kortom, zolang de gevolgen van de door hem veroorzaakte verstoring van zelfs het kleinste atoom in de oneindige wereld van de harmonie niet volledig zijn vereffend. Want het enige gebod van karma – een eeuwig en onveranderlijk gebod – is volkomen harmonie, zowel in de wereld van de stof als in de wereld van de geest. Het is dus niet karma dat beloont of straft, maar wij belonen of straffen onszelf, al naar gelang wij met de natuur samenwerken en door middel van haar handelen, en ons houden aan de wetten waarop die harmonie berust, of – die wetten overtreden.

De wegen van karma zouden ook niet ondoorgrondelijk zijn als de mensen gezamenlijk en in harmonie zouden handelen, in plaats van in verdeeldheid en strijd. Eén deel van de mensheid noemt ze de duistere en ingewikkelde wegen van de voorzienigheid, terwijl een ander deel er de werking van een blind noodlot, en een derde er alleen maar toeval in ziet, zonder leiding door goden of duivels. Onze onwetendheid over die wegen van karma zou ongetwijfeld verdwijnen, als we deze slechts aan de juiste oorzaak zouden toeschrijven. Met de juiste kennis, of in ieder geval met de vaste overtuiging dat onze buren er evenmin naar streven om ons te benadelen, als wij de bedoeling zouden hebben om hen kwaad te doen, zou tweederde van het kwaad in de wereld in het niet verdwijnen. Als niemand zijn broeder kwaad deed, zou karma-Nemesis geen reden hebben tot handelen, en geen wapens om te gebruiken. – *De Geheime Leer*, 1:713-4

Karma is de gewoonte van het universele zijn, die zo werkt dat een daad onvermijdelijk door een resultaat wordt gevolgd – een reactie van de natuur om ons heen. Het kernpunt van deze leer is dat iedere gedachte en daad een onmiddellijke keten van oorzaken doen ontstaan, die op ieder gebied werkt waarheen die keten van oorzaken reikt. Maar wat is deze oergewoonte van de natuur die haar op een ontstane oor-

zaak doet reageren? Kosmisch gesproken is het de wil van spirituele wezens die ons zijn voorgegaan en die nu als goden zijn; hun wil en denken besturen en beschermen de grondvorm en het gehalte van het heelal waarin we leven.

Maar er is geen god buiten ons die voorschrijft wat onze bestemming of ons lot zal zijn. We zijn vrije mensen, kinderen van het heelal, goden die een verheven avontuur van kosmisch leven meemaken. Omdat we een vrije wil, intelligentie en bewustzijn bezitten, en in een heelal wonen waarvan we een onafscheidelijk deel vormen, zijn we in onze meest innerlijke essentie parabrahman en toch zijn we in alle uiterlijke bekleedselen van bewustzijn geïndividualiseerd.

Karma is daarom niet iets buiten ons; we zijn ons eigen karma. In wezen zijn we het spirituele deel van onszelf; het stoffelijke of elementale, het psychische en het verstandelijke deel zijn slechts aspecten van onze constitutie door middel waarvan ons essentiële zelf werkt. Deze ondergeschikte delen zijn gedwongen de richting te volgen van de levensstroom zoals die uit de innerlijke bron vloeit – waaraan de wil, het bewustzijn, begrip en alle andere spirituele eigenschappen en energieën, zoals liefde en mededogen, ontspringen.

Laten we de zaak vanuit een iets ander en vertrouwder gezichtspunt bekijken: verwacht u dat het goddelijke deel van u het karma ondergaat van wat het fysieke lichaam deed? Of dat uw innerlijke god de slaaf zou zijn van wat de prāṇische levensatomen van uw astrale lichaam doen, of van dat waartoe uw verstand of gevoelens u aanzetten? Natuurlijk niet. Wij maken voor onszelf het lot dat we nu of later hebben en we doen dit vanuit onze spirituele natuur, waarin uiteindelijk alle karmische activiteiten hun oorsprong vinden. Wat ons ook overkomt, brengen we bewust of onbewust zelf tot stand: wij hebben van onszelf gemaakt wat we nu zijn en wij maken van onszelf wat we in de toekomst zullen worden.

Er bevindt zich in de hersenen een orgaan door middel waarvan de elementale karmische energieën werken die een mens aanzetten tot een bepaalde lijn van handelen en denken en voelen. Dit heeft men het 'derde oog' of het 'oog van Śiva' genoemd, en fysiek gesproken is het de pijnappelklier, het orgaan dat de karmische impulsen tot uitdrukking brengt en op het fysieke lichaam overdraagt, die ons ertoe brengen een bepaalde richting van handelen te volgen, die tenslotte tot iets goeds of iets kwaads leidt. In dit verband schrijft H.P. Blavatsky in *De Geheime Leer* (2:340):

Wat de beoefenaars van het occultisme echter behoren te weten is dat HET 'DERDE OOG' ONVERBREKELIJK IS VERBONDEN MET KARMA. Deze leer is zo geheimzinnig dat slechts enkelen ervan hebben gehoord.

Dit is heel moeilijk uit te leggen. We zijn ons eigen karma. Meer zijn we niet. We zijn in onze hele constitutie het gevolg van wat we het direct daaraan voorafgaande ogenblik waren. We zijn een verzameling krachten, een samengestelde entiteit met onze eigen kenmerken, neigingen en impulsen, die alle tezamen ons vormen en samenstellen, en daartoe behoort zelfs de vorm van ons lichaam – dit is allemaal ons karma, omdat wij en ons karma één zijn.

Wat veroorzaakt of beheerst het lot? Welk deel van ons oefent de grootste invloed uit op wat we in de toekomst zullen zijn? Het is het hogere deel; en het lagere deel is zowel ons voertuig als ons struikelblok. Omdat we niets anders zijn dan een uitdrukking van onszelf, een uitdrukking van ons karma op alle gebieden, scheppen we onze eigen toekomst, zoals we dat ook met ons heden en ons verleden hebben gedaan. Dat doen we door gebruik te maken van de wil, van het vermogen om te kiezen en van het onderscheidingsvermogen – die alle tot ons hogere deel behoren, dat zo goed mogelijk werkt door middel van zijn eigen orgaan, de pijnappelklier. En die is, zoals gezegd, even onverbrekelijk verbonden met karma als met ieder van ons, en registreert de opeenvolgende keuzen en besluiten – of het ontbreken daarvan.

We leren door onze fouten. Verdriet, pijn en lijden zijn onze beste leermeesters. Maar laten we er niet naar streven om 'goed' te zijn; de mens die eropuit is 'goed' te zijn, beoefent een soort spirituele zelfzucht, want hij zoekt iets voor zichzelf. De weg naar de top van de berg is onpersoonlijk zijn; want de waarachtig en spiritueel onpersoonlijke mens begaat nooit een slechte of zelfzuchtige daad. Als hij dat wel deed zou hij persoonlijk zijn. Als een onpersoonlijk mens zich doof houdt voor een kreet om hulp, voor smeekbeden om mededogen en medelijden, dan zou zijn onpersoonlijkheid een schijnvertoning zijn.

Hij van wie de blik helder, het hart vredig en het denken kalm is, zoekt noch het goede, noch het kwade; zijn hele wezen is op het verheven licht in hem gericht. Zolang er goede mensen in de wereld zijn, zullen er slechte mensen zijn, en omgekeerd. De redding van de mensheid komt niet tot stand door het hunkeren naar het goede en de wens

goed te zijn, maar door een diep verlangen, dat het gewone begrip geheel te boven gaat, om onpersoonlijk, onbaatzuchtig te zijn, zodat de almachtige liefde en het mededogen die het heelal instandhouden, zonder enige belemmering van het lagere zelf door het hart van de mens kunnen stromen.

Karma manifesteert zich, zoals alles, in energieën die in kracht verschillen. De sterkste komen gewoonlijk het eerst tevoorschijn. Ieder karmisch gevolg komt op het juiste moment en op de juiste plaats tot stand. Geen enkel karma kan worden afgewend. Het kan wel tijdelijk worden tegengehouden, maar op zekere dag komt het tevoorschijn. In feite zal het tegenhouden een opeenhoping van karma veroorzaken: van ander karma van een nauw verwante soort, dat de werking van het karma dat werd tegengehouden zal versterken.

Ook kunnen we ons voor een verkeerde handeling niet verontschuldigen door te zeggen: 'Wat kon ik eraan doen? Het was mijn karma.' Dan bedriegen we ons met woorden. Als we handelen, handelen we doordat we kiezen en maken we nieuw karma, waarbij we in denken en handelen onze geest en ons bewustzijn weloverwogen richting geven. Is onze keuze ook karmisch? Natuurlijk, want alles wat we denken of doen is karmisch; maar we kunnen ons karma ieder ogenblik veranderen door nieuw karma te maken en het oude gemakkelijker te laten verlopen, want we hebben door onze spirituele natuur energie voortgebracht. Ieder ogenblik heeft de mens het goddelijke vermogen van de vrije keuze; hij kan nieuwe wegen inslaan, die de natuur hem op alle gebieden voortdurend verschaft. Het heelal is onbegrensd in omvang; en het bewustzijn van de mens is niet alleen zo oud als het heelal, maar spiritueel even veelomvattend.

Een sterk mens maakt een sterke indruk op zijn omgeving, op de omstandigheden, op andere mensen; en de reactie op hem is van overeenkomstige kracht. Futloze mensen maken een heel zwakke indruk en de reactie is dienovereenkomstig zwak. De mens die een krachtige wil heeft, handelt onvermijdelijk krachtig in alles wat hij doet; en of het ten goede of ten kwade is, er volgt een overeenkomstige reactie. Dus hoe hoger een mens op het evolutiepad komt, des te voorzichtiger hij moet zijn.

Alle karma werkt van binnen naar buiten; het ontstaat vanbinnen en uit zich eenvoudig op het fysieke gebied. De mens maakt zijn eigen karma, want daardoor maakt hij zichzelf. *De mens is zijn eigen karma, zijn*

eigen lot – het lot dat hij zich op de hals haalt is dat wat hij voor zichzelf heeft geschapen en hij doet dat door zichzelf te maken, door zijn karakter te vormen. Wat hij doet, doet hij vanuit zichzelf, en hij zal de reacties van de natuur ondervinden. Er zijn vele soorten karma: mentaal, psychisch, emotioneel, vitaal, astraal, fysiek, en er is zowel individueel of persoonlijk karma, als collectief karma. We moeten delen in het karma van de wereld, van ons ras, ons gezin, ons zonnestelsel en van ons heelal, omdat wij onszelf hebben geplaatst waar we zijn – niemand anders.

De mens kan – door vanuit zichzelf zijn innerlijke krachten te ontplooien in overeenstemming met de kosmische wet – zo'n hoog niveau van spirituele evolutie bereiken dat hij daardoor op zijn eigen gebied een rechtstreekse en zelfbewuste medewerker wordt van de kosmische wetten. Omdat hij niets doet dat in strijd is met de natuurlijke orde, ondervindt hij geen reactie van de natuur, en dus kan men van hem zeggen dat hij 'boven karma uitgestegen' is, voorzover de term karma betrekking heeft op zijn eigen evolutie en karakter en activiteit als mens.

De spirituele natuur ondervindt geen reactie van enig uitwendig karma, behalve van het heelal waarvan wij een onafscheidelijk deel zijn, en dan nog alleen omdat we ons bestaan als monadische essentie in de collectieve essentie van een grotere entiteit hebben. Maar ons eigen persoonlijke karma werkt nooit in op het spirituele gebied, want dat gebied is de bron waaruit het voortkomt. Als een mens het evolutiestadium heeft bereikt waarin hij volkomen onpersoonlijk is, maakt hij daarna geen nieuw *persoonlijk* karma. Hij weeft dus niet langer een web om zich heen dat zijn persoonlijke lot bepaalt. Hij wordt een onpersoonlijke dienaar van zijn spirituele meerderen.

Natuurlijk is er *onpersoonlijk* karma, omdat karma de opeenvolging van oorzaak en gevolg betekent, die voortvloeit uit wat iemand denkt en doet; maar de uitspraak dat wanneer iemand het goddelijke heeft bereikt, of zelfs wanneer een mens werkelijk onpersoonlijk is geworden, hij geen karma meer maakt, betekent dat de ketenen van de persoonlijkheid hem niet langer kluisteren. Hij is ervan bevrijd, en werkt overeenkomstig en met de natuurwetten. Toch is het *universele* karma van het kosmische Zijn de uiteindelijke achtergrond van de werkzaamheid van het karma van ieder individu, omdat hij niet kan worden gescheiden van het heelal. De hoogste god is evenzeer aan het universele

karma onderworpen als de nederigste mier die tegen een zandheuvel opklimt, alleen om er weer af te vallen.

Wanneer de mens quasi-goddelijkheid heeft bereikt, omdat hij één is geworden met de goddelijk-spirituele natuur van zijn eigen hiërarchie, staat hij niet langer onder de invloed van het algemene veld van karmische werking in die hiërarchie. Hij is een meester geworden over het leven daarvan, omdat hij een werktuig is van de innerlijke impulsen en opdrachten van die hiërarchie. Zo kan een mens uitstijgen boven het karmische gebied waarin hij zich bevindt, terwijl hij binnen het hiërarchische karma van het kosmische Zijn blijft.

Is karma ooit onverdiend?

De vreemde misvatting is ontstaan dat er onverdiend karma zou kunnen zijn. Deze is waarschijnlijk het gevolg van het verkeerd begrijpen van uitspraken van HPB en W.Q. Judge dat alle schepselen onverdiend *lijden* ondergaan, niet alleen mensen maar ook dieren en mogelijk zelfs goden. Bij dit onderwerp en het feit dat alle *karma* verdiend is, spelen verschillende gedachten een rol.

Ten eerste is het heelal onvolmaakt omdat het uit onvolmaakte entiteiten bestaat die evolueren – in feite *is* het heelal deze entiteiten. Dat betekent dat het een lichtzijde heeft die bestaat uit de verder gevorderde entiteiten en een donkere zijde die bestaat uit de minder ontwikkelde. Kwaad, of de donkere zijde van de natuur, is dus onvolmaaktheid; in de natuur bestaat niet zoiets als absoluut kwaad.

Omdat we ons in het heelal bevinden en evoluerende wezens zijn, weten we dat we van elkaar leren, elkaar beïnvloeden en op elkaar reageren. Goede daden verheffen ons en helpen daardoor niet alleen onszelf maar ook anderen om vooruit te gaan. De Heer Boeddha zei, als we kwaad denken, volgen leed en pijn, precies zoals het wiel van de wagen de poot van de os volgt die hem trekt. Iedere hiërarchie bevindt zich binnen de levenssfeer van een grotere hiërarchie; zo bevindt ook een atoom in het lichaam van een mens zich binnen de hiërarchie van atomen van zijn fysieke constitutie. Het gevolg is dat we in zekere zin lijden door wat de goden doen, want we hebben ons bestaan in hun hiërarchie; net zoals de atomen van ons lichaam onderworpen zijn aan alle dingen die het lichaam doet. En als de menselijke wil dit lichaam iets verkeerds laat doen, ondergaan de atomen daarvan noodzakelijkerwijs een overeenkomstige invloed.

Laten we een stap verder gaan. Omdat elke entiteit in substantie en essentie, in energie, bestemming en oorsprong identiek is met de hiërarchie waartoe ze behoort, bezit ze alle eigenschappen, krachten, vermogens en substanties van deze hiërarchie en dus van het heelal. De mens heeft een vrije wil omdat het heelal die heeft. Omdat iedere monade aan het hart van het heelal ontspringt, heeft ze haar eigen dosis vrije wil en is daarom individueel verantwoordelijk voor wat ze doet.

Het is interessant vast te stellen dat het kwaad ontstaat uit een conflict tussen uitingen van de vrije wil van verschillende entiteiten: de goden werken samen om het heelal in evenwicht te houden; alle lagere hiërarchieën werken samen om hun deel van het heelal op orde te houden; mensen die een lagere hiërarchie vormen, werken gezamenlijk aan hun individuele bestemming. Wat er ook met een mens gebeurt, wanneer en waar ook, is altijd karma, het resultaat van een voorafgaande oorzaak.

We zijn dus onderworpen aan het karma van het heelal; aan de wetten die het zonnestelsel beheersen en aan de wetten die onze planeet beheersen. We zijn onderworpen aan de wetten die ons allen beïnvloeden omdat we tot de mensheid behoren; aan de regering van ons land omdat we daar geboren zijn; en eveneens aan ons eigen familie-karma. En individueel lijdt ieder mens in lichaam of geest overeenkomstig zijn eigen gedachten en daden.

Laten we het nu hebben over het vraagstuk van onverdiend lijden, onverdiende pijn en ellende; we moeten dit gescheiden zien van het algemene feit dat alles wat ons overkomt karma is. Zoals we eerder zeiden, is er in feite geen onverdiend karma, maar er is onverdiend lijden voor verschillende delen van onze constitutie. Ter illustratie: ik heb een vrije wil. Ik begin een nieuwe weg in het leven omdat iets mij inspireert; het is als een openbaring voor mijn ziel. Ik verander mijn hele gedrag. Kan ik dat doen zonder reacties te krijgen? Natuurlijk niet. Ik zal zeker mijn gezin en vrienden beïnvloeden. Ik zal ook mezelf sterk beïnvloeden, vooral mijn denken en mijn lichaam; maar veel van die gevolgen zijn niet opzettelijk door mij gepland en in dit opzicht lijdt het lichaam onverdiend. Zelfs het brein kan leed ondervinden dat het als voertuig van het denken niet verdiende. Zo gezien lijden we altijd onverdiend. Maar door dit alles leren we, worden we sterker en evolueren we sneller.

Inderdaad ondergaan we onverdiend lijden en pijn, maar na verloop van tijd herkennen we het als karma, omdat de 'openbaring' waarover hierboven werd gesproken, plaatsvond toen we het punt in onze evolutie hadden bereikt waarop de innerlijke god ons denken kon verlichten en ons een nieuwe weg wees. Sommige mensen, bijvoorbeeld, bezorgen zich weloverwogen leed en pijn om de wereld te helpen. Ze hebben dit leed niet verdiend als vergelding voor verkeerde daden in het verleden, maar ze nemen het besluit dat ze, wat het ook mag kosten,

de wereld voortaan zullen helpen. En hierin ligt de verklaring van het mysterie dat christenen het offer van Jezus noemen.

Iedere boeddha doet hetzelfde, iedere chela eveneens: hij kiest weloverwogen een pad dat tot de goden leidt, maar doet dat ter wille van de wereld. Hij beïnvloedt zijn medemensen sterk door dit nieuwe pad in te slaan. Hij verheft de hele mensheid door de kracht van zijn karakter, door de verheven en mooie gedachten die hij op zijn medemensen overbrengt. Dit is niet een geval van onverdiend lijden maar van onverdiende vreugde, die anderen ontvangen omdat één mens dat pad koos! We zien dus dat er onverdiend geluk en vreugde bestaan, evenals er onverdiend lijden en pijn zijn – maar verdiend of onverdiend, wat een mens overkomt, wanneer dan ook, is karma.

De natuur wordt op uiterst subtiele wijze in evenwicht gehouden, en er gebeurt niets per ongeluk of toevallig. De dieren, planten en mineralen zijn onze jongere broeders en daarom zullen wij als mensen, als zelfbewuste, morele – of helaas immorele – wezens die invloed uitoefenen op deze aarde, strikt verantwoordelijk worden gehouden voor alles wat we denken en doen. Zelfs het lijden van dieren, of dat te wijten is aan menselijke wreedheid of verwaarlozing of aan andere oorzaken, zoals het tot prooi dienen voor andere dieren, is karma. Maar hoe kan een dier verantwoordelijk worden gesteld voor zijn daden als het geen werkelijk zelfbewustzijn heeft? Hoewel het lijden van dieren karma is, komt het voor een groot deel niet voort uit hun innerlijke aard; ze zijn niet moreel verantwoordelijk, zoals mensen. Daarom is er voor hen geen morele vergelding, hoewel ze vallen onder het algemene karma van de rassen van wezens op aarde, wat we het karma van de aarde zouden kunnen noemen.

In oorsprong zijn de dieren voortgekomen uit de mens, en ze zijn zelfs nu nog diep geworteld in het astrale leven van de mensheid, omdat hun innerlijke constitutie hoofdzakelijk is opgebouwd uit de levensatomen die de mens voortdurend uitstoot. Hun karma is voor een groot deel schijnbaar onrechtvaardig, omdat ze, moreel gesproken, het leed dat ze ondergaan niet hebben verdiend. In zekere zin zijn ze slachtoffers, omdat ze zelfs fysiek zijn samengesteld uit de levensatomen die hun oorsprong hebben in de mens, die daardoor in hoge mate, spiritueel en moreel, verantwoordelijk is voor het leed in het dierenrijk. Dat is een karma dat de mens zal moeten uitwerken, niet de dieren.

Niettemin zijn de dieren niet *geheel en al* vrij van karmische verantwoordelijkheid, want iedere psychoastrale monade – het centrum waaromheen het dierenlichaam is opgebouwd – is de weerspiegeling van een spirituele monade, die voortkomt uit vervlogen manvantarische eeuwigheden waarin die spirituele monade voor zichzelf karma maakte, dat nog niet was uitgewerkt toen die manvantara's eindigden. En daardoor zijn deze monaden in het huidige manvantara gekomen met deze oude karmische smetten afgedrukt op het weefsel van hun wezen. Dezelfde opmerking geldt voor de planten- en mineralenrijken.

Evenals in de mens straalt in ieder dier het zichtbare maar zwakke licht van een innerlijke god. In de dieren toont deze schoonheid zich slechts als een zeer zwak schijnsel. Ze zijn op weg naar het menszijn, zoals wij op weg zijn om goden te worden.

Ik kan hieraan toevoegen dat het onverdiende lijden van de dieren op twee oorzaken kan worden teruggevoerd: ten eerste, de daden die ze in dit of in een vroeger leven hebben gedaan; en ten tweede, de dingen die ze in een vroeger zonnemanvantara hebben gedaan. Want ze leidden toen een leven dat veel lijkt op het onze. Zoals het reïncarnerende ego van de mens enige tijd zijn verheven zelfbewustzijn moet verliezen tijdens zijn embryonale stadium voor het weer een mens kan worden, zo zijn ook de dieren volgroeide, zelfbewuste entiteiten geweest, in een vroeger manvantara, dat veel minder geëvolueerd was dan dit, op een lager kosmisch gebied. Zo gaan ook wij mensen op dit huidige kosmische gebied door een periode in onze evolutie die veel lager is dan wat we hadden bereikt in een vroeger solair manvantara toen we goden waren.

We zien hoe moeilijk het onderwerp karma is. Het is nauw verwikkeld met verschillende andere leringen. Zoals HPB zegt, er is geen ongeluksdag in ons leven, geen verdriet of pijn, of omgekeerd, geen vreugde of plezier, die niet kunnen worden herleid tot onze gedachten en daden in dit of in een vroeger leven.

Het is waar dat de huidige persoonlijkheid op geen enkele manier verantwoordelijk is voor de daden van een vroegere persoonlijkheid, omdat die iets heel nieuws is en in elk opzicht verschilt van alle die aan haar voorafgingen in de karmische keten van levens. Omdat dit zo is, is er inderdaad schijnbare onrechtvaardigheid in het lijden dat elke persoonlijkheid ongetwijfeld ervaart, in die zin dat ze het hoofd moet bieden aan de gevolgen van de verkeerde handelingen van haar voor-

ganger, die zijzelf niet heeft verricht. Dat is één kant van de zaak. En de andere kant is dat er geen onderbreking is in de keten van gevolgen, geen breuk in de continuïteit van de karmische lijn van gevolgen: de ene persoonlijkheid volgt de onmiddellijk eraan voorafgaande even onvermijdelijk, even beslist, op, als het ene uur volgt op het andere – dat ervan verschilt en toch hetzelfde is.

Niettemin is iedere persoonlijkheid een nieuw mens met een nieuw stel hersenen in een nieuwe tijd, die een nieuwe taal spreekt en niets weet over wat dit of dat gevolg over hem heeft gebracht; daarom ondergaat hij schijnbare onrechtvaardigheden of heeft hij schijnbaar geluk, afhankelijk van de zogenaamde grillen van het lot of noodlot. Verschilt de man van de jongen? Er is een absoluut verschil – in vorm, eigenschappen, vermogens, levensopvatting; maar de achtergrond van beiden is dezelfde. Door alles loopt de stroom van de individualiteit die niet verandert. Vanuit dit standpunt is hij in het geheel niet verschillend. De man is slechts het gevolg van de jongen. Er is geen onderbreking in de keten van oorzaken; het is in werkelijkheid karmisch niet onrechtvaardig dat de man verantwoordelijk moet worden gesteld voor wat de jongen deed, of dit nu goed of slecht was.

Er bestaat geen blijvende, eeuwigdurende ziel die van leven tot leven gaat, en als het ware in voor haar vreemde, menselijke lichamen afdaalt. Die gedachte is een product van de verbeelding. Maar wel is er bewustzijn dat zich in velerlei vormen uitdrukt, en elke incarnatie is slechts het karma, de vrucht van de onmiddellijk daaraan voorafgaande. Dat bedoelde Gautama Boeddha met zijn leer dat het een illusie is dat er in de mens een eeuwige, onsterfelijke ziel bestaat, die na zijn dood eeuwig in de hemel verblijft; want het enige wat er van een mens bij zijn dood overblijft, is zijn karma. Wat een mens is op het ogenblik van zijn fysieke ontbinding is *hijzelf*, dat wil zeggen, zijn karma, het resultaat van wat hij het voorafgaande ogenblik was. Niet een van ons is in ieder opzicht precies dezelfde die we een seconde daarvoor waren; in nog mindere mate zijn we nu wat we een jaar geleden waren.

Het onderwerp 'onverdiend lijden' heeft nog een andere kant. Ik herinner me HPB's uitspraak in *De Sleutel tot de Theosofie* (blz. 149), waar ze zegt dat het reïncarnerende ego na de dood slechts de compensatie voor het onverdiende lijden ontvangt dat het in het pas geëindigde leven heeft ondergaan. Het is het karma van de mens omdat het hem overkomt, en er is niet zoiets als onverdiend karma indien we bedoelen

dat het niet, ooit in het verleden, werd veroorzaakt door degene die dit overkomt. Wanneer ze toch zijn lijden *onverdiend* noemt, spreekt ze hier alleen met betrekking tot de devachanische rust en de compensatie die hij zou ontvangen voor het verdriet en de beproevingen die hij in zijn leven op aarde had ervaren.

In het Onze Vader komt de zin voor: 'Breng ons niet in beproeving, maar red ons uit de greep van het kwaad'. Een zeer vreemde uitspraak vanuit het christelijke standpunt, die nog nooit door een theoloog is verklaard. Maar hier ligt nu precies de kern van de betekenis van dat waar HPB op doelt. De christos of de boeddha in een mens, met andere woorden het hogere deel van het reïncarnerende ego, zal het onvolmaakte menselijke ego, de hogere astrale monade, soms in verzoeking brengen. Als het menselijke ego bezwijkt voor de verleiding, lijdt het. Het lijden is karmisch. Maar dat menselijke ego had in het begin niet het weloverwogen plan die daden te verrichten die het lijden veroorzaakten. In devachan krijgt dit ego compensatie, maar het verantwoordelijke centrum – in andere levens of in dit leven – is het reïncarnerende ego.

De mens leeft gewoonlijk in het kāma-manas, dat niet het reïncarnerende ego is, want dat is buddhi-manas. Dit zijn twee verschillende monaden: de ene is de spirituele monade of het reïncarnerende ego, en de andere is de menselijke monade of de hogere astrale monade, die een zeer onvolmaakt ontwikkelde entiteit is. Ze brengt uit haar vorige leven een bepaalde hoeveelheid karmische verantwoordelijkheid mee, maar alleen voorzover haar beperkte vermogens hebben gewerkt. Het reïncarnerende ego daarentegen brengt uit vroegere levens een veel zwaardere last van verantwoordelijkheid mee; het 'verleidt' het menselijke ego herhaaldelijk tot handelwijzen, sommige voor zijn bestwil die vreugde brengen, andere voor zijn bestwil die het menselijke ego als lijden beschouwt, omdat het heel weinig gevoel voor humor heeft. Veel van onze moeilijkheden worden niet alleen draaglijk, maar zelfs aangenaam wanneer we onze houding ertegenover veranderen.

Men moet echter niet de verkeerde opvatting hebben dat karma wil zeggen dat we steeds passief moeten blijven of geen mededogen moeten hebben wanneer anderen lijden of in gevaar verkeren, onder het volkomen onjuiste voorwendsel: 'Het is niet anders dan zijn karma, hij verdient het, laat hij het maar uitwerken, hij zal ervan leren en sterker worden.' Hoewel dit in beginsel waar is, is het duivels dit in tijd van

nood als excuus voor passiviteit aan te voeren, en het vloeit rechtstreeks voort uit de boosaardige influisteringen van de dugpa's van de mensheid, want hun leringen schieten gemakkelijk wortel in het denken van zelfzuchtige en harteloze mensen. De leer van alle boeddha's van mededogen staat lijnrecht daartegenover, en komt prachtig tot uitdrukking in de woorden van HPB in *De Stem van de Stilte* (blz. 28): 'Door het niet-verrichten van een barmhartige daad, verricht men een daad die neerkomt op een doodzonde.' Karma zal inderdaad elk atoom van vergelding opeisen voor de passieve houding van iemand die werkloos toeziet als een ander hulp nodig heeft.

Goed en kwaad

In de allegorieën van de wereldreligies bestaat geen symbool dat filosofisch diepzinniger, grootser of levendiger en suggestiever is dan dat van de twee Broeder-Machten uit de mazdeïsche godsdienst, die Ahura Mazda en Angra Mainyu worden genoemd, beter bekend in hun moderne vorm als Ormazd en Ahriman. . . .

De twee machten zijn op ons huidige gebied en in dit evolutiestadium onscheidbaar en de een zou zonder de ander geen betekenis hebben. Ze zijn dus de twee tegengestelde polen van de *Ene* gemanifesteerde, scheppende macht, of men die nu opvat als een universele, kosmische kracht die werelden bouwt, of in haar antropomorfistische aspect wanneer haar voertuig de denkende mens is. Want Ormazd en Ahriman vertegenwoordigen respectievelijk goed en kwaad, licht en duisternis, de spirituele en de stoffelijke elementen in de mens, en ook in het heelal en alles wat zich daarin bevindt.

– H.P. Blavatsky, *Lucifer*, maart 1891, blz. 1-2; *CW* 13:123-4

Wat is goed? Wat is kwaad? Zijn het op zichzelf bestaande dingen of zijn het toestanden waar wezens doorheen gaan? Goed is harmonie omdat het betrekkelijke volmaaktheid is en kwaad is disharmonie want het is onvolmaaktheid; en deze twee, goed en kwaad, hebben voorzover het ons betreft alleen betrekking op onze hiërarchie. Ons 'goed' is 'kwaad' voor entiteiten die in een hogere hiërarchie leven. Kwaad betekent een toestand van een entiteit of een groep entiteiten die zich in meerdere of mindere mate tegen de voorwaartse beweging van de evolutiestroom van leven verzetten.

Waar komt het kwaad in de wereld vandaan, als het goddelijke, dat machtiger is dan het kwaad, overal is? Uit zo'n vraag zou men kunnen concluderen dat het kwaad een entiteit is, een macht of een kracht die uit het hart van een ding of wezen voortvloeit. Het is daarentegen slechts de toestand van een evoluerende entiteit die de latente godheid in haar kern nog niet volledig heeft gemanifesteerd en die door haar onvolmaaktheid niet in harmonie is met haar omgeving.

Goed wordt niet geschapen. Kwaad wordt niet geschapen. Het zijn twee kanten van dezelfde zaak. Er is in het heelal geen duivel die ten onrechte wordt gehouden voor de schepper en beheerser van het

kwaad. Evenmin is er een God die ten onrechte wordt gehouden voor de schepper en beheerser van het goede. Het is allemaal een kwestie van groei. Mensen zijn slechte wezens als we ze vergelijken met de goden. De goden zouden op hun beurt slecht kunnen worden genoemd door nog verhevener entiteiten dan zij.

Goed is niet geest, kwaad is niet stof, de andere pool van geest, want dat zou betekenen dat stof in essentie slecht is en dat is niet zo. Kwaad, spiritueel of stoffelijk, is alles wat onvolmaakt is en door een fase van groei gaat naar iets beters. Stof noch geest bevinden zich *in absolute zin,* en eeuwig, in de ene of de andere toestand. Een spirituele entiteit evolueert evengoed als een stoffelijke entiteit. Omdat geest en spirituele wezens echter dichter bij het hart van de natuur staan, zijn ze collectief gezien volmaakter en dus minder slecht dan stof en stoffelijke entiteiten.

Het kwaad per se wordt niet goed per se, dat wil zeggen dat de ene toestand niet de andere toestand wordt, want in werkelijkheid is het de evoluerende entiteit die van de ene toestand naar de andere gaat. Zowel goed als kwaad zijn toestanden van groei. Dit doet denken aan de oude theosofische – en christelijke – uitspraak over entiteiten die zich in een 'toestand van spirituele verdorvenheid'* bevinden. Als die entiteiten, hoewel ze tot spirituele gebieden behoren, daar onvolmaakt en disharmonisch zijn, zijn ze in die toestand natuurlijk 'slecht'. Als entiteiten die thuishoren in een toestand die wij betrekkelijk volmaakt noemen, in harmonie met de hen omringende wezens leven, dan zijn die entiteiten spiritueel goed. Harmonie, wet, orde, vrede, liefde: dit zijn allemaal toestanden van entiteiten die in overeenstemming zijn met de voorwaartse stroom van evolutionaire groei. Zulke entiteiten zijn in hogere mate één met het hart van het Zijn, en blijven daarom bestaan.

Het evenwicht van spirituele en stoffelijke wezens – de natuurlijke loop van het universele zijn – is de oorzaak van de verscheidenheid in het heelal. Er is geen macht (of machten) die het heelal hetzij helemaal goed of helemaal slecht maakt; want het is noch het een, noch het ander. Het heelal bestaat uit zeer uitgestrekte hiërarchieën, hiërarchieën op de onzichtbare gebieden en ook op die doorsnede die we onze fysieke wereld noemen; en het zijn de verschillen in evolutionaire graad, bereikt in deze hiërarchieën en in de menigten entiteiten van

---

**Efeziërs*, 6:12.

wezens waaruit ze bestaan, die de enorme verscheidenheid opleveren die het heelal vertoont. Het kan nooit helemaal goed of helemaal slecht zijn, want het gaat voortdurend vooruit; en dit optrekkende leger kent geen begin en geen einde.

Een vloedgolf bereikt het land en sleurt twintigduizend mensen mee het water in, en ze verdrinken. Is er daarom kwaad in de wereld? Wat veroorzaakte die natuurramp? Of een aardbeving vernielt een stad en meer dan honderdduizend mensen komen om. Is dat het kwaad per se? De aardbeving is een gebeurtenis, evenals de vloedgolf. Het is een wet in de natuur dat een oorzaak een gevolg teweegbrengt. De natuur is in wezen en in al haar delen strikt harmonisch, en al haar werkingen zijn gericht op herstel van de harmonie, dat wil zeggen op evenwicht. Wat we zaaien, zullen we oogsten. Niets gebeurt toevallig. En als iemand door een vloedgolf wordt gegrepen of bij een aardbeving het leven verliest, komt dat omdat hij zich door zijn vroegere karma in die omgeving heeft geplaatst. Hij oogst wat hij heeft gezaaid.

Het zou een waanzinnig heelal zijn als karma niet bestond, als mensen het leven van anderen konden verwoesten en zelf buiten schot blijven. Zo werkt de natuur niet. De mens is in zijn diepste innerlijk een god; en omdat hij zowel met de goddelijke elementen als met alle andere elementen van het heelal is verbonden, reageert de natuur op alles wat hij doet. Hij heeft een vrije wil en oogst dus de gevolgen van alles wat hij denkt en doet en is. De hele evolutiestroom van de natuur staat achter iemand die werkt voor broederschap en vriendelijkheid; dat brengt kracht en licht en leidt tot een kosmische uitbreiding van zijn innerlijke vermogens. Het onberekenbare gewicht van de hele natuur drukt op de mens die haat, die werkt voor zelfzuchtige doeleinden en met zijn nietige wil ingaat tegen de stroom van evoluerende levens. Zo handelen betekent onvolmaaktheid, disharmonie en daarom kwaad.

De universele natuur is in haar manifestatie tweeledig van aard, verdeeld in bewustzijn of de lichtzijde, en stof of de donkere zijde. In *De Sleutel tot de Theosofie* (blz. 103-4) lezen we:

> Licht zou onbegrijpelijk zijn zonder duisternis waardoor het zich als tegengestelde doet kennen; het goede zou niet langer goed zijn zonder het kwade dat de onschatbare waarde van het goede aantoont; zo zou ook persoonlijke deugdzaamheid geen aanspraak op verdienste kunnen maken, tenzij ze de vuurproef van de verzoeking heeft doorstaan.

De oude religie van Zarathoestra legde sterk de nadruk op deze dualiteit, en deze gedachte werd in een zeer vroege periode door de christenen overgenomen.* Maar als de kosmos zijn pralaya ingaat, verdwijnen goed en kwaad en lossen weer op in de onuitsprekelijke eenheid van het kosmisch goddelijke – om daar in latente toestand te blijven tot de nieuwe periode van manifestatie van een heelal begint.

We zien in de hele kosmos dat het kwaad het conflict is tussen entiteiten, dat ontstaat door hun nog onvolmaakt ontwikkelde spirituele vermogens. Als we dit op de mens en zijn daden toepassen, blijkt dat het conflict van menselijke wilsuitingen en intelligenties die met elkaar in strijd zijn, disharmonie, pijn, ziekte en alle vormen van kwaad voortbrengt. Als we echter de les leren dat we dezelfde en geen verschillende belangen hebben, zullen we naarmate ons spirituele inzicht groeit steeds meer gaan samenwerken.

Op universele schaal ontstaat het kosmische kwaad uit de verschillende strevingen en conflicten van de prakriti's in de natuur met hun respectieve bewoners. De stof – de zeven prakriti's – is niet kwaad per se, maar gekristalliseerde of verdichte geest; en de prakriti's zijn eenvoudig de onberekenbaar grote aantallen monaden die individueel onontwaakt of onontwikkeld zijn en daarom in de natuur functioneren als gebieden van stoffelijke of prakritische uitgebreidheid. Als een heelal door evolutie van al zijn verschillend gedifferentieerde prakriti's tenslotte de spirituele gebieden bereikt, zullen deze differentiaties opgaan in de spirituele eenheid van de kosmische monade en zo het grootse *consummatum est* tot stand brengen, wanneer de dualiteit opgaat in de eenheid.

De volgende passage uit *De Mahatma Brieven* (blz. 446-7) geeft nog een sleutel:

> . . . de harmonie van het heelal wordt gevormd door tegenstellingen . . . Zo volgt . . . evenals in de prachtige *fuga's* van de onsterfelijke Mozart, het ene deel voortdurend op het andere, in een harmonische disharmonie op het pad van de eeuwige vooruitgang, om samen te komen en zich tenslotte op de drempel van het beoogde doel op te lossen in één harmonisch geheel, de grondtoon in de natuur सत् [sat].

In essentie is de stof dus even goddelijk als de geest, want ze is slechts de schaduw of de voertuiglijke kant van de geest.

---

*Vgl. *De Geheime Leer* (1:450-64), 'Demon est Deus Inversus'.

9

Relaties tussen de kosmische en de menselijke constitutie

Relaties tussen de kosmische en de menselijke constitutie

Het aurische ei, zijn aard en functie / 475
Monaden, ego's en zielen / 481
Het aurische ei en de beginselen van de mens / 488
Vele monaden in de mens / 496
Verloren zielen en het pad van de linkerhand / 502
Occulte fysiologie / 510

Het aurische ei, zijn aard en functie

Elk wezen of ding in het hele universum, en ook het universum zelf, heeft, of beter gezegd *is*, zijn eigen aurische ei. Zijn oorspronkelijke substantie is het ākāśa, waarvan de kosmische ether het grofste aspect is. Dit ākāśa verdicht zich geleidelijk van zijn hoogste tot zijn laagste deel, zodat het aurische ei in zijn meest stoffelijke aspect maar weinig etherischer is dan het fysieke lichaam en in feite astrale substantie is. Het is in essentie leven; het is niet alleen de zetel van de prāṇa's of levenskrachten, maar het aurische ei is zelf verdicht leven, want ākāśa is leven, en leven is ākāśa.

Het aurische ei vindt zijn oorsprong in de monade die het hart of de kern ervan is en waaruit het, wanneer de manifestatie begint, emaneert in stromen van levensfluïden. Op de verschillende gebieden waar het aurische ei als een zuil van licht doorheen gaat, van het ātmische tot het fysieke, is elk van deze aurische of prāṇische fluïden een beginsel of element, en de mens wordt gewoonlijk geacht er zeven te hebben. Bekijken we het aurische ei op een van de gebieden van de menselijke constitutie, dan zien we dat dit gebied of deze 'laag' niet alleen met een van de ontvouwde zes beginselen van de mens overeenkomt, maar dit in feite *is*; het zou enigszins eivormige contouren blijken te hebben en te bestaan uit een min of meer verdicht, sterk stralend centraal gedeelte dat is omgeven door een wolk van geweldig actieve op elkaar inwerkende prāṇische stromen. Als we naar de zon kijken, krijgen we een prachtig beeld van wat het aurische ei van de zon op dit gebied is, en dit geeft enig idee hoe het aurische ei van een mens eruitziet, gezien op een van zijn zes gebieden of lagen die uit de ātmische of monadische bron zijn geëmaneerd.

Deze enorm actieve en op elkaar inwerkende wolken van levensfluïden zijn feitelijk de prāṇa's van het aurische ei op een of ander gebied die zich als aura's manifesteren. Alle prāṇa's in en van het astraal-fysieke lichaam van de mens, bijvoorbeeld, zijn dus eenvoudig de vitale aura's van zijn fysieke wezen, en een vergelijkbare omschrijving is te geven voor ieder ander gebied van zijn constitutie.

Het aurische ei dat zijn oorsprong heeft in de ātman, of de ware

ongesluierde monade, komt voort uit het hart van de monade, en bekleedt zich eerst met zijn hoogste sluier, de substanties en energieën van buddhi. Terwijl de bewustzijnsstroom verder afdaalt en zich manifesteert, brengen de buddhische aura's met de ātmische energieën die daarin werken, manas voort, de tweede sluier of het tweede gewaad; en hieruit stroomt op zijn beurt de volgende aurische eigenschap, de kāma, waaronder zijn verschillende substanties en krachten, totdat tenslotte uit de stoffen en krachten van het astrale aurische ei het fysieke lichaam wordt gevormd als de droesem of het bezinksel daarvan.

Elk gebied of elke laag van de bewustzijnsstroom die het aurische ei wordt genoemd, wordt geëmaneerd uit een centrum of kern die zelf een kind-monade is, voortgekomen uit de monade die zich direct daarboven bevindt, en zo verder omhoog tot we weer de ātmische monade bereiken; en uit het hart daarvan komt alles tevoorschijn. Elk van deze kind-monaden helpt dus mee het volledige aurische ei van een zevenvoudig wezen voort te brengen, door uit *haar* hart de bijzondere svābhāvische prāṇische essenties te doen stromen die bij haar horen als een monade op dat gebied.

Alle manifestaties van menselijk leven, van zwangerschap tot dood, hebben hun oorsprong in het aurische ei en komen naar buiten via het fysieke lichaam. Ieder deel van het lichaam, ieder afzonderlijk orgaan, is een neerslag van een overeenkomstige laag van het aurische ei. Bloed bijvoorbeeld, is de fysieke vertegenwoordiger van wat zich in het aurische ei als levensstromen manifesteert. Het is verdichte of verstoffelijkte vitaliteit, en de verschillende cellen die zich daarin bevinden vertegenwoordigen op dit gebied de nog niet geëvolueerde levensatomen die als gelijkwaardige en oorzakelijke factoren in het aurische ei bestaan. Zoals bloed het bezinksel is van de prāṇische stromen die door het aurische ei vloeien, zo is de fysieke hersensubstantie de neerslag van de mānasische substantie die een deel vormt van het aurische ei, d.w.z. een neerslag van die lagen van het aurische ei waarin het mānasische beginsel werkt.

Het verstandelijke heeft dus zijn oorsprong op het mentale gebied van het aurische ei, spirituele gedachten en impulsen op de spirituele gebieden, dierlijke impulsen op de grovere gebieden. Ook het astrale lichaam heeft zijn bron in het aurische ei en zelfs het fysieke lichaam is een bezinksel ervan, en is slechts de schil van het aurische ei – het is

eruit voortgekomen, opgebouwd uit het leven ervan, en ontleent daaraan al zijn vitaliteit.

Door middel van hun aurische ei verrichten de spirituele adepten (en zelfs de broeders van de schaduw) de wonderen die ze kunnen doen, want het is het centrum van hun vitaliteit. Een adept in deze geheimen zou door wilskracht en wijsheid zich kunnen hullen in een onzichtbaar makend kleed – een verhullende sluier gevormd uit een deel van zijn aurische substantie – zodat hij zich overdag door een menigte mensen zou kunnen bewegen zonder te worden gezien. Of hij kan zijn aurische ei zo verharden en versterken dat hij een ondoordringbaar kleed om zich werpt, waar niets wat de mens bekend is doorheen kan dringen. Geen kogel of zwaard kan door deze beschermende sluier van ākāśa heengaan, die niettemin zo etherisch is dat hij volkomen onzichtbaar is. En toch is die sluier, omdat hij uit zuivere energie bestaat, in wezen hetzelfde als zuivere substantie. De atomen waaruit de kogel of het zwaard bestaan, kunnen er niet doorheen komen, want de kracht van de wil van degene die zichzelf of een ander beschermt, heeft deze beschermende sluier voor die atomen veel te dicht gemaakt. Omdat hij de krachten en energieën die latent aanwezig zijn in het aurische ei kent, kan een adept door zijn wil te gebruiken zich ook in de lucht verheffen, of anderzijds zijn lichaam zo zwaar maken dat vijftig man hem niet kunnen optillen.

Het aurische ei is niet altijd even groot. Wanneer het zich ten volle manifesteert, is het bereik van de prāṇische essenties die uit de verschillende centra stromen groter dan wanneer het zich in een toestand van rust bevindt. Na de dood krimpt het aurische ei – of de constitutie – wat de reikwijdte van de prāṇische aura's betreft, dus aanzienlijk in, en dat geldt in het bijzonder voor zijn lagere delen, die uiteenvallen in hun samenstellende atomen en zich verspreiden. In feite hebben louter afmeting of grootte van het aurische ei niets te maken met de wezenlijke werkingen van het bewustzijn; want wanneer een monade zich in een bepaalde spirituele toestand bevindt, zoals na de dood gebeurt, kan de omvang of het bereik van de prāṇische of vitale uitstroming soms zeer gering zijn. Dit geldt echter niet in dezelfde mate voor de spirituele en goddelijke lagen van het aurische ei, want die worden, omdat ze betrekkelijk onsterfelijk zijn, niet in bijzondere mate beïnvloed door de dood van een wezen zoals een mens.

We zien dus dat de aura's van het astraal-fysieke lichaam van een

mens slechts die delen van de prāṇa's omvatten die tijdens de incarnatie het lichaam als een nevel of een stralende wolk omhullen; en deze aura's worden onveranderlijk gekenmerkt door prachtige, wisselende fonkelingen en schitterende kleurschakeringen.

In beginsel geldt dat hoe hoger de aard van een deel van het aurische ei is, des te groter het bereik van de diverse prāṇische aura's, zodat de hogere delen worden gekenmerkt door een aurische uitstraling die de grenzen van onze eigen planeetketen verre overtreft en zich uitstrekt tot de zon en andere planeten – de invloedssfeer van de goddelijke aspecten van het aurische ei omvat in feite in variërende graden van kracht en omvang verschillende delen van het melkwegstelsel. Juist door deze 'aanrakingen' of 'contacten' van de aura's van de verschillende lagen verweven wij onze vitaliteit met de wezens en dingen die ons omringen, en dit gebeurt op alle gebieden van onze constitutie. Hierin ligt de oorzaak van de gewone sympathieën en antipathieën die we voortdurend ervaren: onze prāṇische aura's raken de wereld om ons heen of maken daarmee contact, en stellen ons in staat ons bewust te worden van onze omgeving door middel van onze zintuigorganen, zowel innerlijke als uiterlijke.

In feite kan geen enkele entiteit een andere entiteit in het heelal kennen tenzij haar aurische ei die entiteit bereikt. Wij zouden de sterren niet kunnen zien als ons aurische ei daar niet reeds was en via de ether het contact met die verre objecten aan ons overbracht. Er bestaat werkelijk niet zoiets als 'werking op afstand', om een geliefkoosde formulering van de wetenschap uit de tijd van onze grootvaders te citeren. *Alle* dingen zijn overal met elkaar verbonden, niet alleen als ze in elkaars nabijheid zijn. Ieder mens is even nauw en rechtstreeks met Sirius of met de poolster verbonden als met zijn eigen huid, en zijn goddelijke essentie strekt zich zelfs nog verder uit.

Over de zon kan men bijvoorbeeld zeggen dat hij alles 'voelt' en 'omvat' wat door de stralen die van hem uitgaan wordt aangeraakt; en juist het verstandelijke, spirituele en goddelijke bereik van de krachten en energieën van het aurische ei van de zonneketen die zich door eeuwige en onverbreekbare banden met het omringende melkwegstelsel verbinden, maakt het de zonneketen mogelijk in contact te komen met het melkwegstelsel, zijn thuis. Dat de ene mens een ander kan begrijpen, komt omdat de mānasische lagen van het aurische ei van de een die van de ander raken en zich ermee verweven, waardoor ver-

standelijk contact tot stand wordt gebracht; en wanneer zo'n gelijkheid van trilling bestaat, is er sprake van verstandelijke sympathie en begrip; maar wanneer de mānasische golflengten niet dezelfde frequentie hebben, is er sprake van gevallen waarin mensen elkaar niet kunnen begrijpen, gevoelens van antipathie hebben, enz.

Laten we deze dingen echter niet te letterlijk opvatten en ons ten onrechte verbeelden dat er een reden bestaat om aan haatgevoelens toe te geven, omdat ze in 'overeenstemming zouden zijn met de natuurwet' of dergelijke onzin. We moeten natuurlijk proberen onze 'trillingen' in overeenstemming te brengen met die van anderen – niet door af te dalen naar een lager niveau dan het beste in ons, maar door met een onpersoonlijke wil en spirituele aspiratie te proberen de grootse oude regel van de kosmische ethiek toe te passen dat liefde alle dingen in harmonie brengt, en dat haat altijd vernietigend werkt. Het is onze plicht antipathieën te vervangen door sympathieën en dat kunnen we in feite *altijd* bereiken door ons te verheffen tot hogere gebieden van voelen en denken. Dat is mogelijk omdat alle monaden in hun eigen hoge toestand zich voortdurend op het gebied van de geest bevinden en dus in harmonische en synchrone spirituele ritmen vibreren.

Geen gevoelig mens kan zich in een menigte begeven zonder door de uitstralingen daarvan sterk te worden beïnvloed – een stroom vitaliteit die voortdurend, dag en nacht, van ieder mens uitgaat – en deze emanaties vergiftigen letterlijk de buitenste lagen van het aurische ei. We worden echter geholpen doordat de natuur automatisch de toegangsdeuren sluit en zo wordt de aurische atmosfeer beschermd. Zoals de poriën van de huid zich onwillekeurig sluiten en openen – een proces dat ertoe bijdraagt het lichaam gezond te houden en het binnenkomen van ziekten te verhinderen – zo zijn er ook bepaalde psychische aanpassingen die automatisch van aard zijn, en die zich in de aurische atmosfeer voltrekken wanneer men zich in een menigte bevindt.

Als men sterk genoeg zou zijn in liefde en universele sympathie, zoals de hogere adepten, dan zou men plaatsen die doortrokken zijn van materiële en kwalijke emanaties gerust kunnen betreden en toch volkomen veilig zijn wat de innerlijke gezondheid betreft, omdat het aurische ei door zijn innerlijke zuiverheid automatisch zijn 'poriën' zou sluiten voor zulke emanaties; het hart en de geest zouden daarbij zo sterk in meedogend begrip toenemen dat men de verborgen schoonheid ziet en een *natuurlijke* sympathie voelt voor zelfs de meest onver-

biddelijke vijand, omdat we op de hogere gebieden van ons wezen allen één zijn.

Uit het voorafgaande kunnen we zien wat de reden is van HPB's uitspraak,* die inhield dat de prāṇa's de rechtstreekse uitstralingen zijn van een ātmisch deel van het aurische ei en ook van de ātmische essentie van de verschillende kind-monaden in de menselijke constitutie. Bovendien is het aurische ei als geheel het werkelijke, altijd blijvende samengestelde voertuig van de mens gezien als een eeuwige pelgrim. Het is in het aurische ei van de mens, in de vele en verschillende gebieden of lagen daarvan, dat hij eeuwig leeft, zich beweegt en zijn bewustzijn heeft, en alle andere eigenschappen, vermogens en krachten die hem in een van de vele episoden van zijn enorm lange evolutiereis kenmerken.

In verband met deze laatste gedachte moeten we bedenken dat de grootte van het aurische ei er niet toe doet, omdat het tijdens de incarnatie in omvang varieert, terwijl zijn prāṇische aura's na de dood alle kunnen worden teruggetrokken in het hart van de verschillende monaden waaruit ze oorspronkelijk emaneerden. Op een bepaald gebied, zoals het astraal-fysieke, kan het aurische ei dus uiterst klein zijn, mogelijk zelfs kleiner dan een aṇu of atoom, maar tegelijkertijd in zijn spirituele en goddelijke bereik even uitgebreid als het heelal. Dit verklaart de zin in de *Upanishads* die brahman omschrijft als 'kleiner dan het atomaire, groter dan het heelal'.

**De Sleutel tot de Theosofie,* blz. 163.

Monaden, ego's en zielen

De verschillende zielen, element-beginselen en ego's die alle deel uitmaken van de constitutie van een mens, bevinden zich noodzakelijkerwijs binnen de lagen van de verschillende substanties en energieën die het aurische ei vormen, dat zelf het terrein is van evolutionaire activiteit. Het hele werk van de evolutie speelt zich inderdaad af in en op het aurische ei, omdat alle gebieden daarvan veranderen of zich verfijnen als gevolg van de groei en veranderingen die in de monadische centra plaatsvinden.

Ik zal nu proberen meer gedetailleerd uiteen te zetten wat de termen monadische essenties, monaden, ego's en zielen inhouden. Monadische essentie wordt in het algemeen gebruikt om de essentiële of goddelijke substantie van een monade aan te geven, waarvan de monade een geïndividualiseerde uitdrukking is in ruimte en tijd. Daarom is monadische essentie in feite hetzelfde als de term god, want er zijn evenveel goden als monaden. We hebben dus de reeks: goden (of monadische essenties), monaden, ego's, zielen (of voertuigen); en deze reeks is ook chronologisch, in die zin dat uit de god de monade emaneert, uit de monade het ego, uit het ego komt de ziel voort en uit de ziel het lichaam. Hierop zinspeelt HPB in *De Geheime Leer* wanneer ze bij het vermelden van de drie fundamentele grondslagen van het bewustzijn en de structurele bouw van het heelal, spreekt over 'goden, monaden, atomen'.

Wanneer we vervolgens de term ego bekijken, kunnen we dit zeer belangrijke deel van de mens, op welk gebied van zijn constitutie het ook thuishoort, in het kort beschrijven als de opgeslagen voorraad bewuste evolutionaire ervaringen, verworven tijdens de zich voortdurend herhalende belichamingen van een monade in de werelden van manifestatie. Als voorbeeld kan dienen dat het reïncarnerende ego de verzamelaar en de opslagplaats is van alle spirituele en verstandelijke ervaringen die door de menselijke monade in haar vele incarnaties zijn opgedaan – en dat feit is de reden dat HPB de door het ego na de dood van een mens verzamelde ervaringen het 'aroma' noemde van een spirituele, en verstandelijke en hogere psychische aard, dat na ieder leven op aarde is vergaard.

De term ziel kunnen we omschrijven als het waarnemende, ontvankelijke voertuig of kleed, dat zelf uit levende substantie bestaat, waarin het ego zich tijdens een belichaming hult. Een ander woord voor ziel is lichaam – niet noodzakelijk een lichaam van vlees, maar een voertuig waarin en waardoor op elk gebied van de menselijke constitutie een ego zich tot uitdrukking kan brengen. Vandaar het gebruik van de diverse termen, spirituele ziel, menselijke ziel, dierlijke ziel en zelfs fysieke ziel – waarmee het lichaam van vlees wordt bedoeld.

Wanneer dus de goddelijk-spirituele stof of essentie, die zelf een god is, zich als een individualiteit op het aangrenzende lagere gebied manifesteert, noemen we die een monade; zo'n monade komt tot uitdrukking op het gebied waar ze zich manifesteert door middel van het passende mānasische kleed of egoïsche brandpunt, dat haar ego is; en elk ego omgeeft zich op zijn beurt met zijn eigen prāṇische aura's of kenmerkende sluier van levende substantie en gevoelig materiaal, zijn ziel.

Omdat de mens een microkosmos van de macrokosmos is, kunnen we, naar analogie, de constitutie van een heelal begrijpen door deze facetten van de leer over de constitutie of het aurische ei van de mens over te brengen op een kosmische schaal. We kunnen dan zeggen dat een heelal zijn monadische essentie heeft, zijn kosmische monade, zijn kosmische ego als individualiteit en ook zijn kosmische ziel of anima mundi.

De volgende twee diagrammen zijn symbolische voorstellingen van bepaalde structurele en elkaar doordringende delen van de natuur, en moeten niet als nauwkeurige of fotografische beelden worden gezien, maar slechts als een aanduiding van onderling samenhangende entiteiten of eigenschappen.

We zien in dit diagram zes centra of ātmische brandpunten, die alle drieledig zijn; en elk zo'n triade bevat haar respectieve monade, ego en ziel, omsloten door het aurische ei, het zevende en 'universele' element of beginsel in dit schema. Verder wordt het zevenvoudige aurische ei afgebeeld als hangende aan de kosmische of galactische paramātman, het hoogste zelf of de hiërarch van het melkwegstelsel, dat op zijn beurt hangt aan het stralende, superkosmische brandpunt, dat zelf het symbool is van een onbepaald aantal melkwegstelsels. Dit brandpunt, bovenaan het diagram, kan ook de grenzeloze gebieden van de oneindigheid voorstellen, want het is duidelijk dat zo'n groep melkwegstelsels

slechts een aanwijzing is voor het bestaan van een ontelbaar aantal andere van dergelijke galactische groepen in de eindeloze Ruimte.

De rechte lijn die haar oorsprong vindt in dit stralende brandpunt, is een poging om de individualiteit van de superkosmische monade aan te duiden, die als de sūtrātman of het draadzelf door alle dingen loopt en alle met elkaar verbindt tot een permanente en onverbrekelijke eenheid. Wanneer we een ogenblik bij deze verheven gedachte stilstaan, zien we dat de fundamentele essentie van elk wezen en ding in het galactische geheel van hiërarchieën haar oorsprong heeft in de superkosmische monade; en daarom wordt zelfs het kleinste levensatoom in zo'n hiërarchie bestraald door en is in essentie gelijk aan de hyparxis of het hoogste van het hoogste in het melkwegstelsel.

Dit diagram is niet speciaal samengesteld op een zevenvoudige of een twaalfvoudige basis; het toont veeleer in algemene zin de relaties en onderlinge betrekkingen van de verschillende monaden, ego's en zielen in de mens en, naar analogie, in elke kosmische eenheid, en tevens hun verband met de menselijke beginselen. Hun relatie met de bollen van de aardketen en de heilige planeetketens van het zonnestelsel is als volgt: paramātman is kosmisch of galactisch; ātman is kosmisch of behoort tot het zonnestelsel; jīvātman tot de heilige planeetketens; bhūtātman tot de planeetketen aarde; en prāṇātman tot alleen bol D. Naar analogie slaan dezelfde onderlinge betrekkingen, door vergroting van de schaal, op het universele zonnestelsel. De ātman en de jīvātman vormen samen de innerlijke god van de constitutie van de mens. Men zou kunnen zeggen dat de supergoddelijke beginselen in de mens, of, in een ander opzicht, wat op hetzelfde neerkomt, de hoogste vijf en verborgen bollen van een planeetketen, de respectieve schakels zijn met de goddelijke beginselen van ons zonnestelsel en via dit laatste met het melkwegstelsel.

Er worden Sanskrietnamen gegeven aan de drie hogere drieledige brandpunten of ātmans in de menselijke constitutie, maar de lagere drie brandpunten zijn samengevat onder de ene term prāṇātman, omdat er geen geschikte term bestaat om de bijzondere ātmische kwaliteit te beschrijven die tot de dierlijke monade en de astraal-fysieke monade behoort, en deze laagste twee brandpunten hebben nog in onvoldoende mate het egoïsche ontwikkeld. Niettemin is het de bestemming van zowel de dierlijke als de astraal-fysieke monade om in een toekomstig manvantara uit zichzelf een ātmisch brandpunt tevoorschijn te

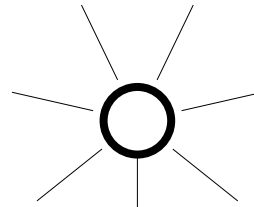

PARAMĀTMAN

ĀTMAN	goddelijke monade (monadische essentie) goddelijk ego (kosmische īśvara) goddelijke ziel (monadisch omhulsel)	innerlijke god
JĪVĀTMAN	spirituele monade (monadische straal) spiritueel ego (individualiteit) spirituele ziel	buddhi
BHŪTĀTMAN	mānasische of ketenmonade (hogere menselijke monade) hoger menselijk ego (zich wederbelichamend ego) hogere menselijke ziel	lagere buddhi hogere manas
PRĀṆĀTMAN	psychische of bolmonade (lagere menselijke monade) lager menselijk ego (astraal persoonlijk ego) lagere menselijke ziel (mens)	lagere manas kāma prāṇa
	dierlijke monade dierlijk ego (elementair ego) vitaal-astrale ziel	kāma prāṇa
	astraal-fysieke monade elementaal ego (elementaal) fysieke ziel (fysiek lichaam)	prāṇa liṅgaśarīra sthūlaśarīra

brengen. Wanneer dat gebeurt, zal elk gevorderd zijn: één stap hoger voor de dierlijke monade en twee stappen hoger voor de astraal-fysieke monade en elk van hen wordt dan wat in het diagram een psychische monade wordt genoemd.

Dit toont het plooibare karakter van deze verschillende ego's en zielen, want elk van hen zal tijdens de lange, lange evolutionaire pelgrimstocht 'opklimmen' naar het aangrenzende hogere 'gebied' De astraal-fysieke monade zal een dierlijke monade worden, deze laatste zal na verloop van tijd uit zichzelf de al latent aanwezige psychische monade ontwikkelen, die in de loop van de evolutie een mānasische monade wordt, enzovoort voor wat betreft de twee overige monaden. Die vooruitgang in evolutie betekent echter niet dat een monade een stap 'omhooggaat' door toevoegingen van buitenaf, maar alleen dat wat al latent vanbinnen aanwezig is, in steeds hogere mate zijn eigen verheven monadische essentie zal ontvouwen.

Voor hen die graag verbanden leggen tussen de leringen, kan ik hieraan toevoegen dat dit diagram aangeeft dat we voor een individueel mens de dhyāni-boeddha van zijn constitutie in het bovenste drieledige brandpunt moeten plaatsen, echter met permanente verbindingen in en met het tweede drieledige brandpunt; de dhyāni-bodhisattva in het tweede van deze brandpunten, maar met verbindingen in en met het derde drieledige brandpunt; en dat wanneer zo'n dhyāni-bodhisattva in een mens de mānushya-boeddha wordt, deze dus in het derde brandpunt is gezeteld, maar met verbindingen naar en door het vierde drieledige brandpunt, om zo de mānushya-boeddha in staat te stellen zijn schitterende krachten en vermogens op onze bol D te manifesteren. Wanneer onze levensgolf zich naar de volgende bol zal hebben verplaatst, of naar een andere bol tijdens een ketenronde, geldt dezelfde lering voor zo'n nieuwe bol-woonplaats van de levensgolf en de individuele mensen ervan.

Het eerste diagram bevat ook veel aanwijzingen over de vraag welke delen van de constitutie van een mens tot onze bol D behoren, of tot onze planeetketen aarde, of tot de heilige planeetketens, en ook welke delen van een menselijke constitutie de binnenronden doorlopen en welke de buitenronden.

Het tweede diagram dat hier is opgenomen, is in het algemeen analoog aan het eerste, maar verschilt heel veel in details. De juiste manier om deze twee schematische voorstellingen van een kosmische eenheid

PARABRAHMAN – MŪLAPRAKRITI
amūlamūla; het grenzeloze; de ‘wortelloze wortel’

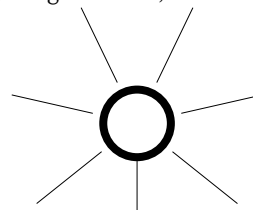

PARAMĀTMAN
brahman-pradhāna; kosmische monade; monas monadum;
eerste of ongemanifesteerde logos

ĀDI-BUDDHI
alaya; mahābuddhi; kosmische buddhi;
ākāśa of pradhāna; wortel van mahat;
hogere zetel van anima mundi of kosmische
aether; bron van de monaden; tweede logos

MAHAT
kosmisch denken, intelligentie, bewustzijn; gemanifesteerde
purusha-prakriti; kosmische bron van individuele
intelligenties, zoals egoïsche monaden, enz.; derde of
‘scheppende’ logos

KOSMISCHE KĀMA
gebied van het begin van gemanifesteerde kosmische entiteiten,
zoals zonneketens, planeetketens, kometen, enz., waaronder
zich manifesterende nevelvlekken, die alle
de uitdrukking zijn van een egoïsch centrum

KOSMISCHE JĪVA
bron van individuele elementalen en hun ontvouwde prāṇa’s,
dus van ontplooide of niet tot uitdrukking gekomen monaden

ASTRAAL LICHT
kosmische ether: de gebieden van handeling van de
verschillende klassen van elementalen

STHŪLAŚARĪRA
fysiek heelal
‘weerspiegelt’ of draagt al het
bovenstaande

enerzijds, en van een mens anderzijds te bestuderen, is dan ook dit te doen op de manier van de natuur zelf, elk geval te nemen zoals het is en niet te proberen analogieën te forceren. We kunnen een kosmische eenheid, zoals een zonnestelsel, vergelijken met de oceaan van intelligent leven met zijn psycho-vitaal-astrale structuur die ons omgeeft, en uit deze kosmische oceaan stromen op velerlei manieren ontelbare riviertjes, die alle in fundamentele kracht of substantie identiek zijn aan hun kosmische ouder, maar niet identiek wat betreft hun functie of hun daaruit voortvloeiende handelen en gewoonlijk niet in hun structuur. Zoals de oceanen op de aarde de uiteindelijke bron zijn van de rivieren van de aardbol en van de stromen en beken die onze landschappen zo bekoorlijk maken, en die tenslotte alle terugkeren naar de oceanen waaruit ze tevoorschijn kwamen; en zoals deze kleinere stromen of 'stralen' in substantie en in andere opzichten aan hun grote ouder identiek zijn, maar niet identiek wat plaats, functie, of eigenschappen betreft, precies zo komen alle menigten microkosmische eenheden, zoals wij mensen, voort uit de kosmische oceaan, en zijn als het ware de 'stralen' of riviertjes daarvan, bestemd om tenslotte aan het einde van het mahāmanvantara terug te keren naar de kosmische paramātman.

Als we valse analogieën trekken, is het enige waar we tenslotte in slagen een beeld van onszelf te projecteren op de kosmische eenheid, een beeld zoals wij in het huidige stadium van onze evolutionaire pelgrimstocht zijn. We zouden ons dan eenvoudig in onze geest een beeld vormen van de kosmische eenheid als een enorme vergroting van een mens, en bijna automatisch onze eigen zwakheden en bijzondere vormen van onvolmaakte ontwikkeling aan zo'n denkbeeldig kosmisch wezen toeschrijven – wat absurd is, en wat ons tot dezelfde fatale fout zou voeren waartoe veel exoterische religies vervielen toen de mens zijn persoonlijke goden schiep.

Het aurische ei en de beginselen van de mens

Het volgende fragment uit HPB's *ES Instructions* 3 (*CW* 12:607-9) handelt niet alleen over onze menselijke beginselen en wat zij hun vergankelijke aspecten noemt, maar ook over het aurische ei:

Metafysisch en filosofisch, en strikt esoterisch gezien, bestaat de mens als volledige eenheid uit vier grondbeginselen en hun drie aspecten op deze aarde. In de halfesoterische leringen zijn deze vier en drie de zeven beginselen genoemd, . . .

DE EEUWIGE GRONDBEGINSELEN

1. *Ātman* of jīva, 'het ene leven', dat het monadische trio doordringt. (Een in drie en drie in Een.)

2. *Aurisch omhulsel*; want de grondslag van de aura rond de mens is het universeel verspreide oorspronkelijke en zuivere ākāśa, het eerste waas op de grenzeloze en oeverloze uitgestrektheid van jīva, de onveranderlijke wortel van alles.

3. *Buddhi*; want buddhi is een straal van de universele spirituele ziel (ALAYA).

DOOR DE BEGINSELEN VOORTGEBRACHTE VERGANKELIJKE ASPECTEN

1. *Prāṇa*, de levensadem, hetzelfde als *nephesh*. Bij de dood van een levend wezen wordt prāṇa opnieuw jīva.*

2. *Liṅgaśarīra*, de astrale vorm, de vergankelijke emanatie van het aurische ei. Deze vorm gaat aan de vorming van het levende lichaam vooraf, blijft zich na de dood eraan hechten, en valt pas uiteen bij het verdwijnen van het laatste atoom van het lichaam (met uitzondering van het skelet).

3. *Lagere manas*, de dierlijke ziel, de weerspiegeling of schaduw van buddhi-manas, dat de *potentiële vermogens* van beide bezit, maar door zich te verbinden met de *kāmische* elementen gewoonlijk wordt overmeesterd.

---

*Prāṇa is dus, in ieder geval op aarde, slechts een vorm van leven, een voortdurende cyclische beweging van binnen naar buiten en weer terug, een uitademen en inademen van het ENE LEVEN, of jīva, het synoniem voor de absolute en onkenbare godheid. Prāṇa is niet abstract leven, of jīva, maar het aspect ervan in een wereld van begoocheling. In *The Theosophist* van mei 1888 wordt op blz. 478 gezegd dat prāṇa 'één graad fijner is dan de grove stof van de aarde'. – HPB

4. Manas (het hogere ego); want het komt voort uit mahat, het eerste voortbrengsel of de eerste emanatie van pradhāna, die *in aanleg* alle guṇa's (eigenschappen) bevat. Mahat is kosmische intelligentie, het 'verheven beginsel' genoemd.*

Omdat de lagere mens het samengestelde product is van twee aspecten – fysiek van zijn astrale vorm, en psychofysiologisch van kāma-manas – wordt hij zelfs niet als een aspect beschouwd, maar als een illusie.

Het aurische ei moet op grond van zijn aard en talrijke functies goed worden bestudeerd. Zoals hiraṇyagarbha, de gouden schoot of het gouden ei, Brahmā omvat, het collectieve symbool van de zeven universele krachten, zo omvat het aurische ei zowel de goddelijke als de fysieke mens en staat met beiden rechtstreeks in verband. Zoals gezegd, is het in essentie eeuwig; in zijn voortdurende wisselwerkingen en transformaties tijdens het proces van vooruitgang van het reïncarnerende ego op deze aarde is het een soort perpetuum mobile.

Zoals in *De Geheime Leer* is gezegd, zijn de ego's of kumāra's, die aan het einde van het derde wortelras in de mens incarneerden, geen menselijke ego's van deze aarde of dit gebied, maar worden ze dat pas vanaf het moment dat ze de dierlijke mens bezielen en hem zo zijn hogere denkvermogen schenken. Ieder van hen is een 'adem' of beginsel, die de menselijke ziel, of manas, het denkvermogen, wordt genoemd. Zoals de leringen zeggen: 'Ieder is een zuil van licht. Na zijn voertuig te hebben gekozen, zette het uit en omgaf het het menselijke dier met een ākāśische aura, terwijl het goddelijke (manāsische) beginsel, zich in die menselijke vorm vestigde.'

De oude wijsheid leert ons bovendien dat de maanpitri's, die uit hun chhāya's of schaduwen mensen hadden gevormd, vanaf deze eerste incarnatie in deze aurische essentie worden opgenomen, en dat nu voor elke toekomstige persoonlijkheid van de reeks reïncarnaties van elk ego een afzonderlijke astrale vorm wordt voortgebracht.

Het aurische ei, dat alle gedachten, woorden en daden van de mens weerspiegelt, is dus:

(a) De bewaarder van alle karmische optekeningen.

(b) De voorraadschuur van alle goede en kwade krachten van de mens die, als hij dat wil – ja, er zelfs maar aan denkt – iedere latente kracht ontvangt en afstaat, die onmiddellijk een actief vermogen wordt: deze aura is de spiegel waarin sensitieven en helderzienden de werkelijke mens voelen en waarnemen, en hem zien *zoals hij is*, niet zoals hij schijnt te zijn.

(c) Zoals het de mens voorziet van zijn astrale vorm, waaromheen de

*Bedenk dat onze reïncarnerende ego's in *De Geheime Leer* mānasaputra's worden genoemd, 'zonen van manas' (of mahat), of denkvermogen, wijsheid. – HPB

fysieke entiteit zich vormt, eerst als foetus, dan als kind en volwassene, terwijl het astrale met de mens meegroeit, zo voorziet het hem tijdens het leven, als hij een adept is, van zijn māyāvirūpa of illusielichaam, dat niet zijn *vitaal*-astrale lichaam is; en na de dood voorziet het hem van zijn devachanische entiteit en kāmarūpa of begeertelichaam (de schim).*

Wat bovengenoemde devachanische entiteit betreft, moet het ego, om als het 'ik' van zijn onmiddellijk voorafgaande incarnatie een toestand van gelukzaligheid te kunnen ingaan, worden bekleed (in figuurlijke zin) met de spirituele elementen van de denkbeelden, aspiraties en gedachten van de nu ontlichaamde persoonlijkheid; want wat zou anders de gelukzaligheid en beloning genieten? Beslist niet het onpersoonlijke ego, de goddelijke individualiteit. Het moeten dus de goede karmische optekeningen van de overleden persoon zijn die, afgedrukt op de aurische *substantie*, de menselijke ziel voorzien van voldoende spirituele elementen van de vroegere persoonlijkheid om haar in staat te stellen te geloven dat ze nog dat lichaam is waarvan ze zojuist is gescheiden, en om gedurende een kortere of langere periode van 'spirituele zwangerschap' haar oogst binnen te halen. Want devachan is een 'spirituele zwangerschap' in een ideële baarmoedertoestand, die eindigt met de nieuwe geboorte van het ego in de wereld van gevolgen, en deze ideële subjectieve geboorte gaat vooraf aan zijn volgende aardse geboorte in de wereld van oorzaken, een geboorte die door zijn slechte karma wordt bepaald.†

We merken op dat in dit fragment slechts vier grondbeginselen worden genoemd: ātman, zijn aurische omhulsel, buddhi, en manas – dit laatste is in feite het hogere manas; en drie vergankelijke aspecten: prāṇa, liṅgaśarīra, en het lagere manas of de dierlijke ziel. Sommige studenten hebben zich hierover verwonderd en hebben zich ook afgevraagd waarom het tweede beginsel wordt vermeld als het aurische omhulsel; en verder waarom kāma niet wordt genoemd.

Ten eerste is kāma een intrinsiek deel van elk van deze vier grondbeginselen en hun drie aspecten, omdat het, in de menselijke constitutie, de kosmische kāma vertegenwoordigt – het universele en fundamentele beginsel-kenmerk dat de innerlijke kracht of energie van het heelal is. Want we moeten steeds voor ogen houden dat elk van de

*Het is onjuist het vijfde menselijke beginsel 'kāmarūpa' te noemen. Vóór de dood is het helemaal geen rūpa of vorm, maar bestaat het uit de kāmische elementen in de mens, zijn dierlijke begeerten en hartstochten, zoals boosheid, wellust, afgunst, wraakzucht, enz., enz., de voortbrengselen van zelfzucht en de stof. – HPB

†Hier is de wereld van gevolgen de devachanische toestand, en de wereld van oorzaken het aardse leven. – HPB

zeven beginselen in de mens, of het nu een grondbeginsel of een aspect is, zelf zevenvoudig is.

Deze vier beginselen worden als 'grondbeginsel' beschouwd omdat ze de hoogste en dus de krachtigste en duurzaamste in de hele menselijke constitutie zijn. Zij overleven het grootse drama dat bij de dood plaatsvindt en dat leidt tot het uiteenvallen van het lagere viertal, of wat HPB de drie aspecten plus het fysieke voertuig noemt – deze drie lagere aspecten worden pas vóór en tijdens de volgende reïncarnatie herenigd. Dit geldt evenzeer en in gelijke mate voor de constitutie en de 'dood' van een kosmische entiteit, zoals een planeet of een melkwegstelsel.

Door de beginselen in parallelle kolommen te plaatsen wijst HPB erop dat elk zijn eigen overeenkomstige aspect op aarde heeft tijdens de levensduur van een volledig zevenvoudig mens. Ter illustratie: verschillende prāṇa's in de mens corresponderen met de ātman; want wanneer men teruggaat naar hun uiteindelijke oorsprong, blijkt dat de prāṇa's emanaties zijn van de ātmische monade. Op gelijke wijze hangt het liṅgaśarīra samen met het 'aurische omhulsel' dat de ātman omgeeft als zijn spirituele aura; en zo is het derde aspect of het lagere manas, de dierlijke ziel, in de belichaamde mens de weerspiegeling van zijn buddhi. We kunnen deze analogie nog een stap verder voeren door erop te wijzen dat, zoals manas het brandpunt is van de egoïsche menselijke individualiteit, zo correspondeert het op aarde met het sthūlaśarīra, dat het brandpunt is van de krachten en vermogens die de fysieke mens tot een individu maken, gescheiden van anderen.

Al deze beginselen en aspecten, en in feite alles in de menselijke constitutie, liggen besloten in het aurische ei dat tegelijkertijd het totaal van de fluïden van alle verschillende monaden is en, als gevolg daarvan, de gezamenlijke krachten en energieën van de zevenvoudige belichaamde mens vertegenwoordigt. Maar als de dood intreedt, lost het laagste deel van het aurische ei, omdat het grotendeels is opgebouwd uit de emanaties vanuit de aspecten, op in dat deel van het astrale licht dat de kāmaloka van de aarde wordt genoemd; hoewel zelfs hier de meer etherische levensatomen of bijbehorende krachten en substanties naar een latente toestand worden opgetrokken om de taṇhische* elementalen te worden in de hogere delen van het aurische ei, dat de door HPB genoemde blijvende grondbeginselen omsluit. Omdat het aurische ei voortdurend

*Taṇhā, een boeddhistische term die 'dorst naar leven' betekent.

functioneert en eeuwig duurt, is het in één opzicht het belangrijkste van alle beginselen of delen van de menselijke constitutie. Verder is het het terrein of samengestelde terrein van de verschillende facetten van het menselijk bewustzijn op al zijn zevenvoudige gebieden. Bij iedere nieuwe incarnatie worden dus de verschillende 'aspecten' gevormd uit de substanties en krachten van het aurische ei – zelfs het fysieke lichaam of sthūlaśarīra, dat bij wijze van spreken het bezinksel of de neerslag is van het aurische ei via en door middel van het liṅgaśarīra, dat zelf een verdichte emanatie is van de onderste lagen van het aurische ei.

Verder wijst HPB erop dat het māyāvirūpa, of het gedachte- en gevoelslichaam dat de adept, als hij dat wil, kan projecteren, bestaat uit de substanties en energieën van de betreffende lagen van het aurische ei; en omdat al dergelijke projecties van de aurische substantie een tijdelijk doel hebben, draagt het māyāvirūpa de naam 'illusielichaam'.

Uit het aurische ei wordt het feitelijke rūpa of voertuig gevormd dat de devachanische entiteit omhult, zodat we terecht over dit deel van het aurische ei, dat vibreert als gevolg van het betrekkelijk spirituele bewustzijn van de devachanī, kunnen spreken als het werkterrein van zijn bewustzijn. Deze lagen van het aurische ei die we, misschien tamelijk aanschouwelijk voorgesteld, het 'lichaam' van de devachanī kunnen noemen, geven het devachanische ego de illusie dat het zich in een mooi spiritueel voertuig bevindt. Het kāmarūpa wordt na de dood, hetzij voordat of nadat het de schim wordt, eveneens gevormd uit de daarvoor geëigende substanties die aan de onderste lagen van het aurische ei worden ontleend.

Uit het voorafgaande zien we hoe belangrijk de rol is die het aurische ei in de menselijke constitutie speelt, want het is niet alleen het terrein voor alle verschillende bewustzijnsgebieden van de belichaamde mens, maar het is tevens de etherische en astrale en zelfs spirituele substantie of het aurische omhulsel waaruit elk van de voertuigen van de menselijke entiteit wordt gevormd, waaronder zijn liṅgaśarīra, zijn māyāvirūpa, zijn devachanische aurische omhulsel en zijn kāmarūpa na de dood.

Er zijn twee fundamentele manieren om de mens te beschouwen: volgens de ene bestaat hij uit de zeven kosmische elementen, zoals HPB die in het begin gaf; en volgens de andere bestaat hij uit een samenstel van onderling op elkaar inwerkende monaden of bewustzijnscentra, die in en door en met behulp van de zeven kosmische elementen werken die de mens zijn zeven beginselen geven.

Wat is dan het verschil tussen de diverse monaden in de mens en de zeven beginselen, en wat zijn hun respectieve functies? Deze vraag lag ten grondslag aan het geschil tussen HPB en Subba Row. Subba Row volgde de leer van de brahmaanse esoterische school door de aandacht te richten op de monaden, en het heelal te zien als een enorme verzameling individualiteiten; HPB vond het voor dat moment in de geschiedenis van de wereld echter noodzakelijk aan de zoekende westerse geest, die toen een materialistisch wetenschappelijke inslag had, duidelijk te maken wat de samenstelling van het heelal als entiteit is – wat zijn 'bouwstof' is en wat de mens is als een onlosmakelijk deel ervan. De zeven beginselen zijn de zeven soorten 'bouwstof' van het heelal. Het hoogste deel van elke soort is zijn bewustzijnskant; het laagste deel van elk is de lichamelijke kant door middel waarvan zijn eigen bewustzijn zich uitdrukt. Toch kan ieder mathematisch punt in de onbegrensde Ruimte worden gezien als een monade omdat het heelal, collectief gezien, belichaamd bewustzijn is; en individueel gezien, belichaamde bewustzijnen of monaden.

De wetenschappers zeggen dat het heelal uit ongeveer honderd scheikundige elementen bestaat, die samen de bouwstof van het heelal vormen, onderverdeeld in vele verschillende stoffen. Zoals de scheikundige elementen het lichaam van het heelal vormen, dat niettemin het omhulsel vormt van menigten bewuste wezens, waaronder de mens, zo zijn op precies dezelfde manier de zeven beginselen van de kosmos en van de mens – die uiteindelijk zijn terug te voeren tot één oorzakelijke beginselgeest – de zevenvoudige stof waaruit het hele universum is opgebouwd.

Wat zijn deze zeven (of tien) beginselen? Het was in HPB's tijd heel belangrijk om dat punt naar voren te brengen. Op de achtergrond het goddelijke dat zich met geest bekleedt, en deze brengen het licht van het denken tot geboorte; en het licht van het denken, in samenwerking met de andere tot dan ontwikkelde beginselen en elementen, brengt de kosmische begeerte voort; en zo verder omlaag tot we het sthūlaśarīra bereiken. (Dit woord betekent, tussen twee haakjes, niet fysiek lichaam, maar eerder substantieel of verdicht lichaam, op welk gebied ook, fysiek, spiritueel of goddelijk; sthūla betekent eenvoudig verdicht of grof). Omdat het heelal bestaat uit stralingen, licht en energie, kunnen deze stralingen, die zich volgens de indelingen van een schaal manifesteren, vanuit één gezichtspunt als krachten worden beschouwd; maar wanneer ze zich in hoge mate verdichten, worden ze grove stof, waar de

hogere vormen van straling niettemin voortdurend doorheen werken.

Ieder mathematisch punt van de ruimte is een monade, een bewustzijnspunt, omdat de hele oneindigheid oneindig bewustzijn is. Daarom moet ieder punt van de oneindigheid een bewustzijnscentrum zijn, een zevenvoudige monade, die zijn ātman, buddhi, manas, enz., heeft, omdat het heelal is opgebouwd uit deze zeven 'stoffen' die te herleiden zijn tot één oorzakelijke 'stof' – geest, bewustzijn, ātman. Ik leg de nadruk op dit punt omdat we niet de verkeerde gedachte moeten koesteren dat de zeven beginselen één ding zijn en de monaden die door de beginselen werken iets anders en daarvan gescheiden zijn. Dat is onjuist.

Elk van de zeven beginselen of elementen van een monade kan een van de kosmische gebieden vertegenwoordigen en is zelf zevenvoudig. Er is bijvoorbeeld een ātman van de kāma, een buddhi van de kāma, enz., langs het hele scala van beginsel-elementen of 'stoffen'. Waardoor verschilt de ene mens van een ander mens, of een mens van een dier? De verschillen liggen niet in hun respectieve zeven beginselen, want deze maken deel uit en vormen de samengestelde constitutie van alle entiteiten, maar ontstaan door de relatieve graad van evolutie van de individuele monaden. De menselijke monade is veel verder geëvolueerd dan die van een dier of een plant, of dan de in hoge mate als een eenheid optredende monaden die, als gevolg van hun relatieve stadia van ontwikkeling, graniet van marmer of van zandsteen doen verschillen.

De zeven beginselen die de mens samenstellen – ātman, buddhi, manas, kāma, prāṇa, liṅgaśarīra, sthūlaśarīra – zijn identiek met de beginselen die onze zonnekosmos samenstellen, en de zeven beginselen van de mens zijn min of meer op dezelfde wijze onderling verweven en werken op eenzelfde manier op elkaar in als de kosmische beginselen. Zoals het astrale licht van onze aarde haar fluïdische astrale dubbel is, zo is in de mens het liṅgaśarīra het astrale dubbel van het menselijk lichaam; en zoals de verschillende kosmische prāṇa's de samengestelde levenskracht van onze bol vormen, zo is de samengestelde prāṇa van de menselijke constitutie het levensbeginsel in de mens.

Voor studiedoeleinden kan de constitutie van de mens op verschillende manieren worden beschouwd. Als we de toestand na de dood bestuderen, kunnen we de constitutie van de mens verdelen in een lagere triade, bestaande uit zijn fysieke lichaam, zijn fluïdische dubbel en de prāṇische vitaliteit; een tussenliggende duade, gevormd door manas en kāma die in wisselwerking met elkaar staan; en vervolgens

een spirituele duade, gevormd door ātman, gehuld in zijn eigen bewustzijnskleed, buddhi. Zelfs ons fysieke lichaam heeft zijn eigen zevenvoudige samenstelling, die bijna geheel bestaat uit de zeven klassen van elementalen die op het fysieke gebied werken, en deze zeven klassen of graden zijn voortgekomen uit de fundamentele elementen van de natuur. Het liṅgaśarīra bestaat ook uit deze zelfde zeven klassen van elementalen, verdeeld in hun zeven verschillende soorten; en de prāṇische elementen van de mens bestaan uit de zeven klassen van elementalen met hun eigen prāṇische eigenschappen. Alle voertuigaspecten van elk van de zevenvoudige beginselen van de mens worden in feite op eenzelfde manier gevormd. Verder is ieder beginsel of element van de mens in meerdere of mindere mate afhankelijk van het onmiddellijk daarboven staande, en wordt tevens in meerdere of mindere mate geleid of bestuurd door het hoogste, terwijl alle hogere beginselen zich door dat beginsel proberen te manifesteren.

Vele monaden in de mens

Het is niet alleen maar beeldspraak als we zeggen dat de mens verschillende monaden in zijn constitutie heeft. Een monade betekent een ondeelbaar centrum van leven-bewustzijn-substantie, een spiritueel ego, Daarom heeft de mens een godheid in zich, een boeddha of christos, een mānasaputra, een menselijk wezen, en een astrale entiteit; en hij woont in een astraal-vitaal-fysieke lichaam. Deze vormen samen zijn constitutie, waardoorheen de sūtrātman of het draadzelf loopt vanaf de diepste kern van het heelal – door al deze verschillende monaden, van de hoogste omlaag tot deze het fysieke brein aanraakt. Want de mens is zowel een veelheid als een eenheid. De stille wachter in hem is de dhyāni-boeddha, een werkelijk, als entiteit levend ego van een goddelijke soort.

De sūtrātman – het woord betekent een draad of straal of stroom van bewustzijn die vanuit een monade emaneert – gaat door alles wat zich lager dan deze monade bevindt, wat aldus zijn gebied van activiteit vormt, en bereikt en beïnvloedt tenslotte het geschikte orgaan of de organen in het fysieke lichaam. De fundamentele sūtrātman – te weten, de straal van de goddelijke monade – gaat door alle lagen van het aurische ei van de menselijke constitutie; hij vormt daardoor de ruggengraat van de zevenvoudige mens waaromheen de andere lagere monaden zijn verzameld en waarmee ze in wisselwerking staan, en elk van deze monaden zendt haar eigen kleinere sūtrātmische emanatie uit.

Meer in details gaand kunnen we zeggen dat er in de mens de sūtrātman van zijn eigen menszijn is, die emaneert vanuit het mānasaputrische of menselijke ego, verlicht door en besloten in de alomvattende essentie van de goddelijke monade, zijn Vader in de Hemel. Op overeenkomstige wijze, maar op een veel lager gebied, kunnen we spreken van de tot nu toe zwak ontwikkelde sūtrātman van de vitaal-astrale monade. Het geheel van deze verweven sūtrātmische activiteiten in de mens maakt hem tot de samengestelde entiteit die hij is, met één sūtrātmisch kanaal naar zijn eigen *menselijke* monadische bewustzijn, een andere sūtrātman waarlangs hij kan opstijgen naar zijn spirituele monadische bewustzijn, en nog een ander door middel waarvan

hij zich kan verheffen tot en in contact kan staan met zijn eigen geïndividualiseerde innerlijke god.

Een andere en iets bekendere verklaring is dat de sūtrātman, of het draadzelf, van leven naar leven overgaat en dat daaraan de opeenvolgende reïncarnaties als kralen zijn geregen. De zo gebruikte term is door HPB beknopt beschreven als de monade of het ātman-buddhi-manas in de menselijke constitutie; met andere woorden, we kunnen zeggen dat de sūtrātman het reïncarnerende ego is.

Het menselijke ego is een van die monaden die nog betrekkelijk onontwikkeld zijn. Daarboven staat de spirituele monade en daar weer boven de goddelijke monade. Door karmische oorzaken is ieder van ons een bepaalde bewustzijnsstroom, een sūtrātman; toch zijn u en ik als menselijke individuen de menselijke monade. Als zodanig bevinden we ons pas in het tussenliggende deel van die bewustzijnsstroom die onze constitutie vormt, waarvan het bovenste deel ons verbindt met het oneindige, en het laagste deel ons in staat stelt op dit gebied te leren.

De godheid in het zonnestelsel is zowel een eenheid als een veelheid, waarvan wij de samenstellende delen zijn. Ze bezit een leven-bewustzijn-substantie-energie, die door ons allen stroomt en die onze substantiële, bewuste achtergrond is; en die eigen reeks monaden of ego's die de bewustzijnsstroom van ieder van ons vormt, heeft zijn spirituele thuis in die zonnegodheid waarin wij ons bestaan hebben.

Wanneer onze menselijke monade haar onontwikkelde vermogens van binnenuit tevoorschijn heeft gebracht, wordt ze een spirituele monade en zijn we boeddha's. Dan werken we door wat nu de dierlijke natuur in ons is, die dan menselijk zal zijn. Iedere monade zal dan een trede op de ladder zijn gestegen en verder zijn geëvolueerd. Neem een willekeurig deel van de menselijke constitutie, zoals het evoluerende menselijke ego: dat wordt een spiritueel ego en later een goddelijk ego; maar tegelijk is het doortrokken van krachten die omlaag stromen naar de mens vanuit ego's hoger dan hijzelf, waarvan hij het kind is. Dat is de esoterische achtergrond van het oude gezegde dat men aan de vlam van een kaars alle vuren van de wereld kan aansteken terwijl de vlam niet afneemt. Met bewustzijn is het net zo.

Met betrekking tot de verschillende klassen van monaden is er één punt dat belangrijk genoeg is om hier te worden vermeld. Dat betreft de individuele monaden van elke klasse; aan de ene kant die nog

betrekkelijk onontwikkelde monaden, potentiële monaden die niet meer dan monadische bewustzijnspunten zijn; en aan de andere kant die reeds hoogontwikkelde spirituele entiteiten die op hun eigen gebieden evolueren en in het volle bezit zijn van hun monadische vermogens en krachten.

Strikt genomen is een monade een 'onafhankelijke' spirituele of goddelijke entiteit die op haar eigen gebied voortdurend evolueert; met andere woorden, een betrekkelijk volledig ontwikkelde god. Alleen van een levensatoom kan men zeggen dat het slechts een bewustzijnspunt is, hoewel overigens ieder levensatoom op welk gebied ook de manifestatie is van zijn eigen ouder-monade, waarmee het is verbonden door een straal van bewustzijn of sūtrātman. Zo is er dus de monade op haar gebied, dan de straal die ervan uitgaat naar 'omlaag' door de tussenliggende rijken of sferen, om op een bepaald gebied als een levensatoom zijn eindpunt te vinden, dat zich dan bekleedt met zijn eigen uitwasemingen en zo het atoom van de natuur- of scheikunde vormt, het sthūlaśarīra van het levensatoom.

De monade van een dier of van een mineraal, of van een mens of van een boeddha, is een godheid die gedurende het hele manvantara op haar eigen spirituele of goddelijke gebied leeft en evolueert; daarom is iedere geïndividualiseerde entiteit in de lagere gebieden, van elementaal of levensatoom tot de hoogste god, slechts de uitdrukking op haar eigen gebied van haar inwonende ouder-monade.

Ieder levensatoom in de menselijke constitutie draagt niet alleen bij aan de bouw daarvan, maar is tevens daarin de uitdrukking van zijn eigen *individuele* ouder-monade, en deze ouder-monade is op haar eigen gebied naar alle waarschijnlijkheid de gelijke in waardigheid en spirituele ontwikkeling van de hoogste monade in de constitutie van de mens. Alles doordringt en is verweven met al het andere en helpt zo bij de bouw van haar gestel door dit te 'voeden' en in staat te stellen zich tot uitdrukking te brengen. Het is een kwestie van allen voor één en één voor allen; en ik kan hier in het voorbijgaan aan toevoegen dat dit de innerlijke betekenis is van de leer over universele broederschap.

Naast de enorme menigte levensatomen die de menselijke constitutie samenstellen, zijn er die geëvolueerde monadische brandpunten of centra die we de monadische hiërarchen kunnen noemen, één voor elk van de zeven of twaalf 'gebieden' van de menselijke constitutie. Zo is bijvoorbeeld de buddhische monade in werkelijkheid geen levens-

atoom, maar het buddhische brandpunt in ons, dat zich omringt met golven van uitstromende fluïden die zijn aurische omhulsel vormen. Dit aurische omhulsel bestaat echter uit buddhische levensatomen die grotendeels de kinderen van deze monade zijn, maar is ook het terrein voor de werking en wisselwerking van andere buddhische monaden die daardoorheen trekken, precies zoals de meeste atomen in het fysieke lichaam ook de vitaal-astrale atomen zijn van monaden die tijdens hun omzwervingen binnenkomen en weer vertrekken.

Zo is ook ons zonnestelsel hoofdzakelijk gevuld met de uitwasemingen van de zon, maar het is tegelijk het terrein voor levensatomen die uit de kosmische ruimte komen en die zo het elektromagnetische veld vormen dat de ene zon met de andere verbindt, of het ene zonnestelsel met het andere, of, op kleinere schaal, de twaalf huizen van de dierenriem met onze zon. Mensen zijn eveneens onderling verbonden door psychovitale, magnetische en fysieke banden, door levensatomen uit te wisselen die niet bij ons horen maar door ons heen gaan. Hetzelfde geldt voor ieder gebied van de menselijke constitutie. Elk draagt zijn deel bij aan dat gedeelte van het aurische ei waarmee het een zekere verwantschap heeft: de buddhische levensatomen aan het buddhische, de mānasische aan het mānasische, enz.

Men moet bedenken dat elke straal van een goddelijke monade niet slechts een deel daarvan is, maar zelf ook, als een monadisch brandpunt, *door* en *uit* die goddelijke monade stroomt. De goddelijke monade is wat haar hogere voertuigen betreft samengesteld op het goddelijke gebied, en deze voertuigen zijn 'atomair'; het zijn de afdalende stralen of monaden die door en uit de goddelijke monade gaan om zich manifesterende monaden te worden in de constitutie van een mens en zo mee te werken aan de bouw van die constitutie. De goddelijke monade is als het ware een monadische zon, een 'scheppend' of emanerend brandpunt van deze stralen, die in zekere zin haar eigen kenmerkende goddelijke essentie bezitten; toch behoren ze niet tot de monadische essentie van die zon maar gaan erdoorheen. En deze ātmische zon is dus hun tijdelijke gastheer of woonplaats. Elk van deze stralen is zelf een monade en is bestemd zich tot een wezen te ontwikkelen dat de aard heeft van de goddelijke monade, haar ouder.

Daarop doelde KH in *De Mahatma Brieven* (blz. 98), waar hij zegt dat elk van deze monadische brandpunten een scheppend centrum is, dat we A, B, enz., kunnen noemen, en dat op zijn beurt zijn nageslacht

voortbrengt A^1, B^1, enz., en deze laatste doen op hun beurt A^2, B^2, enz., geboren worden.

Indien we de verschillende monadische klassen ruwweg beschrijven als onontwikkeld, latent, in het kiemstadium, enz., dan spreken we niet over de monaden zelf, maar alleen over hun respectieve voertuigen, waarvan sommige slechts weinig ontwikkelde en andere uiterst doeltreffende instrumenten zijn. Elke monade is, *als monade*, een vonk of druppel van de essentie van de monadische essentie van het heelal – of van een zon of een planeetketen – en iedere 'hoogste essentie' is van dezelfde substantie en aard als de ātman waaruit de monaden die ertoe behoren, emaneren. We kunnen een monade op zich zien als een goddelijk of spiritueel elementaal, omdat ze door haar afkomst tot het hoogste kosmische element behoort, dat wil zeggen, tot de ātman of paramātman van de hiërarchie. Een elementaal, van welke klasse ook, is dus een emanatie of een vonk van het kosmische element-beginsel waaruit het emaneert, en dit geldt zelfs voor de laagste elementale klassen die we levensatomen hebben genoemd.

Men zou zich kunnen afvragen in welke relatie wij als menselijke levensgolf staan tot de hiërarch van onze planeetketen. Het is niet zo gemakkelijk deze vraag te beantwoorden als het op het eerste gezicht lijkt. De moeilijkheid ligt in het feit dat de menselijke levensgolf, niet als eenheid beschouwd maar als een enorm aantal individuele entiteiten, uit monaden bestaat die als groep het menselijke stadium in hun evolutie hebben bereikt en daarom door zeer sterke banden van karmische sympathie met elkaar zijn verbonden. In werkelijkheid blijkt echter dat de monaden van onze levensgolf, wanneer men teruggaat naar hun ouder-bron, *niet* allen van *één* hiërarch afstammen. Bepaalde monaden komen voort uit de hoogste planeetgeest of de hiërarch van onze planeetketen aarde; andere kunnen worden teruggevoerd tot de hiërarch van een van de andere heilige planeetketens.

De levensgolf als geheel gaat door onze huidige aardketen als het kosmische station waarin we nu leven en evolueren; maar omdat we kosmische pelgrims zijn, zullen we, wanneer voor ons als levensgolf de tijd is aangebroken om over te gaan naar een van de andere heilige planeetketens, eonenlang leven en werken in het aurische ei van de hiërarch van die planeetketen; en zo onze weg vervolgen door de enorme tijdperken van de grootse buitenronden.

Op overeenkomstige wijze, maar op kleinere schaal, ondervinden

we, zolang onze menselijke levensgolf zijn evolutionaire pelgrimstocht maakt met onze huidige bol D als standplaats, de beschermende en leidende kracht van de gastvrijheid van de lagere hiërarch die onze bol D bestuurt; en wanneer we in de normale volgorde overgaan naar de andere bollen van deze keten, zullen we op elk van die stations miljoenen en miljoenen jaren in het aurische ei van de respectieve hiërarchen van die andere bollen leven.

Nu enkele woorden over de uitspraak, elders door mij gedaan, dat wij als mensen evolutionair gezien hoger staan dan onze bol D, de aarde. De waarheid is dat de spirituele delen van de planeetgeest van bol D in evolutie hoger staan dan de spirituele monade van een mens; maar we staan als mensen hoger dan onze bol D die de buitenste sluier is van de planeetgeest van onze bol. Met andere woorden, de menselijke hiërarchie vertegenwoordigt een hoger evolutiestadium op de levensladder dan door de aarde is bereikt, omdat wij op het ogenblik de manifestaties zijn in quasi-astrale, bijna geleiachtige lichamen, van levensatomen van een spirituele soort, een stadium dat de bol, gezien als een entiteit, nog niet heeft bereikt. Mensen vertegenwoordigen dus gezamenlijk de buddhi-mānasische kwaliteit van de aarde.*

*Vgl. *De Mahatma Brieven*, blz. 103.

Verloren zielen en het pad van de linkerhand

Antaskaraṇa is de naam van die denkbeeldige brug, het *pad* dat tijdens het leven van de mens ligt tussen het goddelijke en het menselijke ego, want beide zijn *ego's,* die in devachan of nirvāṇa opnieuw één ego worden. Dit lijkt misschien moeilijk te begrijpen, maar het wordt aan de hand van een bekende, maar tot de verbeelding sprekende illustratie in feite heel eenvoudig. Laten we ons een helder brandende lamp in het midden van een kamer voorstellen, die haar licht op de muur werpt. Stel dat de lamp het goddelijke ego voorstelt, en het op de muur geworpen licht het lagere manas, en de muur het lichaam. Dat deel van de atmosfeer dat de straal van de lamp naar de muur overbrengt, stelt dan het antaskaraṇa voor. Verder moeten we aannemen dat het aldus geworpen licht met rede en verstand is begiftigd en bovendien het vermogen bezit om alle boze schaduwen die over de muur glijden, te doen verdwijnen, en alle helderheid tot zich aan te trekken, waarvan het de onuitwisbare indruk ontvangt. Het menselijke ego heeft het vermogen de schaduwen, of zonden, te verjagen en de helderheid, of de goede daden, die deze indrukken maken, te versterken, en zo door middel van het antaskaraṇa zijn eigen blijvende verbinding en zijn uiteindelijke hereniging met het goddelijke ego veilig te stellen. Bedenk dat die hereniging niet tot stand kan komen zolang er één enkele aardse of stoffelijke smet in dat zuivere licht aanwezig blijft. Anderzijds kan de verbinding niet volledig worden verbroken, noch de uiteindelijke hereniging worden verhinderd, zolang er één spirituele daad of kiem overblijft om als verbindingsdraad te dienen; maar zodra deze laatste vonk wordt uitgedoofd, en de laatste latente mogelijkheid is uitgeput, wordt de schakel verbroken.

– HPB, *ES Instructions* 3; *CW* 12:631-2

Als we de geschriften van HPB bestuderen, moeten we bedenken dat zij vaak woorden en uitdrukkingen moest verzinnen die bij benadering de zeer mystieke termen weergaven van de geheime taal en van andere oude oosterse talen, waarin de leringen van de esoterische filosofie waren belichaamd. Zijzelf legt uit welke moeilijkheden ze ondervond bij het onderrichten van mensen uit haar tijd, die geen flauw idee hadden van de zevenvoudige aard van de mens of van de postmortale toestanden. Er waren toen geen woorden of termen waarmee men kon

beschrijven wat duizenden jaren lang typische leringen van het allerheiligste waren geweest.

Bijvoorbeeld: de twee totaal verschillende soorten entiteiten, 'verloren zielen' en 'zielloze mensen', vielen in de beschrijvingen die HPB gaf van het lot van mensen die het pad van de linkerhand volgen min of meer samen; en heel vaak gebruikte ze de beide categorieën omvattende uitdrukkingen 'zielloos mens' en 'tweede dood'.

Verloren zielen zijn die menselijke entiteiten die, omdat ze in een reeks levens bijna ononderbroken een slecht leven leiden en alle aspiratie naar hun innerlijke god ontbreekt, zo zijn verstrikt in het lagere viertal met zijn sterke en onophoudelijke aantrekking naar de absolute stof, dat de 'schakel' of het antaḥkaraṇa, die de persoonlijke mens met de spirituele mens verbindt, is verbroken, waardoor de spirituele monade is bevrijd en het persoonlijke ego bijna geheel wordt overheerst door de energieën en substanties van de stof. Verloren zielen zijn dus mensen die zijn gescheiden van hun hogere natuur.

Zielloze mensen daarentegen zijn nog zevenvoudige mensen, in wie de spirituele natuur slechts zwak of alleen af en toe werkzaam is; zij worden niet *bezield* door het spirituele leven dat uit de spirituele ziel stroomt. Zielloze mensen komen heel veel voor, want ze omvatten al diegenen die in hun leven bijna geheel opgaan in de emoties en gedachten van de persoonlijkheid, in haar grillen en behoeften, haar beperkte opvattingen en zelfzuchtige egoïsme. Het is duidelijk dat dit niet betekent dat ze geen ziel hebben, maar alleen dat de spirituele ziel in hen niet goed en voortdurend functioneert, als gevolg van hun eigen gebrek aan innerlijke verlangens.

Een onafgebroken reeks van zulke 'zielloos' geleefde levens kan en zal hoogstwaarschijnlijk uitlopen op het verschrikkelijke lot van het verlies van de ziel. Want als de spirituele ziel geen geschikte woonplaats vindt in haar opeenvolgende persoonlijkheden, en de persoonlijkheden geen aantrekking hebben in de richting van de geest, loopt dat uit op het verbreken van het antaḥkaraṇa, waardoor een verloren ziel ontstaat. Hieruit zien we waarom het zo uiterst noodzakelijk is de hogere natuur te ontwikkelen door onze aspiraties daarop te richten en door te leven in overeenstemming met de uit ons innerlijk ontvangen opdrachten en door geen enkele dag voorbij te laten gaan zonder enig spiritueel verlangen. Het dagelijks streven een steeds beter en in toenemende mate hoger leven te leiden, is ware yoga en zal tenslotte een vollediger bezield

mens tot gevolg hebben. Dat en dat alleen is chelaschap. Chela's zijn meer bezield dan de gemiddelde mens, mahātma's zijn meer bezield dan hun chela's, en de boeddha's weer meer dan de mahātma's. Wanneer een mens volledig bezield is, is hij een geïncarneerde god.

Het lot van die mensen die verloren zielen zijn geworden, is verschrikkelijk en bijna niet te beschrijven. Afgezien van de vreselijke innerlijke kwellingen die zij ondergaan, de mentale foltering en de psychische pijn en verschrikking die hen overweldigen, kunnen ze ware menselijke duivels worden die hun medemensen kwaad berokkenen, en die er door hun eigen wanhoop nog plezier in hebben ook. Intussen snellen zijzelf in iedere nieuwe wederbelichaming met toenemende vaart naar omlaag en worden tenslotte naar de afgrond of de planeet van de dood getrokken, en als ze daarin vallen, verdwijnen ze uit het aantrekkingsgebied van de aarde en worden ze niet meer gehoord of gezien. Omdat ze mislukten zijn, is het hun bestemming om in de afgrond als *menselijke* resten te worden vernietigd en keer op keer te worden vermalen in dit laboratorium van de natuur.

Elders is verklaard dat de astrale monade, menselijk gesproken, zo gedegenereerd kan worden dat zij tot de lagere rijken wordt aangetrokken. En omdat we zojuist hebben gesteld dat de verloren ziel die noodlottige stroom ingaat die haar naar de afgrond voert, kan men de vraag stellen: wat is het dan dat naar de planeet van de dood gaat als de astrale monade eerst verdwijnt in lichamen van het dierenrijk, dan in de wereld van de planten, en tenslotte in het mineralenrijk?

Het antwoord ligt in het feit dat een mens uit een groep monaden bestaat, die alle door de eeuwen heen hun eigen pad volgen; als dus een van deze monadische centra een intens karmisch lot ondergaat, dan stijgt dat centrum op of daalt af naar de sfeer waartoe het zich voelt aangetrokken. Verwar de astraal-vitale monade van de mens niet met de menselijke monade. Als we van een verloren ziel spreken, bedoelen we een menselijke ziel, de menselijke monade. Na de dood heeft de astrale monade een eigen bestemming, de menselijke monade heeft haar devachanische rustperiode, de spirituele monade haar omzwervingen door de sferen, de goddelijke monade treedt de schoot van het goddelijke weer binnen. Wat naar de achtste sfeer of de planeet van de dood gaat, soms Māra genoemd, is de gedegenereerde verloren menselijke ziel. Niet alleen verlaten door haar spirituele deel, maar ook door haar menselijke ziel-gedeelte, gaat de *vitaal-astrale* ziel het dieren- en plantenrijk

binnen. Ze moet dat doen. Ze kan niet opklimmen, omdat de schakel met het hogere is verbroken. Ze is verlaten en drijft als een stuk wrakhout in het astrale licht en zoekt natuurlijk de gebieden die haar het meest aantrekken.

Bedenk dat een monade bij het begin van een wereld uit zichzelf een straal projecteert, en dat doet omdat het karma van een vroeger heelal haar ertoe aanzet om alle karmische zaden die ze in zich draagt opnieuw te manifesteren. Deze straal gaat door vele en velerlei ervaringen in de stof en bouwt door de eeuwen heen langzaam een ego op; en mocht dit ego – dat uit zijn monadische ouder is voortgekomen en daarom de eigenschappen van die ouder bezit – het pad van de linkerhand kiezen, dan begint het naar het gebied van absolute stof en spirituele dood 'af te dalen', wat wil zeggen dat, als een zwarte magiër de achtste sfeer bereikt, de resterende zwakke glinstering van de monadische straal zich heeft teruggetrokken. Er blijft niets anders over dan een omhulsel van de ziel, dat uiteenvalt in zijn samenstellende atomen; en deze atomen worden met de snelheid van de bliksem in de schoot van de natuur teruggetrokken zodra de laatste flakkerende glans van de monadische straal is verdwenen. Deze monadische straal wordt in zijn monadische ouder teruggetrokken en blijft daar eonenlang in zijn nirvāṇa.

Intussen stuurt de monade een nieuwe straal uit. Wat eenmaal werkelijk *bestond* is niet vernietigd. Maar het werk van de evolutie moet helemaal worden overgedaan. Er moet een nieuw ego worden opgebouwd. Nieuwe omzwervingen en transmigraties door de lagere natuurrijken moeten volgen voordat er weer een nieuw ego, een geschikte tempel voor de monadische godheid, is ontwikkeld.

Toch hebben zelfs de verloren zielen, hoewel het antaḥkaraṇa is verbroken, nog een kans op hereniging met de innerlijke god, tenminste in het begin en voordat de afstand tussen de innerlijke god en de persoonlijkheid te groot is geworden. Zelfs één enkele wanhopige spirituele gedachte of verlangen is voldoende om de gescheiden delen van de menselijke constitutie weer bijeen te brengen, en zo de herenigde hogere triade en het lagere viertal gelukkig in staat te stellen opnieuw de volledige zevenvoudige entiteit te worden. Mocht zo'n hereniging plaatsvinden, dan kan die blijvend worden, mits vanaf dat moment de persoonlijke mens door vurig omhoog te streven de hogere persoonlijke aspecten steeds hechter verweeft in de structuur van zijn spirituele wezen. Blijkt echter de lagere natuur tenslotte sterker te zijn, dan vindt de scheiding

opnieuw plaats en is de kans op hereniging zelfs kleiner dan tevoren.

Alle archaïsche geschriften en filosofische scholen maken melding van wezens op spirituele gebieden die een centrum en bedrijver van het kwade zijn. Er zijn in de spirituele rijken wezens die uitgesproken slecht zijn omdat ze naar lagere gebieden afglijden of afdalen door hun aantrekking daarheen; en in bepaalde gevallen bezitten ze een kwaadaardige kracht en mogelijk zelfs in hoge mate. Dit duistere en vreselijke feit in de natuur was de grondslag van wat in het christendom een bijgelovige legende werd over 'kwade engelen' of 'wezens van spirituele verdorvenheid'.

Velen vinden het idee dat een entiteit spiritueel is moeilijk te rijmen met de gedachte dat ze tegelijkertijd slecht kan zijn. Zoals eerder gezegd, zijn goed en kwaad geen opzichzelfstaande zaken, maar betrekkelijke levenswijzen die entiteiten volgen, of *toestanden* die ze scheppen en waarin ze dus leven. Daarom kan een spirituele of quasi-spirituele entiteit, die op de spirituele gebieden een bepaalde graad van evolutie heeft bereikt, maar in wie het instinct voor harmonie, altruïsme, enz., plaatsmaakt voor de aantrekkingen van de lagere pool van die gebieden, en dus disharmonie, egoïsme en zelfzucht voortbrengt, als spiritueel slecht worden beschouwd. Elk wezen of elke entiteit op welk gebied ook, die neigt tot de lagere pool is 'slecht' *in zijn eigen omgeving*, en kan daarom een zelfde soort 'kwaad' aan anderen toebrengen. Elk gebied of elke wereld in het heelal heeft zijn hogere en lagere pool, de lichtkant en de nachtkant van de natuur.

Als we het meer in het bijzonder over mensen hebben, dan zijn er twee manieren om kwaad te doen: de ene wordt veroorzaakt door gewone karakterzwakheden; en de andere is opzettelijk, in welk geval het kwaad een pad vol rozen schijnt en de vruchten van een zelfzuchtige overwinning van groter waarde worden geacht dan wandelen met de goden. Dat is het pad van de broeders van de schaduw. De *richting* die we door onze keuze en wil aan onze handelingen geven, bepaalt of we een zwarte of een witte magiër zullen worden. Het doet er niet toe welke graad van vooruitgang we hebben bereikt: als onze richting naar 'links' is, behoren we tot de duistere krachten; en als de keuze naar 'rechts' is, behoren we tot de krachten van de zon. De scheidslijn is deze: als we leven en werken voor onszelf, bevinden we ons op het pad van de linkerhand; wanneer we onpersoonlijk voor allen werken, zijn we op het pad van de rechterhand.

Wanneer iemand bewust het pad van de schaduwen heeft gekozen, betekent die keuze dat hij met elke dag die voorbijgaat, probeert weer een zwakke straal van de innerlijke geest af te snijden. Het is een manie van hem. Het is spirituele zelfmoord; net zoals in het geval van sommige andere maniakken weet hij wat hij doet, en toch wil hij het doen.

Er zijn bepaalde mensen die, hoewel zo verdorven dat ze in de wereld kwaad willen doen en andere willen verleiden, en er genoegen in scheppen een medemens te zien vallen en lijden, toch een innerlijk gevoel van blijdschap krijgen als de in verzoeking gebrachte mens niet bezwijkt. Dat is een van die vreemde psychologische paradoxen van het menselijk karakter. Er zijn inderdaad wezens die een afschuwelijke vreugde voelen wanneer ze anderen pijn doen; en toch, terwijl ze dat doen, kan er berouw zijn in de ziel, een verlangen dat degene die wordt gekweld en verleid, zich omkeert, verzet biedt en weigert. De broeders van de schaduw bestaan in vele graden en soorten, evenals de broeders van het licht. Er zijn inderdaad mensen onder ons die, zonder dat ze dat zelf beseffen, broeders van de schaduw zijn! Ze kennen geen blijvende, edele gedachten die hun geest vervullen en weinig onzelfzuchtige impulsen die hun hart raken. Daarom zegt men dat zij in de schaduw leven. Dan zijn er nog broeders van de schaduw die dat willens en wetens zijn, die het pad van kwaad doen hebben verkozen, het pad van de duistere wijsheid van de stof.

Men moet niet vergeten dat, voorzover het de *spirituele* beginselen of vermogens betreft, de broeders van de schaduw geen vat hebben op een mens, gezond van geest of niet. Hun werk bestaat uit verleiding: *een mens bezwijkt van binnenuit.* Dat is het geheim. De menigten van het licht besturen en beheersen de menigten van de schaduw, hoewel de eersten zich nooit bemoeien met het lot van de laatsten, hoe vreemd dit misschien ook klinkt. De broeders van de schaduw hebben daarentegen geen vat op de zonen van het licht, maar ontvangen in feite hun eigen leven, dat ze gebruiken en misbruiken, van de menigten van het licht.

De broeders van de schaduw die bewust het kwade hebben verkozen, zijn onze ergste vijanden. Vaak zijn het mannen en vrouwen met een innemende persoonlijkheid, schijnbaar liefdevol en onzelfzuchtig, soms ogenschijnlijk toegewijde vrienden. Waren ze weerzinwekkend, dan zou hun kwalijke werk van ontbinding en het brengen van ellende over de mensheid zichzelf tenietdoen. Ze hebben succes met valstrikken en verlokkingen, nooit door weerzinwekkend of schrik-

aanjagend te zijn, want het kwaad heeft soms alleen succes door de gefingeerde schoonheid ervan.

Mensen falen niet door toedoen van anderen; ze mislukken van binnenuit. De broeders van de schaduw werken door verleidingen, door denkbeelden, door suggesties, door de schrift aan te halen, door een beroep te doen op de ijdelheid van hun slachtoffer, alsof hun pleidooi de hogere deugden betreft, door in te spelen op hun egoïsme en door onwaardige hartstochten te wekken. Onschuld is geen voldoende bescherming. Verwerf kennis, zoek naar wijsheid; versterk het hart door liefde en leer te vergeven – niets doet het kwaad zo snel afnemen als het vertrouwen in en opvolgen van deze oude regels. De methoden van de zwarte magiërs variëren; en deze broeders van de schaduw zijn van velerlei graden en klassen, van hoge in het kwaad verlichte wezens van 'spirituele verdorvenheid' omlaag langs de schaal die eindigt bij de slachtoffers die in hun netten zijn verstrikt, zonder te weten welk gevaar ze lopen.

Het lot van de ongelukkige broeders van de schaduw is vernietiging, want zij hebben hun wil geplaatst tegenover de stroom van de evolutie die ontspringt aan het hart van de natuur en die door ieder atoom vloeit; en daarom wordt hun persoonlijke ego tenslotte weggevaagd. Maar voordat dit laatste stadium van vernietiging aanbreekt, sleuren de stromen van de natuur hen mee in de draaikolken van de grove stof, die de portalen zijn naar Tartarus of avīchi.

Het uiteindelijke lot van de zonen van de zon, van de broeders van het licht, is zelfbewust verworven goddelijkheid: een uitbreiding van het zelf tot een verheven onpersoonlijk zelf, wanneer het persoonlijke het onpersoonlijke wordt en het kaarslicht de luister van de zon wordt. De bestemming van de witte magiër is een medewerker te worden van de eeuwigdurende natuurwetten; en deze wetten zijn de werkingen op dit gebied van de wilsuitingen van de goden die het kosmische bewustzijn weerspiegelen.

In de theosofische literatuur wordt vaak verwezen naar het 'keuzemoment', in het bijzonder naar de keuze die plaatsvindt halverwege de vijfde ronde. Een soortgelijk keuzemoment is er halverwege de vierde ronde, dat eeuwen geleden plaatsvond halverwege het vierde of Atlantische wortelras.

In de vijfde ronde ondergaat manas zijn speciale evolutie en komt er

een tijd dat de evoluerende rassen een stadium bereiken waarin ze onderworpen zijn aan twee tegengestelde aantrekkingskrachten, die beide op hun mānasische hoogtepunt zijn: de aantrekking tot de hogere spirituele natuur tegenover de aantrekking tot de stof. Voorzover het deze bol D betreft, vindt dat plaats halverwege het vierde onderras van het vierde wortelras van de vijfde ronde. Dat is het moment van de verheven keuze voor de evoluerende ego's. Als de aantrekking tot de onderste pool, tot absolute stof, te sterk voor hen is, zullen ze in het ergste geval naar of in de richting van de Afgrond worden getrokken; of als de aantrekking minder sterk is, zullen ze in totale intellectuele vergetelheid verzinken en voor verdere evolutie hun beurt moeten afwachten tot de nieuwe belichaming van onze keten. Als daarentegen de geest sterker is dan de stof, zullen de evoluerende ego's de schakel met de spirituele ziel in hen onverbroken houden zodat ze verder kunnen gaan naar de komende zesde en zevende ronde. Ze zullen het hoogste punt van het huidige ketenmanvantara bereiken als dhyāni-chohans, belichaamde menselijke boeddha's, in en door wie het licht van ātman, de innerlijke god, schijnt.

Dit keuzemoment is niet iets dat plotseling en onverwachts voor ons aanbreekt wanneer we vijfde-ronders zijn, maar is een 'moment' dat in de eraan voorafgaande eonen is voorbereid, zelfs vanaf de vierde ronde. We maken nu op dit moment ons karakter geschikt of ongeschikt om dat moment van keuze veilig tegemoet te zien wanneer het voor ons aanbreekt – wat zeker zal gebeuren.

Occulte fysiologie

Ware kennis is alleen van de geest en in de geest, en kan op geen andere manier worden verworven dan via het gebied van het hogere denken, het enige gebied van waaruit we kunnen doordringen tot de diepten van het in alles aanwezige absolute. . . . Wanneer de mens door zijn zelfzucht en persoonlijkheid te onderdrukken, zoal niet te vernietigen, er slechts in zou slagen zichzelf te leren kennen zoals hij achter de sluier van de fysieke māyā is, dan zou hij snel boven elk lijden, elke ellende en boven alle slijtage door verandering staan, de belangrijkste oorzaak dat we lijden. . . . Dit alles kan worden bereikt door het ontwikkelen van onzelfzuchtige universele liefde voor de mensheid en het onderdrukken van de persoonlijkheid of *zelfzucht*, die de oorzaak van alle kwaad en dus van al het menselijke verdriet is.

– HPB, *ES Instructions* 1; *CW* 12:537-8

Met enige tegenzin ga ik in op het onderwerp occulte fysiologie, zeker niet omdat kennis van welke aard ook slecht is, maar omdat er een zeer reëel gevaar bestaat dat de leringen over het menselijk lichaam en zijn verschillende organen, chakra's, nāḍī's, enz., worden misbruikt. Juist deze betrekkelijk onbelangrijke feiten van de occulte fysiologie schijnen een soort psychische bekoring uit te oefenen op de misleide geest van sommige mensen, alsof de werkelijk verheven leringen van de esoterische filosofie voornamelijk over het lichaam, zijn functies en zijn organen handelen – terwijl ze in feite het lichaam bijna geheel negeren, omdat het als een slechts tijdelijk of māyāvisch voertuig van de hogere eigenschappen van de werkelijke mens wordt beschouwd.

Dit verlangen naar kennis over de geheimen van het menselijk lichaam heerst niet alleen in het westen; al gedurende ontelbare eeuwen zijn de meeste mensen in het oosten, zoals bijvoorbeeld in India en China, evenzeer verslaafd aan het najagen van vermogens, is men uit op eigen voordeel, en het krijgen van invloed over anderen. Veel te veel mensen willen het geheim van de verschillende nāḍī's, chakra's of de zenuw-krachtcentra kennen voor zelfzuchtige doeleinden; en niet weinigen willen daardoor het lichaam versterken of bepaalde organen stimuleren, zodat die kennis direct kan worden misbruikt, misschien

zelfs in dienst worden gesteld van doeleinden die slecht zijn en de ziel vernietigen.

Is het dan zo'n wonder dat alle grote leraren sinds onheuglijke tijden hun chela's of discipelen hebben geleerd hun onverdeelde aandacht te concentreren op de werkelijk grootse vermogens en werkingen van de spirituele, verstandelijke en hogere psychische delen van de menselijke constitutie?

In India zijn deze waarheden, als gevolg van eeuwen van diepzinnige filosofische leringen, veel beter bekend dan in het westen; toch worden de meeste oosterse landen eenvoudig overstroomd met quasi-occulte praktijken, waarvan in India de lagere klassen van yogī's of fakirs exponenten zijn. Het grootste gedeelte van hun leven is gewijd aan de studie en het in praktijk brengen van de ingewikkelde regels voor psychofysieke ontwikkeling van de haṭhayoga- en de vaak schandelijke tāntrika-geschriften. Maar in India worden de gevaren van deze geschriften min of meer duidelijk erkend door ontwikkelde mensen en door hen die in de hogere richtingen van filosofisch denken zijn getraind, terwijl in het westen dergelijke beschermende kennis niet of nauwelijks aanwezig is.

Elke poging om wat men in deze exoterische tāntrika- of haṭhayoga-werken kan lezen op het eigen lichaam toe te passen, door ademhalingsoefeningen of anderszins, en daardoor verborgen krachten op te roepen of het lichaam in gewoonlijk ongeoorloofde richting te stimuleren, is vol gevaar – waaronder niet alleen het risico de lichamelijke gezondheid of krachten te verliezen, maar mogelijk ook het verstand. Longtuberculose is een van de meest voorkomende gevolgen van dit spelen met krachten en een van de minst schadelijke, want er zijn veel ernstiger gevolgen, zoals kanker, die gemakkelijk kunnen optreden na het verstoren van het evenwicht van de prāṇa's doordat men probeert een of andere chakra tot abnormale activiteit op te wekken.

De aandacht moet niet op het lichaam en zijn organen worden gevestigd, maar moet op de hogere natuur worden geconcentreerd, waardoor de mens, door aspiratie en spiritueel verlangen, zijn spiritueel-verstandelijke en hogere psychische vermogens wakker kan roepen, die bij de meeste mensen vanaf de geboorte tot de dood latent blijven – gedeeltelijk omdat men onwetend is van hun bestaan en gedeeltelijk door een aangeboren luiheid die de meesten niet willen overwinnen. Deze opmerkingen zijn dan ook bedoeld als een poging

beter te begrijpen wat het lichaam is: een prachtig psychofysiek mechanisme, een instrument van de innerlijke spirituele monade.

Men kan het menselijk lichaam zien als een microkosmos die alle vermogens of eigenschappen of krachten van het zonnestelsel bevat. Met andere woorden, alle zeven (of twaalf) logoïsche krachten, die oorspronkelijk uit de zon emaneren en in en door de verschillende heilige planeten gaan, worden naar ons mensen overgebracht en rechtstreeks naar het fysieke lichaam. Elk van deze logoïsche zonnekrachten heeft dus zijn overeenkomstige brandpunt of orgaan in het menselijk lichaam, en dat zijn de chakra's.

Er bestaat een hele wetenschap betreffende de chakra's, maar die wordt voornamelijk bestudeerd door de zwarte magiërs, of door hen die er onbewust naar streven dat te worden, omdat het hun wens is 'vermogens' te verwerven. Zelfs aan chela's wordt niet toegestaan de vermogens van de chakra's te ontwikkelen door zich daarop te concentreren. In feite zijn de meeste chela's niet geïnteresseerd in deze zenuwcentra en velen kennen niet eens de namen ervan. Omdat zij verder geëvolueerde mensen zijn geworden, maken ze eenvoudig gebruik van de krachten die door de chakra's stromen, net zoals wij onze hersenen en onze wil gebruiken, hoewel de meeste mensen niet weten welk deel van de hersenen het orgaan is van het hoogste deel; en de meeste mensen weten niet door welk deel van het lichaam de spirituele invloeden stromen, en toch maken we gebruik ervan. Dat is rājayoga, jñānayoga, koninklijke eenwording, wijsheidseenwording.

De vermogens die we nodig hebben, krijgen we door het leven te leiden. De vermogens waar de ongelukkige haṭhayoga-zoekers naar streven, en die ze af en toe in geringe mate verwerven, brengen bijna altijd moreel kwaad teweeg in hun natuur, en psychische en fysieke schade aan hun gestel, omdat ze deze vermogens hebben verworven voordat ze zichzelf kunnen beheersen. Het pad van jñānayoga en rājayoga is het pad van een mens die krachtens de spirituele godheid in hem een koning is.

In de meeste exoterische hindoegeschriften worden gewoonlijk zes chakra's en hun respectieve zetels genoemd. Dat zijn de zenuwknopen of brandpunten waarin zes van de verschillende prāṇa's hun centrum van activiteit hebben en in volume toenemen, elk in zijn eigen chakra. Niet alleen variëren de namen voor deze chakra's, maar ook geeft men

ze in het lichaam niet altijd dezelfde plaats. Bovendien wordt in de meeste gevallen de zevende geheel weggelaten en toch is die in één opzicht de belangrijkste van allemaal.

Hieronder volgt een lijst van de zeven chakra's in een enigszins afwijkende maar nauwkeuriger vorm, met een vertaling van de Sanskrietnamen:

1. *Mūlādhāra*: 'wortel-steun'; de streek rond het schaambeen en hiertoe behoren de voortplantingsorganen. Onder de heerschappij van de planeet Saturnus.

2. *Svādhishṭhāna*: 'eigen zetel of basis'; gewoonlijk rondom de navel. Onder Mars.

3. *Maṇipūra*: 'juweel-stroom'; de streek van de bovenbuik; de zonnevlecht. Onder Jupiter.

4. *Anāhata*: 'individueel, enkel'; het hart en de streek eromheen; beïnvloedt sterk de longen. Onder Venus.

5. *Viśuddhi*: 'volledige zuiverheid of helderheid'; de streek van het voorhoofd tussen de ogen, waaronder de gezichtsorganen en gezichtszenuwen. Onder Mercurius.

6. *Agni* of *Agnīya*: 'vuur of vurig'; de hypofyse (het hersenaanhangsel) in de schedel. Onder de maan.

7. *Sahasrāra*: 'met duizend bloemblaadjes'; de pijnappelklier in de schedel. Onder de heerschappij van de zon.

Zoals gezegd, wijkt deze lijst iets af van de gebruikelijke. De anāhata, bijvoorbeeld, wordt nogal eens geacht zich in de keel of hals te bevinden (zoals de udāna onder de prāṇa's), dan weer bij de neuswortel en ook, zoals hierboven aangegeven, in de hartstreek. Verder worden de maṇipūra en de svādhishṭhāna vaak van plaats verwisseld door verschillende schrijvers; dit wijst op gebrek aan kennis, zelfs in de tāntrikageschriften, van de werkelijke en juiste plaats van enkele van deze chakra's en zelfs van hun namen. Agni, of de zesde chakra, wordt soms ājñākhya genoemd en zou zich in de streek van de fontanel bevinden; het woord betekent 'bevelend of willend', een goede beschrijving van de occulte functie van de hypofyse.

Zoals al werd uiteengezet, zijn deze zeven chakra's de brandpunten of knopen of verdichtingen van de zeven verschillend functionerende prāṇa's of levensstromen in het menselijke fysieke voertuig, waarbij elke prāṇa zijn respectieve chakra heeft. Hoewel er exoterisch slechts vijf prāṇa's en zes chakra's worden genoemd, zijn er in werkelijkheid

tien of zelfs twaalf prāṇa's in de menselijke constitutie, en die komen respectievelijk tot uitdrukking door, of hebben hun respectieve orgaan in, tien of twaalf zetels in het menselijk lichaam.

We moeten bedenken dat elk van de chakra's een brandpunt is voor een van de zonnelogoi, wanneer deze logoïsche kracht door haar planetaire overbrenger naar het fysieke voertuig van de mens stroomt. In het exoterische hindoeïsme spreekt men over deze krachten vaak als stralen; bijvoorbeeld, sushumnā wordt een van de zeven voornaamste stralen, d.w.z. logoïsche energieën van de zon genoemd. Deze straal heeft zijn zetel of brandpunt van handeling in het ruggenmerg dat zijn wortel heeft in de chakra in het laagste deel van het lichaam, mūlādhāra genoemd, en loopt omhoog langs de buisvormige holte van de ruggengraat om in de hersenen te eindigen, nauwkeuriger gezegd, in de chakra daarin die sahasrāra of pijnappelklier heet.

Aan elke kant van het centrale kanaal van het ruggenmerg liggen respectievelijk iḍā (in de vedische literatuur Ilā genoemd, de gemalin van Budha, god van de wijsheid) en piṅgalā. Hindoeschrijvers zijn niet eenstemmig wat betreft de respectieve posities van iḍā en piṅgalā, omdat velen piṅgalā rechts van sushumnā plaatsen en anderen links. Ze worden alle drie nāḍī's genoemd, een Sanskrietwoord dat buisvormig vat betekent. De betekenis van piṅgalā is roodachtig bruin, en iḍā betekent verfrissing, de hogere vitale en stimulerende spirituele essentie, terwijl de sushumnā de solaire vitaliteit vertegenwoordigt, gewijzigd door invloeden van de maan.

Daarom zijn de ruggengraat en de vergezellende sushumnā in haar buisvormige vat met piṅgalā en iḍā, de voornaamste kanalen van de psychovitale huishouding van het lichaam, waarmee alle chakra's nauw zijn verbonden zowel door de zenuw- en sympathische stelsels als door de bloedvaten. In het occultisme is de ruggengraat niet alleen een orgaan; ze is in feite drievoudig in haar functies, omdat ze de grondslag is van de prāṇische vitaliteit van het lichaam, voortgedreven door de kāma van piṅgalā en min of meer beheerst door de hogere mānasische of sturende eigenschappen van iḍā. Daarom kan de adept met zijn grote kennis en wanneer hij wil deze verschillende nāḍī's gebruiken. We kunnen hieraan toevoegen dat de 'ziel' bij de dood het lichaam verlaat door het brahmarandhra bovenaan de schedel; dit laatste staat in nauwe relatie met de drie buisvormige kanalen van de ruggengraat, en daarom met de sahasrāra en ājñā, en deze twee

chakra's zijn respectievelijk de pijnappelklier en de hypofyse.

Als gevolg van de enorme activiteit van deze drie nāḍī's van de ruggengraat en de geweldige rol die ze spelen in de huishouding van het fysieke lichaam, zijn ze bestemd om zich in de mens van verre toekomstige eeuwen als een dubbele ruggengraat te manifesteren, want dan zullen iḍā en piṅgalā zich tot kraakbeen- of beenachtige structuren hebben ontwikkeld, d.w.z. twee ruggengraten verbonden door de centrale nāḍī of sushumnā, die nu door de wervels van de ruggengraat is omgeven.

Verder zijn de chakra's van het lichaam de uitbreidingen of vertegenwoordigers van hun respectieve voornaamste brandpunten of 'wortels' in de hersenen en de verschillende aanhangsels daarvan die zich in de schedel bevinden, van hetzij de grote of de kleine hersenen. Dat bedoelt HPB als ze zegt: 'Onze zeven chakra's bevinden zich alle in het hoofd, en deze hoogste chakra's beheersen en leiden de zeven (want er zijn er zeven) belangrijkste zenuwvlechten in het lichaam, en ook de tweeënveertig kleinere waaraan de fysiologie die naam niet wil geven.'*

Iedere slagader en ader, en ook ieder minuscuul haarvaatje in het menselijk lichaam kan in technische zin een nāḍī van het bloed worden genoemd; en hierop wordt gedoeld als bepaalde exoterische werken van de tāntrika- of haṭhayoga-fysiologie hun aantal op 72.000 stelt – wat al of niet nauwkeurig kan zijn, maar wat in feite betrekking heeft op ieder soort 'buisvormig vat' of nāḍī in het menselijk lichaam.

Het bloed van een mens of een dier, of zelfs het sap van een plant, is een neerslag van prāṇische vitaliteit die zich door het hele lichaam verspreidt en die emaneert uit de verschillende bronnen van de zeven (of tien of twaalf) prāṇa's in het aurische ei. Bloed is dus in feite verdichte prāṇa's; de zenuwfluïden kunnen we de verdichte psychomentale levensfluïden van de hogere delen van het aurische ei noemen, die zich op het astrale en fysieke gebied tot uitdrukking brengen.

Er is een voortdurende en onophoudelijke uitwisseling van etherische substanties en krachten tussen iḍā en piṅgalā, en tussen deze twee en sushumnā, en door deze laatste weer met alle andere chakra's en nāḍī's, wat zoveel wil zeggen als met het sympathische en/of andere zenuwstelsels in het lichaam en ook met zijn netvormige stelsel van bloedvaten.

**ES Instructions* 3; *CW* 12:619.

Omdat verreweg het grootste deel van deze hindoegeschriften op een of andere manier sterk is beïnvloed door het tāntrika-denken, leg ik nogmaals de nadruk op de waarschuwing om de chakra's en hun respectieve prāṇa's met rust te laten, omdat vrijwel zeker zowel de mentale als de fysieke gezondheid zeer ernstig gevaar lopen door dwaze yoga-experimenten ermee, zoals de poging de ademhaling te beheersen. Niemand was zich scherper bewust van de situatie dan HPB, die in haar *ES Instructions* 3 (*CW* 12:616) schreef.

> Wie beide stelsels – het haṭhayoga- en rājayoga-stelsel – heeft bestudeerd, ontdekt een enorm verschil tussen die twee: het ene is zuiver psychofysiologisch, het andere zuiver psychospiritueel.

Wanneer we al deze fysiologische functies in verband brengen met de kosmische krachten, zien we dat ieder mens in feite een miniatuurheelal is; en dat ieder element en iedere kracht in het zonnestelsel, en dus van de zon zelf, zijn respectieve brandpunt in de mens heeft, in zijn aurische ei, en daardoor in zijn astraal-fysieke gestel. Deze schitterende waarheid kan spirituele waardigheid aan onze gedachten geven en ons ertoe brengen ons lichaam te zien als een tempel van de god in ons.

10

De hiërarchie van mededogen

De hiërarchie van mededogen

De stille wachters / 519
De drie gewaden / 527
De menigte dhyāni-chohans / 531
De avatāra – een spirituele gebeurtenis / 539
Upapādaka- en anupapādaka-avatāra's / 543
Avatāra's van Mahā-Vishṇu en Mahā-Śiva / 549
Jezus de avatāra / 552
Het āveśa-vermogen / 559
De Tibetaanse lamaïstische hiërarchie / 563
Vijfde- en zesde-ronders / 570
Boeddha's en bodhisattva's / 576
Gautama de Boeddha / 581
Onze spirituele thuisbasis / 589

De stille wachters

De *arhats* van de 'vuurnevel' van de 7de rang zijn maar één stap verwijderd van de oorsprong van hun hiërarchie – de hoogste op aarde en van onze aardketen. Deze 'oorsprong' heeft een naam die alleen door een samenstel van een aantal woorden kan worden vertaald – 'de altijd levende menselijke waringin'. Men zegt dat dit 'wonderlijke wezen' in het eerste deel van het derde tijdperk, vóór het scheiden van de geslachten tijdens het derde wortelras . . . is neergedaald. . . .

Hij is *de* 'Inwijder' en wordt het 'GROTE OFFER' genoemd. Want, zittend op de drempel van het LICHT, kijkt hij vanuit de kring van duisternis, die hij niet zal overschrijden, in dat licht en hij zal zijn post ook niet verlaten vóór de laatste dag van deze levenscyclus. Waarom blijft de eenzame wachter op zijn zelfgekozen post? Waarom zit hij aan de bron van de oorspronkelijke wijsheid waaruit hij niet langer drinkt, omdat hij niets heeft te leren wat hij nog niet weet – inderdaad, noch op deze aarde, noch in haar hemel? Omdat de eenzame pijnlijk voortstrompelende pelgrims op hun weg terug *naar huis* tot het laatste ogenblik er nooit zeker van zijn dat ze niet zullen verdwalen in deze onmetelijke woestijn van illusie en materie die men het aardse leven noemt. Omdat hij graag aan iedere gevangene die erin is geslaagd zich te bevrijden van de boeien van vlees en illusie, de weg zou wijzen naar dat gebied van vrijheid en licht, waaruit hij zich vrijwillig heeft verbannen. Kortom, omdat hij zich heeft opgeofferd ter wille van de mensheid, al kunnen slechts enkele uitverkorenen van het GROTE OFFER profiteren.

Onder de rechtstreekse, stille leiding van deze MAHĀ – (grote) – GOEROE werden alle andere minder goddelijke leraren en instructeurs van de mens vanaf het eerste ontwaken van het menselijke bewustzijn de gidsen van de vroege mensheid. Van deze 'zonen van god' kreeg de jeugdige mensheid haar eerste kennis van alle kunsten en wetenschappen, alsmede van spiritueel weten; en zij legden de eerste steen van die oude beschavingen die onze huidige generatie van onderzoekers en geleerden zo verbijsteren.

– *De Geheime Leer*, 1:235-7

Men kan de hiërarchie van mededogen verdelen in een bijna ontelbaar aantal lagere hiërarchieën, die zich op de schaal van het kosmische bestaan uitstrekken van de hoogste hiërarch van ons zonnestelsel via alle tussenliggende stadia, en die elke planeet van het zonnestelsel door-

dringen, tot men tenslotte haar vertegenwoordigers op dit fysieke gebied vindt op de verschillende bollen van de planeetketens. Ze bestaat uit goden, halfgoden, boeddha's, bodhisattva's, en grote en edele mensen, die dienen als een levend kanaal voor de spirituele stromen die uit het hart van de zonnegodheid naar deze en elke andere planeet van ons stelsel komen, en die zelf vanuit de meedogende kern van hun eigen wezen luister, licht en vrede verspreiden over dat pad. Weinig weten de mensen van de onmetelijke liefde, de goddelijke impulsen van mededogen, die de ziel beheersen van hen die deze hiërarchie van licht vormen. Zij hebben de grote verzaking volbracht en hebben alle hoop op persoonlijke evolutionaire vooruitgang opgegeven, mogelijk voor eonen in de toekomst, om hun vastgestelde taak in dienst van de wereld te blijven vervullen. Zonder erkenning en zonder te worden gewaardeerd werken ze steeds door, en terwijl de langzaam vloeiende rivier van levens in een eindeloze stroom verder trekt, zien ze hoe anderen hen voorbijgaan.

Op onze aarde bevindt zich een lagere hiërarchie van licht. Er werken op dit gebied verheven intelligenties, menselijke zielen, die hun respectieve plaats hebben in de hiërarchische rangen. Deze meesters of mahātma's zijn levende krachten in het spirituele leven van de wereld; en ontwaakte geesten en intuïtieve harten voelen hun aanwezigheid, tenminste soms.

Denk eens aan het prachtige werk van hen die ons zijn voorgegaan. Zij onthullen in de zin van ontsluieren, want zij zijn de inwijders, de overbrengers van het licht van eeuw tot eeuw. Zij die de orde van buddhische luister, van wijsheid en mededogen vertegenwoordigen, kopiëren onder ons wat zich in de hogere sferen voltrekt, want er zijn ook onthullers onder de goden zelf. En ook bij hen die wij als onsterfelijk beschouwen, is er sprake van training en het doorgeven van het licht van manvantara tot manvantara. De oude hermetici hadden gelijk: wat boven is, is hetzelfde als wat hier beneden is, en wat hier beneden is, is maar een schaduw, een weerspiegeling, van wat boven is.

Aan de top van de hiërarchie van mededogen bevindt zich de stille wachter. Hij heeft alles verzaakt; hij offert zich volledig op en waakt met eindeloos medelijden; hij reikt omlaag naar ons gebied, helpt en inspireert in de stilten van spiritueel mededogen. De stille wachter blijft op zijn post van 'het begin tot het einde van de manvantarische levenscyclus, en hij zal die post van kosmisch mededogen niet verlaten voor-

dat de laatste draad van het lot van die hiërarchie is gesponnen. Hij wordt de stille wachter genoemd omdat hij gedurende het eeuwenlange manvantara waakt en beschermt in wat ons een goddelijke stilte toeschijnt.

Dit wonderlijke wezen is de spirituele band en schakel van de verschillende bodhisattva's en boeddha's van de hiërarchie van licht, zowel met de hogere werelden als met ons en de lagere wezens van onze ronde. Hij is het hoofd van de spiritueel-psychische hiërarchie waarvan de meesters deel uitmaken. Hij is de eeuwig-levende menselijke waringin waaraan zij – en ook wij – hangen als bladeren en vruchten. Van dit wonderlijke wezen komen oorspronkelijk onze edelste impulsen via ons eigen hogere zelf: het leven en de aspiratie die we in ons denken en ons hart voelen, de drang tot verbetering, het gevoel van trouw en waarheid – alles wat het leven gelukkig en mooi en de moeite waard maakt.

Ons is geleerd dat, voorzover de grote spirituele zieners weten, hetzelfde hiërarchische patroon bestaat op iedere bol, op iedere mensendragende planeet van iedere zon in de oneindigheid van de ruimte. Aan het hoofd van elk staat een hoogste leraar, en in alle gevallen verdient hij de titel die HPB gebruikt, namelijk het 'grote offer', omdat hij uit een onbegrensd mededogen met hen die op de ladder van de evolutie lager staan, alle hoop en mogelijkheid om hoger te komen in dit manvantara heeft opgegeven. Hij kan niets meer leren van deze hiërarchie, want alle kennis die daartoe behoort is al de zijne; maar hij blijft eonenlang achter als de grote inspirator en leraar. Hij heeft zichzelf opgeofferd voor allen die lager staan dan hij.

Zoals de hiërarchieën in het heelal in feite oneindig in aantal zijn, zo is dat ook het geval voor de wonderlijke wezens of stille wachters, want ieder van hen is dat alleen voor de reeks levens in zijn hiërarchie. Er is een wonderlijk wezen dat het hoogste spirituele hoofd is, de stille wachter, voor de broederschap van mededogen. Er is er een voor onze bol, die in dit geval dezelfde is als de hiërarch van de broederschap van mededogen. Er is er ook een voor onze planeetketen, en een voor elk van haar bollen; evenzo is er een voor ons zonnestelsel, die de zon als woonplaats heeft, en een voor ons eigen thuisheelal, en zo steeds verder.

Elk van deze stille wachters is de bron, de ouder van een hiërarchie van de boeddha's van mededogen. Zij zijn in werkelijkheid de oorsprong van die majestueuze, samenhangende werkingen in het heelal

die het nooit laten afweten, en die we natuurwetten noemen. Het is de werking van hun wil en bewustzijn die zich op die manier openbaart, en daarom zegt men dat ze in een eeuwigdurende strijd zijn gewikkeld – een menselijke manier van voorstellen – met de krachten van de zuivere materie, met de Mā-mo. Dit is een algemene term die slaat op de duistere en sinistere geesten en werkingen van de natuur; en deze werkingen zijn slechts de verrichtingen van menigten monaden van het kosmische leven, die langzaam omhoogklimmen maar die nog in de diepe spirituele slaap van het stoffelijke bestaan zijn gedompeld. De strijd van deze stille wachters bestaat uit het ordelijk laten verlopen van de levenswetten zodat alles goed gaat en het licht niet uitdooft in het heelal.

Volgens dezelfde regel van zich herhalende werkingen in de natuur is er een stille wachter voor ieder mens, zijn eigen innerlijke god – de boeddha in hem – die de kern is van zijn wezen, de oorsprong van de fundamentele wet of het fundamentele bewustzijn van zijn hiërarchische structuur. En er is een stille wachter voor ieder atoom. Omdat de hele structuur van de kosmos berust op overeenkomsten en herhalingen, zijn er nergens absoluten en is alles strikt betrekkelijk ten opzichte van al het andere. Het goddelijke van de ene hiërarchie is in feite de grofste stof voor een veel hogere hiërarchie. Maar binnen de ene zowel als de andere zijn de regels van herhaling zeer strikt, want de natuur kent maar één algemene en *overal herhaalde* werkwijze.

Het is duidelijk dat er vele graden van stille wachters zijn. Die voor onze bol D van de aardketen, bijvoorbeeld, is nog menselijk, want hoewel hij de verst gevorderde is van de mensheid, is hij nog niet vanuit het menselijke tot het goddelijke stadium geëvolueerd. Er zijn planeetgeesten, stille wachters, die een rang hebben tussen goden en mensen in. Er zijn stille wachters onder de goden en sommigen daarvan manifesteren zich als zonnen – niet alleen als het hart van een zon, de god achter de stralende ster die zijn kleed is, maar in zekere zin ook als dat kleed, zoals een mens niet alleen de geest en de ziel van zichzelf is, maar ook zijn voertuig; hij is dus een fysiek, psychisch, spiritueel, en goddelijk mens.

Ook is het waar dat een hogere stille wachter aan het hoofd staat van lagere stille wachters die hij leidt, zoals de stille wachter van onze bol, die een menselijke halfgod is maar toch een mens, de beschermer is van onze mensheid. Ons individuele bewustzijn is geworteld in dit wezen, zoals de verschillende uitlopers van de waringin oorspronkelijk voort-

kwamen uit de ouder-stam, die nu met zijn kinderen leeft als zijn gelijke, zij het als eerste onder gelijken. De eeuwig-levende menselijke waringin waarop HPB zinspeelt, is niet een geïncarneerd mens. In feite is hij de mahāchohan* van deze aarde, een wezen dat in lang vervlogen eeuwen, in vroegere manvantara's, een mens was. Hij is de verhevenste van de boeddha's van mededogen, de hoogste gids en leraar van de hiërarchie van de Groten in deze tijd, het kanaal waardoor verheven inspiratie en leven stromen die van de stille wachter van de mensheid uitgaan.

Het hogere zelf van ieder van ons is een altijd levende menselijke waringin, de bron van een menigte menselijke zielen die als takken zijn uitgezonden en die zelf weer wortel schieten in de stoffelijke wereld; en deze menselijke zielen groeien op hun beurt door een eeuwenlange evolutie uit tot spirituele waringins, die alle weer nieuwe wortels uitsturen, nieuwe takken, maar die allemaal afkomstig zijn van de ouderboom. Daarom kan deze eeuwig-levende menselijke waringin het ouder-hart van de mahātma's worden genoemd.

Wanneer we dit hiërarchische wonderlijke wezen ons hoogste zelf noemen, onze paramātman, bedoelen we dat het het eerste of oorspronkelijke zaadje is waaruit wij als samengestelde wezens groeien en ons ontwikkelen. Spiritueel ontspringen wij daaraan. In één opzicht kunnen we het ook zien als een bundel goddelijk licht dat zich in een manvantara in talloze monaden en monadische stralen verdeelt en dat, wanneer de pralaya komt, zich weer terugtrekt, in zichzelf wordt teruggetrokken, verrijkt en veredeld door de ervaring die zijn ontelbare menigten van gemanifesteerde monaden en monadische stralen individueel hebben opgedaan. De talloze verschillende bewustzijnen nemen

---

*Een chohan, een mahāchohan, een dhyāni-chohan is noodzakelijkerwijs een mens, of is een mens geweest, hetzij op deze aarde of in een vroeger manvantara. Het is echter niet juist om over de mahāchohan te spreken alsof hij in een ver in het verleden liggend manvantara een goddelijk wezen was dat naar de aarde kwam om de mensheid te helpen, want hij is door het menselijke stadium gegaan als een evoluerend wezen, en is nog menselijk. Wij gaan nu door lagere graden van het menselijke stadium. In verre toekomstige eonen, maar nog vóór deze planeetketen haar manvantarische einde heeft bereikt, zullen ook wij, als een menselijke menigte, dhyānichohans zijn geworden; en daarvóór zullen we het verheven stadium bereiken waarin de mahāchohan zich nu bevindt. Het woord mahāchohan is een titel, evenals boeddha of christus. Er zijn grote mahāchohans, maar ook lagere, maar degene over wie we hier spreken is de hoogste chef, de heer en leraar van de broederschap van adepten, en via hen van ons.

toe in kracht en luister en zelfkennis door middel van de levens die zij hebben geleid binnen het leven van het grotere wezen.

Sommigen spreken over onze innerlijke god alsof dat het goddelijke eindpunt van ons is. Toch is zijn bewustzijnsgebied nog maar het begin van andere nog goddelijker gebieden die steeds dieper en dieper reiken in de schoot van de oneindigheid, want de levensladder strekt zich eindeloos uit.

Laat ik proberen dit te illustreren: in toekomstige eeuwen, wanneer het spirituele zelf van een mens een zonnegod is geworden, zal hij een stille wachter zijn van dat zonnestelsel – zijn top, zijn hoofd, hart en verstand – die heerst over alle wezens die zich overal in dat zonnestelsel bevinden. Zij zullen allen zijn kinderen zijn; nu zijn ze levensatomen in zijn fysieke lichaam en natuurlijk ook in zijn liṅgaśarīra, kāmarūpa, manas en in zijn spirituele deel. Als individu heeft hij niets meer te leren in dat Ei van Brahmā dat hij dan zelf is, maar veel verder ontwikkeld. Met andere woorden, alle wezens waaruit hij nu is samengesteld, die hem helpen zich op al zijn gebieden te manifesteren, zullen zelf tot velerlei entiteiten zijn uitgegroeid: atomen, planten, dieren, mensen, halfgoden, enz. – noem ze engelen, aartsengelen, machten, vorsten, want de naam doet er niet veel toe. Hij is dan zelf de stille wachter, die ontelbare eonen lang schittert in zijn zonnepracht, die niets meer leert in de wereld die dan zijn lichaam is, de vorm waarin hij zich uitdrukt – en leeft ter wille van de levens die uit hem zijn voortgekomen zoals vonken uit een centraal vuur. Natuurlijk leert hij wel in zijn nog hogere delen, op de hogere gebieden die daarmee overeenkomen, maar de helft van zijn aandacht, van zijn leven, zijn intelligentie en mogelijkheden tot individuele groei als een god, zal gewijd zijn aan de menigte lagere elementen die zijn wezen samenstellen. Hij kan en wil geen stap vooruit doen en geen enkel levensatoom achterlaten op het lange, lange evolutiepad, want dat zou onmogelijk zijn. Dit is voor een deel karma en voor een deel zuiver mededogen. Het is de verheven bestemming van ons allen.

Laten we nog een voorbeeld geven: de stille wachter van onze planeetketen. Toen ons zonnestelsel begon, was onze planeetketen een van de 'zonen van God' – de god was Vader Zon, en de zonen waren de godheden in en om hem heen – en het hoogste wezen van onze keten, de verst gevorderde planeetgeest van die planeetketen zoals die in het voorafgaande zonnemanvantara was, belichaamt zich nu als de

leider, de coryfee van onze huidige keten. Bovendien is die ene planeetgeest in al de vele wederbelichamingen van onze planeetketen gedurende het zonnemanvantara onze stille wachter. Hij moet als het ware de zware last van de hele planeetketen met zich meedragen, die als een samengesteld halssieraad aan hem hangt, maar hij zal zich geen moment willen bevrijden van die veelsoortige menigte waaruit die keten bestaat, en waartoe ook wij behoren.

Een derde voorbeeld, op het menselijke gebied, is de hoogste triade van de menselijke constitutie, ātma-buddhi-manas – noem het de christusmonade of innerlijke boeddha, als u wilt – zijn eigen individuele stille wachter. Dat is hijzelf en toch ook niet. In deze gedachte ligt de ware betekenis van een stille wachter: het alleenlevende spirituele wezen dat niet op zichzelf hoger zal gaan en dat, als uit een bron, steeds weer iedere nieuwe wederbelichaming van de mens, als menselijke ziel, voortbrengt. Dit gebeurt door middel van de straal uit deze stille wachter in de mens.

In de woorden van de pythagoreeërs: de hoogste triade woont in 'stilte en duisternis' en is in feite de wortel van ons wezen. Voor ons is het stilte en duisternis, maar in werkelijkheid is ons menselijk leven de duisternis. In haar eigen wezen is deze hoogste triade hemels licht, onuitsprekelijke heerlijkheid, en haar stilte is alleen stilte voor ons omdat onze oren niet zijn geoefend om te horen wat daar plaatsheeft.

Nog een voorbeeld van een menselijke stille wachter is het spirituele hoofd van alle adepten die ooit op deze bol hebben geleefd, die er nu leven, of er in de toekomst zullen leven: degene die zij allen als hun spirituele vader erkennen, een mens en toch een halfgod, omdat hij een god is, belichaamd in een hoogontwikkelde menselijke ziel. Hij is een werkelijk belichaamd wezen, hoewel HIJ niet noodzakelijk een lichaam van vlees heeft. Hij kan mogelijk belichaamd zijn als een nirmāṇakāya; een nirmāṇakāya is een volledig mens zonder de lagere grove triade. Dit wezen, de stille wachter van onze bol en zijn mensheid, bevindt zich op aarde.

Dit wonderlijke wezen is de hiërarchische broederschap van adepten van onze planeetketen, die in de vierde ronde op onze bol begon, ongeveer in het midden van de periode van het derde wortelras – wat het tijdperk was waarin de mensheid zelfbewust begon te worden en gereed om het licht te ontvangen. De afdaling van dit wezen van een hoog gebied, van bol A via de bollen B en C, was veeleer een projectie

van energie dan een afdaling van een belichaamde entiteit. Het was een bezoek aan onze onderwereld*, ondernomen met het doel de wezens die in de 'schaduwen' ervan leven te helpen.

Dit wonderlijke wezen is een dhyāni-boeddha. Ontelbare stralen als van een zon gaan van hem uit als delen van zijn levensessentie, en deze veelheid van kind-stralen zijn menselijke ego's. Evenals de waringin stuurt dit wonderlijke wezen spirituele ranken uit die reiken tot in het substantiële weefsel van het heelal waarin hij leeft, en die daar wortel schieten; en omdat ze van hem de levensessentie ontvangen worden ze zelf waringins die op hun beurt opgroeien. Met andere woorden, ze komen tot volledige evolutionaire ontwikkeling, spirituele, verstandelijke en psychische volwassenheid, en zenden dan andere nieuwe ranken 'omlaag', die wortel schieten en zo nieuwe stammen opbouwen, enz.

Een van de mooiste leringen van de theosofie is dat dit wonderlijke wezen uit een 'hoog gebied' tot ons kwam als bezoeker, leeft in wat voor hem de onderwereld is, en enige tijd onder ons leeft als de belangrijkste meestergeest van de mensheid – een wezen dat tegelijk één en velen is – een mysterie.

---

*Onderwereld is een technische term die doelt op elke wereld die lager is dan die waarin het hogere wezen leeft. Er is niet één absolute onderwereld – zelfs bol A is een onderwereld voor een hogere bol.

De drie gewaden

In de zevenvoudige constitutie van ieder gemanifesteerd wezen, niet alleen van de mens maar ook van de goden, zijn 'drie gewaden', in het esoterisch boeddhisme bekend als de trikāya, namelijk de dharmakāya, de sambhogakāya en de nirmāṇakāya. Deze gewaden worden echter alleen *zelfbewust* actief en werkzaam bij meer gevorderde mensen (of daaraan gelijkwaardige wezens).

In ieder wezen heeft deze drieledige essentie een gemeenschappelijke identieke oorsprong, en deze bron is het wonderlijke wezen dat tegelijk 'één en velen' is, dat zich in de hele hiërarchie manifesteert in een reeks wezens die uit hemzelf voortkomen, en dat daarom vanaf het begin van het grote kosmische manvantara tot het einde daarvan als een individu en als een verzameling bestaat en functioneert in de dharmakāya-, sambhogakāya- en nirmāṇakāya-toestanden.

Het hoogste aspect of de hoogste sub-entiteit van het wonderlijke wezen is de eerste logos of oorspronkelijke geest, die ādi-boeddha wordt genoemd, want ādi betekent begin of oorsprong. Deze ādi-boeddha bevindt zich in de dharmakāya-toestand: die van zuiver bewustzijn, zuivere gelukzaligheid, zuivere intelligentie, bevrijd van alle persoonlijke gedachten, het is dat spirituele lichaam of die spirituele toestand van een wezen waarin het besef een ziel en een ego te zijn is verdwenen en opgegaan in het universele of hiërarchische. Het tweede aspect van het wonderlijke wezen wordt de dhyāni-boeddha genoemd, en heeft als voertuig de sambhogakāya, wat participatielichaam betekent, omdat de boeddha in de sambhogakāya-toestand zijn bewustzijn als individu, zijn egoïteit, nog behoudt. Het derde aspect of de derde sub-entiteit is de mānushya-boeddha, wat menselijke boeddha betekent, zo genoemd omdat hij is geboren in een menselijk lichaam voor meedogend werk onder de mensen; als hij dat wil of als dat nodig is, leeft en werkt hij in de nirmāṇakāya, waarover een prachtige leer bestaat. In één opzicht is het het hoogste van de drie aspecten omdat incarnatie in het menselijk bestaan een geweldige, vrijwillige zelfopoffering betekent. Via de lijn van de dhyāni- en mānushya-boeddha's wordt de wijsheidsleer van de eeuwen op mystieke wijze naar de mensheid overgebracht

door hun vertegenwoordigers op aarde, de broederschap van adepten. Zij vormen het spiritueel-psychische aspect van het wonderlijke wezen en zijn de hiërarchie van mededogen, die door de Grieken de Gouden Keten van Hermes wordt genoemd.

In zulke edele mensen als de mahātma's – hoewel in mindere mate dan in de diverse graden van bodhisattva's en boeddha's – zijn deze drie gewaden niet alleen zelfbewust werkzaam, maar deze verheven mensen kunnen als ze dat willen hun bewustzijnscentrum bijna volledig van het ene naar het andere gewaad verplaatsen.

Wanneer het zelfbewuste ego verkiest zijn bewustzijn in de dharmakāya te concentreren en als deze keuze *definitief* is gemaakt, is zijn nirvāṇa onherroepelijk, want vanaf dat moment worden de lagere delen van de constitutie afgelegd en verheft de boeddha-adept zich tot de nirvāṇa-toestand, waarin hij eeuwenlang verblijft – tot het einde van het kosmische manvantara. Zo bereiken de boeddha's van mededogen de dharmakāya-toestand, wat hun het recht geeft nirvāṇa in te gaan; maar ze verzaken het en enkelen van hen blijven in de sambhogakāya, hoewel velen de nirmāṇakāya verkiezen. De pratyekaboeddha's daarentegen streven er weloverwogen naar 'de luister van de dharmakāya te bereiken' en daarin te blijven tot het volgende kosmische manvantara begint, verzonken in een zelfzuchtige, spirituele gelukzaligheid en afzondering.

De sambhogakāya is het middelste gewaad en is de toestand van die grootse wezens die om verschillende karmische redenen tot op zekere hoogte deelhebben aan de wijsheid en onuitsprekelijke gelukzaligheid van de dharmakāya en toch door karmische banden van sympathie verbonden blijven met de talloze lijdende wezens die achter hen aankomen, en zij functioneren dus in zekere mate eveneens in de nirmāṇakāya.

Die wezens die zelfbewust in de nirmāṇakāya zijn gaan functioneren, kiezen dit gewaad om in contact te blijven met de mensheid, want de nirmāṇakāya-toestand stelt hen in staat een voortdurende invloed van een hoog spiritueel en intellectueel gehalte uit te oefenen op menselijke zaken, en ook om rechtstreekse hulp te bieden wanneer karma dat toelaat.

De bodhisattva's kiezen onveranderlijk het nirmāṇakāya-kleed wanneer hun inwijdingsrang dit toelaat, hoewel enkelen van hen het om karmische redenen, waarover zij ondanks hun grote wijsheid en wilskracht geen macht hebben, noodzakelijk vinden het sambhogakāya-kleed aan te nemen. Wanneer de karmische oorzaken zijn uitgewerkt,

reïncarneren ze en nemen het nirmāṇakāya-gewaad later aan, of ze nemen het onmiddellijk aan.

Ik kan eraan toevoegen dat de drie gewaden in verband kunnen worden gebracht met de drie dhātu's van het boeddhisme, en deze dhātu's zijn respectievelijk de spirituele gebieden, de tussenliggende of hogere gemanifesteerde werelden, en de lagere kosmische subgebieden waarop wij mensen op dit ogenblik leven. De dharmakāya behoort dus tot de arūpadhātu, de sambhogakāya tot de rūpadhātu, en de nirmāṇakāya tot de kāmadhātu.

Deze drie gewaden komen ook overeen met de drie delen van de menselijke constitutie – in het westen ruwweg geest, ziel en lichaam genoemd – die de adept of ingewijde bij zeldzame gelegenheden, wanneer dat nodig is, van elkaar kan scheiden zonder zichzelf te doden. De dharmakāya komt dan overeen met de hoogste triade ātma-buddhi-manas (of beter gezegd het hogere manas); de sambhogakāya met het hogere manas samen met kāma en de hogere gebieden van prāṇa; en de nirmāṇakāya met manas-kāma-prāṇa en het astrale kleed dat deze drie vanuit zichzelf emaneren. Omdat de nirmāṇakāya in de astrale werelden leeft, heeft hij natuurlijk een 'astraal lichaam' nodig dat overeenkomt met het gebied waarop hij werkzaam is. Verder functioneren natuurlijk zijn hogere manas en buddhi in hem, hoewel zijn zelfbewuste werkterrein manas-kāma-prāṇa is, net zoals het zelfbewustzijn van de mens nu grotendeels in het kāma-manas en de lagere beginselen is geconcentreerd, terwijl toch ook de hogere beginselen in hem min of meer actief zijn.

Men moet bedenken dat al zulke uitspraken slechts gedachtesteuntjes zijn, en daarom moeten we, wat deze overeenkomsten betreft, ons denken niet blijvend met één bepaalde zienswijze verbinden. In feite omvat de nirmāṇakāya alles, behalve de laagste triade, dat wil zeggen, het lichaam, de fysiek-astrale prāṇa's en het liṅgaśarīra. Hij omvat ook nog de sambhogakāya en de dharmakāya, maar het bewustzijnscentrum is tijdelijk geconcentreerd in het nirmāṇakāya-aspect van het bewustzijn zelf.

Het is zelfs voor een adept niet mogelijk tegelijkertijd volledig zelfbewust te functioneren in alle drie de gewaden, maar hij kan wel kiezen in welk hij tijdelijk wil werken. Welk gewaad hij op een gegeven ogenblik ook kiest om in te werken, de ātmische bewustzijnsstroom werkt altijd door hem heen. Vandaar dat een dergelijke scheiding, of tijdelijke

concentratie van het zelfbewustzijn in een van de gewaden, niet betekent dat het uitgekozen gewaad wordt gescheiden van de rest van de constitutie, want zo'n breuk zou het uiteenvallen van de hele constitutie tot gevolg hebben en de volledige dood van de adept betekenen.

De leer over de trikāya is een van de verhevenste van het hele terrein van het occultisme. Om deze levende drieledige buddhische essentie in de constitutie van ieder mens tot zelfbewuste activiteit te brengen, geven de meesters van wijsheid en mededogen, wanneer ze op de drempel van nirvāṇa staan, deze verheven toestand op en keren ze terug om de mens te leiden en te onderrichten.

De menigte dhyāni-chohans

De waarheden die aan de mens zijn onthuld door de 'planeetgeesten' (de hoogste kumāra's, zij die in *dit* mahāmanvantara niet meer in het heelal incarneren), die alleen als avatāra's op aarde verschijnen aan het begin van ieder nieuw mensenras en wanneer de twee einden van de kleine en de grote cyclus samenvallen – werden in de loop van de tijd, toen de mens meer verdierlijkte, uit zijn geheugen weggewist. Maar al blijven deze leraren niet langer onder de mensen dan nodig is om de eeuwige waarheden die ze onderwijzen op de plastische geest van de kind-mensheid af te drukken, hun geest blijft in de mensheid leven, zij het latent. En de volledige kennis van deze oorspronkelijke openbaring is altijd bewaard gebleven bij enkele uitverkorenen, en is vanaf die tijd tot heden van de ene generatie van adepten aan de volgende doorgegeven. Zoals de leraren zeggen in de *Occult Primer*: 'Dit gebeurt om er zeker van te zijn dat zij (de eeuwige waarheden) niet volkomen verloren gaan of in latere eeuwen door de toekomstige generaties worden vergeten.' . . . De taak van de planeetgeest is slechts om de *grondtoon* van de waarheid aan te slaan. Heeft hij er eenmaal voor gezorgd dat de trilling daarvan ononderbroken haar weg kan voortzetten door de opeenvolgende rassen tot het einde van de cyclus, dan verdwijnt hij van onze aarde tot het volgende planetaire manvantara. De opdracht van elke leraar van esoterische waarheden, of hij bovenaan of aan de voet van de ladder van kennis staat, is precies dezelfde: zo boven, zo beneden.

– HPB, *ES Instructions* 3; *CW* 12:600-1

Er zijn in ons zonnestelsel twaalf klassen van spirituele wezens, hoewel er vaak over tien wordt gesproken; over drie wordt gezegd dat ze in de stilte verblijven, en over zeven dat ze gemanifesteerd zijn. Zoals HPB schreef in *De Geheime Leer* (2:84-5):

Het occultisme verdeelt de 'scheppers' in twaalf klassen, waarvan er vier *bevrijding* tot het einde van de 'grote eeuw' hebben bereikt; de vijfde is gereed deze te bereiken, maar blijft nog actief op de verstandelijke gebieden, terwijl er nog zeven rechtstreeks onder de karmische wet vallen. Deze laatste werken op de door mensen bewoonde bollen van onze keten.

De hoogste vier van de twaalf klassen van monadische of spirituele

entiteiten zijn de hoogste klassen van de goden. De vijfde klasse bestaat uit entiteiten die op de drempel van het goddelijke staan en als quasi-goddelijk kunnen worden beschouwd; dat zijn de verschillende graden van hogere boeddha's, hetzij boeddha's van mededogen of zelfs de hoogste pratyekaboeddha's. Het zijn verheven geesten, vrij geworden dhyāni-chohans, boven de zeven lagere graden van gemanifesteerde wezens. Deze vijfde klasse vormt gezamenlijk de schakel waarmee het gehele lagere zevenvoudige gemanifesteerde heelal als een sieraad aan de goddelijke gebieden hangt. Omdat de top van de ene hiërarchie overgaat in het laagste gebied van de daarboven liggende, moeten er schakels tussen zijn, verbindingen, hiërarchieën van wezens die als tussenschakel dienen. Het is deze vijfde klasse van verheven wezens die ons rechtstreeks met de goden verbindt. Hun plaats in de natuur is in feite het gebied van de stille wachter.

De overige zeven klassen van monaden of kosmische geesten – dhyāni-chohans in vele rangen en graden – worden gewoonlijk in twee groepen verdeeld: drie hogere en vier lagere. Over die van de drie hogere van deze zevenvoudige menigte van spirituele wezens spreekt men als de dhyāni-boeddha's, en zij vormen de hiërarchie van mededogen. Zij zijn de intelligenties die de bouwers, dat wil zeggen de dhyāni-chohans van de vier lagere klassen, aan het werk zetten. Het geheel van alle evolutieprocessen binnen onze kosmos bestaat uit de op elkaar inwerkende energiesubstanties van deze twee lijnen. Deze twee lijnen moeten niet worden verward. De dhyāni-boeddha's zijn de architecten, de opzichters die het patroon verschaffen, de plannen maken, en hun werk wordt uitgevoerd door de lagere graden van dhyāni-chohans, die de bouwers worden genoemd, die de scheppende impuls ontvangen van de wezens van de lichtende boog en die tot uitvoering brengen. De bouwers werken niet alleen in de uiterlijke of stoffelijke kosmos, maar vormen deze ook werkelijk en zijn (in één opzicht) de lagere beginselen van de dhyāni-boeddha's die de innerlijke kosmos samenstellen. Elk van deze twee lijnen is zevenvoudig; er zijn zeven klassen van dhyāni-boeddha's en zeven klassen van lagere graden van dhyāni-chohans.

De top van elke hiërarchie is haar zaad, haar wortel, het voortbrengende levenscentrum waaraan de hiërarchie hangt zoals een vrucht aan een tak van de levensboom. Deze regel heerst overal in het heelal, en daarom is de oorsprong en de levensbron van alle dhyāni-boeddha's de top van die speciale hiërarchie waartoe ze behoren. Het is deze top van

een hiërarchie die we soms 'Hij die in stilte waakt' noemen: een zegswijze die overeenkomt met de uitdrukking 'heren van meditatie', d.w.z. dhyāni-chohans.* Dit betekent niet dat deze verheven spirituele wezens hun tijd aan niets anders besteden dan aan mediteren, in de menselijke betekenis van het woord. Ze worden aangeduid als 'heren van meditatie' omdat de menselijke geest ze in mystieke zin zo opvat. In werkelijkheid verkeren ze op hun eigen gebied in een toestand van hoge spirituele activiteit en zijn ze in het grootse kosmische werk medewerkers van de hogere goden. Een andere reden dat ze zo worden genoemd, is dat wij de dhyāni-chohan in het hart van ieder van ons, onze eigen innerlijke god, zien als een entiteit die door de eeuwen heen in stilte mediteert en wacht op de tijd dat deze innerlijke boeddha, deze immanente christos, onze worstelende menselijke ziel zal kunnen verheffen tot zijn eigen spirituele toestand van macht en wijsheid.

Als sommige wezens die op de elektronen van de atomen van ons lichaam leven zouden nadenken over het menselijke bewustzijn, dat de bron van hun bestaan en levenskracht is, dan zouden deze oneindig kleine denkende wezens ons ongetwijfeld als heren van meditatie beschouwen. Ons menselijke leven speelt zich af op een veel langzamer schaal, veel majestueuzer dan hun jachtige bestaan, en daarom zou de duur van één enkele menselijke gedachte, die ons zo kort toeschijnt, voor hen een toestand van bewustzijn van enorme tijdsduur zijn. Op dezelfde manier kunnen wij mensen die, vergeleken met de majestueuze tijdsperioden van goddelijke entiteiten, ons eigen jachtige leventje leiden, ons hen slechts voorstellen als verzonken in een toestand van diep spiritueel bewustzijn, waarvan elke fase of gedachte voor ons eeuwenlang schijnt te duren. En nog hoger dan deze verheven wezens zijn er andere reeksen entiteiten die nog verhevener zijn.

Een volledig ontwikkelde dhyāni-chohan was eonen en eonen geleden, in andere zonnemanvantara's, een levensatoom; en elk van de grote aantallen levensatomen die onze hele constitutie vormen op al haar gebieden en in al haar beginselen, is in zijn uiterlijke zelf een dhyāni-chohan-in-wording, en in de diepste kern van zijn wezen een volledig ontwikkelde dhyāni-chohan – hoewel nog niet tot uitdrukking gebracht. De mens is dus niet slechts *één* essentie die al een dhyāni-chohan is, maar ook een veelheid, een groot en bijna oneindig aantal

*Vgl. *Beginselen van de Esoterische Filosofie*, hfst. 29 en 40.

onontwikkelde dhyāni-chohans. Zelfs zijn menselijke ziel is op weg om het dhyāni-chohanschap tot ontwikkeling te brengen.

De menselijke levensgolf zal aan het einde van de zevende ronde van onze planeetketen een menigte dhyāni-chohans zijn geworden, een ras van goden, gereed om hun tocht te beginnen in de innerlijke ruimten van de Ruimte. De mens zal zich hebben ontwikkeld tot een zelfbewuste god, nog niet 'God' of de top van de hiërarchie waartoe hij volgens karmische afkomst behoort, maar *een* god. Hij zal een planeetgeest zijn geworden, een dhyāni-chohan, één uit die verbazingwekkende klasse van spirituele wezens die de volmaakt geworden mensen uit vroegere manvantara's zijn. Toen we in dit manvantara voor het eerst deze pelgrimstocht begonnen, waren het deze dhyāni-chohans, onze eigen spirituele heren, die het pad voor ons openlegden, die onze onzekere stappen begeleidden toen we mensen werden, incarnaties van ons hogere zelf. Toen we *zelf* bewust werden, begonnen we onszelf te leiden en bewust met hen mee te werken overeenkomstig onze evolutie.

De agnishvātta's* of zonne-lha's vormen een andere klasse van deze chohans. De agnishvātta-pitri's behoren tot de hogere triade van de gemanifesteerde zeven die rechtstreeks in en door de mens werken. En juist omdat we nauw met deze zonnehiërarchie zijn verbonden, in feite ertoe behoren, hebben we deze psychische, verstandelijke en spirituele verbindingsschakels met de zonnegodheid, Vader Zon.

We zijn in onze hogere delen inderdaad Zonen van de Zon of zonnepitri's. Nauwkeuriger gezegd, we zullen dat worden – een volledig ontwikkelde Zoon van de Zon die nu elk van ons overschaduwt – wanneer de agnishvātta-energie het spirituele wonder in ons zal hebben volbracht, ons tot zijn eigen niveau zal hebben opgetild. Ieder mens is de tempel van een straal van de zonneglorie, en hier doelen we niet

---

**Agnishvātta* is een samengesteld Sanskrietwoord: *agni* vuur, en *svad*, proeven of verzachten; het betekent dus zij die hebben geproefd van of zijn beproefd door het vuur – het vuur van lijden en pijn in het stoffelijke bestaan die grote kracht en karaktersterkte voortbrengen, met andere woorden – spiritualiteit. Dit woord 'proeven' heeft ook de betekenis van 'één worden met'. Dus, van het vuur proeven betekent er één mee worden: het vuurgedeelte van de natuur van een mens is dat deel waarin de monadische essentie zich op dat moment rond een egoïsch centrum manifesteert. Gezien vanuit het standpunt van het occultisme betekent de term agnishvātta een entiteit die door evolutie in essentie één is geworden met het etherische vuur van de geest. De agnishvātta-pitri's zijn onze zonnevoorouders in tegenstelling tot de barhishads, onze maanvoorouders.

alleen op de fysieke zon maar op het aurische ei van de innerlijke zon, die een inwonende godheid is die aan de gemanifesteerde zon het licht en het leven schenkt die hij door zijn hele rijk verspreidt.

De meeste Egyptische koningen, zoals blijkt uit de cartouches van velen van hen, droegen als een van hun titels de waardigheid van Zoon van de Zon. In de eerste dagen van Egypte, toen dit een werkelijke koninklijke groet was, betekende het dat de innerlijke constitutie van de mens door inwijding in de vierde graad feitelijk buiten de sfeer van de aarde trad en door de planetaire ruimten reisde, tot hij door de poorten van de zon was gegaan en spiritueel gesproken in contact was gekomen met de heer en schenker van leven van het zonnestelsel.

Er waren nog meer landen die de oude riten volgden en in ere hielden en daardoor ook de titels; en heel vaak zien we in hun oudere literatuur en soms in hun modernere geschriften dat diezelfde inwijdingsuitdrukking, Zoon van de Zon, wordt gebruikt. De oude Egyptische koningen en de mystici van alle volkeren die dit prachtige ritueel ondergingen, bewandelden dat pad en keerden terug als ware redders van hun medemensen.

De mānasaputra's* zijn eveneens dhyāni-chohans. Er zijn zeven klassen van deze mānasaputra's, zoals er ook zeven klassen van agnishvātta's zijn. In feite zijn de agnishvātta-energie en de mānasaputra-energie twee aspecten van dezelfde kosmische wezens. De incarnatie of het intreden van deze mānasaputra's in de mentaal nog onontwaakte mensheid van het midden en het einde van het derde wortelras 'van deze vierde bol tijdens zijn huidige vierde ronde, voltrok zich in zeven fasen, overeenkomstig de zeven klassen van de mānasaputra's. Het duurde eeuwen voordat de hele mensheid van dat tijdperk zelfbewust werd. De hoogste klasse van de mānasaputra's incarneerde het eerst, zodat de menselijke voertuigen waarin ze zich belichaamden niet alleen de eerste waren die zelfbewust werden, maar ook de edelste mensen uit dat verre tijdperk; en de minst gevorderde mānasaputra's traden de laagste menselijke voertuigen binnen, die ook de laatste waren die zelfbewust werden.

Het intreden van de mānasaputra's in de toen nog niet zelfbewuste voertuigen was een karmische daad, en kwam in de geschiedenis van

**Mānasaputra* is een samengesteld woord: *mānasa*, mentaal, van het woord *manas*, denkvermogen, en *putra*, kind – nakomeling van de kosmische mahat of intelligentie; deze laatste is altijd beschreven als het vuur van het spirituele bewustzijn.

de mensheid overeen met de intrede van het verstand in een kind van nu. Het ene heeft betrekking op de mensheid, het andere is individueel, maar de regel is dezelfde. Deze gebeurtenis vond plaats toen het denken, het vermogen om te begrijpen, zich had ontplooid. Of, zoals het in *De Geheime Leer* wordt geformuleerd, de mānasaputra's daalden neer en onderwezen; ze kwamen uit de hogere en onzichtbare rijken en incarneerden in de toen nog redeloze hersenen, en daarna waren de mensen zelfbewuste, denkende, intelligente wezens. Zoals een baby in zijn eerste jaren strikt genomen niet menselijk is, in de zin dat het denkvermogen, het reïncarnerende ego, zijn vermogens nog niet manifesteert, zo was ook de toestand van de menselijke levensstroom vóór het punt halverwege het derde wortelras: de menselijke voertuigen waren er, maar het denkvermogen sliep.

Deze mānasaputrische entiteiten stonden niet volledig buiten de wezens waarin zij hun goddelijke vuur van intelligentie stortten. De tijd was namelijk aangebroken in de eeuwenlange cyclus van de pelgrimstocht, dat hun lagere psychische en fysieke gestel zich door evolutie had ontwikkeld tot dat punt waarop hun hogere deel zich zelfs op dit fysieke gebied kon manifesteren en van de toen nog dromerige en quasibewuste entiteiten zelfbewuste mensen kon maken.

Niettemin kwamen deze mānasaputra's, onze eigen hogere ego's, uit andere sferen. Deze twee uitspraken zijn volkomen verenigbaar, want de essentie van een mens is in geen geval gebonden door de beperkingen van zijn fysieke lichaam. Zijn hogere ego, de mānasaputra, die zelfs nu in hem werkt, leeft in een andere sfeer dan die van zijn hersenen, en is zelf maar een sluier van de nog hogere spirituele delen van de monadische essentie.

Ieder van ons ontleent als mens, als een reïncarnerende mānasaputra, dat deel van zijn constitutie aan de zonnegodheid. En wanneer we door inwijding en door krachtig spiritueel omhoog te streven in zelfbewuste verbinding treden met dit zonnevuur dat in ons hart woont, dan kunnen we met recht de titel Zoon van de Zon voeren.

Omdat alle mānasaputra's en alle agnishvātta-pitri's dhyāni-chohans zijn, zijn ze praktisch identiek. Het verschil is dat bij het agnishvātta-element de nadruk ligt op dat deel van hun aard dat betrekking heeft op het feit dat ze één zijn geworden met, en kanalen zijn geworden voor de manifestatie van het kosmische vuur, het vuur van het spirituele bestaan; bij de mānasaputra ligt de nadruk op het feit dat ze zich hebben

vereenzelvigd of één zijn geworden met dat deel van hun eigen innerlijke kern waarvan het element het vuur van spiritueel bewustzijn is.

Kumāra* is weer een andere naam voor deze goden of kosmische geesten en vormt een derde aspect van dezelfde klasse van wezens. Elke hiërarchie, of het nu een zon, een planeet of de mens zelf betreft, is een verzameling monaden, die alle door onverbrekelijke banden met elkaar zijn verbonden – geen banden van materie of van denken, maar van de essentie van het heelal. Ze zijn innerlijk één, zoals iedere straal die aan Vader Zon ontspringt van dezelfde fundamentele substantie is, en toch verschillen ze als individuen. De monaden zijn kumāra's, zelfs nog hoger dan de agnishvātta's en mānasaputra's. De agnishvātta's of mānasaputra's worden kumāra's genoemd omdat ze, vergeleken met ons, wezens van spirituele zuiverheid zijn. Van deze drie termen is kumāra's de meest algemene en zou ook van toepassing kunnen zijn op andere hiërarchieën van wezens die technisch geen mānasaputra's of agnishvātta's kunnen worden genoemd.

Hoewel deze drie namen op dezelfde klasse van wezens betrekking hebben, heeft elk zijn eigen betekenis. Een onbewuste godsvonk begint zijn evolutie in een mahāmanvantara als een kumāra, een wezen van oorspronkelijke spirituele zuiverheid, nog niet door de stof aangeraakt. Wanneer de evoluerende entiteit een volledig zelfbewuste godheid is geworden, is ze een agnishvātta, want ze is gezuiverd door de werking van de spirituele vuren in haar. Wanneer zo'n agnishvātta de rol speelt van brenger van verstand aan een maanpitri waarin een straal van hem incarneert, dan functioneert hij als een mānasaputra, hoewel hij op zijn eigen gebied een agnishvātta is.

Geen mens kan ten volle mens zijn tenzij hij in zichzelf spirituele, verstandelijke, psychische, vitale, astrale en fysieke elementen bezit, en bovendien door de drie hogere is verbonden met zijn innerlijke god – en zo het tiental vormt. We zijn nu de geëvolueerde maanpitri's. Met andere woorden, wij als menselijke zielen zijn de maanpitri's die zijn geworden wat we nu zijn: behoorlijk ver ontwikkeld sinds de tijd dat we van de maan kwamen.

Van de zeven klassen van maanpitri's zijn de laagste vier de bouwers, de werkers zogezegd; de drie hogere zijn de architecten, de plan-

*Een Sanskrietwoord: *ku*, met moeite, en *māra*, sterfelijk; het idee is dat deze spirituele wezens zo verheven zijn dat ze slechts met moeite door de werelden van stof gaan, d.w.z. sterfelijk worden. Vgl. *Occulte Woordentolk*, blz. 3-5.

nenmakers, de ontwikkelaars van ideeën die door de bouwers worden uitgevoerd. Over deze drie hogere klassen van dhyāni-chohans of maanpitri's kunnen we spreken als, ten eerste, de hoogste boeddha's. De tweede klasse bestaat uit de zonen van het denkvermogen, de mānasaputra's of agnishvātta pitri's – ook maanpitri's omdat ze, hoewel afkomstig van de zon, via de maan komen. De derde klasse kunnen we eenvoudig dhyāni-chohans noemen. Deze drie zijn de spirituele en verstandelijke klassen, terwijl de laagste vier klassen, samengebracht onder de algemene naam barhishad-pitri's, degenen zijn die in de meer stoffelijke rijken werken en automatisch en instinctief de levensplannen uitvoeren die de spirituele klassen in golven van levenskracht op hen hebben afgedrukt.

De avatāra – een spirituele gebeurtenis

De leer over de avatāra's* is een heel mystieke leer. Ze zal ons misschien sterker dan welke andere leer ook doen beseffen hoe wonderbaarlijk de mysteries zijn die schuilgaan achter de sluier van de uiterlijke schijn. Een avatāra is een tijdelijke spirituele gebeurtenis. Hij komt als een verblindend licht uit de hemel in de wereld van de mens, beweegt zich langs het firmament van het menselijke bestaan en verdwijnt dan. In de toekomst zullen er vele avatāra's zijn, zoals er in het verleden velen zijn geweest.

De avatāra is een magisch samenstel, een bijeenbrengen van spirituele, psychische, astrale en fysieke elementen. Evenals bij een gewoon mens, bestaat hij uit drie basiselementen: geest, ziel en lichaam; maar in plaats van een mens te zijn – een reïncarnerend ego met een lang karmisch verleden dat oneindig ver teruggaat en met een lange karmische toekomst vóór zich – is de avatāra een tijdelijke vereniging van deze drie elementen, met als doel een min of meer blijvende, spirituele en verstandelijke verandering onder de mensen tot stand te brengen. Het is een schitterend staaltje van de hoogste witte magie, weloverwogen tot stand gebracht door de meesters van wijsheid en mededogen om de rechtstreekse invloed en kracht van een god in onze menselijke atmosfeer te brengen.

De avatāra heeft geen verleden en geen toekomst omdat hij geen reïncarnerend ego bezit zoals een volledig mens die heeft. De tussennatuur van een avatāra wordt hem geleend door een hoogontwikkeld mens van het boeddha-type. De Heer Gautama de Boeddha was degene die zijn eigen psycho-spirituele voertuig verschafte aan de avatāra Śaṅkarāchārya in India, en ook aan Jezus de Christus. Geen van deze twee had enig vroeger of toekomstig karma in de gewone betekenis van het woord. De avatāra als zodanig is een illusie, een zuivere māyā, en het is duidelijk dat een illusie zich niet kan wederbelichamen. Vreemd genoeg doet deze māyā toch een prachtig werk in de wereld. De god-

---

*Avatāra is een Sanskrietwoord dat 'afdaling' betekent, van *ava*, omlaag, en *trī*, oversteken.

heid is geen māyā, het buddhische element is geen māyā, het lichaam is geen māyā, maar het is de combinatie van deze drie tot een tijdelijke eenheid die de māyā is.

Het volgende fragment geeft een treffend, maar beknopt beeld van het voornaamste kenmerk van de aard en functie van alle avatārische wezens, maar vooral van de upapādaka avatāra's.* Het is ontleend aan de nagelaten papieren van HPB die na haar dood werden uitgegeven als een zogenaamd derde deel van *De Geheime Leer*:

Er is een groot mysterie verbonden aan zulke incarnaties en ze staan buiten en boven de cyclus van de normale wedergeboorten. Wedergeboorten kunnen in drie klassen worden verdeeld: de goddelijke incarnaties, avatāra's genaamd; die van de adepten die nirvāṇa opgeven om de mensheid verder te helpen – de nirmāṇakāya's; en de natuurlijke opeenvolging van wedergeboorten van iedereen – de gewone wet. De avatāra is een verschijning die kan worden betiteld als een bijzondere illusie binnen de natuurlijke illusie die heerst op de gebieden die onder de heerschappij staan van die kracht, māyā; de adept wordt bewust herboren wanneer hij dat wil of verkiest; de eenheden van de grote massa volgen onbewust de grote wet van de tweeledige evolutie.

Wat is een avatāra? want voordat we de term gebruiken, moeten we hem goed begrijpen. Hij is een neerdaling van de gemanifesteerde godheid – hetzij onder de speciale naam van Śiva, Vishṇu of ādi-boeddha – in een illusoire vorm van een individualiteit, een verschijning die voor de mens op dit illu-

*Het is van enig historisch belang dat de aanhangers van één vroegchristelijke sekte door haar tegenstanders docetisten werden genoemd – van een Grieks woord dat verschijning of schijn betekent, omdat ze leerde dat Jezus slechts een 'verschijning' was onder de mensen, wat duidelijk een verwrongen echo was van de oorspronkelijke betekenis van de leer over de avatāra's, toegepast op de upapādaka avatāra's. Deze docetisten gingen echter veel te ver, want ze beweerden dat zelfs het lichaam van Jezus een illusie was en dat hij daarom niet zelf werd gekruisigd, maar dat slechts een 'verschijning' van hem op die manier werd gestraft – een merkwaardige verwarring van feiten en fictie, en een verdraaiing van een esoterische allegorie. Natuurlijk is het waar dat de orthodoxe partij het in deze zaak nog minder bij het rechte eind had dan de docetisten, want die beweerde dat Jezus uit een maagd werd geboren, dat hij een van de personen van de kosmische triade was en, wat even dwaas was, dat een van de personen van hun drie-eenheid nodig was om de mensheid te redden van de gevolgen van de zonde die het ongelukkige menselijke ras moest begaan, omdat het door oneindige wijsheid en voorzienigheid daarvoor was geschapen.

Dit is niet geschreven als een verdediging van de docetisten, of als een instemming met hun opvattingen; het dient alleen om erop te wijzen dat een belangrijke vroegchristelijke sekte de essentiële leer van de upapādaka-avātara's niet helemaal uit het oog had verloren.

soire gebied objectief is, maar dat in werkelijkheid niet is. Die illusoire vorm, die noch verleden noch toekomst heeft, omdat hij noch vroegere incarnaties kende noch wedergeboorten zal hebben, heeft niets met karma te maken, dat daarom geen greep op hem heeft. – *CW* 14:373-4

Een boeddha van mededogen kan in een menselijk lichaam incarneren wanneer hij dat wenst, maar ze doen dit zeer zelden of misschien wel nooit, omdat het spirituele mechanisme van de natuur zo fijn is afgesteld dat ze op bepaalde cyclische tijden in de geschiedenis van de mensheid verschijnen. Niettemin gaat er voortdurend een grote invloed van hen uit, die het menselijk hart doordringt en het menselijk intellect stimuleert – tenminste wanneer de goddelijke bezoeker welkom is. Ze zijn de verheven hoop van het menselijke ras, de inspirators en leraren van de mensheid. Ze zijn de nirmāṇakāya's in hun verschillende stadia; en tot op deze dag verblijft de nirmāṇakāya van hem die we kennen als Gautama op aarde; de grote ingewijden en mahātma's kennen hem; hij onderwijst, inspireert en is de inwijder op de heiligste plek van de aarde, een onbekend gebied in Centraal-Azië dat in de mystieke annalen bekendstaat als Śambhala. Daar vinden de grote inwijdingen plaats. Daar worden de boeddha's geboren en wedergeboren.

Een boeddha is iemand die de sporten van de levensladder één voor één heeft beklommen en die zo het boeddhaschap heeft bereikt; dat betekent dat hij een mens is die spiritueel en verstandelijk volledig is ontwikkeld, en alles heeft volbracht door eigen zelfgeleide inspanningen langs het lange evolutiepad uit een ver verleden. Een avatāra daarentegen is een vlammend spiritueel licht dat aan de horizon van de menselijke geschiedenis verschijnt, een tijdje blijft en dan verdwijnt. Een avatāra komt op bepaalde cyclische tijden, wanneer het kwaad in de wereld welig tiert en de deugdzaamheid in het hart van de mens langzaam verdwijnt; dan vindt er een afdaling of belichaming plaats van een goddelijk wezen dat in de spirituele gebieden gereed is en wacht. Maar om in verbinding te kunnen treden met het levensgebied van de mens is een bijzonder ver ontwikkeld en heilig intermediair voertuig of beginsel nodig dat de goddelijke stroom neertransformeert. Dit intermediair wordt verschaft door een boeddha van mededogen opdat de zich belichamende godheid erdoorheen kan stralen en daardoor deze geleende tussennatuur van de boeddha nog sterker verlicht, die daarna in een menselijk zaad incarneert.

Wanneer de avatāra verdwijnt, valt het lichaam uiteen en keert het

geleende deel naar de boeddha terug; maar om te zeggen dat het 'terugkeert' geeft een verkeerd beeld, want dit suggereert dat het van de boeddha gescheiden was, wat onjuist is. Het *is* de boeddha; maar na de dood van de avatāra beschikt de boeddha weer over al zijn vermogens en verkeert hij niet meer in een toestand waarin hij het edelste deel van zijn psychische gestel heeft uitgeleend. De godheid ontvangt zijn goddelijke straal terug, de projectie van zijn essentie die hij had uitgezonden om een avatāra samen te stellen. Zoals een vlammentong van vuur tevoorschijn springt en zich weer terugtrekt, zo flitst de goddelijke straal terug naar zijn goddelijke bron – en dit gebeurt in een oogwenk, want de werking van de geest is sneller dan het denken.

Upapādaka- en anupapādaka-avatāra's

Er zijn in werkelijkheid twee soorten avatāra's: de upapādaka en de anupapādaka, en het onderscheid tussen deze avatārische 'afdalingen' blijkt uit de Sanskrietwoorden zelf. *Upapādaka* betekent 'die moet volgen langs of overeenkomstig', 'die moet plaatsvinden'. *Anupapādaka* is het tegenovergestelde hiervan – 'die *niet* moet volgen langs', enz., en kan daarom worden vertaald als iemand die niet volgens een opvolgingslijn gaat of komt; het betekent dus niet een boodschapper in een reeks boodschappers die elk de fakkel van het licht aan hun opvolger doorgeven.

De upapādaka-klasse van avatāra's is in het algemeen bijna onbekend, en in de filosofische scholen van India en elders heeft men zelfs nauwelijks een vermoeden van hun bestaan, terwijl de anupapādaka vrij goed wordt begrepen als een 'afdaling' van een deel van een goddelijk wezen in een mens, met als doel een groots en verheven werk in de wereld te volbrengen. De upapādaka's, die vrij zeldzaam zijn in de geschiedenis van de mens, worden zo genoemd omdat ze de svabhāva van het psychische instrument waardoor de avatārische straal werkt, moeten volgen of daardoor moeten verschijnen, zoals een straal helder zonlicht die door een raam van gekleurd glas valt de kleur van het glas moet aannemen. Met andere woorden, hoewel de goddelijke straal zijn eigen svabhāva heeft, ondergaan zijn uitdrukkingsvormen niettemin wijzigingen door de sterke kenmerken en de individualiteit van het psychische gestel van de Boeddha door middel waarvan hij werkt; dus zegt men dat hij upapādaka is.

De anupapādaka-avatāra's zijn veel talrijker, omdat deze klasse alle verschillende manieren omvat waarop een goddelijke straal zich in het menselijke leven manifesteert. De term anupapādaka werd door HPB vrij weergegeven als 'zelfgeboren uit goddelijke essentie', en dit geeft een exacte omschrijving van de aard en soort van deze klasse avatāra's in elke wereld waarin zulke manifestaties zich voordoen.

Als voorbeelden van de anupapādaka-klasse kennen we ten eerste de dhyāni-boeddha's, zelfgeboren uit de schoot van de kosmische intelligentie, en niettemin verschijnen ze door hun eigen ingeboren spirituele

svabhāva en drang. De diverse soorten ware logoi zijn eveneens in zekere zin anupapādaka-avatāra's, en de dhyāni-boeddha's zijn inderdaad stralen van zulke logoi, hoewel deze dhyāni-boeddha's zelf een anupapādaka-aard hebben. Als andere voorbeelden van een enigszins afwijkend type anupapādaka's kunnen we wijzen op die vrij zeldzame gevallen van ongeëvenaarde menselijke spirituele en intellectuele genialiteit, waarin de dhyāni-boeddha van de mens zelf door zijn directe straling het *eigen* psychische orgaan van die mens inspireert en vervult; en misschien zijn de opmerkelijkste typen van deze anupapādaka-avatārische afdalingen de mānushya-boeddha's, zoals Gautama de Boeddha.

Al deze leringen over de avatāra's zijn typisch esoterisch en werden daarom door HPB slechts aangestipt en dan gewoonlijk nog in tamelijk dubbelzinnige woorden en soms zelfs in een taal die, hoewel juist, 'versluiert'. In haar *Theosophical Glossary* (blz. 44) – een postume uitgave die nooit door haarzelf werd gecorrigeerd – verklaart ze dat 'er twee soorten avatāra's zijn: diegenen die uit een vrouw zijn geboren, en de ouderloze, de *anupapādaka*.' De anupapādaka's zijn inderdaad 'ouderloos', want ze zijn goddelijke stralen die ontspringen aan de schoot van de goddelijke monade en in hun diverse afdalingen omlaagstromen om hun werk in de wereld te doen door hun weerspiegelingen of vertegenwoordigers op aarde – dat wil zeggen, hun eigen menselijke voertuig. Veel zeldzamer zijn de gevallen van de upapādaka's die 'uit een vrouw zijn geboren'; en juist hier zit de versluiering, want ieder mens die een anupapādaka-avatāra is, moet wat het fysieke lichaam betreft, natuurlijk door een lichaam werken dat uit een vrouw is geboren.

Waar het hier om gaat is dat de upapādaka-avatāra's werkelijk 'scheppingen' zijn van goddelijke en verheven witte magie. Śaṅkarāchārya was er één, en Jezus eveneens; en alleen deze twee al, met hun sterk verschillende kenmerken, laten zien dat de upapādaka's van elkaar verschillen.

Het brede spectrum van de anupapādaka-klasse omvat al de verschillende individuen die vanuit zichzelf een straal door hun eigen lagere constitutie zenden. Ze omvatten dus het hele scala dat reikt van de dhyāni-boeddha's en logoi omlaag tot die grote mannen en vrouwen die allen *geïnspireerd* worden door hun innerlijke god. Er zijn in de geschiedenis heel veel voorbeelden van avatāra's die anupapādaka zijn, en in de religie en filosofie worden ze vaak genoemd. We kunnen de lange reeks van ware mānushya-boeddha's noemen, waarvan Gautama

er één was. Tsong-kha-pa uit Tibet, die in de veertiende eeuw n.Chr. leefde, was ook een soort lagere anupapādaka-mānushya-boeddha. Krishṇa is nog een voorbeeld van een anupapādaka-avatāra.

De 'wederkomst' van Christus – niet van Jezus maar van de christusgeest – doelt op het algemeen voorkomende geloof dat ādi-boeddha of de christos, de logos, zich van tijd tot tijd in de wereld manifesteert. Met andere woorden, de 'wederkomst' is eenvoudig een nieuwe openbaring van de logos, de christos. Zoals Krishṇa zegt in de *Bhagavad-Gītā*:*

> Wanneer, o afstammeling van Bharata, plichtsgevoel afneemt – onrecht heerst – dan straal ik mijzelf inderdaad uit.
>
> Voor het behoud van de rechtvaardigen, de vernietiging van de boosdoeners, en om het plichtsgevoel te vestigen, word ik van eeuw tot eeuw geboren.

Hier geeft Krishṇa, het typische voorbeeld van een avatāra in Hindoestan, te kennen dat hij op verschillende tijden in de gemanifesteerde wereld verschijnt als een avatārische kracht aan het begin van de neergaande of verstoffelijkende cyclussen in het menselijk bestaan. Hij sprak in zijn hoedanigheid van een van de goden die ons heelal bezielen en kracht geven. Uit de strekking van deze leringen blijkt duidelijk dat vele goden avatārische manifestaties kunnen hebben en ook hebben. Degene die als de goddelijke essentie in Krishṇa was, kan zich vele keren eerder als avatāra hebben gemanifesteerd en zal zich ongetwijfeld weer manifesteren; en dezelfde godheid die door Jezus werkte, moet in het verleden een goddelijke straal in andere mensen hebben gezonden, dat wil zeggen, in andere avatārische entiteiten, en zal dat weer doen.

In een bepaald opzicht zou de innerlijke god van ieder mens, die een vonk is van de kosmische geest, hetzelfde kunnen zeggen als wat aan Krishṇa wordt toegeschreven. Voor de gemiddelde mens van nu, geteisterd als hij is door de stormen van het lot omdat hij geen spiritueel houvast heeft, zou het een manifestatie zijn die op die van een avatāra lijkt, indien zijn innerlijke god – het hart van zijn reïncarnerende ego – zich min of meer onafgebroken zou uitdrukken door zijn bewustzijn en dus door zijn fysieke hersenen. Wanneer zoiets gebeurt, hebben we een boeddha – iemand die geen gewoon mens meer is, maar iemand die is verheerlijkt.

Een boeddha is iemand die in de loop van eeuwen door zelfgeleide

*Hoofdstuk 4, śloka's 7-8.

evolutie de god in hem tevoorschijn heeft gebracht. Terwijl hij werkt voor al wat leeft, vordert hij gestaag naar het goddelijke; en deze volledige zelfopoffering van de mens, van de meest verheven soort die we ons kunnen voorstellen, maakt een boeddha tot zo'n heilig en verheven wezen. Daarom wordt in de esoterische filosofie iedere boeddha van mededogen zelfs hoger geacht dan een avatāra. Maar wat rang betreft staat een avatāra niettemin hoger. Rangorde moeten we niet verwarren met evolutionaire ontwikkeling. Niets op aarde staat in evolutie hoger dan de boeddha's van mededogen, want zij zijn de belichaming van wijsheid en liefde zelf. Zij zijn het die de beschermmuur om de mensheid vormen.

Een avatāra is een zeer verheven gebeurtenis in de spirituele geschiedenis van de mensheid – het is als het verschijnen van een groots licht voor een esoterisch en prachtig doel; maar het licht komt en gaat, terwijl een boeddha zijn edele werk eeuwig, eindeloos voortzet. Maar men kan ze eigenlijk niet vergelijken. De boeddha helpt bij de komst van een avatāra. Beiden komen op cyclische momenten: de avatāra's gewoonlijk aan het begin van een neergaande cyclus, de boeddha's bij het begin van zowel opgaande als neergaande cyclussen.

De dhyāni-boeddha's zijn allen anupapādaka; toch waren zijzelf (of we er nu zeven, tien of twaalf beschouwen) goddelijke avatārische stralen van de ādi-boeddha, de logos, die in mystieke boeddhistische geschriften Avalokiteśvara wordt genoemd. Avalokiteśvara zelf is dus de synthese of oorsprong van de dhyāni-boeddha's die daaruit emaneren, en is bovendien een grootse logoïsche avatāra van de anupapādaka-klasse.

Iedere boeddha is, als manifestatie van de spirituele emanatie van een dhyāni-boeddha, in zekere zin een anupapādaka-avatāra. Telkens wanneer een mens zich verenigt met zijn innerlijke god, ook al is het maar een ogenblik, wordt hij tijdens die korte periode een anupapādaka-avatāra – zelfgevormd of zelfgeboren. Hij wordt dat niet noodzakelijkerwijs door inwijding, noch door een daad van witte magie zoals de andere klasse van avatāra's. Om dezelfde reden kan men van iedere boeddha zeggen dat hij een anupapādaka is, een zelfgeboren avatāra, omdat hij is verbonden met de dhyāni-boeddha, de hemelse boeddha. Hij wordt tijdelijk het voertuig of kanaal waardoor deze hemelse boeddha, zijn eigen innerlijke god, zich betrekkelijk volledig manifesteert. In zo'n geval werkt er in de boeddha meer dan alleen zijn eigen spirituele ego.

Elders heb ik gezegd dat alle mānushya-boeddha's, de boeddha's van een ras, de vertegenwoordigers of weerspiegelingen op aarde zijn van hun respectieve dhyāni-boeddha. De innerlijke god van Śākyamuni, die Gautama de Boeddha wordt genoemd, is bijvoorbeeld een uitstraling van Amitābha, de dhyāni-boeddha, en de innerlijke individuele boeddha of innerlijke god van Tsong-kha-pa is een uitstraling van dezelfde Amitābha. Dit feit alleen al toont de zeer intieme of persoonlijke relatie tussen Gautama de Boeddha en Tsong-kha-pa. Ik citeer hier de opmerkelijke passage uit *De Geheime Leer* (1:139-40), die rechtstreeks betrekking heeft op dit onderwerp:

> Esoterisch zijn er echter zeven dhyani-boeddha's, van wie er tot nu toe maar vijf zich hebben gemanifesteerd en er twee nog moeten komen in het zesde en het zevende wortelras. Ze zijn om zo te zeggen de eeuwige prototypen van de boeddha's die op deze aarde verschijnen, van wie ieder zijn speciale goddelijke prototype heeft. Zo is bijvoorbeeld Amitābha de dhyāni-boeddha van Gautama Śākyamuni en manifesteert zich door middel van deze, telkens wanneer deze grote ziel op aarde incarneert, zoals hij deed in Tsong-kha-pa. Zoals Avalokiteśvara, de synthese van de zeven dhyāni-boeddha's, de eerste boeddha (de logos) was, zo is Amitābha de innerlijke 'god' van Gautama, die in China Amita(-Boeddha) wordt genoemd. Ze zijn, zoals Rhys Davids terecht zegt, 'de glorierijke tegenhangers in de mystieke wereld, vrij van de verlagende omstandigheden van dit stoffelijke leven', van elke aardse sterfelijke boeddha – de bevrijde mānushi-boeddha's die als taak hebben om de aarde in deze ronde te besturen. Ze zijn de 'boeddha's van contemplatie' en zijn allen anupadaka (ouderloos), d.i. zelfgeboren uit goddelijke essentie.

Elk van deze zeven dhyāni-boeddha's is de spirituele gids of manu voor een van de zeven bollen van onze planeetketen, en tijdens elke ronde op elk zo'n bol zijn de mānushya-boeddha's die respectievelijk in de zeven wortelrassen van een bol verschijnen, allen de anupapādaka-'weerspiegelingen' van de dhyāni-boeddha van die bol.

Er is in bepaalde kringen op een dweperige en oppervlakkige manier heel wat geschreven over de komst van de volgende boeddha, die overal door de boeddhisten in de loop van de cyclische tijden wordt verwacht en die ze Maitreya hebben genoemd – een Sanskrietwoord dat vertaald kan worden als de Vriendelijke. Wanneer de Boeddha-Maitreya precies zal verschijnen is alleen aan de mahātma's zelf bekend, en aan hen die hoger staan dan zij; maar dat zal zeker nog vele

duizenden jaren duren. De reden hiervoor is tweeledig: (a) de Boeddha-Maitreya zal in zijn *volledig* gemanifesteerde kracht de ras-boeddha zijn van het zevende wortelras op deze bol in deze vierde ronde; en (b) een lagere ras-boeddha verschijnt in elk van de zeven grote onderrassen van een wortelras; en daarom zal de Boeddha-Maitreya, die als de volgende buddhische avatārische manifestatie onder de mensen wordt verwacht, die speciale lagere mānushya-boeddha zijn, 'Maitreya' genoemd, die aan het einde, of het zevende en laatste deel, van ons huidige grote onderras zal verschijnen en dus aan het begin van het volgende grote onderras – en dit ligt vele, vele duizenden jaren in de toekomst.

Avatāra's van Mahā-Vishṇu en Mahā-Śiva

De boeddhisten hebben altijd met klem ontkend dat hun BOEDDHA, zoals door de brahmanen wordt beweerd, een avatāra van Vishṇu was, in dezelfde betekenis als een mens een incarnatie is van zijn karmische voorouder. Ze ontkennen dit misschien ten dele omdat de esoterische betekenis van de term 'Mahā-Vishṇu' hen niet bekend is in zijn volle onpersoonlijke en algemene betekenis. Er is een geheimzinnig beginsel in de natuur dat 'Mahā-Vishṇu' wordt genoemd, dat niet de God van die naam is, maar een beginsel dat bīja bevat, het zaadje van avatārisme, of met andere woorden, de kracht is achter en de oorzaak van zulke goddelijke incarnaties. Alle verlossers van de wereld, de bodhisattva's en de avatāra's, zijn de bomen van redding die zijn opgegroeid uit het ene zaadje, de bīja of 'Mahā-Vishṇu'. Of het ādi-boeddha (oorspronkelijke wijsheid) of Mahā-Vishṇu wordt genoemd, het is allemaal hetzelfde. Esoterisch opgevat, is Vishṇu zowel saguṇa als nirguṇa (met en zonder eigenschappen). In het eerste aspect is Vishṇu het voorwerp van exoterische verering en toewijding; in het tweede, als nirguṇa, is hij het hoogtepunt van alle spirituele wijsheid in het heelal – kortom nirvāṇa – en heeft als vereerders alle filosofische denkers. In deze esoterische betekenis *was* de Heer BOEDDHA inderdaad een incarnatie van Mahā-Vishṇu.

Zo is het vanuit het filosofische en zuiver spirituele standpunt. Maar vanuit het gebied van begoocheling, zoals men zou zeggen, of vanuit het aardse standpunt, weten degenen die zijn ingewijd dat Hij een rechtstreekse incarnatie was van een van de oorspronkelijke 'zeven zonen van licht', die men in elke theogonie kan vinden – de dhyāni-chohans, die tot taak hebben van de ene eeuwigheid (eon) tot de andere over het spirituele welzijn van de aan hun zorg toevertrouwde gebieden te waken.

– Uit de geschriften die HPB heeft nagelaten en die na haar dood zijn uitgegeven als deel 3 van de *GL*; *CW* 14:370-1

De uiteindelijke oorsprong van een avatāra bevindt zich in een rāja-zon; maar het spirituele deel van een avatāra is in werkelijkheid een straal van een god, een bewoner van ons eigen zonnestelsel; en meer in het bijzonder is deze godheid een deel van de spirituele zonne-essentie. In India worden deze goden die dus tot onze zon en zijn stelsel behoren gezamenlijk aangeduid met de algemene naam Vishṇu,

hoewel ze net zo goed Śiva kunnen worden genoemd.

Een van de oudste mythologische hindoelegenden verhaalt hoe Vishṇu zich in de 'wateren' stort in de vorm van een everzwijn en de aarde omhooghoudt op zijn slagtanden. Men kan het verhaal vinden in enkele literaire werken van de vedische cyclus, evenals in het *Mahābhārata* en de *Purāṇa's*. In de oudste vormen ervan worden de avatāra's van een godheid toegeschreven aan Prajāpati, de vader van de mensheid en van de dieren, de planten en het hele mineralenrijk; met andere woorden aan Brahmā. Latere vormen van het verhaal, zoals die in de *Purāṇa's* voorkomen, schrijven tien avatāra's toe aan Vishṇu, de Instandhouder. Deze strekken zich uit van de vis-avatāra, via de schildpad, het everzwijn, de leeuw, de dwerg, enz., tot Krishṇa, de achtste incarnatie, en zo tot en met de tiende, die de Kalki-avatāra wordt genoemd. Elke volgende avatāra in de rangorde van de wereld behoort tot een hogere graad van wezens dan de eraan voorafgaande. De Kalki-avatāra is nog niet verschenen, en deze incarnatie vertegenwoordigt wat het westen gewoonlijk aanduidt als de 'komst van de Messias' – wanneer alle onrecht zal worden goedgemaakt en rechtvaardigheid en gerechtigheid vaste voet op aarde zullen hebben gekregen.

Al deze legenden zijn gebaseerd op natuurfeiten, maar ze worden in een mythologische vorm verteld, zodat ze, tenzij men de sleutel ervoor bezit, moeilijk zijn te begrijpen. Sommige van deze zoölogisch-mythologische figuren zijn heel interessant. In Babylonië en Perzië bijvoorbeeld, en ook in Griekenland, was het paard het symbool van de zon; de stier en de koe waren symbolen van de maan. Ook in Hindoestan betekent het everzwijn dat zich in de 'wateren' van de ruimte stort en de aarde met zijn slagtanden optilt en haar zó gedurende de rest van het manvantara draagt, niet alleen de fysieke vitaliteit van het vierde gebied, maar ook de kosmische vitaliteit die de aarde vervult en instandhoudt, geworteld als deze vitaliteit is in het spirituele leven van de god van ons zonnestelsel.

In de twee klassen van avatāra's kunnen we sommigen misschien betitelen als avatāra's van Mahā-Vishṇu, en anderen van Mahā-Śiva. De volgende gedachte kan misschien helpen: mensen verschillen onderling in karakter, sommigen zijn agressief, anderen bedachtzaam en teruggetrokken; en weer anderen, hoewel hun werk in wezen goed en constructief is, brengen niettemin resultaten voort door het kwaad te vernietigen. Deze laatsten zouden we menselijke stralen of heel onder-

geschikte avatāra's van Mahā-Śiva kunnen noemen, want deze mensen zijn vernietigers in de zin van vernieuwers. Andere soorten mensen daarentegen zijn instandhouders van het goede dat al bestaat, behoeders en beschermers ervan: ze zijn even hoog, even sterk als de eerstgenoemde klasse en dienen een even weldadig en verheven doel in de wereld. Deze kunnen we heel ondergeschikte avatāra's van Mahā-Vishṇu noemen.

De avatāra's van Mahā-Śiva zijn de vernieuwers door handeling; en de avatāra's van Mahā-Vishṇu zijn de instandhouders, niet zozeer door het vernietigen van het kwaad dan wel door het goede dat al bestaat in stand te houden en te stimuleren. Krishṇa was een avatāra van Vishṇu, terwijl Jezus, uit het zeer weinige dat we van hem weten, volgens mij een avatāra van Śiva was; en ik zou eraan willen toevoegen dat er geen regelmatige afwisseling schijnt te zijn in de opeenvolgende verschijningen van de avatāra's van Śiva en Vishṇu.

In één essentieel opzicht hadden de oude brahmanen gelijk om Gautama de Boeddha als een van de avatāra's van Vishṇu te beschouwen. In een nog moeilijker te doorgronden betekenis zouden we de Heer Boeddha misschien een avatāra van Śiva kunnen noemen. Niettemin kan men hem zien als een gedeeltelijke incarnatie van dat aspect van het leven van ons zonnestelsel dat de hindoes Vishṇu noemen – een van de drie elementen van het hart van de zon. Esoterisch gezien is Vishṇu geen persoonlijke god maar een geïndividualiseerde godheid, een van de hoogste drie van ons zonnestelsel, die de top of kroon vormen van de etherische zon; de andere twee zijn Brahmā en Śiva.

De vereniging van een groot en edel mens met een kosmische godheid is de soort avatāra die de Boeddha Gautama was: hij had zich spiritueel en verstandelijk zo hoog ontwikkeld dat hij door een enorme wilsinspanning en aspiratie met zijn bewustzijn tot in het hart van de Vishṇu-energie van ons zonnestelsel kon reiken, en daarna die goddelijke energie kon 'neertransformeren' naar zijn medemensen. Deze gedachte is een prachtige sleutel. Hier is een mens met eeuwen en eeuwen karma achter zich, bestemd om eeuwen en eeuwen toekomstig spiritueel karma te hebben, en die altijd opklimt op het evolutiepad naar nog verhevener toppen van verwerkelijking en zelfs op dit moment in staat is om met een uiterste inspanning van zijn buddhische wezen omhoog te reiken en zich met de Vishṇu-energie te verbinden.

Jezus de avatāra

De avatāra's verschijnen in verschillende cyclische tijdperken, en soms overlappen deze tijdperken elkaar. Śaṅkarāchārya van India en Jezus van Nazareth, bijvoorbeeld, kwamen vrij dicht na elkaar en waren slechts gescheiden door een periode van ongeveer 500 jaar. Wat de historische datum van Jezus betreft, HPB heeft erop gewezen dat hij ruim honderd jaar vóór het aangenomen begin van het christelijke tijdperk leefde, en er zijn vage aanwijzingen dat de grote Syrische avatāra werd geboren in de tijd van de joodse koning Jannaeus, die van 104-77 'v.Chr.' regeerde.

Een avatāra kan niet reïncarneren of terugkeren, omdat zo'n reïncarnatie zou betekenen dat de ongewone magische vereniging van deze speciale drie elementen weer zou moeten plaatsvinden en precies hetzelfde individu zou moeten zijn dat vroeger leefde – en dat gebeurt niet. Er is in de avatāra echter één reïncarnerend element, en dat is het menselijke deel, het tussenliggende ziel-orgaan, dat door een van de boeddha's van mededogen is uitgeleend om de schakel te vormen tussen de godheid en het lichaam, zodat de straal van de godheid door de buddhische ziel kan stromen om zo de hersenen van het menselijk lichaam te bereiken.

De Groten kunnen vanuit zichzelf een deel van hun psychomentale vitaliteit sturen – een deel van hun menselijke bewustzijn – en dat met het psychische gestel van een ander mens verbinden. In Tibet noemt men dit hpho-wa, een overbrenging van bewustzijn en wil, waarvan de eenvoudigste uiting gedachteoverbrenging is.*

---

*Verwar alstublieft hpho-wa, het overbrengen van bewustzijn, wat ook wilskracht en bewustzijn betekent, en een besef van de omringende omstandigheden en plaats, niet met het overbrengen van alleen de persoonlijkheid. De overdracht van een gedachte van een meester lijkt echter zoveel op het overbrengen of verplaatsen van zichzelf naar een ander deel van de wereld in het māyāvirūpa, dat het vaak moeilijk is die twee te onderscheiden, omdat het māyāvirūpa in feite de projectie is van de individualiteit. De hele mens is er, behalve de fysieke, astrale en vitale elementen, die worden achtergelaten; en daarom is het duidelijk dat het ook een projectie van het bewustzijn en het denken is. Het is hpho-wa in de hoogste vorm; hpho-wa in een lagere vorm is niet meer dan de projectie van het denken, een hoge graad van gedachteoverbrenging.

Omdat de boeddha zijn positie bereikt door reïncarnatie, d.w.z. door de levenslessen te leren, wordt hij meester over de vermogens en energieën van de menselijke constitutie, en daaronder valt het vermogen zich buiten het lichaam te projecteren. De boeddha weet wanneer er een avatāra gaat verschijnen, en hij schenkt kracht aan het menselijk zaadje dat een kinderlichaam van een karmisch en erfelijk zuiver type zal voortbrengen. Op het juiste moment projecteert de boeddha zijn ziel en stimuleert het groeiende embryo met het spirituele vuur van zijn eigen ziel. Later wordt in het leven van het kind de verbinding gelegd tussen de boeddha-ziel in het lichaam en de wachtende godheid, wanneer de boeddha zich door zijn wil en aspiratie verheft, totdat de goddelijke straal als het ware wordt gevangen en vastgehouden. En zo wordt de verbinding gelegd tussen de godheid boven, de buddhische zielenluister en het zuivere lichaam – en deze verbinding is een avatāra. De toestand van de boeddha blijft normaal, hoewel hij is beroofd van een deel van zijn menselijk bewustzijn dat door zijn eigen wil is weggenomen en als voertuig dient voor de avatāra.

Jezus, bijvoorbeeld, was in zijn menselijke aspect Gautama de Boeddha: een mens die in vervlogen eeuwen door zelfgeleide inspanning in incarnatie na incarnatie zijn hoogtepunt van spirituele grootsheid had bereikt. Daarom is door sommige theosofische schrijvers over Jezus gezegd dat hij in vroegere levens het buddhische evolutiestadium had bereikt. Maar dat heeft alleen betrekking op het tussenelement van het avatārische wezen, het psychische of zielengestel van de Heer Boeddha, en niet op de avatāra, die als zodanig geen vroeger of toekomstig karma heeft.

Men zou kunnen vragen: hoe zit het met de levenskiem, het menselijke zaadje, dat onder normale omstandigheden zou zijn uitgegroeid tot het lichaam van een joodse jongen, had dat geen vroeger karma? Ja, natuurlijk, alles is karmisch; zelfs een zaadje heeft zijn eigen soort karma. Wat er gebeurde was het volgende: het psychische gestel van de Boeddha nam bezit van deze groeiende levenskiem voordat het reïncarnerende ego, dat onder normale omstandigheden in dat lichaam zou zijn geïncarneerd, gelegenheid had zich met die kiem te verbinden.

De overschaduwing door de godheid is veeleer een verlichten, een verheerlijken; hierop zinspeelde Jezus aan het kruis toen, zoals in het Nieuwe Testament wordt beweerd, die wonderlijke uitroep weerklonk, *Eli, Eli, lama sabachtani* – een Griekse weergave van de Hebreeuwse zin

– die geheel onjuist werd vertaald: 'O, mijn God, mijn God, waarom heeft u mij verlaten!' Dat is niet de vertaling van deze Hebreeuwse woorden. Als het woord 'verlaten' in deze uitroep zou zijn gebruikt, dan zou het '*azavtānī* zijn geweest, maar het was, zoals het is opgetekend, *shabahhtānī*, en dat betekent 'u verheerlijkt mij'.

Wanneer we bedenken dat de christenen vijftienhonderd jaar lang of meer hebben geleerd dat hun evangeliën werden geïnspireerd door de rechtstreekse daad of tegenwoordigheid van de Heilige Geest, en dus werden geschreven onder 'volledige inspiratie', en daarom onfeilbaar zijn; en wanneer we zien dat volkomen goede Hebreeuwse woorden verkeerd zijn vertaald, dan kunnen we slechts veronderstellen dat er iets in deze passages stond dat voor de theologen onverklaarbaar was; daarom probeerden ze het te verhullen. De christelijke apologeten maken de zaak eenvoudig nog erger door te zeggen dat deze woorden Chaldeeuws of Aramees zijn, Semitische talen die nauw verwant zijn aan het Hebreeuws. Maar er is nog nooit aangetoond dat de Hebreeuwse werkwoordswortel '*āzab* in het Chaldeeuws of Aramees *shābahh* wordt, met de betekenis verlaten. Want *shābahh* betekent verheerlijken – het woord dat we in het Nieuwe Testament aantreffen en dat onjuist werd vertaald met 'verlaten'.

De oorspronkelijke schrijvers van de passages* waarin deze verkeerd vertaalde zin voorkomt in het Grieks van het Nieuwe Testament wisten ongetwijfeld iets van de inwijdingsceremoniën zoals die in Klein-Azië plaatsvonden. We weten bijvoorbeeld dat de kerkvader Origenes, van wie ik persoonlijk geloof dat hij een groot aandeel had in het opstellen van de huidige canonieke evangeliën, tenminste gedeeltelijk was ingewijd in de esoterische mysteriën van Griekenland.

Een neofiet doorliep twee fasen in de inwijdingsbeproeving: de ene was de hartverscheurende ervaring van het zich tijdelijk terugtrekken van de innerlijke god; gedurende die tijd moest hij bij het ondergaan en overwinnen van de moeilijkheden en de ingrijpende beproevingen van de inwijding en de onderwereld het zonder zijn spirituele leiding stellen. Hij moest *bewijzen* dat hij als mens de beproevingen alleen kon doorstaan, ze het hoofd kon bieden en overwinnen. Het is duidelijk dat dit een moment was van intens lijden, waarin het gehele menselijke deel van de gekwelde mens uitriep: 'Waarom heeft u mij verlaten?'

**Mattheus* 27:46; *Marcus* 15:34.

De tweede fase kwam nadat de mens had bewezen dat zijn alleen gelaten menselijke ego zijn eigen innerlijke monadische godheid tot ontwaken had gebracht, die dan zijn werk als gids en beschermer begon; en wanneer dit gebeurde, kon hij in de extase van de geslaagde verwerkelijking uitroepen: 'O god in mij, wat vervult u mij met luister.'

De schrijvers van de twee passages – ze zijn bijna identiek – lieten kennelijk een voorafgaande passage die betrekking had op de kwelling van het verlaten weg, maar behielden de Hebreeuwse woorden van de uitroep van vreugde over het behaalde succes. Toch geeft de Griekse vertaling het weer als een uitroep van verlatenheid.

Of werd deze verwarring van woorden en betekenissen misschien door deze oorspronkelijke quasi-ingewijde christelijke schrijvers gesticht om het nageslacht te laten zien dat het om een mysterie ging dat niet openlijk kon worden uitgelegd, maar dat moest worden onderzocht? Ik denk dat deze twee regels zinnebeeldig een schets geven van wat er in de inwijdingskamers plaatsvond; en de schrijvers kozen als voorbeeld de luisterrijke individualiteit van de mens-avatāra Jezus en vlochten om hem heen wat ze versluierd wilden zeggen over het inwijdingsdrama. In feite heeft dit voorval nooit plaatsgevonden als straf aan een kruis, zoals de evangeliën vertellen, die een symbolische gebeurtenis uit de mysteriën tot een feitelijke bestraffing maken. Jezus, later de Christos genoemd, werd nooit op die manier gekruisigd.

De hele gebeurtenis geeft eenvoudig een beschrijving van een van de prachtigste inwijdingsceremoniën – de verheffing van een edel mens tot goddelijkheid, het binnentreden van een god in de hogere mens, zodat het menselijke van de mens opging in de godheid die hem verlichtte, wat een voorbeeld is van de theopneustie die wordt omgezet in de volledige theopathie.* Vanaf dat ogenblik werd hij het kanaal van het goddelijke dat door hem heen werkt, een ware Christus. Dit gebeurde toen fysieke volwassenheid was bereikt en bepaalde inwij-

*Dit zijn Griekse technische termen ontleend aan de oude mysterieleringen. De theopneustie of 'inademing van een god' vond plaats bij de zesde inwijding, wanneer de kandidaat de inademing of inspiratie van zijn innerlijke god voor een kortere of langere periode door zijn hele wezen voelde stromen. De theopathie of het 'ondergaan van een god' was de zevende of hoogste inwijding van alle, waarin de kandidaat een volslagen onzelfzuchtig instrument van het goddelijke was geworden, zowel innerlijk als uiterlijk, zodat hij letterlijk een opgaan in of eenwording met zijn eigen vlammende godheid 'onderging'. (Vgl. *Beginselen van de Esoterische Filosofie*, hfst. 35.)

dingen waren doorgemaakt. Wanneer dan na maanden van voorbereiding het lichaam op een kruisvormige bank werd gelegd, verenigde het psychische gestel van de Boeddha zich door een opperste wilsinspanning met de wachtende godheid – het goddelijke stroomde vol luister in de mens, en de avatāra ontstond!

Dit betekent echter niet dat Jezus niet reeds lang tevoren met zijn werk was begonnen. Hij was een hoge ingewijde, een meester, die werd getraind voor de avatārische gebeurtenis, maar pas na deze gebeurtenis werd zijn ware leer aan zijn innerlijke school gegeven.

Een avatāra, zijn bestaan en zijn werk liggen, als ze juist worden opgevat, alle in het woord zelf besloten, want zoals het wordt gebruikt, doelt het in het bijzonder op het 'afdalen' of het 'doorgeven' van de goddelijke invloed. Hierin ligt het mysterie van de Christus. Er zijn ook avatāra's onder de goden. En er bestaan avatāra's in de dierenwereld – niet de anupapādaka of zelfgeboren avatāra's, zoals die onder de mensen voorkomen, maar de avatāra's van de witte magie zoals Jezus, Śaṅkarāchārya, en anderen.

Het hele bestaan, wezen en werk van de avatāra's komen tot stand omdat ze deel uitmaken van de inspanningen van de hiërarchie van de boeddha's van mededogen. Het is dus een daad van mededogen die de boeddha beweegt – natuurlijk ook karmisch – een deel van zijn eigen constitutie uit te lenen, dat daardoor karmisch wordt gekleurd, waarvoor de boeddha daarna verantwoordelijk is, omdat dit uitlenen een zelfgewilde daad was. Evenzo is de godheid op zijn eigen gebied vanzelfsprekend naar verhouding verantwoordelijk.

Een avatāra doet zich in onze wereld gewoonlijk voor wanneer een god een inwijding doormaakt, en een mens het voertuig verschaft dat die god in staat stelt af te dalen in wat voor de goddelijke sferen een onderwereld is. Wanneer een mens op ons gebied een overeenkomstige inwijding doormaakt, daalt die mens af in de onderwereld, waar een bewoner daarvan meewerkt om aan hem zijn denkende, bewuste voertuig te lenen, en de menselijke monade in staat te stellen zich daar te manifesteren en te werken.

In enkele apocriefe christelijke evangeliën staan legenden over de afdaling van Jezus in de onderwereld waar hij predikte tot de 'geesten in ketenen'* – deze ketenen doelen slechts op de karmische banden van

*Zie ook *De Eerste Brief van Petrus* (3:19).

een stoffelijk gebied dat lager is dan het onze, de ketenen van de onderwereld, de ketenen van het kwaad doen. Wij mensen zijn geesten in ketenen voor een godheid op haar eigen gebied, die ons gebied betreedt en probeert ons te onderrichten.

Het hele verhaal van Jezus is een esoterische mythos – niet een mythe in de gewone betekenis van het woord, maar een verhaal dat een prachtige achtergrond van waarheid heeft, en in mystieke of metaforische stijl is verwoord. Met andere woorden, de verhalen van het Nieuwe Testament zijn slechts een weergave van een inwijdingscyclus. Sommige gelijkenissen die aan de grote menselijke avatāra worden toegeschreven, zijn leringen die rechtstreeks zijn ontleend aan de mysteriescholen van Klein-Azië, en als ze juist worden begrepen, herkent men ze als sluiers die een verheven waarheid omhullen.

Eén zo'n gelijkenis is die van Jezus en de vijgenboom: 'En omdat hij een vijgenboom langs de weg zag staan, ging hij erheen, maar hij vond niets daaraan dan alleen bladeren. En hij zei tot hem: Laat er aan u nooit meer enige vrucht groeien, in eeuwigheid. En onmiddellijk verdorde de vijgenboom' (*Mattheus* 21:19).

In de oude scholen van het Nabije Oosten, en ook in sommige andere delen van het Oosten, vertegenwoordigden bomen altijd zinnebeeldig een stelsel van esoterische leringen – soms ook de leraar daarvan. De vruchten die de boom voortbracht, waren de goede werken die waren gedaan en het succes dat werd behaald door het spirituele leven te leiden dat in die esoterische school bestond of zou hebben bestaan.

Daarom duidde een vijgenboom – het geliefde symbool in die tijd in dat deel van de wereld – die geen vruchten voortbracht op een mystieke school die was mislukt. De geest, het licht, had haar verlaten en er bleef niets anders over dan de bloeiende exoterische organisatie: wel een boom die uiterlijk leefde, maar zonder vruchten. Volgens de verkeerd geformuleerde beschrijving zou Christus de vijgenboom hebben 'vervloekt' omdat hij er geen vruchten aantrof toen hij honger had. De mysterieschool was mislukt: de christos-geest van de mensheid, die er altijd vurig naar streeft anderen goed te doen, kon daarin geen onderdak vinden; en zo werd tenslotte wat er nog aan leven in de boom overbleef, teruggetrokken, waarna de school wegkwijnde en stierf.

De christenen waren in het prille begin van hun tijdperk een esote-

rische school in dat deel van de wereld, maar het duurde niet lang of ze verloren die positie. Het spirituele leven dat hun grote stichter in zijn naaste discipelen had gewekt, verdween spoedig, en er bleef niets anders achter dan de koude as van het verleden, vluchtige herinneringen die snel vervaagden in het bewustzijn van de mensen van die tijd.

Een ander voorbeeld van onderricht door beeldspraak vindt men in het verhaal van de Ster van Bethlehem. In werkelijkheid was er niet zo'n ster, al is er astrologisch gesproken altijd een ongewone samenstand van de zon, maan en planeten tegen de tijd van de geboorte van een boeddha of een avatāra. Het occulte karakter van de christelijke mythos kan niet beter worden aangetoond dan door deze legende van de ster die de drie wijzen naar de stal in Bethlehem leidde, waar het kindeke Jezus lag. 'Wij hebben zijn ster in het Oosten gezien en hebben die naar hier gevolgd', is de inhoud van wat de drie wijze mannen zouden hebben gezegd; toch is het belachelijk te veronderstellen dat een van de stellaire hemellichamen door de dampkring van de aarde zou zijn getrokken om drie mensen de weg te wijzen naar het stadje Bethlehem en dan 'stil te staan' boven de stal.

De twee woorden ster en Oosten zijn voldoende om hier de ware betekenis duidelijk te maken. De 'ster' is precies datgene waarop HPB zinspeelt in *De Geheime Leer* (1:632), als ze twee soorten sterren noemt: de ene, de astrologische ster die bij de geboorte van een mens heerst; en de andere 'ster' die het innerlijke spirituele, of beter gezegd goddelijke, prototype of de oorsprong van de mens in het melkwegstelsel is. Het woord Oosten is eveneens een filosofische term, vaak gebruikt in de uitdrukking 'het mystieke Oosten', en betekent gewoonlijk esoterische wijsheid of occulte kennis. De aan de drie wijzen toegeschreven uitspraak betekent dus eenvoudig: 'door occulte wijsheid hebben we ontdekt dat er binnenkort een avatāra onder de mensen zal verschijnen, en we weten wat de leidende godheid of ster is van deze nieuwe spirituele lichtbron die we hebben gevolgd.'

Het āveśa-vermogen

In de oude occulte literatuur van Hindoestan wordt vaak gesproken over āveśa*, een technisch en mystiek woord dat duidt op het vermogen dat ingewijden van de witte of de zwarte school bezitten om in het lichaam van een ander te treden, het te bewonen en te gebruiken. Het vermogen dat te doen is op zichzelf natuurlijk goed noch slecht, maar het wordt heilzaam of schadelijk door de manier waarop dit magische vermogen wordt gebruikt of misbruikt.

Bij de zeldzame gelegenheden dat een adept van het pad van de rechterhand, of een witte magiër, dit vermogen aanwendt met het doel het lichaam van iemand anders te gebruiken, zal hij onder geen enkele omstandigheid de wil, het leven of het lichaam van die ander overweldigen, vernietigen, of ten kwade beïnvloeden. Hij brengt eerder zijn eigen psychische en prāṇische karaktertrekken in synchronische en sympathetische trilling met die van degene van wie hij het voertuig gebruikt; en zo worden het psychische gestel, de vitaliteit, en het lichaam van die mens op geen enkele wijze beschadigd, maar eerder verfijnd.

De zwarte magiër, of adept van het pad van de linkerhand, daarentegen, overweldigt of onderwerpt altijd de wil, het psychische gestel en de prāṇa's van degene van wie het voertuig aldus wordt gebruikt, en steeds tot blijvend nadeel en blijvende schade van zijn slachtoffer. Bovendien heeft de witte adept zonder uitzondering de toestemming of instemming van degene die op die manier zijn voertuig aan hem leent; de zwarte magiër krijgt daarentegen zelden die toestemming; en zelfs al zou die toestemming worden afgedwongen en met tegenzin worden gegeven, dan zijn de gevolgen toch altijd slecht.

Hier moet een heel belangrijk punt worden genoemd, want het geeft

---

*Een samengesteld Sanskrietwoord gevormd uit het voorzetsel *ā*, dat nadering of in de richting van betekent, en de werkwoordswortel *viś*, die binnengaan, doordringen, en dus in bezit nemen betekent. De wortel *viś* heeft nog een andere vorm, *vish*, met een bijna identieke betekenis en hiervan komt de naam Vishṇu, de tweede godheid van de trimūrti van de hindoes.

een verklaring van een bepaald mysterie dat verband houdt met HPB en ook met iedere andere chela die zich soms beschikbaar stelt – d.w.z. de lagere delen van de constitutie – om door de intelligentie en de wil van de leraar van de chela te worden gebruikt. Dit belangrijke punt is het volgende. Omdat de adept zijn svabhāva of individuele kenmerken in dit geval in harmonie brengt met die van de chela, is het natuurlijke gevolg dat bijna zonder uitzondering de kenmerken of schrijfstijl van de adept of de manier van spreken in grote mate worden gewijzigd door en veel overeenkomst gaan vertonen met die van de chela van wie hij het voertuig gebruikt. We zien dan dat als de chela de woorden van zijn leraar weergeeft, hij onbewust en automatisch stijl en kenmerken van zijn leraar beïnvloedt door die van hemzelf.

Ter illustratie: bij die gelegenheden dat HPB haar psychische gestel en lagere beginselen leende aan haar leraar om door hem te worden gebruikt, paste hij zijn eigen mentale en psychische kenmerken aan bij, of stemde ze af op de hare om die niet te beschadigen; in werkelijkheid werden ze tijdelijk door hem veredeld en gezuiverd. Dit had echter tot gevolg dat wanneer het beoogde doel was bereikt – of het een brief was, een essay of iets anders – het allemaal klonk en eruitzag alsof het van HPB zelf was, maar in hoge mate verbeterd, verhelderd – vrijwel zoals het hogere zelf van HPB zich zou hebben uitgedrukt als het vrij en onbelemmerd door het menselijke gestel van HPB had kunnen werken.

Door gebruik te maken van dit āveśa-vermogen kunnen er veel vreemde en verbazingwekkende dingen gebeuren en die zijn ook gebeurd in de occulte geschiedenis van filosofische en religieuze bewegingen. Zo konden de magiërs uit de oudheid beelden tot leven brengen; en dit verklaart het vrij grote aantal verhalen en legenden in de literatuur over beelden van goden of helden die men liet knipogen, met het hoofd knikken of zelfs spreken. De occulte verklaring van dit wonder ligt in het feit dat alle materie, zoals hout en steen, uit moleculen en elektronen bestaat die, hoewel ze meestal in evenwicht worden gehouden, niettemin volmaakt beweeglijk zijn, gezien als verzamelingen elektronen, atomen en moleculen die met duizelingwekkende snelheid bewegen. Wanneer dus de almachtige wil en intelligentie van de adept in het elektrische fluïdum worden gevoerd dat de bewegingen van deze moleculen en elektronen beheerst, kunnen die bewegingen, als de adept dat wenst, worden veranderd en

gedeelten van een tot dan 'onbezield' lichaam in beweging brengen – die dan tijdelijk plastisch worden.

Dit feit verklaart ook de zogenaamde bewegende stenen uit de oudheid, of het bewegen of spreken van de beelden van goden, mogelijk gedurende vrij lange tijd. Natuurlijk kon aan dit magische gebeuren een einde worden gemaakt door het stoffelijke voorwerp dat 'betoverd' was, te vernielen, want dat betekende natuurlijk dat de moleculaire samenhang van het voorwerp werd verbroken wanneer het werd vernietigd, verpulverd of verbrand; was het stoffelijke voorwerp eenmaal vernield, dan hield de magie noodgedwongen op omdat er voor de magische energie geen stoffelijk voertuig meer was om in te werken.*

In de dagen van verval van Atlantis overheerste het misbruik van āveśa, en waren de zwarte magiërs berucht om het bedrog en de verderfelijke praktijken die ze ten koste van de eenvoudige, onnadenkende en vaak goedgelovige massa bedreven.

Zowel de witte als de zwarte scholen van de Atlantiërs gebruikten dit vermogen o.a. om automatische of zelfbewegende entiteiten 'voort te brengen' en die waren in feite even algemeen als moderne machines nu zijn. In *De Geheime Leer* (2:483vn) citeert HPB bijvoorbeeld een oud manuscript over Atlantische tovenaars die speciaal geproduceerde automaten als bedienden gebruikten die het zware en eenvoudige werk deden, en over andere automaten die in feite 'bezielde machines' waren en enerzijds werden gebruikt als beschermers, of anderzijds als waarschuwers voor gevaar, bijna zoals de moderne wetenschap de thermometer, de barometer, de foto-elektrische cel, enz., heeft leren begrijpen en gebruiken.

Al deze automaten waren onbezield in de menselijke en juiste betekenis van dit woord, want ze hadden noch een geweten noch een eigen verstand, omdat het slechts machines waren die met magische middelen waren opgewekt om zekere taken te verrichten en bepaalde belangrijke wetenschappelijke functies te vervullen. Plato vermeldt in een van zijn beroemde *Dialogen* het bestaan en gebruik van zulke automaten door de bewoners van het eiland Poseidonis, een deel van het oude Atlantis.

Het proces waarmee de adept zijn wil en intelligentie in werking stelt om uiterlijke verschijningen van zichzelf voort te brengen wordt,

---

*Vgl. 'Animated statues' door HPB, *The Theosophist*, nov. 1886; *CW* 7:213-30.

zoals gezegd, hpho-wa genoemd, een term die eveneens slaat op de projectie van het māyāvirūpa door de adept. Er zijn vele manieren waarop dit vermogen, dat zowel verschrikkelijk slecht als goddelijk weldadig kan zijn, kan worden gebruikt.

De Tibetaanse lamaïstische hiërarchie

Onder de geboden van Tsong-kha-pa is er één dat de rahats (arhats) opdraagt iedere eeuw in een bepaalde periode van de cyclus een poging te doen om de wereld, en ook de 'witte barbaren', te verlichten. Tot nu toe heeft geen enkele van die pogingen veel succes gehad. Mislukking volgde op mislukking. Moeten we dit feit verklaren in het licht van een bepaalde profetie? Er wordt gezegd dat tot de tijd waarin Pan-chhen-rin-po-chhe (het grote juweel van wijsheid) zich verwaardigt in het land van de P'helings (westerlingen) te worden herboren, en te verschijnen als de Spirituele Overwinnaar (Chom-den-da) die de dwalingen en onwetendheid van eeuwen vernietigt, het weinig nut zal hebben om te proberen de misvattingen van P'heling-pa (Europa) uit te roeien: zijn zonen zullen naar niemand luisteren. Een andere voorspelling verklaart dat de Geheime Leer in alle zuiverheid in Bhod-yul (Tibet) bewaard zal blijven, maar alleen zolang het vrij zal zijn van buitenlandse invasie. Zelfs de bezoeken van westerlingen, hoe vriendschappelijk ook, zouden verderfelijk zijn voor de Tibetaanse volkeren. Dat is de ware sleutel tot het Tibetaanse isolement.

– Uit 'deel 3' van de *GL*; *CW* 14:431

Omdat HPB in haar geschriften zo vaak zinspeelde op Tibet en de lamaïstische hiërarchie in dat land, en op de zogenaamde incarnaties van de Boeddha, enz., schrijf ik het volgende als een waarschuwing om de leringen van het exoterische Tibetaanse boeddhisme en lamaïsme niet te verwarren met de esoterische leer van de wijsheid-religie.

De opvolging van de lamaïstische hiërarchie is sinds de tijd van Tsong-kha-pa in de veertiende eeuw een feit, en deze is gebaseerd op een beginsel dat besloten ligt in dat diepere boeddhisme dat in werkelijkheid esoterisch boeddhisme is.* Zoals vrij algemeen bekend is, zijn de tashi lama en de dalai lama de twee hoofden van de Tibetaanse

---

*Zelfs nu is er, en dat was zo sinds de tijd van Gautama de Boeddha zelf, een esoterische lijn van onderricht in het boeddhisme, ondanks alles wat erover is gezegd, zelfs door HPB zelf, gedeeltelijk om de waarheid te verbergen en gedeeltelijk om die te onthullen. Dit esoterische boeddhisme verschilt in geen enkel essentieel opzicht van de esoterische leer die de achtergrond vormt van elk groot religieus of filosofisch stelsel en is daarom identiek met de theosophia uit oude tijden. Juist deze archaïsche theosophia had HPB in gedachten toen ze wees op de occulte betekenis

staat.* Geen van beiden is een reïncarnatie van de bodhisattva Śākya-muni, maar de opvolging die met Tsong-kha-pa begint, is in alle gevallen van de reeks tashi lama's wel een overdracht van een 'straal' afkomstig van de spirituele mahā-goeroe, die door HPB de stille wachter van deze bol werd genoemd. Er moet een belangrijk onderscheid worden gemaakt tussen de opeenvolgende reïncarnaties van Gautama, en de opeenvolgende belichamingen van stralen uit een identieke bron in de hiërarchie van mededogen.

Het zijn inderdaad overdrachten in een opeenvolgende lijn van een straal van de boeddha: maar de boeddha is in dit geval niet de bodhisattva Gautama, maar de dhyāni-boeddha van wie de bodhisattva Gautama zelf een geïncarneerde straal was – en wel de edelste en meest volledige sinds het begin van ons vijfde wortelras.

Zelfs de Tibetanen, mogelijk met uitzondering van de tashi en de dalai lama zelf, zien deze opeenvolgende overdrachten als herhaalde reïncarnaties van Gautama de Boeddha. Maar dat is niet juist, en daar ligt precies het punt waar de verwarring begint. De hogere leden van de Tibetaanse hiërarchie, onder wie ook de khutukhtu's, zijn wat dit betreft evengoed bekend met de esoterische feiten als HPB. Zo is het tot nu toe geweest en er schijnen geen redelijke gronden te zijn om te betwijfelen dat de opeenvolging zal doorgaan tot het moment dat de

---

van de verschillende boeddhistische leringen. Zowel *De Geheime Leer* als *De Stem van de Stilte* bevatten talloze verwijzingen naar deze geheime wijsheid, vooral haar *Stem* staat vol leringen en namen die duidelijk tot het esoterische stelsel van de boeddhistische filosofie behoren.

*Dalai lama is een samengesteld woord van Tibetaanse oorsprong – *dalai* is een verbastering van *ta-le*, dat oceaan of zee betekent, en *lama* heeft de betekenis van verheven – wat wil zeggen, de Verheven Oceaan of Oceaan van Majesteit, waarbij het woord majesteit zowel een spirituele als een officiële betekenis heeft. Oceaan of zee heeft volgens HPB *(De Geheime Leer* 2:568) betrekking op de 'zee van kennis' die van oudsher geliefd was en die zich eeuwenlang uitstrekte waar zich nu de Gobi- of Shamo-woestijn bevindt. Dalai lama is de officiële titel die voornamelijk door Chinezen en Mongolen wordt gebruikt in verband met de hoogste waardigheidsbekleder van het Gedun Dubpa klooster van Lha-ssa, de stad van de lha's, de heilige stad van Tibet. De Tibetanen noemen deze voornaamste dienaar Gyal-wa Rim-po-che, de Meest Voortreffelijke Vorst.

De tashi lama is de hoogste waardigheidsbekleder van het Tashi-lhünpo klooster in Shigatse, en draagt de titel Pan-chen Rim-po-che, de Meest Voortreffelijke Juweel Leraar; de Tibetaanse traditie plaatst de tashi lama spiritueel hoger in innerlijke rang dan de dalai lama.

menselijke voertuigen te onvolmaakt worden geacht om deze lijn voort te zetten. In vroegere tijden bestond er ook in andere delen van de wereld een identieke opvolging van ware leraren, en dat was de grondslag van de mysterieuze verhalen die voorkomen in de oude geschriften over hiërarchieën van ingewijden die zich eeuwenlang voortzetten, omdat zij verbonden waren met de mahā-goeroe.

Wanneer we de overdrijvingen buiten beschouwing laten die voortvloeien uit de fantasie en uit in het verleden gemaakte fouten in de Tibetaanse filosofie, en we de esoterische sleutels in het oog houden, zeggen we niet te veel als we beweren dat tenminste de hogere en meer filosofische leringen, zelfs van het exoterische lamaïsme, ongeveer de beste benadering zijn die nu op aarde kan worden gevonden van een exoterische weergave van enkele van de leringen van het archaïsche theosofische occultisme.

De dalai lama wordt beschouwd als de officiële drager van de uitvoerende macht van de Tibetaanse hiërarchie, en de tashi lama als de belangrijkste leraar en drager van de mystieke geheimen van het Tibetaanse boeddhisme. Bovendien neemt men aan dat de dalai lama de tulku of menselijke belichaming is van bepaalde kenmerken van Avalokiteśvara, de barmhartige Bestuurder van de Wereld; terwijl de tashi lama de tulku zou zijn van de dhyāni-boeddha Amitābha – 'grenzeloze wijsheid'. De tashi lama en de dalai lama zijn in het esoterische en exoterische bestuur van de boeddhisten in Tibet kopieën van wat in werkelijkheid de vorm van spiritueel bestuur is die in Śambhala functioneert.

Zowel Avalokiteśvara als Amitābha (Tibetaans: Chenresi en Ö-pame, respectievelijk) zijn kosmische entiteiten of krachten, en Avalokiteśvara is in werkelijkheid de entitatieve buddhi van de kosmische kāma, of grenzeloze liefde en mededogen, terwijl Amitābha de kosmische dhyāni-boeddha of de kosmische essentie is, die de wijsheid of intelligentie van het zonneheelal vertegenwoordigt.

Het exoterische lamaïsme spreekt gewoonlijk over vijf dhyāni-boeddha's aan wie verschillende namen worden gegeven; esoterisch zijn het er natuurlijk zeven of zelfs tien; en deze dhyāni-boeddha's zijn zowel kosmische entiteiten als de stralen of weerspiegelingen van deze oorspronkelijke kosmische entiteiten die zich in de mens als monaden manifesteren. De belangrijkste monadische essenties of 'boeddha's' in zowel de menselijke constitutie als de constitutie van de kosmos zijn: Ādi-boeddha, Amitābha-boeddha, Avalokiteśvara, Amitāyus.

Ādi-boeddha* betekent oorspronkelijke primordiale boeddha en komt vanuit één gezichtspunt gezien overeen met de eerste of ongemanifesteerde logos.

Amitābha betekent onbegrensd licht of onbeperkte luister en komt overeen met de tweede of gemanifesteerde-ongemanifesteerde logos en dus ook met alaya. Uit de schoot van Amitābha worden die spiritueel-intellectuele stralen of monaden uitgezonden, die in het brahmaanse stelsel vaak kumāra's, agnishvātta's en mānasaputra's worden genoemd.

Avalokiteśvara† komt overeen met de derde of gemanifesteerde logos. In het exoterische Tibetaanse lamaïsme wordt hij vaak Padmapāṇi genoemd, wat lotusdrager of zelfs uit lotus geborene betekent; maar in het esoterische stelsel is Padmapāṇi een naam die aan de spiritueel-intellectuele kracht wordt gegeven die uit Avalokiteśvara straalt, de derde logos.

Amitāyus betekent onbeperkt leven of grenzeloze vitaliteit, wat duidelijk doelt op dat deel van de kosmische hiërarchie van ons zonnestelsel dat zich overal manifesteert als intelligente, één-makende en allesomvattende vitaliteit die uitgaat van het hart van de zon.

De sleutel tot het mysterie van de ingewikkelde en vaak verkeerd begrepen leer van de 'incarnaties van de Boeddha' in Tibet ligt in het volgende: ieder mens bevat in zichzelf als samenstellende delen van

---

*In het esoterische Tibetaanse lamaïsme wordt Ādi-boeddha ook Vajradhara (Tibetaans Dorje-chang) en Vajrasattva (Tib. Dorje-sempa) genoemd. *Vajra* is een Sanskrietwoord met verschillende betekenissen zoals diamant, bliksemstraal en feitelijk alles wat in het mystieke denken duurzaam, uiterst helder, geweldig sterk, en onpersoonlijk van aard is; en HPB doelt dan ook hierop als ze over de diamantziel spreekt. *Dhara* betekent bezitter of houder; en *sattva*, de essentie hebbend van. (Vgl. *De Stem van de Stilte*, blz. 82.)

†Dit woord wordt door de oriëntalisten gewoonlijk fout vertaald als de 'Heer die neerziet', waarschijnlijk omdat het exoterische noordelijke boeddhisme in het algemeen over Avalokiteśvara en zijn stralen spreekt als de Grote Heer van Mededogen. Hoewel zo'n vertaling wel de gedachte van de kenmerken en functies van Avalokiteśvara weergeeft, zondigt ze niet alleen tegen de grammatica van het Sanskriet, maar ook tegen de intrinsieke *betekenis* van de boeddhistische filosofie. De naam is een samengesteld woord: *ava*, beneden of omlaag, *lokita* is het voltooid deelwoord van de lijdende vorm van de werkwoordswortel *lok*, overpeinzen, beschouwen, zich bewust zijn van, en betekent dus gezien of zichtbaar; terwijl *īśvara* heer betekent. Zodat Avalokiteśvara, als deze naam juist wordt weergegeven en begrepen, betekent de 'Heer die beneden wordt gezien' – d.w.z. de gemanifesteerde verschijning (of verschijningen) van de spirituele energie van de in onze wereld werkende derde logos, die zich openbaart als harmonie, regelmaat, orde, mededogen, enz.

zijn constitutie een straal van elk van de zeven of tien kosmische essenties van en in het zonneheelal; zodat bijvoorbeeld zijn hogere manas een straal is van de kosmische Amitābha, en het spirituele en goddelijke deel van zijn kāma een straal van de kosmische Avalokiteśvara.

Deze incarnaties zijn dus niet de werkelijke wederbelichamingen van de Boeddha, genaamd Gautama (die zelf een straal was van de kosmische Amitābha, welke straal door zijn eigen innerlijke dhyāni-boeddha werkte, die zelf deze straal van de kosmische Amitābha is). Maar *wanneer ze werkelijk voorkomen en niet louter in theorie*, dan zijn deze lamaistische incarnaties werkelijke voorbeelden van mensen die door hun hoge evolutionaire ontwikkeling en occulte training tenminste een deel manifesteren van een van de innerlijke dhyāni-boeddha's die bij die mens behoren. Om deze reden beschouwen de Tibetanen de tashi en dalai lama als tulku's van respectievelijk Amitābha en Avalokiteśvara. Dat geldt ook voor de gevallen van lagere incarnaties van de 'levende boeddha's', zoals Europese reizigers ze noemen als ze het hebben over de vele voorbeelden van lamaïstische verhalen, die zeggen dat die of die 'een incarnatie van de Boeddha' is. Het betekent eenvoudig dat van deze lagere lama's wordt beweerd dat ze 'incarnaties' zijn – laten we hopen dat ze het werkelijk zijn – van een of andere dhyāni-boeddha.

De waarheid is dat al deze verwijzingen naar dhyāni-boeddha's die in de Tibetaanse religie en mythologie zo algemeen zijn, betrekking hebben op kosmische entiteiten, of nog vaker, op de spirituele monade in de mens; en omdat mensen door hun evolutionaire svabhāva zelf als individuen tot de ene of de andere van deze kosmische essenties behoren, zegt men dat een 'levende boeddha' een incarnatie is van Amitābha of van Avalokiteśvara, ofwel van Amitāyus, enz. Hieruit blijkt dat zulke 'incarnaties' volstrekt niet beperkt zijn tot de belangrijkste officiële lama's van Tibet, maar ook kunnen plaatsvinden in lagere gevallen; maar toch alleen wanneer de personen werkelijk zijn ingewijd en hoogontwikkeld zijn. Zulke hoge ingewijden zijn echter uiterst zeldzaam. Een van hen was de grote Tibetaanse hervormer op religieus en filosofisch gebied, Tsong-kha-pa, die het ontaarde boeddhisme van zijn tijd zuiverde en wat nu bekendstaat als de Gelukpasekte stichtte, vaak de Geelkappen genoemd, de officiële spirituele en heersende macht in de Tibetaanse hiërarchie.

Ieder mens op aarde heeft verschillende monaden in zijn constitutie, en de Tibetaanse filosofie noemt elk daarvan een dhyāni-boeddha;

en elk zo'n dhyāni-boeddha manifesteert zich door een uitstraling van zichzelf, die zijn menselijke of mānushya-boeddha is. Er zijn maar heel weinig mensen voldoende ontwikkeld om zelfs de menselijke boeddha in zich tot uitdrukking te brengen; wanneer ze dat doen, verschijnt er een van die grote figuren, zoals Gautama Śākyamuni. Er bestaan natuurlijk lagere boeddha's die de bodhisattva's zijn, en ik kan hieraan toevoegen dat de bodhisattva-leer in het occultisme zeker even belangrijk is als de leringen over de boeddha's. De schitterende reeks bodhisattva's die regelmatig in de loop van de eeuwen verschijnen, vormt voor een groot deel de edele broederschap van nirmāṇakāya's waaruit de broederschap van adepten ten dele bestaat en waarvan de Boeddha Gautama in zijn meer menselijke of bodhisattva-aspect een lid is.

Ieder mens, die dus in zijn hogere delen een dhyāni-boeddha bevat of is, heeft of is eveneens een mānushya-boeddha en heeft dan ook de mogelijkheid een actieve bodhisattva onder de mensen te worden; en alle inwijdingen zijn erop gericht de mens te verheffen tot het bodhisattvaschap om de wereld en alles wat bestaat van dienst te zijn.

Het Tibetaanse lamaïsme is op het ogenblik de enige vertegenwoordiger op aarde van een *stelsel* dat in de hele menselijke geschiedenis, mondeling of schriftelijk, in elk land en onder ieder mensenras heeft bestaan. De geschiedenis bewaart gewoonlijk het stilzwijgen, of doet dat bijna, over deze oude stelsels van filosofisch en religieus denken en hun scholen van filosofie en training, omdat die voor het volk grotendeels geheim werden gehouden, zoals ook het bestaan van de broederschap van mahātma's bijna onbekend was tot HPB haar onder de aandacht van de mensheid bracht en de martelaarskroon ontving voor haar zelfverloochenend offer.

Elk van deze stelsels is, indien het in zuivere vorm functioneert, als het ware een verlengstuk op aarde van de spiritueel-psychische hiërarchie van mededogen, die we de spirituele waringin van onze planeetketen kunnen noemen, met aan het hoofd de stille wachter.

We zien dus dat het Tibetaanse lamaïsme opmerkelijke elementen van occulte waarheid bevat, vermengd met heel wat duidelijk exoterische zaken, zowel in het denken als in de praktijk; en aan de randen van het Tibetaanse hoogland is het lamaïsme al bijna weer gezonken tot het peil waarop Tsong-kha-pa het aantrof toen het gedegenereerde boeddhisme van zijn tijd voor een groot deel was vervallen tot toverij en zwarte magie, als gevolg van het binnendringen van de lokale Bhön-praktijken.

In Tibet zijn de mensen in de regel spiritueel nog onbedorven, hoewel in veel opzichten bijzonder primitief; en daarom hebben ze enkele leringen van de archaïsche wijsheid bewaard, hoe exoterisch ze ook zijn geworden. Maar wat in Tibet plaatsvindt en wordt gezien als incarnaties in mensen van spirituele stralen uit kosmische bronnen die door middel van hun eigen zeven beginselen werken, kan in andere delen van de wereld precies zo gebeuren – en is ook gebeurd – zodra er menselijke voertuigen zijn die door occulte training en spirituele zuiverheid geschikt en gereed zijn om te ontvangen.*

In vroegere tijden was die kennis algemeen verspreid onder de mensen, maar ze is in het westen volstrekt vergeten. De druïden hadden min of meer dezelfde leer; die bestaat in tamelijk vage vorm zelfs nu nog onder de druzen van Libanon. Ze was in het oude Perzië onder de aanhangers van Zarathoestra even bekend als in Egypte. Veel Griekse mystici leerden hetzelfde, zoals bijvoorbeeld in de neoplatonische filosofie, en de Griekse geschiedenis vermeldt vele keren het feit dat een man was geïnspireerd door Apollo of Mercurius, of dat een vrouw de deugden bezat van Juno of Venus. In India is deze traditie heel algemeen en de edelste voorbeelden van zulke belichamingen van een spirituele kosmische straal zijn de avatāra's.

Wat in het verleden plaatsvond heeft slechts betekenis voor wat in de toekomst zal gebeuren; daarom moet het heden dat slechts de scheidingslijn vormt tussen verleden en toekomst, eveneens voorbeelden van spirituele belichamingen kennen.†

---

*De woorden shaberon, khubilkhan, khutukhtu, enz., die men in *Isis Ontsluierd* en elders aantreft, worden algemeen gebruikt in Mongolië en zelfs in andere delen van Azië, zoals Siberië. Hun betekenis varieert, en de woorden worden vaak ten onrechte gebruikt voor tovenaars en spiritistische mediums. Zoals ze oorspronkelijk in Tibet werden gebruikt, sloegen deze en soortgelijke termen op lagere gevallen van incarnaties; en enkele honderden jaren geleden, en in heel enkele gevallen misschien ook nu, zouden ze terecht op echte ingewijden kunnen duiden.

†Zie de volgende artikelen van HPB: 'Lamas and Druses', *The Theosophist*, juni 1881 (*CW* 3:175-89); 'Reincarnations in Tibet', *The Theosophist*, maart 1882 (*CW* 4: 8-19); en 'Zoroastrianism in the light of occult philosophy', *The Theosophist*, juni en juli 1883 (*CW* 4:513-34).

Vijfde- en zesde-ronders

Iedere 'ronde' brengt een nieuwe ontwikkeling en zelfs een volkomen verandering teweeg in de verstandelijke, psychische, spirituele en lichamelijke gesteldheid van de mens, waarbij al deze beginselen trapsgewijs in opgaande lijn evolueren. Hieruit volgt dat personen die, zoals Confucius en Plato, psychisch, verstandelijk en spiritueel tot de hogere evolutiegebieden behoorden, in onze vierde ronde even ver waren als de gemiddelde mens zal zijn in de vijfde ronde, waarvan de mensheid is bestemd om op deze evolutieladder veel hoger te staan dan onze tegenwoordige mensheid. Op dezelfde manier was Gautama Boeddha – de geïncarneerde wijsheid – nog hoger en groter dan de genoemde mensen, die vijfde-ronders heten, en worden Boeddha en Śaṅkarāchārya allegorisch zesde-ronders genoemd. Vandaar de verborgen wijsheid van de destijds 'ontwijkend' genoemde uitspraak, 'dat een paar regendruppels nog geen moesson maken, *al kondigen ze die aan*'.

– *De Geheime Leer*, 1:191-2

Sinds het bestaan van de broederschap van adepten en meesters onder de aandacht van de westerse wereld kwam, vooral na de publicatie van enkele van hun brieven in de jaren tachtig [van de negentiende eeuw], hebben onderzoekers zich verbaasd over sommige van hun zinspelingen op vijfde- en zesde-ronders. Het onderwerp is al in een eerder hoofdstuk behandeld, maar om het nog wat meer toe te lichten worden de volgende opmerkingen daaraan toegevoegd.

Een vijfde-ronder is iemand die de toestand van bewustzijn al heeft bereikt die het gemiddelde lid van de mensheid in de vijfde ronde op deze aarde zal bereiken. Een zesde-ronder is iemand die de toestand van bewustzijn heeft bereikt die de gemiddelde mens in de zesde ronde zal bereiken. De menselijke levensgolf met zijn vele graden van evolutionaire ontplooiing die zich in verschillende mensentypen manifesteren, is niet de enige, maar is in werkelijkheid een van de tien families van levensgolven die de ronden op onze planeetketen aarde doorlopen. Er zijn bijvoorbeeld ontelbare aantallen entiteiten die ons voorgaan in evolutionaire ontwikkeling, de voorlopers, en er zijn ook vele wezens die in ons spoor volgen, de achterblijvers.

Er bestaan op onze planeetketen nog andere families van entiteiten,

niet alleen nu op aarde, maar ook op de andere zes bollen, zodat wij mensen, de dieren, planten, mineralen en elementalen niet de enigen zijn op deze keten zoals die nu is.

Wanneer in de eerste ronde alle zeven of tien hiërarchieën tenslotte bol G bereiken, verzamelen ze zich allemaal op die bol, die de laatste bol is van de gemanifesteerde zeven, en daar beëindigen ze alle gelijktijdig de eerste ronde vóór het interplanetaire nirvāṇa begint.

Te beginnen met de tweede ronde, als alle lijnen van evolutie of activiteit zijn uitgestippeld en niets vanaf de grond hoeft te worden opgebouwd, gaat de vooruitgang relatief sneller voor de levensgolven die het verst zijn ontwikkeld. Het gevolg hiervan is dat enkele kleine groepen monaden, en ook individuele entiteiten, hun evolutiereis veel sneller maken en dus vóór raken op de overgrote meerderheid van de zeven evoluerende hiërarchieën. Daarom hebben we nu vijfde-ronders onder ons, hoewel we als menselijke groep in onze vierde ronde zijn.

Wanneer onze levensgolf zich naar bol E zal hebben begeven, zijn de śishṭa's van het mensenrijk de hoogste of op één na hoogste groep vertegenwoordigers van hun levensgolf. Zij zullen echte vijfde-ronders zijn, en met lange tussenpozen verschijnen er enkele zesde-ronders onder hen. Dit betekent dat zij dan daarna niet de ronde hoeven te doorlopen die voor onze menselijke levensgolf de vijfde is, omdat ze die door hun karakter en eigenschappen als voorlopers al hebben doorlopen; ze hebben een voorsprong op het overgrote deel van hun levensgolf. Precies dezelfde opmerkingen gelden voor de zesde-ronders, die de boeddha's zijn. Deze zesde-ronders – van wie de spiritualiteit zo hoog is en van wie de ingeboren vermogens die in lange eonen van ervaring zijn verworven, zo groot zijn dat ze zelfs op de vijfde-ronders vooruitlopen – zijn zeer, zeer gering in aantal. Van Gautama de Boeddha wordt gezegd dat hij in de opgetekende geschiedenis de enige *volledig ontwikkelde* zesde-ronder is.

Hoe voltrekt zich deze innerlijke evolutie? Het is duidelijk dat er in elke verzameling of groep entiteiten enkelen zijn die achterblijven; daarna komt de meerderheid als middengroep, en tenslotte enkelen die voorlopen. Deze laatsten zijn de oudere zielen, zij die het hardst hebben gestreefd en die het zelf voor het grootste deel hebben overwonnen, want ware zelfkennis komt voort uit intelligente zelfbeheersing bij alle gedachten en daden. Bij de dood volgen deze voorlopers dezelfde weg als alle ontlichaamde entiteiten, maar ze doen dat *zelf-*

bewust. Ze volbrengen een eigen individuele ronde door de planeetketen, eerst door op te klimmen langs de lichtende boog tot ze de hoogste bol bereiken; dan, na een betrekkelijk lange nirvāṇische rust, dalen ze weer af door de bollen op de neergaande boog tot ze bol D of onze aarde weer bereiken; en omdat ze dus vooruitlopend op de levensgolf een ronde hebben volbracht, zijn ze vijfde-ronders wanneer ze naar onze bol terugkeren.

Ze vorderen door de ervaringen die ze hebben opgedaan op de verschillende gebieden van de andere bollen en door op elk van deze bollen verschillende belichamingen te hebben; deze ervaringen worden als karakter opgenomen in het weefsel van de ziel. Het is een voortgaande en natuurlijke innerlijke groei, wat niets anders is dan een steeds toenemende manifestatie van de monade, de innerlijke god. Met andere woorden, op deze andere bollen ondergaan deze rondtrekkende monaden zelfbewuste ervaringen in plaats van gedurende de hele periode tussen aardse levens in een lang devachan verzonken te zijn, zoals gebruikelijk is bij reïncarnerende ego's. Het moet hieruit duidelijk zijn dat de evolutionaire ontwikkeling van de vijfde- en zesde-ronders niet uitsluitend wordt bereikt door training, inwijding of zelfstudie tijdens de incarnaties op deze bol D. Hoe onmisbaar al deze methoden ook zijn, het zou volslagen onmogelijk zijn om alleen op deze wijze een echte vijfde- of zesde-ronder te worden.

Een zesde-ronder is iemand die, omdat hij vooruitloopt op de menselijke levensgolf, buddhi of het zesde beginsel in hem tot activiteit heeft gewekt, omdat buddhi haar evolutie ondergaat in de zesde ronde; terwijl de vijfde-ronder iemand is die het vijfde beginsel, manas, min of meer volledig in zich heeft doen ontwaken. Omdat wij mensen ons in het midden van de vierde ronde bevinden, zijn we nog bezig ons vierde beginsel, kāma, te ontwikkelen.

De zesde-ronders zijn zo gering in aantal dat we met zekerheid kunnen zeggen dat een ware zesde-ronder altijd een boeddha is, of iemand die gelijkstaat aan een boeddha. Het hele wezen van die mens is vervuld met de luister van de god in hem. Toch zijn er zelfs nu veel vijfde-ronders onder ons, maar ze bevinden zich in geen geval allemaal op hetzelfde niveau van vijfde-ronde-ontwikkeling: er zijn gevorderden, minder gevorderden, en zij die nog maar pas vijfde-ronders zijn geworden. Als deze rondtrekkende zielen zover zijn gevorderd dat ze daarvoor in zichzelf de spirituele, verstandelijke en psychische kracht

kunnen vinden, vervolgen ze zonder onderbreking gedurende nog één ronde het proces van zelfbewuste belichamingen op de andere bollen, en wanneer ze dan de aarde weer bereiken doen ze dat als zesde-ronders.

Het is misschien interessant om de volgende passage aan te halen uit een van de brieven van KH* geschreven in antwoord op een vraag van A.P. Sinnett of een mens van de vijfde ronde, als hij 'zich aan occultisme zou wijden en een adept werd . . . aan verdere aardse incarnaties zou ontsnappen?'

> Nee; met uitzondering van de Boeddha – een wezen van de zesde ronde, omdat hij in zijn vroegere incarnaties de weg met zoveel succes had afgelegd dat hij zelfs zijn voorgangers was voorbijgestreefd. Maar onder een *miljard* mensen is er maar één zoals hij. Hij verschilde van andere mensen evenzeer in zijn uiterlijk als in spiritueel opzicht en in kennis. Maar zelfs hij ontsnapte alleen hier op aarde aan verdere reïncarnaties; en wanneer de laatste van de mensen van de zesde ronde van de derde ring van deze aarde is vertrokken, zal de Grote Leraar op de volgende planeet moeten reïncarneren. Maar hij zal, omdat hij de nirvāṇische gelukzaligheid en rust voor de verlossing van zijn medeschepselen heeft opgeofferd, worden herboren op de hoogste – de *zevende* ring van die hogere planeet. Tot dan zal hij elke tienduizend jaar een uitverkoren individu *overschaduwen* (we kunnen beter zeggen en eraan toevoegen '*heeft* hij reeds overschaduwd') die in het algemeen aan het lot van de volkeren een andere wending heeft gegeven. Zie *Isis*, Deel I, blz. 34 en 35, laatste en eerste alinea op de bladzijden [van de Engelse editie].

Voorzover bekend heeft de mensheid tot nog toe geen zevende-ronder voortgebracht, een voorloper die drie ronden vóór is op de algemene levensgolf. De meerderheid van de mahātma's zijn òf zeer ver gevorderde vijfde-ronders, òf staan op het punt over te gaan naar het zesde-ronder-schap; hun chela's zijn minder ver gevorderde vijfde-ronders.

Behalve dat deze voorlopers onder de monaden zich na de dood min of meer zelfbewust wederbelichamen op de andere bollen van onze planeetketen en zo het vijfde-ronder-schap bereiken – waren ze, toen ze de maanketen verlieten, evolutionair gezien al verder gevorderd dan de meerderheid van hun medemensen. In de loop van hun ronden op onze huidige aardketen en zelfs al in de derde ronde, begonnen de voorhoede vormende wederbelichamende ego's zo sterk de

---

De Mahatma Brieven, blz. 127.

werking van spirituele en verstandelijke eigenschappen en vermogens in zich te voelen, dat ze als het ware de grote menigte van ego's in de menselijke levensgolf verlieten en zich belichaamden op de diverse bollen van de keten, vóór de meerderheid van ego's. Deze voorsprong in evolutiegraad wordt dan gehandhaafd, zelfs als het overgrote deel van de menselijke levensgolf op haar beurt de vierde ronde bereikt, zodat deze voorlopers tegen die tijd in feite in hun vijfde ronde kunnen zijn, en in enkele gevallen zelfs in hun zesde ronde.

In 1882 gaf KH over dit onderwerp de volgende uitleg:*

De zevenvoudige ordening en haar details zouden voor de mens onbegrijpelijk zijn als hij niet het vermogen had, zoals de hogere adepten hebben bewezen, zijn 6de en 7de zintuig vervroegd te ontwikkelen – in de overeenkomstige ronden zullen allen van nature daarmee zijn begiftigd. Onze Heer Boeddha – een mens van de 6de ronde – zou, met al zijn grote, in vroegere wedergeboorten verworven verdiensten, niet in ons tijdperk zijn verschenen als het niet was vanwege een *mysterie*. . . .

Omdat de mens bij het voltooien van zijn zevende ring op A pas aan zijn eerste op Z is begonnen, en omdat A sterft wanneer hij hem verlaat om naar B te gaan, enz., en hij ook na Z in de intercyclische sfeer moet blijven, zoals hij deed tussen elke twee planeten, tot de impuls de keten opnieuw beroert, is het duidelijk dat niemand zijn soortgenoten meer dan één ronde vooruit kan zijn. En Boeddha vormt daarop slechts een uitzondering op grond van een mysterie. Wij hebben mensen van de vijfde ronde onder ons omdat we in de tweede helft van onze zevenvoudige ring van de aarde zijn. In de eerste helft zou dit niet hebben kunnen gebeuren. De talloze myriaden van de mensheid van onze vierde ronde die ons zijn voorbijgegaan en hun zeven ringen op Z hebben voltooid, hebben tijd gehad om door hun intercyclische periode te gaan, hun nieuwe ronde te beginnen, en zich op te werken tot bol D (de onze). Maar hoe kunnen er mensen zijn van de 1ste, 2de, 3de, 6de en 7de ronde? Wij vertegenwoordigen de eerste drie, en die van de zesde kunnen slechts zelden en voortijdig komen, zoals boeddha's (alleen onder omstandigheden die daarvoor worden gereedgemaakt) en de laatsten, die van de zevende, zijn nog niet ontwikkeld!

In het algemeen gesproken betekent het 'mysterie' dat deze zeldzame enkelingen, die bestemd zijn om zelfs al in de vierde ronde zesderonders te worden, worden geholpen en individueel geleid door

---

**De Mahatma Brieven*, blz. 104-5.

bepaalde dhyāni-chohanische wezens die deze voorlopende ego's niet alleen aanmoedigen en beschermen, maar die dat ook doen wanneer die ego's de verschillende inwijdingen ondergaan die ze moeten meemaken. Dit mysterie houdt verder in dat deze voorlopers worden geholpen om zich op elk van de bollen van onze planeetketen volledig en zelfbewust te belichamen, waardoor ze in staat worden gesteld de ervaringen op te doen die de meerderheid van de vierde-ronders pas kan hebben wanneer het overgrote deel van de levensgolf deze verschillende bollen bereikt.

Boeddha's en bodhisattva's

Buig nu het hoofd en luister goed, bodhisattva – mededogen spreekt en zegt: 'Kan er gelukzaligheid zijn wanneer al wat leeft moet lijden? Zult u gered worden en de hele wereld horen klagen?' – *De Stem van de Stilte,* blz. 68

Er zijn bepaalde wezens met een zo alomvattende liefde, een zo grote zelfverloochening en een bijna volmaakt gevoel van eenheid met het Ene, dat zij in een bepaalde periode van hun evolutie op het pad terugkeren en een weldadige kracht worden in het spirituele en mentale leven van de mensheid; ze offeren hun eigen vooruitgang gedurende eonen en eonen in de toekomst op en ondergaan wat voor hen bijna een leven in de hel betekent om te helpen door als een spiritueel vuur in de atmosfeer van een planeet of een zonnestelsel te blijven. Dat zijn de boeddha's van mededogen.

De hele natuur buigt zich voor hen met eerbied en ontzag; want zij staan hoger dan de goden, bij wie ze zich anders zouden hebben aangesloten en die ze voorbij zouden zijn gegaan.

De Groten van de aarde leven voor de wereld, ze zijn in maar niet van de wereld, ermee verbonden door hun eigen daad van machtig mededogen; en ze zullen geen blijvend nirvāṇa ingaan zolang de mensheid in het natuurlijke verloop van de evolutie niet op het punt is gekomen waar ze de spirituele aansporing van de boeddha's van mededogen niet langer nodig heeft.

Geen mens kan een grotere liefde hebben dan hij die zijn leven geeft voor zijn broeder. Maar wanneer de boeddha van mededogen alles opgeeft wat hij is, alle individuele vooruitgang opgeeft om terug te keren in de duisternis van de fysieke sfeer om de mensheid te helpen en te redden, dan is daar in feite het goddelijke aan het werk!

De pratyekaboeddha daarentegen is iemand die het boeddhaschap voor zichzelf nastreeft en bereikt. Hij verheft zich tot de spirituele gebieden van zijn eigen innerlijke wezen waarin hij opgaat zonder acht te slaan op de roep om terug te keren en de mensheid te helpen. Hij is een zeer rein en heilig mens, anders zou hij onmogelijk nirvāṇa kunnen bereiken. Maar hij is zo volledig verzonken in de schoonheid, luister en

pracht van de spirituele gebieden, dat diezelfde schoonheid als een sluier is die zijn ogen verduistert en zijn herinnering aan de worstelende menigte wezens die achter hem aankomen doet vervagen. Hoe verheven de pratyekaboeddha ook is, hij staat niet op één lijn met de onuitsprekelijke grootsheid van de boeddha van mededogen.

Voor de boeddha van mededogen is al wat leeft belangrijker dan hijzelf; de pratyeka, de boeddha 'voor zichzelf alleen', stelt *zichzelf* vóór al wat leeft. Beiden zijn op het pad van de rechterhand, maar de een leeft voor de wereld, en de ander leeft voor zichzelf in de wereld, met als doel om individueel nirvāṇa te bereiken.

Als we een daad van barmhartigheid alleen volbrengen om iets in ons het zwijgen op te leggen of meer innerlijke vrede te krijgen, dan is dit uiteindelijk zelfzuchtig; dit geeft precies weer wat een pratyekaboeddha is. Sterk verlangen naar eigen vooruitgang is spirituele zelfzucht. Iemand die ooit in zijn hart de warme gloed van onzelfzuchtig medelijden heeft gevoeld, van universele liefde, een opwelling van zelfopoffering voor anderen, zou nooit op de gedachte kunnen komen dat al deze zielenroerselen alleen op eigenbelang berusten. Die ideeën liggen even ver uiteen als de twee polen.

De pratyekaboeddha's en de boeddha's van mededogen kunnen in een bepaald opzicht worden vergeleken met de oude fabel van de schildpad en de haas. De pratyeka's zijn als de haas; ze springen vooruit, de toekomst tegemoet, en veroveren voor zichzelf een luisterrijke plaats in de sferen. Maar de boeddha's van mededogen blijven achter om het edelste werk te verrichten dat zelfs het werk van de goden is – leidinggeven aan de tallozen die minder ver zijn ontwikkeld dan zijzelf; hen naar het licht leiden, naar de grote vrede; en hoewel hun individuele vooruitgang langzamer schijnt te zijn dan die van de pratyeka's, zal er niettemin eens een tijd komen dat de boeddha's van mededogen de pratyeka's voorbijgaan die in hun spirituele zuiverheid zullen zijn verstard en tijdelijk niet verder kunnen gaan.

Maar omdat de boeddha's van mededogen het persoonlijke zelf hebben verzaakt ter wille van het Zelf van het heelal, is het hart van het heelal in hen werkzaam en daarom zal hun vooruitgang in feite worden versneld. Wanneer in verre toekomstige eonen de pratyeka's uit hun nirvāṇische toestand komen, zullen ze aan een nieuw evolutiepad moeten beginnen als leerlingen, terwijl de boeddha's van mededogen hen dan al ver vooruit zullen zijn.

Vinden de boeddha's van mededogen geen vreugde in hun werk? Dat doen ze wel, want er is vrede in hun hart; ze weten dat ze verbonden zijn met de goden, en dat door hen de stroom van verlichting van de stille wachter vloeit. Ze zijn de grote helpers en helpen altijd wanneer karma – het individuele karma van een mens of een ras – het toelaat.

Ieder van ons is een ongeopenbaarde boeddha, zelfs nu. Het is ons hogere zelf, en naarmate we zegevieren in de strijd met het zelf – want dat is onze enige belemmering, vreemde paradox, omdat het het pad is dat we moeten gaan – naarmate we het zelf overwinnen om het grotere zelf te worden, komen we met elke stap steeds dichter bij de 'slapende' boeddha in ons. En toch is het in werkelijkheid niet de boeddha die 'slaapt'; wij zijn het die slapen op het bed van stof, die boze dromen hebben, teweeggebracht door onze hartstochten, ons egoïsme en onze zelfzucht – die dikke en zware sluiers van persoonlijkheid weven om de innerlijke boeddha.

HPB heeft de boeddha's van mededogen de belichaming van wijsheid en liefde genoemd, de twee belangrijkste elementen in het heelal: wijsheid, dat wil zeggen verheven visie, kennis die berust op herinneringen uit voorbije eeuwigheden, en volstrekte gehoorzaamheid aan de natuurwetten waarvan we deel uitmaken; en liefde, onpersoonlijk en groots, die leidt tot het offeren van het zelf, ook al staat men al op de drempel van nirvāṇa.

Het is in het begin misschien heel verwarrend om over zoveel goden, dhyāni-chohans, boeddha's, bodhisattva's en wat al niet te horen. Maar dat hoeft niet als we het oude idee uit ons hoofd zetten dat de goden één groep wezens zijn, en de mensen een andere en heel verschillende groep. Wij zijn kinderen van de goden, letterlijk, goden in wording; en de goden die er nu zijn, waren eens mensen. Wat de dhyāni-boeddha's zijn voor de dhyāni-bodhisattva's, zijn de menselijke boeddha's op dit gebied voor de menselijke bodhisattva's. De regel is dezelfde.

Iedere dhyāni-boeddha of 'boeddha van contemplatie' heeft als het ware zijn uit het denken geboren zonen, zijn spirituele nakomelingen, en dat zijn de dhyāni-bodhisattva's. Bijvoorbeeld, wanneer een leraar de ziel in een mens opwekt en hem tot een grootser en edeler leven leidt, dan is die nu begrijpende mens een bodhisattva van

zijn leermeester. De leraar heeft een deel van zijn eigen levensessentie, een deel van zijn eigen denkvermogen, overgeplant in het leven van de discipel en daardoor in hem het mānasaputrische vuur ontstoken. Dat doen de dhyāni-boeddha's voor andere hoge entiteiten op hun eigen gebied; zij hebben hun leerlingen in wie ze het bodhisattvische vermogen, de buddhische luister, opwekken, waardoor de dhyāni-bodhisattva's, en later de menselijke of mānushya-boeddha's ontstaan.

Hetzelfde geldt op het menselijke gebied: wanneer de mānushya-boeddha's geschikte leerlingen vinden, inspireren zij hen, vervullen hen met het heilige, spirituele en intellectuele vuur, zodat deze leerlingen, wanneer ze zelf spiritueel betrekkelijk volledig ontwikkeld zijn, mānushya-bodhisattva's worden die op weg zijn om mānushya-boeddha's te worden. En dat komt omdat het boeddha-licht in hen is ontstoken; elk van hen voelt de god in zichzelf en kent vanaf dat moment geen rust tot ook hij het menselijke boeddhaschap bereikt.

Wat de verschillende soorten boeddha's betreft – er is overal één gemeenschappelijke werkwijze en structuur zodat, als we de aard en functie van één klasse boeddha's begrijpen, we in grote trekken de leer in haar volle omvang begrijpen. Iedere ronde, bijvoorbeeld, staat onder leiding van een dhyāni-boeddha, die kan worden verdeeld in zeven 'kinderen', die de mahā-boeddha's van de zeven bollen vormen. Ieder van die mahā-boeddha's is weer deelbaar in zeven 'kinderen' en die vormen de ras-boeddha's.

Van de twee boeddha's die in ieder wortelras verschijnen – één aan het begin en de ander tegen het midden of het einde, afhankelijk van de omstandigheden – is er één speciaal gewijd aan het wortelras als ras. Maar dezelfde buddhische invloed die door de speciale boeddha van het ras werkt, manifesteert zich ook in een vrij groot aantal bodhisattva's die allen tot hetzelfde ras behoren en die men lagere boeddha's zou kunnen noemen; en deze verschijnen met periodieke tussenpozen tijdens het bestaan van een ras. Gautama de Boeddha was zo'n bodhisattva in en door wie de boeddha van het ras zijn transcendente kracht openbaarde. Deze bodhisattva's zijn gewoonlijk ook degenen die aan het begin van iedere zogenaamde messiaanse cyclus verschijnen, die gemiddeld zo'n 2160 jaar duurt.

De boeddha die omstreeks het midden of tegen het einde van een ras verschijnt, is de speciale boeddha van het volgende wortelras, die

dus iets voor zijn eigen tijd verschijnt om in samenwerking met de boeddha van het ras zelf, het ras in zijn eindfase te leiden naar een vermenging en verbinding met het daaropvolgende wortelras.

Gautama de Boeddha

In alle oude religies die een esoterische[18] of mystieke kant bezitten, treft men leringen of suggesties aan die geconcentreerd zijn op die ene gedachte dat er ergens in de wereld een spirituele kracht of intelligentie bestaat die de vriend en beschermer van de mensheid is. Vaak wordt er op hem gezinspeeld als het hoofd van de adepten-zieners van de eeuwen, die nauw is verbonden met de spirituele beginselen die het heelal leiden en bezielen. HPB spreekt over dit geheimzinnige individu als de Grote Inwijder.

Dit individu Gautama de Boeddha noemen, zou in een bepaald opzicht volkomen juist zijn, omdat de spirituele invloed van de grote inwijder in hem aanwezig was; en toch zijn we ver van de waarheid als we dit individu louter als een mens beschouwen. Zijn straal, een deel van zijn intelligentie, verschijnt bij bepaalde gelegenheden, die in een groot wortelras zeer zeldzaam zijn, als een boeddha in een menselijk lichaam. Maar de boeddha is niet alleen de fysieke mens, die slechts het uiterlijke kleed is en het kanaal voor het verspreiden van licht en het onderricht. De werkelijke boeddha is een innerlijke entiteit (hoewel niet precies de spirituele entiteit in ieder mens), die als een kanaal dient door middel waarvan de invloeden, de wilskracht, de intelligentie van een nog verhevener wezen – de Grote Inwijder – stromen.

Gautama de Boeddha was een mens. Hij is nu een nirmāṇakāya. Het hogere ego van de entiteit die zich het laatst manifesteerde als Gautama de Boeddha werkt door deze nirmāṇakāya; en dit hogere ego is de Boeddha, de overbrenger van de spirituele intelligentie van de Grote Inwijder.

Toen de leraren van HPB uitdrukkingen gebruikten zoals 'Hij aan wie wij trouw verschuldigd zijn', 'Hij wiens woord onze Wet is', doelden ze op deze Gautama de Boeddha en de kracht die door hem heen werkte. Als een van de twee boeddha's van ons vijfde wortelras – de tweede boeddha zal Maitreya zijn, die miljoenen jaren later zal komen – zal hij dit wortelras blijven bewaken en beschermen. Hij is de oorsprong, de stichter, van iedere grote spirituele religieuze of filosofische beweging die op een of ander moment tijdens ons wortelras begon. Hij

is het hoofd van alle adepten, de Heer, de chohan; en ten overstaan van hem, en in zijn aanwezigheid, vindt de zevende en hoogste inwijding van alle plaats.[19]

Door zijn band met de avatāra Jezus was de Boeddha nauw verbonden met het stichten van het christendom. Bewogen door oneindig mededogen, leende hij zich voor het werk van de avatāra Jezus, waardoor hij zich onvermijdelijk en voorgoed verbond met het karma dat hieruit voortvloeide; maar dat betekent niet dat al het kwaad dat is bedreven, en het goede dat is gedaan door christenen en de kerk sinds de dood van Jezus, als een drukkende last op Gautama de Boeddha valt. Dat zou eenvoudig betekenen dat men de oude theologische en totaal verkeerd begrepen interpretatie van de leer van het plaatsvervangende lijden weer verkondigt. De karmische wet zal de bewerkers van het kwaad ter verantwoording roepen.

Er wordt bedoeld dat zelfs Gautama de Boeddha, de edelste wijze die in de laatste miljoenen jaren heeft geleefd, ondanks zijn goddelijke wijsheid in zijn leven kleine fouten maakte. In zijn spirituele verlangen waarheid, licht, liefde en vrede aan de mens te geven, opende hij bij verschillende gelegenheden de deur een beetje te ver. Daarin ligt altijd een groot psychisch en spiritueel gevaar. Om goed te maken waarin hij te ver was gegaan, werd hij het intermediaire beginsel van de avatāra Jezus (zoals hij enkele honderden jaren eerder het intermediaire beginsel van de avatāra Śaṅkarāchārya had verschaft), om zo tot op zekere hoogte te herstellen wat hij, Gautama de Boeddha, in zijn grenzeloze liefde voor de mensheid had gedaan.

In Gautama Śākyamuni, als mens, werkten een aantal verschillende elementen: (a) de gewone persoon die een groot en verheven mens was; (b) hij werd geïnspireerd door de geïncarneerde bodhisattva, hoewel de mānasaputrische essentie die tot dat grootse menselijke wezen als een monade per se behoorde, nog niet volledig was ontwaakt; (c) deze bodhisattva in Gautama werd verlicht door de boeddha; en (d) die boeddha – een spirituele vlam die door de bodhisattva in de mens werkte – werd verlicht en geïnspireerd door de dhyāni-boeddha van onze ronde, die natuurlijk door de dhyāni-bodhisattva van deze bol D werkte.

Dit lijkt allemaal heel ingewikkeld, maar dat is het in werkelijkheid niet. We hebben ten eerste een spiritueel ontwikkeld mens, in wie de ingeboren mānasaputrische essentie gedeeltelijk was ontwaakt, waardoor een bewustzijnsveld werd geschapen voor haar individualisering

als de geïncarneerde bodhisattva. Vervolgens werd de monadische essentie die door deze geïncarneerde bodhisattva werkte, geïndividualiseerd als de boeddha, en deze elementen vormden in hoofdzaak de verschillende monadische centra die in Śākyamuni actief waren. Bovendien werd – omdat de geïncarneerde bodhisattva het mogelijk maakte dat de straal van de innerlijke boeddha zich manifesteerde – zelfs in het menselijke bewustzijn de nog spirituelere straal van de dhyāni-boeddha van de vierde ronde ontvangen, die op zijn beurt, via de dhyāni-bodhisattva van de bol, de menselijke boeddha bereikte.

Deze dhyāni-boeddha kan men omschrijven als de spirituele invloed 'van buitenaf' die door de menselijke boeddha werkt; en de boeddha, de bodhisattva, en de gedeeltelijk ontwaakte mānasaputrische essentie vormen de triade in de constitutie van Gautama Śākyamuni, die samenwerkten om de mānushya-boeddha voort te brengen.

Toen Gautama, wiens eigennaam Siddhārtha was, volgens het prachtige verhaal zijn huis verliet en op zoek ging naar het licht om het menselijke boeddhaschap te bereiken en 'goden en mensen te redden', bracht hij eerst de bodhisattva in hem tot betrekkelijk volledige activiteit. De gewone mens, hoe groots ook, was niettemin volledig ondergeschikt gemaakt aan de innerlijke bodhisattva in hem, die toen zijn edele vermogens kon manifesteren en tot uitdrukking brengen, verlicht door de buddhische straal. Toch was deze eenwording met zijn innerlijke boeddha nog niet voldoende voor het beoogde doel, omdat deze bijzondere menselijke incarnatie, die van de mens Siddhārtha genaamd, het voertuig van de lagere boeddha van het ras moest worden, die over ons vijfde wortelras zou waken.

In de exoterische literatuur van het boeddhisme wordt gezegd dat iedere menselijke of mānushya-boeddha, zoals Gautama er een was, de tegenhanger op aarde is van een hemelse boeddha, zijn spiritueel-goddelijke oorsprong. De hemelse boeddha, de dhyāni-boeddha, stuurt vanuit zichzelf de straal, de energie, de spiritualiteit, de wil, de intelligentie, die samen, zich manifesterend door het spiritueel-menselijke voertuig, de mānushya-boeddha voortbrengen.

Het is ook de Boeddha die tijdens zijn hele bestuur, dat duurt vanaf het begin van het vijfde wortelras tot de Maitreya-boeddha hem opvolgt, op bepaalde cyclische tijden meehelpt aan het doen verschijnen van een avatāra. De reden hiervoor is dat een godheid om zich te manifesteren een psychisch gestel nodig heeft dat even zuiver en sterk

is als dat van een boeddha. De energie die van een godheid uitgaat, zou waarschijnlijk het psychische gestel van een gemiddelde mahātma vernietigen, hoewel die ver boven de gemiddelde mensheid staat. Er zijn grote mysteries verbonden aan dit onderwerp: het boeddhaschap.

Zelfs in zijn fysieke verschijning verschilde de Heer Boeddha, toen hij zich als Gautama manifesteerde, veel van andere mensen. Niet alleen straalde hij vriendelijkheid, liefde, beheerste kracht, vrede en schitterende verstandelijke vermogens uit, maar hij bezat, zegt men, een bijna bovenmenselijke schoonheid en zag eruit als een god; en toch was zijn zoon, die werd geboren voor hij het boeddhaschap bewust bereikte, slechts een vierde-ronder, hoewel hij een goed en edel mens was. Hij heette Rāhula.

De incarnatie van een boeddha is niet een afdaling uit devachan, zoals het geval is bij gewone mensen. Ieder mens is een samengestelde entiteit. Er is een god in hem, een spiritueel ego, een menselijk ego, een dierlijke natuur, en het fysieke lichaam dat zo goed mogelijk de bundel energieën tot uitdrukking brengt die door en vanuit het binnenste van het aurische ei stromen. Elk van deze elementen is zelf een lerende entiteit op zijn weg omhoog. Het zelfbewustzijn, het gevoel van een ego is er; maar daarbovenuit gaat het gevoel van kosmische eenheid, dat de sfeer en het bewustzijn is van de innerlijke god, een hemelse boeddha. Omdat er in een mens een hemelse boeddha is, een menselijke boeddha, en een menselijke ziel die door een dierlijk lichaam werkt, is het duidelijk dat er veel vreemde dingen kunnen gebeuren als de omstandigheden zich daartoe lenen, en dat de voorwaarden voor incarnatie van een boeddha *de facto* sterk moeten verschillen van die voor de reïncarnatie van een gewoon mens. En zo was het in het geval van Śākyamuni.

Prins Siddhārtha van Kapilavastu, die later het fysieke voertuig van een boeddha werd, was een spiritueel ontwikkeld mens, en daarom een geschikt voertuig om uitdrukking te geven aan het hogere element in zijn natuur, de mānushya-boeddha, die zelf het voertuig was van de hemelse boeddha – het hoogste deel van die verheven constitutie. Er werd dus een mens geboren die alle gebruikelijke fasen doorliep, maar die, omdat hij door de buddhische luister werd overstraald, een wonderkind was. Hij trouwde. Rāhula werd geboren. Kort daarna verscheen het eerste innerlijke licht van verblindende pracht. In het menselijke deel van dit samengestelde wezen begon begrip te dagen, en toen nam de mānushya-boeddha de leiding. Het menselijke was daarna

ondergeschikt aan het spirituele; en prins Siddhārtha verliet zijn huis en begon zijn omzwervingen – wat slechts betekent dat hij zich uit de wereld terugtrok zodat het menselijke deel van hem kon worden getraind om een volledig bewust kanaal te worden voor de manifestatie van de innerlijke mānushya-boeddha.

Zo gebeurde het tenslotte dat na een periode van zelfopgelegde discipline, spiritueel streven en zelfoverwinning, de volledige verlichting kwam onder de heilige Bodhi-boom, de boom van wijsheid, zoals de legende luidt; en de mānushya-bodhisattva, Gautama Śākyamuni genaamd, bereikte het boeddhaschap. Deze vleesgeworden bodhisattva werd het gewillige en volmaakte psychospirituele instrument door middel waarvan zijn innerlijke boeddha zich tot uitdrukking kon brengen. Nu het boeddha-stadium was bereikt, zien we dat de boeddha werkt door de bodhisattva, die zelf weer door de ontwaakte mens werkt, als een voorbeeld van de activiteit van de drie hogere monaden in een mens: namelijk de spirituele monade, de bodhisattva of mānasaputra, en de ontwikkelde menselijke monade. Het is het verheven voorrecht en vreugdevolle toekomstbeeld van ieder van ons om dat ooit te worden – mits we de evolutieweg met succes gaan.

Tot op tachtigjarige leeftijd leefde en onderwees de Boeddha: hij wijdde in, hielp, troostte en inspireerde. Toen het lichaam dat hem zo goed had gediend met het verstrijken van de jaren verzwakte, 'stierf' de Boeddha – volgens de exoterische leer.*

De waarheid is echter dat de boeddha in Gautama Śākyamuni op

*Bepaalde passages in het *Mahā-Paranirvāṇa-Sūtra* geven in het kort een heel belangrijke leer over de dood, door het proces waardoor deze plaatsvindt toe te passen op het heengaan van de Boeddha-Gautama zelf, als een voorbeeld. Ze spreken over dit proces als het 'opstijgen' van het bewustzijn van de Boeddha door verschillende gebieden, en het 'afdalen ervan', en dit driemaal achtereen. De fysieke dood vindt bij alle mensen op precies dezelfde manier plaats, hoewel met aanpassingen in het geval van de grote wijzen als gevolg van hun hoge spirituele staat.

De hogere delen van de menselijke constitutie maken zich niet van het fysieke lichaam los door het gouden koord plotseling te verbreken, maar dit wordt voorafgegaan door het opstijgen van het bewustzijn naar de hogere gebieden van de menselijke constitutie, gevolgd door een korte pauze daar, dan een afdaling tot het bewustzijn het fysieke brein weer enkele seconden bezielt, en op dat moment kunnen de ogen enkele ogenblikken opengaan. Dan stijgt het bewustzijn opnieuw op en wordt na een korte pauze weer teruggetrokken naar de verlokkingen van de astrale en fysieke werelden en misschien wordt het fysieke brein een kort moment weer bewust. Dan stijgt het bewustzijn voor de derde keer op, maar nu krachtiger, en daalt

dat moment de nirvāṇische toestand inging en de bodhisattva achterliet, die nog steeds actief was en in het bejaarde fysieke voertuig werkte. Nirvāṇa betekende in dit geval dat de hemelse boeddha feitelijk zijn eigen kosmische gebieden betrad – omdat zijn werk voorlopig was beëindigd – en de mens achterliet, verlicht door de luister van de mānushya-boeddha, de innerlijke boeddha. Het boeddha-deel van hem 'stierf' voor de wereld, d.w.z. had zijn werk gedaan en was overgegaan in het nirvāṇa om daar zijn volgende taak aan het einde van dit vijfde wortelras af te wachten, wanneer diezelfde boeddha-geest opnieuw een bodhisattva-mens zal verlichten.

Nadat nirvāṇa was bereikt, leefde Gautama de Boeddha nog twintig jaar te midden van zijn ingewijden en onderwees hij en wijdde hij in; en op honderdjarige leeftijd stierf zijn lichaam tenslotte. Het lichaam werd afgelegd en de volledige entiteit als mānushya-boeddha bleef bestaan als een nirmāṇakāya* en leeft ook nu nog – het kanaal, het voertuig, door middel waarvan krachten stromen die uitgaan van het spirituele centrum van ons zonnestelsel. Hij is dus het kanaal van de Grote Inwijder, de behoeder en beschermer van iedere grote wereldreligie of wereldfilosofie die tijdens ons vijfde wortelras werd gesticht, en zal zo blijven bestaan en werken tot de Boeddha-Maitreya

---

na nog een korte pauze weer af, maar deze keer heel zwak, en het bewustzijn heeft misschien slechts een gering contact met het fysieke gebied; en na zeer korte tijd treedt volledige en volstrekte bewusteloosheid in: het gouden levenskoord wordt verbroken en de innerlijke mens is vrij. Het 'panorama vóór de dood' gaat onmiddellijk vooraf aan de periode van de eerste opstijging.

*Een nirmāṇakāya kan in elk voertuig leven dat hij met zijn wil en gedachten wenst te vormen; en hij heeft eveneens het vermogen en de wijsheid om het innerlijke gebied of de innerlijke gebieden te kiezen waarop hij wil leven. In alle gevallen wordt het 'lichaam' van de nirmāṇakaya echter gevormd vanuit zijn eigen aurische ei; dat wil zeggen, het vormingsproces van zo'n gedachte- en wils-lichaam komt neer op het tijdelijk verdichten van de buitenste lagen van het aurische ei van de adept door middel van kriyāśakti; zo'n 'lichaam' wordt gevormd om, wat aard en eigenschappen betreft, overeen te stemmen met het innerlijke gebied dat werd gekozen als de 'wereld' waarin de nirmāṇakāya verblijft.

Iedere nirmāṇakāya is een mahātma, minus de lagere triade, maar niet iedere mahātma is een nirmāṇakāya. Er zijn mahātma's die geïncarneerd zijn; en omdat ze in het fysiek-astraal-vitale voertuig leven, zijn ze duidelijk geen nirmāṇakāya's. Enkele mahātma's van de lagere rangen hebben nog niet het moment in hun evolutie bereikt dat ze het voor hun verheven werk gunstig achten de lagere triade van hun constitutie af te leggen en als nirmāṇakāya te leven.

in de loop van de voortgaande cyclussen verschijnt.

Het verschil tussen Śākyamuni en gewone mensen is dat in deze grote wijze de hogere delen van zijn constitutie min of meer volledig werkten in de 'mens', althans zo volledig als mogelijk is voor een mens die een zesde-ronder is. Vanaf het moment dat hij zijn zesde hoge inwijding had ondergaan, 'stierf' hij als 'mens' maar leefde wel verder. Met andere woorden, na deze episode onderwees hij twintig jaar lang in en door het ingewijde en dus verheerlijkte menselijke deel van zijn constitutie. Maar geen mens kan de zesde inwijding ondergaan, die de tijd van de grote verzaking is – laat staan de zevende – en zoals hij vroeger was naar de wereld van de mensen 'terugkeren'.*

Het betekent dus dat het hogere deel van zijn constitutie, namelijk het menselijke ego in hem, nu weer een boeddha was geworden en nirvāṇa was ingegaan; maar het lagere deel van zijn menselijke of tussennatuur werkte nog op aarde als een luisterrijke bodhisattva. Door dit grootse en mooie feit begrijpen we de betekenis van veel exoterische boeddhistische uitspraken dat een boeddha een bodhisattva achterlaat om het werk voort te zetten. Een boeddha zijn betekent dus dat het hoogste deel in het nirvāṇa is en dat het hogere menselijke deel, dat buddhi-mānasisch is, verder leeft als een leraar, als een bodhisattva-nirmāṇakāya. Dan is er nog het fysieke lichaam met zijn vitaal-astrale gestel dat tenslotte sterft.

Śākyamuni trad toen hij bij en tijdens zijn zesde inwijding het boeddhaschap bereikte, weer een nirvāṇa binnen. Dit kan anders worden geformuleerd door te zeggen dat de spirituele monade in hem een dharmakāya inging of werd; het bewustzijn daarvan is nirvāṇisch, en spiritueel te zuiver en verheven om enig contact met onze grove sfeer van leven en stof toe te laten. Al het overige van de constitutie van de Boeddha verkoos, na zo'n inwijding, de nirmāṇakāya-toestand in te

*Om de esoterische betekenis te begrijpen van wat het nirvāṇa van Gautama de Boeddha werkelijk was, moeten we bedenken dat er nirvāṇa's van verschillende aard zijn en van verschillende spirituele hoogte. De keuze nirvāṇa op te geven, werd gedaan door het menselijke deel, de bodhisattva die op weg is om in de toekomst een boeddha te worden. Maar het hoogste deel van de Boeddha moet nirvāṇa ingaan en kan niet terug; het is in het spirituele bestaan voorbij het punt gekomen waar de keuze om achter te blijven nog mogelijk is. Dit verklaart de exoterische leer dat de Boeddha nirvāṇa ingaat waaruit geen terugkeer mogelijk is voor het hoogste deel dat inderdaad nirvāṇa binnengaat; terwijl de werkelijke leer is dat de menselijke ziel van de Boeddha, de bodhisattva, het deel is dat de grote verzaking volbrengt en terugkeert in de geest van mededogen om alles wat leeft te helpen.

gaan; terwijl dat deel van Śākyamuni's constitutie dat tussen de spirituele monade en de hogere delen van het menselijke ego lag, zich terugtrok als de sambhogakāya, d.w.z., zich niet manifesteerde, want dat werd niet 'verkozen'.

Het belangrijke punt in de leer hier is dat bepaalde hoogspirituele mensen die met succes de zesde inwijding ondergaan, de sambhogakāya kiezen in plaats van de nirmāṇakāya, zoals bijvoorbeeld de pratyekaboeddha's, want in hun geval wordt het hoogste deel van hun constitutie de dharmakāya, alle hogere tussenliggende delen worden de sambhogakāya; de nirmāṇakāya-'keuze' wordt niet gemaakt, en daarom verliezen deze reine maar spiritueel zelfzuchtige wezens in hun afzondering alle contact met de wereld en haar krachten, en elk verlangen diegenen te helpen die minder ver zijn gevorderd.

Na de fysieke dood van de Boeddha op de hoge leeftijd van honderd jaar, bleef de bodhisattva, die in werkelijkheid de nu verlichte Siddhārtha was, achter in de atmosfeer van de aarde als een nirmāṇakāya – dat is een volledig maar verheerlijkt mens in het volle bezit van alle vermogens, kenmerken en beginselen van zijn constitutie, behalve het fysieke lichaam met het liṅgaśarīra en de grovere prāṇa's.

De uitdrukking 'in de atmosfeer van de aarde' is tot op zekere hoogte juist, maar is onvolledig. Men zou de toestand zelfs nauwkeuriger kunnen omschrijven door te zeggen dat de bodhisattva zich als nirmāṇakāya terugtrok uit het normale fysieke contact met de mensen, met de aarde en al wat daarbij hoort, maar vanuit innerlijke gebieden daarmee nauwe betrekkingen bleef onderhouden door waakzaam te blijven en toezicht te houden. De bodhisattva-nirmāṇakāya, vroeger op aarde bekend als Śākyamuni, is een bewoner van dat buitengewoon geheimzinnige deel van de oppervlakte van de aarde, dat beschermd en bewaakt wordt tegen indringers van buiten, en waar enkele van de meest verheven leden van de occulte broederschap zich bevinden: Śambhala.

Onze spirituele thuisbasis

Śambhala is de verborgen thuisbasis van de grote broederschap van mahātma's en hun meerderen, en vanuit dat centrum werden op bepaalde tijdstippen in de geschiedenis van ons vijfde wortelras opdrachten gegeven voor spiritueel en intellectueel werk onder de mensen. Het is een werkelijk bestaande streek in een mystiek gebied van de aarde, slechts bekend aan hen die voor hun training daarheen worden geroepen, en het wordt beschreven als een plaats van grote schoonheid, omgeven door een bergketen van de majestueuze Himālaya. Geen macht, door het menselijk genie opgeroepen, kan doordringen tot dit spirituele centrum, want het wordt door ākāśische barrières beschermd. Sinds het einde van het vierde wortelras van de mensheid is het door geen agressie van welke aard ook verstoord. Velen hebben zonder succes geprobeerd deze mystieke plaats te identificeren met een gebied of een stad die nu bekend is. In de *Purāṇa's* en elders wordt gezegd dat uit Śambhala de Kalki-avatāra van de toekomst zal verschijnen.[20]

Juist omdat de Boeddha Gautama de boeddha was die in ons vijfde wortelras moest verschijnen, zijn zijn bestemming en plichten nauw met ons huidige wortelras verbonden, tot het einde daarvan; en daarom blijft hij in geheimzinnige afzondering in Śambhala, maar als het hoofd van de broederschap van adepten staat hij toch in voortdurend spiritueel, intellectueel en psychisch contact met de mensheid.

Dit centrum is karmisch een van de plaatsen van de aarde met een bestemming voor de toekomst. Het is veelbetekenend dat bij wijze van spreken een van de hoofd-aders van de levensbron van de aarde erdoor of eronderdoor gaat. In dit verband haalt HPB in *De Geheime Leer* (2:452) uit de Commentaren op het Boek van Dzyan het volgende aan:

> *Het* [het water van het leven] *wordt gezuiverd* (bij zijn terugkeer) *naar haar hart – dat klopt onder de voet van de heilige Śambhala, die toen* (in het begin) *nog niet was geboren. Want in de gordel van de woonplaats van de mens* (de aarde) *liggen het leven en de gezondheid van alles wat leeft en ademt, verborgen.*

Dan geeft ze in een voetnoot het volgende commentaar:

Het is het bloed van de aarde, de elektromagnetische stroom die rondgaat door alle aderen, en waarvan men zegt dat die is opgeslagen in de 'navel' van de aarde.

Overigens heeft Śambhala twee aspecten: het spirituele en het geografische.

Er is gezegd dat de spirituele thuisbasis van onze mensheid zich in de eerste plaats in de zon bevindt, en in het voorafgaande heb ik naar dat heilige, ontoegankelijke district in Tibet verwezen als de centrale thuisbasis van de meesters. Er is nog een derde spirituele thuisbasis, een middengebied, tussen de zon en de Tibetaanse Śambhala. Zinspelingen op deze derde en heiligste plek op aarde kan men in alle grote exoterische religies aantreffen, en deze plek is de top van wat in de *Purāṇa's* van de hindoes śvetadvīpa wordt genoemd, de berg Meru of Sumeru. Het is de noordpool van de aarde, niet gekozen om haar geografische eigenschappen, als die er al zijn, maar op grond van haar astronomische positie. Over dit gebied schreef HPB in *De Geheime Leer* (2:6):

> Dit 'Heilige Land' . . . heeft, zoals wordt gezegd, nooit het lot gedeeld van de andere continenten, omdat dit het enige is dat is bestemd te blijven bestaan van het begin tot het einde van het manvantara, door alle ronden heen. Het is de bakermat van de eerste mens en de woonplaats van de laatste *goddelijke* sterveling, die is gekozen als een śishṭa voor het toekomstige zaad van de mensheid. Over dit geheimzinnige en heilige land kan heel weinig worden gezegd, behalve misschien dat, volgens een dichterlijke uitdrukking in een van de Toelichtingen, de 'poolster er een wakend oog op houdt van de dageraad tot het einde van de schemering van 'een dag' van de GROTE ADEM.'

De spirituele thuisbasis van de mensheid heeft dus drie graden of 'verdiepingen': de benedenverdieping is het mooie en mysterieuze gebied Śambhala; de volgende is de mystieke noordpool, geografisch identiek met de noordpool van de aarde, maar mystiek heel verschillend; en de hoogste verdieping is de zon. Op deze verdiepingen wonen drie afzonderlijke klassen van entiteiten, en met alle staat de mensheid in directe spirituele en intellectuele verbinding. Van menszijn gaan we over naar het mahātmaschap, en van mahātmaschap gaan we naar het quasi-goddelijke, en van het quasi-goddelijke worden we goden.

Het leven zelf is een verheven avontuur, een voortdurende reeks sluiers, die de pelgrim de één na de ander wegneemt. En elke evolutionaire inwijding is een onthulling in de zin van een ontsluiering,

hoewel dit, vreemd genoeg, een nieuwe versluiering betekent. En waarom? Omdat telkens als we een nieuw licht ontvangen, we tijdelijk erdoor worden verblind; de toename in kennis verblindt ons tijdelijk voor alles wat nog hoger is. En we moeten de nieuwe onthulling doormaken tot we beseffen dat het een nieuwe versluiering is, en dan gaan we verder naar een hogere onthulling.

Aan de andere kant is er sprake van onthulling in de zin van ontsluiering en dat is inwijding. Inwijding is in de meest ware zin inspiratie, en de hele lichtzijde van de natuur is eeuwig bezig met ontsluieren, met het geven van hulp en licht aan menselijke of andere zielen die gereed zijn, met het stimuleren van aspiratie in het hart en het verder leiden van de levenspelgrims naar steeds ruimere, grootse vergezichten.

Onthulling en onafhankelijk onderzoek bestaan beide: er is individuele vooruitgang, die spirituele, verstandelijke en psychische ontdekkingen met zich meebrengt; en er zijn ook onthullingen in de zin van ontsluieringen, en dit zijn alle inwijdingen of inspiraties. Inwijding is een snelle methode om licht en evolutionaire ontwikkeling te verkrijgen, en daarom is het zo moeilijk. Maar het is prachtig.

Het gevolg van de hogere graden van inwijding, als deze inwijding met succes wordt bekroond, is dat de goddelijke of spirituele delen van de initiant zich tijdelijk vereenzelvigen met zijn eigen individuele, egoische aard of bewustzijn – zijn ego. Dat vindt voor het eerst pas echt plaats tijdens de vijfde inwijding, die door de bijzondere eigenschappen van de mānasische natuur van de mens, de mānasaputra in hem, wordt gekenmerkt. Hoge adepten, die tenminste de vijfde en waarschijnlijk de zesde inwijding hebben ondergaan, kennen, voelen en beseffen de voortdurende en levende aanwezigheid in zich van de innerlijke god; en in verschillende landen spreken zij in die ogenblikken van innerlijke extase deze innerlijke god bij naam aan. Sommigen noemen hem Vader, anderen noemen hem Vader-vuur, Vader-vlam, Vader-geest of Vader in de Hemel; maar altijd Vader, omdat de geest in ons de uiteindelijke essentie en oorsprong en dus de bron van ons wezen is.

Dit feit schenkt het menselijk leven een geweldige waardigheid en grootsheid. Het betekent dat iedere mens een zwakke uitdrukking is van een goddelijke entiteit en dat hij steeds meer zelfbewust één kan worden met deze innerlijke god – die zijn meest innerlijke zelf is – naarmate hij daarmee tot een eenheid versmelt, door het te *willen.*

De adept, bijvoorbeeld, die tenminste eenmaal deze hoogste vereni-

ging heeft bereikt, zal deze vereniging daarna vrijwel altijd tot stand kunnen brengen, als hij dat wil. De lagere klasse van adepten, die niettemin iets van deze graad hebben bereikt, voelen of ondergaan dit, hun diepste innerlijk, als een ander die toch op geheimzinnige wijze identiek met hen is; en in ogenblikken van gevaar of spanning treden ze door een wilsinspanning in verbinding, en dus vereniging, met de innerlijke godheid, op wie ze een beroep doen en waaraan ze kracht ontlenen. De hogere graden van adepten voelen het één-zijn op volmaakte wijze en niet meer als het ware als een uiterlijke band van het individuele zelf, maar als hun eigen meest innerlijke Zelf.

Dat is de innerlijke boeddha of christus in de mens. Dezelfde ervaring kan elke hoge adept hebben, en in mindere mate ieder gewoon mens. Het is een prachtige gedachte te beseffen dat we in ons deze eeuwige en onuitputtelijke bron van spiritueel en intellectueel licht en kracht bezitten waar we een beroep op kunnen doen, waar we uit kunnen putten als we ons slechts daartoe zouden verheffen. Dit is in zekere zin ook de essentie van de avatāra-leer in haar anupapādaka-aspect. Dit is wat in feite door inwijding moet worden bereikt.

Het pad van groei is geen moeilijk pad. Het wordt 'een steil en doornig pad' genoemd, maar dat is het alleen voor de zelfzuchtige, hebzuchtige, hartstochtelijke lagere mens. Het pad van de geest is het pad van licht, van vrede, van hoop; het is het pad naar de zon. Het is een heerlijk gevoel dat we onze bestemming in eigen hand hebben, omdat we van goddelijke oorsprong zijn, dat er in het hart van ieder van ons een god woont, en dat we de mystieke ladder van het leven steeds hoger kunnen beklimmen en zo het gebied van ons bewustzijn en de sfeer van onze activiteiten voortdurend kunnen uitbreiden, van een planeet tot een zonnestelsel, en van een zonnestelsel tot een melkwegstelsel, en van een melkwegstelsel tot een heelal, en van een heelal tot andere combinaties van heelallen, en zó eindeloos kunnen groeien in bewustzijn, kracht, wijsheid en liefde.

Wanneer we ons in ogenblikken van beproeving of moeilijkheden naar binnen keren en opstijgen langs die mystieke, innerlijke ladder, die vlammende zuil van luister in ons, ondergaan we een tijdelijke transfiguratie; en als we deze eenwording tot stand kunnen brengen, zal alles wat we doen volmaakt worden gedaan, en zullen we praktisch onfeilbaar zijn in ons oordeel.

Ik heb vaak het gevoel gehad dat als ik de rest van mijn leven op

aarde niets anders zou doen dan deze leer verkondigen in haar vele vormen – van alle kanten belichten en verwoorden, zodat mensen van verschillende aard erdoor werden aangesproken – ik meer zou doen dan wanneer ik diezelfde tijd besteedde aan onderricht in bijzondere aspecten van de occulte filosofie en daarvoor verschillende methoden koos. Het is de basisleer van de esoterische theosofie; de fundamentele eenheid van de mens in zijn geest met de spirituele hiërarch van het heelal.

11

De dood en de circulaties in de kosmos – 1

De dood en de circulaties in de kosmos – 1

De eenheid van alle leven / 597
De oorzakelijke aspecten van de dood / 602
Het proces van ontlichaming / 607
Het panoramische visioen / 613
De prāṇa's of levensessenties / 620
De fysieke dood – een elektromagnetisch verschijnsel / 626
Kāmaloka en de tweede dood / 630
De vier bewustzijnstoestanden / 635
Het oude spiritualisme tegenover het moderne spiritisme / 642
De aard van het kāmarūpa / 648

De eenheid van alle leven

Het spirituele ego van de mens beweegt zich in de eeuwigheid als een slinger heen en weer tussen de uren van het leven en van de dood. Maar terwijl deze uren, die de perioden van het aardse en het spirituele leven aangeven, van beperkte duur zijn, en zelfs het aantal van zulke stadia in de eeuwigheid, tussen slapen en ontwaken, illusie en werkelijkheid, een begin en een einde kent, is aan de andere kant de spirituele 'pelgrim' eeuwig. Daarom zijn de uren van zijn *postmortale* leven – als hij ontlichaamd oog in oog staat met de waarheid en niet met de zinsbegoochelingen van zijn vergankelijke aardse existenties in de periode van die pelgrimstocht die wij de 'cyclus van wedergeboorten' noemen – volgens ons de enige werkelijkheid. Zulke onderbrekingen zullen, ondanks hun beperking, het ego, terwijl het zich steeds vervolmaakt, niet verhinderen geleidelijk en langzaam, zonder af te dwalen, het pad te volgen naar zijn laatste transformatie, wanneer dat ego dat nu zijn doel heeft bereikt, het goddelijke AL wordt.

– HPB, *Lucifer*, jan. 1889, blz. 414; vgl. *De Sleutel tot de Theosofie*, blz. 155

Er is in deze tijd waarschijnlijk geen onderwerp waarover men zo weinig kennis van enige waarde heeft en dat toch in het gevoels- en gedachteleven zo'n belangrijke plaats inneemt als de dood. Hoezeer wij ook proberen het onplezierige feit te negeren dat het lichaam uiteenvalt, en hoezeer ons denken ook wordt beheerst door de gewoonte te spotten met dingen die we niet kennen, toch interesseert iedereen zich voor de dood, denkt erover na en wil meer ervan weten.

De leringen van de esoterische filosofie met betrekking tot die fase van het universele leven die we de dood noemen, zijn in grote lijnen eenvoudig te begrijpen, maar ze zijn moeilijk in hun diepere aspecten. Het hoofdthema van alle grote mysteriescholen uit de oudheid en van de ceremoniën die in dramatische vorm deze innerlijke leringen weerspiegelden, bestond uit de 'avonturen' die de menselijke entiteit tegemoetgaat als het fysieke lichaam wordt afgelegd. De meeste nadruk kreeg het feit dat dood en slaap in essentie hetzelfde zijn, niet verschillend, behalve in graad; dat slaap een onvolmaakte dood en dood een volmaakte slaap is. Dat is de belangrijkste sleutel tot alle leringen over de dood; want als we begrijpen wat er in de slaap gebeurt, bezitten we

de draad van Ariadne tot een betrekkelijk begrip van wat er plaatsvindt bij, tijdens en na het sterven.

Dit is de weg van studie en training waardoor de neofieten uiteindelijk volledig zelfbewust kunnen blijven terwijl het lichaam slaapt; en de adept of hoge chela, die door dezelfde training nog verder vordert, kan op de innerlijke gebieden volledig bewust en actief blijven nadat het lichaam sterft. De mens die op deze manier de functies en kenmerken van zijn eigen natuur min of meer volledig heeft leren kennen, kan tijdens zijn leven zelfbewust buiten zijn lichaam naar andere delen van de aarde reizen, en als zijn kracht toeneemt zelfs naar andere planeten. Maar nog groter is de kracht om zelfbewust de innerlijke werelden te bezoeken die ons omringen, en een betrekkelijk volledige herinnering van de zo opgedane ervaringen en kennis mee terug te brengen. Alle inwijding berust op dit bijzondere feit.

De dood is niet tegengesteld aan het leven, maar is in feite een van de vormen van leven – een ander soort bewustzijn, een verandering van de ene fase van leven in een andere, afhankelijk van de karmische bestemming. Het zou voor een entiteit onmogelijk zijn een ogenblik te leven zonder tegelijk te sterven: zoals Paulus het uitdrukt: 'Ik sterf dagelijks.' Ieder mens 'sterft' als hij slaapt; en omdat ons lichaam in een toestand van voortdurende verandering verkeert, zijn de atomen daarvan in een voortdurend proces van vernieuwing, dat niets anders is dan een soort sterven en dat, voorzover het de atomen betreft, *voor hen* niet een betrekkelijke maar een volledige dood is. Zelfs als we belichaamd zijn, leven we te midden van een onnoemelijk aantal kleine 'sterfgevallen' Zoals Heraclitus zei, *panta rhei*, 'alles stroomt', en is onophoudelijk in een toestand van beweging.

Dit voortdurende proces van verandering, of van sterven en weer geboren worden – of deze cyclussen nu fracties van seconden duren of miljoenen jaren omspannen – wordt uiteindelijk beheerst door en geeft uitdrukking aan de majestueuze hartslag van het kosmische leven, waarvan elke entiteit of elk wezen slechts een levensatoom is, hoog of minder hoog geëvolueerd.

Juist dit algemene beeld van de op een onbegrijpelijk grootse schaal onderling verbonden en verweven circulaties van menigten wezens stond de oude ingewijde filosofen, zoals bijvoorbeeld die van India, voor ogen toen ze zich met oneindig zielsverlangen op het nirvāṇa richtten om de eonenlange gelukzaligheid van de jīvanmukta te berei-

ken en bevrijding van de ingewikkelde wentelingen aan het levensrad, zoals de Boeddha het uitdrukte.

Het bovenstaande kunnen we ook op ons eigen leven toepassen, omdat we allen betrokken zijn bij deze wervelende cyclussen van de evolutionaire bewegingen van het kosmische leven, en daarom markeren ons incarneren en sterven slechts de veranderingen in ons karmische lot. Zo zien we dat noch de christelijke, noch de wetenschappelijke opvatting van de dood juist is, omdat beide het aannemen en loslaten van een lichaam ten onrechte zien als opzichzelfstaande gebeurtenissen, in plaats van als episoden die we als toneelspelers vertolken in de ononderbroken evolutiegang van onze ziel.

De dood is slechts een verandering, een overgang naar de 'grote slaap', die onvermijdelijk niet alleen moet worden gevolgd door een reïncarnatie of reproductie van onszelf op aarde in een toekomstig punarjanman*, maar eveneens door tussentijdse karmische reproducties van onszelf op kleine schaal in alle verschillende levenswoningen waaruit de uiterlijke en innerlijke rijken van het twaalfvoudige heelal bestaan. Op deze circulaties of rondgangen van de monade door ruimte en tijd wordt in de boeddhistische geschriften gezinspeeld als *samsāra*†, en in de kabbala als de *gilgūlīm*, en verder door de mystieke Grieken van bepaalde filosofische scholen als de *kuklos kosmou*, 'rondgang van (of door) de kosmos' – die alle op verschillende wijzen duiden op de onophoudelijke omzwervingen van de monade door het hele kosmische manvantara in en door alle levenswoningen. Al geldt dit in het bijzonder voor de menselijke monade, het geldt ook voor alle andere monaden. De monade die in een kosmisch manvantara begint als een niet-zelfbewuste godsvonk eindigt, zoals ik al zo vaak heb uiteengezet, als een volledig ontwikkelde zelfbewuste god voor *die*

---

*Een samengesteld Sanskrietwoord: *punar*, weer; *janman*, geboorte.

†Een samengesteld Sanskrietwoord gevormd uit het voorvoegsel *sam*, met of samen, en *sāra*, van de werkwoordswortel *sri*, die 'verder stromen' betekent – een woord dat als het theosofisch wordt gebruikt de verandering van bewustzijn inhoudt die het geëxcarneerde wezen ondergaat door 'verder te stromen' langs de levensrivieren, ofwel de circulaties in het zonnestelsel. Deze levensrivieren zijn in voortdurende beweging in en op alle gebieden van de zichtbare en onzichtbare werelden. Ter illustratie: ieder levensatoom in het zonnestelsel, van welke klasse ook, moet tenminste één keer met elke klop van het zonnehart de zon in- en uitgaan, en in elke cyclus van zonnevlekken is er één zo'n hartenklop.

periode van manvantarische tijd, omdat ze door haar evolutionaire perioden van leven en sterven, haar belichamingen en zielsverhuizingen daarin, alle lessen heeft geleerd die dat kosmische manvantara kan bieden.

De dood van een mens is dus slechts een reis door de ruimten van de Ruimte, waarin de monade de circulaties volgt van het zonnestelsel op en door de zeven heilige planeten en de zon, waarna ze langs dezelfde wegen naar de aarde terugkeert om een nieuw menselijk lichaam aan te nemen.

Het zou geheel onjuist zijn te denken dat de monade zelf hier op aarde is belichaamd en na de dood het lichaam verlaat. In de eerste plaats bevindt de monade zich eeuwig op haar eigen hoge gebied en werkt ze door middel van bewustzijnsvoertuigen. Ze bekleedt zich dan ook tijdens haar postmortale omzwervingen op de innerlijke gebieden in elke levenssfeer die ze bezoekt opnieuw met een omhulsel of 'lichaam', precies overeenkomend met de krachten en substanties van de verschillende gebieden van de kosmos waar ze doorheen gaat, zowel op de opgaande als de neergaande boog. Op de hogere gebieden van ons heelal zijn de zeer etherische voertuigen – kośa's in het Sanskriet – die ze aanneemt en waar ze doorheen werkt voor ons alleen daarom arūpa, vormloos, omdat ze zo verschillen van de grove stof van ons fysieke lichaam, dat ze omhulsels van verblindend licht schijnen te zijn. Alles is relatief; terwijl wij over deze zeer etherische of spirituele sferen en hun bewoners spreken als arūpa, zouden andere entiteiten die in en op goddelijke gebieden leven die hoger zijn dan zij, deze verheven wezens zien als gekleed in rūpa's of vormen.

De spirituele tragedie van het westen is dat men het besef heeft verloren van het één-zijn van het kosmische leven met het hele gemanifesteerde bestaan. Door eeuwenlange verkeerde religieuze opvoeding, gevolgd door onjuist wetenschappelijk onderwijs, ziet de mens zich tegenwoordig bijna instinctief als iets dat verschilt van het heelal. Descartes, de zeventiende-eeuwse Franse filosoof, droeg ertoe bij dat de mens in zijn ziel het besef verloor spiritueel identiek te zijn met het heelal, want zijn filosofische leer was gebaseerd op een hypothetisch verschil tussen geest en stof; en dit heeft, naast het verlies aan spiritualiteit in de leringen en het leven van de christelijke kerk, alle latere filosofie en wetenschap in het westen nadelig beïnvloed. Gelukkig keren de grootste exponenten van de moderne wetenschap-

pelijke theorie, hoe onbewust ook, terug naar de archaïsche leringen dat de ziel van de mens een vonk is van de anima mundi, en dat kracht en stof slechts twee aspecten zijn van dezelfde onderliggende werkelijkheid.

De oorzakelijke aspecten van de dood

Er is veel te veel nadruk gelegd op de verschillende lichamen of bekleedsels in de menselijke constitutie. Dat zijn tenslotte slechts tijdelijke voertuigen waarmee de innerlijke mens, die een monade is, een vlammende straal van de zonnegodheid, zich omhult; een straal die neerdaalt door alle sferen van kosmisch leven-bewustzijn, tot hij dit fysieke gebied bereikt waar hij zich manifesteert door middel van de substanties, hoofdzakelijk van hart en hersenen, van de belichaamde mens. Omgekeerd bestaan de dood en zijn fasen uit het afleggen van het ene na het andere bekleedsel van bewustzijn waarin de straal verstrikt was geraakt.

Als een mens zijn postmortale bestemming wil leren kennen, dient hij de omzwervingen van het monadische bewustzijn per se te volgen, want de dood is in de eerste plaats een verandering van bewustzijn, een uitbreiding van zijn werkterrein. Hij moet beginnen zijn ware zelf te bestuderen, dat zijn innerlijke individuele essentie is, en deze straal in gedachten voortdurend volgen, omhoog en binnenwaarts, langs de verschillende brandpunten of bewustzijnscentra van zijn constitutie.

Cyclische werking in de natuur is slechts een van de manieren waarop het kosmische karma tot uitdrukking komt. Om een voorbeeld te geven: het proces van de dood van de mens is identiek met dat van de levensatomen van zijn fysiek-astrale constitutie. Als een levensatoom 'sterft', wat betekent dat zijn uiterst korte periode van belichaamd leven is geëindigd, gaat het door uitvloeiing van het fysieke lichaam naar het astrale lichaam, en ondergaat daar snel bepaalde veranderingen voordat de jīva of monade van dat levensatoom omhooggaat door de hogere element-beginselen van de menselijke constitutie. Na een periode van rust en herstel daalt zo'n levensatoom weer door de element-beginselen van de innerlijke constitutie van de mens af naar zijn liṅgaśarīra en vandaar naar het fysieke voertuig, waar het opnieuw tijdens zijn korte levensduur het menselijk lichaam helpt opbouwen.

Ditzelfde algemene en cyclische patroon van het verlaten van het lichaam, van assimilatie en rust in devachan, en het daaropvolgende

binnentreden in het astrale licht en de sfeer van de aarde, wordt door de menselijke monaden gevolgd. Wat het levensatoom is ten opzichte van het fysieke lichaam van de mens, is – vanuit één gezichtspunt en strikt analoog redenerend – het menselijke spirituele levensatoom of de menselijke monade ten opzichte van de aardbol. Dit geldt eveneens voor alle andere entiteiten. Hierin ligt het geheim van de ware aard van de dood, die dus slechts een andere fase van het prachtige, ingewikkelde netwerk van functies van het universele leven blijkt te zijn.

Het leven van de mens op aarde is slechts een etappe van de reis die een zich steeds ontwikkelend bewust ego, het zich wederbelichamende ego, maakt door de fysieke sfeer, en de dood is slechts de voortzetting van deze reis vanuit deze sfeer van het aardse bestaan naar een andere. De fysieke dood wordt grotendeels veroorzaakt door het feit dat het gebied van het zich ontwikkelende menselijke bewustzijn zich zó uitbreidt dat het lichaam het niet meer kan omvatten en het, omdat het de spanningen voelt waaraan het wordt blootgesteld, langzamerhand veroudert, om tenslotte als een versleten kleed te worden afgelegd. Korte tijd voor het einde beginnen de innerlijke beginselen van het lagere viertal op hun eigen gebieden uiteen te vallen en reageert het lichaam automatisch op die beginnende scheiding, waardoor het lichamelijke verval van de ouderdom plaatsvindt. Dit punt is van groot belang, want het toont aan dat het niet de fysieke dood is die de ontbinding van de banden van de lagere element-beginselen veroorzaakt; integendeel, het lichaam sterft omdat deze lagere onzichtbare krachten, substanties en energieën – die tezamen het innerlijke en oorzakelijke leven van de vier lagere beginselen van de mens vormen – al zijn begonnen zich los te maken, en het fysieke lichaam, na verloop van tijd, op een natuurlijke manier en onvermijdelijk hetzelfde doet.

De kracht en invloed van het onsterfelijke deel van de mens is op de oorzakelijke gebieden veel overheersender en doordringender dan die van het gewone menselijke ego; en daarom is er een voortdurende opwaartse aantrekking naar de hogere sferen waarin de hogere triade van de mens thuishoort. Deze machtige, spiritueel-intellectuele aantrekking die op het hogere deel van de *tussen*natuur van de menselijke constitutie inwerkt, in combinatie met de slijtage van het fysiek-astrale samenstel tijdens het aardse leven, zijn de twee voornaamste oorzaken die tot de fysieke dood bijdragen. De dood wordt dan ook in de eerste plaats van binnenuit veroorzaakt en pas in de tweede plaats van

buitenaf, en houdt in dat het zich wederbelichamende ego wordt aangetrokken naar de spiritueel-goddelijke sferen, en het astraal-vitaal-fysieke voertuig steeds verder uiteenvalt.

Het moet duidelijk zijn dat de fysieke dood, of zijn tweelingbroer de slaap, niet door *gebrek* aan levenskracht wordt teweeggebracht, maar veeleer door een teveel aan prāṇische activiteit. Zoals W.Q. Judge zei, is het deze overmaat van prāṇische kracht, die door de jaren heen de organen zo verzwakt door de spanning en druk die daarop worden uitgeoefend door de levenskracht waarvan zij de dragers zijn, dat hun samenhang en hun moleculaire en zelfs atomaire vermogen om hun respectieve 'plichten' of functies te vervullen tenslotte worden vernietigd.

Er is herhaaldelijk gezegd dat ieder mens een bepaalde beperkte voorraad levenskracht bezit, en dat als die is uitgeput, de mens moet sterven. Hiermee wordt bedoeld dat het vitaal-astraal-fysieke organisme als samengestelde entiteit niet alleen een bepaald weerstandsvermogen heeft tegen de stromen prāṇisch leven die erdoorheen gaan, maar dat het ook zijn eigen samenbindende kracht heeft die ontstaat in de prāṇa's van de individuele moleculen en atomen die gezamenlijk het lichaam vormen. Met andere woorden, als de prāṇische krachten van de hele constitutie het lichaam zo uitputten dat het niet langer goed kan functioneren, begint het te verzwakken, misschien ziek te worden. Hieraan kan worden toegevoegd dat dit eveneens geldt voor ieder orgaan van het lichaam; zodat als er op een orgaan een buitengewone druk wordt uitgeoefend, dat het eerst verzwakt, en in uiterste gevallen de overige organen zo ontregelt dat ziekte of zelfs de dood erop volgt.

Nauw verbonden met dit onderwerp is de kwestie van de 'levens' of levensatomen waaruit elk deel van onze constitutie is opgebouwd. De ene keer kunnen ze bouwers of instandhouders zijn en een andere keer kunnen deze zelfde levensatomen, door overmatige spanning of een andere ontbindende invloed, vernietigers worden. Maar uitersten zijn altijd gevaarlijk: als bijvoorbeeld een groep levensatomen wordt gedwongen hun atomaire en dus natuurlijke en gezonde manier van functioneren te veranderen, worden ze – onmiddellijk of langzamerhand – vernietigers in plaats van bouwers of instandhouders. Dat de dood wordt veroorzaakt door een teveel aan levenskracht, en dat geldt ook voor het in slaap vallen van de mens, is het gevolg van het feit dat de levensatomen van het lichaam een punt hebben bereikt waarop hun

weerstand verdwijnt of, zoals in de slaap, afneemt. Daarom functioneren de levensatomen het ene moment als bouwers of instandhouders en het andere als vernietigers – in zekere zin zelfs als herscheppers.

In de meeste gevallen wordt de dood voorafgegaan door een bepaalde periode waarin de monadische individualiteit, of beter gezegd het zich wederbelichamende ego, zich terugtrekt, wat tegelijk plaatsvindt met het afnemen van de samenhang in het zevenvoudige wezen dat de mens is.* Het zich wederbelichamende ego geeft in zo sterke mate gehoor aan de aantrekking naar het onuitsprekelijke geluk van de innerlijke werelden, dat het gouden levenskoord dat het met de lagere triade verbindt, wordt verbroken. Hierop volgt onmiddellijk een toestand van onbewustheid; want de natuur is in deze dingen zeer genadig, omdat ze wordt geleid door een quasi-oneindige wijsheid.

De ouderdom is dus slechts het fysieke gevolg van het feit dat het zich wederbelichamende ego zich uit zelfbewuste deelname aan aardse zaken begint terug te trekken. Het kan grotendeels terecht worden vergeleken met de periode – die maanden of zelfs jaren duurt – voorafgaande aan de geboorte van een kind, in welke periode het terugkerende ego quasi-bewuste voorbereidingen ondergaat voor zijn 'dood' in het devachan en zijn afdaling door de tussenliggende lagere gebieden naar de toestand die geschikt is voor zijn belichaming op dit gebied. De karakteristieke toestand die bekendstaat als kindsheid vertegenwoordigt een van de verschillende natuurlijke manieren waarop dit aardse leven wordt verlaten. Het is niet iets schadelijks; het leven ebt gewoon weg, terwijl er een 'geboorte' wordt voorbereid in de onzichtbare rijken.

De oorzaak van ouderdom of seniliteit in ons huidige vijfde wortelras is dat als de mens de middelbare leeftijd passeert, buddhi en ātman nog slechts een eerste afschaduwing van hun krachten vertonen – en dat daarom de ouderdom nog niet wordt verlicht en versterkt door deze hogere beginselen. Op overeenkomstige wijze manifesteerde het mānasaputrische of hogere mānasische element zich in het vierde wortelras slechts zwak als een verre glans, toen kāma en kāma-manas tot ontwikkeling kwamen. Daarom was het fysieke leven van de ge-

*Dit proces van uiteenvallen vindt gedurende een aantal maanden of zelfs jaren plaats vóór de fysieke dood, afhankelijk van het individu, en is dus een voorbereiding voor zijn komende bestaan in wat voor hem de volgende sfeer van gevolgen is – het devachan.

middelde Atlantiër in het algemeen veel langer dan het onze nu is; het was intens en bijzonder krachtig en hartstochtelijk tot de middelbare leeftijd, en na een bepaalde periode volgde dan een snel verlies van krachten en een lange periode van ouderdom waarin een kwijnend bestaan werd geleid.

Tegen het einde van het zevende wortelras van deze ronde zullen we hebben geleerd, tenminste gedeeltelijk, in elk van onze zeven element-beginselen of monaden te leven, zodat als de dood nadert niet alleen de spirituele en verstandelijke vermogens voortdurend zullen toenemen, maar ook de psychische eigenschappen. Met andere woorden, er zullen geen 'oude' mensen zijn, omdat de mensen individueel geleidelijk grootser, sterker en efficiënter zullen worden in ieder deel van hun wezen – tot een heel korte periode voor de 'dood' die een plotseling wegzinken zal betekenen in een toestand van onbewustheid, een ogenblikkelijke slaap-trance, gevolgd door het afleggen van het fysieke omhulsel.

Het proces van ontlichaming

Wanneer een mens verschrikkelijke pijn lijdt, omringen zijn familieleden hem, tonen hem genegenheid en zeggen: 'Ken je mij? Ken je mij?' Zolang zijn spraak niet opgaat in zijn denken (manas), zijn denken in het leven (prāṇa), het leven in het vuur (tejas), het vuur in de hoogste godheid – zolang weet hij.

Wanneer zijn spraak is opgegaan in het denken, het denken in het leven, het leven in het vuur, het vuur in de hoogste godheid – dan weet hij niet.

Dat wat in hem het uiterst kleine (aṇi) is, dat is zijn eigen essentie, dat is alles, dat is waarheid (satya), dat is ātman. Dat ben jij, o Śvetaketu.

– *Chhāndogya-Upanishad*, VI, 15, 1-3

Ieder die de geschriften van HPB bestudeert, zal beseffen dat al de verschillende delen van de menselijke constitutie zijn vertegenwoordigd in de ākāśische aura die het menselijk lichaam doordringt en omgeeft, en dat elk van deze delen zijn eigen trillingsgetal heeft, zijn eigen kleur en ook zijn eigen muzikale grondtoon. Gedurende het leven vertoont deze ākāśische aura – die de meest fysieke emanatie van het aurische ei is – een werkelijk schitterend kleurenspel, dat van moment tot moment verandert overeenkomstig de wisseling van de gedachten of gevoelens; hierdoor kan de getrainde ziener met één enkele blik vaststellen in welke toestand van denken of voelen de mens verkeert, en wat zijn graad van evolutie is op de levensladder. Dit feit is door halfbakken mystici aangegrepen en zo overdreven en vaak gebruikt, dat men aarzelt er zelfs maar in het kort over te spreken.

De uitdrukking 'het gouden koord' of 'de zilveren draad' van het leven slaat op deze ākāśische aura. Als de dood nadert, wat de terugtrekking betekent van de levensessentie uit de geïncarneerde mens, wordt tegelijk deze ākāśische aura ingetrokken die dus steeds minder krachtig werkt; en op het moment van de volledige dood, wat wil zeggen dat de vitale aura zich scheidt van het fysieke lichaam, wordt deze ākāśische aura teruggebracht tot één enkel koord of een draad die tenslotte breekt. Dit koord heeft een bepaalde kleur; soms ziet het er goudkleurig uit, soms zilverkleurig of blauwachtig, soms ook bruinachtig of rood of groen, en bij andere gelegenheden heeft het een grauwe tint –

de kleur hangt in elk van de gevallen af van de laatste gedachten die door het denken van de stervende mens gaan. Vaak ook neemt de ziener waar dat het koord veelkleurig is – goudkleurig in zijn hoogste delen, overgaand in indigo-blauw met hier en daar een groene glans, of soms is het doorschoten met rood, en het laagste deel kan zilverkleurig of violet zijn.

In alle gevallen zijn de diverse prāṇa's erbij betrokken, omdat zij het vitale veld vormen waarin de elementen van de constitutie van de mens werken en zich uitdrukken. Dit koord bestaat inderdaad uit de substantie van verscheidene prāṇa's die geleidelijk de weefsels en tenslotte de vitale organen van het lichaam verlaten. Wanneer het op deze wijze is beroofd van zijn psycho-vitaal-magnetische prāṇische leven, is het lichaam daarna 'dood', bijna net zoals een gloeilamp die, als de elektrische stroom wordt verbroken, nog een ogenblik nagloeit en dan donker wordt.

Het exacte moment van het breken van de draad is niet de laatste adem, ook zelfs niet de laatste hartslag, hoewel deze beide ogenschijnlijk het moment van de dood aangeven, wat zoveel wil zeggen als het moment van het verdwijnen van het grootste deel van de levensdraad. Want zolang het panorama van de ervaringen van het geëindigde leven aan het hersenverstand voorbijtrekt, wat in alle gevallen van de dood gebeurt, blijft er nog een dunne draad aanwezig. Pas wanneer het panorama tenslotte in volledige onbewustheid overgaat, verdwijnt ook deze laatste zwak gloeiende draad – en dat is de volledige dood van het lichaam. *Rigor mortis* zet dan meteen in en dat is een automatische aurische reactie, die zich openbaart als een tijdelijke onbeweeglijkheid of 'stijfheid' van de latente prāṇa's in het lijk, die in vegetatieve toestand aanwezig blijven voor ze verdwijnen.

Er is een merkwaardig verband tussen het verbreken van de levensdraad bij de dood en het eerste binnentreden van de vitale stroom in de foetus. Zoals het breken van de laatste vezel van de draad het begin van de volledige dood betekent, zo betekent de eerste beweging van het kind in de moederschoot het eerste moment van het echte binnentreden in het ongeboren lichaam van de monadische egoïsche straal van binnenuit – van bovenaf. Wanneer het kind wordt geboren, is zijn eerste ademtocht een min of meer automatische astraal-fysieke reactie op een prikkel van binnenuit, gecombineerd met een prikkel van buitenaf.

Het proces van de dood is gecompliceerd. In het algemeen 'sterft'

het hart het eerst en zijn de hersenen het laatste orgaan waarvan de levensdraad zich losmaakt. Maar zelfs nadat het hart heeft opgehouden te kloppen, blijft daarin een lichtend punt dat is verbonden met het actieve ākāśa dat nog in de hersenen functioneert en daar het panorama van het afgelopen leven voortbrengt – en dit lichtende punt in het hart verdwijnt kort voor de laatste vezel van de levensdraad verdwijnt. In het algemeen begint de terugtrekking van de aurische essentie bij de onderste delen en beweegt ze zich geleidelijk omhoog naar het hart, waar het proces een ogenblik stopt en dan langs het ruggenmerg omhooggaat naar de hersenen.

Het zou echter onjuist zijn te veronderstellen dat alle prāṇa's van de geïncarneerde mens, als een geheel beschouwd, alleen via de hersenen vertrekken. Iedere lichaamsopening wordt tijdens het stervensproces een uitgang of kanaal voor de overeenkomstige prāṇa die tijdens het leven via die opening naar binnen en naar buiten werkt. De voortplantingsorganen, de anus en de navel zijn uitgangen voor bepaalde lagere delen van de menselijke vitale aura; terwijl het hart, zoals gezegd, een uitgang vindt via het ruggenmerg naar de hersenen. Dat deel van de belichaamde astrale mens dat het voertuig is van de tussenliggende hogere emanaties van het ego, verlaat het fysieke voertuig in de vorm van iets dat lijkt op een dampwolk, voornamelijk via de mond en de neusgaten. Een ander deel van de levenskracht vertrekt door de oren en ogen. Het deel van de astrale mens dat tijdens de belichaming het orgaan was van de spirituele en edeler verstandelijke elementen van de constitutie, verlaat het lichaam door wat in de oude hindoegeschriften bekendstaat als het brahmarandhra, dat gewoonlijk wordt omschreven als een mystieke opening boven in het hoofd, in de buurt van de pijnappelklier. Zo geven de prāṇa's van het lichaam en van het liṅgaśarīra hun greep op de moleculen en atomen van het fysieke lichaam op, die ze achterlaten met hun eigen bijzondere prāṇa's, en trekken ze zich terug in het aurische ei van de stervende entiteit.

Wanneer we over de astrale mens spreken, doelen we in het bijzonder op het liṅgaśarīra en de terugtrekking daarvan uit het lichaam van de stervende mens; wanneer de dood eenmaal heeft plaatsgevonden, zweeft het liṅgaśarīra in feite rond en boven het lijk, hoewel het daarmee verbonden blijft door ontelbare fijne draden van astraal-prāṇische substantie – wat men elektrische of magnetische stof zou kunnen noemen. In werkelijkheid scheidt *iedere* opening van het lichaam, zoals

verklaard, haar eigen deel van de astrale mens als een wolk van damp uit; en zo staat ook iedere molecule en ieder atoom van het lichaam van de stervende mens zijn eigen deel van de algemene prāṇa's af, die zich bevrijden van die moleculaire en atomaire banden, en zo de 'explosie' of uitbarsting van licht of straling teweegbrengen die op het ogenblik van de dood plaatsvindt.*

Het is misschien interessant hieraan enkele opmerkingen toe te voegen over de verschillende manieren waarop men na het sterven omgaat met het dode lichaam. Het mummificeren of balsemen, zoals dat in de oudheid door verschillende volkeren werd gedaan, en zelfs nog in onze tijd door diegenen die zo lang mogelijk het lichaam tegen ontbinding willen vrijwaren, is niet goed, omdat daardoor wordt geprobeerd de transmigratie van de levensatomen te voorkomen.

Deze praktijken ontstonden in de dagen van verval van Atlantis, toen het devachan kort was en de wederbelichamingen elkaar vrij snel opvolgden door het wijdverbreide gebrek aan spiritualiteit onder de volkeren die toen de aarde bewoonden. De tovenaars en magiërs uit die periode probeerden, om eigen verdorven redenen, in te grijpen in de zuiveringsprocessen van de natuur door hun doden te balsemen en te mummificeren; ze hoopten dat deze gemummificeerde lichamen tegen de tijd dat het ego opnieuw incarneerde nog intact zouden zijn. Wanneer dat inderdaad gebeurde, werden de gemummificeerde lichamen soms verbrand om de levensatomen dan de vrijheid te geven, zodat ze naar het nieuwe lichaam van het gereïncarneerde ego konden terugkeren.

Het balsemen en mummificeren van het lichaam was ten dele nutteloos, omdat het geen enkel effect had op levensatomen die hoger of meer etherisch waren dan de laagste astrale en fysieke. Maar de poging was ook deels succesvol, want de grofste en meest verstoffelijkte klassen van levensatomen, die anders zeer materiële kringlopen van transmigratie zouden hebben gevolgd, werden van deze kringlopen afgehouden.

Wanneer de entiteit na enkele duizenden jaren terugkeerde om te reïncarneren, ontving ze deze levensatomen dan ook in bijna dezelfde

*Fysieke, vitale elektriciteit, hoe etherisch en ijl ook voor onze waarneming, is niettemin heel substantieel; en ook de prāṇa's van ons fysieke gebied, en dat geldt evenzeer voor die van ons astrale gebied, zijn betrekkelijk materiële substanties vergeleken met de prāṇa's van de hogere delen van de menselijke constitutie.

toestand als waarin ze vroeger verkeerden, voorzover het het stempel betreft dat de ervaringen erop hadden afgedrukt. Deze bepaalde levensatomen werden op die manier wat hun eigen natuurlijke evolutiereis betreft vertraagd. Het is voldoende om te zeggen dat deze handelwijze geen morele rechtvaardiging heeft.

Zoals gezegd ligt aan het mummificeren een daad van Atlantische zwarte magie ten grondslag – een poging om de wijze en rechtvaardige processen van de natuur te dwarsbomen. Het ontstond ook als gevolg van de typisch Atlantische opvatting dat het stoffelijke heelal en het stoffelijke leven heel belangrijk zijn. De gewoonte bleef eeuwenlang bestaan, lang nadat de betekenis ervan was vergeten, en werd door vele Atlanto-Arische volkeren voortgezet, zoals de Peruvianen, de Egyptenaren, en anderen. (De Egyptenaren en Peruvianen waren echter geen echte Atlantiërs, maar behoorden tot enige van de overgebleven Atlantische stammen, die samenleefden met de nieuwe volkeren van het Indo-Europese wortelras.) Het was een deel van het zware Atlantische karma dat nog op ons vijfde wortelras rust en dat zich in stoffelijke gedaante voordoet.

Een veel betere gewoonte was die van de vroegste Indo-Europeanen die de lichamen van hun doden aan het zuiverende vuur toevertrouwden, waardoor de levensatomen zo snel mogelijk worden bevrijd en aan de innerlijke luister de gelegenheid wordt gegeven zich naar de innerlijke werelden te begeven, zonder ook maar de minste aantrekking naar de aarde, die een dood lichaam wel uitoefent. Stof tot stof, de ziel naar de zon, en de geest naar de ouder-ster – was het credo van onze Indo-Europese voorvaderen.

Door crematie valt het astrale lichaam sneller uiteen dan wanneer men het fysieke lichaam in het graf laat ontbinden, omdat het astrale lichaam en het lijk fysiek en magnetisch zeer nauw met elkaar zijn verbonden. In feite vallen ze bijna atoom voor atoom uit elkaar (de enige uitzondering is het skelet, dat dankzij zijn zware minerale scheikundige samenstelling zelfs langer kan blijven bestaan dan het astrale 'skelet' van het liṅgaśarīra). Zolang het lichaam aan het ontbinden is in de kist, zweeft het liṅgaśarīra eromheen, en in die tijd wordt het kāmarūpa in zekere mate psychomagnetisch tot de omgeving van het graf aangetrokken.

Vuur is een elektrisch verschijnsel, een manifestatie van prāṇische elektriciteit. Het heeft gewoonlijk een ontbindende werking, maar het is ook de grote constructieve bouwer van het heelal en daarom werd

het door sommige oude volkeren vereerd. Fysiek vuur kan niets buiten zijn eigen werkingsgebied uiteen doen vallen; het ontbindt de fysieke moleculen en verbreekt de samenhang tussen de scheikundige atomen en maakt ze zo vrij. Crematie heeft dus geen enkele invloed op de levensatomen, behalve dat het proces van scheikundige dissociatie tussen de atomen wordt versneld; in plaats van het langzame 'verbranden' in de loop van de jaren door oxidatie, is crematie een snelle methode om hetzelfde tot stand te brengen.

Wanneer een mens werkelijk dood is, is er absoluut niets in hem dat ook maar in de verste verte zich bewust is van wat er met het lichaam gebeurt wanneer het wordt gecremeerd – behalve mogelijkerwijs een vaag en aangenaam gevoel van te worden bevrijd. Dit gevoel ontstaat omdat het verteren van het lichaam, en dus ook van het liṅgaśarīra, door vuur, het kāmarūpa snel bevrijdt; en bij de gemiddelde mens stijgt het kāmarūpa uit het astrale bezinksel van het kāmaloka op naar de hogere regionen daarvan.

Wanneer het gouden levenskoord eenmaal is verbroken, is er niets stoffelijks op aarde dat het overgaan van de ziel kan storen. Niettemin zouden er tenminste zesendertig uur moeten voorbijgaan tussen de laatste adem en het begraven of cremeren van het fysieke omhulsel. Bij voorkeur moeten uitvaartdiensten kort zijn, eenvoudig, en met eerbied voor de liefde die de gestorvene in het hart van anderen opwekte.

Mensen die bang zijn voor de dood, die verwachten naar de 'hemel' te gaan en toch met ieder atoom van hun wezen terugschrikken voor deze gelukkige ervaring, schijnen het paradoxale, instinctieve gevoel te hebben dat deze volkomen natuurlijke gebeurtenis een tijd van ellende en troosteloosheid is. In werkelijkheid is er meer reden om over de geboorte van een kind te treuren dan over het heengaan van iemand die het bovenaardse geluk is ingegaan.

Het panoramische visioen

Op het laatste ogenblik wordt het hele leven in ons geheugen weerspiegeld en komt het uit alle vergeten hoeken en gaten tevoorschijn, beeld na beeld, het ene voorval na het andere. Het stervende brein maakt met een uiterste krachtsinspanning het geheugen vrij, en het geheugen geeft getrouw iedere indruk weer die in de periode van activiteit van het brein daaraan werd toevertrouwd. Die indruk en gedachte die het sterkst waren, worden vanzelfsprekend het levendigst en overleven als het ware alle overige, die nu vervagen en voor altijd verdwijnen, om pas in devachan opnieuw te verschijnen. Niemand sterft krankzinnig of onbewust – zoals sommige fysiologen beweren. Zelfs een *waanzinnige*, of iemand met een *delirium tremens* zal op het tijdstip van zijn dood dit ogenblik van volmaakte helderheid hebben, hoewel hij niet in staat is dit tegen de aanwezigen te zeggen. De man kan vaak dood lijken. Maar vanaf de laatste polsslag, vanaf en tussen de laatste hartenklop en het moment waarop de laatste vonk van dierlijke warmte het lichaam verlaat – *overdenken de hersenen* en doorleeft het *ego* in die luttele korte seconden opnieuw zijn hele leven. Spreek fluisterend, u die bij een sterfbed aanwezig bent en zich in de plechtige tegenwoordigheid van de dood bevindt. U moet vooral de stilte bewaren onmiddellijk nadat de dood haar klamme hand op het lichaam heeft gelegd. Spreek fluisterend, zeg ik, om de rustige stroom van gedachten niet te verstoren en het verleden niet te hinderen, dat druk bezig is zijn weerspiegeling op de sluier van de toekomst te werpen. – *De Mahatma Brieven*, blz. 184-5

De panoramische terugblik begint gewoonlijk wanneer alle lichamelijke activiteiten en functies hebben opgehouden, soms zelfs vóór de laatste hartslag, en gaat als regel door nadat het hart heeft opgehouden te kloppen en de laatste adem is uitgeblazen. Het is niet mogelijk te zeggen hoelang dit duurt, omdat de duur van de terugblik per individu enorm verschilt. Bij mensen die zeer spiritueel van aard zijn, is het hele proces in enkele uren voltooid; bij anderen kan het tot twaalf uur duren, mogelijk langer. Waarschijnlijk is gemiddeld zes uur nodig voor dit laatste aanschouwen van de māyā van het pas afgesloten leven. Maar in alle gevallen verschijnt het panoramische visioen omdat een stroom van flitsende beelden door de hersenen trekt, die deze nog steeds bereiken via de tere vezels van het levenskoord dat steeds dunner en dunner wordt naarmate de uren verstrijken.

Zo'n panoramische terugblik vindt zelfs plaats wanneer een mens plotseling sterft als gevolg van een verschrikkelijk ongeval, wanneer bijvoorbeeld de schedel wordt verbrijzeld of het lichaam levend verbrandt. In deze gevallen vindt het panorama plaats in de hogere delen van de astrale hersenen die, hoewel ze ernstig zijn getroffen, vooral in de meer stoffelijke delen, niettemin als samenhangend orgaan wat langer blijven bestaan dan de fysieke hersenen.

Op heel hoge leeftijd begint het panorama op een vage en aarzelende manier enige dagen of mogelijk weken vóór de lichamelijke dood, en dat is in feite de oorzaak van de versufte toestand waarin zeer oude mensen vaak vervallen, kort vóór ze sterven.

Alle gebeurtenissen, feiten, voorvallen, gedachten en gevoelens uit het leven van een mens zijn vastgelegd in de verschillende delen van zijn wezen: de emotionele voorvallen in het kāma-mānasische gedeelte; de mentale in het mānasische aspect van zijn constitutie; en de spirituele in het buddhi-mānasische, enz.; 'terwijl de ervaringen tijdens de incarnatie het liṅgaśarīra en het fysieke lichaam zelf blijvend tekenen en vaak merkbaar veranderen.

Het panorama voltrekt zich in al zijn wonderlijke details – geen gedachte of daad wordt overgeslagen – omdat het het gevolg is van de instinctieve werking van de menselijke monade die, bijna onbewust voor zichzelf, alle bijzonderheden van het juist afgesloten leven tevoorschijn brengt uit alle geheime schuilhoeken, waar haar innerlijke optekeningen op haar eigen vitale substantie staan afgedrukt. Doordat er spirituele krachten aan het werk zijn die strikt harmonisch en karmisch zijn, functioneert het bewustzijn automatisch en begint het panorama met het eerste voorval dat het geheugen in het juist afgesloten leven heeft opgetekend, en zet zich daarna voort als een grootse stroom van beelden, tot de laatste gedachte, de laatste emotie, de laatste intuïtie is bereikt – en dan volgt onbewustheid, volledig, plotseling, en oneindig meedogend. Dat is de werkelijke dood.

Een dergelijk panorama kan onmogelijk volledig plaatsvinden tijdens het gewone leven van een mens, omdat zijn bewustzijn door zoveel gebeurtenissen die hij meemaakt, wordt afgeleid, dat daarvoor geen gelegenheid is. Wat wij geheugen noemen, is slechts het vermogen om min of meer nauwkeurig de mentale en fysiologische indrukken te lezen die op het aurische ei zijn afgedrukt; die indrukken worden door de aurische stroom naar het lichaam gevoerd, waar ze het weefsel

van de fysieke hersenen en van het zenuwstelsel binnengaan, en als reactie zich vaak kenbaar maken als herinneringen uit het verleden.

Het is heel wonderlijk dat het menselijk bewustzijn door middel van zijn lichaam en zijn verschillende organen niet alleen met verbazingwekkende nauwkeurigheid iedere mentale en emotionele gebeurtenis optekent die van dag tot dag plaatsvindt, maar zelfs op de registers van het innerlijke wezen een onvoorstelbaar groot aantal zintuiglijke, hersen-, en zenuwindrukken fotografisch afdrukt waarvan het alledaagse bewustzijn nauwelijks iets weet. Toch trekt tijdens het visioen elk van deze voorvallen snel voorbij aan het waarnemende oog van de innerlijke mens, net voor hij dit gebied verlaat.

Zij die zich bij stervenden bevinden, horen hen vaak zachtjes mompelen over de gebeurtenissen uit hun vroege jeugd, maar omdat ze dit niet begrijpen, nemen ze aan dat het een visioen van de hemel is, of iets dergelijks. De mond herhaalt slechts wat het brein waarneemt – herinneringen die de revue passeren; en op de achtergrond staat het ziende Zelf dat het voorbije leven beoordeelt, en zijn oordeel is feilloos juist. Het ziet het beeld van gedane en niet gedane zaken, de gedachten die men had, de gevoelens die men onderging, de verleidingen die men overwon of waaraan men toegaf; en wanneer het einde van het panorama is bereikt, ziet het de rechtvaardigheid van alles. Op grond van het visioen van het karma uit het verleden weet het wat gaat komen in het volgende leven.*

Er is een vergelijkbaar panoramisch visioen van het afgelopen

*Het is buitengewoon belangrijk er een gewoonte van te maken wanneer men zich voorbereidt om te gaan slapen, om de gebeurtenissen van de dag de revue te laten passeren. Het gevolg is dat men het denken eraan went om het leven te zien als een werkterrein waar men verantwoordelijk is voor zijn gedrag, en men de gelegenheid krijgt er lessen uit te trekken. Het heeft ook tot gevolg dat men het denken eraan went panoramisch te zien, waardoor op het moment van de dood het zelfbewust ervaren van de gebeurtenissen die aan het geestesoog voorbijtrekken veel gemakkelijker, vlugger en vollediger verloopt. Deze gewoonte heeft ook het heel gunstige gevolg dat het het tweede panoramische visioen, dat aan de tweede dood voorafgaat, verkort.

Een dergelijke ethische en morele analyse van de dagelijkse gebeurtenissen is een van de beste hulpmiddelen om wijsheid te verwerven die nodig is om het hoofd te kunnen bieden aan de levensproblemen, en om door overdenking, zelfs al gebeurt dat min of meer onbewust, een geest van welwillendheid en begrip tegenover anderen tot stand te brengen. Heel wat onnodige wrijving en moeilijkheden in de wereld ontstaan door onze automatische manier van denken, zonder voldoende zelfonderzoek, met weinig of geen analyse van onze dagelijkse handelingen en van de gedach-

leven, maar minder levendig en volledig, bij wat de tweede dood in kāmaloka wordt genoemd. Maar dat is niet alles, want er is nog een derde maal zo'n panorama vóór de wedergeboorte, d.w.z. net voordat de menselijke monade haar devachanische droomtoestand verlaat en weer niet-zelfbewust wordt, voorafgaande aan de wederbelichaming in de menselijke moederschoot. De volledigheid en nauwkeurigheid van de details hangen in elk van de gevallen af van het soort ego, want er is geen onwrikbare regel die voor iedereen geldt. Al deze visioenen vertonen verschillen in kwaliteit en intensiteit, afhankelijk van de graad van evolutie die het menselijke ego heeft bereikt.

Bij mensen met een bijzondere spirituele gesteldheid omvat het panorama dat aan de dood voorafgaat (en ook dat wat plaatsvindt vóór het verlaten van devachan) vaak flitsen uit het tweede of derde daaraan voorafgaande leven en mogelijk zelfs uit een periode uit een nog verder verleden van het menselijke ego. Het vermogen panoramisch in het nabije of verre verleden van het menselijke ego te zien, is evenredig aan de mate waarin het spiritueel is ontwikkeld: hoe spiritueler het ego, des te groter het vermogen om in het verleden te kijken; en bij hoge chela's of mahātma's wordt dit vermogen zelfs tijdens het belichaamde leven actief. Hoever de mahātma in het verre verleden kan delven – als hij dat zou willen – hangt niet alleen af van zijn ontwikkelde vermogen, maar ook van zijn *wil* om dit te doen; want de meesten van hen houden er niet van een blik te werpen op hun vroegere levens.*

Zelfs de gemiddelde mens ziet bij zeldzame gelegenheden niet alleen flitsen van het vorige leven of van vroegere levens, maar profetisch ook van de toekomst. Hij is er echter zo weinig in geoefend deze visioenen te herkennen voor wat ze werkelijk zijn – beelden afgedrukt op het weefsel van zijn eigen aurische ei of op het astrale licht – dat hij ze gewoonlijk aanziet voor alleen maar dromerij of fantasie. Omdat hij niet voldoende is ontwikkeld om te begrijpen wat hij eventueel ziet, of met enige mate van nauwkeurigheid onderscheid te maken tussen verbeelding en de werkelijke aurische verslagen, is het zonder meer gevaarlijk voor hem te proberen in het verleden of in de toekomst te

---

ten en gevoelens achter deze handelingen. Natuurlijk doel ik hier niet op een ongezonde of ziekelijke introspectie, maar eerder op de zorgvuldige, eerlijke gewoonte om onbevooroordeeld en kritisch, als waarnemer, zijn daden en gedachten de revue te laten passeren. Het helpt ons zeer onze morele intuïties te versterken.

*Vgl. *De Mahatma Brieven*, blz. 157.

zien. Tegelijkertijd moet men niet vergeten dat bij ziekte, of in een trance die vaak door ziekte wordt teweeggebracht, de patiënt soms verwrongen visioenen of beelden uit het astrale licht of zijn aurische ei ontvangt, maar in deze gevallen, die zo verschillen van het echte panorama dat zich bij de dood voordoet, is het visioen verward en verwrongen en soms zo afschuwelijk van aard, dat de ongelukkige lijder het koude zweet van angst en machteloosheid uitbreekt.

Die ongelukkige mensen die hun vorige levens willen zien, weten eenvoudig niet waar ze om vragen. Als ze die konden zien en beseften wat er naast het goede dat ze hebben gedaan, is vastgelegd, dan zouden ze hoogstwaarschijnlijk alles doen wat in hun vermogen ligt om die beelden volledig uit hun geheugen te wissen. Welk normaal mens ziet graag terug op alle zwakke, harteloze en onedele gedachten en daden die door hem zijn opgetekend in de beeldengalerij van de natuur in levens die allang voorbij zijn?*

Bij veel mensen komen perioden voor waarin herinneringen aan gebeurtenissen uit hun kinderjaren schijnen binnen te stromen, maar die herinneringen nemen later af. Dit heeft helemaal niets te maken met de toestand bij de dood, en zelfs niet met het terugzien van vroegere levens, maar heeft eenvoudig plaats omdat het zenuwstelsel en de hersenen dan in harmonie trillen met wat er in het aurische ei is vastgelegd, en de hersenen registreren deze vage en vluchtige herinneringsbeelden automatisch, wat de mens in staat stelt een tijdje in het teruggekeerde bewustzijn van vroeger jaren te leven. Deze gevallen zijn vrij algemeen. HPB zegt in een van haar artikelen, wanneer ze commentaar geeft op het onderwerp 'het geheugen op het moment van de dood':†

De menselijke hersenen zijn eenvoudig het kanaal tussen twee gebieden – het psychospirituele en het stoffelijke – waarlangs elk abstract en metafysisch idee vanuit het mānasische omlaag stroomt naar het lagere menselijke bewustzijn. Daarom liggen ideeën over het oneindige en het absolute buiten het vermogen van *onze* hersenen en dat kan ook niet anders. Ze kunnen alleen

---

*Voorzover het om een normaal mens gaat zal de toestand waarin we ons de bijzonderheden uit onze vroegere incarnaties herinneren, pas worden bereikt als onze aarde wordt bewoond door een ras van veel hoger ontwikkelde wezens dan wij; en dat is een groot geluk. Uitzonderingen op deze regel zijn, zoals gezegd, de meesters en sommige hoge chela's, en niet zij die misschien aanspraak maken op dit zogenaamde vermogen of deze kracht.

†'Memory in the dying', *Lucifer*, okt. 1889, blz. 128-9; *CW* 11:451-3.

betrouwbaar worden weerspiegeld door ons spirituele bewustzijn, om vandaar min of meer vaag te worden doorgezonden naar ons waarnemingsvermogen op dit gebied. Terwijl dus zelfs de beelden van belangrijke gebeurtenissen vaak uit ons geheugen zijn weggewist, kan zelfs de meest onbeduidende daad uit ons leven niet verdwijnen uit het geheugen van de 'ziel', omdat dit voor haar geen HERINNERING is, maar een altijd aanwezige werkelijkheid op het gebied dat buiten onze begrippen van ruimte en tijd ligt. . . . terwijl in het leven van een gezond mens het fysieke geheugen vaak is verduisterd, en het ene feit een ander zwakker feit verdringt, schijnt dat wat wij 'geheugen' noemen, op het moment van de grote verandering die de mens de dood noemt, in al zijn kracht en levendigheid tot ons terug te keren.

Kan dit niet eenvoudig het gevolg zijn, zoals zojuist gezegd, van het feit dat gedurende tenminste enkele seconden onze twee geheugens (of liever de twee toestanden, de hoogste en de laagste bewustzijnstoestand) samenvloeien en zo een eenheid vormen, en dat het stervende wezen zich op een gebied bevindt waar noch verleden noch toekomst bestaat, maar alles één heden is? Het geheugen is het sterkst, zoals we allen weten, als het om zijn vroegste associaties gaat, de tijd waarin de toekomstige mens nog slechts een kind is en meer een ziel dan een lichaam; en als het geheugen een deel is van onze ziel, dan moet het, zoals Thackeray ergens zegt, noodzakelijkerwijs eeuwig zijn.

Deze prachtige processen van het bewustzijn, waarin de mens het gehele zojuist geëindigde leven overziet en de volkomen rechtvaardigheid beseft van alles wat hij als leed of vreugde heeft ondergaan, zijn in geen enkel opzicht een wilsuiting van het zich wederbelichamende ego, maar zijn automatische processen van de werking van zijn eigen substantie. Het zielenbewustzijn van het ego dat dit levensoverzicht aanschouwt, ziet tijdelijk niets anders dan dit panoramische visioen. Het ego ontvangt een onuitwisbare indruk die hem bijblijft tijdens de hele devachanische periode en die helpt om hem naar de geschikte omgeving te leiden voor zijn volgende fysieke wedergeboorte.

Samenvattend kunnen we zeggen dat ieder mens die tot de grote meerderheid behoort – noch zeer spiritueel en vergevorderd, noch bijzonder grof en materialistisch – drie panoramische visioenen heeft: het eerste gaat direct vooraf aan de volledige dood van het fysieke lichaam; het tweede, dat net vóór en op het moment van de tweede dood in de hogere gebieden van kāmaloka plaatsvindt, wanneer het kāmarūpa wordt afgelegd en een begin wordt gemaakt met het betreden van het devachan; het derde is na het verlaten van het devachan en vóór de toestand van onbewustheid begint onmiddellijk voorafgaand aan het

binnentreden in de moederschoot van de egoïsche straal. Dit derde panoramische visioen heeft ook een enigszins profetische aard, want het menselijke ego dat zich voorbereidt op de zwangerschapsperiode die aan de geboorte in het fysieke lichaam voorafgaat, ziet niet alleen zijn verleden, maar ook flitsen van de toekomst, en erkent dat het rechtvaardig en karmisch noodzakelijk is dat hij een fysieke omgeving en lichaam van een bepaalde aard binnengaat.

Mensen die in hoge mate grof en materialistisch zijn, hebben geen devachan en daarom geen echte tweede dood en daardoor praktisch geen tweede panoramische visioen; vandaar dat ze bijna onmiddellijk weer worden aangetrokken tot reïncarnatie op aarde. Ze hebben het eerste panoramische visioen, een heel vaag tweede visioen, maar geen derde visioen voorafgaande aan de wedergeboorte. Anderen, zoals verloren zielen en magiërs van lage graad, hebben in ieder geval het panoramische visioen bij de dood, dat altijd in overeenstemming is met hun psycho-intellectuele vermogen, maar ze kunnen geen devachan hebben. In het geval van mensen die verstandelijk zwaar gehandicapt worden geboren en van baby's die sterven, is er in het geheel geen panoramisch visioen, omdat er in het juist geëindigde aardse leven niets is dat ze zich zelfbewust kunnen herinneren of waarop ze kunnen terugzien, omdat het mānasische vermogen 'slapend' is of nog niet in hen is ontwaakt.

Natuurlijk hebben die zeer spirituele wezens die nog niet hebben geleerd om na de dood zelfbewust te leven, alle drie de panoramische visioenen.

De prāṇa's of levensessenties

Dit leven (*prāṇa*) is geboren uit ātman.

Zoals er in het geval van een mens een schaduw wordt geworpen, zo is het ook in dit geval. Door de werking van het bewustzijn komt het in dit lichaam.

Zoals een hoofdopzichter zijn opzichters beveelt en zegt: 'Houd toezicht op die en die dorpen', zo controleert dit leven (*prāṇa*) de andere levensadems één voor één.

De uitademing (*apāna*) bevindt zich in de uitscheidings- en voortplantingsorganen. De levensadem (*prāṇa*) als zodanig vestigt zich in het oog en het oor, en ook in de mond en de neus. Terwijl er zich in het midden de gelijkmakende adem (*samāna*) bevindt, want deze is het die gelijkelijk verdeelt wat aan voedsel is aangeboden. Uit deze ontstaan de zeven vlammen.

Waarlijk, in het hart bevindt zich het zelf (*ātman*). Hier zijn die honderd en één aderen. Bij elk van deze hoort een honderdtal kleinere aderen. Bij elk van deze horen tweeënzeventigduizend vertakkingen van aderen. Daarin beweegt zich de verspreide adem (*vyāna*).

Opstijgend door een van deze [aderen] leidt de opwaartse adem (*udāna*) als gevolg van goed werk naar de goede wereld; als gevolg van kwaad naar de kwade wereld; als gevolg van beide naar de wereld van de mens.

Waarlijk, de zon (*Āditya*) gaat uiterlijk op als leven; want hij helpt de levensadem in het oog. De godheid die in de aarde is steunt de uitgaande adem (*apāna*) van een mens. Wat ertussenin ligt, namelijk ruimte (*ākāśa*), is de gelijkmakende adem (*samāna*). De wind (*vāyu*) is de verspreide adem (*vyāna).*

Warmte (*tejas*) is waarlijk de opwaartse adem (*udāna*). Iemand bij wie de warmte is opgehouden wordt daarom wedergeboren met zijn zintuigen verzonken in het denken (*manas*).

Wat iemand ook denkt, daarmee treedt hij het leven (*prāṇa*) binnen. Zijn leven, verenigd met zijn warmte, samen met het zelf (*ātman*), leidt tot die wereld die is gevormd [in het denken].

– *Praśna-Upanishad*, III, 3-10 (gebaseerd op de Engelse vertaling van R.E. Hume)

Men neemt aan dat het aantal prāṇa's in het menselijk lichaam, wat functie en aard betreft, tien is, en esoterisch zelfs twaalf, maar toch wordt dit aantal ook vermeld als zeven, om dezelfde reden dat men van de planeetketen gewoonlijk zegt dat ze uit zeven bollen bestaat in plaats

van uit het volledige aantal van twaalf. We gebruiken het woord prāṇa echter als een algemene term om de verzameling psycho-vitaal-astrale fluïden aan te duiden die de prāṇa's in werkelijkheid zijn. We kunnen ze ook de levensessenties noemen.

Zelfs in het Europa van de middeleeuwen – dat zijn ideeën natuurlijk aan de oude Griekse en Romeinse geschriften ontleende – heerste bijna dezelfde opvatting over het menselijk lichaam, namelijk dat het een entiteit is vol levensgeesten en lichaamsvochten, tot ze betrekkelijk kortgeleden door de medische wetenschap werd verworpen, die om het bijgeloof van onze voorvaderen lachte. Niettemin correspondeerden deze levensgeesten en lichaamsvochten, hoe onvolmaakt ook, met de prāṇische fluïden van de oude hindoeleer – die ze beschouwde als etherische essenties en ook als fysieke lichaamsvochten. Vanaf de vroege middeleeuwen tot kortgeleden, leerde de medische wetenschap consequent dat de normale fysieke gezondheid van de mens bewaard bleef wanneer deze levensgeesten en lichaamsvochten evenwichtig functioneerden, en dat ziekte en zelfs de dood het gevolg waren van het verkeerd functioneren daarvan. In archaïsche tijden heerste eenstemmigheid over deze punten.

Exoterische hindoegeschriften vermelden hun aantal gewoonlijk als vijf: (1) Prāṇa*, 'voort-ademing', en dus de levensessentie die de ademhaling controleert, in het bijzonder de uitademing; de inademing of de reflexhandeling van de longen wordt beschouwd als een automatische aanpassing van de functie. Zijn orgaan of zetel zijn de longen. (2) Vyāna, 'rond of verspreid ademen', het vitale psycho-astraal-fysieke fluïdum dat de circulaties beheerst, hetzij van het bloed of van de zenuwen, en daarom zijn zijn organen de aderen en slagaderen aan de ene kant, en de zenuwen als de hogere aspecten van de algemene circulatiefunctie aan de andere kant. (3) Samāna, 'samen of rond ademen', de adem of essentie die te maken heeft met het regelen van de spijsvertering en ook met het opnemen en verdelen van vloeistoffen; zijn organen zijn de maag, de ingewanden, enz. (4) Apāna, 'omlaag of weg ademen', met de betekenis van afwerpen en dit beheerst de uitscheidingsorganen. (5) Udāna, 'omhoog of boven ademen', de levensessentie die de opwaartse circulatiebeweging veroorzaakt. Zijn centrum is de

---

*Een samengesteld Sanskrietwoord: *pra*, voort; *an*, ademhalen; deze werkwoordswortel wordt in de termen voor alle prāṇa's aangetroffen.

navel met de daarmee overeenkomende plaatsen in het hart en de ruggengraat; het regelt de beweging van de levensessentie vanuit de lagere organen opwaarts naar de schedel.

Er zijn twee hogere 'prāṇa's': het orgaan van de ene bevindt zich in het hart en van de andere in het hoofd. Dan zijn er nog vijf andere verborgen 'prāṇa's' die niet zozeer op het lichaam betrekking hebben als wel op de circulerende 'adems' of bewegingen van de ātmische geest en van buddhi-manas in en door de hele menselijke constitutie.

Al de verschillende prāṇa's van de ākāśische levensstroom vormen in feite de volledig belichaamde mens, want zij zijn de vitale velden, of wat soms de zenuwfluïden worden genoemd, waarin en waardoor de fijnere spirituele, verstandelijke en psychische essenties werken en zich manifesteren. Wanneer alle prāṇa's in evenwicht verkeren en er niet één of meerdere te veel worden gestimuleerd of te weinig werken, dan is de mens gezond in zijn hele constitutie. Dat is de reden dat alle pogingen om zich in te laten met deze prāṇische stromen – door yoga of psychische praktijken – een verandering in de menselijke constitutie teweegbrengen, en als er onwetend mee wordt geëxperimenteerd, zoals meestal het geval is, zullen deze praktijken onveranderlijk leiden tot ziekte en hoogstwaarschijnlijk tot de dood, of anders tot psychische en mentale stoornissen.

De diverse prāṇa's zijn niet alleen levensadems, zoals de term gewoonlijk wordt vertaald, maar zijn *stromen of stromingen van psycho-astrale substantie die in het lichaam werken als substantiële energieën*. Ze bestaan alle uit buitengewoon kleine deeltjes of atomaire eenheden of entiteiten, die in feite hetzelfde zijn als de levensatomen.

In laatste instantie is het lichaam van een mens opgebouwd uit deze prāṇische stromen van atomaire deeltjes. Bovendien zijn alle prāṇa's die zich in het menselijk lichaam manifesteren de psycho-astraal-fysieke uitdrukking van overeenkomstige en oorzakelijke levensstromen in het aurische ei. Ze zijn de vitale energetische vorm die het aurische ei op het fysieke gebied aanneemt; en de aura's, die deze prāṇa's uitscheiden en min of meer als een damp of nevel om het lichaam vormen, zijn hun psychomagnetische atmosfeer. Met andere woorden, de prāṇa's zijn het voertuig waardoor alle hogere kenmerken en eigenschappen van de menselijke constitutie tot uitdrukking komen.

De prāṇa's hebben hun respectieve werkterrein in het aurische ei, van waaruit ze zich in het fysieke lichaam manifesteren, dat de meest

stoffelijke verdichting is van de grovere aspecten van het aurische ei. In het aurische ei bevinden zich actieve centra of brandpunten of knopen die overeenkomen met de verschillende fysieke organen, waaronder de verschillende zenuwknopen of -vlechten; en de eerstgenoemde zijn inderdaad de bronnen of aurische oorzaken die als hun gevolgen in het fysieke lichaam de overeenkomstige centra of organen voortbrengen.

Op die manier ontvangt het fysieke lichaam de zeven of tien prāṇa's van het aurische ei, dat ze op zijn beurt ontvangt van de monadische centra in de menselijke constitutie – die zich uitstrekt van de ātman tot aan het fysieke lichaam. Als gevolg van de onafgebroken activiteit van de krachten of energieën die in de mens werken, vloeien deze krachten vanuit de verschillende monadische brandpunten van zijn constitutie als stromen van levenskracht, d.w.z. stromen van levensatomen, naar de verschillende lagen van het aurische ei. Deze stromen van levenskracht vormen in feite het aurische ei met zijn samengestelde levensfluïden en hun karakteristieke aurische eigenschappen of svabhāva's; vanuit de diverse lagen van het aurische ei weerspiegelen deze prāṇische aura's zich in de verschillende organen of centra of chakra's van het fysieke lichaam.

De volledige mens, gezien als een objectieve entiteit, vertoont gedurende zijn incarnatie een schitterend beeld van op elkaar inwerkende en voortdurend sprankelende stromen van prāṇische vitaliteit, die in de hogere gebieden op stromen bewegend licht lijken, en in hun lagere gebieden op stromen quasi-stoffelijke vitaliteit.* Wat wij magnetisme en elektriciteit noemen, en de één is het alter ego van de ander, zijn slechts prāṇische of vitale psychomagnetische stromen van leven. In de gemanifesteerde kosmos zijn het twee aspecten van de vitale werkzaamheid van onze zonnehiërarch, die samenvloeien en zich verenigen met het vitale magnetisme en de elektriciteit van onze planeetketen, en ook met het magnetisme en de elektriciteit van onze aardbol – deze kosmische krachten vertegenwoordigen in het zonnestelsel wat de verschillende prāṇa's in de menselijke constitutie zijn.

Daarom wordt de mens op aarde, evenals andere wezens op andere

*Er wordt in de theosofische literatuur vaak gesproken over de 'zenuwfluïden' van het fysieke lichaam. Er zijn in feite evenveel zenuwfluïden in het fysieke gestel van de mens als prāṇa's, want dit is slechts een andere naam voor de zeven of tien prāṇa's die in en door het zenuwstelsel werken. Het zijn de prāṇa's die door hun samenspel de algemene stroom van zenuwenergie, of kracht, of zenuwvitaliteit voortbrengen.

planeten, niet alleen omringd door alle prāṇa's van het zonnestelsel en van de planeetketens, maar eveneens door de twaalf soorten kosmisch magnetisme of kosmische elektriciteit die het zonnestelsel binnenstromen vanuit de sterrenbeelden van de dierenriem die het omringen. Wanneer we dit in gedachten houden en ons herinneren welke planeten worden bestuurd door welke huizen van de zodiak – moderne westerse astrologen zeggen ten onrechte dat de planeten de tekens beheersen – kan de student de svabhāva's van de diverse prāṇa's van een mens niet alleen rechtstreeks in verband brengen met de svabhāva's van de planeten, maar ook met de prāṇische svabhāva's van de huizen of sterrenbeelden van de dierenriem.

Tijdens het leven van een mens zijn al deze prāṇa's min of meer werkzaam in zijn constitutie. (In één opzicht is het enige verschil tussen een mahātma en een gemiddeld mens, dat de mahātma zijn bewustzijn concentreert in zijn hogere prāṇa's, en het aan de andere prāṇa's overlaat hun quasi-automatische arbeid in de lagere delen van zijn constitutie te verrichten.) Daarom is de geïncarneerde mens een zuil van verblindend licht, waarvan het bovenste deel schijnt op te gaan in de kleurloze luister van de oneindigheid, terwijl de tussenliggende en lagere delen zich geleidelijk verdichten en een duidelijker kleur gaan vertonen, totdat de prāṇa's, wanneer het lichaam wordt bereikt, grof en zwaar worden en de gecombineerde svabhāva van de belichaamde dierlijke monade verschaffen.

Wanneer een mens sterft, worden deze prāṇa's achtereenvolgens en geleidelijk van beneden naar boven ingetrokken, tot het menselijke ego de tweede dood in de kāmaloka ervaart, in zijn droom- of svapnatoestand wegzakt, en devachan binnentreedt in de schoot van de spirituele monade. De prāṇa's die zover hebben kunnen opstijgen, gaan dan de monaden weer binnen die hen oorspronkelijk geboren deden worden, toen het ego indertijd uit devachan afdaalde en incarneerde. Dat wordt bedoeld met de uitspraak dat de prāṇa's naar hun respectieve bronnen in de natuur terugkeren.

Tenslotte kan men zeggen dat zelfs de meest verheven activiteiten van een mens, zoals de werkingen van het bewustzijn, het begripsvermogen, de intuïtie, enz., niets anders zijn dan verschillende manieren om de svabhāva's te beschrijven van de goddelijke en spirituele prāṇische krachten die uitgaan van de monaden in de menselijke constitutie die zich op zijn hogere gebieden bevinden. Dat betekent dat alles in de

natuur slechts belichaamd leven is, anders gezegd, belichaamd bewustzijn, denken, intelligentie. Het hoogste brengt het laagste voort; zodat de levensstromen of fluïden op de gemanifesteerde gebieden, en dus in en door het fysieke lichaam, slechts de uitdrukking zijn van de hogere levenskracht die zich op de lagere en laagste gebieden manifesteert.

De fysieke dood – een elektromagnetisch verschijnsel

Wanneer het zelf (ātman), vervallen tot een toestand van zwakte, als het ware het onbewuste ingaat, verzamelen zich de levensstromen (prāṇa's) eromheen. Terwijl het deze stralende elementen geheel opneemt, treedt het het hart binnen. Wanneer de geest van het oog wegtrekt, verliest hij de kennis van de vorm.

'Hij wordt één, hij ziet niet', zegt men. 'Hij wordt één, hij ruikt niet', zegt men. 'Hij wordt één, hij proeft niet', zegt men. 'Hij wordt één, hij spreekt niet', zegt men. 'Hij wordt één, hij hoort niet', zegt men. 'Hij wordt één, hij denkt niet', zegt men. 'Hij wordt één, hij voelt niet', zegt men. 'Hij wordt één, hij weet niet', zegt men. Dan wordt de toegang tot het hart lichtend. Door middel van deze straling vertrekt het zelf, hetzij door het oog, of door het hoofd, of door andere delen van het lichaam. Wanneer het vertrekt, vertrekt het leven (prāṇa) daarna; wanneer het leven vertrekt, vertrekken alle levensadems. Het wordt begiftigd met bewustzijn; het treedt dat bewustzijn binnen; kennis en daden en het besef van het verleden verenigen zich en doordringen het. – *Brihadāraṇyaka-Upanishad*, IV, 4, 1-2

Er is geen essentieel verschil tussen de dood van een zon en die van een mens of van het kleinste atoom. De bijzonderheden verschillen, dat is alles. De dood van een zon heeft het ogenblikkelijke verdwijnen tot gevolg van het zonnelichaam van licht, dat grover is dan het licht van de spirituele rijken, maar niettemin licht; en licht is energie, en energie is stof. Zo is ook het lichaam van een mens, of het lichaam van een atoom, in feite alle fysieke stof, slechts gecondenseerd licht. Omdat de zon een goddelijk wezen is, bekleedt hij zich met een geschikt voertuig van zuiver etherisch licht, geen grof of verdicht licht zoals ons lichaam is. Wanneer de goddelijke vlam van de zon zich heeft teruggetrokken (wat de dood is), dan worden zijn samenstellende atomen in een oogwenk verspreid, en deze verspreiding veroorzaakt een luister, een uitstraling van licht, door uitgestrekte gebieden van de ruimte.

Als in het geval van een mens de goddelijke vlam zich heeft teruggetrokken, wat ook als een bliksemflits gebeurt, blijft de samenhang van

het dode lichaam, omdat het te grof en te zwaar is om meteen uiteen te vallen en te verdwijnen, bewaard tot de scheikundige werking die tussen de atomen plaatsvindt de fysieke ontbinding veroorzaakt.

Ons lichaam straalt voortdurend licht uit, licht in vele kleuren, soms mooi, soms afstotend. Een mens die bijvoorbeeld een aanval van woede of haat heeft, zendt met zijn hele fysieke wezen een stroom van licht uit dat grof, rood, vurig en akelig is om te zien, en als reactie gevoelens van haat oproept in anderen, die door dit kwalijke licht worden aangeraakt. Een mens die daarentegen een hart vol onpersoonlijke liefde heeft, straalt dit voortdurend uit, vooral op die momenten waarop zijn handelen wordt ingegeven door mededogen – zelfs zijn fysieke lichaam zendt dan stromen licht uit van onbeschrijflijke schoonheid, wisselend van kleur als opaal. Dat is het geheim van de stralenkrans of het aureool die, zoals men zegt, het hoofd van heiligen omgeeft. Ieder mens heeft zo'n stralenkrans. Licht is echter niet het enige dat van het lichaam uitgaat; geuren doen dat ook. Sommige dieren zijn gevoeliger voor uitstromingen van licht, terwijl andere gevoeliger zijn voor geuren.

Tijdens het leven gaat iedere emotie gepaard met overeenkomstige lichtstralingen, die elk hun eigen aard en kwaliteit hebben, maar alle door hun reactie tot uitdrukking komen in de aura van het fysieke lichaam; daarom kan een adept, wanneer hij een mens gadeslaat die onder emotionele, mentale of zelfs spirituele druk staat, precies vaststellen welke gemoedsbeweging de aura aldus beïnvloedt.

De mens is een dynamo van energieën. Alles wat hij doet, elke gedachte die hij heeft, elke emotie die hij voelt, brengt een overeenkomstig effect teweeg in zijn hele constitutie. Bij de dood wordt het verbreken van de levensdraad veroorzaakt door de werking van energie – energie die plotseling vrijkomt, en dat heeft zijn gevolgen. Daarom kan de dood niet plaatsvinden zonder een explosie van lichtatomen te veroorzaken, die uit iedere porie van zijn fysieke lichaam tevoorschijn komen. Deze lichtexplosie, waarbij het lichaam een ogenblik in heerlijkheid straalt – onzichtbaar voor gewone ogen – is niet iets unieks, want hetzelfde geldt in meerdere of mindere mate voor iedere entiteit, van zonnen en sterren tot dieren en planten. Het is een voorbeeld op grotere schaal van het proces dat plaatsvindt bij de radioactieve ontbinding van bepaalde scheikundige elementen, zoals uranium, thorium, en radium. Dit uiteenvallen van de atomen is het gevolg van wat we

misschien beeldend kunnen omschrijven als de dood van de respectieve atomaire en subatomaire deeltjes.

Het is een heel interessant feit dat iedere beweging op macrokosmische of microkosmische schaal vergezeld gaat van het uitzenden van licht; en licht is een elektromagnetisch verschijnsel dat zich als straling openbaart. In feite brengt iedere bewegende entiteit, iedere beweging waar dan ook, zoals het opheffen van een arm, het bewegen van een boomtak in de wind, de vonk die ontstaat door het slaan van staal op steen, of het snelle rondwarrelen van een elektron, onveranderlijk een flits voort of een verzameling kleine flitsen die alle elektromagnetisch van aard zijn.

Oorzakelijk gezien worden al deze bewegingen voortgebracht door de elektromagnetische vitaliteit van ontelbare menigten levens en levende wezens, die overal om ons heen zijn; want magnetisme en elektriciteit zijn slechts uitingen van de levenskracht van het zonnestelsel en ook van onze aarde, die zich met alle op elkaar inwerkende levenskrachten van de individuele entiteiten die zich in deze macrokosmische lichamen bevinden, verenigen tot een fascinerend web. Maar dat is niet alles: de gedachte die als wil tot uitdrukking komt – en bijvoorbeeld de beweging van de arm voortbrengt – brengt de deeltjes van de hersenen vitaal-elektrisch tot activiteit, moleculair, atomair en astraal; en elk van deze minuscule bewegingen van de atomen van de hersenen, die reageren op het gedachte-bevel, zendt haar eigen stralingsflits uit.

Om precies te zijn, de uitstralingen of explosies van licht die het fysieke lichaam op het moment van de dood omhullen, worden veroorzaakt doordat de verschillende prāṇa's zich plotseling terugtrekken uit de moleculen en atomen die het lichaam samenstellen, of de verbinding daarmee verbreken. Zo'n uitbarsting van licht duurt maar enkele vluchtige ogenblikken. Het lichaam is daarna een 'onbezield' lijk, hoewel elk van zijn moleculen en atomen natuurlijk zijn eigen svābhāvische prāṇa's bevat.

Tot slot dient te worden gezegd dat de hoeveelheid en de intensiteit van het licht dat bij de dood uit het lichaam straalt, in graad en kwaliteit variëren overeenkomstig de aard van de stervende mens. Wanneer de dood plotseling intreedt en het lichaam zich nog in zijn volle kracht en wasdom bevindt, is de lichtexplosie dienovereenkomstig intens en omvangrijk en waarschijnlijk van zeer korte duur; terwijl in het geval van een mens die van ouderdom sterft, of rustig in zijn slaap, of na een

langdurige ziekte heengaat, de uitbarsting van stralend licht naar verhouding minder intens en omvangrijk is, omdat ze zich over langere tijd uitstrekt.

De opvatting van de wetenschap over elektriciteit, magnetisme, licht, geluid, en warmte, die men als verschillende octaven van straling ziet, nadert de esoterische filosofie zeer dicht, in die zin dat al deze stralingsvormen slechts verschillende aspecten zijn van een fundamentele en allesomvattende basis van vitaliteit, die zich in verschillende graden van intensiteit uitdrukt. Eens zal men beseffen dat denken en bewustzijn tot dezelfde schaal van straling behoren, hoewel ze in oorsprong tot hogere gebieden van het heelal behoren dan het fysieke.

Kāmaloka en de tweede dood

. . . voor iemand die geen innerlijk waarnemingsvermogen en geloof heeft, is onsterfelijkheid niet mogelijk. Om in de komende wereld een bewust leven te leiden, moet men allereerst tijdens zijn aardse bestaan in dat leven geloven. Op deze twee aforismen van de geheime wetenschap berust de hele filosofie over het *postmortale* bewustzijn en de onsterfelijkheid van de ziel. Het ego krijgt altijd wat het verdient. Na de ontbinding van het lichaam begint er voor het ego hetzij een periode van volledig helder bewustzijn, of een toestand van chaotische dromen, of een totaal droomloze slaap, die niet te onderscheiden is van de toestand van niet-bestaan; en dat zijn de drie toestanden van bewustzijn. Onze fysiologen zoeken de oorzaak van dromen en visioenen in een onbewuste voorbereiding hierop tijdens de uren dat men wakker is; waarom kan niet worden erkend dat hetzelfde geldt voor de *postmortale* dromen? Ik herhaal: *de dood is een slaap.* Na de dood begint er voor het geestesoog van de ziel een schouwspel volgens een vastgesteld en heel vaak onbewust door onszelf samengesteld programma: de praktische verwezenlijking van *juiste* denkbeelden of van illusies die door onszelf zijn geschapen. In die volmaakt denkbeeldige hemel die ieder mens voor zichzelf schept en maakt, zal de methodist een methodist zijn, een islamiet natuurlijk een islamiet, tenminste voor enige tijd. Dat zijn de *postmortale* vruchten van de levensboom. Natuurlijk kan ons geloof of ongeloof in het feit van de bewuste onsterfelijkheid de onvoorwaardelijke werkelijkheid van het feit zelf niet beïnvloeden, want dat bestaat nu eenmaal; maar het wel of niet geloven in die onsterfelijkheid als voortzetting of vernietiging van afzonderlijke entiteiten, zal voor elk van deze entiteiten aan dat feit een zekere kleur geven.

– HPB, *Lucifer*, januari 1889, blz. 413;
vgl. *De Sleutel tot de Theosofie*, blz. 152-3

Om de leringen van het occultisme over de toestanden na de dood te begrijpen is het belangrijk in gedachten te houden dat de mens uit verschillende element-beginselen bestaat die de gebieden van activiteit van het aurische ei vormen waarin de verschillende bewustzijnscentra functioneren. Al deze element-beginselen met hun bijbehorende monaden zijn onderling nauw verbonden, en elk komt als een straal voort uit de erboven staande monade. We hebben ten eerste een goddelijke monadische essentie, onvoorwaardelijk onsterfelijk, met enorme spirituele,

verstandelijke en zelfs fysieke vermogens en van kosmische omvang wat werkingssfeer en bewustzijn betreft; ten tweede, een goddelijk-spirituele monade, haar straal of voortbrengsel, in aard en werking zuiver spiritueel; ten derde, een spiritueel-intellectuele monade of een hoger ego; ten vierde, een menselijk ego dat op zijn beurt een straal is van het daaraan voorafgaande monadische centrum; ten vijfde, het modellichaam, het gebied van de zogenaamde astrale monade; ten zesde, een fysiek lichaam, gevormd om en gedeeltelijk opgebouwd uit dit astrale lichaam; en ten zevende en laatste, de levensessentie of het leven, dat wil zeggen de vitale kracht of energie die al deze element-beginselen doorstroomt en verbindt. Deze levensenergie zelf wordt steeds minder etherisch naarmate ze afdaalt in de lagere delen van de constitutie, en is op haar beurt, evenals de andere element-beginselen, samengesteld uit monadische eenheden: vitale deeltjes, bij wijze van spreken, entiteiten van uiterst kleine afmeting, bekend als levensatomen.

Uiteindelijk is de constitutie van de mens twaalfvoudig en bestaat ze uit de zeven gemanifesteerde eenheden en de vijf ongemanifesteerde, die van veel hogere aard zijn; en de zeven gemanifesteerde kunnen weer worden onderverdeeld in een hogere spirituele triade en een lager viertal. Wanneer we de tienvoudige verdeling gebruiken, moeten we de twee andere eenheden niet vergeten; een daarvan is de supergoddelijke schakel met de godheid van het heelal, en de andere is de tegenovergestelde schakel die de entiteit met de lagere delen van het heelal verbindt; en zo hebben we er twaalf.

We moeten niet denken dat de twaalfvoudige verdeling van de menselijke constitutie de voorkeur verdient boven de zeven- of de tienvoudige. HPB concentreerde zich meer op de zevenvoudige omdat die eenvoudiger uit te leggen en te begrijpen is. Het belangrijkste is dat alle element-beginselen worden omsloten door en bevat zijn in het aurische ei, dat zijn oorspronkelijke brandpunt of bron in de allerhoogste van de twaalf delen van de constitutie heeft; en in zeker opzicht is het aurische ei, door zijn eeuwige duur, in werkelijkheid de objectieve sūtrātman of het draadzelf.

De bewustzijnsgebieden van de verschillende delen van de menselijke constitutie zijn, indien verdeeld in twaalven, gemakkelijk te begrijpen. De ongemanifesteerde vijf kunnen we typisch universeel of kosmisch noemen, althans de hogere delen daarvan, want hun werkingssfeer strekt zich ver buiten ons eigen melkwegstelsel of thuisheelal uit. Het terrein van de goddelijke monade, die in essentie de ātmische

monade is met haar buddhische voertuig, is de melkweg; het terrein van de spirituele monade, het buddhi-manas, is het zonnestelsel; terwijl de werkingssfeer van het zich wederbelichamende ego de planeetketen is; en tenslotte is het terrein van de astrale monade of het lagere viertal, zoals we haar samenvattend kunnen omschrijven, één enkele bol van een keten, bijvoorbeeld onze bol D.

In dit verband moeten we onderscheid maken, zelfs al is het geen werkelijk verschil, tussen het zich wederbelichamende ego, dat de planeetketen als zijn werkingssfeer heeft, en zijn straal, het reïncarnerende ego, dat een belichaamd mens in zijn fysieke voertuig op deze bol D betreft.

De mens is een samenstel van vele substanties, stoffen, krachten en energieën – die alle werken in het voor hen geschikte deel van het aurische ei als een onlosmakelijk deel van een voortdurende stroom van bewustzijn. De fysieke dood veroorzaakt het tijdelijke uiteenvallen van de lagere viereneenhalf beginselen van deze samengestelde entiteit.

Wanneer de constitutie van de mens zich bij de tweede dood in kāmaloka splitst, wordt al wat edel en van spirituele aard was in het afgelopen leven – hoge aspiraties en idealen, grootse herinneringen die de hogere ziel in het weefsel van haar substantie bewaart – teruggetrokken in de hoogste triade die de onsterfelijke monadische essentie van onze constitutie is. Het totaal van deze teruggetrokken elementen wordt terecht beschouwd als de menselijke monade, die als een embryo in de spirituele monade van de hogere triade rust, tot de volgende wedergeboorte op deze aarde.

Daarentegen trekt het lagere deel van de mens die is heengegaan, het laagste deel van het menselijke ego tot zich, alle hartstochtelijke, emotionele en zuiver zelfzuchtige delen; en deze vallen uiteen in hun diverse graden van levensatomen waaruit ze in feite bestaan. Deze levensatomen volgen dan hun transmigraties door de diverse rijken van de natuur. Als het fysieke lichaam sterft en uiteenvalt, keren zijn levensatomen terug naar de elementen aarde, lucht, water, vuur en ether, die ze oorspronkelijk aan het lichaam schonken. Daarna, op een later tijdstip in de kāmaloka van het astrale licht, gaat elk van de levensatomen die de tussenliggende omhulsels van het geëxcarneerde wezen samenstellen, naar hun respectieve sfeer van de kosmos. Het gezegde 'aarde tot aarde, water tot water, lucht tot lucht, vuur tot vuur', enz., doelt op de levensatomen van de verschillende delen van de menselijke constitutie.

Dezelfde regel geldt voor de monaden in de mens, die alle hun

eigen rijk of gebied opzoeken: de menselijke monade gaat haar devachan binnen; de spirituele monade begint haar omzwervingen door de sferen; en op het ogenblik van de dood wordt de goddelijke straal die was verbonden met de menselijke constitutie, bevrijd van de menselijke samenstelling en flitst sneller dan het denken huiswaarts naar haar ouder-ster, naar het gebied van de goddelijke monade, onze diepste en hoogste kern.*

De kāmaloka is alleen dat deel van het astrale licht dat onmiddellijk grenst aan onze aardbol en dat deze volledig omgeeft en doordringt. In zijn grofste delen is het een halfstoffelijk gebied, hoewel we het, omdat we het niet voortdurend kunnen zien en voelen, onzichtbaar en 'subjectief' noemen. Al kan de kāmaloka in verschillende graden van ijlheid worden verdeeld, hij omvat geen gebieden die we mooi of heilig zouden noemen. Hij is de verblijfplaats van de schimmen, dat aspect van de astrale wereld waar, om een vroegchristelijke uitdrukking te gebruiken, de dingen die worden verworpen zich verspreiden in de wind. Hij bevat de resten, de astraal-vitale overblijfselen van de wezens die heengingen. Het astrale licht bevat niet alleen de kāmaloka, maar ook gebieden die etherisch 'hoger' van aard zijn en geleidelijk aan spiritueel worden. In zekere zin is het astrale licht in zijn totaliteit het aurische ei van de aarde, terwijl het in een ander opzicht voor de aarde dezelfde plaats inneemt als het modellichaam bij de mens. Het astrale licht zelf is slechts het voertuig van de anima mundi, de 'ziel van onze wereld'. Met andere woorden, we kunnen over de anima mundi spreken alsof deze de ziel is van het astrale licht (welk laatste in zijn laagste delen het liṅgaśarīra van de aarde is), en over de kāmaloka als de

*Aan de toestanden na de dood van een menselijke entiteit zijn een groot aantal mysteries verbonden. Zo heeft men bijvoorbeeld gevraagd: op welk punt in de verschillende stadia van 'afdaling' of wederbelichaming van de monade komt de straal van de goddelijke monade in contact met de constitutie van de toekomstige mens die dan in wording is? In de eerste plaats varieert dit per individu; maar meer in het algemeen gesproken zou ik geneigd zijn te zeggen dat, voorzover ik dit moeilijke punt in de leer heb begrepen, het moment dat de goddelijke straal zich weer met de spirituele monade verbindt, plaatsvindt op het ogenblik dat de spirituele monade, wanneer die de top van haar postmortale omzwervingen heeft bereikt, als het ware terugkeert om zich voor te bereiden op haar nieuwe pelgrimstocht omlaag naar de gebieden van de stof. Maar hoewel dit ongetwijfeld waar schijnt te zijn, moet men niet denken dat de constitutie die zo weer wordt opgebouwd, geheel onder invloed staat van de goddelijke straal; als dat zo was, zou het de constitutie van een god zijn.

grofste neerslag of het meest stoffelijke deel van het astrale licht.

Men kan zeggen dat de kāmaloka, voorzover het zijn plaats in de ruimte betreft, zich in de ene richting uitstrekt tot iets voorbij het gebied van de maan, en in de andere richting tot het middelpunt van de aarde. Wanneer we kāmaloka echter zien als een reeks toestanden van stof waarin entiteiten tijdelijk verblijven, omdat ze worden aangetrokken tot hun eigen overeenkomstige kāmalokische aard, dan kunnen we zeggen dat de kāmaloka, gezien als een zevenvoudige samenstelling, zich tussen devachan en avīchi bevindt. Noch devachan, noch avīchi zijn echter plaatsen, maar zijn *bewustzijnstoestanden* die door wezens worden ervaren. Natuurlijk heeft een entiteit in een of andere bewustzijnstoestand ook een plaats.

Hoewel devachan en avīchi *alleen* toestanden of omstandigheden zijn, is kāmaloka tweeledig van aard, omdat deze zowel op een reeks gebieden slaat in het astrale licht in en onmiddellijk rond de aarde, als op de aard of toestand van stof die deze gebieden geschikt maken om als tijdelijke verblijfplaats te dienen voor de wezens die erdoorheen trekken. Wat over de kāmaloka van onze aarde is gezegd, geldt in beginsel ook voor de kāmaloka's van de andere bollen van onze keten – en van iedere keten in het zonnestelsel – omdat elke bol zijn eigen astrale licht heeft.

De vier bewustzijnstoestanden

Er zijn vier fundamentele bewustzijnstoestanden die een mens kan ingaan, zowel tijdens het leven als na de dood. In het Sanskriet worden ze jāgrat, svapna, sushupti en turīya* genoemd, en elk van de zeven toestanden of omstandigheden waarin het menselijke bewustzijn zich kan bevinden, heeft zijn eigen jāgrat, svapna, sushupti en turīya. Elk van deze vier soorten bewustzijn heeft een eigen plaats in de menselijke constitutie, zodat, terwijl het normale hersenbewustzijn van de mens zich gewoonlijk in de jāgrat-toestand bevindt, een ander deel in svapna kan zijn, nog een ander deel in sushupti, terwijl het hoogste deel van zijn bewustzijn, de buddhi in hem, voortdurend in de turīya-toestand verkeert.

Dit verklaart de vele verschillen in bewustzijn die tussen de ene en de andere mens bestaan en de stemmingen waarin mensen op verschillende ogenblikken kunnen verkeren; de ene mens is duidelijk in de fysieke jāgrat-toestand, terwijl een ander, hoewel ook in de jāgrat-toestand, in de droomslaap-toestand van svapna schijnt te zijn, en een derde zich misschien bijna niet bewust is van uiterlijke gebeurtenissen en daarom tijdelijk in de sushupti-toestand van jāgrat is, enz.

Laten we een gemiddeld mens beschouwen: hij bevindt zich in de normale waaktoestand terwijl hij op aarde is, maar toch heeft hij influisteringen van iets edelers en mooiers in zich dan bij de jāgrat-toestand past. Dat is het hogere manas of de mānasaputra in hem, die zich in deze sfeer van bewustzijn uitdrukt als svapna omdat, hoewel de kracht ervan al volledig is gemanifesteerd op zijn eigen gebied, hij zich maar zwak kan uitdrukken in een gemiddeld mens. Hoewel de buddhi in de mens volledig actief is op haar eigen gebied, kan hem als gevolg van zijn menselijke onvolmaaktheden slechts af en toe een schitterende straal daarvan bereiken, en wel gewoonlijk vaag en min of meer sushupti van aard. Tenslotte is ook de boeddha of christus in hem werkzaam op zijn eigen verheven spirituele gebied, maar kan zijn volheid

---

**Jāgrat*, de normale waaktoestand; *svapna*, de droomslaap-toestand; *sushupti*, de toestand van diepe en droomloze slaap; *turīya*, letterlijk 'vierde', de hoogste van alle.

van bewustzijn niet afdrukken op het denken van de gewone mens, en daarom heeft zijn innerlijke boeddha *voor hem* de turīya-aard van bewustzijn.

Ook doen zich in het leven van een mens heel zelden zeer mystieke en prachtige 'openbaringen' of intuïties voor, die tot zijn bewustzijn doordringen als spiritueel-intellectuele stralen. Deze korte flitsen van inspiratie kunnen zelfs op hoge leeftijd voorkomen en kunnen, als de mens een fatsoenlijk, leven heeft geleid, nog doorgaan totdat – slechts kort voor de dood – de hogere delen van de menselijke constitutie beginnen 'op te stijgen'; dit is het begin van het uiteenvallen van de constitutie, dat is voltooid wanneer het lichaam wordt afgelegd.

Het deel van de mens dat deze verschillende soorten bewustzijn ervaart, is het menselijke ego, dat kennelijk zelfbewust is in de jāgrat-toestand van het fysieke bestaan. Wanneer de slaap begint of de dood intreedt, gaat het bewustzijn van jāgrat over in onbewustheid: het menselijke ego komt eerst in een tijdelijke toestand van svapna of 'slapen en dromen' en dan, vlug of langzaam, afhankelijk van de constitutie, begint de 'onbewuste' toestand van sushupti – alleen onbewust vanuit ons standpunt, omdat we nog niet gewoon zijn *zelfbewust* in onze hogere eigenschappen te leven.

Deze veranderingen van bewustzijn van jāgrat naar svapna en dan naar sushupti vinden niet plaats bij hoge adepten of bij nog groteren, want zij hebben geleerd in de hogere gebieden van hun bewustzijn te leven. Wanneer de adept of mahātma sterft, kan hij dan ook, als hij dat wil, zijn volle zelfbewustzijn naar elke gesteldheid of toestand overbrengen, en kan hij zich kort daarna weer belichamen, of in zeldzame gevallen opgaan in een kort devachan, of zelfs, in het geval van hoge adepten, in een tijdelijk nirvāṇa.

Precies dezelfde opmerkingen zijn van toepassing op de slaap van de adept. Hij kan zijn lichaam en hersenverstand laten opgaan in een toestand van volledig niet-zelfbewustzijn, om op die manier hun uitgeputte weefsels te herstellen, terwijl zijn zelfbewuste ego op innerlijke gebieden volledig functioneert. Maar de gewone mens heeft niet geleerd dit te kunnen doen, omdat zijn hele bewustzijn op dit gebied is geconcentreerd, zodat, wanneer hij in slaap valt, zijn toestand van bewustzijn overeenstemt met wat zijn onvolmaakt ontwikkelde innerlijke leven toestaat, te weten: eerst een droomslaap-bewustzijn, dat overgaat in onbewustheid, dan misschien een terugkeer naar svapna

of de droomslaap-toestand, en zo verder, tot hij wakker wordt. Op dezelfde manier gaat de gewone mens na de dood op in devachan, dat een toestand van spiritueel svapna is – een droomslaap-toestand van het menselijke egoïsche bewustzijn, maar op een spiritueel gebied, waar alleen dingen van grote schoonheid en verlangens van een hoge verstandelijke of spirituele aard als vergankelijke 'werkelijkheden' aan het geestesoog van de devachanī voorbijtrekken.

Dit verklaart waarom de grovere, meer materialistische mens heel weinig, of misschien helemaal geen devachan heeft, omdat gedurende zijn leven op aarde zijn hele zelfbewustzijn zo sterk aan de materie en de zintuiglijke wereld om hem heen was gebonden, dat hij geen innerlijk leven van aspirerende gedachten heeft opgebouwd, dat een quasi-droombewustzijn na de dood nodig maakt. Als een mens zelfbewust wil blijven terwijl hij slaapt of na de dood, moet hij vooraf hebben geleerd in zijn hogere manas en buddhi te leven. Door tijdens zijn leven zijn bewustzijn daarop te concentreren, raakt hij helemaal thuis in deze hogere beginselen en blijft hij daarin wanneer het lichaam zich in de slaap herstelt of bij de dood wordt afgelegd.

Na de dood kan het menselijk ego-bewustzijn van de gemiddelde mens niet zelfbewust blijven of worden in de hogere facetten van zijn constitutie. Daarom is het deel dat onbewust wordt het gewone hersenbewustzijn van het dagelijks leven. Het blijft in deze toestand, met uitzondering van korte tussenpozen in de kāmaloka, wanneer daar een min of meer vaag herontwaken plaatsvindt, weer gevolgd door een onbewuste toestand, waarna misschien opnieuw een herontwaken volgt, alles droom- en schaduwachtig, tot de tweede dood in de kāmaloka, wanneer het menselijke ego de droomtoestand van devachan ingaat, waar het min of meer ononderbroken blijft tot de impuls tot de volgende incarnatie wordt gevoeld.

Geen mens is zich bewust van wat er om hem heen gebeurt na de *werkelijke* dood;* en alle beweringen dat dit wel het geval is, zijn bedrog,

---

*Zelfs een gewelddadige dood, hetzij door zelfmoord of een ongeluk, wordt ogenblikkelijk gevolgd door onbewustheid. Natuurlijk is er een enorm verschil tussen degene die door een ongeluk om het leven komt, en degene die zich het leven beneemt omdat hij bang is de wereld tegemoet te treden of dat niet langer wil. Het slachtoffer van een ongeluk begint na een poosje vage dromen te krijgen tot hij de devachanische toestand ingaat. Maar degene die zelfmoord pleegt omdat hij te zwak is om verder te gaan met het vervullen van zijn plicht als mens, kiest hiervoor doel-

of berusten op een verkeerde interpretatie in het geval van schijndood. Wanneer de feitelijke dood eenmaal is ingetreden, volgt in alle gevallen onbewustheid en is de mens zich volstrekt niet bewust van wat er rondom zijn sterfbed gebeurt, in tegenstelling tot wat af en toe wordt gerapporteerd door 'terugkerende' kāmarūpa's die zich als 'geesten' manifesteren door middel van een medium. Als een mens echter schijndood is, is het mogelijk dat de verbindingen van het bewustzijn met de fysieke hersenen voldoende functioneren om het 'bewustzijn' in staat te stellen vaag waar te nemen wat er rondom het ziekbed plaatsvindt. Maar wanneer het gouden levenskoord eenmaal is verbroken en de dood definitief is ingetreden, is het volslagen onmogelijk zich bewust te zijn van wat er gaande is omdat alle schakels met het waarnemende verstand, of zelfs met het liṅgaśarīra, zijn verbroken.

In een van de oudste Upanishads, de *Brihadāraṇyaka* (IV, v, 13), zegt de wijze Yājñavalkya tegen zijn echtgenote Maitreyī: 'Eenmaal overgegaan, is er geen samjñā' – dat wil zeggen geen samenhangend actief zelfbewust denken. Het is dit vermogen van zelfbewust, bespiegelend denken dat de entiteit in kāmaloka niet heeft, want manas werkt dan niet omdat het zich in de verdoofde toestand van onbewustheid bevindt; en zelfs in die vluchtige ogenblikken dat de kāmalokische entiteit een vaag gevoel van zelfbewustzijn heeft, komt dit alleen omdat het aurische ei van de entiteit als het ware automatisch herhaalt wat het tijdens het leven gewend was te doen of te denken.

Daarom strekt het kāmalokische 'bewustzijn' zich uit van tijdelijke uitwissing van het zelfbewustzijn, via alle tussenliggende graden van onbewustheid, tot de astrale lage soort van zelfbewustzijn zoals elementaren en verloren zielen hebben. De gemiddelde mens is wanneer hij zich in kāmaloka bevindt, òf onbewust òf in een droomtoestand van voorbijflitsende beelden. Hoe zuiverder de mens, hoe dieper de onbewustheid.

---

bewust in een ogenblik van intense emotionele spanning; en karma zal vergelding eisen voor die daad. Maar laten we niet vergeten dat dit de manier is waarop een mens leert, want karmische vergelding is geen 'straf' maar eenvoudig een reactie van de natuur. Als ik mijn hand in het vuur steek, zal mijn hand verbranden. Is dit een fout van de natuur? Zo gaat het ook met de zelfmoordenaar: hij ontvangt wat hij zichzelf heeft aangedaan; d.w.z. hij snijdt zijn leven af voordat zijn voorraad vitaliteit is verbruikt, en hij moet daarom in een quasi-fysieke wereld blijven, zodat hij daar de quasi-fysieke vitaliteit kan opgebruiken die bij de dood nog in zijn astrale lichaam aanwezig was. Daarna moet hij de kāmaloka onder ogen zien.

Zij die sterk gehecht zijn aan aardse dingen en hun stoffelijke begeerten en hartstochten, worden wel wakker in de kāmaloka en dat brengt veel lijden met zich mee, omdat ze een soort nachtmerrie hebben, al is zelfs hier de natuur vriendelijk, omdat de nachtmerrie onbestemd en vrij vaag is. De werkelijk spirituele mens is zich daarentegen nauwelijks ervan bewust dat hij in de kāmaloka is en gaat er snel doorheen, als een trein door een tunnel, geheel onbewust van iets kwaads of onaangenaams. Van de gemiddelde mensen kunnen degenen met een materialistische inslag een vaag gevoel hebben dat ze een nare droom hebben, terwijl anderen die van meer spirituele aard zijn, misschien alleen enig idee hebben dat zulke toestanden bestaan, maar ze ervaren ze niet. In elk geval is de kāmaloka niet lang, behalve voor slechte mensen en tovenaars. Die lijden inderdaad soms vreselijk – geen fysiek lijden zoals wij dat kennen, maar een verschrikkelijke nachtmerrieachtige droom, die zich telkens met variaties herhaalt. Ze hebben zich dit zelf op de hals gehaald door hun voortdurende duistere gedachten, en de innerlijke astrale recorder die als het ware alles heeft opgenomen, moet het nu weergeven.

Aan de andere kant bestaat er voor die adepten en ingewijden, die niet de hoogsten zijn maar wel tot een klasse behoren die hoger is dan die van spirituele mensen, een zeker lijden na de dood, veroorzaakt door hun ontwaakte innerlijke zintuigen en visie, en dit lijden ontstaat door een besef van de verschrikkingen die in de kāmaloka om hen heen plaatsvinden. Maar zelfs hier duurt het niet lang, misschien maar enkele ogenblikken of uren; en het kan oppervlakkig of intens zijn, al naar de graad van hun innerlijk ontwaken. In feite kunnen ingewijden en chela's, zelfs in het lichaam, bijna naar goeddunken het astrale licht of de kāmaloka ervan waarnemen (of hun blik ervoor afsluiten).

Natuurlijk worden zij die nog hoger staan in het geheel niet beïnvloed door het astrale licht, omdat ze volledig vertrouwd zijn met alle aspecten ervan, zelfs vóór ze sterven, en door zich voor alle impressies af te sluiten, schieten ze erdoorheen als een ster.

Het lijden na de dood, waarop HPB in enige passages zinspeelt, lijkt veel op wat de neofiet tijdens de inwijding moet doormaken. Hij moet uit de eerste hand en door eigen ervaring alle feiten van de onderwereld en ook die van de hogere wereld leren kennen; en voor de neofiet, die kāmaloka met open ogen en wakkere geest moet betreden, is het lijden soms bijna ondraaglijk door de verschrikkingen, ellende en verdorven-

heid die hij om zich heen voelt. Maar men moet de inwijding ondergaan om te *weten.* Weet men eenmaal, dan wordt men zich de situatie meester en wordt men daarna niet meer zo sterk erdoor beïnvloed.

Nog een punt waarover ik iets wil zeggen is de *gemiddelde* tijd die de menselijke entiteit na de dood onbewust doorbrengt voordat ze tenminste een vaag zelfbewustzijn in de kāmaloka herwint. Elk geval staat op zichzelf. Voor zeer spirituele mensen is er geen zelfbewustzijn van welke aard ook in de kāmaloka, behalve tijdens een kort interval in verband met het tweede panoramische visioen bij de tweede dood, net voordat ze devachan ingaan. Aan de andere kant vindt men mensen met een grof dierlijke of stoffelijke aard, variërend van hen die op weg zijn elementaren te worden tot hen die voldoende spiritualiteit in zich hebben om vóór de reïncarnatie een kort devachan te ondergaan.

Elke vorm van gedeeltelijk 'ontwaken' in kāmaloka is steeds afhankelijk van het juist geëindigde leven. De gedachten die een mens heeft op het moment van de dood en die een voorbode zijn van de aard van zijn toestand na de dood, zijn slechts de bijna automatische werkingen van zijn bewustzijn, en tonen wat voor soort mens hij is; want de gedachten die bij hem het meest voorkwamen en door hem het meest werden gekoesterd, bepalen de algemene aard van zijn laatste gedachten.

Ook de tijdsduur tussen de fysieke dood en de tweede dood is bijna geheel afhankelijk van de aard van de geëxcarneerde entiteit.[21] Hier gelden dezelfde regels: een werkelijk spiritueel mens verblijft heel kort in kāmaloka en gaat er misschien zonder oponthoud doorheen, en zijn tweede dood zal al snel volgen; de gemiddelde mens zal er veel langer verblijven; terwijl de mens met sterk materiële instincten en gevoelens een nog langere tijd in kāmaloka doorbrengt. Sommigen zijn er tientallen jaren, mogelijk zelfs honderd à tweehonderd jaar, voordat de tweede dood komt en het daaropvolgende korte devachan. Het is duidelijk dat allen in wie de spirituele aard geen aantrekking naar 'boven' uitoefent – en daaronder vallen mensen die verstandelijk zwaar gehandicapt zijn geboren en ook baby's die jong sterven – geen tweede dood zullen hebben, die in feite een nieuwe geboorte betekent in hogere bewustzijnstoestanden.

In het zeer uitzonderlijke geval van een elementaar of verloren ziel – of een mens die in zijn leven zo volslagen dierlijk is geweest en verweven met de stof, dat zijn bewustzijn daaraan is geketend – vindt er een 'ontwaken' plaats van langere of kortere duur; d.w.z. dat hij zelf-

bewust of half-zelfbewust beseft dat hij dood is en niet langer een fysiek belichaamd mens.* Maar in geen enkel geval duurt dat tot het moment van reïncarnatie, omdat heel barmhartig de toestand van onbewustheid intreedt vóór hij een nieuw fysiek lichaam aanneemt.

In normale gevallen komt de mens, wanneer hij sterft, in een toestand van onbewustheid die vredig, mooi en oneindig meedogend is, en die hem als een sluier van ākāśische bescherming omhult; en dan begint voor de devachanī – afgezien van enkele vluchtige ogenblikken van droombewustzijn in de kāmaloka – de reeks gelukkige, spirituele gedachtebeelden, wat niet zoveel verschilt van het soort bewustzijn dat een mens heeft wanneer hij prettig droomt. We kunnen het als we dat willen 'zelfbewustzijn' noemen, want dat is het in zekere zin, maar het is de svapna-toestand van zelfbewustzijn en niet de jāgrat-toestand van de belichaamde mens.

*Vgl. *De Mahatma Brieven*, blz. 139.

Het oude spiritualisme tegenover het moderne spiritisme

Mediumschap is geen gave; het is een ongelukkig lot. Er is niets dat zo funest is voor spirituele groei. Het ontwricht de beginselen van de innerlijke constitutie en brengt in toenemende mate een scheiding teweeg tussen het lagere zelf en de zuiverende invloeden van het hogere zelf; daardoor vervallen mediums gewoonlijk van kwaad tot erger en mogen ze zelfs van geluk spreken als ze zich niet tenslotte inlaten met zwarte magie. Het medium is een hulpeloos instrument, beheerst door psychische krachten, en is zich in de regel niet bewust van wat hij of zij doet en wat er gebeurt, blootgesteld aan ieder elementaal dat op zijn weg komt of iedere stroom van psychische energie in het astrale licht, en eveneens lijdelijk onderworpen aan elke welbewust gerichte en geconcentreerde menselijke wil.

Een middelaar daarentegen is een volledig zelfbewuste, hoogontwikkelde schakel tussen een spiritueel-intellectuele kracht en de mens. Het is een post die men zelf verkiest, die zeer eervol is maar vol inherent gevaar, en die bijna altijd zelfopoffering inhoudt. Bovendien is de middelaar een kopie in het menselijk leven van wat sommige hogere goden zijn op de goddelijke gebieden. Zij geven zichzelf, opdat anderen die zwoegend achter hen aan komen, geholpen kunnen worden. Men kan dezelfde spirituele en ethische parallel trekken tussen een middelaar en een medium, als tussen een witte magiër en een zwarte – tussen een zoon van de zon en een kind van de maan.

In dit verband moeten we bedenken dat H.P. Blavatsky naar de westerse wereld kwam met de opdracht om in en door juist die groep mensen te werken die hoogstwaarschijnlijk zouden openstaan voor de leringen die zij moest brengen. Dat waren destijds de spiritisten, die in sommige opzichten tot de meest helder denkende geesten van die tijd behoorden en die al min of meer de mogelijkheid beseften, dat er in het grenzeloze heelal iets meer is dan een dood, zielloos, stoffelijk bestaan. Ze begaf zich in hun kringen en verdedigde wat ze daar als waarheid ontdekte in de openbare pers. Ze probeerde hen te doen begrijpen dat

er werkelijk een spirituele wereld bestond, maar dat deze ver boven de astrale wereld lag; dat hun zomerland een vage en vervormde voorstelling was van devachan; en dat de veronderstelde 'terugkerende geesten' slechts de astrale schimmen van mensen waren – psychoastrale entiteiten in ontbinding, die volkomen ongeschikt zijn om omgang mee te hebben.

Ze wilden echter niet naar haar luisteren. De belangstelling voor verschijnselen breidde zich toen snel uit. Een dansende tafel, kloppen op de muur of op de tafel, waren voor hen bewijzen van de onsterfelijkheid van de overledenen. De filosofie die zij bracht wilden ze niet aanvaarden. Daarom stichtte ze de Theosophical Society die als voertuig moest dienen om in hart en geest van de mens de boodschap van de oude wijsheid-religie over te brengen. Jarenlang waren de spiritisten de bitterste vijanden van HPB. Ze konden haar nooit vergeven dat zij hun gelederen verliet en haar eigen werk begon. Ze noemden het verraad, omdat ze de motieven en redenen voor haar optreden niet begrepen.

De houding van het ware occultisme tegenover het onderwerp van het zogenaamde spiritisme en de beweerde omgang met ontlichaamde entiteiten, is ondubbelzinnig vastgelegd in bepaalde Tibetaanse brieven en manuscripten, die HPB in haar artikel 'Tibetan teachings' citeert.* Volgens haar zijn de opvattingen weergegeven in de volgende fragmenten, die van de eerwaarde chohan-lama, die 'de hoofdarchivaris' was van de bibliotheken die de manuscripten over esoterische leringen bevatten die toebehoren aan de dalai lama en de tashi lama:

. . . wij beweren dat het voor een volkomen zuiver 'zelf' niet mogelijk is om na zijn bevrijding van het fysieke lichaam in de aardse atmosfeer te blijven in zijn eigen persoonlijkheid, waarin hij op aarde leefde. Er zijn slechts drie uitzonderingen op deze regel:

Het heilige motief dat een bodhisattva, een śrāvaka of een rahat ertoe brengt diegenen die achterblijven, de levenden, te helpen dezelfde gelukzalige staat te bereiken, in welk geval hij zal blijven om hen te onderrichten, hetzij van binnenuit of van buitenaf; ten tweede diegenen die, hoe zuiver, onschuldig en betrekkelijk vrij van zonde ze tijdens hun leven ook zijn, zo in beslag worden genomen door een bepaald idee dat verband houdt met een van de menselijke māyā's, dat ze overlijden vol van die allesoverheersende gedachte; en ten derde personen in wie een intense en heilige liefde, zoals die

*_Lucifer_, september en oktober 1894, blz. 15, 98-101; _CW_ 6:101-9.

van een moeder voor haar alleen achtergebleven kinderen, een onbedwingbare wil schept of oproept, gevoed door die grenzeloze liefde, om bij en onder de levenden te blijven in hun innerlijke zelf.

De tijdsduur die aan deze uitzonderingsgevallen wordt toegekend verschilt. In het eerste geval bestaat er voor de bodhisattva, door de kennis die hij heeft verkregen als anuttara samyak sambodhi – het heiligste en meest verlichte hart – geen vaste limiet. Omdat hij gedurende zijn leven gewend was uren en dagen in zijn astrale lichaam te verblijven, heeft hij de macht om na de dood zijn eigen omstandigheden om hem heen te bepalen, die erop zijn berekend de natuurlijke neiging van de andere beginselen om terug te keren tot hun respectieve elementen, te beteugelen, en zij kunnen gedurende honderden of duizenden jaren op aarde afdalen of daar zelfs blijven. In het tweede geval duurt de periode totdat de almachtige magnetische aantrekkingskracht van het onderwerp van het denken – intens geconcentreerd op het ogenblik van het overlijden – zwakker wordt en geleidelijk vervaagt. In het derde geval wordt de aantrekkingskracht verbroken door de dood of door de morele onwaardigheid van hen die men liefhad. In geen van beide gevallen kan de periode langer zijn dan de duur van een leven.

In alle andere gevallen van verschijningen of communicaties, op welke wijze ook, zal de 'geest' een verdorven 'bhūta' of in het gunstigste geval een 'ro-lang' blijken te zijn – het zielloze omhulsel van een 'elementaar'. . . .

Want we wijzen onvoorwaardelijk en absoluut alle onkundige omgang met de ro-lang van de hand. Want wat zijn zij die terugkeren? Wat voor wezens zijn het die naar believen objectief of door een fysieke manifestatie kunnen communiceren? Het zijn onzuivere, grove, zondige zielen, 'a-tsa-ra's'; zelfmoordenaars; en ook degenen die een voortijdige dood hadden door een ongeval en nu in de aardse sfeer moeten blijven tot het ogenblik dat hun leven op een natuurlijke wijze zou zijn geëindigd. . . .

De wezens die vallen onder de tweede en derde groep – zelfmoordenaars en slachtoffers van een ongeval – hebben hun natuurlijke levensperiode niet tot een einde gebracht en zijn als gevolg hiervan aarde-gebonden, hoewel niet noodzakelijkerwijs boosaardig van karakter. De voortijdig uitgedreven ziel bevindt zich in een onnatuurlijke toestand; de oorspronkelijke impuls die het wezen tot ontwikkeling en in het aardse leven bracht, is niet uitgewerkt – de noodzakelijke cyclus is niet geëindigd, maar moet toch worden voltooid.

Hoewel deze ongelukkige wezens, vrijwillige of onvrijwillige slachtoffers, aan de aarde zijn gebonden, worden ze als het ware slechts tijdelijk vastgehouden in de magnetische aantrekking van de aarde. Ze worden niet, zoals de eerste groep, tot de levenden aangetrokken door een hevig verlangen zich te voeden met hun levenskracht. Hun enige drijfveer – die onbewust is, omdat ze meestal in een toestand van verdoving verkeren – is om zo spoedig moge-

lijk terug te komen in de maalstroom van de wedergeboorte. Hun toestand is wat wij een bedrieglijke Bar-do noemen – de periode tussen twee incarnaties. Overeenkomstig het karma van het wezen – dat wordt beïnvloed door leeftijd en verdienste in het afgelopen leven – zal deze tussenpoos langer of korter zijn.

Slechts een allesoverheersende intense aantrekkingskracht, zoals een heilige liefde voor een bemind persoon die in groot gevaar verkeert, kan hen met hun toestemming naar de levenden brengen; maar door de mesmerieke kracht van een Ba-po kan een doden-oproeper (iemand die necromantie bedrijft) – dit woord is met opzet gekozen, want de necromantische betovering is Dzu-tul, of wat u mesmerieke aantrekkingskracht noemt – hen dwingen tot ons terug te keren. Dit aanroepen wordt echter absoluut veroordeeld door diegenen die zich aan de Goede Leer houden; want de aldus aangeroepen ziel wordt bijzonder groot leed aangedaan, ook al is het niet de ziel zelf maar slechts haar schijnbeeld dat van de ziel is losgemaakt of afgescheiden en een verschijning wordt; door de voortijdige gewelddadige scheiding van het lichaam is de 'jang-khog' – de dierlijke ziel – nog zwaarbeladen met stoffelijke deeltjes – de natuurlijke scheiding tussen de grovere en de fijnere moleculen heeft niet plaatsgevonden – en de doden-oproeper laat hem, door deze splitsing kunstmatig af te dwingen, als het ware lijden als iemand die levend wordt gevild.

Daarom is het aanroepen van de eerste groep – de grove zondige zielen – gevaarlijk voor de levenden; het tot verschijning dwingen van de tweede en derde groep is onuitsprekelijk wreed voor de doden.

In het geval van iemand die een natuurlijke dood is gestorven, zijn de omstandigheden totaal anders; de ziel is bijna, en als zij zeer zuiver is geheel, buiten het bereik van de doden–oproeper en dus buiten het bereik van een kring van oproepers of spiritisten, die onbewust een werkelijke necromantische Sang-nyag, of magnetische bezwering uitvoeren. . . .

In ieder geval heeft zij op dat moment noch de wil noch het vermogen om enige gedachte aan de levenden te wijden. Maar als de periode van haar latente toestand voorbij is en het nieuwe zelf volledig bewust het gelukzalige gebied van devachan ingaat – als alle aardse nevels zijn uiteengedreven en het toneel en de betrekkingen uit het verleden duidelijk worden voor het spirituele oog – dan kan het gebeuren, en dit komt inderdaad zo nu en dan voor, dat zij, als ze allen ziet die ze op aarde heeft liefgehad en die haar liefhebben, alleen door de aantrekkingskracht van de liefde, de geesten van de levenden naar zich optrekt om contact ermee te hebben, en deze denken, als ze weer tot hun normale toestand zijn teruggekeerd, dat de ziel naar hen is afgedaald.

Daarom hebben wij een totaal andere opvatting dan de westerse Ro-lang-pa – spiritisten – wat betreft datgene wat ze zien, of waar ze contact mee hebben in hun kringen, en door middel van hun onbewuste necromantie. Wij zeggen dat het slechts de fysieke neerslag of geestloze overblijfselen van de

overledene zijn; dat wat is afgescheiden, afgeworpen en achtergelaten toen de fijnere delen overgingen naar het grote hiernamaals.

Hierin blijven enkele fragmenten van herinneringen en intellect hangen. Deze maakten inderdaad eens deel uit van de mens en hebben daarom enige betekenis; maar het is niet de werkelijke en ware mens. Gevormd uit materie, hoe etherisch ook, moeten ze vroeg of laat worden meegesleept in maalstromen waarin de voorwaarden voor atomaire ontbinding aanwezig zijn. . . .

Aldus luidt de leer. Niemand kan stervelingen overschaduwen behalve de uitverkorenen, de 'volmaakten', de 'byang-tsiub, of de 'bodhisattva's' – zij die het grote geheim van leven en dood hebben doorgrond – omdat ze in staat zijn hun verblijf op aarde na het 'sterven' naar eigen wil te verlengen. Eenvoudig gezegd, een dergelijke overschaduwing betekent 'steeds opnieuw geboren te worden' voor het welzijn van de mensheid.

Dit alles laat zien hoe dwaas het is om te geloven dat het ontlichaamde wezen kan communiceren met degenen die het heeft achtergelaten, hetzij met behulp van mediums of op een andere manier. Niettemin is een verbinding mogelijk in het geval van 'aardegebonden' entiteiten, zoals elementaren, als de omstandigheden geschikt zijn voor deze uiterst gevaarlijke, en spiritueel en mentaal ongezonde handelwijze.

Het spiritisme is al miljoenen jaren bij de mensheid bekend. Sinds het midden van het vierde wortelras heeft de omgang met de schimmen van gestorvenen en de relatie met de zogenaamde psychische krachten in de mens altijd een bepaald soort mensen aangetrokken. Maar in de hele oudheid en ook nu in het oosten werd en wordt omgang met de bhūta's onveranderlijk beschouwd als onrein, verkeerd en moreel ongezond. Het woord bhūta zelf, dat betekent 'is geweest', is een opvallend goede en passende omschrijving. Aan de andere kant was het 'spiritualisme' dat HPB onderwees de leer van de kosmische geest: *spiritualisme* tegenover *materialisme.*

Het ware spiritualisme heeft niets te maken met necromantie, want het spiritualisme van de oudheid was de leer dat de wereld één onmetelijke levende organische entiteit is, samengesteld uit kosmische geesten, en dat ieder mens in zijn binnenste zo'n kosmische geest is, en de plicht en het onuitsprekelijke voorrecht heeft om door middel van zijn eigen innerlijke god in verbinding te treden met de spirituele gebieden. Ook was men van oordeel dat ieder mens een spirituele middelaar moet worden – iemand die de schakel vormt tussen de goddelijke en de

lagere rijken; en verder dat iedere zelfbewuste entiteit meer of minder verheven is naarmate hij een middelaar wordt tussen de goddelijke zon en de mensen.

Dat was in het kort het spiritualisme van H.P. Blavatsky, het spiritualisme van de Ouden, de wijsheid-religie van de mensheid, onderwezen door de theodidaktoi – de 'door god onderwezenen' – van de landen rond de Middellandse Zee ongeveer in de tijd dat Jezus de avatāra werd geboren, en ook in de tempels van Egypte en Perzië en Babylonië. In India werd het de brahmavidyā genoemd of, in meer esoterische zin, de guptavidyā, de theosofie die ook werd onderwezen door de druïden, door de oorspronkelijke bewoners van Amerika en door de Scandinaviërs – die overal in de wereld werd onderwezen.

De aard van het kāmarūpa

Het kāmarūpa, dat het voertuig wordt voor de onbewuste of quasi-bewuste entiteit in de kāmaloka, wordt tijdens het leven van de mens in feite voortdurend gevormd; m.a.w. het is steeds in een toestand van ontwikkeling of verandering, en deze veranderingen beginnen wanneer de geïncarneerde entiteit zich als kind voor het eerst bewust wordt van mentale en emotionele aandoeningen, aantrekkingen, enz. Na de dood van het fysieke lichaam is er echter geen verdere verandering of groei van de kāmarūpische vorm; deze blijft min of meer statisch en alle veranderingen hebben het karakter van ontbinding of langzaam verval. Het is in feite dat deel van de menselijke constitutie dat de kāma-mānasisch-astrale zetel of het brandpunt is van de hartstochtelijke, emotionele, lagere mentale en psychische eigenschappen; en deze omvatten in hun geheel alle lagere skandha's van de menselijke constitutie, gewoonlijk vermeld als vijf in getal.[22]

Deze groep skandha's werkt door de lagere delen van het aurische ei en heeft daarin haar brandpunt; maar deze lagere delen moeten niet worden verward met het liṅgaśarīra of modellichaam. Tijdens het leven heeft het voortdurend veranderende kāmarūpa zijn zetel in het liṅgaśarīra, of gebruikt dit als een voertuig; en het liṅgaśarīra, dat ogenblikkelijk reageert op de verschillende emotionele en hartstochtelijke bewegingen in het kāmarūpa, geeft die op zijn beurt als prikkels door aan het fysieke lichaam, dat dan in overeenstemming daarmee reageert.

Het is het menselijke ego dat tijdens de incarnatie door het kāmarūpa werkt, net zoals het kāmarūpa door het liṅgaśarīra werkt, en dit laatste weer door het lichaam. We zouden eigenlijk kunnen zeggen dat de persoonlijke mens, die de weerspiegeling en gewoonlijk vervormde uitstraling is van het reïncarnerende ego of de menselijke monade, dit kāmarūpa zelf is, want het kāmarūpa is, als een verzameling skandha's, de uitdrukking van de louter persoonlijke eigenschappen van het menselijke ego.

Na de dood en nadat enige tijd in de kāmaloka is doorgebracht, houdt deze verzameling skandhische eigenschappen die als kāmarūpa blijft bestaan, door haar aantrekkingskracht het reïncarnerende ego dan

ook geketend, terwijl de persoonlijke mens onbewust is. Deze toestand duurt voort tot de tweede dood plaatsvindt, wat eenvoudig betekent dat het moment is aangebroken waarop het reïncarnerende ego erin slaagt elke schakel van sympathische of psychomagnetische aantrekking die het met het kāmarūpa van de vroegere persoonlijke mens verbindt, te verbreken.

De tweede dood is daarom een astrale herhaling van wat bij de fysieke dood plaatsvond; want zoals bij de fysieke dood het lichaam wordt afgelegd, samen met het liṅgaśarīra en de grove dierlijke prāṇa's, zo legt het menselijke ego bij de tweede dood het kāmarūpa af, nadat het zijn schakels van psychomagnetische aantrekking daarmee heeft verbroken, en betreedt de devachanische toestand; het draagt alle spirituele verlangens of sympathieën of herinneringen die de persoonlijke mens gedurende het aardse leven in het weefsel van het bewustzijn had opgeslagen, met zich mee.

Dat is de tweede dood; wanneer de laatste spirituele gedachte of het laatste spirituele beeld is opgenomen in het reïncarnerende ego, en er niets overblijft om het aan het kāmarūpa gebonden te houden, wordt dit laatste afgelegd als een kāmarūpisch lijk of omhulsel. Vanaf dat moment begint het kāmarūpa te ontbinden: snel in het geval van mensen die een spiritueel leven hebben geleid, minder snel in het geval van gewone mensen, en nog minder snel bij hen die zich sterk aangetrokken voelden tot stoffelijke zaken. Dat is de reden dat *na* de tweede dood het kāmarūpa een astrale schil wordt genoemd. Bovendien is die schil, als ze nog min of meer doortrokken is van de automatische hartstochtelijke impulsen van een grof-materialistisch of slecht mens, zelfs een soort elementaar; maar de *echte* elementaar is het kāmarūpa van een volslagen slecht mens of van een zwarte magiër die niet naar devachan kan opstijgen.

Gedurende korte tijd, die altijd van de mens zelf afhangt, behouden kāmarūpa's een onbestendig schimmig soort quasi-dierlijk bewustzijn omdat ze mānasische levensatomen van een lage graad belichamen, waarvan de gedachte-impulsen en emotionele activiteit nog niet zijn uitgewerkt, wat doet denken aan een motor die nog even doorloopt nadat de stroom is uitgeschakeld. Naarmate deze lage soort mānasische levensatomen het kāmarūpa verlaten, valt het uiteen en daarna is het als de schaal van een ei waaruit de inhoud is verwijderd. Zulke kāmarūpische schillen zijn zelfs geen zwak soort elementaren meer, maar zijn

volledig ontdaan van bewustzijn en lossen geleidelijk op als een wolk. Sommige kāmarūpa's vallen in enkele maanden uiteen; die van de gemiddelde mens hebben acht, tien, vijftien, mogelijk twintig jaar nodig; terwijl die van buitengewoon materialistische of slechte mensen, die echter nog wel iets spiritueels in zich hadden, enkele tientallen jaren kunnen blijven bestaan.

De term elementaren slaat gewoonlijk op twee dingen: (a) de schimmen of spoken of astrale verschijningen, d.w.z. de kāmarūpa's van alle geëxcarneerde mensen die kāmaloka als verblijfplaats hebben; en (b) wat HPB de 'ontlichaamde zielen van de verdorvenen' noemt,* d.w.z. de verdorven zielen van hen die nadat ze zijn gestorven een lange en moeilijke tijd in kāmaloka doorbrengen, voordat hun hogere triade of collectieve monade zich kan bevrijden voor haar devachanische rust.

Een bepaalde toepassing van het woord elementaren vindt men in het geval van verloren zielen aan de ene kant, en onverbeterlijke zwarte magiërs aan de andere, die beiden geen tweede dood hebben en daarom geen devachan. Deze elementaren zijn in werkelijkheid ontlichaamde mensen die in het astrale licht verblijven en die, hoewel ze geen lichaam en ook geen spirituele monade hebben, niet in een toestand van onbewustheid, noch in die van devachan kunnen komen, maar in het astrale licht blijven tot de wederbelichaming op aarde, die meestal na korte tijd plaatsvindt. Zulke verloren zielen en verstokte zwarte magiërs belichamen zich in lichamen die hoe langer hoe minder efficiënt zijn; en wanneer hun stadium van 'verloren ziel' zover gevorderd is dat het mensenrijk hen niet langer aantrekt, zullen ze zich in hun vertwijfelde honger naar fysieke belichaming tot een dierlijke moederschoot wenden, en in de ergste gevallen zich zelfs aan planten binden.

Men moet bij deze laatste voorbeelden van definitief verloren zielen wel bedenken dat ze in werkelijkheid astrale monaden zijn die van hun spirituele monade zijn losgemaakt; ze worden terecht elementaren genoemd, omdat ze worden teruggeworpen in een toestand van 'elementaire' evolutie en daarom naar die rijken terugkeren waar ze eerder doorheen zijn gegaan als 'elementale zielen'. Ze belichamen zich in deze lagere rijken echter niet als de *monaden* van zulke dieren of planten. Het is veeleer zo dat de verloren ziel of het elementaar zich astraal,

---

* *Theosophical Glossary*, blz. 112.

psychisch en magnetisch verenigt met het aurische ei van dier of plant – die dus in feite, zij het onbewust, daardoor worden 'bezeten' of 'bewoond'. Het zou dus onjuist zijn te veronderstellen dat een of ander dier niet een normaal dier is met zijn eigen zeven beginselen; maar als zo'n geval zich voordoet, wordt aan het dier of de plant schade toegebracht doordat de astrale levensatomen die tot het elementaar behoren, zich ermee verbinden.

Alle elementaren van welke soort ook zijn in het algemeen gesproken overblijfselen van wat op aarde ooit belichaamde mensen waren. Vroeg of laat worden ze door de maalstroom meegesleept in de Cloaca Maxima [het Grote Riool] van onze bol, en zo worden deze gedegenereerde astrale monaden tenslotte uit de aardse sfeer weggevoerd naar de afgrond, de planeet van de dood.

Laten we dit onderwerp vanuit een wat andere gezichtshoek bekijken: wanneer een mens sterft, is hij nog een menselijk wezen, behalve dat hij zijn fysieke lichaam, het liṅgaśarīra, en de grove astrale prāṇische vitaliteit heeft afgelegd. Hij blijft daarmee een volledig mens, in die zin dat alle hogere eigenschappen in het kāmarūpa blijven; hij is een entiteit met vier beginselen, ātman, buddhi, manas en kāma-manas zijn nog verenigd. De menselijke eigenschappen en kenmerken slapen als het ware in het kāmarūpa in kāmaloka en zijn dus onbewust – een gezegende regeling van de natuur!

Wanneer de tweede dood plaatsvindt, bevrijdt de drie-ene monade, ātman-buddhi-manas, zich van al haar *lagere* kāma-mānasische substanties en krachten. Deze vergankelijke elementen blijven achter in de kāmarūpische schil en vervagen geleidelijk, zoals het licht aan de hemel na zonsondergang; de krachten die dit vervagende licht voortbrengen, verdwijnen geleidelijk 'omhoog' en omdat ze achtergebleven levensatomen zijn, hechten ze zich als slapende zaden of taṇhische elementalen aan het aurische ei van het menselijke ego dat nu zijn devachan is ingegaan. Deze slapende zaden van lagere kenmerken en eigenschappen, d.w.z. slapende skandha's, zullen, voorafgaande aan de volgende incarnatie, actief worden en een rol beginnen te spelen bij de vorming van het toekomstige astrale lichaam.

Als de drie-ene monade zich afscheidt van het kāmarūpa, worden de meest spirituele en verstandelijke eigenschappen als een nog stralender licht in het reïncarnerende ego teruggetrokken; en dit spirituele aroma, de ware mens, wordt de devachanī die slaapt in de schoot van het reïn-

carnerende ego, de menselijke monade. Men moet hier wel onderscheid maken tussen de menselijke monade en haar straal, het menselijke ego.

De mens met zijn zeven beginselen is dus na de fysieke dood een mens met vier beginselen geworden die uit twee duaden bestaat, en wel ātma-buddhi, en manas met de spirituele delen van kāma. Wanneer de mens met zijn vier beginselen bij de tweede dood devachan ingaat, vloeien deze beide duaden ineen tot de hogere triade: ātma-buddhi en het hoogste deel van manas, omdat de lagere kāma-mānasische eigenschappen worden losgelaten.

De goddelijke straal schiet op het moment van de werkelijke dood huiswaarts naar zijn ouder-ster. Hoewel hij onze innerlijkste essentie is, zijn het alleen de verst gevorderden van de mensheid die zich ervan bewust zijn dat deze goddelijke luister in hen woont; en hoe groter de spirituele en verstandelijke vermogens van de belichaamde mens zijn, des te vollediger de invloed van die goddelijke straal zich in zijn leven manifesteert.

De gemiddelde mens van nu wordt slechts af en toe verlicht door een straal van de intuïtie, die hem bewust doet worden dat er iets in hem is dat hoger is dan het intellect, onvergelijkelijk veel verhevener dan emoties of gevoelens, en dat dit het 'licht' is 'dat ieder mens verlicht die in de wereld komt' – het licht van de eeuwigheid. Zulke zeldzame momenten van innerlijke verlichting zijn een uitstraling van de innerlijke spirituele monade. Verder zijn er die edelste zonen van de mensheid die, door een plotselinge, verbazingwekkende en mystieke transformatie van hun bewustzijn, deze levende Tegenwoordigheid in hen ervaren als een werkelijkheid die zowel tijd als ruimte te boven gaat.

12

De dood en de circulaties in de kosmos – 2

De dood en de circulaties in de kosmos – 2

De aard en kenmerken van devachan / 655
De duur van de devachanische periode / 662
Devachan en de bollen van de planeetketen / 668
Nirvāṇa / 673
Slaap en dood zijn broeders / 677
Door de portalen van de dood / 685
Het proces van wederbelichaming / 692
Binnen- en buitenronden / 699
Interplanetaire omzwervingen / 701
Terugreis van het zich wederbelichamende ego / 710

De aard en kenmerken van devachan

Waarom zou men veronderstellen dat *devachan* een eentonige toestand is, alleen omdat een bepaald ogenblik van aardse gewaarwording voor onbepaalde tijd wordt voortgezet – eonenlang uitgerekt, als het ware? Dat is het niet, en *kan* het *niet* zijn. . . .

Maar – hoe kunt u denken dat er '*slechts* één ogenblik van aardse gewaarwording wordt uitgekozen om te worden voortgezet?' Het is juist dat dit 'ogenblik' duurt van het begin tot het einde; maar dan alleen als grondtoon van de hele harmonie, een bepaalde toon van waarneembare hoogte, waaromheen in opeenvolgende melodische variaties en even eindeloze variaties op een thema, zich alle aspiraties, verlangens, verwachtingen en dromen groeperen en ontwikkelen, die in verband met dat bijzondere 'ogenblik' tijdens het leven van de dromer ooit door zijn hoofd zijn gegaan, zonder ooit hun verwezenlijking op aarde te hebben bereikt, en die hij nu in devachan in al hun helderheid ten volle verwezenlijkt ziet, zonder ooit te vermoeden dat die hele gezegende werkelijkheid niets anders is dan het product van zijn eigen verbeeldingskracht, de gevolgen van mentale oorzaken die door hemzelf zijn voortgebracht. Dat ene speciale *moment*, dat in de gedachten van zijn stervende brein op het ogenblik van de dood het meest intens en op de voorgrond tredend is, regelt natuurlijk alle andere 'momenten'.

– *De Mahatma Brieven*, blz. 208-10

Een van de natuurwetten is dat een entiteit niet altijd dezelfde kan blijven, want door het onvolmaakte steeds te verwisselen voor het volmaaktere, groeien we; de dood is zo'n verandering. Het kind moet sterven om een mens te worden, de mens moet vele keren sterven om een god te worden. Er zijn heel wat prachtige dingen om ons heen waarvan we ons voortdurend bewust zijn, en toch zijn ze zo gewoon dat we er niet de noodzakelijke conclusies uit trekken. Als het zaad niet sterft, kan de plant niet ontstaan. Als de mens niet sterft, kan hij na de dood niet die toestanden van denken en bewustzijn ervaren die tot zijn innerlijke wezen behoren, tot de hemelse geest die hij in zijn diepste essentie is.

De dood is een heel vertrouwde gebeurtenis in de natuur, en toch wordt hij het meest gevreesd, omdat hij het minst wordt begrepen. We zijn allen het leven binnengekomen door de poort van de geboorte, en

omdat die achter ons ligt, zijn we niet bang voor de geboorte. Maar we zien met angst uit naar de dag dat we die plechtige verandering van de dood zullen ondergaan en vrij zullen zijn.

Na de dood zullen we precies zijn wat we van onszelf tijdens het leven hebben gemaakt. Als we een fatsoenlijk leven hebben geleid, zullen we na de dood een fatsoenlijke entiteit zijn; en als we als een beest hebben geleefd, zullen we een beestachtige entiteit zijn en zullen we moeten aanvaarden wat ons toekomt. De gevolgen van ons afgelopen leven zullen ons niet worden bespaard en ook zullen we niet voor eeuwig worden verdoemd. Er is geen hemel en er is ook geen hel in de oude theologische betekenis. Maar er zijn na de dood toestanden van allerlei aard, bijna een oneindig aantal; en omdat de natuurprocessen harmonisch zijn, kan geen mens ooit sterven en tot een toestand of een plaats worden aangetrokken die niet bij hem past. Er worden voor ons geen wonderen verricht bij de dood. Er overkomen ons geen onnatuurlijke dingen, goede of slechte, er kan niets gebeuren buiten de nooit falende wetten van het heelal. Een mens gaat naar die loka's of tala's in de innerlijke werelden die door zijn leven op aarde bij hem passen als tijdelijke woonplaats. Hij maakt voor zichzelf zijn eigen bestemming na de dood: goed, slecht of neutraal.

Wanneer de tweede dood intreedt, wordt de tussennatuur van de mens van haar boeien bevrijd; de geest-ziel keert naar haar geboortegebieden terug, terwijl de tussennatuur in haar rust en een proces ondergaat van spiritueel herstel, van assimilatie, en mentale verwerking van de lessen die in het zojuist geëindigde leven zijn geleerd. Zoals het fysieke lichaam zijn krachten weer opbouwt tijdens de slaap, zo heeft ook de tussennatuur van de mens haar eigen 'slaap' of devachan na elke incarnatie. Omdat geëxcarneerde entiteiten vele en velerlei bewustzijnstoestanden hebben, kan men devachan zien als een hiërarchische 'ladder' die omlaagloopt van de meest spirituele tot de minst spirituele toestanden en onmerkbaar overgaat in de hoogste of meest etherische gebieden van de kāmaloka.

De dood betekent het *afleggen van* beperkingen en boeien, van lichaam na lichaam, waarvan elk etherischer is dan het eraan voorafgaande. Het meer spirituele deel van het reïncarnerende ego bevrijdt zich van de etherische lichamen van de innerlijke constitutie van de mens; het treedt zijn goddelijke ouder, het hart van de monadische essentie binnen; het zet zijn omzwervingen voort langs de heilige

planeten en begeeft zich tenslotte door de portalen van de zon naar rijken en gebieden van onuitsprekelijke luister.

De goddelijke vonk zelf is in werkelijkheid altijd vrij, zelfs tijdens het leven, afgezien van haar verbinding met de verschillende voertuigen door middel waarvan ze werkt. Ze is het centrale verlichtende vuur in de diepste kern van de spirituele essentie van de mens en zendt eenvoudig haar schitterende licht omlaag door de omhullende sluiers tot het uiteinde van die neerdalende straal de fysieke hersenen raakt en deze licht en leven geeft.

Devachan is als een reeks bewustzijnstoestanden in geen enkel opzicht een loka, of een bepaalde wereld of sfeer. Het behoort tot dezelfde categorie als de nog verhevener bewustzijnstoestanden die we nirvāṇa noemen en, in tegenovergestelde richting, als avīchi, dat ook een reeks bewustzijnstoestanden is van wezens die zich daarin bevinden. We kunnen ons de bewustzijnstoestanden voorstellen als een reeks, of als een ladder waarvan iedere sport er één is; en we kunnen die ladder in drie verschillende stukken verdelen. Het hoogste is nirvāṇa dat we, omdat er veel soorten nirvāṇī's zijn, in zeven of zelfs twaalf sporten of toestanden kunnen verdelen. Het tweede deel kunnen we devachan noemen, dat op zijn beurt kan worden verdeeld in zijn reeksen of toestanden van bewustzijn.[23] Daaronder volgen de zeven of twaalf bewustzijnstoestanden van avīchi.

Deze drie delen van de alomvattende ladder van bewustzijnen gaan in elkaar over, zodat de laagste toestand van nirvāṇa overgaat in de hoogste van devachan; op dezelfde wijze gaat de laagste devachanische toestand onmerkbaar over in de hoogste bewustzijnstoestand van kāmaloka; en de laagste van de kāmalokische bewustzijnstoestanden gaat over in de hoogste van avīchi. Dat we kāmaloka opnemen in de reeks bewustzijnstoestanden moet niet verkeerd worden begrepen, want het betekent niet dat het niet ook een reeks loka's is.* Ik spreek

---

*Kāmaloka is in feite een reeks sub-loka's en maakt deel uit van de kāmadhātu. De drie dhātu's in de opklimmende schaal, kāmadhātu, rūpadhātu, en arūpadhātu, zijn in feite een boeddhistische benaming van de reeksen werelden of gebieden, zichtbare en onzichtbare, die in de brahmaanse filosofieën loka's worden genoemd. Devachan echter, dat geheel en al een reeks bewustzijnstoestanden is, is in geen enkel opzicht een loka of dhātu, of een reeks werkelijke werelden of gebieden. Als er geen entiteiten of wezens in de devachanische bewustzijnstoestand waren, zou er vanzelfsprekend geen devachan zijn.

hier over de *wezens* in kāmaloka waarvan de bewustzijnstoestanden, als klasse, de schakel vormen tussen de avīchi-toestanden en de hogere bewustzijnen in devachan waarin de kāmalokische entiteiten overgaan wanneer hun bewustzijn niet langer in kāmaloka wordt vastgehouden.

Devachan is een periode van spirituele en grote verstandelijke bloei van niet-stoffelijke energieën die tijdens het leven onvoldoende tot zelfexpressie konden komen. Deze energieën werken in op de karakterstructuur van de dromende entiteit die ze ondergaat, in zich opneemt en verwerkt. In feite vormen en veranderen deze spirituele en verstandelijke uitbreidingen van bewustzijn het karakter van het geëxcarneerde ego zelfs meer dan het leven op aarde. In dit opzicht kan dit laatste worden gezien als een 'wereld van oorzaken', terwijl devachan een 'wereld van gevolgen' is.

De devachanische toestand is voor de gemiddelde mens die een fatsoenlijk, naar het goede strevend en moreel leven heeft geleid, een toestand van onuitsprekelijke spirituele en mentale schoonheid en vrede. Iedere verheven aspiratie en ieder onvervuld verlangen om goed te doen krijgt de gelegenheid in zijn bewustzijn tot uitdrukking te komen, zodat zijn devachan vol is van de vervulling van al het edelste dat hij op aarde hoopte te doen – met bijna oneindige variaties op fundamentele gedachtethema's, wanneer de scheppende vermogens van het ego zich daarmee bezighouden.

Is er vooruitgang voor het ego in devachan? Dat hangt af van de betekenis die we aan dat woord hechten. Als we het zien als een proces van geleidelijk opnemen en verwerken van alles wat de entiteit tijdens het leven op aarde heeft ondervonden en in zijn bewustzijn heeft verzameld, dan kunnen we zeggen dat er 'vooruitgang' is in de devachanische toestanden.* Maar als met vooruitgang wordt bedoeld de ontwikkeling van vermogens en het gebruik daarvan, en als men meent dat devachan een terrein is waar spirituele oorzaken worden gelegd die de entiteit dan of later aansporen tot verdere evolutie, dan is er daar geen vooruitgang.

---

*In zeer algemene zin kan men zeggen dat het devachanische ego 'evolueert', want hoewel het zich in een toestand van volslagen rust bevindt, is het dromende bewustzijn voortdurend in beweging, en dus ook de deeltjes van het omhullende ākāśische voertuig – de devachanische sluier of mantel – in feite die delen van het aurische ei van het zich wederbelichamende ego waarvoor de vorming van het omhulsel van het in devachan dromende ego de aangewezen functie is.

De reden dat sommige gebieden gebieden van oorzaken zijn genoemd, en andere gebieden van gevolgen, ligt in het verschil tussen de toestand van een zevenvoudige entiteit, zoals een volledig geïncarneerd mens die met zijn wil en denkvermogen handelt, en de droomtoestand van een devachanī die slechts een drievoudig wezen is en bestaat uit de hogere duade plus het aroma of de spirituele bloesem, mentaal en psychisch gesproken, van de mens die was. Er is een volledige zevenvoudige entiteit voor nodig om een werkelijke *veroorzaker* van gevolgen te worden in zijn eigen wereld die, voorzover het die entiteit betreft, het gebied van oorzaken is. Dezelfde regel geldt voor wezens op elk ander gebied en elke andere plaats, zichtbaar of onzichtbaar, in de kosmos. Waar een zevenvoudige of twaalfvoudige entiteit ook handelt of leeft, dat gebied is voor hem zijn wereld van oorzaken, en wanneer zijn tijd van belichaming voorbij is, wordt zijn rustperiode zijn wereld van gevolgen.

Het is duidelijk dat het menselijk bewustzijn, dat zich uitstrekt over een zevenvoudige constitutie, daardoor in een ruimer gebied werkt dan wanneer het beperkt is tot de dromerige illusie van de menselijke monade die in haar devachan slaapt. Met andere woorden, als we op aarde leven – ook al zijn we in de māyā van het geïncarneerde bestaan – hebben we de kans in aanraking te komen met ons spirituele en mānasisch scheppende zelf. Als zevenvoudige entiteiten kunnen we, als we dat willen, de māyā afwerpen en in elk deel van onze constitutie functioneren als een *oorzakelijk*, verstandelijk ontwaakt, volledig wezen. Aan de andere kant is de devachanī slechts een drievoudige entiteit; en al zijn de meeste devachanische ervaringen māyāvisch, voor het dromende ego zijn ze volmaakte illusies en hebben daarom de schijn van werkelijkheid, zodat hij zich verheugt in de gedachte dat hij prachtige resultaten bereikt.

Feitelijk zijn de devachanische dromen onvergelijkelijk veel werkelijker dan alles wat onze onvolmaakte fysieke zintuigen aan ons kunnen overbrengen, omdat het menselijke ego dat ze ervaart zich in de gebieden van zuiver denken en spiritueel bewustzijn bevindt, waar zo goed als niets het dromend ervaren van de vervulling van zijn edelste idealen en aspiraties tempert. Hieruit volgt dat devachan geen objectief gebied is, maar in alle gevallen een *individuele* bewustzijnstoestand, die altijd nauwkeurig overeenkomt met die stroom in het bewustzijn van de mens die tijdens zijn belichaamde bestaan overheersend was.

Het zich wederbelichamende ego zal daarom in devachan in zijn bewustzijn die bepaalde lijnen van *spirituele* en *intellectuele* gedachten en

gevoelens volgen, die in het pas geëindigde leven het meest op de voorgrond traden maar de minste kans op vervulling kregen. Maar omdat devachan een toestand van rust en gelukzaligheid is waarin leed of ellende onmogelijk is, zijn alle 'dromen' van het ego van de meest verheven en extatische aard die voor de ingeboren energieën van het dan actieve bewustzijn mogelijk is.

Een van de grootste illusies waarin de meerderheid van de mensen nu leeft, is de gedachte dat wanneer degenen die we liefhebben sterven, we het contact met hen hebben verloren; en zelfs velen die geloven dat ze hun geliefden in een toekomstig leven op aarde weer zullen ontmoeten, verkeren in dezelfde illusie. Het is beslist niet waar dat de *geest* ooit kan terugkeren na de dood om op een of andere manier met de levenden in contact te komen. Nog afgezien van de wreedheid tegenover zowel de overledene als hen die achterblijven, en van de bijzonder materialistische sfeer van deze gedachte, moet het duidelijk zijn dat een ontlichaamde geest nooit en onder geen enkele omstandigheid naar de aarde kan 'afdalen'. Want na de dood en na de verschillende processen van het afleggen van de prāṇische omhulsels in kāmaloka stijgt het menselijke ego op naar zijn devachanische rust, en is daarna onbereikbaar voor alles *wat niet zijn eigen karakter of verheven spirituele aard heeft.* Juist in deze laatste regel ligt de reden waarom we nooit hoeven te denken dat we elk spiritueel contact met hen van wie we hebben gehouden, hebben verloren; want de hogere delen van ons wezen kunnen elk moment door overeenkomst van trilling hun eigen vibraties verenigen met die van de devachanī en er zo tijdelijk één mee worden. Zoals HPB schreef in *De Sleutel tot de Theosofie* (blz. 139):

> Wij zijn mèt hen die we in lichamelijke vorm hebben verloren, en nu heel veel dichter bij hen dan toen ze in leven waren. En het is niet alleen in de verbeelding van de *devachanische* entiteit, zoals sommigen misschien denken, maar in werkelijkheid. Want zuivere goddelijke liefde is niet alleen de bloesem van het menselijk hart, maar heeft haar wortels in de eeuwigheid.

Ik kan hieraan toevoegen dat als er inderdaad sprake is van ware spirituele liefde, er nooit pogingen hoeven te worden gedaan om in verbinding te treden met iemand die is heengegaan, want een dergelijke onpersoonlijke liefde zal geheel vanzelf opstijgen naar de devachanī, en zal aan degene op aarde de innerlijke overtuiging

schenken dat de schakel niet is verbroken.

De devachanī wordt door de wetten van de natuur zelf beschermd. Niets aards kan hem bereiken, want de ākāśische sluier die de devachanische entiteit rond zichzelf heeft geweven, beschermt haar, zoals de cocon de nog ongeboren vlinder, tegen het binnendringen van alles wat beneden het peil van haar eigen bewustzijn ligt. Alleen spirituele liefde kan innerlijk in contact komen met hen die ons zijn voorgegaan; een liefde die ook maar enigszins persoonlijk of zelfzuchtig is, kan de devachanische bewustzijnstoestand nooit bereiken. Maar het is mijn oprechte overtuiging dat het onvergelijkelijk veel beter is zelfs niet te proberen met de devachanī in contact te komen, omdat slechts weinigen van ons een liefde bezitten die zo zuiver en heilig van aard is, dat ze geschikt of zelfs in staat is om tot dat hoge niveau van onpersoonlijkheid op te stijgen.

De devachanī staat onder bescherming van spirituele entiteiten, de meesters van de natuur zelf, en geen mens, hoe hoog hij ook is, zou hem ooit kunnen storen; hoe hoger de mens, des te geringer de drang zal zijn om inbreuk te maken op het heilige mysterie van devachan.

De duur van de devachanische periode

Er zijn geen klokken, geen uurwerken in devachan, . . . hoewel de hele kosmos in één opzicht een reusachtige chronometer is. Ook merken wij stervelingen – ici bas même – weinig of niets van de *tijd* gedurende perioden van geluk en zaligheid, en vinden die altijd te kort; een feit dat ons allerminst belet toch van dat geluk te genieten – wanneer het zich voordoet. Heeft u ooit de eenvoudige mogelijkheid overwogen dat misschien juist omdat zijn beker van gelukzaligheid tot de rand is gevuld, de devachanī 'alle gevoel van tijd' verliest; en dat dit bij hen die in *avīchi* terechtkomen niet gebeurt, hoewel, evenals de *devachanī*, ook de *bewoner van avīchi* geen besef van tijd heeft – d.w.z. van onze aardse berekeningen van tijdsperioden? Mag ik u in dit verband ook eraan herinneren dat de *tijd iets is dat geheel door onszelf wordt geschapen;* . . . Eindige vergelijkingen zijn ongeschikt om het abstracte en oneindige uit te drukken; evenmin kan het objectieve ooit het subjectieve weerspiegelen. Om de gelukzaligheid van *devachan* of de ellende in *avīchi* te kunnen beseffen, moet u ze in u opnemen – zoals wij dat doen. – *De Mahatma Brieven*, blz. 211-2

Er is een wet in het occultisme, geheel gebaseerd op de werkingen van de natuur, dat een mens in normale gevallen niet reïncarneert binnen een periode van honderdmaal het aantal jaren dat hij op aarde leefde. De gemiddelde levensduur zou op het ogenblik ongeveer vijftien jaar zijn, maar dat is slechts een statistisch gemiddelde en er zijn natuurlijk miljoenen mensen die veel ouder worden, en hun devachanische periode zal dus naar verhouding langer zijn. Maar ieder ego heeft zijn eigen devachan, zowel wat de aard als de duur betreft. Sommige mensen zijn veel langer dan 1500 jaar in devachan, terwijl anderen, met sterk materialistische neigingen en eigenschappen, een devachan hebben dat misschien maar een paar honderd jaar duurt.*

---

*Bepaalde mensen hebben zo'n zwakke band met hun spirituele natuur dat wanneer de dood komt, er in het pas geëindigde leven niets is opgebouwd dat de devachanische toestand kan doen ontstaan. Het gevolg is dat ze in een toestand van volledige onbewustheid verzinken, waarin ze blijven tot de volgende incarnatie, die heel snel volgt.

Verschillende voorbeelden van bijna onmiddellijke wederbelichaming zijn gemeld die, als ze echt zijn, die zeldzame en buitengewone gevallen vertegenwoordigen van schijnbaar normale mensen die, om de een of andere karmische reden,

Het lijkt misschien tijdverspilling zoveel jaar in devachan door te brengen; maar er zijn in feite honderdduizenden mensen om ons heen die zich in een half-devachanische toestand bevinden, die zo vol dagdromen is, dat we ze onpraktisch, dromerig, idealistisch, enz., noemen. De oorzaak van die toestand ligt in het verlangen van de slapende karakterzaden om naar de aarde terug te keren, een verlangen dat voortijdig in devachan ontwaakt als zaden van impulsen, gedachten en begeerten, waardoor de devachanische periode wordt beëindigd voordat ze haar volledige karmische einde heeft bereikt. Vage dromen van de gelukkige toestand waarin men verkeerde, blijven dan in het reïncarnerende ego leven; en voorzover het bewustzijn van het hersenverstand door deze herinneringen wordt beïnvloed, is de entiteit nog steeds in devachan. Deze toestand is niet goed, want zulke mensen zijn niet volledig wakker, en hun gedeeltelijk devachanische toestand verhindert het reïncarnerende ego om attent te zijn op de kansen om te groeien en meer bewust te worden tijdens zijn verblijf op aarde. We moeten de neiging om ons leven te verdromen, overwinnen door spiritueel en mentaal actief te zijn, door dit te willen, en door ernaar te streven steeds edeler te leven. Boekenstudie alleen, hoewel op zichzelf waardevol, is niet voldoende. Juist de spirituele natuur dient onder alle omstandigheden te worden ontwikkeld, zelfs in de moeilijke situaties van het menselijk bestaan.

Er zijn op aarde ook mensen, hoewel veel en veel kleiner in aantal, die zich in werkelijkheid in een van de hogere toestanden van avīchi bevinden – en die als het ware worden achtervolgd door steeds terugkerende 'dromen' van ellende en verschrikking. Anderzijds zijn er mensen van edele aard, die zelfs terwijl ze in het lichaam leven, zich op een of meer van de lagere gebieden van nirvāṇa bevinden; maar die zijn heel zeldzaam.

Als een gewoon mens door een of andere magische kracht uit devachan kon ontsnappen, dan zou hij waarschijnlijk halfidioot op aarde terugkeren, omdat zijn tussennatuur zo vermoeid zou zijn en zijn ener-

---

misschien wel binnen een paar jaar na de dood reïncarneren. Vergeleken met de grote meerderheid van gemiddelde mensen die tussen de incarnaties zowel kāmaloka als devachan ondergaan, zijn ze zeer gering in aantal. Zulke mensen zijn in geen geval slecht of verdorven, maar zijn wat men spiritueel passief of neutraal zou kunnen noemen; en omdat ze zich tijdens het leven niet bewust zijn geworden van dat karakteristieke spirituele leven dat de devachanische ervaring voortbrengt, brengen ze korte tijd in kāmaloka door en incarneren dan weer.

gie zo uitgeput, dat hij veel weg zou hebben van iemand die zo lang niet heeft geslapen, dat hij zich in een toestand van fysieke uitputting en mentale verdoving bevindt. Niettemin wordt iedere neofiet die er spiritueel sterk naar verlangt om zich geheel aan het grootse werk van de hiërarchie van mededogen te wijden, op iedere mogelijke wijze geholpen om snel te evolueren, zodat zijn devachan met elke incarnatie korter en korter wordt en hij tenslotte het punt bereikt waarop devachan niet werkelijk noodzakelijk is – behalve voor korte perioden. Maar zelfs de verst gevorderden hebben op zijn minst een tijdelijke onderbreking en vergetelheid nodig om zich psychisch en mentaal te herstellen; er komt een ogenblik dat de innerlijke constitutie de spanning niet langer kan verdragen.*

Devachan is het strikt mathematische resultaat van de spirituele toestand van een mens op het moment van de dood. Tot op een bepaald punt geldt dat hoe spiritueler de mens is des te langer is zijn devachan; hoe materialistischer hij is, des te korter. Er is echter een manier waarop devachan flink kan worden bekort: en wel door toewijding, door het opgeven van het zelf ter wille van de zaak van de boeddha's van mededogen. De keuze is aan ons – mits we voldoende zijn geëvolueerd om die keuze te doen met de wilskracht die dat mogelijk maakt. Zelfs het doen van die keuze zal de devachanische periode bekorten.[24]

Nog een reden waarom de devachanische perioden ons zo lang toeschijnen, is dat de mens een belichaamde straal is van de spirituele monade, en die monade moet alle tijd krijgen om de postmortale

*Er is gevraagd of een spirituele leraar die zich in devachan bevindt rechtstreeks een volwassen lichaam kan binnengaan, of dat hij eerst op normale wijze moet worden geboren en pas daarna de verandering ondergaat. Wanneer een boodschapper devachan binnengaat, is dat gewoonlijk een zeer korte ervaring voor deze dienaar van de Wet, en hij moet die rusttoestand verlaten vóór hij zijn werk op aarde weer kan opvatten. Het gebeurt praktisch nooit dat een boodschapper devachan verlaat en onmiddellijk in een volwassen lichaam incarneert.

Bovendien is het voor hem heel goed mogelijk devachan in te gaan zonder door de vallei van de dood te gaan zoals gewone mensen doen. Het fysieke lichaam is weg, dat is waar; maar er is een manier waarop bepaalde hoge chela's worden geholpen hun devachanische rust te krijgen en toch voldoende van de vorm van de individualiteit, en van de vroegere persoonlijkheid, te behouden om een levend volwassen lichaam in te gaan. Ook zijn er gevallen waarin men noch nirvāṇa, noch de devachanische toestand meemaakt, maar slechts een heel korte periode van volledige onbewustheid; en hiervan wordt gebruikgemaakt om een boodschapper in staat te stellen zijn krachten te herwinnen voor hij zijn plichten weer opneemt.

omzwervingen te volbrengen; en die kunnen alleen plaatsvinden als haar schakel – via haar egoïsche straal – met de aarde (of met andere werelden of bollen) is verbroken, waardoor ze vrij is voor avonturen in andere sferen. Deze reïncarnaties van ons zijn lang niet het hele gebeuren, en we moeten hier opmerken dat de perioden van manifestatie en rust voor een bol van een planeetketen van gelijke duur zijn. De sleutel tot dit mysterie ligt in het feit dat het menselijke ego op zijn eigen gebieden, waar zijn grotere bestemming ligt, een monade of een spiritueel wezen is, die met deze lagere stoffelijke gebieden alleen in aanraking komt in geval van incarnatie door het uitzenden van een egoïsche straal, die de 'mens' vormt zoals wij die kennen.*

Het is heel begrijpelijk dat actieve, normale mensen bijna instinctief afkerig zijn van de gedachte bijna honderdmaal zo lang door te brengen in de slaap-droom-toestand van devachan, dan in de zelfbewuste en actieve toestand van belichaamd leven. Toch 'verluiert' de devachanī zijn tijd niet, omdat de bevrijding van de menselijke monade van de kluisters van het aardse leven hem – de ware mens – de tijd en de gelegenheid geeft voor zijn zeer noodzakelijke en onvermijdelijke omzwervingen, waarin hij zijn bestemming volgt.

Het leven van de aardse mens, dat maar een fase van het manvantarische bestaan van de menselijke monade is, is geen maatstaf van vergelijking; ook is het niet de belangrijkste basis van waaruit de omzwervingen van de menselijke monade beginnen. Precies het omgekeerde is het geval, want de straal van de menselijke monade die de aardse mens voortbrengt, is maar een periodieke projectie van bewustzijn van de menselijke monade, die niet alleen onze planeetketen als werkterrein heeft, maar ook, als gevolg van haar schakel met de spirituele monade, het zonnestelsel. Daarom zijn de herhaalde belichamin-

*Als evoluerende ziel is de mens verder gevorderd dan de aarde waarop hij woont en hij heeft daarom, in ruimere mate dan de geest van de aarde, mooie dromen, onzelfzuchtige verlangens, prachtige ingevingen van spirituele en verstandelijke grootsheid, en geen enkel mensenleven is lang genoeg om die in vervulling te doen gaan. Daarom heeft hij een naar verhouding langere tijd van rust nodig om die te verwerken en in zich op te nemen; een bol daarentegen is niet zover geëvolueerd als een menselijke monade, maar verkeert bijna in evenwicht op de lijn tussen de hogere en de lagere stoffelijke werelden, waardoor zijn perioden van belichaamd-zijn en niet-belichaamd-zijn praktisch even lang zijn. Als we spreken over manvantara en pralaya denken we aan de levensperioden van zichtbare en fysieke dingen, waarin de schaal in evenwicht is; in ons zonnestelsel bijvoorbeeld is, in zijn manvantara en pralaya, de dag even lang als de nacht.

gen van haar straal op aarde slechts fasen in de kringloop van omzwervingen en brengt ze een veel langere periode in en op de onzichtbare bollen van onze keten door.

De natuur maakt uiteindelijk geen grote fouten, en de tijd die in devachan wordt doorgebracht, wordt in elk van de gevallen door de onveranderlijke natuurwetten aangepast aan de behoeften en spirituele en intellectuele gezondheid en stabiliteit van het evoluerende ego. Daarom is het filosofisch onjuist om de tijd die het ego in devachan doorbrengt als te lang of onnodig te beschouwen. Zulke lange perioden zijn voor de menselijke monade beslist noodzakelijk, niet alleen ter wille van haar omzwervingen, maar ook voor het verwerken van de opgedane ervaringen van de devachanische entiteit als belichaamde mens.

De devachanī is zich niet bewust van het verstrijken van tijd zoals bij de aardse mens het geval is. Ons tijdsbesef hier is heel sterk, als gevolg van de voortdurende opeenvolging van gebeurtenissen die in ons bewustzijn de tijdsperioden bepalen en ons begrip daarvan voortbrengen, zoals onze dagen en nachten en de seizoenen, en ook de fasen van het menselijk denken en voelen waarin het bewustzijn van de geprojecteerde straal is afgedaald, en waaraan het psychisch is gebonden. Maar in devachan verdwijnen alle dingen die als invloeden van buitenaf op ons inwerken. Het lijkt heel veel op wat er met een mens in diepe slaap gebeurt; of hij zich nu in het sterke droombewustzijn svapna bevindt, of in de droomloze slaap sushupti, hij heeft totaal geen idee van het verloop van de uiterlijke tijd, zodat hij als hij ontwaakt, nauwelijks in staat is te zeggen of hij twee of acht uur heeft geslapen. Dat geldt in nog sterkere mate voor de devachanī. Voor hem bestaat de tijd niet meer, behalve in het droombewustzijn van de opeenvolgende gedachtebeelden en gelukzalige fantasieën die zijn bewustzijn vullen. In de hogere en hoogste sferen van devachan gaan de onuitsprekelijk mooie visioenen over in iets dat nog verhevener is en dat voor ons belichaamde menselijke bewustzijn 'onbewustheid' is – of de ware sushupti-toestand.

In de verre toekomst, wanneer de mensheid spiritueel en verstandelijk zover is geëvolueerd dat ze niet langer behoefte heeft aan devachan, zullen deze perioden van rust natuurlijk niet meer voorkomen. De monade zal waarschijnlijk eenvoudig van het ene, dan etherische, aardse lichaam overstappen in het andere, met nauwelijks enige onderbreking van het zelfbewustzijn.

We hebben de vier algemene toestanden al genoemd waarin het

menselijk bewustzijn zich kan bevinden. Ten eerste jāgrat, het waakbewustzijn; dan svapna, de slaap met dromen; en de reden dat we ons onze dromen niet beter herinneren, is omdat ze vaak te etherisch en te intens zijn voor de hersenen om de herinnering daaraan te bewaren nadat we zijn ontwaakt. Het is niet omdat ze te vaag zijn. Als een mens slaapt en volkomen onbewust is, verkeert hij in de sushupti-toestand. Dit bewustzijn is zo scherp, zo spiritueel, en heeft een zo groot bereik, dat het arme beperkte brein – zowel de fysieke als de astrale hersensubstantie – het niet kan bevatten of vastleggen.

De vierde en hoogste toestand die wij als mensen kunnen bereiken is turīya-samādhi, en dat is in feite het bewustzijn van het goddelijke in ons. Als de sushupti-toestand al zo machtig is dat onze hersenen er geen herinnering aan kunnen bewaren, dan geldt dat duizend keer zo sterk voor de turīya-toestand. Het is alsof onze zwakke hersenen het bewustzijn van de hiërarch van ons zonneheelal proberen te vatten. Al deze bewustzijnstoestanden kunnen zelfs als de mens op aarde is belichaamd door hem worden ervaren, en in heel zeldzame gevallen gebeurt dat ook.

Wanneer een mens sterft, gaat hij van jāgrat over in svapna, voorzover het zijn astrale lichaam betreft. Zijn menselijke ziel is onbewust in sushupti; maar de geest in hem, die naar zijn ouderbron is gegaan tot hij weer naar de aarde wordt teruggeroepen, verkeert in turīya-samādhi. In toekomstige eeuwen, als we halfgoden op aarde zijn, zal een afschaduwing van dat goddelijke bewustzijn ons allen vertrouwd zijn. Dan begrijpen we omdat we weten. Wie heeft zelfs nu niet enig vermoeden van het goddelijke? Ieder normaal mens kan, als hij zich oefent, zijn bewustzijn, zijn ware zelf, verheffen en in het hogere deel van zijn wezen concentreren; als hij dan spreekt, zijn zijn woorden waar en overtuigend.

Devachan en de bollen van de planeetketen

Hij zei: 'Waarlijk, zover dit ākāśa zich uitstrekt, zover reikt ākāśa in het hart. In dit ākāśa liggen zowel hemel als aarde besloten, zowel vuur (*agni*) als lucht (*vāyu*), zowel zon als maan, zowel de bliksem als de sterren, en ook alles wat hier is en wat hier niet is – *deze* hele wereld ligt besloten in dat (ākāśa).'

Hij zei: 'Dat gaat niet achteruit door ouderdom, noch wordt het door de dood geveld. Dat is waarlijk de verblijfplaats van Brahman (*Brahmapura*) – daarin liggen alle wensen besloten. Het is het Zelf (*ātman*), vrij van het kwaad, tijdloos, onsterfelijk, zonder zorgen, zonder honger, zonder dorst, waarvan het verlangen waarheid is, waarvan het doel waarheid is.'

– *Chhāndogya-Upanishad*, VIII, i, 3, 5

Elk van de zeven gemanifesteerde bollen van onze planeetketen heeft zijn eigen karakteristieke kāmaloka of astrale atmosfeer die hem omringt. Wanneer de belichaamde wezens van een levensgolf op een bol sterven, moeten alle banden van aantrekking die door de belichaming ontstonden, in de kāmaloka van die bol worden verbroken. Het is duidelijk dat hoe lager de bol in de planeetketen is, des te grover en ruwer is zijn kāmaloka; en hoe hoger hij is, des te etherischer is zijn astrale wereld.

Wanneer een mens dus sterft, heeft hij zijn tweede dood in de kāmaloka van de aarde, d.w.z. in de aura van de aarde, en in dit proces, dat afhankelijk van het individu snel of langzaam verloopt, laat de menselijke monade eerst de grofste levensatomen los en tenslotte de minst grove en de daarmee overeenkomende banden van aantrekking die haar in de astrale kāmaloka houden. Het hoogtepunt van dit zuiveringsproces of deze wordingsperiode* is de tweede dood; deze houdt in dat de mense-

*Het Engelse woord 'gestation' [wordingsperiode] wordt in moderne theosofische geschriften gebruikt om een periode van voorbereiding aan te duiden, waarin de entiteit een reeks veranderingen ondergaat om de volgende karmische toestand in te gaan – hetzij een andere wereld of sfeer, of een verandering van bewustzijn, of beide. De wordingsperiode kan dan betrekking hebben op het afwerpen door de geëxcarneerde entiteit van de omhulsels en levensatomen van grovere aard die haar aan de stoffelijke gebieden gebonden houden, wat een proces is van opstijgen vanuit stoffelijke naar spirituele gebieden; of het kan het omgekeerde proces betekenen: veranderingen van bewustzijnsvormen en het aannemen van omhulsels van grovere aard om zich erop voor te bereiden een belichaamde entiteit te worden in stoffelijke

lijke monade het punt heeft bereikt waarop ze de laatste resten van haar astrale bekleding, of wat er van haar kāmarūpa was overgebleven, afwerpt. Vanaf dat moment gaat ze geleidelijk de devachanische toestand in.

Terwijl de straal, die de emanatie van het zich wederbelichamende ego is, opstijgt naar zijn Vader in de Hemel, de spirituele monade, gaat hij door de verschillende bestaansgebieden in de innerlijke werelden. In elk daarvan houdt hij zich gedurende kortere of langere tijd op, om de levensatomen af te werpen die in dat gebied thuishoren en die te substantieel van aard zijn om in deze straal te worden opgenomen, zodat hij verder kan trekken naar nog verhevener en spiritueler gebieden.

Deze gang van de rondtrekkende monade langs de opgaande boog van onze planeetketen gaat door tot bol G wordt bereikt. (Op overeenkomstige wijze gaat de monade bij haar terugkeer naar een nieuwe incarnatie op onze aardbol door de bollen A, B en C op de neergaande boog.) Op elke bol heeft ze tenminste één belichaming voor ze verdergaat: een geboorte, een tijd van volwassenheid en een dood. De hogere bollen op de opgaande boog zijn veel hoger dan onze bol D, zowel wat betreft hun spirituele gesteldheid als de soort entiteiten die daar wonen, zodat zelfs de dieren op de bollen F en G, en bijna ook op bol E, veel hoger staan dan de mensen op deze aarde.*

Sommige menselijke entiteiten gaan hun devachanische toestand pas *volledig* in na het verlaten van bol G. Anderen glijden devachan binnen na het tijdelijke verblijf op bol E of mogelijk bol F, terwijl nog anderen hun devachan min of meer volledig betreden zelfs voor ze bol E bereiken. Deze verschillende manieren waarop men devachan ingaat, vertegenwoordigen verschillende graden van volkomenheid van de wordingsperiode, die de ontlichaamde entiteiten hebben doorgemaakt. Individuele gevallen verschillen dus veel, maar voor de grote meerderheid van de mensen begint de devachanische slaap na de tweede dood in de kāmaloka van de aarde, wanneer de monade de

---

sferen. Voor de geëxcarneerde menselijke entiteit zijn er twee belangrijke wordingsperioden: a) als voorbereiding om devachan binnen te gaan, d.w.z. voorafgaande aan de tweede dood; en b) na het verlaten van devachan om zich voor te bereiden op zijn nieuwe leven als een belichaamd ego op aarde.

*Onze menselijke hiërarchie heeft zowel haar hemelen als hellen in de bollen van de aardketen. De enige echte hellen zijn de stoffelijke bollen van een keten, hetzij in de hogere of de lagere kosmische gebieden. Onze aarde bijvoorbeeld zou een 'hel' zijn voor groepen monaden die hun perioden van ervaring doormaken op de hogere bollen van onze keten.

sfeer van de volgende bol ingaat; en deze slaap wordt geleidelijk dieper en extatischer tot de entiteit tenslotte alles volkomen vergeet, behalve haar devachanische dromen.

Over de aard van de belichamingen die de rondtrekkende monade op de bollen E, F en G van de opgaande boog ondergaat en die de monade op de terugweg naar incarnatie moet hebben op de drie gemanifesteerde bollen van de neergaande boog, A, B, C, zou men heel goed de vraag kunnen stellen: zijn deze belichamingen die van verschillende ego's die de spirituele monade uit zichzelf heeft geëmaneerd, of zijn het feitelijke belichamingen, hoe tijdelijk ook, van de menselijke monade?*

Het is in dit verband niet mogelijk de ware leer te begrijpen als we in onze gedachten te sterk vasthouden aan het denkbeeld dat er in de menselijke constitutie maar één monade is, terwijl deze in feite uit verschillende monaden bestaat met een verschillende graad van evolutionaire ontwikkeling. We hebben het hier over de subtiele en vloeiende aard van bewustzijn: over de monade als een bewustzijnscentrum en niet zozeer als een wezen dat 'ruimte inneemt', zoals deze appel voor mij op het bureau ruimte inneemt.

Wanneer de menselijke monade haar devachan begint in de kāmaloka van de aarde, valt ze in slaap in de schoot van de spirituele monade, en wordt ze in haar oudermonade meegevoerd door de bollen van de opgaande boog tot ze tenslotte onze keten verlaat om haar omzwervingen door de verschillende planeetketens in de buitenronde te maken. Het is duidelijk dat ze daarvoor *door* deze bollen moet gaan, want elk daarvan is een station op haar heenreis, en ze kan er niet één overslaan. Zoals een reiziger in een trein zich niet bewust is van de stations waar hij 's nachts langs rijdt als hij slaapt, maar wel beseft als hij wakker is dat hij sommige haltes voorbijrijdt en bij andere stopt, zal op de verschillende bollen waar de spirituele monade doorheen gaat, de menselijke monade die daarin rust, òf gedeeltelijk ontwaken – hoewel altijd in zeer geringe mate – òf helemaal niet, steeds afhankelijk van haar karma.

Maar we moeten de analogie niet te ver doorvoeren. Wat er in feite gebeurt, is dat die monadische eigenschappen van het bewustzijn die min of meer volledig ontwaken op de verschillende bollen wanneer de

*Er zijn belichamingen van velerlei aard. 'Belichaming' betekent niet altijd een omhulsel van menselijk vlees; er bestaan ook vuur-, lucht-, water- en etherachtige en spirituele omhulsels; de levensduur van zulke belichamingen kan heel kort of heel lang zijn, afhankelijk van het individuele karma.

algemene levensgolf ze bereikt – dat die eigenschappen (en niet het volledige bewustzijn van de devachanische monade) tijdelijk worden gewekt tot een denkbeeldig bewustzijn wanneer die bollen worden doorlopen. Deze naar buiten tredende eigenschappen van het bewustzijn worden als gedachtestralen geprojecteerd, en belichamen zich tijdelijk op deze bollen die ze door hun aantrekkende kracht doen ontwaken. Zo'n belichaming is natuurlijk heel onvolmaakt en in zekere zin een illusie, omdat de levensgolf waartoe wij behoren zich op dit moment op aarde bevindt en niet op deze hogere bollen.

Zelfs in het gewone leven kunnen we een illustratie vinden van hetzelfde gedeeltelijke functioneren van het bewustzijn; want het is niet ongewoon dat een mens zijn werk doet of in gedachten verdiept is, en dat zijn aandacht toch tegelijkertijd uitgaat naar een ander voorval of voorwerp; er wordt dan op min of meer vluchtige wijze een gedachtestraal geprojecteerd uit zijn door andere dingen in beslag genomen bewustzijn; deze omgeeft het voorval en wordt heel snel weer in het bewustzijn van de mens teruggetrokken. Een ander geval is een mens die half in slaap is en zolang dat duurt in twee aspecten van zijn bewustzijn leeft; gedeeltelijk in de jāgrat-toestand, gedeeltelijk in svapna; en hij is zich vaag bewust van beide toestanden.

Wat er is gezegd betekent niet dat het devachanische geluk van het *overgrote* deel van het bewustzijn van de menselijke monade wordt verstoord of onderbroken. Het betreft als het ware slechts een gedachtestraal die door een bepaalde bol tevoorschijn wordt gebracht, en die na zo'n vluchtige projectie weer in het devachanische bewustzijn wordt teruggetrokken. Alle toestanden na de dood zijn in feite *werkingen van bewustzijn.*

Zolang het menselijke ego slaapt in zijn oudermonade en deze laatste langs de opgaande boog van de planeetketen gaat, merkt of voelt de gemiddelde mens met zijn kenvermogen nauwelijks wat er om hem heen gebeurt. Daarom kan de oogst aan ervaringen op de andere bollen van de keten niet naar onze bol worden meegenomen. De menselijke monade als geheel is praktisch onbewust van de vluchtige belichamingen van een deel van haar bewustzijn op de bollen die ze passeert. Voorzover het de menselijke monade betreft, is het een bijna automatisch gebeuren; en wanneer ik over de menselijke monade spreek, bedoel ik het lagere deel van het reïncarnerende ego.

Van deze regel van onbewuste ervaringen op de andere bollen moeten we de zesde-ronders uitsluiten en ook tot op zekere hoogte,

afhankelijk van de respectieve individuen, diegenen die op weg zijn vijfde- en zesde-ronders te worden. Deze uitzondering geldt ook voor hen die erin slagen de poort van inwijding door te gaan; want, als iemand daartoe in staat is, is hij een levende jīvanmukta, hoewel hij tijdelijk als mens bestaat. In de loop van deze inwijdingen gaat het innerlijke zelf van de initiant niet alleen op reis naar de andere bollen van onze planeetketen, waar hij uit de eerste hand ervaringen opdoet door daar tijdelijk te leven en door in feite een deel van die bollen te zijn, maar hij gaat ook op weg naar de andere planeten en naar de zon langs de magnetische wegen van het heelal.

Als we deze leringen bestuderen, moeten we voortdurend proberen de processen van ons denken en ons bewustzijn soepel te houden om zo het risico te vermijden van mentale verstarring, of het gevaarlijke, zelfvoldane geloof dat 'er niet veel meer te leren valt'. Dat gevoel ontstaat in het astraal-stoffelijke hersenverstand, dat graag feiten in hokjes onderbrengt – al is het noodzakelijk zijn ideeën te ordenen. De poging soepel te zijn in ons denken, wat ons vaak onzeker maakt, geeft het hersenverstand de plaats die het toekomt en maakt het tot een bruikbare dienaar, in plaats van een dwingeland.

Nirvāṇa

Geen enkele entiteit, hetzij engel of mens, kan de toestand van nirvāṇa of van absolute zuiverheid bereiken, behalve door het doormaken van eonen van lijden en door de *kennis* van zowel het KWADE als het goede, omdat het laatste anders onbegrijpelijk zou blijven. – *De Geheime Leer,* 2:88

Er zijn bepaalde analogieën tussen nirvāṇa en devachan: beide zijn toestanden van de bewustzijnen die deze ervaren, en geen van beide is een bepaalde ruimte of plaats. Als we de vele toestanden waarin bewustzijnen zich kunnen bevinden, zien als een soort hiërarchische reeks, dan kunnen we zeggen dat de hoogste delen van devachan overgaan in de laagste graden van nirvāṇa. Het belangrijkste verschil ertussen kan in enkele woorden worden weergegeven: devachan is min of meer een illusie, terwijl nirvāṇa, dat dichter bij de fundamentele werkelijkheid van het kosmische leven staat, betrekkelijk werkelijk is en daardoor niet een reeks van māyāvische toestanden.

Wanneer een monade zich heeft bevrijd van haar bewustzijns-voertuigen wordt ze monadisch bewust, d.w.z. met haar eigen innerlijk of aangeboren bewustzijn volledig zelfbewust, en dan is ze, omdat ze in essentie een goddelijk-spirituele entiteit is, in een nirvāṇa. Alle omhullende sluiers of bekleedsels zijn 'uitgeblazen' of afgelegd, zodat het essentiële spirituele vuur onverhuld en vrij achterblijft – een jīvanmukta, een bevrijde monade.

Het zijn echter alleen de hoogst ontwikkelde monaden die jīvanmukta's of volledig ontwikkelde goden zijn; en een monade die deze toestand van moksha of mukti niet heeft bereikt, is min of meer gehuld in een kleed van gedachten en gevoelens gevormd uit de substantie van haar aurische ei. Als mensen zijn we omgeven door de sluier van ons menselijke zelf; met andere woorden, wij zijn nog geen jīvanmukta's, leven nog niet in het verheven bewustzijn van onze monadische essentie en kunnen daarom slechts vluchtige intuïties van nirvāṇa hebben. De enige uitzonderingen zijn die edele menselijke figuren zoals de boeddha's of de bodhisattva's, die zover zijn gevorderd op het pad van evolutie, dat ze soms kunnen opstijgen naar de zuiver spirituele delen

van hun constitutie en daarin – tenminste tijdelijk – een nirvāṇische graad van zelfbewust bestaan ervaren.

Er zijn verschillende graden van nirvāṇa; één is zo hoog dat hij onmerkbaar overgaat in de toestand van de kosmische hiërarch van ons heelal, terwijl de lagere toestanden van nirvāṇa vrij vaak worden bereikt door zeer mystiek ingestelde mensen die een spirituele training hebben ondergaan.* Gewoonlijk kunnen ze niet lang in de nirvāṇische toestand blijven. Toch betekent dit vermogen een hoge graad van evolutionaire ontwikkeling, want zelfs de lagere toestanden van nirvāṇa zijn zeer verheven. Nirvāṇa ingaan betekent dat men alle belangstelling voor de wereld van de mens opgeeft en vanuit het menselijke het goddelijke bestaan binnentreedt.

Wij mensen hebben onze gelukzalige postmortale rustperioden in een van de graden van de devachanische schaal van bewustzijn; maar hoeveel hoger het bewustzijn van de devachanī ook mag zijn vergeleken met dat van een belichaamd mens, het is toch een māyāvische toestand, omdat het devachanische bewustzijn niet werkelijk monadisch is. De zware māyā van onze zuiver menselijke bewustzijnstoestand bestaat nog wanneer we sterven en devachan ingaan; maar zelfs terwijl we geïncarneerd zijn, zijn onze ātma-buddhi en de hogere mānasische delen in nirvāṇa – deze delen van onze constitutie hebben namelijk een bewustzijn op hun eigen respectieve gebieden. Daarom kan zelfs een belichaamd mens met een hoogontwikkeld karakter, tenminste tijdelijk, nirvāṇa ingaan door zijn waarnemende bewustzijn te verheffen en in de boeddha-achtige en christus-achtige delen van zijn wezen te concentreren.

Wanneer we bedenken dat het heelal is te verdelen in een zo goed als oneindige reeks van onderling verbonden en op elkaar inwerkende hiërarchieën, van het goddelijke tot het fysieke gebied, dan zien we dat entiteiten die tot een hiërarchisch stelsel behoren dat veel hoger is dan het onze, en dus daarin leven, een devachan en een nirvāṇa hebben die onvergelijkelijk veel hoger zijn dan ons devachanische en nirvāṇische stelsel. Wat voor ons nirvāṇa is, zou voor wezens die op een hogere

*Het bewustzijn oefenen om de nirvāṇische toestand in te gaan is in de huidige periode abnormaal. In feite gaat het bewustzijn dat door een intensieve spirituele training wordt bereikt, waarna men een nirvāṇī wordt, ver uit boven dat van het zevende wortelras op bol D in deze vierde ronde. Het bewustzijn van een nirvāṇī lijkt eigenlijk op bewustzijn dat kenmerkend is voor het laatste deel van de zesde *ronde*.

trap leven slechts een soort devachan zijn. De norm voor de verschillende niveaus wordt dus geleidelijk hoger in het grote hiërarchische plan van het heelal, zodat we, als we in de loop van de macrokosmische eeuwen onze eigen hiërarchie verlaten en een hogere binnengaan, een devachan en een nirvāṇa zullen hebben die onvergelijkelijk veel luisterrijker zijn dan zoals we die nu hebben.

Niettemin is voor ons mensen en voor alle andere wezens die zoals wij bewoners zijn van ons hiërarchische stelsel van het heelal, het nirvāṇa dat ons en hen wacht, in de ware zin van het woord de Werkelijkheid. Dat komt omdat we, als we dit nirvāṇa ingaan, de top van ons hiërarchische stelsel hebben bereikt en leven in zijn ātma-buddhische bewustzijnsgebieden.

Het is een basisleer van het mahāyāna-boeddhisme[25] dat de verwezenlijking van nirvāṇa* nooit kan worden bereikt door het intellect alleen, omdat het intellect van de mens dingen ontleedt en analyseert en zich iets voorstelt waar het vat op heeft; het ziet dan dat 'iets' alsof het tot aanzijn komt en verdwijnt. Maar nirvāṇa is niet op te vatten als iets dat een tastbare vorm heeft; het komt noch tot aanzijn, noch houdt het op te bestaan. Om nirvāṇa te bereiken – dat volgens de mahāyāna-terminologie een toestand van leegte (śūnyatā) is, die de ware aard van de dingen eigen is, en ook een toestand van zelfverwezenlijking, verkregen door het nastreven van de hoogste wijsheid – moet er een 'ommekeer' plaatsvinden in de diepste diepten van het bewustzijn, in het hogere manas, dat zelf een schatkamer is waarin de ākāśische optekeningen van de volledige verstandelijke en spirituele ervaringen van de mens zijn opgeslagen.

De mahāyāna-boeddhist beschouwt de begrippen zijn en niet-zijn als een van de grootste hinderpalen voor het verwerkelijken van nirvāṇa en legt de nadruk op het feit dat wanneer nirvāṇa is bereikt en de 'ommekeer' heeft plaatsgevonden, de dan verworven toestand geheel is ontdaan van alle eigenschappen, van alle paren van tegengestelden. Zolang men vasthoudt aan het dualisme, zolang nirvāṇa verstandelijk wordt opgevat als in essentie tegengesteld aan samsāra (de

*De term nirvāṇa (nibbāna in het Pāli) komt men zeer vaak tegen in de geschriften van het hīnayāna-boeddhisme, maar minder vaak in de mahāyāna-scholen waar het denkbeeld van nirvāṇische omstandigheden of toestanden gewoonlijk wordt uitgedrukt in verwante termen zoals prajñā, sambodhi, dharmakāya, tathātā, pratyātmajñāna, en andere, die alle hun eigen specifieke betekenis hebben.

cyclus van geboorte en dood) of als de vernietiging van de wereld van de zintuigen, bestaat er geen werkelijk nirvāṇa. Dit laatste staat buiten en boven alle betrekkelijkheid, verenigt in zich de begrippen zijn en niet-zijn, en gaat deze beide te boven.

Er is een rechtstreekse overeenkomst tussen het nirvāṇa van de mens en dat van een planeetketen wanneer die aan het einde van haar manvantara uit het gemanifesteerde bestaan verdwijnt en pralaya ingaat, wat slechts betekent dat haar hogere element-beginselen – of die van een van haar bollen – de overeenkomstige nirvāṇische toestand binnengaan. Bij de dood van een mens gaan de mānasische delen de māyāvische toestanden van devachan binnen, terwijl de nog hogere of hoogste delen van de menselijke constitutie tegelijkertijd evolueren en actief zijn op hun eigen gebieden; maar in hun eigen hoogste bewustzijnsdelen, om ze zo te noemen, bevinden ze zich in hun nirvāṇa – hebben ze bewuste ervaringen in de ongesluierde Werkelijkheid van de hiërarchie waartoe elk van deze monaden behoort.

Het menselijke of mānasische deel is dus in zijn devachan; het spirituele ego maakt zijn omzwervingen in de buitenronde door de heilige ketens; maar het hoogste deel of de monadische essentie van de spirituele monade is zoals altijd in nirvāṇa. Zelfs van een belichaamd mens op aarde verkeren de hoogste delen van zijn constitutie, de ātmische essentie van zijn wezen, in een nirvāṇische toestand. Daarom is ons bewustzijn tijdens de incarnatie op aarde, hoe werkelijk die ons ook toeschijnt, in feite in hoge mate illusoir, vergeleken met het ongesluierde en intens actieve bewustzijn van het nirvāṇa.

Slaap en dood zijn broeders

. . . als we het bestaan van een hoger of blijvend *ego* in ons aannemen – een ego dat we niet moeten verwarren met wat we het 'hogere zelf' noemen – kunnen we begrijpen dat wat we vaak als dromen beschouwen, die gewoonlijk als ijdele verbeelding worden gezien, in werkelijkheid losse bladen zijn die uit het leven en de ervaringen van de *innerlijke* mens zijn gescheurd, en dat de vage herinnering daaraan op het moment van ontwaken min of meer wordt misvormd door ons fysieke geheugen. Dit laatste ontvangt mechanisch enkele indrukken van gedachten, van feiten waarvan we getuige waren, en van daden die door de *innerlijke* mens tijdens zijn uren van volledige vrijheid zijn verricht. Want ons *ego* leeft zijn eigen afzonderlijke leven binnen zijn gevangenis van klei telkens wanneer het vrijkomt van de kluisters van de stof, d.w.z. tijdens de slaap van de fysieke mens. Dit ego is de acteur, de werkelijke mens, het ware menselijke zelf. Maar de fysieke mens kan tijdens het dromen niet voelen of bewust zijn, want de persoonlijkheid, de uiterlijke mens, met zijn brein en denkapparaat, zijn min of meer volledig verlamd.

– Blavatsky, *Een Toelichting op De Geheime Leer*, blz. 56

Volgens een oude Griekse zegswijze zijn slaap en dood broeders. Ze zijn echter niet alleen broeders, voortgekomen uit hetzelfde weefsel van menselijk bewustzijn, maar ze zijn werkelijk één, identiek. De dood is een volmaakte slaap, met tussentijdse perioden van betrekkelijk ontwaken, zoals in devachan, en een volledig menselijk ontwaken in de daaropvolgende reïncarnatie. De slaap is een onvolmaakte dood, een voorproef die de natuur ons geeft van de toekomstige dood. 's Nachts slapen we en daarom sterven we iedere nacht gedeeltelijk. Men kan inderdaad nog verder gaan en zeggen dat slaap en dood en alle verschillende processen en inzichten bij inwijdingen slechts verschillende fasen of werkingen zijn van het bewustzijn, verschillende vormen van hetzelfde fundamentele iets. De slaap is grotendeels een automatische werking van het menselijk bewustzijn; de dood is dat ook, maar in een veel en veel hogere mate, en is een noodzakelijke gewoonte van het bewustzijn, die ervoor zorgt dat het psychische deel van de constitutie rust krijgt en tijd voor het verwerken van de ervaringen.

Inwijding is een soort tijdelijke 'dood' van de gehele lagere mens, een

'slaap' van de lagere psychische natuur, en een magische intense bewustwording van het hogere psychische deel, waar het innerlijke licht van het monadische bewustzijn van de mens dan op straalt. Zo omvat inwijding zowel de slaap als de dood en gebruikt ze deze functies van het bewustzijn om de 'innerlijke mens' vrij te maken voor de schitterende ervaring op innerlijke gebieden die inwijding met zich meebrengt.

Iedereen die ooit aan een sterfbed heeft gestaan, moet sterk onder de indruk zijn gekomen van de buitengewone overeenkomst tussen het intreden van de dood en het in slaap vallen. Het enige verschil tussen de dood en de slaap is er een van graad. Net als bij de dood wordt het bewustzijn tijdens de slaap, na een korte periode van volledige onbewustheid, de zetel of het actieve brandpunt van vormen van innerlijke mentale werkzaamheid die we dromen noemen.

In de slaap manifesteert het psychische of persoonlijke deel van de mens zich niet door middel van de fysieke hersenen; juist deze afwezigheid van de tussennatuur, deze tijdelijke scheiding, is de werkelijke oorzaak van de slaap. Het lichaam slaapt omdat de persoonlijke mens niet langer aanwezig is. Als we 's nachts gaan slapen, komen we ongemerkt in een toestand van volledige onbewustheid, alleen omdat we overdag nog niet hebben geleerd zelfbewust te worden in onze hogere delen.

In de regel wordt het fysieke lichaam tijdens de slaap beschermd door een ākāśische sluier – een verdichting van de substantie van het aurische ei, die op natuurlijke wijze uitgaat van het lichaam als het in de rusttoestand komt – waardoor letsel gewoonlijk wordt voorkomen. Een goed voorbeeld hiervan is het geval van slaapwandelaars. Er zijn nog andere krachten die daartoe bijdragen, en een daarvan blijkt uit het interessante feit dat de meeste wezens een lichaam in rust niet aanraken met de bedoeling het letsel toe te brengen. En zelfs de 'levenloze' natuur is zo gebouwd dat ze op overeenkomstige wijze met vrede en rust schijnt te reageren. Hierbij spelen nog andere factoren een rol, maar de voornaamste is de sluier of muur van ākāśa die het slapende lichaam omgeeft, waarvan de doeltreffendheid echter afhangt van de zuiverheid van het leven.

Als een mens slaapt is zelfs in de fysieke hersenen de vitale draad van leven en bewustzijn nog in trilling en brengt dromen voort, waarvan sommige hem aangenaam zijn, terwijl andere hem kwellen en in verwarring brengen. De stralende draad is nog niet gebroken, zodat het ego, dat het lagere verstand en het lichaam heeft achtergelaten en zich

in de ruimten verheft, kan terugkeren langs deze lichtende draad die de monade verbindt met de astraal-vitale hersenen van het slapende lichaam. Wanneer een mens sterft, is dat precies als in een zeer diepe slaap vallen: totale, heerlijke onbewustheid, behalve dat de levensdraad wordt verbroken en dan, alsof er een zachte gouden toon klinkt, is de ziel ogenblikkelijk vrij.

Wat er met een mens gebeurt tijdens de slaap is een voorbode van wat er met hem zal gebeuren bij de dood. Het persoonlijke ego komt in een toestand van vergetelheid en zijn bewustzijn wordt teruggetrokken in het spirituele deel, waar het rust en tijdelijk vrede heeft. Tijdens de slaap begeven bepaalde delen van de innerlijke constitutie van de mens zich in de ruimten van het zonnestelsel. Deze reis is natuurlijk heel kort; soms als een bliksemflits, zoals wanneer men slechts enkele ogenblikken heeft geslapen. Maar voor het zuivere bewustzijn bestaat de tijd niet; tijd houdt verband met het stoffelijke bestaan. Sommige mensen gaan wanneer ze slapen naar de maan, sommigen naar hun ouderplaneet, anderen naar de zon. En een ander deel van de constitutie flitst heen en terug naar zijn ouder-ster. Bepaalde andere mensen bezoeken de elementalenwereld en gaan bijvoorbeeld naar het middelpunt van onze eigen bol.

Tijdens de slaap en na de dood gaat ieder mens naar die plaatsen die hij zelf heeft verdiend door zijn gedachten en aspiraties, of door het ontbreken daarvan; met andere woorden, het is allemaal een kwestie van synchrone vibratie – een mens gaat naar zijn natuurlijke thuis, hetzij laag of hoog. De oorzaak van die omzwervingen ligt in essentie in de psychomagnetische aantrekking tot de verschillende plaatsen in de zonnestelsels, die 'stations' zijn langs de wegen van de circulaties in de kosmos; en omdat het bewustzijn in de loop van vele eeuwen aan deze wegen is gewend geraakt, volgt elk van de verschillende delen van de menselijke constitutie in deze circulaties zijn eigen weg.

De dromen tijdens de slaap en die van de toestand na de dood komen niet alleen sterk overeen, maar zijn identiek – zowel wat het proces als de feiten betreft. Dromen hangen van twee hoofdfactoren af: (a) het mechanisme van het psychische bewustzijn, en (b) de twee soorten krachten die op dit mechanisme inwerken en die de richting bepalen en de werkingen leiden van het psychische bewustzijn van de dromer. Van deze twee soorten krachten bestaat de eerste uit de invloe-

den van de zon, de maan en de planeten waaronder een mens wordt geboren; en de tweede bestaat uit de automatische reactie op de gebeurtenissen en ervaringen die in de waaktoestand hebben plaatsgevonden.

De astrologische invloeden waaronder een mens wordt geboren bestaan uit de gezamenlijke werking van alle krachten van zon, maan en planeten in het zonnestelsel; maar in elk afzonderlijk geval overheersen bepaalde krachten door hun svabhāva – en deze svabhāva vloeit samen met de svabhāva van de mens zelf omdat ze dezelfde oorsprong hebben; en omdat deze oorsprong of krachten identiek zijn, werken deze invloeden het sterkst op hem in. Al hebben alle mensen min of meer gelijke dromen, toch heeft iedereen dromen van een eigen karakteristieke en unieke aard.

Anders gezegd, ieder mens is meer in het bijzonder het voortbrengsel, of staat onder invloed van een van de twaalf logoïsche krachten van het zonnestelsel. Omdat elke zonnelogos zijn eigen speciale brandpunt van actie in een van de twaalf heilige planeten heeft, kunnen we begrijpen dat zowel de planetaire als de solaire invloeden een rol spelen in het psychische bewustzijn van de slapende mens. Omdat alle mensen in hun aurische ei een 'maanlichaam', d.w.z. een 'maan-laag' hebben, beïnvloedt ook de maan het bewustzijn van de slaper; in feite zijn in de meeste gevallen de maaninvloeden verreweg het sterkst op de slapende mens.

Toen haar werd gevraagd wat dromen zijn, antwoordde HPB dat het afhing van de betekenis die men aan die term geeft:

> Men kan 'dromen' of, zoals wij zeggen, slaap-visioenen hebben, als men waakt of slaapt. Als het astrale licht door de kracht van de wil in een schaal of een metalen vat wordt verzameld en de ogen op een bepaald punt daarin worden gericht met de sterke wil om te zien, dan heeft dit een visioen of 'droom' tot gevolg, als de persoon enigszins sensitief is. De weerspiegelingen in het astrale licht ziet men beter met gesloten ogen, en nog duidelijker in de slaap. Van lichtend wordt het visioen doorzichtig; van normaal organisch bewustzijn stijgt het op tot een transcendente toestand van bewustzijn. . . .
>
> Zoals we allemaal weten zijn er veel soorten dromen. Als we de 'spijsverteringsdroom' buiten beschouwing laten, zijn er hersendromen en geheugendromen, mechanische en bewuste visioenen. Voor waarschuwende of voorspellende dromen is de daadwerkelijke medewerking van het innerlijke ego nodig. Ze zijn ook vaak het gevolg van de bewuste of onbewuste samenwerking van de denkvermogens van twee levende mensen, of van hun twee ego's. . . .

[Dat wat droomt is] gewoonlijk het fysieke brein van het persoonlijke ego, de zetel van het geheugen, dat vonken afgeeft en verspreidt zoals de nagloeiende sintels van een vuur. Het geheugen van de slaper is als een zevensnarige eolusharp; zijn geestestoestand kan worden vergeleken met de wind die over de snaren strijkt.*

De aard van de dromen van een mens wordt bijna geheel – maar beslist niet helemaal – bepaald door zijn waakleven. Een klein kind bijvoorbeeld heeft geen echte dromen van welke aard ook; zijn ervaringen zijn nog te onbeduidend. Zijn denkvermogen en zelfs zijn hersenen zijn nog niet gereed of volledig gevormd; niettemin zal het af en toe angstdromen hebben, maar die worden gewoonlijk veroorzaakt door automatische, psychische reacties in het slapende brein van het kind op een of andere verstoring die het heeft ondervonden toen het wakker was.

De meesten van ons hebben dromen die noch erg prettig noch erg angstwekkend zijn, ze zijn vaak gemengd – onsamenhangend en verward. De reden is duidelijk, want onze dromen zijn niet anders dan weerspiegelingen van de uren dat we niet slapen. Soms houdt ons denken zich bezig met spirituele zaken en met schoonheid en harmonie, en op andere momenten geeft het zich over aan gedachten van een totaal tegengestelde aard, die 's nachts (of na de dood in kāmaloka) in onze dromen tot ons terugkeren.

Alle dromen worden door *gedachten* veroorzaakt. Een slecht mens, iemand die zo zelfzuchtig is en die in zijn verbeeldingskracht en gevoelens zo beperkt en geremd is dat zelden of nooit een vriendelijke impuls zijn bewustzijn binnenkomt, ondervindt zonder twijfel de reactie: als hij droomt, wat vaak het geval is, is hij in een emotionele en mentale hel. Zijn gedachten spoken door zijn brein als wraakgierige geesten en kwellen zijn dromende bewustzijn. De mens daarentegen die een sterk verlangen heeft zijn medemensen te helpen, die onpersoonlijk is en verheven gedachten denkt, heeft zeer zelden een boze droom; als hij al droomt, heeft hij dromen die de goden hem zouden benijden.

Het bovenstaande geldt niet alleen voor de dromen van de devachanī maar ook voor die van het kāmarūpa in kāmaloka. De oorzaak is dezelfde: de mentale neerslag of gedachte-impulsen die tijdens het leven van een mens worden gevormd en zijn mentale structuur zo beïn-

---

**Een Toelichting op De Geheime Leer*, blz. 65-6.

vloeden dat ze automatisch op zijn bewustzijn beginnen in te werken. Gedachten en gevoelens vormen in de loop van de eeuwen niet alleen het karakter, maar brengen ook geluk en vrede of de nachtmerries van kāmaloka.

Dromen van welke aard ook zijn de aardse kant van het karakter van een mens die in de vorm van beelden weer in het denken tevoorschijn komt, en dus zijn het 'gevolgen' en geen 'oorzaken'; daarom wordt devachan de sfeer van gevolgen genoemd en ons aardse bestaan, waarin de oorzakelijke levensimpulsen hun oorsprong vinden, de sfeer van oorzaken.* Dat wil niet zeggen dat het aardse leven het *enige* gebied van oorzaken is; die uitspraak heeft alleen betrekking op geïncarneerde mensen, en op de gevolgen die na de dood door hun gedachten, gevoelens en daden tijdens de belichaming, worden voortgebracht. Noch in devachan noch wanneer een mens 's nachts droomt, worden door hem bepaalde nieuwe gedragslijnen uitgedacht, al is het zo nu en dan wel zo dat de dromen van een mens, door een reactie op het denken, bewust of onbewust enige invloed kunnen uitoefenen op de gedachten van de wakende mens.

Er schuilt echter een zeker gevaar in als we een te groot belang hechten aan dromen en hun interpretaties. Dromen zijn *zo nu en dan* profetisch, maar voor een groot deel 'komen ze uit' omdat ze de voorboden zijn van de automatische werking van het bewustzijn, d.w.z. van wat het bewustzijn zelf, als gevolg van zijn vooroordelen en neigingen, in de toekomst zal teweegbrengen. Daarom zou men op goede gronden kunnen beweren dat als iemand die quasi-alwetend is een dromend mens gadeslaat, in alle dromen van die mens zou kunnen zien wat zijn toekomst wordt. Maar het is duidelijk dat er maar heel weinig van zulke volmaakte voorspellers of droomuitleggers bestaan!

Echte profetische dromen komen in devachan niet voor, maar kunnen wel optreden tijdens de slaap, omdat ze voortkomen uit de opgeslagen kennis van het reïncarnerende ego dat op het slapende brein een 'straal' van een profetisch beeld van de toekomst probeert te projecteren. Dat gebeurt bij heel zeldzame gelegenheden, en men moet zulke dromen heel wantrouwend onderzoeken en zich er niet automatisch door laten leiden. In het algemeen is het veel beter dromen te negeren, want maar heel weinig mensen zijn innerlijk voldoende ontwaakt om te

*Vgl. *De Mahatma Brieven*, blz. 53-4.

weten of een droom een profetisch karakter draagt of slechts een normale psychische reactie is van het gewoonlijk grillige en verwarde hersenverstand.*

Als een mens zijn bewustzijn overdag kan – en wil – bestuderen en ook de reacties van zijn opmerkzame geest op de verschillende invloeden van de dagelijkse gebeurtenissen, dan bezit hij een belangrijke sleutel waardoor hij precies weet wat er met hem, als bewustzijnscentrum, zal gebeuren zowel tijdens de slaap als na de dood. Als hij wil weten hoe hij zich zal voelen of wat hij zal waarnemen op het moment van het sterven, laat hij dan zijn bewustzijn met zijn wil vastgrijpen en het feitelijke proces van inslapen bestuderen – als hij dat kan! Geen mens weet op precies dat moment echter dat hij in slaap valt. Een tijdlang is het hem duidelijk dat hij denkt en hoe meer hij denkt, des te verder staat de slaap van hem af – en dan is hij weg, hij slaapt! Op het kritieke moment treedt onmiddellijke onbewustheid in, al dan niet gevolgd door dromen.

De dood is identiek met dit proces van in slaap vallen. Het doet er helemaal niet toe hoe we sterven: door ouderdom, door ziekte, of door geweld. Het moment van de dood brengt altijd gedurende zekere tijd de onuitsprekelijke vrede van volmaakte onbewustheid met zich mee, die is als een begin, een voorproefje als het ware, van de devachanische gelukzaligheid, precies zoals een nauwlettende waarnemer ervaart als hij in slaap valt.

Tenslotte wil ik nogmaals de aandacht vestigen op het feit dat de geest automatisch exact blijft functioneren overeenkomstig de gedachtelijnen die men vóór de slaap of vóór de dood volgde. Vandaar dat het bijzonder belangrijk is dat onze gedachten op orde en vredig zijn voor men gaat slapen – of voor men sterft; en de toegang te weigeren aan elke gedachte van afkeer, haat of boosheid. Zoals de grote Pythagoras leerde

---

*Veel dromen kunnen, hoewel ze niet echt profetisch zijn, niettemin aan degene die zijn eigen mentale en levensprocessen bestudeert, tenminste iets en mogelijk veel over zijn karakter vertellen. Heel vaak reageren het lichaam, of de emoties en gevoelens, op het slapende brein en brengen daarin beelden voort, en degene die door zorgvuldig zelfonderzoek weet hoe hij deze dromen zonder ziekelijke overdrijving moet uitleggen, kan nuttige waarschuwingen ontvangen of eraan worden herinnerd dat zijn leven en gevoelens niet precies zijn wat ze zouden moeten zijn.

Maar zoals gezegd, het is veel verstandiger dromen – van welke soort ook – te vergeten, tenzij ze zó levendig van aard zijn en zo'n indruk op ons maken als we wakker zijn, dat we intuïtief voelen dat we die dromen beter in gedachten kunnen houden.

in de verzen die door zijn leerling Lysis aan hem worden toegeschreven, en die deel uitmaken van de zogeheten *Gulden Verzen van Pythagoras*:[26]

> Gun uw zwaar wordende ogen geen slaap,
> Aleer u elke daad van deze dag bent nagegaan.
> Waarin was ik nalatig? Wat heb ik gedaan? Welke plicht werd niet vervuld?

Door de portalen van de dood

In de loop van enorme tijdsperioden daalt iedere monade af door alle rijken aan de passieve kant van de natuur en doet overal ervaringen op; na haar oponthoud in het mineralenrijk stijgt ze daarna omhoog langs de opgaande boog naar de bron waaruit ze oorspronkelijk voortkwam. Op deze opgaande boog ontwikkelt ze in toenemende mate de zelfbewuste kenmerken en eigenschappen die haar van een oorspronkelijk onzelfbewuste monade tot een zelfbewuste monadische god maken wanneer ze haar uiteindelijke doel bereikt.

Het volgende diagram toont de weg die de tien grote monadische klassen of levensgolven na de dood volgen in hun ronden langs de bollen van een planeetketen.

We zien dat de hoogste drie rijken of de drie dhyāni-chohanische klassen zowel de oorsprong als het doel van de zeven andere zijn. Het diagram toont tevens een afdaling aan de linkerzijde, een toestand van evenwicht onderaan in het mineralenrijk, en een daaropvolgende stijging door de drie hogere rijken, die hun rondtrekkende monaden weer omhoog sturen naar de dhyāni-chohanische rijken.* Niet alleen de dieren, maar ook de planten, de mineralen en de drie elementalenrijken bestaan geheel uit deze respectieve klassen van monaden in verschillende graden van ontwikkeling. Al deze monaden zijn evoluerende wezens, als groep en ook als individu, die van binnenuit de slapende krachten, vermogens, eigenschappen en functies ontvouwen, en de bijbehorende organen door middel waarvan deze eigenschappen tijdens het belichaamde leven tot uitdrukking komen. Het verschil tussen een dier en een mens, of tussen een mens en een plant, is er niet een van oorsprong of van bestemming, maar uitsluitend van evolutionaire groei of ontwikkeling.

---

*Al de verschillende klassen of rijken die in dit diagram voorkomen, worden door HPB 'families' of soms 'mensheden' genoemd – wat niet betekent dat het allemaal menselijke ego's zijn of mensenrijken, maar mensheden in die zin dat de entiteiten in de rijken beneden de mens in de toekomst menselijk zullen *worden*; of – gezien vanuit een ander standpunt – die wezens die nu boven ons rijk staan en die in een kosmisch manvantara dat nu achter ons ligt mensen waren.

Evolutie, zoals opgevat in de esoterische filosofie, is beslist niet de darwinistische hypothese (ook niet een gewijzigde vorm daarvan), d.w.z. dat er in de loop van de eeuwen van buitenaf langzaam en op mechanische wijze iets wordt toegevoegd, van welke aard ook. Het is precies het tegenovergestelde: van binnenuit ontvouwde zich langzaam en in opeenvolgende stadia een steeds grotere *stroom* van innerlijke kracht en innerlijke substantie.

De monade van een dier bijvoorbeeld manifesteert zich tijdens haar verblijf in het dierenrijk alleen als dier omdat de ontplooiing van deze bepaalde monade dat stadium heeft bereikt; en de monade van een mens manifesteert zich in het mensenrijk omdat de ontvouwing vanuit de monade zelfbewuste egoïteit heeft bereikt. Het *lichaam* van een dier ontwikkelt zich nooit tot een menselijk *lichaam.* Wanneer de monaden die zich nu in het dierenrijk manifesteren daarin al hun ervaringen hebben opgedaan, zullen hun lichamen, hoewel die langzaam verfijnen en door verschillende evolutionaire specialisaties vooruitgaan, eenvoudig uitsterven of worden afgelegd, en de monaden die op deze wijze worden bevrijd uit de dierlijke 'cirkel van noodzakelijkheid' zoeken daarna menselijke lichamen. Deze lichamen zullen van de allerlaagste graad zijn, omdat ze uit zichzelf nog niet de vermogens en eigenschappen in voldoende mate hebben ontwikkeld om in echt menselijke voertuigen te kunnen functioneren.

Wat reïncarneert in de dieren is een straal van de spirituele monade die zich in de gebieden van de stof tot uitdrukking brengt als de dierlijke monade. Omdat de dieren niet zoals wij een ontwaakt denkvermogen hebben, niet een mānasaputrisch vermogen tot abstract denken, hebben ze nog niet een werkelijk ego ontwikkeld dat het hen mogelijk maakt een devachan te hebben. Dit is de reden dat zowel de dieren als de planten, de mineralen en de drie elementalenrijken zich na de dood van hun fysieke lichaam vrijwel onmiddellijk opnieuw belichamen.

Bij de dieren vindt die reïncarnatie plaats na een tijdsperiode die varieert van enkele dagen tot misschien een jaar, want er zijn enorme verschillen tussen dieren, zoals bijvoorbeeld tussen een trouwe hond en een aardworm. Hoe minder ontwikkeld, des te eerder de wederbelichaming. Wanneer *dieren* sterven, hebben ze geen enkel postmortaal bewustzijn, behalve misschien dat een hond, een paard, of een kat, die een trouwe metgezel van een mens is geweest, een kort en zeer vaag

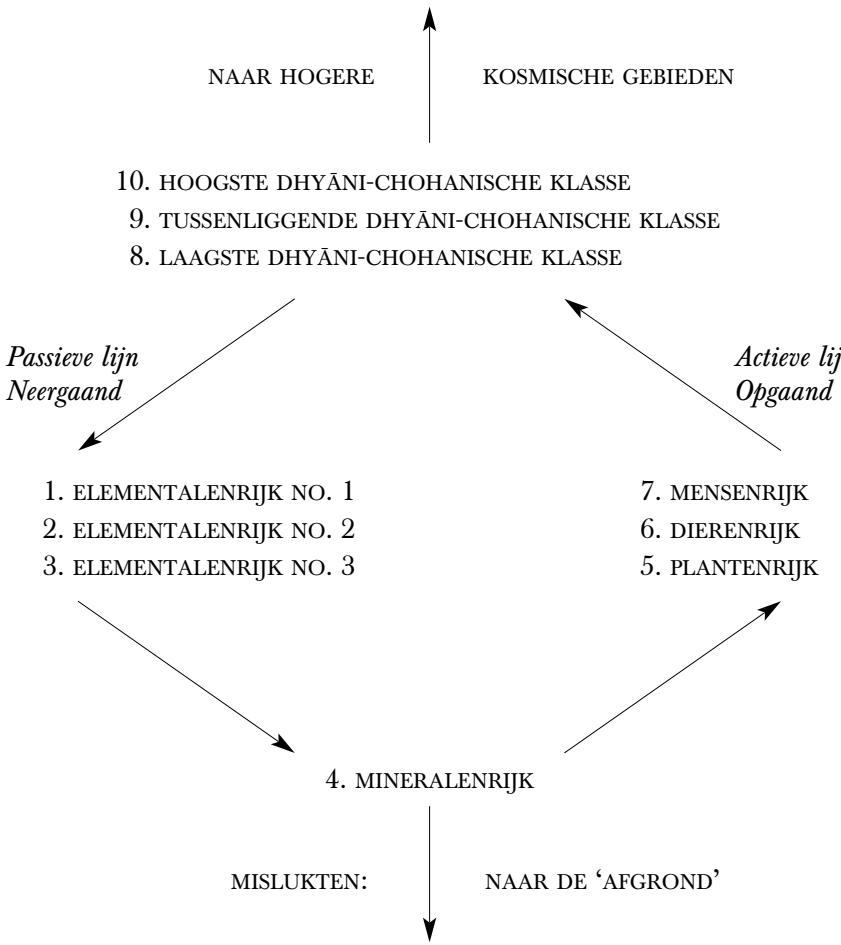

soort astraal bewustzijn kan hebben nadat de schok van de dood voorbij is; maar zelfs dan volgt de wederbelichaming heel snel.

De planten hebben zelfs nog minder bewustzijn dan de dieren; en wanneer dus een plant sterft, is haar 'astraal' enkele ogenblikken of dagen bevrijd, bij wijze van spreken, in kāmaloka, en daarna belichaamt de monade zich weer bij de eerste de beste gelegenheid. In dit verband moeten we rekening houden met de wisseling van de seizoenen, die een zaaitijd met zich meebrengt en daarna maanden van rust, gevolgd door het ontkiemen van het zaad tot knoppen en bloemen in

de lente en zomer. In bepaalde gevallen blijven de plantmonaden in een toestand van gekristalliseerde inactiviteit, als ijskegels als het ware, tot voor hun soort het groeiseizoen weer aanbreekt.

Omdat mineralen zelfs nog minder 'bewustzijn' hebben dan planten – want planten hebben inderdaad een vaag soort gevoeligheid wat het bewustzijn betreft – vinden dood en wederbelichaming van een mineraalmonade voor ons mensen, met ons tijdsbesef, praktisch gelijktijdig plaats. Wat wij het vormen van scheikundige verbindingen noemen, zijn in feite bijna altijd voorbeelden van mineraalmonaden die 'sterven' en 'zich opnieuw belichamen'. Precies hetzelfde kan worden gezegd van de kleinere entiteiten in het mineralenrijk, zoals atomen en elektronen.

Onnodig te zeggen dat de entiteiten lager dan het mensenrijk geen devachan hebben en geen omzwervingen maken door de innerlijke rijken – behalve onbewuste flitsen heen en weer – omdat ze zo sterk met de stoffelijke werelden zijn verbonden dat ze die niet lang genoeg kunnen verlaten om – zoals de spirituele monaden – mystieke en wonderbaarlijke omzwervingen te maken. Devachan behoort in feite bijna uitsluitend tot het rijk van de mens, omdat alleen menselijke ego's vanuit de monade in hen voldoende spiritueel vuur en hoge verstandelijke vermogens hebben ontwikkeld om de devachanische toestand tot een deel van hun cyclus van noodzakelijkheid te maken. Natuurlijk hebben de individuele monaden in de rijken boven de mens niet langer behoefte aan de 'dromen' van devachan, en hun rustperioden zijn één of meer van de verschillende toestanden van nirvāṇa.

Iedere monade heeft haar eigen individualiteit, die haar essentiële svabhāva is, zodat niet alleen de dhyāni-chohans blijk geven van individualiteit (in veel grotere mate dan mensen), maar ook alle dieren en planten, mineralen en elementalen die hun eigen svabhāva hebben. Daarom is geen enkel dier gelijk aan een ander dier, geen plant aan een andere plant, geen mineraalmonade aan een andere mineraalmonade, en geen elementaal aan een ander elementaal. Door dit intrinsieke wonder van de karakteristieke individualiteit onderscheidt niet alleen het ene rijk zich van het andere, maar ook de ene monade zich van de andere.

In theosofische geschriften wordt soms gesproken over groepszielen, in verband met de monaden uit de rijken lager dan de mens. Dit is een beeldende term als we die voorzichtig gebruiken en *als* we goed begrijpen wat de betekenis ervan is, namelijk dat deze monaden in zo geringe mate een ontwikkeld mānasisch vermogen of individualiteit bezitten,

dat, al zijn het inderdaad monadische individuen, zij niettemin meer op elkaar lijken dan twee druppels water. Omdat ze een geëvolueerd ego missen, zijn ze veel meer aan elkaar gelijk dan mensen, en daarom groeperen ze zich als druppels water in de oceaan.

Bovendien, en dat is zelfs een belangrijker reden, werkt de hiërarchische of klasse-svabhāva van elk van deze lagere rijken veel sterker en eenvormiger in en door de individuen dan het geval is met de stille wachter van de menselijke hiërarchie. Hier zien we een heel interessante paradox: de rijken boven de mens zijn trouwer aan de algemene svabhāva van hun respectieve stille wachters of koning-zielen dan wij in het mensenrijk; in dit opzicht lijken de rijken op de opgaande boog, vreemd genoeg, op de rijken op de neergaande boog. Aan de andere kant is er dit verschil: met elke belangrijke tijdsperiode worden de individuen van de rijken op de opgaande boog vollediger zelfbewuste goddelijke of spirituele ego's, en daarom onderwerpen ze zich graag vrijwillig aan hun hiërarch; de individuen op de neergaande boog daarentegen zijn blindelings en onbewust onderworpen aan de hiërarch van hun respectieve rijken, omdat ze geen voldoende sterk ego bezitten om intellectuele rebellen te worden, zoals mensen dat zo vaak zijn. Dit toont aan hoe de monade evolueert uit de niet-zelfbewuste toestand tot wat vaak assertief zelfbewustzijn is, en naarmate ze langzaam opklimt in evolutie, verandert de nu mens geworden monade haar 'opstandige' zelfbewustzijn in een goddelijk, boeddha-achtig en onzelfzuchtig dienen van de goddelijke wil van de stille wachter van onze hiërarchie.

Na de dood van een entiteit op aarde worden de verschillende 'levens' of levensatomen waaruit haar constitutie bestaat, vroeg of laat bevrijd, en gaan dan onmiddellijk naar hun eerste en sterkste brandpunt van aantrekking. In het geval van een mens gaat elk van de levensatomen van zijn lichaam als het uiteenvalt, of als ze zich verspreiden als het wordt gecremeerd, ogenblikkelijk naar de mens, het dier, de plant of de steen, waartoe ze zich psychomagnetisch voelen aangetrokken, belichamen zich korte tijd in zo'n brandpunt, en gaan dan naar het volgende aantrekkingspunt dat op dat moment overheerst; en zo verder, door de eeuwen heen.

De levensatomen van de andere en hogere delen van de menselijke constitutie volgen soortgelijke wegen, elk op zijn eigen gebied. De astrale levensatomen bijvoorbeeld, die deel uitmaken van het liṅga-

śarīra, worden aangetrokken tot mensen, tot dieren of tot planten, enz.; de mānasische levensatomen worden tot levende mensen aangetrokken en werken mee aan het onderhouden of vormen van hun zogenaamde 'mentale lichamen'. Ook de levensatomen van het lichaam van een dier zoeken na zijn dood hun respectieve wegen naar de natuurrijken waartoe ze het sterkst worden aangetrokken; en dat geldt ook voor de planten, enz.

Ook is het zo dat de levensatomen die de hersenen van een mens hielpen vormen, na zijn dood waarschijnlijk zullen worden aangetrokken tot een ander belichaamd wezen van een type dat hoger is dan dat waartoe bijvoorbeeld de levensatomen worden aangetrokken die tot een van zijn beenderen behoorden. Er hangen heel wat diepe en zeer occulte leringen samen met de transmigraties van de levensatomen; maar er zou een omvangrijk boekwerk nodig zijn om daarvan zelfs maar een schets te geven.

De vaak mooie en boeiende wereld om ons heen, die echter tegelijk zoveel aspecten heeft die afschuwelijk en weerzinwekkend van aard zijn, is opgebouwd uit levensatomen van wezens die leven en hebben geleefd, waaronder natuurlijk de levensatomen die door hun eerste oorsprong tot de belichaamde wezens behoren waaruit de verschillende natuurrijken bestaan. Een bepaald levensatoom zou dus tot een giftige slang kunnen worden aangetrokken, door zijn eigen ingewortelde svabhāva en ook door de 'toevallige' svabhāva die erop is afgedrukt door het wezen dat het het laatst verliet. Een ander levensatoom kan worden aangetrokken tot een mooie bloem of het kan worden aangetrokken tot het water, of tot een steen, een dier of een mens.

Tot op zekere hoogte worden de psychische, instinctieve en astrale delen van de dieren gevormd uit levensatomen die aan het mensenrijk zijn ontleend, en dit toont aan hoe schitterend de natuur in al haar werkingen is verweven.* Het dier wordt langzaamaan door deze psychi-

---

*Elementaren van mensen die zo zijn afgedwaald van de menselijke standaard dat ze zich op de weg omlaag bevinden, zijn – voordat ze in een stroom worden getrokken die hen naar de afgrond voert – vaak zo begerig en hongerig naar het fysieke leven, dat deze ongelukkige astrale wezens naar de moederschoot van dieren worden getrokken, en dieren worden die overeenkomen met de ingeboren lage aard van de elementaren zelf. Sommige elementaren in het astrale licht zijn zover gedesintegreerd dat ze zelfs geen dierlijke moederschoot kunnen binnengaan, maar zich hechten aan schadelijke planten.

sche, astrale en andere contacten met het mensenrijk geholpen, net zoals wijzelf worden geholpen door de levensatomen of 'levens' die onze constitutie binnenkomen vanuit de dhyāni-chohanische klassen.

Ik zou hieraan willen toevoegen dat de door de mens afgeworpen astrale vormen – de beelden die door hem in de loop van de tijd in het astrale licht zijn gemaakt en die eonen en eonen lang blijven bestaan – de vormen verschaffen waarin de evoluerende wezens van de lagere rijken zich in de loop van de evolutie begeven. De dieren bijvoorbeeld specialiseren zich langzaam in hun lichaamsbouw en proberen de menselijke vorm te benaderen; deze astrale menselijke vormen worden door de dierlichamen min of meer volmaakt gekopieerd. De aapachtige vormen – beslist geen apen – die de menselijke lichamen in de derde ronde hadden en die hun afdruk in het astrale licht achterlieten, zullen worden gebruikt bij de bouw van de lichamen die de evoluerende dierlijke monaden in het volgende manvantara van de planeetketen zullen aannemen, wanneer de huidige dieren embryonale mensen in die keten zullen zijn. Zo 'baant' elk rijk 'het pad' voor het rijk dat erop volgt.

Het proces van wederbelichaming

De 'zielen' van de overledenen gaan na dit aardse lichaam te hebben verlaten door veel andere stadia van bestaan, zoals ze zich ook in vele andere bevonden voor ze als mannen en vrouwen hier werden geboren. De volledige waarheid over dit mysterie is alleen aan de hoogste adepten bekend; maar zelfs de nederigste neofiet kan zeggen dat ieder van ons richting geeft aan zijn toekomstige geboorten en elke volgende beter of slechter maakt overeenkomstig zijn huidige inspanningen en verdiensten.

– HPB in *The Theosophist*, februari 1881, blz. 103; *CW* 3:29

Continuïteit door middel van elkaar opvolgende bestaansperioden van de zich wederbelichamende monade in verschillende voertuigen of rūpa's, is de essentie van de leer van wedergeboorte.

Voordat de werkelijke fysieke reïncarnatie op deze aardbol plaatsvindt, bereiken de psychospirituele krachten die het ego tijdens zijn postmortale omzwervingen naar de schoot van de spirituele monade hadden aangetrokken, een punt waarop ze relatief uitgeput raken; tegelijk beginnen nieuwe aantrekkingskrachten naar de lagere sferen te werken die het ego tot terugkeer naar de aarde aanzetten. Als het zich wederbelichamende ego zijn straal 'omlaag' zendt, onweerstaanbaar aangetrokken door de weer ontwakende herinneringen aan een vroegere incarnatie, wordt het geleidelijk psychomagnetisch aangetrokken naar de gebieden waar het vroeger leefde, en tenslotte gaat het het meest fysieke deel van de planeetketen aarde binnen – dat in feite de atomaire wereld van bol D is, waaronder de inter- en intra-atomaire 'ethers'. Tijdens zijn geleidelijke afdaling uit de spirituele gebieden beginnen de lagere delen van zijn aurische ei in beweging te komen. Tegelijk daarmee begint het bewustzijn van het ego vanuit de droomtoestand te verzinken in onbewustheid en begint de periode van voorbereiding voorafgaande aan de wedergeboorte. In deze tijd vormt het aurische ei, dat aangezet door het ontwakende karma automatisch en instinctief handelt, in zichzelf geleidelijk de vage omtrekken van de astrale vorm, en deze laatste zoekt langzaam zijn weg naar het gezin of de vrouw waartoe de karmische psychomagnetische aantrekking het sterkst is.

In dit verband zal de volgende passage uit de *ES Instructions* 3

(*CW* 12:609-10&vn), uitgegeven door HPB, van waarde blijken:

Het liṅgaśarīra blijft bij het fysieke lichaam en valt tegelijk daarmee uiteen. Dan moet een astrale entiteit worden geschapen, een nieuw liṅgaśarīra moet worden gereedgemaakt, om de drager te worden van alle vroegere taṇhā's en van het toekomstige karma. Hoe gebeurt dit? Ook de schim (van de seancekamer), de 'heengegane engel', vergaat geleidelijk en verdwijnt op zijn beurt* als een entiteit of volledig beeld van de vroegere persoonlijkheid en laat in de kāmalokische wereld van gevolgen alleen de afdruk achter van zijn verkeerde daden en zondige gedachten en handelingen, die in de terminologie van de occultisten bekend zijn als de taṇhische of menselijke elementalen. Wanneer deze elementalen deel gaan uitmaken van het samenstel van de astrale vorm van het nieuwe lichaam waarin het ego na zijn vertrek uit de devachanische toestand overeenkomstig de karmische wet moet binnengaan, bouwen ze de nieuwe astrale entiteit op die in het aurische omhulsel wordt geboren en waarvan vaak wordt gezegd: 'karma wacht met zijn leger skandha's op de drempel van devachan'. Want zodra aan de devachanische toestand van beloning een einde is gekomen, wordt het ego onverbrekelijk verbonden met (of beter gezegd volgt in het spoor van) de nieuwe astrale vorm. Beide worden karmisch gedreven naar het gezin of de vrouw uit wie het *kinderlichaam* zal worden geboren, dat door karma is gekozen om het voertuig te worden van het ego dat zojuist uit de devachanische toestand is ontwaakt. Vervolgens wordt de *nieuwe* astrale vorm, die gedeeltelijk bestaat uit de zuivere ākāśische essentie van het aurische ei, en gedeeltelijk uit de aardse elementen van strafbare zonden en verkeerde daden van de vorige persoonlijkheid, in de vrouw getrokken. Als deze eenmaal daar is, modelleert de natuur rondom de astrale vorm de foetus van vlees uit de bouwstoffen van het mannelijke zaad in de vrouwelijke bodem. Op die manier groeit uit de essentie van een vergaan zaad de vrucht of het eidōlon van het dode zaad, waarbij de fysieke vrucht op haar beurt in zichzelf een nieuwe vrucht en nieuwe zaden voor toekomstige planten voortbrengt.

De taṇhische elementalen kunnen ook worden omschreven als een emotionele en mentale gedachteneerslag, zoals Patañjali deed; na de

*Dit gebeurt in korte of langere tijd, afhankelijk van de mate waarin de persoonlijkheid (van wie de schim nu het bezinksel is) spiritueel of stoffelijk was. Als het spirituele overheerste, zal de *larva*, of de schim, heel snel uiteenvallen; maar als de persoonlijkheid heel materialistisch was, kan het kāmarūpa eeuwen blijven bestaan en – in sommige, hoewel zeer uitzonderlijke gevallen – zelfs blijven leven met behulp van enkele van zijn verspreid voorkomende skandha's, die na verloop van tijd alle in elementalen worden omgezet. Zie *De Sleutel tot de Theosofie*, blz. 143 en verder; in dat boek konden onmogelijk details worden gegeven, maar daarin wordt over de skandha's gesproken als de kiemen van karmische gevolgen. – HPB

tweede dood – en voordat het ego devachan binnengaat – blijft hun afdruk bestaan op de verschillende soorten levensatomen die op alle lagere gebieden van de menselijke constitutie hadden gefunctioneerd. Sommige van deze taṇhische elementalen of levensatomen trekken rond en worden tenslotte psychomagnetisch weer aangetrokken tot het reïncarnerende ego tijdens het proces van opbouw van een nieuwe astrale vorm, voorafgaande aan de wedergeboorte. Andere behoren tot de monadische substanties van het aurische ei en blijven daarin dus in een latente toestand, om pas te ontwaken wanneer de devachanī devachan verlaat. Daarna werken deze slapende taṇhische elementalen samen, in combinatie met de andere levensatomen die hebben rondgezworven, om de nieuwe astrale vorm op te bouwen waarover HPB spreekt; en vooral deze twee klassen van taṇhische levensatomen of elementalen vormen de skandha's* van de mens in zijn komende incarnatie. En deze skandha's zijn de verschillende groepen van mentale, emotionele, psychovitale en fysieke kenmerken die, wanneer ze alle bijeenzijn, de nieuwe persoonlijkheid vormen door middel waarvan de hogere mens of egoïsche individualiteit werkt. Ze beginnen zich langzaam te herenigen en krijgen tijdens de wordingsperiode elk de voor hen geschikte functie en plaats, zetten het proces van hun 'vormgeving' voort in de moederschoot en komen na de geboorte tenslotte volledig tot ontwikkeling, terwijl de entiteit volwassen wordt.[27]

Het vormgeven van de astrale mens vindt plaats binnen het aurische ei van de ex-devachanī. Vanaf het moment dat het ego de devachanische toestand verlaat, wordt de astrale vorm geleidelijk vollediger, duidelijker afgebakend, naarmate de zich voorbereidende entiteit het binnengaan in de moederschoot nadert. De straal van het reïncarnerende ego treedt eerst de aura binnen en later de schoot van de aanstaande moeder door middel van de groeiende astrale vorm, die ontstaat in en uit het meest geschikte levenscentrum of levensatoom dat latent in het aurische ei van de binnenkomende entiteit aanwezig is.

De term astrale vorm duidt niet zozeer op een werkelijk lichaam (zoals we ons dat voorstellen in onze fysieke wereld), maar meer op een verzameling etherische levensatomen in het aurische ei, die in het begin vaag en schaduwachtig is, maar geleidelijk een min of meer definitieve menselijke vorm aanneemt die meestal buitengewoon klein is. We

*Een Sanskrietwoord dat bundels of verzamelingen betekent.

moeten onze aandacht echter niet te veel richten op afmeting en vorm maar veeleer op krachten en energieën in het aurische ei die min of meer in een brandpunt van activiteit zijn verzameld.

Vóór de wedergeboorte wordt de entiteit dus aangetrokken tot het gezin waar naartoe ze door haar karma wordt aangetrokken of gestuwd; als de noodzakelijke fysiologische activiteiten op het juiste moment plaatsvinden, voltrekt de conceptie zich en begint de groei van het embryo.

Als de straling of de straal van het reïncarnerende ego dit gebied bereikt, wikkelt het zich geleidelijk in de fysieke substantie en brengt daardoor een verbinding tot stand met de menselijke voortplantingscel. Die verbinding ontstaat door de elektromagnetische, of beter gezegd psychomagnetische, affiniteit tussen de zich wederbelichamende straal en de levende kiemcel. Iedere kiemcel is een bundel innerlijke krachten en substanties die zich uitstrekken van het goddelijke tot het fysieke, en is daarom de 'neerslag' op ons gebied van een psycho-etherische straling. Met andere woorden, de kiemcel is een belichaming van de punt van een straal die zijn oorsprong vindt in de onzichtbare werelden en door affiniteit contact maakt met de fysieke stof, en zo een verzameling moleculen van levende substantie stimuleert een voortplantingscel te worden.

Deze verzameling moleculen vormt het eerste of beginstadium van de neerslag of verschijning op het fysieke gebied van de werking van de straalpunt. We zien dat de kiem- of voortplantingscellen niet door het lichaam van de ouder worden 'geschapen', maar daarin verschijnen en daardoor werken vanuit de zich belichamende egoïsche 'van buiten' komende kracht of entiteit – de ouder is daarbij de gastheer of overbrenger. De vitale kiemcel, hetzij van de man of de vrouw, is oorspronkelijk een integrerend deel van het modellichaam, dat een elektromagnetisch lichaam is van astrale substantie behorend tot het gebied net boven het fysieke; en om deze astrale vorm wordt het fysieke lichaam cel voor cel, been voor been, kenmerk voor kenmerk, opgebouwd.

Wanneer het levensatoom als uitverkoren straalpunt wordt versterkt door de neerdalende energieën van de reïncarnerende straal, betreedt het door psychomagnetische aantrekking het astrale lichaam van de vader en wordt na verloop van tijd in het betreffende fysieke orgaan als een astrale neerslag afgezet. Het wordt op die wijze tot een kiemcel verstoffelijkt. In de moeder verloopt dit proces van astrale precipitatie in grote lijnen op dezelfde wijze, en in beide gevallen gaat het om een neerslag van dezelfde straal: het is zelfs zo dat elke ouder in zijn of haar

daarvoor bestemde orgaan levensatomen bevat die in vroegere levens behoorden tot en gebruikt werden door het reïncarnerende ego.

De vrouwelijke ouder is het voertuig van wat de vegetatieve of passieve kant van de straalpunt kan worden genoemd en de mannelijke ouder is het voertuig van de positieve of actieve kant. De straalpunt schijnt zich in tweeën te splitsen om zich later na de bevruchting van de kiemcel weer te verenigen door samenvoeging van de positieve en negatieve kant. We hebben hier te maken met subtiele astrale krachten, die hun eigen wetten gehoorzamen en die in hun activiteit niet worden belemmerd door de grofstoffelijke wereld waarin onze lichamen zich bevinden.

We kunnen het bovenstaande in enigszins andere taal weergeven: het meer stoffelijke deel van de nieuwe astrale vorm treedt eerst de aura en dan de schoot van de vrouw binnen, waarin het een levende eicel voortbrengt en een passende omgeving vindt; tegelijkertijd flitst het innerlijke en meer mānasische deel van de astrale vorm, dat het meer etherische deel is van de straalpunt van het reïncarnerende ego, naar de mannelijke ouder en brengt in zijn daarvoor bestemde fysiologische orgaan de positieve levenskiem voort. De vader zaait het zaad, de moeder ontvangt het, koestert het en brengt het tot geboorte.

De menselijke ego's die op incarnatie wachten zijn buitengewoon talrijk, zodat er tientallen entiteiten kunnen zijn die kinderen van één bepaald paar zouden kunnen worden, maar op een bepaald fysiologisch moment is er altijd één die de sterkste aantrekking tot de aanstaande moeder heeft, en het is *deze* astrale vorm die het kind wordt. Er zijn veel gevallen waarin de astrale vorm, die dus bij wijze van spreken in twee richtingen 'uitstraalt', zijn voortgang naar fysieke geboorte geblokkeerd vindt omdat de man en de vrouw celibatair zijn, of geen kinderen willen, of om een andere reden.* In zulke gevallen probeert de astrale vorm aangezet door karma en de natuurwetten het nogmaals. Mocht de eerste omgeving een mislukking blijken, dan kan het reïncarnerende ego door karmische banden in

*Ik wil erop wijzen dat wanneer de conceptie eenmaal heeft plaatsgevonden en het embryo begint te groeien, elke poging om zijn ontwikkeling te stuiten of het te vernietigen eenvoudig moord is. In de leer van de esoterische filosofie wordt het maar in heel geringe mate als minder slecht beschouwd dan moord op een volwassen mens – iets minder, alleen omdat zo'n vernietiging of abortus plaatsvindt voordat het zelfbewustzijn van het slachtoffer een kans heeft gehad om tot bloei te komen.

andere levens tot een ander paar worden aangetrokken.

Het reïncarnerende ego heeft in zeker opzicht heel weinig keuze in deze kwestie, als we hiermee bedoelen een weloverwogen kiezen van zijn toekomstige familie. Een keuze zoals wij die opvatten bestaat bijna niet, omdat het reïncarnerende ego nog maar net devachan heeft verlaten en is verzonken in de betrekkelijke onbewustheid van de voorbereidingsperiode die aan de geboorte voorafgaat, en zich dus niet in een positie bevindt om zelfbewust te kiezen. Het is karma die de dingen van begin tot einde beheerst; en karma is, abstract gezien, onfeilbaar in zijn werking.

Ieder mens is omgeven door zijn eigen emotionele, hartstochtelijke en psychovitale atmosfeer, die deel uitmaakt van de lagere delen van zijn aurische ei. Deze atmosfeer leeft, vibreert met variërende intensiteit, en heeft haar eigen psycho-aurische individualiteit of trillingsfrequentie. Het is daarom duidelijk dat de straalpunt, die ook zijn eigen frequentie bezit, min of meer langs magnetische krachtlijnen wordt aangetrokken tot de atmosfeer van de ouder of ouders die een trillingsgetal heeft of hebben dat het meest overeenkomt met het zijne en met wie zijn karmische affiniteit het sterkst is. Om het beeld af te ronden zou ik eraan kunnen toevoegen dat zowel haat als hevige psychische afkeer – die beide een soort omgekeerde liefde zijn – soms een heel sterke psycho-aurische aantrekking teweegbrengen en dat verklaart de bedroevende situatie van ouder en kind die elkaar afstoten.

Wanneer de astrale vorm zich definitief heeft verenigd met de menselijke eicel, begint de groei als foetus. De lagere of grovere delen van de astrale vorm worden het liṅgaśarīra van het kind, in combinatie met de twee algemene klassen van taṇhische elementalen; terwijl zijn hogere delen, de voertuigen van de 'straal' van het reïncarnerende ego (naarmate het embryo en later het kind groeit) de tussenliggende delen van de menselijke constitutie worden.

We moeten altijd de belangrijke rol in het oog houden die het aurische ei van het reïncarnerende ego speelt in alle verschillende stappen die aan de wedergeboorte voorafgaan. De astrale vorm begint zijn eerste groei binnen het zich wederbelichamende aurische ei, bereidt zich daarin voor, wordt gedurende de prenatale processen door de essenties daarvan voortdurend 'gevoed', en brengt na verloop van tijd de stadia van geboorte, kleutertijd, jeugd en volwassenheid voort; want het aurische ei is in feite de gemanifesteerde mens, opgevat als de vitale

aurische prāṇa's die uit de verschillende brandpunten van de reïncarnerende monade stromen.

Wanneer de straalpunt van het zich wederbelichamende ego, dat zelf een straal is van de spirituele monade, zijn eigen tussensfeer bereikt, daalt hij niet verder in de stof af. Maar zijn psychomagnetische straal, die een sterkere binding heeft met de stoffelijke werelden, daalt nog verder af, en wekt de levensatomen tot activiteit op elk van de gebieden tussen dat van het zich wederbelichamende ego en de astraal-fysieke stof van onze aarde.

Hier zien we dus dat het 'leven' of het kenmerkende van elk deel van de samengestelde menselijke constitutie op zijn eigen gebied blijft, maar dat het zijn eigen levenssurplus uitzendt naar het gebied daaronder, tot tenslotte het fysieke gebied wordt bereikt, waar de punt van de straal de levensatomen van dit gebied om zich heen verzamelt, en de fysieke kiemcel opbouwt of vormt. Het zou geheel onjuist zijn te veronderstellen dat het zich wederbelichamende ego zich in de kiemcel bevindt of op een gebied dat slechts weinig minder fysiek is dan het onze. Het proces is een nauwkeurige analogie van wat er plaatsvindt bij de opbouw van de bollen van een planeetketen, waar de overdracht van het levenssurplus van het ene kosmische gebied naar het andere in en door sferen van substantie plaatsvindt.

Binnen- en buitenronden

In de Hermetische geschriften laat de 'sterveling' op elk van de zeven gebieden van opstijging *na de dood* een van zijn 'zielen' (of beginselen) achter, tot hij op het gebied boven alle zones is aangekomen en overblijft als de grote vormloze slang van absolute wijsheid – of de godheid zelf.

– *De Geheime Leer,* 1:450

Omdat het heelal een organische entiteit is, reageert ieder deel, spiritueel en verstandelijk, magnetisch en fysiek op ieder ander deel; de buitenste 'huid' van de natuur die we waarnemen is slechts de bekleding van uitgestrekte innerlijke werelden en sferen. Het hele zonnestelsel is daarom in feite een 'plenum' of 'pleroma', zoals de oude gnostici leerden. Met andere woorden, het zonnestelsel is 'vast' in de zin dat het vol is met substanties en krachten in vele graden en fasen van activiteit, die alle op elkaar inwerken, zich vermengen en zo een levend wezen vormen – een enorm kosmisch lichaam, waarin het volledig zelfbewuste, het gedeeltelijk zelfbewuste, en het alleen maar bewuste leven en de vitaliteit van de leidende kosmische godheid of hiërarch werken.

Dit kosmische plenum of pleroma is in werkelijkheid het aurische ei van het heelal, alles wat het heelal is en bevat, en al zijn substantiële essenties zijn de vele en verschillende lagen van het kosmische aurische ei. We hebben een nauwkeurige analogie in het aurische ei van de mens, dat de *ware* individualiteit is zoals die zich manifesteert tijdens het manvantara. Wanneer het manvantara van een heelal of de incarnatie van een mens ten einde loopt, vindt het uiteenvallen van de lagere delen van de constitutie van het aurische ei plaats, de levensatomen gaan uiteen en de hogere beginselen verzamelen zich, terwijl tegelijkertijd het aurische ei zich naar binnen toe opvouwt en de spirituele individualiteit als een mantel omgeeft.

Dit verklaart waarom de uiterlijke vormen van een heelal – de lagere delen van het aurische ei – uit het gemanifesteerde bestaan verdwijnen, en dat wat eens de plaats van een heelal was, zich dan vult met zogenaamde interstellaire ether. Het aurische ei, dat alle hogere beginselen van het vroegere heelal omhult, gaat op reis door de ruimten en

volgt de galactische circulaties, terwijl deze hogere beginselen hun nirvāṇa ondergaan.

Hetzelfde proces vindt op kleinere schaal plaats wanneer een mens sterft. Al is het waar dat elk van de beginselen van een mens uiteindelijk afkomstig is, als uit een brandpunt, van een van de planeetketens van het zonnestelsel, toch moet men niet denken dat deze stralen van de verschillende planetaire bestuurders die samen de constitutie van een mens vormen, zich buiten zijn aurische ei bevinden, maar veeleer dat ze daarin zijn opgenomen. Het zou bijvoorbeeld geheel onjuist zijn om te veronderstellen dat zijn buddhi gesitueerd is op de planeet Mercurius, zijn hogere manas op Venus, en zijn kāma op Mars, enz. Waar het om gaat is dat, hoewel deze planetaire bestuurders of beschermers de spiritueel en psychomagnetisch welwillende opzichters of beschermers van de beginselen van een mens zijn, deze beginselen zich niettemin in zijn constitutie bevinden, daartoe behoren, en tezamen de verschillende stromen levensessenties uitstorten, die in feite het aurische ei zelf vormen en *zijn*.

De spirituele monade van de mens volgt tijdens haar omzwervingen na de dood de circulaties in de kosmos door het pleroma, hetzij in onze planeetketen of in het hele zonnestelsel. De uitdrukking circulaties in de kosmos is niet alleen dichterlijke beeldspraak; deze circulaties zijn in de innerlijke huishouding van de zichtbare en onzichtbare werelden van het heelal even reëel als de zenuwen en bloedvaten in het menselijk lichaam. Zoals deze de kanalen zijn voor het overbrengen van verstandelijke, psychische en zenuwimpulsen en aanwijzingen, en ook van het levensfluïdum of het bloed, zo zijn op analoge wijze de circulaties in de kosmos – of Kosmos* – de wegen die door de opgaande en neergaande rivieren van levens worden gevolgd, die bestaan uit de nooit eindigende stroom van entiteiten van alle klassen die door de hele structuur van het heelal trekken.

De structuur van het heelal is doortrokken van deze levensessentie. Want een heelal, van de zon of van de melkweg, is een organisme en leeft daarom in al zijn delen, is vol vitaliteit en inherente intelligentie en bewustzijn, vanaf zijn hoogste gebied of beginsel tot zijn laagste, en zo wordt alles daarin omspoeld door de levensessentie en is tevens doordrongen van kosmische intelligentie.

De twee belangrijkste soorten circulaties die door de verschillende

---

*Zie voetnoot blz. 74

klassen van monaden worden gevolgd, als levensgolven en als individuen, worden aangeduid als de binnen- en buitenronden. De binnenronden worden gevolgd (a) gezamenlijk door de levensgolven die van bol naar bol gaan rond een planeetketen; en (b) op precies dezelfde manier individueel door het ego of de menselijke monade na de dood van het fysieke lichaam. Op overeenkomstige wijze worden de buitenronden gevolgd (a) door de gezamenlijke monadische klassen of levensgolven die na enorme tijdsperioden overgaan van planeetketen naar planeetketen, en (b) op precies dezelfde manier individueel door de spirituele monade van de mens.

We zien dus dat de binnen- en buitenronden analoog verlopen, maar toch hierin verschillen dat de monade van een mens op zijn postmortale reis, die dezelfde wegen moet volgen die de monade tijdens het verloop van de buitenronden volgt, dit in een onvergelijkelijk veel kortere tijdsperiode doet, en slechts tijdelijk op de verschillende 'stations' verblijft.

De uitdrukking buitenronden kan dus op twee verschillende dingen slaan: ten eerste op de grootse en belangrijke buitenronde die de hele periode van een zonnemanvantara omvat, waarin de spirituele monade op elke planeetketen enige tijd verblijft; en ten tweede, op haar postmortale reis die haar eveneens naar elk van de zeven planeetketens voert, maar in dit geval is haar verblijf in elke individuele keten maar van betrekkelijk korte duur en de verschillende stralen die ze uitzendt en die bij elk van de respectieve planeten horen, zijn eveneens tijdelijk en van korte duur. We kunnen deze de kleinere buitenronde noemen.

Samenvattend kunnen we zeggen dat de buitenronden betrekking hebben op de rondgang van de spirituele monade door het zonnestelsel, van planeetketen naar planeetketen en wel zevenmaal, en deze zeven planeetketens zijn de zeven heilige planeten van de Ouden. De binnenronden hebben betrekking op het lange manvantarische verblijf van een monade in een van deze planeetketens gedurende welke de monade haar eonenlange reizen maakt op en in en door de zeven (of twaalf) bollen van die keten.

Die monaden van de menselijke constitutie die in het bijzonder betrokken zijn bij een van deze ronden, zijn de volgende: de aardse mens, anders gezegd de menselijk-dierlijke monade; de eigenlijke menselijke monade, het brandpunt van alle echt menselijke eigenschappen; de spirituele monade, de bron van alle werkelijk spirituele of boeddhaachtige eigenschappen in de mens; en de goddelijke monade of de

innerlijke god, die de ātman is in zijn buddhische sluier. Na de dood stijgt elk van deze verschillende delen op naar het gebied waartoe het wordt aangetrokken; met andere woorden, elk stijgt zo hoog als het kan. De goddelijke monade, die het hele melkwegstelsel, ons thuisheelal, als haar bereik heeft, schiet van ster naar ster en van zonnestelsel naar zonnestelsel. Omdat de spirituele monade daarvoor niet sterk genoeg is, is haar terrein het zonnestelsel en gaat ze van planeet naar planeet en naar het hart van Vader Zon; terwijl het gebied van de menselijke monade, of het reïncarnerende ego, het hele stelsel van de twaalf bollen van onze planeetketen bestrijkt.

Wanneer de aardse mens sterft, verzinkt de menselijk-dierlijke monade terstond in een toestand van volledige onbewustheid en wordt bijna onmiddellijk opgenomen in de eigenlijke menselijke monade; de menselijke monade wordt op haar beurt na de tweede dood in kāmaloka opgenomen in de spirituele monade en ondergaat daarin haar lange devachanische droomtoestand, en dit devachan komt voor ieder op een verschillend moment tot volledige ontplooiing, afhankelijk van het individuele karma. Het gewone aardse ego, u en ik, kan niet hoger stijgen dan zijn kleine devachan, d.w.z. het kan niet verder gaan dan zijn natuurlijke woonplaats en dat is de aarde; daarbuiten verliest het menselijke ego het bewustzijn en wordt in het reïncarnerende ego meegevoerd wanneer laatstgenoemde zijn ronde langs de bollen maakt.

We moeten bedenken dat wat nu onze monadische ouder is, in ver achter ons liggende manvantara's een mens was, een kind van *zijn* eigen spirituele ouder en dat onze tegenwoordige spirituele monade een reïncarnerend ego was, dat in de schoot van zijn toenmalige ouder sliep tijdens de perioden tussen de levens in gebieden van de stof. Als ons huidige reïncarnerende ego uit zichzelf voldoende van zijn eigen innerlijke spirituele krachten en energieën zal hebben ontwikkeld om op zijn beurt een monadische essentie te kunnen worden, dan zal ook dit ego de buitenronden volgen, zoals zijn tegenwoordige oudermonade nu doet. Er is geen onderbreking in deze hiërarchische keten.

Onze verheven bestemming als kinderen van deze aarde is dus om goden te worden, en het hele melkwegstelsel als ons bewustzijnsgebied te hebben. Als dat gebeurt, zal ieder van ons een zon in dat melkwegstelsel zijn.

De spirituele monade – die de menselijke monade in zich meevoert, die op haar beurt de menselijk-dierlijke monade in zich heeft, min of

meer als een gedachteneerslag of als taṇhische zaden die de toekomstige mens in zijn volgende aardse leven voortbrengen – stijgt min of meer snel door de bollen van onze planeetketen, tot ze de hoogste bol daarvan bereikt en is dan gereed om haar vleugels uit te slaan. Wanneer ze de hoogste bol verlaat, begint ze aan haar omzwervingen, die een tijdelijk verblijf in elk van de zeven heilige planeten omvatten, in regelmatige volgorde, overeenkomstig vooraf vastgelegde wegen die de kosmische krachtlijnen nauw volgen – de circulaties in de kosmos. Men moet echter wel in het oog houden dat de volgorde zoals die in het algemeen door de Ouden werd aangegeven, namelijk Saturnus, Jupiter, Mars, zon, Venus, Mercurius, maan, niet die is waarin de monade rondtrekt.

Het doel van de gang van de monade na de dood door de verschillende planeetketens is haar in staat te stellen zich op elke keten te ontdoen van de bekleedselen of het voertuig dat tot de levensessentie van die planeetketen 'behoort'. Op deze manier ontdoet de monade zich achtereenvolgens van de zeven omhulsels waarin ze zich bij haar vorige terugkeer naar reïncarnatie op aarde had gewikkeld, en is dan gereed om haar spirituele geboortehuis in te gaan. Wanneer de terugreis naar onze aardketen begint, doorloopt de monade diezelfde zeven planeetketens, maar in omgekeerde volgorde, en bekleedt zich op iedere planeet opnieuw met de levensatomen waaruit de bekleedselen bestonden die ze eerder had afgeworpen.

Eenvoudig gezegd, tijdens haar 'opwaartse' reis naar spirituele vrijheid ontkleedt ze zich; en bij haar 'afdaling' of terugreis neemt ze haar vroegere levensatomen weer op, en is dan gereed en in staat om de karmische gevolgen uit te werken die haar nog wachtten toen de dood de mens in zijn vorige aardse leven trof.

Interplanetaire omzwervingen

De gnostici onderwezen de planetaire oorsprong van de monade (ziel) en van haar vermogens. Op haar weg naar de aarde en daarvan terugkerend moest elke ziel, die in en uit het 'grenzeloze licht' werd geboren, in beide richtingen door de zeven planetaire gebieden gaan. – *De Geheime Leer*, 1:637

In de oude religie en filosofie lag veel occulte waarheid besloten in de bekende uitdrukking: de zeven heilige planeten; niettemin werden soortgelijke leringen vaak aangeduid met de verwante uitdrukking de zeven hemelen. Deze twee aspecten van de desbetreffende leer zijn niet helemaal identiek, al lopen ze parallel; want de zeven heilige planeten hadden betrekking op de postmortale bestemming van de rondtrekkende monaden, terwijl de zeven hemelen doelden op de rustperiode in devachan van de zeven hoofdklassen van monaden.

De heilige hemelen, vaak vermeld als tien of zelfs elf, wanneer de leer de mensen van bol D betrof, hadden in feite betrekking op de hogere bollen van onze eigen planeetketen. Men stelde zich voor dat de mens na de dood opsteeg door een aantal van deze hemelen en door andere afdaalde, om zich tenslotte weer op aarde te belichamen. Omdat iedere bol van onze keten echter onder de rechtstreekse controle of leiding staat van een van de zeven planetaire bestuurders, zien we hoe nauw de leer van de zeven heilige planeten is verbonden met die van de zeven hemelen; en hier ligt een heel duidelijke aanwijzing met betrekking tot de buitenronden of de omzwervingen van de spirituele monade na de dood naar en door de zeven heilige planeetketens. Geen enkele monade staat op haar reizen alleen, want ze kan slechts die beproefde karmische vitale verbindingskanalen volgen die tussen de hemellichamen van het zonnestelsel bestaan.

Zoals de menigten levensatomen in de constitutie van de mens niet alleen tot de gemanifesteerde verschijningsvormen daarvan behoren en die opbouwen, maar ook zelf pelgrims of lerende entiteiten zijn, zo zijn ook de menigten monaden die tot het zonnestelsel behoren en daar een deel van zijn, tegelijkertijd individuele pelgrims in dat zonnestelsel. Zoals de verschillende klassen van levensatomen zich in de mens door

psychomagnetische aantrekking in grote aantallen verzamelen om een of ander orgaan te vormen, hetzij in zijn innerlijke constitutie of in zijn fysieke lichaam, zo worden ook de verschillende klassen van monaden in het zonnestelsel tot elkaar aangetrokken om de planeetketens te vormen, die in een zeer occulte betekenis de 'organen' van het zonnestelsel zijn – en al deze organen bevinden zich binnen de omringende en omgrenzende sfeer van het aurische ei van de zon.

Bovendien zijn alle gebieden of sferen van het zonnestelsel en hun verschillende verwante subgebieden en subwerelden, onderling verbonden door ontelbare contactpunten, centra waardoor de krachten en substanties van het ene gebied of de ene sfeer overgaan in de volgende. Dat zijn de layacentra. Elke hemelbol – zelfs ieder atoom – is in zijn centrale kern of essentie zo'n layacentrum of individueel contactpunt, dat de verbindingsweg van het individu is met het aangrenzende hogere of lagere innerlijke gebied of wereld.

Via deze layacentra van een zonne- of planetaire bol, een mens, of een atoom, kan de laagste of meest dichte stof van een bepaald gebied of een bepaalde wereld omlaaggaan naar het aangrenzende lagere gebied en zich daar manifesteren als de meest etherische krachten ervan – en die krachten komen overeen met zeer etherische stof. Als we ons eigen gebied als voorbeeld nemen, kunnen we zeggen dat onze meest etherische kracht of substantie via deze layacentra omhoog kan gaan naar het aangrenzende hogere gebied, waar ze één wordt met de dichtste substantie van dat kosmische gebied.

Na enig nadenken zien we dat deze circulaties op twee manieren kunnen worden beschouwd: ten eerste die circulaties die plaatsvinden tussen twee gebieden, of twee werelden, en die we 'opwaarts' en 'neerwaarts' of 'verticaal' kunnen noemen; en ten tweede die onderlinge verbindingslijnen die in en op een gebied bestaan en werken, en die we 'horizontale' circulaties kunnen noemen.

Op die manier wordt de overgang van gebied naar gebied of van wereld naar wereld tot stand gebracht, niet alleen na de dood, maar zelfs tijdens het belichaamde leven. Wanneer de monade na onze aardketen te hebben verlaten de volgende planeet bereikt, brengt ze, tijdens haar reis in en door zo'n planeetketen, uit zichzelf een straal of egoïsche straling voort, die een psychomentale, tijdelijke 'ziel' is en die zich daar belichaamt in een voertuig dat spiritueel, etherisch, astraal, of fysiek van aard is, afhankelijk van de bol van de keten die wordt betre-

den. In werkelijkheid is deze straal een emanatie van het aurische ei van de rondtrekkende monade, die uit de schoot van de monade voortkomt door de psychomagnetische aantrekking van de keten die ze voor korte tijd betreedt, en het is deze stralingsemanatie die een soort lichaam is, die haar in staat stelt zich met geschikte levensatomen te bekleden, die door de keten worden verschaft, en zo een korte belichaming tot stand te brengen.

Deze straal, die in zeker opzicht thuishoort op de planeetketen waarop hij zich manifesteert, gaat door zijn verschillende cyclische perioden van monadische activiteit tot hij het einde van zijn levenstermijn op die keten bereikt. Dan wordt hij, net zoals eerder op aarde gebeurde, op zijn beurt teruggetrokken in de schoot van de monade, waar hij in zijn eventuele devachan rust. En de hogere beginselen, die vanuit de kernmonade neerhangen, worden nu weer van deze keten bevrijd om op weg te gaan naar een andere planeetketen, waarheen ze worden aangetrokken door de psychomagnetische karmische werking van hun eigen substantie, terwijl ze de kosmische wegen volgen die voor hen zijn uitgestippeld in de circulaties in de kosmos.

Deze bezoeken aan de verschillende ketens nadat de monade onze aardketen heeft verlaten, duren, op enkele uitzonderingen na, bijzonder kort, omdat de monade in het huidige kleine zonnemanvantara haar voornaamste karmische bestemming op onze planeetketen heeft. Als die bestemming voorlopig is bereikt, zal ze zich voor een nieuw klein zonnemanvantara naar de volgende planeetketen begeven waarheen ze karmisch wordt aangetrokken.

Op deze manier werkt de monade door en op elk van de zeven heilige planeetketens: ze doorloopt ze alle achtereenvolgens tot ze tenslotte de zonneketen bereikt, waarin ze haar ronde maakt langs de bollen van de zon. Als de spirituele monade aan het einde van haar omzwervingen komt, begint ze haar terugreis en komt ze in de psychomagnetische aantrekking die haar langs de circulaties in de kosmos terugvoert naar de planeetketen aarde, via elk van de zeven heilige planeetketens, maar in een volgorde tegengesteld aan die van de reis omhoog. Wanneer ze tenslotte onze planeetketen binnengaat, begint ze haar afdaling door de bollen A, B en C tot ze opnieuw onze bol D bereikt. Tegen die tijd bereidt de menselijke monade, anders gezegd het reïncarnerende ego dat zijn devachan bijna heeft beëindigd, zich voor op haar nieuwe incarnatie.

Het zich wederbelichamende ego dat zich in deze aardketen heeft

ontwikkeld, hoort thuis op deze keten, omdat deze het geschikte voertuig is waardoor de spirituele monade zich in deze stoffen en energieën van allerlei aard van de kosmos tot uitdrukking kan brengen. Wanneer onze aardketen haar manvantarische loop zal hebben beëindigd en haar familie van spirituele monaden naar de volgende planeetketen gaat, dan zal het zich wederbelichamende ego dat thuishoort op die volgende keten een overheersende invloed gaan uitoefenen op de spirituele monade, terwijl het zich wederbelichamende ego dat thuishoort op onze huidige keten, zich zal terugtrekken, d.w.z. zich in zijn manvantarische nirvāṇa zal bevinden.

Deze spirituele en psychische processen zijn zo prachtig op elkaar afgestemd door de natuurwetten, en werken alle op zo natuurlijke wijze samen, dat als het zich wederbelichamende ego op het punt staat zijn devachanische slaap te beëindigen, de spirituele monade bijna altijd in dat deel van haar omzwervingen is gekomen, waarin ze de hoogste bol van de aardketen bereikt. Daarom ondervindt een ego dat zijn devachanische rusttijd geniet, hetzij deze lang is of kort, geen moeilijkheden bij het volgen van de ontwakende aantrekkingskrachten naar de aarde, want de spirituele monade wordt min of meer sterk beïnvloed door de spirituele toestand of geaardheid van het zich wederbelichamende ego dat in haar schoot heeft gerust. De duur van de omzwervingen van de spirituele monade in de buitenronde wordt voor een groot deel hierdoor bepaald.*

We hebben tot nu toe de buitenronde beschreven voorzover die een individuele spirituele monade betreft. Precies dezelfde pelgrimstocht wordt door de levensgolven of monadische klassen gemaakt wanneer het einde van het manvantara van onze planeetketen ze vrijmaakt voor *hun* buitenronde. Ook de binnenronden worden, zoals gezegd, niet alleen gevolgd door de verschillende levensgolven van bol naar bol van onze planeetketen, maar ook door de individuele monaden nadat het fysieke lichaam is gestorven.

We hebben verklaard dat het terrein van de menselijk-dierlijke monade onze aardbol is, en dat het terrein van de menselijke monade of het reïncarnerende ego, wat zijn gebied van ervaring betreft, tot onze planeetketen beperkt is; en verder dat de werkingssfeer van de spiri-

---

*Vgl. *De Esoterische Traditie*, hfst. 18, waar het onderwerp meer in detail wordt behandeld.

tuele monade ons zonnestelsel is, in het bijzonder de zeven heilige planeten en onze aarde evenals vier andere 'verborgen' planeetketens, terwijl het terrein van de goddelijke monade het melkwegstelsel of ons thuisheelal is. Het moet hieruit duidelijk zijn dat de menselijk-dierlijke monade 'vrijkomt' van onze bol als het lichaam sterft; en dat onze spirituele monade 'vrijkomt' van onze planeetketen – en ik spreek hier over de buitenronden van *individuele* monaden – wanneer ze de hoogste bol van onze planeetketen heeft bereikt en verlaten, vóór ze aan haar reis naar de volgende keten begint.

Omdat een monade of bewustzijnscentrum een kracht of energie is die uit geest-essentie bestaat, rust ze nooit gedurende het lange tijdvak van het kosmische manvantara. Het terugtrekken van één straal van de monade uit een fysieke incarnatie beïnvloedt die monade in het geheel niet. Het betekent eenvoudig dat de straal wordt teruggetrokken in de substantie of het wezen van de monade en daar blijft in zijn devachan of – afhankelijk van het geval – in zijn nirvāṇa.

De monade is een spiritueel levend wezen, altijd in beweging overeenkomstig de eigen aard en graad; en deze beweging is niet alleen blijvend, maar is van dezelfde aard als de kosmische intelligentie, als we ver genoeg teruggaan. Tijdens het hele leven van een mens en ook tijdens zijn ervaringen na de dood, is de monade steeds volledig zelfbewust op haar eigen verheven gebied. Wanneer het postmortale bestaan van het individu begint, gaat de monade van sfeer naar sfeer van het zonnestelsel, 'doorloopt de ronden' opnieuw in haar ononderbroken omzwervingen tijdens het zonne-mahāmanvantara. Ze gaat niet alleen door deze sferen omdat ze daar overal thuishoort, en daarom door haar eigen spirituele en psychomagnetische aantrekkingskracht en impulsen daarheen wordt aangetrokken, maar ook omdat ze dat zelf spiritueel wil; want de vrije wil is iets goddelijks en is een ingeboren en onafscheidelijk kenmerk van de monade.

Een belangrijk punt hier is dat de spirituele monade na de dood van de mens haar buitenronden in en door het zonnestelsel op precies dezelfde wijze volgt als een levensatoom – hoewel natuurlijk in zijn eigen veel lagere werkingssfeer – tijdens het leven van een mens zijn 'ronden' en omzwervingen volgt in en door de verschillende lagen van het aurische ei van die mens.*

*Zie 'Transmigration of the life atoms' van HPB in *The Theosophist*, augustus 1883; *CW* 5:109-177.

Opnieuw zien we de werkelijk prachtige analoge werkingen van alle delen van de natuur: wat plaatsvindt in de macrokosmische gebieden of sferen wordt gekopieerd in de microkosmische werelden.

Terugreis van het zich wederbelichamende ego

Van *goden* tot *mensen*, van werelden tot atomen, van een ster tot een nachtpitje, van de zon tot de levenswarmte van het meest onbetekenende organische wezen – is de wereld van vorm en bestaan een enorme keten, waarvan de schakels alle zijn verbonden. De wet van de analogie is de eerste sleutel tot het wereldprobleem, en men moet deze schakels naast elkaar bestuderen voor wat betreft hun onderlinge occulte relaties. – *De Geheime Leer*, 1:669

De reizen van de spirituele monade door de gebieden van het zonnestelsel zijn het gevolg van verschillende oorzaken, en een van de belangrijkste komt tot uitdrukking in het oude gezegde, 'het gelijke trekt het gelijke aan'. Dat is de reden dat de hogere gebieden het hogere deel van de menselijke natuur aantrekken, dat zelf een overeenkomstige innerlijke drang daarheen voelt. De monade klimt dus gestaag omhoog, en met iedere stap omhoog wordt een steeds sterkere aantrekking merkbaar naar nog spiritueler werelden of sferen, die meer en meer bewustzijnsgebieden zijn. Op deze reizen trekt de monade door elk van die werelden en verblijft daar enige tijd. Geen macht vanbuiten drijft of dwingt de monade tot deze evolutionaire tocht; dit gebeurt alleen door haar innerlijke aantrekkingskrachten, die na de dood actief worden en door de spirituele en verstandelijke activiteit van de mens gedurende het leven op aarde uit het weefsel van haar eigen essentie tevoorschijn worden geroepen.

Wanneer de energie van de aantrekkingskrachten en van de stuwende innerlijke aspiraties, die eerder dit opstijgen van de monade door de sferen veroorzaakten, voorlopig is uitgeput, keert de monade op haar schreden terug. De latente gedachte- en gevoelszaden die in vorige levens door de verbeeldingskracht, spirituele verlangens en verheven verstandelijke aspiraties in de monade werden opgeslagen, beginnen nu, omdat ze hun oorsprong op stoffelijke gebieden hadden, de monade omlaag te trekken, tot het zich wederbelichamende ego de gelegenheid krijgt zijn eigen incarnerende straal, of menselijke ego, uit te zenden naar de karmisch geschikte menselijke zaadkiem.

Ieder kosmisch gebied of iedere wereld en planeet leveren hun eigen geschikte voertuigen voor de zelfexpressie van de menigten entitatieve monaden die omhoog of omlaag reizen langs de circulaties in de kosmos; en daarom kan zo'n voertuig of lichaam de sfeer of de planeet waartoe het behoort niet verlaten. De dood betekent het afleggen en de geboorte het weer aannemen van lichamen. Al die voertuigen zijn opgebouwd uit levensatomen, en de meeste daarvan zijn voor het betreffende individu zijn eigen psychospirituele voortbrengselen, zodat de monade zich in haar eigen emanaties hult, die haar bekleedsels of overbrengers vormen als middel tot zelfexpressie.

Hier zien we weer dat het aurische ei, dat in zeker opzicht de mens zelf is, ook de combinatie is van uitstralingen van alle verschillende monaden die de menselijke constitutie, of die van een ander levend wezen, in zich bevat. Met andere woorden, alle levensatomen op elk gebied van de menselijke constitutie helpen mee het aurische ei op te bouwen, en circuleren er voortdurend in en doorheen, verlaten het op verschillende tijdstippen voor hun eigen individuele omzwervingen, maar keren er tenslotte weer naar terug. Men moet echter niet vergeten dat het aurische ei ook voortdurend de gastheer is voor andere kleinere legers van rondtrekkende levensatomen, die als gasten binnenkomen en weer vertrekken – deze levensatomen komen uit de omringende natuur, en meer in het bijzonder van andere entiteiten, hetzij hoger dan de mens of lager, zoals de dieren, planten, mineralen, of elementalen.

Er is dus een voortdurende kringloop van levensessenties in en door onze constitutie en dit verschaft het karmische veld van handelen, waarin en waarop we nieuwe oorzaken scheppen en 'van buitenaf' worden beïnvloed. Op dezelfde wijze wordt de onderlinge verbinding en doorstroming van levenskracht onderhouden tussen het ene zonnestelsel en het andere, en tussen het ene melkwegstelsel en het andere – en deze verschillende zonnestelsels zijn onderling niet alleen elektrisch en magnetisch verbonden, maar ook psychisch, verstandelijk en spiritueel, door middel van stromen van levensatomen die het aurische ei van de verschillende zonnestelsels binnenkomen en verlaten.

De grote aantallen levensatomen die *thuishoren* op de verschillende gebieden van de menselijke constitutie zijn karmisch en voor altijd zeer nauw verbonden met de spirituele monade, hun oorspronkelijke ouder. Wanneer de monade aan het einde van haar lange pelgrimstocht naar de aarde terugkeert, trekt ze dezelfde levensatomen weer tot zich aan

die ze eerder had afgeworpen, en vormt met hun hulp nieuwe omhulsels voor zichzelf; men zou daarom bijna kunnen zeggen dat het zich wederbelichamende ego de oude lichamen 'weer opwekt' – verstandelijk, psychisch, astraal en fysiek – die het in zijn vorige leven op aarde heeft gehad. Dat is de esoterische basis van de leer van de christelijke kerk over de 'wederopstanding van het lichaam'.*

Tenslotte bereikt de spirituele monade op haar interplanetaire ronde de spiritueel-magnetische 'atmosfeer' van onze aardketen. Het menselijke ego, dat tot nu toe sliep in de schoot van de spirituele monade, begint zich op dit punt, als reactie op de invloeden van de psychomagnetische atmosfeer van onze keten, bewust te worden van een toestroming – eerst heel zwak en verspreid – van oude herinneringen, vroegere aantrekkingen en instincten, als gevolg van het ontwaken van taṇhische elementalen van een zeer spirituele soort, die tijdens devachan sluimerden. Onbewust aangedreven door deze oude herinneringen die op etherische wijze in zijn bewustzijn opkomen, probeert het de contacten met zijn vroegere gebieden te vernieuwen en wordt het door deze keten aangetrokken, ongeveer zoals een mens die lang in het buitenland woont en sterk naar huis terugverlangt, en zijn hart sneller voelt kloppen als hij de oude vertrouwde omgeving ziet.

Vage en vluchtige herinneringen aan gebeurtenissen in vroegere aardse levens die het teruggetrokken zich wederbelichamende ego vroeger kende, beginnen als een panorama aan zijn bewustzijn voorbij

*Als we echter zouden zeggen dat de nieuwe mens identiek is aan de mens van het vorige leven, dan benadrukt dat de oude ketterij dat er een onveranderlijke menselijke 'ziel' bestaat, die eeuwig en altijd dezelfde blijft. Maar de ziel ondergaat voortdurend een proces van verandering, en het is duidelijk dat een wezen dat voortdurend en eeuwig verandert zelfs niet één ogenblik hetzelfde kan blijven. Anders zou het kind identiek zijn aan de volwassene die het tenslotte wordt.

Elke incarnatie brengt uit de karmische neerslag van het karakter een nieuw mens voort, die bestaat uit wat uit de vorige incarnatie werd overgebracht, *plus* de nieuwe toevoegingen van vermogens en eigenschappen die tot werkzaamheid worden gebracht als gevolg van het assimileren in devachan van de ervaringen in het vorige leven van de monade. Het karakter van de nieuwe mens omvat ook eigenschappen, hoe onvolmaakt ontwikkeld ze ook mogen zijn, die in vroegere levens niet optimaal functioneerden; en toch moet deze nieuwe mens de karmische verantwoordelijkheid dragen van de vroegere mens.

Op deze leer van een voortdurend veranderend en evoluerend brandpunt van bewustzijn baseerde Boeddha-Gautama zijn afwijzing van de theorie van een 'ziel' die onveranderlijk is en altijd blijft bestaan, en die eeuwig min of meer hetzelfde ego blijft.

te trekken, en ze voeren het ego gestaag omlaag naar de gebieden die het eens bewoonde. Deze impulsen worden steeds sterker naarmate de monade 'afdaalt', tot ze tenslotte gereed is en voorbereid op haar nieuwe wedergeboorte op onze aardbol.

Omdat de terugkeer tot incarnatie van het zich wederbelichamende menselijke ego plaatsvindt via de verschillende gebieden van onze planeetketen – waarbij elk volgend gebied stoffelijker is – is er een natuurlijke 'afdaling' of continu proces van omhulling of belichaming van het menselijke ego op zijn weg langs de bollen van de neergaande boog. Op elk van die bollen is er een tijdelijk oponthoud met als doel opnieuw de passende levensatomen te verzamelen die door de monade werden afgeworpen tijdens haar vorige doorgang door de gebieden van de bollen. Deze levensatomen zwierven op hun beurt onafgebroken rond gedurende de eeuwen van deze tussenperiode.

De levensatomen die het menselijke ego in deze stadia van zijn terugkeer naar de aarde weer in zijn constitutie opneemt, wachten in feite op de bollen van de neergaande boog, omdat deze levensatomen op de gebieden thuishoren waar het ego bij zijn afdaling doorheen reist en tevens de gebieden *zijn* waar het ego ze tijdens zijn vroegere opstijging achterliet. Op deze manier bouwt de mens die tot fysieke geboorte komt, voor zichzelf weer een constitutie op van zeven element-beginselen die praktisch identiek zijn met die van zijn vorige aardse leven. Daardoor is het reïncarnerende ego in alle opzichten bijna dezelfde mens die hij vroeger was, maar verbeterd, verfijnd, door zijn ervaringen van het assimileren op de hogere bollen; en niet in de laatste plaats ook omdat het de ervaringen van het voorafgaande aardse leven spiritueel heeft verwerkt. Ook bereidt het zich voor de oogst binnen te halen die het zelf het laatst heeft gezaaid, aangetrokken door de psychomagnetische wisselwerking tussen de levensgebieden en het eigen karakter van de menselijke monade.

Misschien wordt het belangrijkste aspect van deze leer gevormd door wat men de voortbrengende of scheppende activiteit zou kunnen noemen van de oorspronkelijke of spirituele monade, die in de loop van de eeuwen vanuit zichzelf menigten bewustzijnscentra emaneert, wat voor hen het begin is – in het kosmische manvantara waarin ze verschijnen – van de lange, lange pelgrimstocht die hen in ruimte en tijd geschikt maakt om van het vroegste stadium van een niet-zelfbewuste godsvonk te groeien tot het volledig ontwikkelde bewustzijn van een god.

Zo ontstonden in feite oorspronkelijk de melkwegstelsels in de diepten van de oneindige ruimte, want elk van deze kind-monaden is bestemd om zich tot een heelal te ontwikkelen, dat bij wijze van spreken slechts een kosmische mijlpaal is op haar eeuwigdurende zwerftochten. Eerst een niet-zelfbewuste godsvonk; dan, na vele kringlopen in de lagere natuurrijken, manifesteren haar innerlijke vermogens en krachten zich in het menselijke stadium, de vonk wordt een mens, later een godheid; een luisterrijke zon met zijn begeleidende familie van planeten, zijn eigen gevolg van nu gedeeltelijk volgroeide monaden; dan een melkwegstelsel; en dan een groep melkwegstelsels – en waar kunnen we een grens trekken voor de oneindige groei van de essentiële monade? Er is nooit een einde, en ook was er nooit een begin.

Laten we altijd in gedachten houden dat de mens in essentie één is met het heelal, dat de bestemming van het heelal zijn bestemming is, dat hij strikt verantwoordelijk wordt gehouden voor alles wat hij is en voor alles wat hij doet; dat zijn wil uitgaat boven alle energieën van het fysieke heelal, en dat hij zijn eigen weg schept naar de toekomst. Als een mens dit alles beseft, dit werkelijk *weet*, dan zal hij inderdaad beginnen te denken en te handelen als een god, omdat hij de goddelijke vermogens gebruikt die in hem besloten liggen.

Wat in de wereld van nu het meest ontbreekt is het gevoel voor morele waarden. De mensen zijn ethisch en spiritueel onwetend; ze hebben de innerlijke visie verloren. Het oude boek van de Hebreeën zei: 'Waar geen visie is, gaat het volk te gronde.' De mens die muziek in zijn ziel heeft, voelt dat hij de kosmische symfonie weerspiegelt, de symmetrische en harmonische verwantschap die overal bestaat, en dat hij er daarom moreel verantwoordelijk voor is dat die harmonie niet wordt verstoord. De weg naar vrede, naar kennis, naar wijsheid en naar harmonie ligt in het volgen van de universele wetten. Dan worden we een meester van het leven. Dat is de weg.

De geest-ziel van de mens, het hart van het hart in hem, is in essentie één met de oneindigheid. Ze is even uitgestrekt als de grenzeloze Ruimte, voortgekomen uit de essentie daarvan, leven van haar leven, bewustzijn van haar bewustzijn, tijdloos en onsterfelijk, want noch tijd noch de dood hebben macht over de oneindigheid.

Aantekeningen

Aantekeningen

1. (blz. 14) In verband met het normale zien spreekt W.Q. Judge in zijn Voorwoord bij Patañjali's *Yoga Aforismen* over een kracht die via het oog uitgaat van de ziel en de vorm en eigenschappen aanneemt van het waargenomen voorwerp. Bij haar terugkeer weerkaatst ze de verkregen inlichtingen naar de ziel. Dit is de oude verklaring die onder andere ook door Plato werd gegeven. De theorie was dat er een kracht uitgaat van het oog die we de 'visuele straal' kunnen noemen en deze kracht of straal is een projectie van het bewustzijn of de ziel; dat onder normale omstandigheden de snelheid waarmee hij wordt geprojecteerd of uitgezonden zeer hoog is, en in feite kan worden verhoogd door de wil of door het denken; dat de straal of kracht uit het oog schiet, het voorwerp treft waarvan we iets willen weten en vergezeld van licht terugkeert; en wanneer deze combinatie de oogbal weer binnengaat, wordt de boodschap die ze meedraagt doorgegeven aan de hersenen en vandaar aan de ontvangende ziel of het bewustzijn.

Wanneer men een verafgelegen voorwerp wil bestuderen, zoals een ster of een planeet, dan verlaat deze visuele straal, die in essentie ākāśisch is, het oog en schiet met de snelheid van het denken naar het voorwerp, en alle omstandigheden die betrekking hebben op de heen- en terugreis, op indrukken en ontvangst, worden beheerst door de bekende optische wetten en ook door andere wetten die nog onbekend zijn. De ziel projecteert niet een tentakel van zichzelf, hoewel deze gedachte – al is ze onjuist – merkwaardig genoeg een intuïtief besef is van wat het gezichtsorgaan bij de vroegste mensheid was. Toen was het niet een oog, maar leek het werkelijk meer op een tentakel, en kreeg het zijn zintuiglijke indrukken door aanraking; en door ontelbare miljoenen zintuiglijke ervaringen van deze aard ontwikkelde zich geleidelijk het oog, dat krachtiger en gevoeliger werd totdat fysiek contact in feite niet meer nodig was.

(Eigenlijk zijn bijna alle zintuigen die we nu bezitten op eenzelfde manier ontstaan; en wie de biologie bestudeert kan veel aanwijzingen vinden hoe ze in het eerste, tweede en vroege derde wortelras zijn

begonnen, door sommige van de vreemde zintuigorganen van lagere wezens te bestuderen.)

Deze visuele straal die het oog verlaat – een straal die bij normale werking elektromagnetisch van aard is – draagt ook de magnetische atmosfeer van de mens in zich mee wanneer de wil achter het persoonlijke, aurische magnetisme staat en dit aandrijft; en zo wordt ook in gevallen van psychische beïnvloeding, gewoonlijk hypnotisme genoemd, een persoon vaak door het oog gevangen en gebiologeerd. Deze toespeling op het onderwerp hypnotisme betekent geen goedkeuring van deze praktijk, maar geeft een verklaring ervan en van het gevaar dat men loopt wanneer men toestaat zich aan de wil van een ander te onderwerpen. Iemand recht in de ogen kijken wordt altijd op prijs gesteld en terecht, want het duidt op een zekere hoeveelheid karakter en evenwichtigheid; misschien ligt hierin een onbewust aanvoelen van de strijd tussen magnetismen, die al of niet vriendelijk zijn.

2. (blz. 105) Zie het *Vajrachchhedikā-Sūtra* ('Diamantslijper'), een van de meest gewaardeerde en bestudeerde religieus-filosofische geschriften in de boeddhistische literatuur:

Door deze wijsheid zullen verlichte discipelen in staat worden gesteld ieder buitensporig verlangen te onderwerpen! Iedere levensvorm, hetzij uitgebroed uit een ei, of gevormd in een moederschoot, of ontwikkeld uit kuit, of voortgebracht door metamorfose, met of zonder vorm, met of zonder mentale vermogens, of zowel met als zonder deze, of noch met noch zonder deze – van deze veranderlijke bestaanstoestanden vraag ik u dringend verlossing (*mieh-tu*) te zoeken, in het bovenzinnelijke denkbeeld nirvāṇa. Zo wordt u verlost van een onmetelijke, onnoembare en onbegrensde wereld van bewust leven; maar in werkelijkheid is er geen wereld van bewust leven om van verlost te worden of van bewuste wezens om van bevrijd te worden. En waarom, Subhūti? Omdat als er in de geest van bodhisattva-mahāsattva's zulke willekeurige begrippen zouden bestaan over verschijnselen als een entiteit, een wezen, een levend zelf, of een persoonlijk ego, zij onwaardig zouden zijn om bodhisattva-mahāsattva's te worden genoemd. . . . Daarom is de conclusie deze – dat alle dingen die persoonlijke of individuele kenmerken bezitten, alle willekeurige denkbeelden en alle bepalende factoren, als een droom zijn, een hersenschim, een zeepbel, een schaduw, als de vluchtige dauw, als de bliksemflits; en ze moeten als zodanig worden gezien.

– Afdelingen 3 en 32

Dit Sūtra wordt op grote schaal overal in China, Japan, Tibet en andere boeddhistische landen gelezen, en staat algemeen even hoog aangeschreven als het *Saddharma-Puṇḍarīka* ('Lotus van de wet van de werkelijkheid') en het beroemde *Shau-Leng-Yan-Ching* (of *Śūrangama-Sūtra*). Het Diamantslijper-Sūtra werd oorspronkelijk in het Sanskriet geschreven, maar men weet niet met zekerheid wie de schrijver was of wanneer het werd geschreven. Het Sūtra vormt de negende afdeling van de encyclopedische *Mahāprajñāpāramitā* in zeshonderd deeltjes. In de loop van de tijd werd het vertaald in het Tibetaans, Chinees, Mongools en Mantsjoerijs, en de Chinese titel ervan luidde *Chin-kang-ching.* De Chinese vertaling, toegeschreven aan Kumārajīva (hij werd geboren in Kashmir en werkte in China ten bate van het boeddhisme in het laatste deel van de vierde en het begin van de vijfde eeuw n.Chr.; door zijn grote kennis en spirituele ontwikkeling raakte hij bekend als een van de 'vier zonnen' – *chatur-sūrya's* – van het boeddhisme), vormt de basis voor de Europese vertalingen van dit Sūtra, zoals die van William Gemmel en Eerw. S. Beal. Helaas geven noch deze vertalingen noch die van Max Müller een goede indruk van de subtiele boeddhistische gedachten die eraan ten grondslag liggen en van de esoterische betekenis van de verschillende technische termen; westerse wetenschappers hebben de sleutels tot het begrijpen ervan verloren.

Uit de tekst zelf blijkt vrij duidelijk dat het Sūtra speciaal was bedoeld voor hen die 'het pad dat naar nirvāṇa leidt al hadden betreden', en die ernaar streefden 'het gebied van buddhische verlichting te bereiken'. Behalve dat het heel wat leringen over het beoefenen van de pāramitā's bevat, is het voornaamste doel van het *Vajrachchhedikā-Sūtra* licht te werpen op de leer dat alle objectieve dingen, verschijnselen en ideeën onwerkelijk en illusoir zijn omdat ze niet meer zijn dan manifestaties van het eigen denkvermogen; en dat zelfs de hoogste begrippen van de dharma, de Tathāgata, en zelfs de bevrijding, een product van het denken zijn en dus 'leeg' in de technische zin van dat woord, omdat het menselijk denken nog niet is bevrijd en nog niet één is geworden met de innerlijke boeddha. Het leert een manier van leven in het licht van de diepzinnige metafysische leer dat de enige ware essentie de *essentie van de geest* is – wat de theosofie buddhi noemt – waarachter, verborgen, een uiteindelijk beginsel staat waarvan de geest zelf maar een aspect is.

Sommige vertalers, onbekend met de methoden van esoterische

training en onderricht, hebben beweerd dat de 'bladen' van de oorspronkelijke Sanskriettekst van het Sūtra op een of ander moment in het verleden door elkaar moeten zijn geraakt, omdat de tekst heel verward is en de logische ontwikkeling van het thema niet gemakkelijk kan worden gevolgd. In dit verband is het van belang op te merken, en daarmee de zienswijze van sommige Chinese geleerden te ondersteunen, dat de zogenaamde 'logische verwarring' veel beter kan worden verklaard door te denken aan de oude manier van onderricht, die hieruit bestaat dat eerst de centrale leer werd gegeven, de hoofdlijnen van de leer, en dat pas daarna de achtergrond en de details werden ingevuld naarmate gedachten in hen opkomen, en met een enorme onverschilligheid voor de hooggeprezen verstandelijke methode van 'logische volgorde'.

De Chinese term *mieh-tu* in de hierboven aangehaalde passage heeft een heel belangwekkend aspect. Ze betekent bevrijding of verlossing; want hoewel *mieh* de betekenis heeft van het verdwijnen of vervlieden en daarom door oriëntalisten gemakkelijk verkeerd kan worden begrepen als vernietiging, zoals is gebeurd in het geval van de term nirvāṇa, betekent het woord *tu* 'veilig oversteken' en houdt daarom verband met de term *pāramitā*. De Chinese boeddhist lijkt daarom beter in staat te zijn, gezien de structuur van zijn technische term voor bevrijding, de onjuiste opvatting over nirvāṇa te weerleggen, die onder oriëntalisten zo lang heeft geheerst.

3. (blz. 108) De volgende fragmenten zullen de gedachte illustreren. Uit de *Īśvara-Gītā*, die deel uitmaakt van het *Kūrma-Purāṇa*:

Alles wordt uit ons geboren, waarlijk (alles) wordt hier ontbonden,
De māyā-vormer, gebonden door māyā, brengt veelvuldige vormen voort.
– ii, 6

Ik breng het hele (universum) voort, voortdurend vernietig ik het universum,
Ik bezit het illusie-scheppende vermogen, toch ben ik zelf illusoir, een godheid verbonden met de tijd. – iii, 22

Ik ben inderdaad de vernietiger, de voortbrenger, de onderhouder.
Māyā is werkelijk mijn macht, māyā de wereld-misleider.
Waarlijk, ik bezit de hoogste macht die kennis is, aldus wordt er gezongen,
En ik laat die māyā verdwijnen – ik die in het hart van de yogī's ben.
– iv, 17-18

Van die valstrikken is māyā werkelijk de oorzaak, zegt men;
Mūlaprakriti (wortelsubstantie) – het ongemanifesteerde (*avyakta*), die macht bestaat in mij. – vii, 30

Uit de *Svetāśvatara-Upanishad*:

Heilige poëzie, offers, ceremoniën, rituele voorschriften, verleden, toekomst en wat door de Veda's wordt verklaard –
Dit alles projecteert de illusie-maker uit Dat, en daarin is al het andere door illusie besloten.
Men moet weten dat de natuur illusie is, en de Machtige Heer – de voortbrenger van illusie.
Deze hele wereld is vol entiteiten die delen van Hem zijn.
– iv, 9-10

Uit de *Rig-Veda*:

Hij evenaart in vorm iedere vorm; dat is zijn vorm die men kan zien. Indra vertoont zich in vele vormen door zijn magische kracht (*māyā*); want tien honderd roodbruine strijdrossen zijn voor hem aangespannen.
– vi, 47, 18

Uit de *Bhagavad-Gītā*:

Hoewel (ik) ongeboren (ben) en mijn zelf onvergankelijk is, hoewel (ik) de heer (ben) van alle wezens, word ik, al blijf ik in mijn eigen natuurlijke toestand, geboren door de illusie van het zelf (of: word ik geboren door mijn eigen macht – *ātmamāyayā*). – iv, 6

De Heer van alle wezens, o Arjuna, verblijft in de streek van het hart, en laat alle wezens wentelen (alsof ze zijn) verbonden met het mechanisme (van het heelal) door (zijn) *māyā* (mystieke kracht). – xviii, 61

Want het is moeilijk uit te stijgen boven deze, mijn goddelijke *māyā*, die de aard heeft van de eigenschappen (*guṇa's*). Zij die hun toevlucht nemen tot mij, stijgen uit boven deze *māyā*. – vii, 14

4. (blz. 109) De achttien manieren om het begrip 'leegte' te beschrijven zijn:*

(1) *Adhyātmā-śūnyatā* – leegte van de innerlijke dingen, waarmee de zes vijñāna's of soorten bewustzijn worden bedoeld; onze psychische

*Vgl. D.T. Suzuki, *Essays in Zen Buddhism* (Third Series), blz. 128, 222-8.

activiteiten worden dus gezien als verstoken van enige duurzaamheid.

(2) *Bahirdhā-śūnyatā* – leegte van de uiterlijke dingen, waarmee de voorwerpen van de zes soorten bewustzijn worden bedoeld, van welke voorwerpen wordt gezegd dat ze leeg zijn omdat onze waarnemende geest de werkelijkheid erachter niet begrijpt.

(3) *Adhyātmā-bahirdhā-śūnyatā* – de leegte van de innerlijk-en-uiterlijke dingen, wat betekent dat zelfs het onderscheid tussen de begrippen innerlijk en uiterlijk op zichzelf geen werkelijkheid bezit en elk moment kan worden omgekeerd; deze betrekkelijkheid wordt leegte genoemd.

(4) *Śūnyatā-śūnyatā* – leegte van de leegte. Ook het *begrip* leegte is niet werkelijk, noch is het objectief te verwezenlijken.

(5) *Mahā-śūnyatā* – grote leegte, wat verwijst naar de onwerkelijke aard van de ruimte, gezien als bevatter van voorwerpen die afmetingen hebben en plaats innemen, en duidt op de esoterische betekenis van de Ruimte als de bewuste en substantiële totaliteit van al wat IS.

(6) *Paramārtha-śūnyatā* – leegte van de uiteindelijke waarheid. Met uiteindelijke waarheid wordt bedoeld het ware *zijn* van de dingen, de toestand waarin ze werkelijk *zijn,* los van enige tijdelijke subjectieve vorm die door hen wordt aangenomen. Deze toestand van de dingen op zich kan op geen enkele manier worden beschreven, omdat ze alle kenmerken of eigenschappen uitsluit, hoewel ze IS; daarom zegt men van het menselijk standpunt uit gezien dat ze leeg is.

(7) *Samskrita-śūnyatā* – leegte van samengestelde dingen die zijn ontstaan door oorzakelijke omstandigheden.

(8) *Asamskrita-śūnyatā* – leegte van dingen die niet onderworpen zijn aan oorzaken (zoals de Ruimte zelf). De eerste van deze twee stelt weer als feit dat alle dingen, uiterlijke en innerlijke, leeg zijn, onwerkelijk. De asamskrita bestaan in de geest alleen omdat ze tegenover de samskrita worden gesteld. De onwerkelijkheid van de laatste bevestigt de leegte van de eerste.

(9) *Atyanta-śūnyatā* – uiteindelijke leegte, met de nadruk op de onvoorwaardelijke onwerkelijkheid van alle objectieve dingen, gaat uit boven alle mogelijke beperkingen of oorzakelijke afhankelijkheid, en betekent dat zelfs de eerste sluier van māyā, ook al is die voor ons mensen spiritueel en van grote duurzaamheid, niettemin māyāvisch is, omdat hij als sluier niet de eeuwige essentie is waaraan hij ontspringt.

(10) *Anavarāgra-śūnyatā* – leegte van een oorspronkelijk begin. Wanneer er wordt gezegd dat het bestaan zonder begin is, klampt het den-

ken zich vast aan de gedachte dat beginloosheid iets is dat op zichzelf bestaat; daarom wordt, om met deze mentale beperking af te rekenen, op de leegte daarvan de nadruk gelegd.

(11) *Anavakāra-śūnyatā* – leegte van de verspreiding of differentiatie, die in het bijzonder betrekking heeft op de samengestelde aard van alle objectieve dingen, zichtbaar of onzichtbaar, fysiek of mentaal.

(12) *Prakrita–śūnyatā* – leegte van de oorspronkelijke of absolute natuur, wat wijst op het feit dat er in geen wezen of ding iets is dat men een geheel onafhankelijke, opzichzelfstaande, uit zichzelf voortkomende, oorspronkelijke of absolute geaardheid kan noemen.

(13) *Svalakshaṇa-śūnyatā* – leegte van een eigen verschijningsvorm; lakshaṇa is het verstandelijk kenbare of begrijpelijke aspect van een individuele entiteit, onverbrekelijk verbonden met haar oorspronkelijke natuur. Het vuur bijvoorbeeld is kenbaar door zijn warmte; water door zijn vloeibaarheid, enz. Met de leegte van deze 'zelf-aspecten' of 'zelf-kenmerken' wordt bedoeld dat een bepaald voorwerp geen duurzame en vaste kenmerken heeft die men als de zijne kan beschouwen.

(14) *Sarvadharmasya-śūnyatā* – leegte van alle voorwerpen van de zintuigen en van het denken, leegte van het gehele objectieve heelal. Alle karakteriseringen zijn onbestendig, betrekkelijk en betreffen de verschijningsvorm. Zelfs ons menselijk idee van de Werkelijkheid als iets dat eeuwig is, gelukzalig, zelf-ontstaand, zelf-besturend, en zonder enige bezoedeling, is op zichzelf een beperking en dus niet de Werkelijkheid.

(15) *Anupalambha-śūnyatā* – leegte van het niet-begrijpen of van de onbereikbaarheid. Dit houdt in dat hoewel de Werkelijkheid geen voorwerp van het betrekkelijke denken kan zijn, niet objectief begrijpbaar is, en men daarom niet kan zeggen dat ze 'bereikbaar' is, ze wel kan worden doorleefd en rechtstreeks worden gekend door middel van prajñā.

(16) *Abhāva-śūnyatā* – de leegte van het niet-zijn.

(17) *Svabhāva-śūnyatā* – de leegte van een zelf-natuur.

(18) *Abhāva-svabhāva-śūnyatā* – de leegte van het niet-zijn van een zelf-natuur. Deze drie woorden wijzen op de leegte van zulke ideeën als zijn en niet-zijn, en bovendien op de leegte van hun onderlinge tegenstelling. Want de Werkelijkheid gaat dit onderscheid te boven en is onafhankelijk ervan.

5. (blz. 111) Voor hen die bijzonder geïnteresseerd zijn in de ver-

schillende scholen van de hindoefilosofie, kan het volgende daarbij te pas komen. Er zijn in werkelijkheid zes scholen of darśana's, een Sanskrietwoord dat letterlijk zienswijze betekent. Dit zijn de Nyāya, gesticht door Gotama; de Vaiśeshika, gesticht door Kaṇāda; de Sāṅkhya van Kapila; de Yoga van Patañjali; en de Kleine en de Grote Vedānta, gesticht door Vyāsa. Van de Grote Vedānta is de meest verbreide school de Advaita, dankzij de leer van Śaṅkarāchārya. Alle bevatten in niet geringe mate waarheid; maar ook is elk slechts één enkele tak van de alles-verenigende moederschool die, erkend of niet, de esoterische filosofie is.

Deze zes grote stelsels zijn logisch herleidbaar tot drie paren: (a) de Nyāya en Vaiśeshika, die men de atomistische school zou kunnen noemen, die overeenkomt met de Ārambha; (b) de Sāṅkhya en Yoga, die zich bezighouden met de emanatie-evolutie, gecombineerd met oefeningen in aspiratie en zelf-training, overeenkomend met de Pariṇāma; (c) de Kleine en Grote Vedānta, die men de idealistische school zou kunnen noemen, en die overeenkomt met de Vivarta.

6. (blz. 127) Er worden vaak vragen gesteld over het onderscheid tussen de verschillende soorten manvantara's en pralaya's die in de Sanskrietliteratuur worden genoemd, te weten: (1) prākritika-pralaya; (2) saurya-pralaya; (3) bhaumika-pralaya; (4) paurusha-pralaya; (5) nitya-pralaya. Dezelfde termen kunnen ook worden gebruikt voor de verschillende manvantara's.

De prākritika-pralaya is de ontbinding van het universele zonnestelsel, dat wil zeggen het verdwijnen uit het gemanifesteerde bestaan naar innerlijke gebieden van alle verschillende prakriti's of werelden of gebieden van de kosmos – ons zonneheelal. Het is wat christenen waarschijnlijk het 'einde van de wereld' zouden noemen.

De saurya-pralaya heeft betrekking op de zon of Sūrya (saurya is het bijvoeglijk naamwoord hiervan). Het betekent de dood van onze eigen zonneketen en de ontbinding van ons zonnestelsel, maar betekent niet de pralaya van ons *universele* zonnestelsel.

De bhaumika-pralaya betekent de dood van Bhūmi, onze aarde. Het is de ontbinding van onze planeetketen aarde, wanneer die aan het einde van zijn levensperiode is gekomen.

Paurusha-pralaya (van purusha, wat mens betekent) is een term die zelden wordt gebruikt en eenvoudig de dood van een mens betekent.

Nitya-pralaya betekent die voortdurende afbraak of ontbinding die overal om ons heen doorgaat en kan worden omschreven als de onophoudelijke verandering die zonder onderbreking plaatsvindt. Verandering wil zeggen de dood van een wezen of entiteit die onmiddellijk daarna overgaat in een karmisch daaropvolgende verandering van toestand. Zo brengen de wentelende seizoenen van het jaar periodieke en nooit eindigende veranderingen; zowel de atomen in een levend lichaam als zijn moleculen en cellen ondergaan voortdurend en onophoudelijk veranderingen. Al deze levensverschijnselen worden gerangschikt onder de ene term nitya.

7. (blz. 143) Ik merk op dat in mijn *Beginselen van de Esoterische Filosofie* (blz. 521) de zin 'die om de zon wentelen', als we nauwkeurig willen zijn, gelezen moet worden als 'die om de rāja-zon wentelen'.

8. (blz.152) Ter wille van die lezers voor wie de uitdrukking 'wachter op de drempel' nieuw is, kan de volgende verklaring uit mijn *Occulte Woordentolk* nuttig zijn:

Een literaire vondst van de Engelse mysticus en romanschrijver Sir Bulwer Lytton, die voorkomt in zijn roman *Zanoni.* In theosofische kringen heeft de uitdrukking grote bekendheid gekregen en wordt ze algemeen gebruikt. Het woord 'wachter', of een daaraan gelijkwaardige term of uitdrukking, is in het occultisme door de eeuwen heen bekend geweest en gebruikt. Het heeft op verschillende zaken betrekking, maar meer in het bijzonder is het van toepassing op wat H.P. Blavatsky 'bepaalde boosaardige astrale dubbelgangers van overleden personen' noemt. Dit is volkomen juist. Maar de uitdrukking heeft nog een andere betekenis die nog mystieker en moeilijker uit te leggen is en die doelt op de belichaamde karmische gevolgen of resultaten van het verleden van de mens, die rondwaren bij de drempels die de initiant of ingewijde moet overschrijden voor hij kan overgaan naar een hogere graad van inwijding. Deze wachters, in de laatstgenoemde betekenis van het woord, zijn als het ware de belichaamde quasi-menselijke, astrale, rondwarende delen van de constitutie van de mens, die hij in vroegere incarnaties heeft afgeworpen en die hij nu onder ogen moet zien en overwinnen – zeer werkelijke en levende wezens die deel uitmaken van het rondwarende verleden van de 'nieuwe' mens. De initiant moet deze oude 'zelven' van hemzelf onder ogen zien en overwinnen of – mislukken, en dit laatste kan òf krankzinnigheid òf de dood betekenen. Het zijn werkelijk de 'geesten' van de dode mensen die de huidige mens eens is geweest, en die

hem nu als een schaduw gaan volgen en daarom zeer terecht 'wachters op de drempel' worden genoemd. In een bepaalde betekenis kan men ze terecht de kāmarūpa's uit de vroegere incarnaties van de mens noemen, die voortkomen uit de afdrukken in het astrale licht die daar door de 'oude' mens van de nu bestaande 'nieuwe' mens zijn achtergelaten.

9. (blz. 167) Het is misschien van belang om twee passages uit HPB's *ES Instructions* 2 (*CW* 12:544-6), te citeren:

. . . wanneer de planeten van het zonnestelsel worden genoemd of gesymboliseerd . . . moet men niet denken dat er naar de planeetlichamen zelf wordt verwezen, behalve als karakteristiek voorbeeld op een puur fysiek gebied van de zevenvoudige aard van de psychische en spirituele werelden. Een stoffelijke planeet kan alleen met iets stoffelijks overeenstemmen. Wanneer dus wordt gezegd dat Mercurius met het rechteroog overeenstemt, betekent dat niet dat deze objectief waarneembare planeet enige invloed uitoefent op het rechter gezichtsorgaan, maar veeleer dat beide door buddhi mystiek met elkaar overeenkomen. De mens ontleent zijn spirituele ziel (buddhi) aan de essentie van de mānasaputra's, de zonen van wijsheid, die de goddelijke wezens (of engelen) zijn die de planeet Mercurius beheersen en besturen.

Op dezelfde manier zouden Venus, manas en het linkeroog met elkaar overeenkomen. Exoterisch is er in feite niet zo'n verband tussen fysieke ogen en fysieke planeten; maar esoterisch wel; want het rechteroog is het 'oog van wijsheid', d.w.z. het komt magnetisch overeen met dat occulte centrum in de hersenen dat we het 'derde oog' noemen, terwijl het linkeroog in verband staat met de verstandelijke hersenen, of die cellen die op het fysieke gebied het orgaan zijn van het denkvermogen. De kabbalistische driehoek van kether, ḥokhmāh en bīnāh geeft dit aan. Ḥokhmāh en bīnāh, of wijsheid en verstand, vader en moeder, of ook vader en zoon, staan op hetzelfde gebied en werken wederzijds op elkaar in.

Als het individuele bewustzijn naar binnen wordt gericht, verbindt manas zich met buddhi. In de spiritueel wedergeboren mens is deze verbinding blijvend, doordat het hogere manas zich voorbij de drempel van devachan aan buddhi vasthecht, en van de ziel, of beter gezegd de geest, die niet moet worden verward met ātman (de hoogste geest), zou dan in het bezit zijn van het 'ene oog'. Met andere woorden, esoterisch gezien is dan het 'derde oog' actief. Mercurius wordt nu Hermes genoemd, en Venus wordt Aphrodite genoemd, en als ze verenigd zijn in de mens op het psychofysieke gebied krijgt hij de naam hermafrodiet, of androgyn. De volstrekt spirituele mens staat echter geheel los van sekse . . .

Evenzo zouden het rechter- en linkerneusgat, waarin de 'levensadem'

wordt geblazen (*Genesis* 2:7), overeenkomen met de zon en de maan, omdat Brahmā-Prajāpati en Vāch, of Osiris en Isis, de ouders van het natuurlijke leven zijn. Dit viertal, namelijk de twee ogen en twee neusgaten, Mercurius en Venus, zon en maan, vormt de kabbalistische beschermengelen van de vier windstreken. Hetzelfde vindt men in de oosterse esoterische filosofie, die echter eraan toevoegt dat de zon geen planeet is maar de centrale ster van ons stelsel, en dat de maan een dode planeet is waaruit alle beginselen zijn verdwenen; beide zijn plaatsvervangers, de ene van een onzichtbare planeet binnen de baan van Mercurius, en de andere van een planeet die nu geheel uit het gezicht schijnt te zijn verdwenen. Dat zijn de vier mahārāja's uit *De Geheime Leer* (1:153-4), de 'vier heiligen' die in verband staan met karma en de mensheid, de Kosmos en de mens in al hun aspecten. Het zijn: de zon of zijn plaatsvervanger Michael; de maan of haar plaatsvervanger Gabriël; Mercurius of Raphael; en Venus of Uriël. Het hoeft hier nauwelijks te worden herhaald dat in het esoterische stelsel vaak niet wordt verwezen naar de planeetlichamen zelf, omdat ze slechts fysieke symbolen zijn, maar dat met die namen in de regel hun kosmische, psychische, fysieke en spirituele krachten worden gesymboliseerd. Kortom, de zeven fysieke planeten zijn de lagere sephīrōth van de kabbala en onze *drievoudige* fysieke zon, waarvan we alleen de weerspiegeling zien en die wordt gesymboliseerd, of beter gezegd verpersoonlijkt, door de hogere triade of de kroon van de sephīrōth.

10. (blz. 180) Dit is een werkelijk diepzinnige en opmerkelijke verhandeling, die gaat over yuga's en tijdsperioden van verschillende duur, tijdsverdelingen tot in het uiterst kleine, cyclussen van de zon, de maan en de planeten, en ook over eclipsen. In de eerste paar regels ervan wordt gezegd dat Sūrya, de zon, via zijn zonnevertegenwoordiger aan Asuramaya 'de wetenschap waarop de tijd gebaseerd is, het grootse stelsel van de planeten' meedeelde (I, 5), en dat dit plaatsvond aan het einde van het krita- of satyayuga (I, 46-7). Als we vanaf de huidige dag terugrekenen, hebben we al ongeveer 5000 jaar van het kaliyuga doorlopen, 864.000 van het dvāpara-, en 1.296.000 van het tretā-, dat volgde op het satyayuga. Dit zou betekenen dat de *Sūrya-Siddhānta* meer dan twee miljoen jaar oud is. Zoals HPB in haar *Geheime Leer* (2:54) zegt, werd de kennis die dit werk bevat aan deze grote Atlantische astronoom doorgegeven tijdens het laatste deel van het vierde en het begin van het vijfde wortelras.

We moeten echter niet denken dat de zon uit de hemel omlaag kwam en precies deze woorden dicteerde, maar eerder dat de zonne-

luister het brein van deze adept verlichtte. Met andere woorden, door Sūrya eer te bewijzen, verhief Asuramaya zijn innerlijke natuur tot die straal van de zon waarvan hij een incarnatie was en werd daarop door zijn eigen zonnegodheid geïnspireerd en onderwezen in enkele van de geheimen van het heelal.

11. (blz. 232) Vgl. *Isis Ontsluierd* (*Isis Unveiled,* 2:605-6), waar HPB zegt:

De Hermetische filosofen onderwezen, zoals we hebben gezien, dat als een vlam uit het gezicht verdwijnt dit niet betekent dat ze werkelijk is uitgedoofd. Ze is alleen overgegaan van de zichtbare naar de onzichtbare wereld en kan worden waargenomen door het innerlijke gezichtsvermogen dat is afgestemd op de dingen van dat andere en meer werkelijke heelal. Dezelfde regel geldt voor geluid. Terwijl het fysieke oor de trillingen van de atmosfeer onderscheidt tot een bepaald punt dat nog niet definitief is vastgesteld, maar dat van persoon tot persoon verschilt, kan de adept die zijn innerlijke gehoor heeft ontwikkeld, dit geluid opvangen bij dit verdwijnpunt en zijn trillingen in het astrale licht onbeperkt horen. Hij heeft geen draden nodig, geen oorschelpen of klankborden; zijn wilskracht is voldoende. Omdat hij met de geest hoort, vormen tijd en afstand geen belemmering, en kan hij zich met evenveel gemak met een andere adept aan de andere kant van de wereld onderhouden als wanneer ze zich in dezelfde kamer bevonden.

12. (blz. 255) Hier volgt een fragment uit het *Vishṇu Purāṇa* (I, ii, 27-40):

Op dezelfde manier als geur de geest beïnvloedt, alleen al door zijn nabijheid, en niet door enige rechtstreekse inwerking op de geest zelf, zo beïnvloedde het Allerhoogste de elementen van de schepping. Purushottama is zowel de opwekker als dat wat moet worden opgewekt; omdat hij aanwezig is in de essentie van de stof, zowel wanneer die zich samentrekt als wanneer die zich uitbreidt. . . .

Dan, vanuit dat evenwicht van eigenschappen (pradhāna), beheerst door ziel, voltrekt zich bij de schepping de ongelijke ontwikkeling van die eigenschappen (die samen het beginsel mahat of intellect vormen). Dan bekleedt het hoofdbeginsel dat grote beginsel, intellect; en het wordt drievoudig onder invloed van de eigenschappen goedheid, slechtheid, of duisternis, en wordt bekleed door het hoofdbeginsel (materie) zoals zaad door zijn bolster. Uit het grote beginsel (mahat) intellect, wordt het drievoudige egoïsche (ahaṃkāra) voortgebracht, genaamd vaikārika, 'zuiver'; taijasa, 'hartstochtelijk'; en

bhūtādi, 'rudimentair, elementair'; de oorsprong van de (subtiele) elementen en van de zintuigorganen; bekleed, als gevolg van zijn drie eigenschappen, door het intellect zoals het intellect door het hoofdbeginsel. Het elementair egoïsche, dat dan productief wordt als het rudiment van geluid, bracht daaruit ether voort, waarvan geluid het kenmerk is, en bekleedt het met zijn rudiment van geluid. Wanneer ether productief wordt, verwekt hij het rudiment van gevoel; waaruit sterke wind voortkwam die als eigenschap gevoel heeft; en ether, met het rudiment van geluid, omhulde het rudiment van gevoel. Wanneer dan de wind productief wordt, brengt hij het rudiment van vorm (kleur) voort; waaruit licht (of vuur) voortkwam, waarvan vorm (kleur) de eigenschap is; en het rudiment van gevoel omhulde de wind met het rudiment van kleur. Licht, dat productief werd, bracht het rudiment van smaak voort; waaruit alle sappen voortkomen die geur bezitten; en het rudiment van kleur bekleedde de sappen met het rudiment van smaak. De wateren, die productief werden, verwekten het rudiment van reuk; waaruit een samenstelling (aarde) ontstaat, die reuk als eigenschap heeft. In elk afzonderlijk element huist zijn specifieke rudiment; vandaar dat de eigenschap tanmātratā (type of rudiment) aan deze elementen wordt toegeschreven. . . .

Toen bestonden ether, lucht, licht, water en aarde, respectievelijk verenigd met de eigenschappen van geluid en de overige, te onderscheiden door hun eigenschappen, zoals kalmerend, verschrikkelijk, of verbluffend, maar omdat ze diverse energieën bezaten en niet waren verbonden, konden ze, zonder zich te verenigen, geen levende wezens scheppen, omdat ze zich niet hadden vermengd. Na zich daarom met elkaar te hebben verbonden, namen ze door hun onderling samengaan het karakter aan van een volledige eenheid als één massa; en maakten, op aanwijzing van de geest, met instemming van het onverdeelde beginsel, intellect, en de rest, waaronder de grove elementen, een ei, dat geleidelijk uitzette als een waterbel. . . . In dat ei, o Brahman, bevonden zich de continenten en zeeën en bergen, de planeten en afdelingen van het heelal, de goden, de demonen en de mensheid. En dit ei was uiterlijk bekleed met zeven natuurlijke omhulsels; of met water, lucht, vuur, ether en ahaṃkāra, de oorsprong van de elementen, elk tienmaal de omvang van dat wat het bekleedde; vervolgens kwam het beginsel intelligentie; en tenslotte werd het geheel omgeven door het onverdeelde beginsel; en zo leek het op de kokosnoot, vanbinnen gevuld met vruchtvlees en vanbuiten bedekt door schil en bast.

13. (blz. 336) In dit verband kan de volgende passage uit een weinig bekend oud werk van Alcinoüs, *Didaskalikos tōn Platōnos dogmatōn* (Inleiding in de leringen van Plato) (14), van belang zijn:*

*Vgl. *The Works of Plato*, Deel VI, in het Engels vertaald door George Burges.

De zon is de leider van alles, die alle dingen zichtbaar maakt en verlicht. Maar de maan komt op de tweede plaats op grond van haar kracht; dan volgen de andere planeten naar verhouding, elk overeenkomstig haar eigen aandeel. De maan geeft de duur aan van een maand, na haar eigen omloop volledig te hebben voltooid en de zon (in die tijd) te hebben ingehaald; maar de zon die van een jaar. Want na de cirkel van de dierenriem te zijn rondgegaan, voltooit hij de seizoenen van het jaar; terwijl de andere alleen gebruikmaken van hun eigen periodieke omloopbanen, die door gewone mensen niet worden waargenomen, maar alleen door hen die op de juiste wijze zijn opgeleid. Van al deze omloopbanen is het volmaakte aantal en de volmaakte tijd bereikt als alle planeten, na op hetzelfde punt te zijn aangekomen, zo'n opstelling verkrijgen dat, als men zich een rechte lijn voorstelt die als een loodlijn omlaaggaat vanaf de onbeweeglijke sfeer naar de aarde, de middelpunten van alle op die lijn worden gezien. Er zijn dus zeven sferen in de beweeglijke sfeer, de godheid maakte zeven zichtbare lichamen uit een substantie, voor het grootste deel vuur-achtig, en plaatste ze in de sferen, die respectievelijk zijn gevormd uit de cirkel van die verschillende beweeglijke sferen. En hij plaatste de maan in de eerste cirkel na de aarde; en de zon schikte hij als de tweede cirkel, en Lucifer en de zogenaamde heilige ster van Hermes in de cirkel die beweegt met een snelheid gelijk aan de zon, maar op enige afstand ervan; en daarboven de rest, (elk) in zijn eigen sfeer, de langzaamste daarvan ligt onder de onbeweeglijke sfeer en wordt door sommigen aangeduid met de naam ster van Saturnus; en die welke erop volgt in traagheid, met de naam Jupiter, en daaronder die van Mars. Maar in de achtste is de kracht, die daarboven is, om hen allemaal geworpen. En dit zijn allemaal levende verstandelijke wezens, en goden, en ze hebben een bolvorm.

14. (blz. 346) Zelfs de bekende kerkvader Origenes spreekt over de Heilige Geest als vrouwelijk, wanneer hij zegt:

Παιδίσκη δὲ κυρίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡ ψυχή.

De ziel is dienares van haar meesteres, de Heilige Geest.

Een ander voorbeeld daarvan vindt men in het nu verloren gegane *Evangelie van de Hebreeën*,* waarschijnlijk een van de eerste dat ooit door een christen is geschreven; fragmenten daarvan zijn bewaard gebleven in de geschriften van Origenes en Hiëronymus. De volgende passage wordt geciteerd door Origenes:

*Vgl. *The Lost and Hostile Gospels* van Eerw. S. Baring-Gould, Londen, 1874, blz. 130-1.

Ἄρτι ἔλαβε μέ ἡ μήτηρ μοῦ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἐν μιᾷ τῶν τριχῶν μοῦ, καὶ ἀνήνεγκε μὲ εἰς τὸ ὄρος τὸ μέγα θαβώρ.

Mijn moeder, de Heilige Geest, nam mij meteen bij een van mijn haren en droeg mij naar de grote berg Thabor.

– *Homilie* xv, over Jeremia en over Johannes

Evenzo schreef Hiëronymus, een andere kerkvader (*Micheas*, vii, 6):

Modo tulit me mater mea Spiritus Sanctus in uno capillorum meorum.
Toen nam mijn moeder de Heilige Geest mij bij een van mijn haren.

15. (blz. 349) De Griekse tekst van het citaat van Plutarchus is als volgt:

[Ἴσις] ἐγώ εἰμι πᾶν τὸ γεγονὸς καὶ ὂν καὶ ἐσόμενον καὶ τὸν ἐμὸν πέπλον οὐδείς πω θνητὸς ἀπεκάλυψεν.

En van de aanvullende zin, afkomstig van Proclus:

Ὃν ἐγὼ καρπὸν ἔτεκον ἥλιος ἐγένετο

16. (blz. 353) In *Ancient Fragments* van Cory (blz. 264, 2de ed., Londen, 1832) vinden we de volgende drie selecties uit de 'Chaldeeuwse Orakels van Zarathoestra':

Ἑπτὰ γὰρ ἐξώγκωσε πατὴρ στερεώματα κόσμων
Τὸν οὐρανὸν κυρτῷ σχήματι περικλεῖσας

Want de Vader deed zeven kosmische uitspansels zwellen,
En sloot de hemel in een bolvorm.

Ζώων καὶ πλανωμένων ὑφέστηκεν ἑπτάδα

Hij verhief een zevental zwervende levende wezens [animalia].

Τὸ ἄτακτον αὐτῶν εὐτάκτοις ἀνακρέμασας ζώναις

Hief hun wanorde op door goed geordende zones.

Voor de Ouden waren 'animalia' van toepassing op stellaire, solaire en planetaire lichamen – in de zin van levende wezens met een fysiek lichaam, maar niettemin levend of bezield.

17. (blz. 451) Met grote tegenzin ga ik in op een medisch vraagstuk. Volgens de moderne methode met dierproeven, bijvoorbeeld, vivi-

sectie, zou de zo verkregen kennis met haar veronderstelde weldadige resultaten, de gebruikte middelen rechtvaardigen. Een vreemde stelling – want het is niet mogelijk dat zulke kennis ooit van blijvend nut kan zijn voor de mensheid. Onmenselijke, wrede en zelfzuchtige daden verblinden degenen die deze verrichten en sluiten de deur van geest en hart voor het verwerven van waarheid. Aan de andere kant is het als een filosofische stelling volstrekt juist dat zelfs uit de wandaden van de mens tenslotte iets goeds zal voortkomen, omdat het heelal door harmonie en liefde in evenwicht wordt gehouden. Maar de overtreder moet zijn schuld tot de laatste cent betalen.

Een van de vele dingen die tegelijk met vivisectie zo'n grote vlucht hebben genomen is het toepassen van bloedtransfusie. Al dergelijke ideeën zijn Atlantisch van aard. Door dit gebruik is het mogelijk dat latente ziektekiemen van mens op mens worden overgebracht, om nog maar niet te spreken van de psychische aspecten. De Mozaïsche leer is juist: 'In het bloed bevindt zich het leven.' Want wat is bloed? Het is in werkelijkheid gecondenseerde levenskracht en is daarom de eigenlijke drager van ziekte en ook van gezondheid.

Van vaccins en serums wordt gezegd dat door het gebruik ervan veel ziekten praktisch zijn uitgeroeid of tenminste onder controle zijn gebracht. De statistieken hebben echter aangetoond dat nieuwe en vreemde ziekten zijn opgetreden die kwaadaardig zijn. Elke behandelingsmethode die neerkomt op het in de bloedstroom injecteren van afscheidingen van andere zieke elementen, is ongezond; op de lange duur heeft dit waarschijnlijk meer geheimzinnige ziekten tot gevolg dan dat er gevallen zijn waarin deze praktijken misschien van nut zijn.

Ik zeg dit niet om de huidige medische stand te veroordelen. Er zijn veel hoogstaande mensen die zich in hun leven onpersoonlijk wijden aan het medisch onderzoek, en die onzelfzuchtig werken om de lichamelijke toestand van de mensheid te verbeteren. Dit is een onbetwistbaar feit; en natuurlijk is het begrijpelijk dat ze in alle richtingen zoeken waar ze een mogelijkheid zien iets nieuws te ontdekken of een betere kans om een ziekte in haar kern aan te pakken.

De artsen van de verre toekomst zullen op een totaal andere manier genezen. Ze zullen het nut van kruiden begrijpen en weten hoe bepaalde sappen van planten en extracten van mineralen kunnen worden gebruikt; en die zullen, wanneer ze worden ingespoten veel minder schadelijk zijn, dan de extracten die uit het lichaam van ongelukkige die-

ren worden genomen. We horen heel veel over de successen van deze laatste methode maar heel weinig over de mislukkingen ervan.

18. (blz. 581) Iedere oriëntalist weet dat er na het heengaan van de Boeddha geleidelijk een aantal scholen ontstond die zich na een of twee eeuwen in twee hoofdstromingen van filosofisch denken groepeerden: het hīnayāna en het mahāyāna. De verschillende mahāyāna-scholen van het noordelijk boeddhisme zijn alle zeer filosofisch, maar het mystieke element overheerst. In het hīnayāna-stelsel van zuidelijk Azië overheerst het technisch filosofische element, maar voor hen die weten hoe ze de geschriften ervan moeten lezen, worden het nogal versluierde mystieke denken en zelfs de esoterische wijsheid daarin duidelijk genoeg. Door de grootsten onder de mahāyāna-leraren is verklaard dat het hīnayāna de 'leer van het oog' van de Heer Boeddha vertegenwoordigt, terwijl het mahāyāna-stelsel en zijn geschriften de esoterische leringen bevatten die oorspronkelijk door de Boeddha aan zijn arhats zijn gegeven en later door hen en hun nakomelingen zijn uitgewerkt, en daarom worden deze leringen zijn 'leer van het hart' genoemd – wat mystiek gezien de verborgen essentie van het innerlijke denken van de Boeddha betekent.

Beide scholen zijn echter min of meer tot een vormencultus verstard. Bepaalde takken van de mahāyāna-school hebben zich sterk vermengd met tāntrika-ideeën en -symbolen, en de volgelingen van twee of drie van deze sekten leren in feite tot op zekere hoogte de magie van de 'linkerhand'. Als we dus een helder beeld willen krijgen van de volledige leer van de Boeddha, voorzover die tot in onze tijd bewaard is gebleven, moeten we de mystieke esoterie van het oorspronkelijke mahāyāna verenigen met de leer van het hīnayāna, dat door het mahāyāna wordt toegelicht.

Er was een aantal werkelijk edele mensen die in het begin de structuur van het mahāyāna-stelsel, als geheel beschouwd, opbouwden; dat waren hoge ingewijden, die zoveel van het werkelijke esoterische boeddhisme openbaarmaakten als ze konden in de tijd waarin ze onderwezen, of als hen werd toegestaan door de mahāchohan, van wie ze de vertegenwoordigers waren voor dit bijzondere werk. Twee ervan waren Nāgārjuna en Āryāsaṅga, die tegenwoordig door aanhangers van het mahāyāna gewoonlijk als bodhisattva's worden beschouwd.

Nāgārjuna was de grondlegger van de Mādhyamika-school – wat de Middenweg betekent; terwijl Āryāsaṅga, die een rechtstreekse leerling

van Gautama de Boeddha zelf was, de grondlegger was van de oorspronkelijke of eerste Yogāchāra-school. Deze beide scholen, zoals ze nu bestaan, bevatten een grote hoeveelheid tāntrika-leringen en zijn daarom in hoge mate ontaard. De lezer is misschien geïnteresseerd in wat HPB in haar *Theosophical Glossary* zegt onder het kopje 'Āryasangha'.

De Sanskriettermen mahāyāna en hīnayāna betekenen respectievelijk het grote voertuig of pad, en het onvolkomen voertuig of pad, want *yāna* heeft de dubbele betekenis van voertuig, en weg of manier van gaan. *Mahā* betekent groot; maar met de betekenis 'onvolkomen' van het woord *hīna* wordt niet een dwaling, maar alleen een gedeeltelijke verklaring bedoeld. Dat is precies wat de mahāyānisten zeggen: dat het hīnayāna-stelsel tot op zekere hoogte juist is, maar dat het onvolkomen of onvolmaakt is omdat het niet volledig is. Wanneer men het onderwerp uit één bepaald gezichtspunt beschouwt, kan men stellen dat het hīnayāna de exoterische of onvolledige leer van de Boeddha Gautama is, terwijl de innerlijke of geheime betekenis van het mahāyāna de hele of volledige leer is, die de Boeddha aan zijn arhats en uitverkoren discipelen gaf.

Van de geschriften van HPB bevat een zo groot gedeelte vaak zinspelingen op deze stelsels, vooral op het mahāyāna, dat het voor velen niet ongewoon is te denken dat theosofie slechts een soort esoterisch boeddhisme is, in plaats van de oude kosmische wijsheid van de goden, waarvan de leringen van Gautama de Boeddha slechts een vertolking zijn. Ik zou hieraan willen toevoegen dat, al was HPB zelf om privéredenen formeel boeddhist, ze in haar leringen *geen* boeddhist was in de *sektarische* betekenis van het woord.

19. (blz. 582) Van velen van de grootste figuren in de oude hindoemythologie en geschiedenis wordt gezegd dat ze zijn 'geboren' in de Sūryavanśa of in de Chandravanśa, wat respectievelijk 'zonneras' en 'maanras' betekent. Deze 'rassen' zijn twee familiegeslachten, waarvan de Sūryavanśa een geslacht van kshatriya's is dat oorspronkelijk afstamt van Ikshvāku, zoon van de Manu Vaivasvata, die een zoon was van Vivasvat de zon; en het andere geslacht, de Chandravanśa, dat oorspronkelijk aanspraak maakt op afstamming van de maan, stamt zelf af van de rishi Atri. De grote epische figuur Rāma werd in de Sūryavanśa geboren; en zowel Krishṇa als de Boeddha Gautama werden in de Chandravanśa geboren.*

*De meeste autoriteiten beweren dat Boeddha Gautama tot de afstammingslijn van het zonneras behoort.

Het enige punt van belang in dit enigszins sektarisch mythologische stelsel is dat deze twee 'rassen' in werkelijkheid twee verschillende scholen van archaïsche esoterie vertegenwoordigen. De leer die het zonneras kenmerkte was behoudend, onthulde de wijsheid van vervlogen eeuwen en paste die zonder enige noemenswaardige wijzigingen toe op de toestanden van het huidige tijdperk; terwijl die van de Chandravanśa veeleer 'nieuwe' wegen zocht naast het behoud van de wijsheid uit oude tijden. De maan is in dit verband niet de maan van tovenarij en zwarte magie, maar verwijst naar het mystieke feit dat iedere neofiet in zijn vorderingen op zijn pad het 'maan-element' in zichzelf moet cultiveren en verheffen om één te worden met de innerlijke god; met andere woorden, de menselijke monade moet zich ontwikkelen om zijn eigen goddelijke monade te worden.

20. (blz. 589) In het *Vishṇu-Purāṇa* wordt als volgt over Śambhala gesproken:

Wanneer de gebruiken, onderwezen door de Veda's en de instellingen van de wet, bijna niet meer worden nageleefd, en het einde van het Kali-tijdperk nabij is, zal een deel van dat goddelijke wezen dat door zijn eigen spirituele natuur in de figuur van Brahma bestaat, en dat het begin en het einde is, en dat alle dingen omvat, op aarde neerdalen: hij zal worden geboren in de familie van Vishṇuyaśas – een verheven brahmaan uit het Śambhala-dorp – als Kalki, begiftigd met de acht bovenmenselijke vermogens. Door zijn onweerstaanbare macht zal hij alle mlechchha's en dieven vernietigen en allen die hun denken richten op onrechtvaardigheid. Hij zal dan op aarde opnieuw rechtvaardigheid vestigen; en de geesten van diegenen die aan het einde van het Kali-tijdperk leven, zullen wakker worden gemaakt, en zullen even helder zijn als kristal. De mensen die als gevolg van dat bijzondere tijdperk op die manier veranderd zullen zijn, zullen als zaden van mensen zijn, en zullen een ras geboren doen worden dat de wetten van het Krita-tijdperk (of tijdperk van zuiverheid) zal volgen. Zoals gezegd: 'Wanneer de zon en de maan en (het lunaire sterrenbeeld) Tishya [boogschutter] en de planeet Jupiter zich in één huis bevinden, zal het Krita-tijdperk terugkeren.'

– Boek IV, hfst. xxiv, blz. 228-9 (naar Engelse vert. H.H.Wilson)

21. (blz. 640) De bewustzijnstoestanden na de dood van de geëxcarneerde entiteit zijn in Tibet en aangrenzende landen bekend onder de algemene term bardo – een woord dat 'tussen twee' betekent, en daar-

omheen heeft de fantasie vele en verschillende spinsels van de verbeelding geweven, alle min of meer volgens een patroon van esoterische feiten. Zouden we deze nu volkomen exoterische leringen echter letterlijk nemen, in de veronderstelling dat ze de leringen van de archaische school zijn, dan zouden we ernstig worden misleid. Toch hebben ze wel een innerlijke mystieke betekenis wanneer ze goed worden begrepen.

In *De Mahatma Brieven* (blz. 115) vinden we het volgende:

> 'Bardo' is de periode tussen dood en wedergeboorte – en kan van een paar jaar tot een kalpa duren. Het wordt verdeeld in drie subperioden (1) wanneer het *ego*, ontdaan van zijn sterfelijk omhulsel *kāmaloka* (de verblijfplaats van elementaren) binnengaat; (2) wanneer het zijn 'kiemtoestand' ingaat; (3) wanneer het wordt herboren in de *rūpaloka* van devachan. Subperiode (1) kan duren van een paar minuten tot een *aantal* jaren – de zin 'enkele jaren' wordt raadselachtig en volkomen waardeloos zonder een vollediger verklaring; subperiode (2) is 'erg lang', zoals u zegt, soms langer dan u zich zelfs kunt voorstellen, en toch in verhouding tot de spirituele kracht van het *ego*; subperiode (3) duurt in verhouding tot het goede KARMA, waarna de *monade* opnieuw incarneert.

Bardo heeft dus de algemene betekenis van zowel de tijdsduur als de verschillende bewustzijnstoestanden die de rondtrekkende monade ondergaat tussen het sterven en haar volgende reïncarnatie. De drie toestanden van het algemene bardo zijn: het Chikhai-bardo, dat zowel de tijdsduur als de bewustzijnstoestand van het geëxcarneerde wezen is vanaf het moment van de dood tot het definitief devachan binnengaat; het Chönyid-bardo, dat zowel de tijdsduur in devachan van zo'n entiteit is als de verschillende veranderingen en echo's in de bewustzijnstoestanden die de devachanī ervaart; en het Sidpai-bardo, dat zowel de tijdsduur is als de verschillende avonturen in het bewustzijn van de entiteit vanaf het moment dat ze het devachan definitief verlaat tot ze zich werkelijk als een groeiend embryo in de menselijke moederschoot bevindt. Het is dus duidelijk dat deze drie afdelingen van bardo eenvoudig de Tibetaanse manier zijn om de toestanden na het sterven te beschrijven.

Er is een zekere overeenkomst tussen de Tibetaanse opvatting van bardo en de dagen van herdenking van de overledenen in de Grieks Orthodoxe Kerk, waar ceremoniën worden gehouden op de derde, zevende en veertigste dag na de dood van een mens en zelfs nog op

andere dagen. Deze dagen zijn niet anders dan een zuiver exoterische weerspiegeling van een eens esoterische leer over de verschillende stadia of stations die de geëxcarneerde entiteit passeert in de loop van zijn omzwervingen na de dood. In werkelijkheid worden deze stadia individueel en achtereenvolgens bereikt na verloop van jaren, zelfs van eeuwen, en deze perioden zijn door de Grieks Orthodoxe Kerk, die zich niets herinnert van de esoterische sleutels, maar nog wel vasthoudt aan de exoterische verklaring, in haar ritueel tot aardse dagen teruggebracht.

De lezer zal enig interessant materiaal over het bardo vinden in de boeken van dr. W.Y. Evans-Wentz over Tibetaanse leringen, religieuze literatuur en filosofische scholen, vooral in zijn *Tibetan Yoga and Secret Doctrines.*

22. (blz. 648) HPB gebruikt de term kāmarūpa in de twee betekenissen waarin ik het woord hier gebruik: de ene voor de belichaamde persoonlijke mens, en de tweede voor de astrale entiteit van de mens na de dood, hetzij vóór of na de tweede dood in kāmaloka. Ik geloof echter dat W.Q. Judge op één plaats sterk bezwaar maakt tegen elk ander gebruik van het woord kāmarūpa dan voor de persoonlijke astrale mens na de dood, welk gebruik volkomen juist is; maar wanneer we ons met een diepere filosofische analyse bezighouden, zien we dat we logischerwijs van kāmarūpa kunnen spreken zelfs tijdens het leven van de mens. Ik kan alleen maar veronderstellen dat deze nadrukkelijke uitspraak van Judge een poging was om de leer in de eerste dagen van de Theosophical Society zo eenvoudig mogelijk te maken.

Het spreekt vanzelf dat, wil er een duidelijk rūpa na de dood van de mens bestaan, dit tijdens het leven moet zijn gevormd of tot stand gebracht. Het kāmarūpa, het 'voertuig' tussen het hogere manas en de fysieke mens, is een van de meest fluïdische, veranderlijke en plastische delen van onze constitutie, want het wijzigt zich met elke voorbijgaande stemming, zelfs met iedere voorbijgaande gedachte. Maar omdat ieder mens zijn eigen svabhāva heeft, beïnvloeden al deze kleine veranderingen in het kāmarūpa – of die plotseling of geleidelijk optreden – wat vorm of substantie betreft niet de essentiële kenmerken ervan. Het gezicht van een mens bijvoorbeeld heeft een bepaalde vorm, met zijn gelaatstrekken, kleur en uitdrukking, en toch kan zijn gezicht bliksemsnel en op verbazingwekkende wijze veran-

deren, zoals iedere acteur weet; maar deze voorbijgaande veranderingen, hoe markant ook, veranderen niet de grondvorm.

Wij mensen zijn kāmarūpa's van onze zeven zich manifesterende beginselen. We bezitten allen een begeertebeginsel, kāma, een mentaal beginsel, manas, en onze gevoelens die uit kāma voortkomen; en deze kenmerken vormen de persoonlijke mens. Als we sterven en het lichaam afleggen, blijft er een kāmarūpa over met alle hogere beginselen daar nog mee verbonden; en wanneer deze hogere beginselen het kāmarūpa afwerpen, dan blijft slechts het lege kāmarūpische omhulsel over. Maar als we op aarde belichaamd zijn, zijn we levende kāmarūpa's, zevenvoudige entiteiten. Dit laatste is het geval met de zon; het eerste geval, dat van het afgeworpen omhulsel, is van toepassing op de maan, het aftakelende kāmarūpa van de maan die eens was.

Als we tijdens het leven ons kāmarūpa maken tot het voertuig van onze innerlijke god, dan wordt dat kāmarūpa zijn drager, en worden wij een bodhisattva, een boeddha of christus op dit gebied. In werkelijkheid zijn alle mensen tezamen wat we kāmarūpa's zouden kunnen noemen van het lichaam van de mensheid, en bestaat de *ware* mensheid uit de spirituele monaden van deze duizenden miljoenen mannen en vrouwen.

Op dezelfde manier komt een groep zonnen overeen met een verzameling 'atomen' die het kāmarūpa vormen van ons eigen reusachtig grote Brahmāṇḍa, het ei van Brahmā. Elke zon in deze verzameling zonnen is een kosmisch atoom en dus een manifestatie van kracht die voortkomt uit fohat of kosmische Eros – waarin Eros niet wordt gebruikt in de abstracte betekenis van goddelijk leven, maar in zijn lagere betekenis van kāma of kosmische begeerte, en dit laatste komt enigszins overeen met de Latijnse Cupido.

Als kosmische 'atomen' vertegenwoordigen de zonnen dus in hun totaliteit een kāmarūpa van de grotere belichaamde kosmos, d.w.z. de mentale, hartstochtelijke, energetische kant van het heelal, die zich manifesteert in die bollen van geweldige kracht die we de sterren noemen. We kunnen ze ook zonen van fohat noemen.

23. (blz. 657) De verschillende graden van bewustzijn van het 'gezegende gebied' devachan worden op allerlei manieren beschreven in de oosterse filosofische scholen, en wel in het bijzonder in de boeddhistische geschriften met de term sukhāvatī, wat 'gelukkige toestand' be-

tekent. Hoewel de exoterische beschrijvingen bloemrijk zijn en voor een deel op fantasie berusten, wijzen ze toch op een belangrijke kern van esoterische waarheid, namelijk dat devachan inderdaad te verdelen is in vele verschillende toestanden van bewustzijn.

In dit verband verwijzen we de lezer naar *De Mahatma Brieven* (blz. 108-9):

Devachan, of land van 'Sukhāvatī', wordt door onze Heer Boeddha zelf *zinnebeeldig* beschreven. Wat hij zei kan men vinden in de *Shan-Mun-yi-Tung*. Tathāgata zegt:

'Vele duizenden myriaden wereldstelsels voorbij dit (het onze) is er een gebied van gelukzaligheid dat *Sukhāvatī* wordt genoemd. . . . Dit gebied is omgeven door *zeven* rijen hekwerk, *zeven* rijen reusachtige gordijnen, *zeven* rijen wuivende bomen; dit heilige verblijf van de arhats wordt bestuurd door de tathāgata's (dhyāni-chohans) en behoort toe aan de bodhisattva's. Het heeft *zeven* kostelijke meren, waarin kristalheldere wateren stromen die *zeven en één*' eigenschappen of kenmerkende trekken bezitten (de 7 beginselen die van het ENE uitgaan). Dit, o Śāriputra, is het 'devachan'. Zijn goddelijke udumbara-bloem schiet wortel *in de schaduw van iedere aarde*, en bloeit voor allen die haar bereiken. Zij die in het gezegende oord worden geboren, zijn waarlijk gelukkig, voor hen is er geen lijden of verdriet meer *in die cyclus*. . . . Myriaden geesten (*lha's*) begeven zich daarheen voor rust en *keren* dan *terug naar hun eigen gebieden*.* Bovendien, o Śāriputra, zijn velen die in dat land van vreugde worden geboren *avaivartya's* . . . '†

24. (blz. 664) Uit een ongesigneerd artikel in *The Theosophist*, juli 1884, blz. 242 (*CW* 6:245):

Zij die de occulte leringen over *devachan* en onze bewustzijnstoestanden na de dood hebben bestudeerd, zullen zich herinneren dat er tussen twee incarnaties een aanzienlijke periode van subjectief bestaan is. Hoe groter het aantal van zulke *devachanische* perioden is, des te groter het aantal jaren waarover deze evolutie zich uitstrekt. Het hoofddoel van de occultist is daarom zich zo te beheersen dat hij zijn toekomstige bewustzijnstoestanden kan beheersen, om daardoor geleidelijk de duur van zijn *devachanische* toestanden tussen twee van zijn incarnaties te bekorten. In zijn voortgang komt er een tijd dat er tussen één fysieke dood en zijn volgende wedergeboorte geen *devachan* is, maar

*Zij die hun aardse ringen niet hebben voltooid. – KH.

†Letterlijk, zij die nooit zullen terugkeren – de mensen van de zevende ronde, enz. – KH.

een soort spirituele slaap, omdat de schok van de dood hem als het ware heeft verdoofd tot een toestand van onbewustheid, waaruit hij geleidelijk ontwaakt in een nieuwe geboorte, om zijn doel verder na te streven. De duur van deze slaap kan variëren van vijfentwintig tot tweehonderd jaar, afhankelijk van de graad van zijn vooruitgang. Maar zelfs van deze periode kan men zeggen dat het tijdverlies is, en daarom zijn al zijn inspanningen erop gericht de duur ervan te verkorten en geleidelijk tot het punt te komen dat de overgang van de ene bestaanstoestand in een andere bijna onmerkbaar is. Dit is als het ware zijn laatste incarnatie, want de schok van de dood verdooft hem niet meer.

25. (blz. 675) Volgens het *Laṅkāvatāra Sūtra*, een van de negen voornaamste mahāyāna-teksten, wordt nirvāṇa omschreven als de 'ongesluierde visie op de wezenlijke aard van de Werkelijkheid zoals die is', om het oorspronkelijke Sanskriet, *nirvāṇam iti yathābhūtārthasthānadarśanam*, enigszins te parafraseren. Het ongelukkige misverstand van oriëntalisten dat nirvāṇa vernietiging betekent, had nooit hoeven te ontstaan als ze met een open geest de volgende passages hadden overdacht:

Voorts, Mahāmati, zij die, bang voor het lijden dat voortkomt uit het onderscheid tussen geboorte-en-dood, nirvāṇa zoeken, weten niet dat geboorte-en-dood en nirvāṇa niet van elkaar gescheiden moeten worden; omdat ze zien dat alle dingen die van elkaar onderscheiden kunnen worden geen werkelijkheid bezitten, menen ze dat nirvāṇa bestaat uit de toekomstige vernietiging van de zintuigen en hun gebieden. Ze zijn zich niet bewust, Mahāmati, van het feit dat nirvāṇa, ālayavijñāna is, waar een ommekeer plaatsvindt door zelfverwerkelijking. Daarom, Mahāmati, spreken zij die dom zijn over de drievoudigheid van voertuigen en niet over de toestand van geest-alleen, waar geen beelden bestaan. Vandaar, Mahāmati, dat zij die de leringen van de tathāgata's van verleden, heden en toekomst, over de uiterlijke wereld die uit de geest zelf voortkomt, niet begrijpen, vasthouden aan de gedachte dat er een wereld bestaat buiten wat er van de geest wordt gezien en, Mahāmati, blijven doorwentelen aan het wiel van geboorte-en-dood.

– Hfst. II, xviii, blz. 55 (van de Engelse vertaling van D.T. Suzuki)

Wanneer de zelfnatuur en de gewoonte-kracht van alle vijñāna's, waaronder ālaya, manas en manovijñāna, waaruit de gewoonte-kracht van verkeerde speculatieve opvattingen voortkomt – wanneer deze alle een ommekeer doormaken, verklaren ik en alle boeddha's dat nirvāṇa bestaat, en dat de weg en de zelfnatuur van dit nirvāṇa leegte is, wat de toestand van werkelijkheid is.

Verder, Mahāmati, is nirvāṇa het gebied van zelfverwerkelijking dat wordt bereikt door edele wijsheid, die vrij is van het onderscheid tussen eeuwigheid en vernietiging, bestaan en niet-bestaan. Waarom is het geen eeuwigheid? Omdat het het onderscheid tussen individualiteit en algemeenheid heeft losgelaten, is het geen eeuwigheid. En waarom is het geen vernietiging? Omdat alle wijze mensen uit verleden, heden en toekomst, de verwerkelijking hebben bereikt. Daarom is het geen vernietiging.

– Hfst. II, xxxviii, blz. 86-7 (op. cit.)

26. (blz. 684) De lezer wordt verwezen naar de 'Onderzoekingen van de Gulden Verzen'* van Fabre d'Olivet (1768-1825), een eminente Franse taalkundige en filosoof, die zegt:

De Ouden hadden de gewoonte alles wat ze zonder tekortkomingen en bij uitstek mooi achtten met goud te vergelijken: zo verstonden ze onder de *Gouden Eeuw* een tijdperk van deugdzaamheid en geluk; en onder de *Gulden Verzen*, die verzen waarin de zuiverste leer was verborgen. Ze schreven deze Verzen steeds toe aan Pythagoras, niet dat ze geloofden dat deze filosoof ze zelf had samengesteld, maar omdat ze wisten dat zijn leerling, van wie ze waren, de juiste leer van zijn meester had onthuld, en deze verzen had gebaseerd op uitspraken die uit zijn mond waren opgetekend. Deze discipel, die lof verdient voor zijn geleerdheid en vooral voor zijn toewijding aan de voorschriften van Pythagoras, heette Lysis. Na de dood van Pythagoras, toen zijn vijanden, die tijdelijk triomfeerden, in Crotona en Metaponte die verschrikkelijke vervolging hadden ingesteld die het leven kostte aan een groot aantal pythagoreeërs – die onder het puin van hun verbrande school werden verpletterd of gedwongen waren de hongerdood te sterven in de tempel van de Muzen – ontkwam Lysis gelukkig aan die ramp en trok zich terug in Griekenland; omdat hij de sekte van Pythagoras wilde uitbreiden, aan de beginselen waarvan zoveel lasteringen werden verbonden, vond hij het nodig een soort boek met voorschriften op te stellen, dat de basis van de ethiek en de voornaamste gedragsregels zou bevatten die door deze beroemde man waren gegeven. . . . Deze verzen . . . bevatten de meningen van Pythagoras en zijn alles wat ons rest van wat werkelijk authentiek is, van een van de edelste mensen uit de oudheid.

Hierocles, die ze aan ons heeft overgeleverd met een lang en meesterlijk commentaar, verzekert ons dat ze niet, zoals men misschien zou denken, de mening van één mens in het bijzonder bevatten, maar de leer van alle heilige

*Vgl. Nayán Louise Redfields Engelse versie (1917) van *De Gulden Verzen van Pythagoras*, in het Frans vertaald door Fabre d'Olivet.

groepen van pythagoreeërs en de stem van alle partijen. Hij voegt eraan toe dat er een wet bestond die voorschreef dat iedereen, elke morgen bij het opstaan en elke avond bij het naar bed gaan, deze verzen moest lezen als de orakels van de pythagorische school. Men ziet in feite uit vele passages van Cicero, Horatius, Seneca, en andere geloofwaardige schrijvers, dat deze wet in hun tijd nog streng werd toegepast. We weten door het getuigenis van Galenus in zijn verhandeling over *Het begrijpen en genezen van de ziekten van de ziel*, dat hij zelf elke dag 's morgens en 's avonds de Verzen van Pythagoras las, en dat hij ze, na ze te hebben gelezen, uit het hoofd opzegde. . . .

Dat zijn [Lysis] naam niet aan dit werk is verbonden, komt omdat in de tijd waarin hij het schreef de oude gewoonte nog bestond om zaken te beschouwen en geen personen: men hield zich bezig met de leer van Pythagoras, niet met het talent van Lysis die haar had bekendgemaakt. De leerlingen van een grote figuur hadden geen andere naam dan de zijne. Al hun werken werden aan hem toegeschreven. Dit is een opmerking die het meer dan waard is gemaakt te worden en die verklaart hoe het komt dat Vyāsa in India, Hermes in Egypte, Orpheus in Griekenland, de schrijvers zouden zijn geweest van zo'n groot aantal boeken, dat het leven van veel mensen niet lang genoeg zou zijn om ze te lezen.

De Griekse tekst van het geciteerde vers luidt als volgt:

Μήδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι,
Πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων τρὶς ἕκαστον ἐπελθεῖν.
Πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

27. (blz. 694) In het exoterische boeddhisme zijn de skandha's (letterlijk 'bundels' of 'verzamelingen') vijf in getal: vorm (rūpa), gewaarwording of zintuiglijke waarneming (vedanā), zelfbewust bevattingsvermogen (sañjñā), mentale neigingen (samskāra), en bewustzijn (vijñāna). De eerste skandha vertegenwoordigt de stoffelijke wereld of de stoffelijkheid van de dingen, terwijl de overige vier tot de astrale monade en het denken behoren. De tweede behoort bij het waarnemen van voorwerpen van de zintuigen; de derde bij dat wat door het denken wordt uitgewerkt; de vierde heeft betrekking op wat men het vormende beginsel van het denken zou kunnen noemen, dat mentale patronen schept die door hun eigen kracht worden bezield; en de vijfde vertegenwoordigt de activiteit van het ego. De boeddhistische filosofische analyse heeft deze verschillende eigenschappen en kenmerken in vijf categorieën ingedeeld, zoals boven opgesomd.

De skandha's zijn dus de verschillende groepen persoonlijke kenmerken of eigenschappen die de ene menselijke persoonlijkheid doen verschillen van de andere; en door deze groepen psychische en psychoemotioneel-astrale kenmerken of eigenschappen werkt de hogere mens of het hogere ego, d.w.z. de egoïsche individualiteit.

Aanhangsels

De precessiecyclus / 747
De macht van geluid / 750
De vier heilige jaargetijden / 754
HPB / 756
Boodschappers van de Loge – de insignia majestatis / 759
Nārada / 766

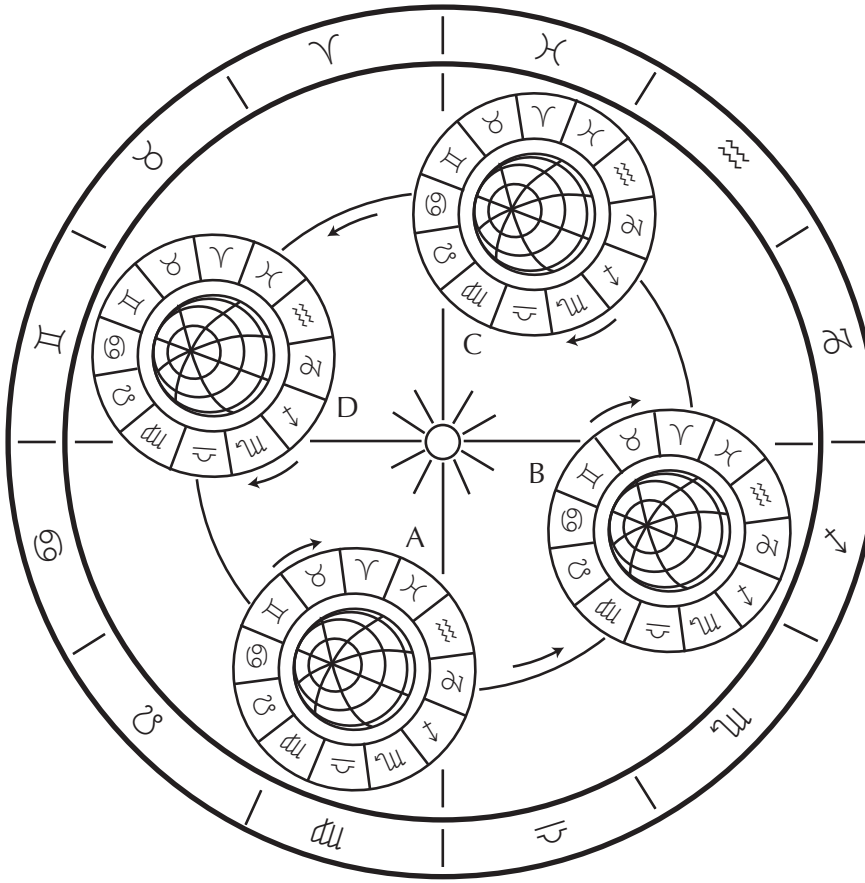

Diagram 1

Aanhangsel 1

De precessiecyclus

Met betrekking tot de occulte leringen over de precessiebewegingen kunnen de volgende twee diagrammen opheldering geven over de werkelijke oorzaken van het feit dat de pool van de aarde, als gevolg van de rotatie van de tekens van de dierenriem om een as in de richting van de wijzers van de klok, een volledige wenteling maakt om de pool van de ecliptica tijdens het zodiakale jaar van 25.920 aardse jaren.

In Diagram 1 geeft het vlak van het papier het vlak aan van de ecliptica (het vlak van de aardbaan om de zon); de grote cirkel stelt deze baan voor en het middelpunt ervan is de zon. De vier kleine cirkels, die elk de tekens van de dierenriem in hun juiste volgorde bevatten, stellen vier posities van de aarde voor in haar baan om de zon. De aardbol is weergegeven met zijn gebruikelijke, conventionele meridianen en parallelcirkels, die in perspectief de inclinatie van de aardas tonen ten opzichte van het vlak van de ecliptica, welke inclinatie of helling op het ogenblik (1936) gelijk is aan 23°26′5″ (gemiddelde waarde). De richting van de beweging van de aarde rond de zon wordt aangeduid door pijlen die langs de baan zijn geplaatst; en de rotatierichting van de tekens wordt aangeduid door pijlen die langs de omtrek van de *tekens* zijn geplaatst.

Laten we eerst vaststellen dat het aurische ei van het zonnestelsel de banen van alle bekende planeten, of beter gezegd planeetketens, omvat, evenals van alle andere onzichtbare planeetketens die tot ons eigen zonnestelsel behoren. Laten we vervolgens de positie van de pool van de ecliptica als praktisch stationair beschouwen gedurende onmetelijke tijdsperioden; ze heeft van zichzelf inderdaad kleine maar cumulatieve bewegingen, maar daarvan weet de moderne astronomie bijna niets. Laten we voorlopig onze aandacht concentreren op onze aarde.

Het aurische ei van de aardbol is natuurlijk de werkelijke aardbol; en onze fysieke, steenachtige bol vormt slechts zijn laagste of meest grofstoffelijke of vaste neerslag. Het aurische ei van de aarde is bolvormig, of beter gezegd eivormig, en de as of de polen en de equator vallen samen met en zijn onafscheidelijk van de polen en de equator van onze fysieke bol. Niet alleen zijn de aardse polen identiek met de

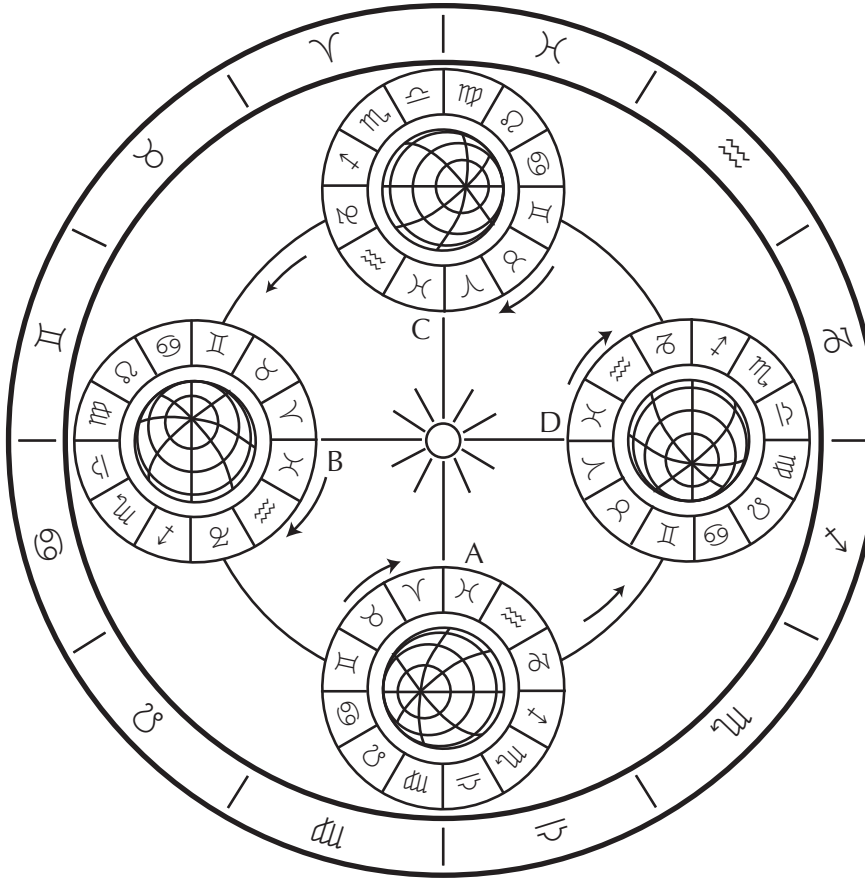

Diagram 2

polen van het aurische ei van de aardbol, maar omdat het aurische ei een schuine stand heeft ten opzichte van het vlak van de ecliptica, vertonen de polen van onze stenige bol eenzelfde inclinatie, en weerspiegelen zijn verschillende bewegingen slaafs de bewegingen van het aurische ei van de aarde. Met andere woorden, de fysieke bol volgt alles wat het aurische ei van de aarde doet, zowel wat betreft zijn bewegingen, zijn inclinatie als zijn omkering.

De *tekens* van de dierenriem hebben hun ware positie in de 'gebieden' of 'rijken' of 'segmenten' van het aurische ei van de aardbol, zoals

wordt aangegeven door de kleine cirkels van het diagram. Het aurische bol- of eivormige lichaam dat de tekens bevat, draait in de richting van de wijzers van de klok en wel slechts 50 boogseconden, om een rond getal te noemen, tijdens één jaarlijkse wenteling van de aarde om onze zon en natuurlijk veroorzaakt deze kleine, gedeeltelijke rotatie van slechts 50 boogseconden weinig verandering in de richting waarin de polen van de aarde in de loop van één jaar wijzen. Daarom vertonen de vier posities van de aarde in Diagram 1 dezelfde oriëntatie van de *tekens*, een oriëntatie die hoogstens slechts ongeveer 50 boogseconden binnen een jaar is veranderd, wat niet gemakkelijk kan worden aangegeven in een ruwe schets.

Positie A geeft de plaats op de ecliptica aan op het moment van de lentenachtevening wanneer de zon, gezien vanuit de aarde, in het eerste punt van het teken Ram staat – welk eerste punt nu ongeveer tegen de elfde graad van het sterrenbeeld Vissen is geprojecteerd; positie B toont de plaats en de tijd van de zomerzonnestilstand, wanneer de zon in het eerste punt van het teken Kreeft staat, en tegen de elfde graad van het sterrenbeeld Tweelingen is geprojecteerd; positie C toont de situatie die heerst bij de herfstnachtevening; en positie D laat de heersende situatie zien bij het wintersolstitium.

Maar deze kleine verandering van 50 boogseconden is natuurlijk cumulatief, en bedraagt in ongeveer tweeënzeventig jaar één booggraad, of 90° in 6.480 jaar. Als we onze aandacht dan nu op Diagram 2 richten, zien we dat, terwijl het eerste punt van het *teken* Ram (positie A) eens samenviel met het eerste punt van het sterrenbeeld Ram tijdens de lentenachtevening, datzelfde eerste punt van het *teken* Ram 6.480 (2160×3) jaar later samenviel met het eerste punt van het sterrenbeeld Steenbok (positie B) ook bij de lentenachtevening, tengevolge van de draaiende beweging van het eivormige lichaam van de aardbol in een richting tegengesteld aan de natuurlijke volgorde van de sterrenbeelden van de hemelzodiak. Over nog eens 6.480 jaar zal het teken Ram samenvallen met het sterrenbeeld Weegschaal (positie C); en over nogmaals 6.480 jaar met het sterrenbeeld Kreeft (positie D); en het grote zodiakale jaar wordt tenslotte afgesloten met een vierde periode van 6.480 jaar, die het bol- of eivormige lichaam van de aardbol terugvoert naar zijn oorspronkelijke positie met betrekking tot de sterrenbeelden. Zo wordt één volledige ronde langs de dierenriem gemaakt – één volledig zodiakaal of precessiejaar is voorbijgegaan.

Aanhangsel 2

De macht van geluid

In de Tibetaans boeddhistische mantra, *Om mani padme hūm* – Om, het juweel in de lotus – is de lotusbloem de mens, de ziel, en ook de hele constitutie van de mens; nauwkeuriger gezegd, zijn aurische ei met zijn verschillende lagen substantie, die alle met elkaar zijn verbonden zoals de gesloten bloemblaadjes van de lotusbloem. Het juweel in de lotus is het diamanten hart, de vajradhara, zoals de ingewijde in vroegere tijden werd genoemd – een mystieke term die uitdrukking geeft aan de werking van de innerlijke god, de goddelijke straal of vlam, die degene door wie hij straalt, verlicht, verheerlijkt en bezielt.

Het is geen wonder dat Tibetanen van alle klassen, hetzij quasi-ingewijden of eenvoudig de grote meerderheid van gewone mensen, deze invocatie in hoge ere houden en haar reciteren met een spiritueel verlangen dat in de aspirerende ziel opkomt. Het is een manier om te zeggen wat HPB als volgt formuleert: 'Ik ben in u en u bent in mij.' Wanneer het zo wordt uitgesproken dat men begrijpt wat het betekent en hart en geest altijd vurig verlangen naar vereniging met het goddelijke in ons, dan heeft het een krachtige invloed doordat het de kanalen van het denken zuivert en onze aspiraties voortdurend levend houdt.

Wat de uitspraak en de betekenis van deze mystieke lettergreep OM ओम् of AUM औम् betreft: beide schrijfwijzen van dit woord in Europese letters zijn goed en de betekenis is praktisch gelijk. De uitspraak is echter niet dezelfde. OM wordt als O-M uitgesproken, maar AUM als A-U-M, waarbij de twee klinkers afzonderlijk hoorbaar zijn, en in beide gevallen moet de M in de schedel vibreren. De sektarische, hedendaagse brahmaanse gelovige zal zeggen dat AUM een zinnebeeld is voor de drie personen van de hindoetriade Brahmā, Vishṇu, en Śiva; maar dat is een armzalige poging om iets van diepere aard te verklaren op een manier die we theologisch zouden kunnen noemen. A-U-M – de spelling, uitspraak en de klank – is de hogere vorm van het woord, en is misschien het doeltreffendst als men weet hoe het op de juiste manier te verklanken; OM is de eenvoudigste van de twee, en in het begin even doeltreffend.

De klinker O, of de glijdende tweeklank A-U, hebben in combina-

tie met de klank van de M in de schedel een bijzonder sterke uitwerking op de menselijke aura; en als de aspiratie sterk is, en het hart zich met eerbied en liefde verheft, en het denken zelf verbonden is met de zon, kan de invloed van het 'laten klinken van het woord' heel groot zijn. Het brengt rust en zuivert de hele sfeer van het aurische ei, zodat de verschillende trillingsperioden in afzonderlijke gedeelten van het aurische ei worden teruggebracht tot één harmonie. Dan verloopt het binnenvloeien vanuit de innerlijke god gemakkelijk; en op die momenten kan een mens werkelijke inspiratie van de godheid ontvangen.

De joden hadden ook een woord van soortgelijke aard, dat op bijna dezelfde manier door hun ingewijden werd gebruikt, en dat was 'āmēn – het bekende amen.

Belangrijker dan de juiste uitspraak is het *laten klinken* van het woord. Dat kan inderdaad wonderen doen verrichten als het goed gebeurt: de juiste uitspraak, gecombineerd met de juiste resonerende verklanking door iemand die weet, verricht wonderen. De fysieke klank van dit heilige woord wordt bij het beoefenen van de praktische magie uitsluitend gebruikt om de atomen tot rust te brengen, voorzover die klank dit kan doen. Zoals ik al heb gezegd, is de kracht van het woord heel groot wanneer het wordt uitgesproken door iemand die weet hoe hij dat moet doen en de betekenis daarvan begrijpt; het kalmeert en brengt rust in het hele aurische omhulsel, en maakt het opstijgen van de ziel naar de geest en weer terug naar het menselijk bewustzijn veel gemakkelijker.

Laten we echter goed in gedachten houden dat niet het zinloos herhalen van woorden iemand goed zal doen. Het opdreunen van gebeden zou hetzelfde effect hebben. Het zingen van hymnen en het zingen van gezangen en het mompelen van mantra's zijn op zichzelf allemaal nutteloos. Wat belangrijk is, is *weten*, en met kennis te handelen.

Voor iemand die weet, is geluid misschien de belangrijkste factor in de kosmische werkingen. Zoals HPB in haar *Geheime Leer* (1:509) heeft geschreven, de '*magie* van de oude priesters bestond in die tijden uit het toespreken van *hun goden in hun eigen taal. . . .* geluid is *het krachtigste en doeltreffendste magische agens, en de eerste sleutel die de verbindingsdeur opent tussen sterfelijken en onsterfelijken.*' Zo is het. We moeten de taal van de goden leren spreken vóór we ons met hen kunnen onderhouden; we moeten leren de elementale wezens te beheersen vóór we ze volledig onder controle hebben. We moeten leren het hart van onze medemensen te bereiken vóór we ze ooit kunnen helpen. En dit spreken van

de taal die wordt begrepen, gebeurt vooral door middel van geluid, het grootse magische instrument in het heelal. Want al wat bestaat, groot en klein, zichtbaar en onzichtbaar, zingt een levenslied, en dat is zijn vitale grondtoon; en als men die grondtoon kan aanslaan, heeft men er meesterschap over.

Maar laten we oppassen voor zwarte magie en niet de individualiteit of het lot van iemand anders dan onszelf treffen. De magische kracht van geluid is algemeen bekend. Politieke redenaars, predikers in de kerken, slepen hart en geest van het grote publiek mee, en doen dat niet noodzakelijkerwijs met woorden, hoewel soms in hoge mate met woorden, maar door geluid en intonatie.

Zij echter die onderricht geven in de Wet, de dharma, gebruiken de wijsheid en kennis die in hun handen zijn gelegd als een heilig pand. Meer door geluid dan door woorden bereiken de boodschappen van waarheid en wijsheid ons bewustzijn, via de scheuren en spleten in het pantser van het persoonlijke zelf dat de ziel omsluit.

Ik wil hieraan toevoegen dat de leden van de Broederschap voortdurend werken als een beschermmuur, die de mens behoedt en beschermt tegen kosmische en aardse gevaren. Deze Groten doen dat door deze gevaren van ons weg te 'zingen' via het ākāśa – *door middel van geluid.* Begrijp deze woorden alstublieft niet verkeerd en stel u niet een rij grote Leraren voor die, gekleed in witte gewaden, de mond openen en beginnen te brullen, gillen en schreeuwen, zoals wij mensen soms doen en wat we zingen noemen! Het zingen kan voor onze oren volkomen geluidloos zijn, maar het is een lied, een lied waar de mystici over spraken, dat het kwaad wegtovert; en wegtoveren betekent hier het door zingen, door klank en geluid te verdrijven.

Wat zijn die gevaren? Laten we geen ogenblik denken dat die alleen stoffelijk zijn. Nee, ze zijn van velerlei aard: spiritueel, verstandelijk, psychisch, astraal en fysiek. Het zijn kosmische gevaren die onze aarde van buitenaf bereiken, van andere planeten van het zonnestelsel, en van dode planeten, in het bijzonder onze maan, en van de zogeheten achtste sfeer of de planeet van de dood. Er zijn rivieren van levens voortdurend in beweging langs de circulaties in het zonnestelsel, die evenveel bestaansrecht hebben als wij; maar die ons vijandig zijn in ons huidige evolutiestadium, of op zijn minst gevaarlijk, en die, als ze onze aardse atmosfeer konden binnendringen en ons konden treffen, de mensheid in één nacht zouden wegvagen. Geen enkel

mens zou op aarde nog leven als de ochtend aanbrak.

Wij mensen zijn pelgrims; we zijn niet voor altijd en eeuwig aan onze bol geketend, evenmin als aan onze planeetketen. We zijn hier doorgaande reizigers, al is ons verblijf naar menselijke maatstaven gemeten van buitengewoon lange duur. Daarom treden er gevaren op, zelfs in deze planeetketen, en dus ook op bol D, die in hoge mate schadelijk zouden kunnen zijn voor het welzijn van de mens, als ze de kans kregen ons te treffen zonder een of ander schild of bescherming. Dat zijn de aardse risico's, en die zijn van allerlei aard en ze bestaan op alle gebieden.

Overigens, een van de grootste gevaren waarmee wij mensen in deze tijd worden geconfronteerd, is de psychische manie die zich over de wereld verbreidt en die onze geest in verwarring brengt en ons afhoudt van spirituele gedachten, van spiritualiteit. Dat is een psychisch risico vol verschrikkelijke gevaren juist omdat het de menselijke ziel op een dwaalspoor kan leiden.

Maar laten we altijd in gedachten houden dat we worden beschermd door gezang, door geluid, hoewel de machtigste geluiden die zijn die we niet kunnen horen. De geluiden die het menselijk oor kan opvangen, zijn door de huidige onvolmaaktheid ervan maar een klein deel van de trillingsoctaven. Verreweg het grootste deel wordt gevormd door het onhoorbare geluid. De muziek der sferen, bijvoorbeeld, is zo overweldigend dat onze oren het niet kunnen opvangen. Elk atoom, zelfs het kleinste, zingt zijn grondtoon terwijl het leeft. Het groeit op die manier door geluid dat voor ons onhoorbaar is; en door middel van geluid dat door zijn omvang voor ons onhoorbaar is, volgen de planeten en de zonnen hun bestemming, weven ze hun levensweb en groeien zo tot grootsere dingen.

Geluid is een vorm van straling. Straling is slechts een vorm van geluid. Het waren geen ijdele woorden toen sommige oude Europese volkeren ons zeiden dat hun oude magiërs de stormen wegzongen, ziekten wegzongen, mensen lichamelijk en spiritueel gezond zongen, mensen naar goedheid en wijsheid zongen.

Aanhangsel 3

De vier heilige jaargetijden

Er zijn vier perioden in het jaar die, vanuit het gezichtspunt van de inwijdingsceremoniën, als bijzonder heilig worden beschouwd: de winterzonnestilstand, de lentenachtevening, de zomerzonnestilstand en de herfstnachtevening.

Elk jaar vindt ten tijde van de winterzonnestilstand een van de belangrijkste fasen van de oude inwijdingscyclus plaats. Er is tijdens de lentenachtevening, of in of tijdens de paastijd, een inwijding die in één opzicht heiliger en verhevener is dan zelfs die van het wintersolstitium. Er is ook een inwijdingscyclus ten tijde van de zomerzonnestilstand, die in één opzicht de verhevenste is van alle vier; en de vierde is ten tijde van de herfstnachtevening, en deze noem ik slechts terloops want die is de meest sublieme van alle vier.

Het is misschien op zijn plaats erop te wijzen dat deze vier zogeheten heilige jaargetijden in rechtstreeks, en daarom noodzakelijkerwijs nauw, verband staan met de vier door HPB in *De Geheime Leer* genoemde mahārāja's, die de 'vier hemelstreken' bewaken. Het jaar gaat in zijn cyclische rondgang of wenteling, op een voor het denken mystieke wijze door de vier verschillende 'hemelstreken', en wanneer de vier punten van het jaar, namelijk de vier heilige jaargetijden, deze 'vier hemelstreken' bereiken, worden er op die tijdstippen occulte krachten gebundeld, die een overeenkomstige invloed uitoefenen op hen die gereed zijn.

De winterzonnestilstand is de mystieke geboorte van de individualiteit, van de innerlijke boeddha. In sommige landen wordt het de inwijding in de zon genoemd. In de landen rond de Middellandse Zee werd het omstreeks het begin van de christelijke jaartelling de geboorte van de Christus genoemd.

Een bepaalde samenstand van twee van de planeten, Mercurius en Venus, en de maan en de aarde, maakt het mogelijk dat sterke, spirituele krachten, die hun oorsprong hebben in de zon, hun weg vinden langs de mystieke circulaties in het zonnestelsel; en de menselijke aspirant die deze reeks inwijdingsbeproevingen ondergaat, mislukt, of staat op uit zijn trance, letterlijk bekleed met de mystieke zon, en als met een stralenkrans omhuld door de luister van de innerlijke boeddha, de innerlijke god. In

sommige gevallen duurt dit in heerlijkheid gekleed zijn enige dagen. Gewoonlijk is het echter een voorbijgaande fase. Maar hij die deze heiligste gebeurtenis in de mystieke geschiedenis van de mens heeft doorgemaakt, leeft en werkt daarna altijd onder de mensen als iemand die daadwerkelijk zijn innerlijke god van aangezicht tot aangezicht heeft ontmoet, en die daarom een boeddha of een christus wordt genoemd.

Neem deze mededelingen alstublieft als letterlijke waarheden en niet als een symbolisch verhaal. Ieder mens is een kind van de zon, een zoon van de zon; en deze heiligste inwijding betekent eenvoudig dat men zich verbindt met de god van de zon en dat de aspirant tijdelijk alwetend wordt, omdat zijn bewustzijn dan universeel is.

Daarna, in hetzelfde of waarschijnlijk in een volgend jaar, begint de aspirant tijdens de lentenachtevening zijn individuele spirituele activiteit en sterft hij voor de wereld van de mensen. In de inwijdingscyclus van de zomer gaat het om een inwijding die hem betreft als individuele werker in de gelederen van de beschermers; en als hij die beproeving met succes doorstaat, wordt hem zijn taak toegewezen in de wereld van de mensen.

Ten tijde van de herfstnachtevening verbreekt de aspirant de band met het stoffelijk bestaan volledig, hij trekt zich terug, en wordt opgenomen in zijn ouder-ster.

De heiligste van deze vier inwijdingsperioden is, *wat chela's betreft*, die van de winterzonnestilstand; want bij die gelegenheid wordt de mens de 'herrezen christus' – de geboorte van de christus uit de mens, en dat is de mystieke geboorte. Ten tijde van de lentenachtevening aanvaardt de aspirant zijn plichten, niet langer in de wereld van de mensen, maar in de wereld van de kosmische geesten die tot ons zonnestelsel en meer in het bijzonder tot onze planeet aarde behoren. Tijdens de zomerzonnestilstand wordt hem zijn taak toegewezen als redder en helper van de mens; en ten tijde van de herfstnachtevening – 'gaat hij over'.

Wanneer een van deze heilige inwijdingscyclussen begint, moeten de juiste astronomische omstandigheden aanwezig zijn. Het moet nieuwe maan zijn, zodat de initiant die de reis door de gebieden en sferen onderneemt, dit doet tijdens de veertien dagen van de wassende maan. Tijdens een totale zonsverduistering en wanneer die samenvalt met de tijd van een van de zonnestilstanden of nachteveningen vinden de grotere inwijdingen plaats. De ideale omstandigheden acht men aanwezig wanneer de inwijdingskamer zich bevindt in de baan van de maanschaduw die over de aarde strijkt.

Aanhangsel 4

HPB

Er is nog een ander aspect van de avatāra-leer dat het psychische wonder verklaart dat HPB was, en ik geef hier in hoofdzaak een deel weer van een toespraak die in Visingsö, Zweden, in 1931 werd gehouden ter herdenking van het feit dat ze honderd jaar* daarvoor werd geboren.

Is er één theosoof die ook maar een ogenblik denkt dat HPB bij toeval naar de westerse wereld kwam, los van de natuurwetten en de strikte opeenvolging van oorzaak en gevolg waardoor alles in de juiste orde plaatsvindt? HPB kwam gehoorzamend aan een wet, een van de natuurwetten, omdat het haar tijd was om te komen als één uit de reeks van leraren die in de loop van de eeuwen op bepaalde tijden verschijnen, de ene leraar na de andere, en altijd wanneer de tijd daarvoor rijp is en nooit bij toeval. HPB was een van de schakels in wat de oude Griekse ingewijden de levende Keten van Hermes, de Gouden Keten, noemden, in verband met het doorgeven van mystiek en esoterisch licht en waarheid. Als een van deze reeks van opeenvolgende leraren kwam ze overeenkomstig het regelmatige ritme van de wetten die onze planeet beheersen. Ze verscheen inderdaad aan het begin van een messiaanse cyclus van 2160 jaar en aan het einde van de voorafgaande cyclus van dezelfde duur. Ze was de boodschapper voor haar tijd, d.w.z. voor het komende tijdperk.

In een zeer ware, zij het weinig bekende betekenis van het woord, was ze een avatāra – een avatāra van een bepaald type of een bepaalde soort, want er zijn verschillende soorten avatāra's. Elke leraar die verschijnt om de mens te onderwijzen heeft niet alleen zijn of haar lichaam en een op ongewone wijze ontvangen psychisch gestel, maar is op bepaalde tijden ook vervuld van het heilige vuur van een grotere ziel, en is daarom in feite een soort avatāra. Zoals Jezus een bepaald type avatāra was voor zijn tijd, zo was zij, onze geliefde HPB, een avatāra van een ander type voor haar tijd. Ruwweg 2160 jaar vóór haar geboorte luidde Jezus voor Europa de bijzondere messiaanse cyclus in die na verloop van eeuwen de Europese landen in het duister van de

*Vgl. *The Theosophical Path*, december 1931.

middeleeuwen stortte. Nu, ongeveer 2160 jaar later, werd een nieuwe cyclus geopend toen zij werd geboren, een opgaande cyclus die licht, vrede, kennis en wijsheid aan de mensen zou brengen.

Een machtige kracht kwam in de wereld en deed haar werk, en het web dat zij weefde heeft een belangrijke rol gespeeld bij het scheppen van de betere omstandigheden waarin we ons nu bevinden. HPB was natuurlijk naar lichaam een vrouw, maar wat dit lichaam en het brein bezielde en inspireerde, was de innerlijke, goddelijke zon, de innerlijke boeddha, de levende innerlijke christus. Maar tussen dit goddelijke vuur en het ontvankelijke en mystiek geoefende en ontwikkelde brein van de vrouw, bevond zich een psychisch voertuig dat in het westerse spraakgebruik gewoonlijk de 'menselijke ziel' wordt genoemd en dat in haar geval – want zij was een ingewijde in de orde van de boeddha's van mededogen en vrede – zich soms kon terugtrekken en het mogelijk maakte dat de lege plaats werd ingenomen door een 'menselijke ziel' die zelfs boven haar ziel ver verheven was. Het was deze buddhische luister die de lege plaats innam die ze graag voor gebruik afstond, en die voor een groot deel verantwoordelijk was voor de wonderwerken die HPB tot stand bracht.

U zult zich herinneren dat zij in haar geschriften vaak onderscheid maakt tussen wat ze HPB noemt en H.P. Blavatsky. H.P. Blavatsky was de vrouw, de chela, de aspirerende, lerende, edele, moedige chela. Maar HPB was de meester die sprak door haar: lichaam en geest, één entiteit, dan het tussenliggende psychische voertuig, gewoonlijk de 'ziel' genoemd, die tijdelijk, als dat gewenst was, kon worden verwijderd. Het was inderdaad zo dat toen HPB als de boodschapper werd uitgestuurd, dat psychische voertuig voor een groot deel achterbleef. Dat verklaart de zogenaamde tegenstrijdigheden en tegenstellingen in haar karakter, die degenen die over haar probeerden te schrijven, zagen – en heel duidelijk zagen en wel moesten zien – maar die ze niet konden verklaren, waardoor ze haar vaak verkeerd beoordeelden en begrepen. Soms was ze sterk en mannelijk, zodat, zoals haar vrienden zeiden, het wel leek alsof zich door haar de vleesgeworden man manifesteerde – niet een bepaalde man, maar de 'man'. Er was een goddelijke vlam in haar die zo nu en dan als het ware bezit nam van haar brein – en dan sprak ze als een Pythia, als een profetes, als een orakel van Delphi. En op andere ogenblikken, wanneer ze als avatāra werd bezield door de heilige vlam van een van de Groten, was daar *HPB, de leraar*, de wijze, de ziener, de

leraar van grote natuurwetenschappelijke waarheden, waarvan de moderne wetenschap pas nu de waarheid begint aan te tonen, de leraar die de mensheid hoop en een visie gaf, die aan een nieuwe filosofie-religie-wetenschap voor de mens vorm gaf. Er ligt een psychisch wonder, een mysterie, besloten in HPB, want HPB *was* een mysterie. Ze was inderdaad een soort avatāra.

Aanhangsel 5

Boodschappers van de Loge – de insignia majestatis

Vanaf het moment dat HPB verklaarde dat 'geen meester van wijsheid zelf zou verschijnen of iemand naar Europa of Amerika zou zenden vóór het jaar 1975', is er voortdurend gespeculeerd over de vraag wat voor leraar of boodschapper dan zou verschijnen, en of hij wel of niet binnen de formele theosofische organisaties zou werken die tijdens de laatste decennia van deze eeuw zouden bestaan.

Hieronder volgt het belangrijkste deel van de interpretatie van de uitspraak van HPB zoals G. de Purucker die in de jaren dertig aan zijn esoterische studenten heeft gegeven. – Red.

Niet zelden hoort men zeggen dat de stroom van inspiratie van de Loge van de grote leraren ophield na het overlijden van H.P. Blavatsky, en dat die stroom van inspiratie en licht niet zal terugkeren voordat de leraar komt van wie ze zei dat hij ongeveer aan het begin van het laatste kwart van de eeuw zou verschijnen. Die gedachte is geheel en al onjuist. U kent allen zonder twijfel de volgende passage uit HPB's 'Eerste Voorlopige Memorandum' (*CW* 12:491-2) dat door haar in 1888 aan de leden van de ES werd verstrekt:

Bovendien zou ieder lid moeten weten dat de tijd voor het verwerven van zulke onschatbare kennis beperkt is. De schrijfster hiervan is oud; haar leven loopt ten einde, en ze kan elke dag en bijna ieder uur 'naar huis' worden geroepen. En zelfs als haar plaats wordt ingenomen door een ander, die misschien geschikter en beter onderlegd is dan zij, dan nog *resten ons maar enkele jaren* vóór de termijn verloopt, namelijk op 31 december 1899. Zij die dan niet van de gelegenheid hebben gebruikgemaakt (een gelegenheid die de wereld in het laatste kwart van iedere eeuw wordt geboden), zij die tegen die tijd niet een zeker punt van psychische en spirituele ontwikkeling hebben bereikt, of dat punt waar de cyclus van adeptschap begint, zullen niet verder komen dan de kennis die ze dan zullen hebben vergaard. Geen meester van wijsheid uit het oosten zal na die tijd zelf verschijnen of iemand naar Europa of Amerika sturen, en de luiaards zullen in hun huidige incarnatie elke kans op vooruitgang moeten opgeven – tot het jaar 1975. Zo luidt de Wet, want we zijn in *kali-*

yuga – het zwarte tijdperk – en de beperkingen van deze cyclus, waarvan de eerste 5000 jaar in 1897 eindigen, zijn groot en bijna onoverkomelijk.

Om u te helpen zou ik erop willen wijzen dat HPB schreef op een kritiek moment in de geschiedenis van de TS; en verder dat ze schreef aan wat ze haar esoterische studenten noemde. Ze wees er heel duidelijk op dat ze spoedig zou heengaan. De wenk die ze gaf, namelijk dat iemand haar plaats zou innemen, was zo algemeen dat weinigen die hebben opgemerkt, zo ruim dat hij aan de waarneming ontsnapte, zo diepzinnig dat niemand hem voelde. Ze vestigde de aandacht op het duidelijke feit dat degenen die, terwijl ze tot de ES behoorden, niet een bepaalde graad van innerlijke ontwikkeling, van begrip, bereikten, m.a.w., zoals zij het formuleerde, die niet hun voet plaatsten op het pad dat naar adeptschap leidt, luiaards zouden zijn en zouden moeten wachten en geduld hebben, niet slechts zo'n vijfentachtig of negentig jaar, of zoveel jaren het zouden zijn vanaf het moment dat ze dit schreef tot laten we zeggen 1980; maar misschien zouden ze moeten wachten tot een volgend leven.

Er kwam *geen meester van wijsheid* vóór HPB kwam, ook niet tijdens haar leven, of sinds haar heengaan; en het is hoogst onwaarschijnlijk dat een meester van wijsheid openlijk zal verschijnen vóór het volgende grote tijdperk van spirituele vernieuwing – en het grote tijdperk waaraan ik denk zal niet al in 1975 aanbreken. Boodschappers zullen echter regelmatig komen, zolang de 'schakel niet verbroken' is. Maar, zoals HPB verklaarde, er werd niemand naar Europa of Amerika 'gestuurd' tijdens haar leven of na haar dood. En waarom zou zo iemand komen? Zoals ze zelf duidelijk verklaarde: iemand zal mij naar alle waarschijnlijkheid opvolgen.* Voor u is het *nu* de tijd om van mij deze kostbare waarheden te leren.

Schreef ze aan mensen van de toekomst, die twintig, dertig, veertig, vijftig of meer jaren na haar dood esoterici zouden zijn, toen ze aan haar toenmalige esoterische studenten schreef: 'Als u uw kansen nu niet aangrijpt, nu ik dit schrijf – ik een zieke en stervende vrouw die spoedig zal heengaan – zult u van mij niet leren'? Beslist niet!

Geen meester van wijsheid zal zelf komen of iemand naar Europa en Amerika sturen op de manier zoals HPB werd gezonden. Eenmaal per eeuw is voldoende om op die manier de ideeën te verspreiden.

*'. . . toe te schrijven aan het feit dat zij geheel alleen de wereld werd ingezonden om geleidelijk voor anderen de weg te bereiden.' – KH in *De Mahatma Brieven*, blz. 223.

Wanneer de schakel eenmaal is gevormd en de verbinding tussen de Grote Loge en de buitenwereld tot stand is gebracht, begint het innerlijke esoterische leven te stromen en wordt de leer gegeven ter wille van hen die bewijzen dat ze gereed zijn haar te ontvangen – van hen die komen en op de deur van de tempel kloppen.

De boodschappers kondigen hun komst niet aan in de krant. Ze komen rustig en in stilte, niet met vertoon en trompetgeschal. Hun boodschap richt zich tot het hart van de mens, tot hen die *op ieder moment* klaarstaan; want niemand wordt veronachtzaamd. De meesters van wijsheid en mededogen staan altijd klaar, wachten en werken altijd. De deur is nooit gesloten voor hen die hun voet op het pad hebben gezet. De Groten werken voortdurend onder de mensen, onafgebroken, en dat hebben ze al eeuwenlang gedaan. Iedereen die zijn voet op het pad heeft gezet en die ook maar het kleinste glimpje buddhische luister vertoont, wordt in het oog gehouden, geleid en geholpen; en als hij slaagt, wordt hij tenslotte openlijk in de Broederschap opgenomen.

De meesters werken voortdurend in stilte, en de veronderstelling dat hun werk, de Theosophical Society in de wereld, en de ES die hun boodschapper HPB stichtte, zonder leiding en licht zouden worden achtergelaten, is een afschuwelijke verdraaiing van de waarheid.

Ook zal die bepaalde boodschapper die in het laatste kwart van de eeuw zal verschijnen of werken (niet noodzakelijkerwijs 'verschijnen') geen meester van wijsheid zijn.

Maar, opdat mijn woorden niet verkeerd zullen worden begrepen, doe ik een beroep op u om in het verslag goed weer te geven wat ik u nu vertel. Wees niet te snel bereid iemand te aanvaarden die alleen aanspraken maakt. Wees niet te snel met iemand af te wijzen die u iets zou kunnen leren. Hecht u in uw denken niet aan een bepaald soort leraar of boodschapper; want het is hoogstwaarschijnlijk dat u het bij het verkeerde eind heeft. Wees wakker; wees alert; wees oprecht; wees toegewijd, wees trouw en standvastig; wees meedogend, wees vergevensgezind; wees liefdevol; ontwikkel de deugden. Dan zult u, als de nieuwe poging aan het eind van deze eeuw begint, goed materiaal zijn om mee te werken als u nog in leven bent, en dan zult u weten waarheen u zich moet wenden.

Want ik zeg u nu, en ik waarschuw u, dat er naar alle waarschijnlijkheid tegenstrijdige aanspraken zullen zijn. Zelfs mijn huidige woorden zullen worden geciteerd. Wees wakker, wees voorbereid,

ontwikkel de innerlijke visie, het innerlijke licht.

Het werk van deze bepaalde boodschapper – die naar alle waarschijnlijkheid niet groter zal zijn dan die al zijn gekomen, maar wiens werk bijzonder hachelijk en moeilijk zal zijn en die al uw toewijding en hulp verdient – zal ook niet noodzakelijkerwijs in de maand januari 1975 beginnen. Bedenk dat hij zijn werk wel eens niet precies op nieuwjaarsdag 1975 zal beginnen, of op het esoterische nieuwjaar. Hij kan wat eerder of later beginnen, of veel eerder of veel later. Maar zijn werk zal plaatsvinden in het laatste kwart van deze eeuw.

Met betrekking tot die komende boodschapper, is het gevaarlijk een te idealistisch en te verheven beeld te vormen van wie en wat die boodschapper zal zijn – want zijn werk zal in hoge mate worden vertraagd en belemmerd als er onder de theosofen van die tijd, bij zijn komst, een verwachting, een beeld, een opvatting, een idee bestaat, dat een geïncarneerde godheid op aarde is gekomen om de mensen te onderwijzen. U zult ontdekken dat hij – diegenen van u die dan nog leven – een rustige, eenvoudige, vriendelijke, toegewijde persoon zal zijn, die natuurlijk volledig voorbereid en geschikt is voor het werk dat hij moet doen. Het is niet waarschijnlijk dat hij groter of verder gevorderd zal zijn dan de boodschappers die al zijn verschenen.

Ik heb niet het recht u iets te vertellen waar ik niet zeker van ben, maar ik denk dat broeder Judge volkomen gelijk had toen hij te kennen gaf dat het zeer waarschijnlijk is dat HPB zelf de nieuwe boodschapper zal zijn, die aan het einde van deze eeuw terugkomt. Ik denk dat het HPB zal zijn of liever de geest-ziel die in haar laatste belichaming bekend was als HPB.

In 1889 schreef William Q. Judge, die toen secretaris was van HPB, als volgt:

Als we goed erin slagen de TS tot in de twintigste eeuw te laten voortbestaan, dan is het heel wel mogelijk dat we haar zuiver en ondogmatisch kunnen overdragen aan die opvolgers die haar, na onze dood, instandhouden tot de volgende cyclus van vijfentwintig jaar. Op dat tijdstip komt er weer een boodschapper. Volgens mij zal hij hetzelfde wezen zijn dat nu onze pogingen leidt. In dat geval zou er voor zijn verdere werk een Society gereed kunnen zijn die voor grotere dingen geschikt is dan onze tegenwoordige TS, en als dat zo is, zullen al onze inspanningen van nu met succes worden bekroond. Als daarentegen de leden nu tekortschieten, dan zal de verantwoordelijkheid die op ieder van ons rust groot zijn. Met het oog hierop wordt er verwacht dat de

Sectie ernaar zal streven het *leven* en het *hart* te worden van de theosofische beweging, zodat ze de geest en inspiratie van de beweging zal meevoeren in de vijfenzeventig jaar die omstreeks het jaar 1900 zullen beginnen. Als dit zal zijn bereikt, dan zal er in 1975 een instrument gereed zijn dat de terugkerende boodschapper in de laatste vijfentwintig jaar zal kunnen gebruiken, in plaats dat hij een nieuw zal moeten opbouwen te midden van onenigheden en wanklanken, zoals die HPB vijftien jaar lang hebben omringd. In *De Sleutel tot de Theosofie* zegt ze duidelijk dat de sterkte en kracht van deze ideale Sectie niet zozeer zal liggen in de technische occulte kennis van de leden, dan wel in de spirituele ontwikkeling, samen met een gezond verstand, die ze zullen hebben verworven. . . .

Laat iedereen die dit leest dan aan de oproep gehoor geven. Er wordt een mentaal offer gevraagd, het opgeven van het zelf, een volledige zelfverloochening, een totale toewijding aan deze zaak. Altruïsme moet de richtlijn van ons leven worden, want alleen daardoor kan het voor ogen staande doel worden bereikt. We hebben ons in deze Sectie niet verbonden voor ons eigen individuele voordeel, en ook niet voor de glorie van HPB, of voor het scheppen van nieuwe mysteriën en dogma's, maar alleen opdat de mensen en mensenrassen na ons broeders kunnen worden zoals wij moeten zijn.

– *Suggestions and Aids*; *Echoes of the Orient*, 3:296-7

Het belangrijkste daarvan is dat hij op een cyclisch moment zal komen en in hoge mate zal worden geholpen door het begin van die cyclische periode, een heel korte periode, maar erg belangrijk in elke eeuw; en daarom wees H.P. Blavatsky, en dus ook iedere boodschapper die aan hem voorafgaat, op die periode als belangrijk. Ontwikkel liefde in uw eigen zelf, en u zult de liefde begrijpen die hij u geeft. Ontwikkel vergevensgezindheid in uw eigen hart, en dan zult u de vergevensgezindheid begrijpen die van hem naar u zal uitgaan. Wees waarheidlievend en u zult de waarheid herkennen wanneer u die hoort; en u zult zijn oprechtheid herkennen als hij komt.

In de ware esoterie vinden er nooit op de gewone manier benoemingen plaats, zoals vaak wordt verondersteld, met papier en inkt, of in druk, of met linten en zegels en notariële akten en wat al niet. Die methode is kinderlijk. Zulke documenten kunnen worden vernietigd of vervalst, terzijde gelegd of verloren gaan. Die methode is veel te onzeker – te onzeker. Men kent de opvolger door zijn leven, door zijn leringen en door de wijze waarop zijn voorganger hem behandelde. Er kan, naast dit alles, een schriftelijke of mondelinge verklaring zijn of niet, maar de schriftelijke of mondelinge verklaring voegt

geen greintje gewicht toe aan de werkelijkheid.

Een vreemde en merkwaardige situatie; en sommigen van u zullen misschien zeggen dat het een gevaarlijke situatie is: 'Hoe moeten we het weten?' De toestand wordt gewoonlijk weloverwogen zo gelaten als ik u heb gezegd. Denk na over deze kwestie. Stel dat er een mahātma naar u toekwam met een wettig opgemaakt document met een indrukwekkend rood of blauw zegel, en met een verzegeld blauw of zwart lint op dat papier, terwijl de tekst van het document ongeveer als volgt luidt, of woorden van gelijke strekking bevat: 'Aan allen die het aangaat: Weet dat ik, mahāchohan van Śambhala, hierbij verklaar dat —— mijn volledig gemachtigde vertegenwoordiger is om dit of dat werk in de Theosophical Society te doen, en de opvolger is van die en die in de ES.' Wat zou u denken? Eerst zou u er misschien om lachen. Dan zou u achterdochtig zijn.

Denk aan de andere kant eens aan iemand die in uw midden komt of in uw midden is: in al de jaren dat u hem misschien gadeslaat, is hij rustig, onopvallend, vriendelijk; u ziet dat hij geen kwaad doet, dat hij toegewijd studeert, dat hij zachtaardig is en vergevensgezind, dat hij het leven *leidt*, voorzover u weet; dat hij plichtsgetrouw is en dat hij alle regels en voorschriften in acht neemt van de levensomstandigheden waarin zijn karma hem heeft geplaatst. U hoort hem spreken. U bent wel of niet onder de indruk van wat hij zegt, maar u heeft tenminste de indruk dat hij een eerlijk mens is. Als dan de tijd komt, beseft u plotseling dat de zaken in goede handen zijn; dat deze man sterk is, oordeelkundig, wilskrachtig, dat hij wijsheid, kennis en spirituele kracht bezit. Met andere woorden, u bent zich scherp ervan bewust dat de tekenen van oprechtheid en gezag *in die mens zelf zijn.* Wie van de twee zou u dan volgen: de man die met een document komt, of de man die u kent?

Bedenk ook dat de dienaren van de Loge rustig komen en rustig gaan. Ze werken rustig en ze leven rustig. Wat ze ook doen, hoe openbaar ook, op welke schaal ook, groot of ogenschijnlijk onbetekenend klein, wat ze doen draagt het kenmerk van kracht en bekwaamheid.

Ik schrijf dit weloverwogen, want er komt een tijd in de toekomst dat u misschien een keuze moet maken en let wel, ik zeg niet dat u dat *moet.* Het is mogelijk dat de dingen anders gaan. Maar door mijn woorden zo te benadrukken, probeer ik de intuïtie in u wakker te maken. Ik wil u ervan op de hoogte brengen, voorzover ik dat kan, hoe in het esoterische leven de dingen worden geregeld.

Bracht HPB iets anders dan zichzelf? Nee; zijzelf was haar eigen bewijs. Als HPB in de wereld was verschenen met een formeel getekend en gewaarmerkt document dat haar status als boodschapper van de Loge bevestigde, zou ze dan in enig opzicht groter zijn geweest dan ze was? Zou haar positie als boodschapper van de Loge daardoor zijn 'bewezen'? Het antwoord is een duidelijk nee. HPB bewees wat ze was door wat in haar was.

Er is in de uiterlijke wereld, en buiten de grote Loge, deze reeks van leraren die elkaar regelmatig opvolgen – in het Sanskriet de *gurupāramparya* geheten, d.w.z. de *guruparamparā* – en elk daarvan is bevoegd om te onderwijzen, elk is in staat om te onderwijzen en elk onderwijst daarom. Maar zal de opeenvolging doorgaan of zal die – al is het misschien alleen tijdelijk – worden verbroken? Als de roep van uw hart sterk genoeg is, en als het beroep dat u innerlijk doet oprecht genoeg is, dan zal de lijn van opvolging zich voortzetten en, indien die omstandigheden bestaan, voortduren in toekomstige eeuwen. Zou dat [niet] het geval zijn, doe dan opnieuw een beroep. Als de roep sterk en oprecht genoeg is, zal hij worden beantwoord.

Geen enkele leraar heeft ooit alleen door middel van formele documenten doorgegeven wat mystici en occultisten het levende woord en de levende kennis noemen, m.a.w. het gezag van de elkaar opvolgende leringen en leraren, een opvolging die in elke ware occulte school altijd bestaat. De opvolger is zijn eigen bewijs, en wanneer u eenmaal de werkelijke mens kent, zal niets dat daarna tegen of voor hem wordt geschreven, u van gedachten doen veranderen. De man zelf draagt de bewijzen van zijn hoge gezag en verheven missie in zich. Het is uitsluitend een kwestie van verdienste en spirituele standing van iemand, die wordt opgeroepen door de hartenkreet van hen die hongeren naar waarheid en spiritueel leiderschap.

Aanhangsel 6

Nārada*

Nārada is hier, daar en overal; en toch geeft geen van de *Purāṇa's* de ware aard van deze grote vijand van fysieke voortplanting. Wat die aard in de esoterie van de hindoes ook mag zijn, Nārada – die in het occultisme aan deze kant van de Himālaya *Pesh-Hun* wordt genoemd, de 'boodschapper' of het Griekse *angelos* – is de enige vertrouweling en de uitvoerder van de universele decreten van karma en *ādi-budh*: een soort actieve en altijd weer incarnerende logos, die van het begin tot het eind van de kalpa de menselijke aangelegenheden leidt en er richting aan geeft.

'Pesh-Hun' is algemeen bezit en niet speciaal van de hindoes. Hij is de geheimzinnige leidende verstandelijke macht, die de impuls geeft aan en de stuwkracht regelt van cyclussen, kalpa's en universele gebeurtenissen. Hij is de zichtbare vereffenaar van karma in het algemeen; de *bezieler* en de leider van de grootste helden van dit manvantara. In de exoterische boeken wordt hij aangeduid met enige weinig vleiende namen, zoals 'kalikāraka', *ruziezoeker*, 'kapivaktra', *apengezicht*, en zelfs 'piśuna', de spion, hoewel hij elders Deva-Brahmā wordt genoemd. – *De Geheime Leer*, 2:52

Nārada, zoals de hindoes hem noemen, Pesh-Hun, zoals de Tibetanen hem noemen, is in de wereld. Dit werktuig van het lot, dat de christenen, naar ik aanneem, de engel van de wraak van de Heer zouden noemen, is in ieder land aanwezig. Zijn karmische werk is in volle gang: hij maait opdat toekomstige gewassen kunnen worden gezaaid. Nārada of Pesh-Hun is het vreeswekkende werktuig van wat de christenen de goddelijke wraak zouden noemen, maar toch de grootste vriend van de mens voor hen die hem willen herkennen. Zijn werk is niet dat van het noodlot, maar dat van het lot dat de mens zelf weeft. Zelfs al verstoort hij de levenswijze van de mens, opdat de beschikkingen van de goddelijke gerechtigheid kunnen worden uitgevoerd, hij is ook de vredebrenger en hersteller van harmonie. Om een mooie joodse zegswijze te gebruiken, het is uiteindelijk Nārada of Pesh-Hun die 'alle tranen wegwist'.

HPB spreekt over Nārada, zoals de hindoes hem noemen, of Pesh-

---

*Een toespraak, op 22 maart 1942 gehouden door G. de Purucker, in Point Loma, Californië, maar nog niet eerder in zijn gepubliceerde boeken opgenomen.

Hun zoals zij hem aanduidt met zijn naam uit de Atlantische tijd (in andere tijden en landen staat hij onder andere namen bekend), maar ze zegt eigenlijk weinig over hem eenvoudig omdat zijn taak in de natuur aan een wereld die volstrekt niet gewend is aan de spirituele en intellectuele leringen van de theosofie zo moeilijk te verklaren is, dat ze slechts op enkele feiten wees en het daarbij liet.

Wie is Nārada, wie is deze Pesh-Hun? In de eerste plaats is hij een rishi. Hij is ook een prajāpati. Prajāpati betekent een ouder van nakomelingen; er wordt niet gezegd wat voor soort nakomelingen, misschien uit het denken geboren kinderen, misschien uit het lichaam geboren kinderen, want prajāpati betekent zowel het een als het ander, of beide. Hij is ook een manu, wanneer het alleen gaat om zijn werk met betrekking tot de mensenrassen. Hij is een dhyāni-chohan of wat de christenen een aartsengel zouden noemen. Natuurlijk betekent die verwijzing in deze tijd niet veel, omdat de christenen zelf nauwelijks weten wat ze met die term bedoelen. Maar ik geef enkele namen uit verschillende denkrichtingen. In de Griekse en Latijnse mythologie zou hij een god zijn of misschien een van de hoogste daimonen, kosmische geesten. Laten we het zo zeggen: Nārada is een dhyāni-chohan, ook prajāpati door bepaalde taken die hij verricht, ook een rishi of groot spiritueel leraar, op grond van bepaald werk dat hij verricht. Ook een manu door zijn nauwe band met het lot van de mensheid. Daarom worden deze drie namen gebruikt, want elke naam past bij een ander deel van zijn activiteiten. Hij is een dhyāni-chohan van de hoogste of op een na hoogste klasse. Ik doel nu niet alleen op de drie grote klassen van dhyāni-chohans boven de mens. Ik heb het over klassen van een andere categorie. Alle mogelijke klassen van dhyāni-chohans in aanmerking genomen, behoort Nārada tot het op een na hoogste type.

Wat zijn de werkzaamheden van Nārada? Typisch die van het voltrekken van het karmische lot. Hier heeft u de sleutel tot al zijn activiteiten. Wat de lipika's hebben opgetekend, wordt door Nārada, als individueel werktuig of als individualiteit, als aartsengel, uitgevoerd. Hij is het werktuig van het karmische lot. Het gevolg daarvan is dat, omdat het lot voor ons mensen vaak zo onplezierig is door onze eigen fouten en tekortkomingen in het verleden, aan Nārada weinig complimenteuze namen zijn gegeven door hen die zijn werk in de wereld en in de wereld van de mens hebben gezien en dat niet waarderen. Als ze zijn werk wel op prijs stellen, als het iets is dat de mensen bevalt, krijgt hij

zeer vleiende namen zoals: de weldoener, de goede helper, de strijder voor de mensheid, hij die al het goede van het lot teweegbrengt. Maar als hij als een onpartijdig, onpersoonlijk werktuig van het karmische lot de mensheid tegenspoed bezorgt, dan krijgt hij weinig complimenteuze namen, zoals bijvoorbeeld kalikāra, de ruziezoeker, omdat het in het lotsverloop van de mensheid zijn werk is om oorlog en vrede tot stand te brengen.

Kunt u nu zien waarom HPB is voorbijgegaan aan deze functie, deze plicht, deze aard van Nārada? Het is een netelig onderwerp omdat wij in het westen niet willen geloven dat de wereld wordt geleid door kosmische en spirituele wetten, en we willen ook niet geloven dat de verschrikkelijke dingen die ons overkomen, onfeilbaar en onvermijdelijk ons zelfverdiende lot zijn. We zeggen liever: het is *zijn* schuld. Zo schuiven we de verantwoordelijkheid af, maar toon mij iets dat u overkomt en dat, voorzover u kunt zien, niet het gevolg is van uw eigen daden. Zo is de wet.

Nārada werkt dus als instrument van karma. Hoe doet hij dat? Omdat hij een dhyāni-chohan is, kan hij niet onder ons verschijnen en werken zoals een mens doet, omdat hij tot een veel hoger rijk behoort, tot het allerhoogste van de drie dhyāni-chohanische rijken. Hij is een onpersoonlijk, onpartijdig instrument van het lot. Het is zijn taak ervoor te zorgen dat de wereld wordt beschermd, dat de karmische wet, het lot, wordt uitgevoerd ongeacht de gevolgen; want dat is de enige manier om recht, orde, evenwicht, rechtvaardigheid en uiteindelijke wijsheid en vrede te herstellen. Anders zou de natuur een enorme hoeveelheid onuitgewerkt karma opstapelen, dat eens of te zijner tijd de mensheid zou overspoelen en volkomen vernietigen. Geen wonder dat HPB aan dit probleem voorbijging.

Hoe werkt Nārada dan wel? Soms overschaduwt hij mensen met de juiste psychische, spirituele, verstandelijke en zelfs fysieke gesteldheid en werkt door hen. Deze mensen worden door HPB 'men of destiny' [werktuigen van het lot] genoemd. Dit hoeven zelfs geen goede mensen te zijn, en dat is nog een reden waarom over Nārada vaak in niet vleiende termen wordt gesproken; maar het kunnen goede mensen zijn, deze 'men of destiny'. Maar ze worden als instrumenten en werktuigen gebruikt om bepaalde dingen uit te voeren, tot stand te brengen, die in de schoot van de tijd liggen en naar buiten moeten komen, en er moet een leidende spirituele kracht zijn die erop toeziet dat deze gebeurte-

nissen zich voltrekken zonder de volledige vernietiging van de mensheid. Dat is het werk van Nārada: een beschermer van de mensheid en ook een wreker.

De westerling is eeuwenlang opgevoed in een religieus en filosofisch stelsel dat sinds de vroege middeleeuwen zo volslagen in strijd is met de feiten van de natuur, dat we uit het oog hebben verloren hoe de wereld wordt geleid en bestuurd. Ze wordt bestuurd door spirituele en hoogintellectuele machten. Dat geldt bijvoorbeeld voor onze eigen aardbol, bol D van onze keten. Er gebeurt niets zomaar, bij toeval. Alles wat er plaatsvindt op deze bol of in het zonnestelsel of in de zon of in het melkwegstelsel, gebeurt volgens wetten; en het gebeurt volgens wetten omdat er instrumenten van de wet zijn, instrumenten van karma, die de zaak in de hand houden, om als het ware te voorkomen dat een aardbeving of een vloedgolf of een cycloon geheel uit de hand loopt en zonder onderscheid vernietiging brengt. Ziet u wat ik probeer te zeggen? Het lot ligt stevig in handen van de goden; of – zoals de vroege christenen het op hun wijze uitdrukten in woorden die nu hun betekenis hebben verloren – de wereld wordt geregeerd door de almachtige God door middel van de hiërarchie van engelen, en dat is de theosofische leer zoals die in christelijke vorm werd onderwezen. Deze engelen voeren de bevelen van het lot uit, en we bezitten nu in de christelijke leer overblijfselen van deze oude theosofie van het vroege christendom, zoals men bijvoorbeeld spreekt over de engel van de dood, of de engel van het lot, of de engel van ziekte – of, als we ons tot het Nieuwe Testament wenden, de vier engelen uit de Openbaring. Men zou zich kunnen afvragen, wat zijn ze nu? Oorlog, ziekte of een epidemie, honger en dood: u herinnert zich het beroemde boek dat de Spaanse schrijver Ibáñez schreef, *Los cuatro jinetes del Apocalipsis* (De vier ruiters van de Openbaring).

Het is Nārada die belast is met deze karmische uitwerking van het lot. Geen wonder dat hij kalikāra wordt genoemd, de ruziezoeker. Hij brengt dat lot niet uit het niets voort, uit een duivels verlangen de mensheid kwaad te doen. Hij is eenvoudig het werktuig van het karmische lot dat bijvoorbeeld de afbraak teweegbrengt van oude verstarde toestanden die een spiritueel slaapmiddel voor de mensheid worden, of een einde maakt aan dingen die dreigen de mensheid kwaad te berokkenen. U ziet dat een leer als deze ook gevaarlijk zou kunnen zijn als ze onder de aandacht kwam van onverantwoordelijke mensen of van

zwakkelingen die haar zouden verdraaien en voor persoonlijke en zelfzuchtige doeleinden zouden gebruiken. Zulke mensen hebben geen idee van de diepzinnige en ingewikkelde aspecten van de theosofische waarheden, die de oude wijsheid-religie van de mensheid zijn.

Laten we ons nogmaals afvragen wie of wat Nārada is? Nārada is niet alleen het werktuig van het karmische lot, maar ook de redder van de mensheid, die de evolutionaire vooruitgang van de mens teweegbrengt, veranderingen tot stand brengt die op hogere, edeler dingen zijn gericht, en eveneens, hoe paradoxaal dat ook klinkt, de bewerker of hersteller van spirituele en verstandelijke stabiliteit. Er kan namelijk geen stabiliteit zijn als er een opeenhoping van karma ligt te wachten die dreigt de dam te doorbreken en in het wilde weg verwoesting en vernielingen teweeg te brengen.

Laat enkele consequenties van deze gedachten eens tot u doordringen. Ze maken u mild, minder geneigd andere mensen te haten en verkeerd te beoordelen. Neem bijvoorbeeld Napoleon, of Julius Caesar, of Alexander – drie mannen die, als men ze beoordeelt naar de maatstaven van het gewone menselijke recht, boosdoeners zijn, omdat ze allen tradities en de gevestigde orde omverwierpen, vernietigden. De wereld heeft hen overleefd, maar wie waren ze? Gemiddelde mensen, elk met bepaalde karaktertrekken, psychische en van andere aard, waarmee Nārada kon werken om de karmische veranderingen teweeg te brengen. Met andere woorden, Nārada is een soort Śiva, vernietiger en herschepper, maar zijn vernietigingen zijn altijd heilzaam, hij staat altijd aan de kant van vrijheid, van absolute rechtvaardigheid voor allen, zonder onderscheid, en aan de kant van de vooruitgang. Als er iets is dat Nārada verafschuwt, dan is het wreedheid, elke vorm van wreedheid, wreedheid tegenover vriend of wreedheid tegenover vijand. Men plaatst zich onmiddellijk onder het waakzame oog van Nārada als men toegeeft aan iets dat de mens onwaardig is.

Tussen twee haakjes, laat ik eraan toevoegen dat ik niet naar Alexander, Julius Caesar en Napoleon verwijs omdat ik van mening zou zijn dat deze drie mannen een voorbeeld zijn voor menselijk gedrag, want dat is niet zo, eerder het tegenovergestelde. Maar ze zijn een opmerkelijk voorbeeld uit de geschiedenis van 'men of destiny', die juist vanwege hun zwakheden en verkeerd gerichte kracht bijna als pionnen werden gebruikt, om ondanks zichzelf goede dingen tot stand te brengen.

Het is merkwaardig te zien, als men de geschiedenis van de mens-

heid bestudeert, dat de grote werken van Nārada, de grote activiteiten van Nārada, altijd vergezeld gaan van, of op de voet worden gevolgd door een grootse uiting van moreel en religieus leven. De grootste religies zijn altijd gesticht tijdens de grootste menselijke omwentelingen. Beide het werk van Nārada. Nārada bewerkt de grond, geeft leiding aan het zich voltrekken van het karmische lot, en wenkt als het ware met zijn hand naar de onderrichtende goden om langs de door hem geopende weg naderbij te komen.

Sommigen vragen zich misschien af of Nārada dezelfde is als de stille wachter. Nee, de stille wachter staat boven alles. Misschien kunnen we, althans in figuurlijke zin, zeggen dat Nārada het Śiva-aspect is van de stille wachter. Nārada is een soort logos voor deze bol gedurende de hele kalpa. En wat is de functie van de logoi, grotere of kleinere, hogere of lagere? Elke logos moet al zijn kinderen een schitterende toekomst van voleinding binnenleiden.

Laat ik op een ander aspect wijzen. Stel dat er in de wereld een edele religie zou zijn, die de oorspronkelijke bezieling, de theosofische inspiratie van haar meester, van haar stichter had verloren, en die kerkelijk en theologisch was geworden in plaats van vitaal en levend te blijven, een machtige en spiritueel leidende kracht in het leven van haar volgelingen. Stel dat deze religie – een van de edelste drijfveren in het menselijk denken en gedrag – enkel een vormendienst en ritus was geworden, en er zelfs over werd getwist of de leer van de stichter werkelijk moest worden aanvaard zoals we haar hebben ontvangen. Wat doet Nārada dan? Nārada breekt die schaal open, bevrijdt opnieuw de gekerkerde geest. Natuurlijk zijn er talloze problemen. Mensen zijn op religieuze punten bijna fanatiek; als men hun verstarde geloof afbreekt, kunnen ze soms bijna duivels worden. Maar Nārada heeft een grootser werk op het oog dan de louter conventionele gevoelens van veel van deze coryfeeën en hun miljoenen volgelingen. Het werk van Nārada is er in zo'n geval op gericht de gekerkerde en misschien vergeten geest van de stichter te bevrijden en zijn oorspronkelijke kracht en invloed te herstellen. Het kan vlug gebeuren, in één klap, door een catastrofe. Of het kan gebeuren in de loop van vele, vele jaren van langzame uitbreiding en het openbreken van de oude schaal. Nārada werkt op verschillende manieren, maar altijd in overeenstemming met het lot en altijd op de gunstigste manier waarop hij kan werken, want hij is een vernieuwer en een bouwer. Dat is het allerbelangrijkste. Hier volgt een voorbeeld.

De religie was in dat geval een gevaar geworden. Het was een bedwelmend middel geworden. Het suste de mensen in slaap. De ziel van de mensen was als dominerende factor in het menselijk leven zo slaperig, zo negatief geworden, dat de mensen in feite door hun ziel niet langer werkelijk werden bezield. Ze waren weinig meer dan lichamen die blindelings louter conventionele praktijken volgden. Maar Nārada bezielt deze mensen weer. Hun ziel ontwaakt. Ze beginnen te denken en vragen te stellen. Ze zoeken de geest. Ze breken de schaal open; ze werpen de vormen omver. En in zo'n geval ontstaat er een grote religieuze opleving of vernieuwing.

Maar het is natuurlijk een pijnlijk proces. De coryfeeën houden er niet van. Miljoenen van hun volgelingen houden er niet van. Hun rustige, comfortabele, zelfvoldane geloof wordt omvergeworpen. Ze weten niet dat ze de oude, bezoedelde kleding verwisselen voor het levende spirituele kleed, dat ze het lichaam verwisselen voor de geest. Dat beseffen ze nog niet. Dat gebeurt pas nadat de tijd, de magische middelaar, de pijn van de tegenslagen, van de openbarstende schaal, heeft verzacht, en zelfs zij die gekwetst zijn kunnen inzien en zeggen: 'Het is het beste wat kon gebeuren. Nu begrijpen we de leer van de meester. Nu is de religie een levende, vitale kracht in mijn hart geworden. Ze leidt mijn leven. Ze is iets om in te geloven en naar te leven.' Ziet u? Het werk van Nārada! Maar wat deed Nārada in die tijd? Hij was een kalikāra, een ruziezoeker, hij moest de schaal openbreken.

En dat is ook het werk van de logos, welke logos u ook bedoelt, de logos van onze bol of van onze keten of van het zonnestelsel. Maar maak wel onderscheid tussen het werk van Nārada en van slechte mensen. Slechte mensen kunnen door Nārada worden gebruikt voor karmische doeleinden en dat gebeurt voortdurend, zoals Nārada ook goede mensen gebruikt. En waak ervoor uzelf niet tot rechter te verheffen. Maar het verschil tussen het werk van een slecht mens die niet door Nārada wordt geleid en het werk van Nārada is dit: de slechte mens werkt altijd voor zichzelf, uit egoïstische zelfzucht, de wortel van alle kwaad; terwijl het werk van Nārada, ongeacht het kanaal, altijd voor de wereld is, zelfs al denken zijn menselijke werktuigen dat ze in hun eigen belang werken. We zien het misschien niet altijd, maar het is wel zo. Wanneer Nārada bijvoorbeeld een grote organisatie doet ineenstorten door haar te vernieuwen, zijn het openbarsten van de schaal en de pijn die de betrokkenen lijden voor hen een kwelling, en ze denken

dat ze door de hel gaan. Maar dat is in werkelijkheid niet zo, het is een redding, en dat zullen ze na een poosje gaan begrijpen; maar het proces is voor hen een hel. We moeten daarom heel, heel voorzichtig zijn in ons oordeel, zeer mild en begrijpend.

Het werk van Nārada is in essentie dus zó spiritueel en verstandelijk en ook psychisch, dat een voorbereidende studie van de wijsheid-religie bijna noodzakelijk is om de mensen erop voor te bereiden te begrijpen wie Nārada precies is en wat zijn functies in de wereld zijn. Het belangrijkste punt dat we eerst moeten begrijpen is dat ons heelal wordt beheerst door wet en orde, die ontspringen aan intelligente en spirituele bronnen, en dat dus alles wat in dat heelal gebeurt onder de macht van die wet en die orde valt en dat er daarom geen toeval bestaat, een woord dat voor theosofen geen enkele wezenlijke betekenis heeft; en dat alles wat gebeurt een oorzaak heeft – karma. Het eerste wat dit ons leert is dat we moeten ophouden over andere mensen te oordelen. Het leert ons dat we moeten ophouden onszelf de bevoegdheid aan te matigen anderen te veroordelen. Oordeel niet opdat niet over u wordt geoordeeld. Houd in gedachten dat Nārada op die manier werkt, of we hem een engel van het lot noemen, een aartsengel van het lot, of een dhyāni-chohan die in de wereld als taak heeft om met de sterke hand van een vriend de mensheid en ook de andere rijken te leiden; om de mensheid op haar weg door tegenslagen en leed, veroorzaakt door haar eigen dwaasheid, te leiden naar vrijheid, wijsheid en liefde, omhoog en voorwaarts door lijden en pijn, door vreugde en vrede, door oorlog en verwarring, door welslagen en vooruitgang, altijd omhoog en vooruit.

Index

Index

Aantrekking en afstoting in zonnestelsel 132-3, 145, 147-51, 169-70
Aantrekking van levensatomen 437-9, 442
Aardas 156, 385-6, 747
Aarde, bol D 334, 408 (*zie ook* astraal licht, bolketen, ronden, wortelrassen)
  aards magnetisme 339-343
  andere planeten en 222, 362-71
  asbeweging, inclinatie 747
  asteroïden 374
  astraal licht van 243, 494
  aurisch ei van 157, 747-8
  baan van 747-9
  beïnvloedt planeten, zon 166
  bhūrloka en 284, 285, 290, 295
  elektron op 422
  hiërarchie van mededogen op 520
  lager dan mensheid 407
  loka's en tala's van 296
  Mars en 362-3, 368
  menselijke śishṭa's op 411, 571
  mensheid buddhi-manas van 408, 501
  op 4de subgebied van 7de kosmische gebied 363-4
  polen van 339, 385-6
  rotatiesnelheid van 180, 341
  stille wachter van 521, 564
  tekens van zodiak en 157, 748-9
  Venus en 363-5
  wordt een maan 396
Aarde, element (prithivī-tattva)
  gnomen van 258
  van de Grieken 253-4
Aardbevingen 182, 341, 470
Aardketen (*zie* bolketen)
Aards magnetisme 339-43
Aartsengel, Nārada is 767
Ab Soo, de Afgrond 79
Abel, habēl, broer van Kaïn 115
Abortus 696
Absolute, het 98-9, 109
Achtste sfeer 385-8, 505, 752 (*zie ook* planeet van de dood)
Achtvoudig pad 49, 58, 60
Adam en Eva, rib verklaard 318-9
Adam Kadmon (Hemelse Mens) 230
Ademhalingsoefeningen 511
Adept(en) 3, 16, 85, 592, 627, 639 (*zie ook* broederschap, mahātma's, Śambhala)
  beantwoorden 'juiste roep' 7
  beproevingen van 62
  dood en slaap van 636
  Gautama en 581, 589
  gebruiken nāḍī's 514
  hogere loka-tala en 292-3
  kunnen karma van leerling wijzigen 28
  mahāchohan, hoofd van 523
  māyāvirūpa van 490, 492
  reizen langs circulaties van de kosmos 171
  vermogens van 477
Adhishṭhāna 57
Ādi-boeddha 50, 546, 565-6

Ādi-boeddha (vervolg)
dhyāni-boeddha's stralen van 546
eerste logos 527, 546, 565-6
in dharmakāya-toestand 527
Ādi-buddhi 50, 55, 253, 486
Ādi-tattva 253, 257, 263, 273
Aditi 129-30, 147, 208
Āditya's 147, 208
Advaita-Vedānta 96, 98, 105, 724
Aeneis, Vergilius, geciteerd 339
Aeonen van Simon, de gnosticus 216
Aether 253 (*zie ook* ākāśa)
ether, laagste aspect van 126
pradhāna 486
primordiale (oorspronkelijke) 80, 217
svābhāvische 248
Afgescheidenheid 123, 427
Afgrond 78, 224, 651, 687, 690 (*zie ook* achtste sfeer, grenzeloze, het)
Afzettingen, deze ronde 179
Agni- of Agnīya-chakra 513
Agnishvātta-pitri's 315, 534-7
dhyāni-chohans 534, 536
drie hogere klassen 319
kumāra's en 319, 537
mānasaputra's en 535-7
zeven klassen 535
Aham asmi parabrahman 70
Ain ('Eyn) Sōph 79
Aisthēton van Plato 215
Ājñā- of Ājñākhya-chakra 513
Ākāśa 84-5, 263, 266, 350, 486
aether 126
Alaya, hoogste deel 108, 486
anima mundi en 85, 126, 486
aurisch ei en 475
derde tattva 85, 253, 257
gehoor en 265
hersenen gehuld in sluier van 432
Ākāśische
aura 607-9
sluier beschermt de slapende 678
sluier omgeeft devachanī 661
Al, het 113
Alaya 67, 108
Amitābha 566
tweede logos 108, 204, 486
Ālaya-vijñāna 108
Alchemisten 3
Alcinoüs, geciteerd 729-30
Alexander (de Grote) 770
'Āmēn, AUM 750-1
Amitābha
dhyāni-boeddha 547, 565
Gautama, Tsong-kha-pa en 547
tashi lama tulku van 565
Amita-boeddha 547
Amitāyus 567
Amshaspends 3, 241
Amūlamūla 486
Anāhata-chakra 513
Ānandamaya-kośa 108
Anaxagoras 79
Anaximander 79
Anaximenes 79
Ancients Fragments, Cory 325, 731
'Andere oever' 49, 53
Anima mundi 482, 486
ākāśa, hogere delen van 85, 126,
Alaya, top van 108
astrale licht, het, en 126, 633
Animalia
hemellichamen genoemd 731
'Answers to Correspondence' 46, 62
Antaskaraṇa, antaḥkaraṇa 503-5
Aṇu 304-5, 480 (*zie ook* jīvāṇu, paramāṇu)
Anupapādaka avatāra 543-7, 592 (*zie ook* avatāra)
Anupapādaka-tattva 253, 257, 263
Apāna (prāṇa) 621
Āpas-tattva 253, 263, 266
undinen van 258

Apeiria, apeiron 79
Apocriefe christelijke evangeliën 556-7
Apollo 569
  de mens is de lier van 226
Apsidenlijn 155
Ārambha-leer 110-1, 724
Architecten 233-40, 532
  veel klassen van 238-9
  verschillende namen voor 204-5
  vertegenwoordigen bewustzijn en zijn goden 235-6, 239
  wortel-śishṭa's worden 412
Arcturus, licht, geluid van 229
Ariadne, draad van 597-8
Aries 154
Aristoteles 79, 215, 252
Arnold, Sir Edwin 116
Artemis 382
Artsen 732
Arūpa
  -bollen 148, 401, 404
  -dhātu 278-80, 529
  -elementen 258
Āryajñāna 6
Āryasaṅgha 733-4
Aspecten van de Occulte Filosofie 273, 318
Asteroïden 374-6
Astrale lichaam (*zie ook* liṅgaśarīra)
  dubbels, chhāya's 314-7, 494
  fysieke lichaam neerslag of bezinksel van 126, 315-6, 424, 633
  nirmāṇakāya's leven in 529
  slijtage van fysiek- 603-4
Astrale licht 486, 639
  lagere gebieden van ākāśa 85
  neerslag van anima mundi 126
  omvat kāmaloka 633-4
  onbetrouwbaar 11
  van de aarde 243, 494, 633-4
  nirmāṇakāya's leven in 529
Astrale
  krachten nu duidelijker 9
  levensatomen van mens door dieren gebruikt 689-90
  monade 429-30, 443, 484, 632
  persoonlijke ego en, brandpunt 648
  plasma en levensatomen 444
  schimmen 643
  substantie en aurisch ei 475
  vorm aangetrokken tot ouders 692-5
Astronomie, hindoe- 180
Aśvaghosha 51
Atala (*zie* loka's en tala's)
Atlantis, Atlantiërs 9 (*zie ook* wortelras, vierde)
Ātmavidyā 5-6
Ātma(n) 230, 296, 483-4
  -buddhi-manas 525
  of jīva 488
  zonnestelsel en 483
Atmosfeer van de aarde vervormt licht 229
Atoom/atomen (*zie ook* aṇu, levensatomen)
  bewoners van 422, 533
  erfelijkheid en 438-40
  gecondenseerd licht 626
  god, levens- 97, 128, 304, 425
  monaden en 235-6, 426-7
  onverdiend karma van 461
  parabrahman in elk 96
  scheikundige 128, 430, 498
  stille wachter van 522
  van de maan snellen naar de aarde 379
  van de mens 434-40
  van meteoren en meteorieten 375
  wederbelichaming van 689
  zelfde, in leven na leven 430
  zon is kosmisch 331, 738

Atoomsplitsing 337-8
Atri, rishi 734
AUM, OM, 'āmēn 750-51
Aura('s) (*zie ook* aurisch ei)
  ākāśische, en de dood 607-9
  van mens 475, 477-8, 627
  van zon 133-4, 329
  zenuw- 169
Aureool, beschreven 627
Aurische atmosfeer van entiteiten 365
Aurische ei(eren) 160, 475-95, 697, 711
  ākāśa en 126, 475, 678
  astrale lichaam en 488, 693, 694, 697
  AUM en 750-1
  beginselen en 475, 631
  dood en 477, 480, 491-2, 609-10
  doordringt loka's en tala's 159, 294
  fysieke neerslag van 160, 476, 491, 622-3
  goddelijke delen bereiken sterren 160-1
  grootte van 160, 477, 480
  herinneringen afgedrukt op 614-5
  kāmarūpa deel van 492
  kleur en geluiden van 228-9, 478
  kosmische gebieden en 277
  kristallijnen sferen 161
  laagste lagen beperkt 294-5
  lagen van 147, 276-7, 294-5, 475-6, 479
  levensatomen en 708, 711
  lichaam van devachanī 412, 492, 658
  maan-laag van, en dromen 680
  monaden en 159-60, 475-6, 480-1, 622-3
  op alle gebieden 160-1, 475-6
  organen en 476, 622-3
  panoramische visioen en 614-5
  poriën van, en bescherming 479-80
  prāṇa's en 475-80, 609, 622-3
  strekt zich ver voorbij het fysieke voertuig uit 147, 294-5, 477-8
  sūtrātman en 496, 631
  taṇhische elementalen in 693
  van de aarde 157, 747
  van de mens 161, 475, 488-91, 627, 692-4, 706
  van de zon 148, 150, 160-1, 475, 478
  van goden 421
  van heelal 482-7, 699
  van nirmāṇakāya 586
  van planeet 160-2
  verharding van 37
  vermogens van adepten en 477
  zenuwknopen en 623
  zintuigen en 478
Aurora 340
Automaten 561
Avalokiteśvara 546, 565-7
Avatāra's 539-58, 756
  anupapādaka- 543-7, 592
  boeddha's en 539, 541, 545-6, 552-3
  dhyāni-boeddha's en 543-4, 546
  docetisten en 540
  Gautama en 539, 551, 553, 583
  geen karma voor, toegelicht 539
  innerlijke god van mens en 545
  inwijding van een god 556
  Jezus een 539, 544, 552-8, 756
  komen cyclisch 541, 546, 552
  kracht van, en mahātma's 583-4
  Krishṇa een 336, 545, 550
  ondergeschikte 550-1
  onder goden, dieren 556
  rāja-zon uiteindelijke oorsprong van 549
  Śaṅkarāchārya een 539, 552

upapādaka- 540, 543-7
van Mahā-Śiva, Mahā-Vishṇu 549-51
Āveśa 48, 559-61
Avīchi 634
geen gevoel van tijd in 662
kāmaloka tussen, en devachan 634
lot van broeders van de schaduw 508
sommigen op aarde in 663
toestand, geen plaats 634, 657
twaalf stadia van 657
Avidyā 54

Babylonië 79, 180, 550
Bacteriën 447
Balsemen, mummificeren 610
Bardo 645, 735-6
Barhishads 316, 534, 538 (*zie ook* maanpitri's)
Baring-Gould, Eerw. S. 730
Barker, A. Trevor ix
Basilides 214
Bath Qōl 206
Beal, Samuel 75
Beël-Zebub 453
Beelden, bezielde 560-1
Beeldspraak, gebruik van 4
Begeerte, kosmische 13, 200-1 (*zie ook* kāma)
Beginsel(en) 223 (*zie ook* element-beginselen, tattva's)
aurisch ei en 475, 631
Boeddha minus drie lagere 586-7
dood en scheiding van 603
monaden en 312-3, 492-3, 630-1
praktisch gelijke, volgend leven 713
stralen van planetaire bestuurders 700
subbeginselen van 223, 407-8, 494
svabhāva van 223, 248
tien, twaalf 631
zesde, en zesde ronde 572
zeven 493-4, 630-1
Beginselen van de Esoterische Filosofie
geciteerd 253, 725
verwezen naar 132, 315, 360, 367, 412, 533, 555
Bekleedselen van bewustzijn 301-2, 430, 494-5, 600
Belichaming(en) vele soorten 669-71
Berg Meru of Sumeru 590
Berusting 5-6
Beschermers van de mensheid 7
Beschermmuur 546, 752
Bestemming 456
Bevrijde monade 303-4, 532. (*zie ook* jīvanmukta)
Bewegende stenen 561
Beweging 132, 165, 598, 628
apsidenlijn, as 154-5
houdt nooit op 239
planetaire, verklaard 154-6, 372-3
van zon 151, 156
vergezeld door licht 628
Bewoners van planeten 362-70
Bewustzijn
adepten en 293
gezichtsvermogen, projectie van 717
ladder van 657
ligt achter begeerte 13
menselijk, en elektronen 533
omvang en 422, 432, 480
van dhyāni-chohans 533
van niet-zelf-, tot zelf- 431
vier toestanden van 635-41, 666-7
voertuigen voor 302, 430, 600
we zijn atomen van 435-6
zeven toestanden van 265
zintuigen zijn functies van 267
Bezielde machines 561

Bhagavad-Gītā 108, 194, 427, 545, 721
Bhaumika-pralaya (*zie* pralaya)
Bhön 568
Bhūman 84
Bhūrloka-pātāla 285-7, 292-3
Bhūta's 646
Bhūtātman 484
Bhuvarloka 285, 295 (*zie ook* loka's)
Bijen, oorsprong van instinct in 238
Binnenronden 357, 389-99 (*zie ook* dood, inwijding, omzwervingen)
  adepten bewust gedurende 672
  belichamingen op andere bollen 669-70, 712-3
  collectieve en individuele 701-3, 707
  devachan en opgaande boog 669-70
  reïncarnerende ego reist langs 702
Blavatsky, H.P. 734, 751, 756-7, 762
  alleen gezonden 760
  āveśa en 560-1
  boodschapper van de meesters 757, 761
  haar eigen bewijs 765
  leende psychische gestel 560
  messiaanse cyclus en 7, 756-7
  1975 en, 763
  spiritisten en 642-3
  spiritualisme van 646
  Subba Rows geschil met 493
Blavatsky aan de Amerikaanse Conventies, H.P. 10
Bliksem 212
Bloed 26, 169, 700
  aurisch ei en 515
  -lichaampjes van de zon (faculae) 330
  neerslag van prāṇa's 476, 515
  -transfusies en latente ziektekiemen 732
  zonne-, en de zon 332, 334-5
Bloedvaten en zenuwen 171, 510
  zijn nāḍī's 514
Bnēi 'elohīm 3
Bodhi 210
Bodhidharma 6
Bodhisattva('s) 55, 59, 164, 585 (*zie ook* boeddha's)
  hebben zes beginselen ontwikkeld 308
  helpen mensheid ook na de dood van hun fysieke lichaam 643, 646
  in Gautama 582, 586-7
  jīvanmukta's 59, 673
  kiezen nirmāṇakāya 528
  mānushya (menselijke) 578-9
  messiaanse cyclus en 579
Boeddha('s) 56, 59, 117, 164, 546, 578, 584 (*zie ook* ādi-, dhyāni-, Gautama, mānushya-)
  avatāra's en 541-2, 544-6, 552-3
  bodhisattva's en 403-4, 568, 578
  dhyāni-, in de mens 117, 485, 496, 565
  drie elementen van zon en 551
  eerste klasse van maanpitri's 538
  hiërarchie van mededogen en 519-20
  in de mens 427, 496, 522, 525, 533, 592
  mahāchohan meest verheven 523
  Maitreya 547-8, 581, 583, 586-7
  meer bezield dan mahātma's 504
  twee, in ieder wortelras 579
  verkiest lijden 463
  vijfde monadische klasse 532
  zes beginselen ontwikkeld in 308
Boeddha Gautama 49, 426, 573-4, 733-4 (*zie ook* Siddhārtha, Tathāgata)
  avatāra's en 539, 544, 551, 553, 583

constitutie van 582, 586-7
dhyāni-boeddha in 547, 564, 582
geciteerd 40, 300, 461, 465
Grote Inwijder en 581, 586
hoofd van de adepten 581, 589
incarnaties van 564, 566-7
in Śambhala 541, 588
Jezus en 539, 553, 582
leven en dood van 583-9
levensrad 598-9
maakte kleine fouten 582
mānushya-boeddha 544, 579-82
menselijke deel keerde terug 587
Middenweg 58
mysterie van 574
'niets dat samengesteld is, is eeuwig' 426
nirmāṇakāya 541, 581, 586
onderwijst en inspireert nog steeds 541
over gedachtebeelden 40
over het kwaad 461
over het niets 87
Śaṅkarāchārya en 539, 582
straal van Amitābha 547, 564, 567
śūnyatā-leer 73, 87
Tsong-kha-pa en 547
Vishṇu-energie en 551
zesde inwijding van 587
zesde-ronder 570-3
zevende inwijding en 581-2
Boeddhaschap, mysterie van 16
Boeddhisme 201, 204, 599, 733
dhātu's van 127-8, 278-9, 359, 529
esoterische leer van 5-6, 563-4
hemelse hiërarchie in 164
hīnayāna- 105, 675, 733-4
mahāyāna- 59-60, 78, 105, 108, 675, 733-4
skandha's 742
śūnyatā-leer in 75-6, 78, 675
Tibetaans 563-9
Boek van Dzyan, geciteerd 129, 589
Boek van 'Grote Heerlijkheid' 51
Böhme, Jacob 63-4
Bol(len)/bolketen 271, 278, 296, 389-408 (*zie ook* aarde, levensgolven, planeetketens)
arūpa-, rūpa- 148, 401, 404
aurisch ei en 159-61
belichamingen op 669-72
bouwen van 194, 217, 274-5, 357
Brahmā en 124-5
devachan en 402, 407, 668-71
dhyāni-bodhisattva en bol D 582
dhyāni-boeddha's en 547
dieren op hogere 391
dierenriem 358
dode, zijn manen 152, 378, 380
elementalenrijken helpen bij bouw van 217, 390, 392, 412
fohatische magnetismen en 157
hemelen, hellen in 669
inkapseling, theorie van 393
interbol-nirvāṇa 389-90, 401-3
interplanetair nirvāṇa 403-4
-kernen in nevels 130-1
kometenstadium 145, 147, 217-8
kosmische gebieden en 287, 291
kosmokratores en 162, 358
layacentrum van 150, 705
levensatomen afgeworpen op 713
leven van, en van de mens 664-5
loka's, tala's en 158, 289, 294-5
mahā-boeddha's leiden 579
manu's en 413-4
nirvāṇa van, en van mens 676
obscuratie van 401-3, 409
planetaire bestuurders en 704
prāṇa's van mens en 623-4
psychische of, -monade 484
reïncarnerende ego blijft bestaan gedurende 304
retrograde rotatie 385-6

Bol(len)/bolketen (vervolg)
ronden en subgebieden van 270-4
rijken trekken rond 410
-śishṭa's 411
stille wachter voor 27, 70, 521, 524, 564
tattva's en bollen 273
werkingssfeer van zich weder-belichamende ego 632, 707
zeven (tien, twaalf) 124, 131, 218
-zodiak 154-9
Bollen A, B, C 390-1
Bollen A-G (of Z) 391, 669
diagrammen 155, 217, 273, 286, 359
Bol D (*zie ook* aarde)
dhyāni-bodhisattva van 582
menselijke śishṭa's op 411
mensheid buddhi-manas van 501
op zevende kosmische gebied 271
nadat menselijke levensgolf vertrekt 390
planeetgeest van 408
prāṇa's van mens en 623-4
tijdsduur op 401-2
verscheidene 'mensheden' op 403
verst ontwikkelde loka-tala op 291
vóór obscuratie 406
Bol E 669
dieren op 391, 669
loka-invloed sterker op 285
menselijke levensgolf en 390
Bollen F en G 391, 669
Bomen symboliseren esoterische leer 557
Boodin, prof. J.E. 84
Boodschappers van de Loge 756-65 (*zie ook* avatāra's, leraren)
devachan van, kort 664
HPB een 756, 761
Bouwers, de 233-42
architecten en 234-9, 532
Brahmā 93, 98, 107, 124-5 (*zie ook* manvantara, pralaya)
avatāra's en 550
dag(en) van 80, 124-5, 177-9
derde logos 204
eeuw van 177
jaar van 179
leven van 177, 179
planetair 124-5
prakriti en 124, 264
uitademing van 280
Brahmavidyā 5-6, 647
Brahmā-Vishṇu-Śiva 344-6 (*zie ook* triade, drie-eenheid)
Brahman(s) (het heelal) 80, 107, 303
ademt heelal uit 93
brengt heelal voort als spel 95
diagram 486
eerste logos 204, 209, 486
goddelijke begeerte en 13
omschreven 124
oneindig in aantal 97, 209
-pradhāna, één 81, 195, 344-5
trimūrti en 203
Upanishads over 430, 480
Brahmāṇḍa 107, 249, 346
Brahmāṇḍa-pūrṇa 75
Brahmanisme 98-9, 204, 493
Brahmarandhra 514, 609
Brihadāraṇyaka-Upanishad 626, 638
Britse Eilanden zullen overstromen 182
Broederschap van adepten 3, 568
hoofd van 521-5, 581, 589
Broeders van de schaduw 477, 507
Broeders van het licht 507
Broederschap van mededogen
adepten 3, 7-8, 527-8
beschermt mensheid door geluid 752
Śambhala is thuisbasis van 588-9
stille wachter van 520-1

Buddhi(sch) 56, 206, 230, 484, 488, 635
kosmische 50, 108
levensatomen van 443, 498-9
licht van 18
luister van 19
-manas 47, 69, 224, 637
-manas, reïncarnerende ego 466
-manas van de aarde, mensheid is 501
-manas, wil geworteld in 13
zesde ronde en 572
Buddhīndriya's 305
Budha (Mercurius) 368, 514
Buitenkosmische God 192
Buitenronden 169, 599, 699-708 (*zie ook* heilige planeten)
collectieve en individuele 700-1, 705-7
doel van 702-3
grote en kleine 700-1
heilige planeten en 172, 351, 357, 598, 676, 700, 706
ingewijden bewust van 672
monaden en 337, 432-3, 706
spirituele monade en 676, 700-1, 705-7
Vader Zon en 348
volgorde in 703, 706
Bythos 79

Caesar, instrument van Nārada 770
Capella, Martianus over zonnestralen 208
Catastrofen 156 (*zie ook* natuurramp)
Catena of Buddhist Scriptures, A 75
Cel(len) 444
kiem- 444
kosmische 101, 123
zon een levende 333
Celi-Cēd (chaos) 79
Chakra('s) 510-6
haṭhayoga en 511
weerspiegelen logoïsche krachten 512
wortels van, in hersenen 515
zeven, en prāṇa's 513-4
Chaldeeërs over het grenzeloze 78-9
'Chaldeeuwse Orakels van Zarathoestra' 731
Chaldeeuws-joodse kabbala 78-9 (*zie ook* kabbala)
Chandravanśa (ras of school) 734-5
Chaos 79-81, 236
Chela('s) 16-23, 27-8
āveśa en 559-60
die zijn tekortgeschoten 63
geen belangstelling voor chakra's 512
geholpen om devachan te verkorten 664
geoefende, altijd waakzaam 44-5
hoge, kunnen vorige levens zien 616
kiezen voor lijden 463
meer bezield 504
vermogens verboden voor 34
vijfde-ronders 573
wereldse plichten en 58-9
Chelapad, moeilijkheden van 33
Chelaschap
familieplichten en 19-20
groei naar universaliteit 30
meester in eigen wezen oproepen 20
training om de dood te overwinnen 34
Chenresi 230, 565 (*zie ook* Avalokiteśvara)
Chhāndogya-Upanishad 93, 607, 668
Chhāya's 314-7
Chin-kang-ching 719

Chinezen over het grenzeloze 79
Chitta 47
Chohan-lama, geciteerd 643-6
Christen(en), christelijk(e) 214
drie-eenheid van 203, 344-5, 369
einde van de wereld, pralaya 724
esoterische school 557-8
Eva, opvatting over 393
gnostische school van 214
kwade engelen 506
nemen term logoi over 203
opstanding van lichaam 712
opvatting over de dood 598-9
schepping uit niets 77, 110
vier engelen uit Openbaring 769
Christendom 506
Boeddha en het stichten van het 581-2
Christos, gekruisigd in de stof 237
immanente 533
Christus(sen) 55, 63
alwetendheid van 117
hebben zes beginselen ontwikkeld 308
in de mens 427, 525, 533, 592
in Jezus 555
wederkomst van 545
Chronos (de duur) 79
Circulatie(s)
galactische 699-700
lichaams-, in de mens 11, 169, 700
Circulaties in de kosmos 169, 332-7 (*zie ook* inwijding, binnen- en buitenronden, levensgolven)
adept kan reizen langs 171
doel van 703
elektromagnetische krachtlijnen 169, 704-5
gilgūlīm 172, 599
ingewijden bewust tijdens 672
monaden door de zon 337
niet alleen beeldspraak 700
pleroma en 699-700
rivieren van levens 164, 169-70, 172, 337, 700
slaap en 679
tussen planeten, zon, sterren 170, 172, 351, 357
twee soorten, 'verticaal', 'horizontaal' 705
van levensatomen via zonnevlekken 599
volgorde van planeten in 703
wegen van levensgolven 172, 700-1
zonnevlekken en 332-8
Cloaca Maxima (het Grote Riool) 651
Concentratie 45
Conceptie 444-5, 694-7 (*zie ook* kiemcel, psychomagnetische aantrekking, wederbelichamingsproces)
maan en 382
Confucius een vijfde-ronder 570
Conger, Arthur L. ix
Consider the Heavens 101
Continent 318 (*zie ook* wortelrassen)
van stof, omringt aarde 158
Cory, *Ancient Fragments* 325, 731
Coryfee van planeetketen 524-5
Crematie 611
Cupido 738
Cyclus(sen) 174-87, 340 (*zie ook* manvantara, ronden, wortelrassen, yuga's)
bij einde van één begint andere 9
dag van Brahmā 177
eeuw van Brahmā 177
getal zeven en 178
goden zijn oorzaken van 165
invloed van zon en planeten 336

karma en 602
maan- 340
mahākalpa (kosmische) 177, 179
mahāyuga 177, 184
messiaanse 7, 10, 154, 579, 756
oorzaken van 165, 174
opwaartse, sinds middeleeuwen 266
sandhyā's 179
zonnevlekken- 126, 332-7

Dag(en) van Brahmā 80, 124, 177
Dagen van Herdenking, bardo en 736
Dag-wees-met-ons en lipika 242
Daimon van Socrates 15
Daimonen 253, 767
Daimonia uit *Nieuwe Testament* 452
Daivīprakriti 134, 213 (*zie ook* fohat)
Dalai lama 564-7
Dāna 50
Darwin, theorie van 97, 426, 686
DAT 91, 97, 98, 101-2, 135
Delphi, mysteriën in 64
Demiourgos 205
Democritus over het grenzeloze 79
Denken, onpersoonlijk 39
'Derde oog' pijnappelklier 116-7, 456, 726
Descartes, invloed van 600
Deugden 33, 37-8
Deur van Hoorn en Ivoor 339
Deva's 315, 391, 420 (*zie ook* goden)
Devachan 655-72 (*zie ook* dood)
assimilatie in 658, 666
baby's en verstandelijk gehandicapten, hebben geen 619
bolketen en 407, 668-72
compensatie in 465-6
'dood' in 605
duur van 662-7
grove mensen en 619, 637, 662
illusoir 659, 673-4
is er vooruitgang in 658
is geen plaats 634, 657, 673
kāmaloka, avīchi en 633-4, 657
lagere rijken geen 688
mānasische delen gaan in 676
monaden in hogere rijken geen 688
omzwervingen afgestemd op 707
planetair 407
slaap en 656
toekomstige mens geen behoefte aan 666
van zich wederbelichamende ego 706-7
verandert aard van ego 658
verkorten van 664, 739-40
verlangen van ego in 251
wereld van gevolgen 490, 605, 658, 682
Devachanī 651-2, 659-61, 681
drievoudig wezen 651-2, 659
gehuld in aurisch ei 412, 492, 658
herinneringen ontwaken in 712
in svapna-toestand 641
verliest gevoel voor tijd 662, 666
Devamātri 129
Dhammapada, geciteerd 50
Dharma 52
Dharmakāya 527-9, 588
Dhātu's 127-8, 278-80, 359, 529, 657
Dhruva 295
Dhyāna 52-3, 428
Dhyāni-bodhisattva 485, 578, 582-3
Dhyāni-boeddha('s) 496, 532, 546, 565-7, 578-9
anupapādaka-avatāra 543, 546
architecten 532
bezielt hemellichamen 164
Gautama straal van 547, 564, 582
hart van de zon 326

Dhyāni-boeddha('s) (vervolg)
in de mens 117, 485, 496, 565-6
leiden ronden 579
tashi lama's stralen van 564
zeven (tien of twaalf) 546-7
Dhyāni-chohans 56, 113, 201, 253, 578-9
bouwen planeetketen 239
broederschap van adepten en 3
de mens wordt 117, 396, 533-4
drie rijken van 392, 410, 685
eens een levensatoom 533
in eerste ronde 392-3
innerlijke god van de mens 321
klassen van 427-8, 531-8
leiden de mens 534
levensatomen van, helpen de mens 690-1
mānasaputra's zijn 535-6
Nārada behoort tot bijna hoogste klasse van 767
oorsprong en doel van rijken 685
waren mensen op de maan 398
zesde-ronders geholpen door 574-5
Diagoras 79
Diagrammen 155, 217, 253, 273, 286, 359, 484, 486, 687, 746, 748
Dialogen, Plato 341
Dialogen van G. de Purucker ix
Diana (maan) 382
Diastole en systole 90, 126, 599 (*zie ook* expansie en contractie, zon, zonnevlekken)
Dier(en) 54-5, 442, 627
avatāra's onder 556
invloed van mens op 691
karma, onverdiend lijden van 463-4
mens nooit geboren als 441-3
ons lichaam hoger 398
ontstaan uit mensenrijk 393
op bollen E, F en G 391, 669
op de maan, nu mensen 396
-proeven 731-2
reïncarnatie van 686
sommige elementaren geboren als 650-1, 690
verloren zielen in 504
wij zullen mānasaputra's zijn voor 317
Dierenriem 137-9
bollen en 157, 358
dubbele twaalfvoudige invloeden 157, 357-9
huizen van 137, 153, 624
planetaire komeet en 147
sterrenbeelden van 132-3, 137
tekens van 137, 153-5, 157, 358-9
twaalf fohatische magnetismen 137, 139, 153, 162
Dierenrijk 392, 396, 410
heeft vier beginselen ontwikkeld 308
Dierlijke monade(n) 483-5, 490, 686
Differentiatie 98
Discipel (*zie ook* chela, neofiet)
Discipline, esoterische 33-42
Docetisten over avatāra's 540
Donkere nevels, slapende stof 140
Dood 121, 183, 494, 596-713, 724 (*zie ook* devachan, kāmaloka en wederbelichamingsproces)
adepten bewust tijdens 598, 636
alleen karma blijft over na 465
angst voor 655
aurisch ei tijdens 477, 480, 491, 699-700
bewustzijn keert driemaal terug 585
'contact' met doden 642-6, 660
door ongeval 614, 637, 644

drie panoramische visioenen 615-6, 618-9
elektromagnetisch verschijnsel 628
elementaar, elementaren 638, 640, 650
explosie van licht 610, 628-9
geboorte van de geest 106, 199
gedachten op moment van 640, 683
geen essentieel verschil tussen, van mens en, van kosmos 121, 125
geen wonderen na 656
gewelddadige 637
goddelijke monade na 504, 632-3
goddelijke straal naar ouder-ster 633, 652
gouden koord verbroken 605, 607, 678-9
hoe bewust sterven 34, 637
laatste adem en hartslag 608
maan en 378, 381
menselijke monade na 504, 632-3, 668-72
mens gaat naar plaats die hij verdient 679
mens heeft vier beginselen na 652
Mercurius en leringen over 367
monaden zoeken eigen gebied op na 632, 701-2
necromantie 645
niemand sterft krankzinnig of onbewust 613
onbewust onmiddellijk na 605, 683
oorzaken van 602-5
prāṇa's verlaten lichaam bij 609
radioactieve ontbinding 627-8
spirituele monade na 504, 632-3, 664
taṇhische elementalen 651, 693-4, 712
toekomstige rassen en 606, 666
tweede 615-6, 632, 640, 649, 651, 656
van Boeddha Gautama 585-6
van zon 348-9, 626
van heelal 699
van magiërs, verloren zielen 619, 639-41, 649
van zon en mens vergeleken 626
vitaal-astrale ziel na 504-5
voertuigen vallen uiteen 441
volledige, alleen na panorama 608
voorafgegaan door terugtrekking monade 603-4
vijfde-ronders bewust 571-2
wetenschappelijke opvatting over, onjuist 599
zelfmoord en toestand na de 637-8, 644
ziel verlaat lichaam via brahma-randhra 514, 609
Dorje-chang, Dorje-sempa 566
Dorst naar leven 58
Drie gewaden (*zie* trikāya)
Drie-eenheid (*zie* triade)
Drielingen en tweelingen 445-6
Drie verdelingen van mens 305, 315
Drievoudig evolutieplan 314-22
Droogten, cyclisch 175
Droom/dromen 678-83 (*zie ook* devachan, slaap)
manifestatie een 106
Druïde(n) 69, 79, 569, 647
Druïdisme over het grenzeloze 79
Druzen van Libanon 569
Duisternis 10, 79
licht en 199-200
Duivel(s) 452, 468
Dunamis van Aristoteles 215
Duur 90, 101, 125, 239

Dvija 57
Dvāparayuga 182, 336 (*zie ook* yuga's)

Edda's over het grenzeloze 78
Eddington, Sir Arthur 89
Eed van geheimhouding 4, 80
'Eerste Voorlopige Memorandum' 759-60
Eeuw, Gouden, van Saturnus 186
Eeuw van Brahmā 177
Efeziërs over spirituele verdorvenheid 469
Ego('s) 397-8, 481, 484, 536 (*zie ook* reïncarnerende, wederbelichamende ego)
  elk wortelras heeft zelfde 184
  goden, monaden, ego's, zielen 481-7
  van oude en nieuwe rassen 183
  vele wachten op incarnatie 696-7
  verwerkt ervaringen, niet de monade 397
Egoïsme 453 (*zie ook* zelfzucht)
Egypte(naren) 79, 180, 199, 241 (*zie ook* Osiris)
  geen echte Atlantiërs 611
  geheime scholen in 4, 647
  koningen, Zonen van de Zon 535
Ei, symboliek van 195, 198-9
Ei van Brahmā (Brahmāṇḍa) 75, 85, 122, 132, 135, 143, 162, 178, 254-5
  heilige planeten en 358-60
  kristallijnen sferen en 161
  universele zonnestelsel 143, 358-60
  van de zon 143, 249
Eiland-heelal een cel 101
Einstein, dr. Albert 90, 92
Elektron(en) 101-2
  bewoners van 94-5, 422, 533
  wederbelichaming van 688
Elektriciteit 169, 211-2, 430, 623-4
  fohat is kosmische 170, 211-2
  magnetisme en 169, 212, 623-4
  stof is verdichte 369
Element-beginselen 249, 260-1, 270-1 (*zie ook* kosmische, tattva's)
  mahāpralaya van 198, 200-1, 257
  twaalf 248, 251-2
  van de mens, en monaden 630-1
  vijf, van de Ouden 251, 253, 256
Elementaal/elementalen 256-62, 428
  Beël-Zebub en 453
  bouwen planeten 217-8, 256-7
  Europese filosofen over 258
  gnomen, salamanders, sylfen, undinen 258
  goddelijke, en goden 420
  helpen wortel-śishṭa's 412
  kosmische 237, 249, 308
  monaden en 249, 301-2, 500
  oorsprong van 256, 260, 302, 434
  vóór-elementale stadia 392
  taṇhische 491, 651, 693, 712
  wederbelichamen zich onmiddellijk 686
  zeven klassen van 258, 495
  ziekte en 452
Elementalenrijk(en)
  drie 217, 250, 256, 308, 428
  planetaire bollen en 217
Elementaren 638, 640, 649, 690
Eleusis, mysteriën van 64
Emanaties 110-2, 192-5, 252
  evolutie en 113-4, 192
Embryo van mens 443
  levensgolven en 395-6
Emoties
  gedachten, en ziekte 452-3
  weerspiegeld in aura 627
Empedocles, rhizomata van 253

Ene, het 93, 98, 253
Energeia (daad) van Aristoteles 215
Energie(ën)
  karmische, tegengehouden 28
  oorsprong van, van zon 337-8
  stof en, twee zijden 100, 338
Engelen (christelijke) 769
Engelen (gnostische) (*zie* aeonen)
Enthousiasme, onverstandig 24
Entiteit(en) (*zie ook* leven, monade)
  aurische atmosfeer van 365
  iedere, een monade 128
  iedere, daalt af in stof 433
Epicurus over het grenzeloze 79
Epidemieën cyclisch 175
Epilepsie verklaard 452
Epinomis, van Plato 326
Epoptai van de mysteriën 265
Erebos 80
Erfelijkheid 438-40, 444-5
Eros 201
ES Instructions, HPB, geciteerd 23, 215-7, 227, 228, 230-2, 263, 264-5, 488-90, 502, 510, 515, 516, 531, 692-3, 726
Esoterisch(e)
  jaar 179
  leer, bomen symbool in 557
  school, christelijke 557-8
  training pijnlijk 61
Esotericus, een geboren 63
Esoterische Traditie, De 89, 707
Essays in Zen Buddhism 721
Ether 84, 126
  intergalactische 101
  kosmische 74, 486
Etherisch stadium, geboorte wereld 218-9
Etherische toestand van planeten 366
Ethiek geen menselijke conventie 298
Europese familie- en onderrassen 182
Eva, opvatting over 393
Evangelie/Evangeliën
  apocriefe 556-7
  van de Hebreeën 730
  van Johannes over logoi 203
Evans-Wentz, W.Y., over bardo 737
Everzwijn, symbool van kosmische vitaliteit 550
Evolutie 102, 320
  doorgaand maar cyclisch 290-1
  drievoudige, beschreven 314
  emanatie en 113-4, 192
  in andere rijken 686
  involutie en 400
  monadische essentie en 321, 325
  neergaande, opgaande boog 288, 685
  omschreven 114, 220, 426, 686-90
  planetaire en solaire 363-6
  reïncarnatie en 321
  van Darwin 97, 426, 686
  verandert svabhāva 220
  zelfgeleide 29
Expansie en contractie 78 (*zie ook* diastole en systole, zon, zonnevlekken)
Extatici 11-2
'Eyn (Ain) Sōph 79

Faculae van zon 330
Fakirs 12
Familie, ego aangetrokken tot 694-7
Familieplichten, chelaschap 20-1
Familieras, Europese 182
Foetus 608, 693, 697 (*zie ook* embryo, wederbelichamingsproces)
Fohat(isch) 85, 170, 210-2
  daivīprakriti en 213

Fohat(isch) (vervolg)
inwerking van het goddelijke denken 197
ontwaken van 201
oorspronkelijke, zeven- of tienvoudig 211
zonnen zijn zonen van 738
Fohatisch(e) magnetisme(n) 132-3, 139, 156, 159, 180, 222
bolketen en 157
dierenriem bevat twaalf 137, 139
twaalf, zes tweepolige 153
veroorzaakt precessie van de equinoxen 154-5
Fo-Mu, *Prajñāpāramitā* 55
Fontanel 513
Frankrijk, delen worden overstroomd 182
Fysiek(e)
atomen 430, 498
deel van Boeddha stierf 586-8
lichaam is neerslag uit aurisch ei 160, 476, 492, 622-3
lichaam is neerslag van astrale lichaam 126, 424, 631
lichaam zevenvoudig 495
Fysiologie, occulte 510-6

Gamelion (huwelijksmaand) 382
Gas, kosmisch, in ruimte 73
Gastmaal of *Symposium* van Plato 319
Gautama Boeddha (*zie* Boeddha Gautama)
Gebied(en) 122, 127, 146, 225-6, 249, 280-1, 476
fysieke, één van twaalf 248
levensgolven verzamelen zich op hoogste 404, 571
tien, en dhātu's 278
verbonden door layacentra 705
vierde, het dichtste 289-90
zevende, hoogtepunt, meest etherische 289
Geboorte (*zie ook* manvantara, wederbelichamingsproces)
van mens verloopt net als, van heelal 121, 125, 424
Gedachten 39-41, 261, 434
Gedachteoverbrenging 67, 552
Geel, kleur van buddhi 229
Geelkappen (Gelukpa) 567
Geest 192-3, 234, 253, 431, 484
dood is geboorte van 200
lichaam, ziel en 304-5, 315
manifestatie droom van 106
stof is verdichte 234
Gehechtheid 58, 116
Geheime Leer, De herhaaldelijk geciteerd
Geheimhouding, eed van 4, 80
Gehoor 265
Gelofte, tegenover hogere zelf 24
Geloftekoorts 23-9
Geloofsgenezing 451
Geluid(en) 227-9
'āmēn, AUM, OM 750-1
kleur, getal en 229
magisch vermogen van 751-2
mensheid beschermd door 752-3
muziek der sferen 39, 226, 753
sterren hebben hun 229
tweede logos 205-6
van onbekende planeten 374
zeven 207
Gelukpa (Geelkappen) 567
Gelijkenissen van Jezus 557
Gemanifesteerd(e) 75, 93, 107, 215 (*zie ook* logos, derde)
heelal tweevoudig 234
ruimte heeft afmetingen 88-9
werelden, als verschijnsel werkelijk 106-7
Gemmel, William 719

Geneeskunde 450-1
Genesis
Babylonische 79
'levensadem' 726-7
Genezing 449-52
maan, zon en 381
Genialiteit vaak in zwak lichaam 449
Geologische afzetting 179
Germaanse
mythologie, strijdmotief 5
volkeren, vrouwen onder 69
Getal, geluid, kleur 227
Geur 627
Gevaren, kosmische, voor mensheid 752-3
Gevoel 265
Gevolgen, wereld van 490, 658, 682
Gezag, laatste woord van, onfeilbaar ix
Gezichtsorgaan 717
Gezichtsvermogen 265, 717-8
Gezondheid 448-9
prāṇa's en 621-2
Gilgūlīm 172, 599
Ginnungagap 78
Gnomen van de aarde 258
Gnosis 6
Gnostische aeonen 216
Gnostische school (scholen) 6, 79, 214, 216, 699
God
buitenkosmische 192
innerlijke 62, 236, 424, 484, 503
innerlijke, essentie van de werkelijkheid 115
ons lot niet gedicteerd door 456, 468-9
persoonlijke 99, 419, 487
God(en) 226, 260, 419-22, 461, 520, 769 (*zie ook* dhyāni-chohans, engelen, monaden)
afdaling in onderwereld 556
avatāra's onder 556
dhyāni-chohans zijn 427-8
eens godsvonken 249, 713
emaneren monaden 481
geen buitenkosmische 192
hebben zeven beginselen ontwikkeld 308
hemellichamen en 335
hoogste, onderworpen aan universeel karma 459-60
houden heelal in evenwicht 462
iedere zon een 97, 164
klassen (a) en (b) 420
licht is vitaliteit van 200
mens een belichaamde 83, 97, 470
mens een gedachte van 40
mens wordt 226
'mislukten' 420-1
natuurkrachten 165, 420
oorzaken van cyclussen en van het bestaan 165
overschaduwen monaden 165-6, 236-7
ring-verder-niet beperkt 281
stille wachters onder 522
stijgen tot hoogste kosmische gebied 281
trainingschool onder 520
vier hoogste monadische klassen 531-2
zelfopoffering van hoogste 165
zon een onzichtbare 326-8
zijn monadische essenties 425-6, 481
Goddelijk(e) 12, 13, 193, 200, 242 (*zie ook* monade, straal, zelf, ziel)
Goddelijke beginsel (Brahman) 124
Godheid/godheden (*zie ook* goden)
avatāra's en 539-41
mens, kind van 434, 578
Godsdienst (*zie* religie)

Goed 457
en kwaad 468-71
Goedkeurende goden (Consentes Dii) 354
Gotama, stichter Nyāya school 724
Gouden Eeuw 186
Gouden Keten 7-8, 240, 528, 756
Granen, hoe en wanneer ontwikkeld 440
Grenzeloze, het 77-81, 89, 123, 129 (*zie ook* leegte, parabrahman, Ruimte)
chaos en 79-81
ik ben het 70
vol eindige wezens 101
Griek(en) 79, 166, 253-4, 382, 767
kosmische dag van de 80
kuklos kosmou 599
mystici en pleroma 73, 143
over derde logos 204
Griekenland, mysteriën van 3-5, 64, 195, 555 (*zie ook* inwijding)
Groepszielen 688-9
Grote adem, de 73, 93
Grote Architect, derde logos 204-5
Grote en kleine buitenronden 701
'Grote ketterij', de 123
'Grote offer', het 519, 521
Gulden Verzen van Pythagoras, De 741-2
Guṇa's 267-9
Guptavidyā 5-6, 647
Guruparamparā, gurupāramparya 7, 765

Haat en onbemind kind 697
Halfgoden 249
Hart 333, 513
bij de dood 608-9
-slag 26, 175
zon is kloppend 173, 332, 334
Hartstocht, ziekte en 449, 453-4
Haṭhayoga 57, 511, 515
gevaarlijk 11, 45-6
Hebel of habēl 115
Heelal 55, 68, 74, 90, 235-7, 251, 578
architecten goden van 239-40
aurisch ei van 699
begin en einde 110, 301
beginselen verbonden met 296, 493
circulaties van 171, 699-700
donkere zijde van 461
eindeloze reeks van verweven hiërarchieën 674
geboorte en dood van 112, 121-2
gemanifesteerd, tweevoudig 234
goddelijke monade en 225
goden, monaden, levensatomen 236-7
goden van 420-1, 462
heeft twaalf beginselen ontwikkeld 309
karma van vroeger 110, 125
kosmische cel 101, 123
Krishṇa, positie t.o.v. 427
manvantara van 177-9, 200, 251, 301
monaden, bouwers, theos 237-40
stille wachter van 521
twaalfvoudig 207, 248
'Heer van de Vliegen' (Beël-Zebub) 453
Heilige Geest 204, 730
Heilige jaargetijden, vier 754-5 (*zie ook* herfst, lente, winter, zomer)
Heilige literatuur 9
Heilige planeet/planeten 352-61, 699-703 (*zie ook* buitenronden, circulaties in de Kosmos, planeetketens, planeten)
bewegingen van 154-6, 373
bewoners van 353, 362-71

bezocht tijdens inwijding 598
bol D van Mars geen sluier 373
diagrammen 155, 359
elk wortelras onder leiding van een 167
hielpen bij bouw van aardketen 166-7, 353, 356-9, 704
hiërarchen van 500-1
invloed op dromen 679-80
inwijding en 350-1, 754-5
kleinere Eieren van Brahmā 161-2
'kristallijnen sferen' van 161
Lilith symbool van een 355
logoïsche krachten en 357-8, 680
maan vertegenwoordigt geheime 167, 354-5, 358
Mars en Jupiter vergeleken 362
mens reist langs 172, 351, 432-3
monade laat levensatomen achter op 702-3
monadische belichamingen op 705-8
Neptunus, Uranus, Pluto 142, 360
organen van zonnestelsel 335-6, 340, 705
overbrengers naar de aarde 355-7
rectoren of bestuurders van 353-4, 357-8, 700, 704
regel inzake ouderdom of ontwikkelingsstadium van 363
rijken op alle 369-70
spirituele monade zwerft rond 676, 700-1, 704-8
Svāyambhuva 413
toekomstige, tussen Jupiter en Mars 374
vier andere 'heilige' 708
volgorde van, omzwervingen 702-3
wederbelichamend ego voor elke 706
zeven of twaalf 142, 354
zeven zintuigen, bewustzijnstoestanden 265
'zeven zonen van licht' 352
zon vertegenwoordigt geheime (Vulcanus) 166, 354, 358
Hel(len) 66, 656 (*zie ook* achtste sfeer, avīchī, planeet van de dood)
Helderhorendheid 14
Helderziend, onzelfzuchtige liefde is 39
Helderziendheid 14, 267
Heliocentrische stelsel, oude 327
Helios 166
Hemel, er is geen 656
Hemellichamen 146, 164, 335, 705
Hemels 142
Hemelse boeddha('s) 164, 584
Hemelse Mens (Adam Kadmon) 230
Hemelzodiak (*zie* dierenriem)
Hemera 80
Heraclitus 109, 235, 598
Herfstnachtevening 754-5 (*zie ook* inwijding)
Hermes (Mercurius) 367
Hermes, Keten van 7, 240, 528, 756
Hermetisch axioma 520
Hersenen 65, 432
panorama bij de dood in 608, 613
substantie van, neerslag van manas 476
wortels van chakra's in 515
zon is hart en 332-3
Hesiodes 7, 79
Hiërarch(en) 99, 435-6
kosmische 422-3
oneindig in aantal 425
van zonnestelsel 208, 250
Hiërarchie(ën) 96, 234, 239, 242, 249, 521, 674
hemelse 164
kosmische 425

Hiërarchie van mededogen 519-27
dhyāni-boeddha's en 532
lichtzijde van het heelal 99
mahātma's en 520
spirituele waringin 568
stille wachter en 520, 568
vormen spirituele natuur 239-40
Hiëronymus in *Micheas* 731
Hīnayāna-boeddhisme 105, 675, 733
Hindoe(s) 5, 180, 621
filosofische scholen 110-2, 724
Hindoeïsme over derde logos 204
Hindoestan 3, 105, 195, 550
Hippolytus, *Philosophumena* 215
Hiraṇyagarbha 131-2, 159, 205, 489
Hogere manas indigoblauw 228
Hogere triade van de mens 443
Hogere zelf, menselijke waringin 523
Homerus 7, 339
Hoorn, Deur van 339
Horatius, *Oden*, geciteerd 25
Horus 344-6
HPB (*zie* Blavatsky, H.P.)
Hpho-wa 48, 85, 552, 562
Hsüan-chuang, geciteerd 55
Hulp van meesters 7
Huwelijksmaand, Griekse Gamelion 382
Hypnotisme en visuele straal 718
Hypofyse 513, 515

Iḍā (ruggengraat-kanaal) 514
Idealisme, objectief 114
IJstijden 373
IJzeren Eeuw 186 (*zie ook* kaliyuga)
Ilā, vedische gemalin van Budha 514
Illusie(s) 16, 18, 105-7 (*zie ook* māyā)
de tijd een 174, 239
wereld van 118
Werkelijkheid in het hart van 118
Incarnatie(s) 106, 481, 568-9 (*zie ook* wederbelichamingsproces)
in volwassen lichaam 664
shaberon, lagere spirituele 569
van Boeddha 564, 566-7
veel ego's wachten op 696
India 110-1, 569, 598, 647
Individualiteit 443, 484
Indo-europeanen 181, 440 (*zie ook* wortelras, vijfde)
Indra, vermogens van 107
Indriya's 305
Indrukken, vatbaar voor 68
Ingevangene(n) 142, 360 (*zie ook* bol, planeetketen, planeten, zon, zonnestelsel)
Ingewijde(n) (*zie ook* inwijding)
eed van geheimhouding 4, 80
Jezus een hoge 556
kunnen kāmaloka waarnemen 639
Origenes gedeeltelijk 554
'Zonen van de zon' 350, 534, 536
Inkapseling, theorie in middeleeuwen 393
Innerlijke ruimte 86
Instinct 14, 238
Instrumenten van het lot en Nārada 768
Intellect 281, 675
Intelligenties achter mechanisme 191
Intuïtie(s) 14, 43, 77
aanvoelen van hogere dimensies 89
zevende zintuig 267
Invocatie, Tibetaanse 230-1
Involutie 114, 135, 394, 400
Inwijding(en) 61-9, 152, 350-1, 672 (*zie ook* heilige jaargetijden)
afdaling in de onderwereld 556
astronomische voorwaarden 754
avatāra, van een godheid 556

dood en 598, 677-8
extase 591
graden van 35, 64-9, 587, 591
grote verzaking, zesde 587
maagdelijke geboorte 350
maan en 383, 755
mannelijk lichaam gemakkelijker voor 69
negenenveertig stadia van 64-5
ontsluiering, versluiering 590-1
ritueel minst belangrijke deel van 63-4
roep aan het kruis 553-5
Śambhala en 541
theopathie, theopneustie 555
vrouwen niet geweigerd 69
zevende in aanwezigheid van Boeddha 581-2
zon en 350-1
Isis 344-6, 349-50, 731
Isis Ontsluierd 6, 124, 569, 573
geciteerd 344, 728
Īśvara-Gītā 720
Īśvara, kosmische 484
Italië 181-2
Ivoor, Deur van 339

Jaar 154, 179-80, 335
Jaar van Brahmā 179 (*zie ook* manvantara)
Jāgrat (waaktoestand) 635, 667
Janarloka (*zie* loka's en tala's)
Jannaeus 552
Jeans, Sir James 93
Jezus 552-8
avatāra 539, 544, 552-6, 756
Boeddha bemiddelaar voor 539, 553, 582
Christus in 555-6
kruisiging 555-6
offer van, verklaard 463
Vader en, zijn één 97
Jīva('s) 170, 304, 430, 488
elektriciteit, magnetisme 169-70
ontspringen aan elementen 249
Jīvanmukta('s) 50, 59, 99, 236, 249, 303, 433
boeddha's, bodhisattva's zijn 673
en nirvāṇische rustperiode 296
Jīvāṇu (levensatoom) 304
Jñānayoga 45-6, 512
Jñānendriya's 305
Job, Boek van 206
Joden, 'āmēn van en AUM 750-1
Jods van pythagorische tetraktis 231
Johannes, Evangelie van 203
Jordaan rivier, mystieke 49
Judge, William Q. 375, 604
geciteerd 23-4, 46, 62, 441, 450, 762-3
'Answers to Correspondence' 46, 62
Oceaan van Theosofie, De 375
Path, The, tijdschrift 450
rondschrijven (1890) 24
'Subsidiary Papers' 26, 29
'Suggestions and Aids' 23, 441, 762-3
Voorwoord van *Yoga Aforismen* 717
Juno, 'geïnspireerd door' 569
Jupiter 148, 166, 370-1
kind-zon 371
Mars en 362-3
'mensen' van, vergeleken 222, 370-1
rāja-zon achter 148-9, 372
Saturnus en 363, 371
toestand op 370-1
zonnevlekken en 335

Kabbala 78-9

Kabbala (vervolg)
circulaties in de kosmos 172, 599
registrerende engelen (lipika's) 242
zeven bollen 279
Kabbalisten over tweede logos 206
Kālachakra 182
Kālahansa 199
Kalikāra 769
Kaliyuga 181-6
dood van Krishṇa begon 181, 336
meer dan 5000 jaar van, voorbij 181, 759-60
van de mens 183, 185
wet van de Loge en 759-60
Kalki-avatāra 550, 589
Kāma 13, 56, 484, 486, 490, 567
-dhātu 278-80, 529
-manas 47, 224
rode kleur 228
Kāmaloka 612, 630-52 (*zie ook* tweede dood)
adepten kunnen, zien 639
astrale licht omvat 633, 639
bewustzijn van mens in 638-9
deel van kāmadhātu 657
devachan begint na 669-70
drie typen blijven in 643-4
elementaren in 638, 640, 649-50
gedachten maken dromen in 681-2
levensatomen afgeworpen in 668
magiërs in 619, 639, 649-50
op andere ketens, bollen 634, 668
plotselinge dood, zelfmoord en 637-8, 644
skandha's blijven in 693-4
strekt zich uit van aarde tot maan 634
taṇhische elementalen 491, 651, 693, 712
tussen devachan en avīchi 634, 657
tijd in 639-40, 650
verloren zielen in 638, 640-1
'wordingsperiode' in 668, 694
Kāmarūpa('s) 638-52, 737-8
afgelegd bij tweede dood 618, 649, 651, 668-9
astrale schil 649
aurisch ei en 638
bevrijd bij crematie 611-2
bewustzijn van 637-8, 649, 681
communicatie met, gevaarlijk 644-5
deel van aurisch ei 492
elementaren en 638, 640-1, 649-50
gevormd tijdens het leven 648
kāma-mānasische zetel 648
levensatomen transmigreren 632, 689-90
manen zijn 152, 379-81
menselijke eigenschappen slapen in 651
necromantie 644-5
niet vijfde beginsel 490
ontbinding van 649-51, 693
schaduwen, schillen 644-7
schim 490, 492, 643, 693
soorten van, beschreven 644, 737-8
Kaṇāda en Vaiśeshika school 724
Kanker, oorzaak van 453-4, 511
Kapila en Sāṅkhya school 724
Kapilavastu 584
Karma 455-67 (*zie ook* levensatomen, skandha's)
alle, is verdiend 461-2
alleen, overleeft de dood 465
asteroïden en 376
Atlantisch overblijvend 610
cyclussen en 602
erfelijkheid en 438-40
heelal is, van vroeger 110, 125
hoogste god onderworpen aan 459-60

inactiviteit en 466-7
kan tijdelijk worden tegengehouden 28, 458
keuze van ouders 696-7
kometen en 132, 147-8, 218
levensatomen en 431-2, 438-40
lipika's en 241-3
niet buiten ons 456
'onverdiend' 461-6
pijnappelklier orgaan van 456
uitstijgen boven 459-60
van christendom en Boeddha 582
van persoonlijkheid 464-5
waanzinnig heelal zonder 470
werkt van binnen naar buiten 458
ziekte en 447, 452
Karma-Nemesis 455
Karmendriya's 305
Kāya's (voertuigen) 280
Keel (anāhata chakra) 513
Keltische druïden, vrouwen onder 69
Kennis tegenover wijsheid 13-4
Kern(en) 130-1, 140
Keten 7, 240, 528, 756 (*zie ook* bol-, gouden, hermetische, maan-, planeet-, zonneketen)
Ketenmanvantara (*zie* bolketen, manvantara, planeetketen)
Ketenronde 178 (*zie ook* manvantara)
Keuze
moment van 60, 508-9
zwarte, witte magiërs en 506-7
KH (*zie Mahatma Brieven*)
Kha, kha-ga, khe-chara 84-5
Khaṇḍakāla 92
Khiu-te, boek van 82
Khubilkhan 569
Khutukhtu's 564, 569
Kiem, kosmische (komeet) 139
Kiemcel 444, 695-6 (*zie ook* weder-belichamingsproces)
Kind(er)
eerste beweging in moederschoot verklaard 608
en ouders 440
-staat, herwinnen 17
'Kinderen van God' 434
Kindsheid 605-6
Kleine mysteriën 265
Kleur(en) 227-9, 231
aurisch ei en 228, 478
Klimaat 212, 373
Klop, de juiste 8, 35, 43
Koe symbool van maan 550
Komeet/kometen 132-9, 218
asteroïden en 374
bolketen van 148-9, 218
door karma aangetrokken 132
eerst etherisch 149, 218
elk kosmisch lichaam begint als 146
grillige baan van 132, 138-9, 150
ingevangenen, Neptunus, Pluto, zijn 360
kosmische kiem 139, 159
mensen en, vergeleken 139
moeten door alle innerlijke gebieden 146
periodieke 147-8, 150-1
planetaire 145, 147-8, 218, 360-1
solaire 138-9, 145, 360-1
verslinden van 139
verzamelt levensatomen 134
vestigt zich op vroegere plaats 145
worden nevels 134, 139-40, 218-9
'Komst van Messias' 550
Kośa's 600
Kosmisch(e) (*zie ook* logoi)
aether 486
ātman, paramātman 277-8
atoom is zon 331
begeerte, Eros, fohat, Cupido 738

Kosmisch(e) (vervolg)
buddhi 50, 108, 486
cel, eilandheelal is 101, 123
denkvermogen 90, 93 (*zie ook* mahat)
ego 482, 484
ei 195, 199
elektriciteit en het weer 212
essenties ontwikkelen zich 252, 254-5
ether onzichtbaar 74
ideatie 243
illusie 76
jīva 169, 486
kiem (komeet) 139, 159
kometen 360-1
kwaad en prakriti 471
leven pulserend 175
levensatomen 237, 249
lichaam, wederbelichaming van 194
logos 345
monade 300-3, 346, 413, 482, 484
nachten en dagen 124
oceaan 487
plenum, pleroma 699
pralaya 93
prāṇa('s) 494, 623-4
ruimte 91
ruimten en gebieden 86
stof en klimaat 373
verbeelding 196
vitaliteit 170, 212
wateren 205
zaad zet uit tot nevel 131
ziel 482
'zonen van het licht' 201
Kosmische elementalen 249, 256
monaden 249, 307
vijf klassen, bij Grieken 253-4
Kosmische element-beginselen 248-56, 260-1 (*zie ook* tattva's)
bestaan uit monaden 249, 257
subgebieden zijn loka's, tala's 248, 283
twaalf 248
Kosmisch(e) gebied(en) 247-50, 276-93 (*zie ook* dhātu's, gebieden, subgebieden, tattva's)
beginselen en 493-4
boeddhistische dhātu's 127-8, 278-80, 359
dichtheid van 288
elementen en 270
ontvouwen zich in zeven geluiden 207
planetaire bollen en 291
tien, elk tienvoudig 207
verbonden door layacentra 705
verdwijnen in mahāsaurya-pralaya 127-8
vierde, menselijk intellect kan niet hoger stijgen 281
vierde van zeven, grofste 285, 288-9
zeven, en zeven zintuigen 265
Kosmische geest
manvantara dood voor 106, 199-200
Kosmische verbeelding (ideatie) 196, 243
Kosmokratores (*zie ook* bouwers)
rectoren van heilige planeten 353
van onze bolketen 162, 358
vele hiërarchieën van 234
Kosmos (*zie ook* manvantara)
chaos-theos en 236
geboorte en dood van, verloopt net als van mens 121, 125
paramātman en 483-4
verzameling melkwegstelsels 74
Koud licht, koud vuur 131, 133-4
Kracht door oefening 57
Kracht(en) 11, 34 (*zie ook* siddhi's)

-energie-stof, één 100, 338
gevaren van 510-1
van adepten 477
van licht, duisternis, veldslag gaande tussen 10
Krankzinnigheid 11
Kraters op de maan 380
Krishṇa 545, 734
achtste incarnatie van Vishṇu 550
dood van, en kaliyuga 181, 336
uit *Bhagavad-Gītā* 194, 427, 545
Kristallijnen sferen 161-2
Kriyāśakti 586
Kruis
uitroep aan het 553-5
van Plato 149, 237, 341
Kruisiging van Jezus 555-6
Kruisvormige bank 556
Kshānti 50-2
Kuklos kosmou 599
Kumāra('s) 319, 537
Kumārajīva 719
Kūrma-Purāṇa 720
Kuru's uit *Gītā* 5
Kwaad 461
goed en 468-71, 506

Laatste kwart van eeuw 761-5
Ladder van bewustzijnen 657
Laghu-Yoga-Vāsishṭha, geciteerd 104
Lamaïsme, Tibetaans 3, 563-9
La Motte-Fouqué, Baron de 259
Lankāvatāra Sūtra over nirvāṇa 740
Lao-tse 5, 38, 79
Layacentra 131-2, 150, 353, 378, 393, 705
Leegte, de 73-81 (*zie ook* śūnyatā)
Leer van de sferen 142
Legenden in mysteriën 165
Lemaître over uitdijend heelal 89
Lemuriërs (*zie* wortelras, derde)
Lentenachtevening 754-5
Leraren 4, 7, 26, 67, 578-9 (*zie ook* boodschappers)
die hun eigen lof zingen 10
incarnatie in volwassen lichaam 664
Letters of H.P. Blavatsky to A.P. Sinnett, The
geciteerd 115, 158, 283, 288
Leucippus 79
Leven 121, 170, 369-70
en dood geen tegenstelling 598
het hele, van de mens vastgelegd 615
kosmisch, vibrerend 175
maan en 378, 381-4
op andere planeten 362-70
Leven en sterven 600
Levens, vroegere, herinneren 616-7
Levensatoom/levensatomen 128, 137, 394, 429-46, 483, 498, 694 (*zie ook* taṇhische elementalen, transmigratie, wederbelichamingsproces)
afgelegd in kāmaloka 668
asteroïden en 376
astrale monaden 429-30
aurisch ei en 708, 711
bouwers, vernietigers 604
buddhische 498-9
circulaties van 599, 602, 632, 708, 711
crematie, balseming en 610
dezelfde als in vorig leven 430, 438, 443, 448, 711-2
dhyāni-chohan, in de kern een god 433, 533
dragen stempel van menselijke impulsen 443
jīvāṇu genoemd 304
ketenen de mens 438
kosmische, elementale 237

Levensatoom (vervolg)
manifestatie van een jīva 430, 602
menselijke, en dierlijke 463, 689-91
mens was 425, 437
monade van 195, 433, 498, 711
onontwikkelde, zijn elementalen 258
op alle gebieden 430-2, 443, 711
paramāṇu's 304, 430
slapen tijdens pralaya 126, 134
spirituele, menselijke monade 603
svabhāva van 220-1
uit kosmische ruimte 499
van skelet houden langer stand 611-2
veranderen voortdurend 448
verzameld door komeet 134
wachten op neergande boog 713
wederbelichamen zich ontelbare keren 442
worden hogere rijken 524
zeven beginselen en 276-7
zeven hoofdklassen van 439
ziekte en 447
ziel van atoom 430
'Levensboek' in *Openbaring* 242
Levensrad 599
Levensgolf/levensgolven 389-99 (*zie ook* binnen- en buitenronden, rijken)
analogie met menselijk embryo 395-7
begint als wortel-manu 414
circuleren rond bollen 158-9, 357, 389-407, 410, 704-8
circuleren rond planeten 172, 357, 700-1, 704-8
diagrammen 286, 687
duur van, op bollen 401
families van monaden 401, 685
gaan door loka's en tala's 158-9
hoogste worden śishṭa's 409
in eerste en tweede ronde 274-5, 392-5
in obscuratie 402-3, 406, 410
interplanetair nirvāṇa 403-4
menselijke 390, 402-3, 405, 500, 534
'mensheid' hoger dan bollen 407
monaden van, verschillende oorsprong 500
nakomers 405-6, 570
nirvāṇa tussen bollen 389, 401-3
nirvāṇa van, devachan van bollen 407
tien families van 570
vertrekkende, zaad-manu 414
verzamelen zich op hoogste bol 404-5, 571
volgende, op aarde beschreven 403
vormen bollen 274
vijfde- en zesde-ronders 405, 411, 570-5
Levenssurplus 218, 393
Levitatie 477
Lichaam/lichamen 253, 484, 486, 636
evolueren tot monaden 397
geest en, niet gescheiden 192
gezondheid van, en prāṇa's 621-3
goden – monaden – ego's – zielen 481-7
kan zijn sfeer niet verlaten 711
levensatomen van 195, 430-1, 437-40, 499, 711
specialisatie 686
te veel nadruk op 602
vestig aandacht niet op 511
zevenvoudig 495
Lichaamsvochten zijn prāṇa's 621
Licht (*zie ook* daivīprakriti)
dood en explosie van 610, 627-8

duisternis en 10, 199-200
emotie en gedachten stralen, uit 627
is energie-stof 626
'koud' 131, 133
lichamen van 333, 421, 626
onzichtbaar 199-200
van de logos 213
vervormd door atmosfeer 229
vitaliteit van een god 200
Licht van Azië, Het 116
Lichtende boog (*zie* opgaande boog)
Lier van Apollo en de mens 226
Lijden 116 (*zie ook* karma)
onverdiend, of vreugde 432, 461-6
van dieren 463
Lijk, liṅgaśarīra zweeft boven 609
Lilith 355
Liṅgaśarīra 126, 443, 484, 494, 609, 612 (*zie ook* astrale lichaam)
astrale dubbel van maanpitri's 315
elementalen en 495
emanatie van aurisch ei 488, 692-3
kāmarūpa heeft zijn zetel in 648
prāṇa's van, geven hun greep op bij de dood 609
scheidt fysieke lichaam af 424
van de aarde is astrale licht 243, 494
vergaat met fysieke lichaam 693
zweeft rond het dode lichaam 611
Linkeroog 726
Lipika's 241-4
Loge van grote leraren 759-65
Logoïsche krachten, twaalf 512, 680
Logos, logoi 102-3, 203-9 (*zie ook* triade)
anupapādaka-avatāra's zijn 543-4
elke, een hiërarchie 203
fohat en 211, 213
lagere logoi, rectoren van heilige planeten, 357-8
manu en 413-4
stralen van 213
twaalf lagere, van zon 207-8
'wederkomst' 545
werk van, en Nārada 771
zevenvoudig 208
Logos, eerste (ongemanifesteerde) 199-200, 203-5, 209, 253, 486
ādi-boeddha 527, 546, 566
Logos, tweede (gemanifesteerde-ongemanifesteerde) 80, 199-200, 203-5, 253, 486, 527, 566
alaya 108, 204, 486
geluid en 205-6
vrouwelijk, Heilige Geest 204
Logos, derde (gemanifesteerde) 199-200, 215, 253, 345, 486, 566
Zoon of woord 205-6
Loka's en tala's 257, 283-97
aurisch ei en 159, 294
bolketen en 158-9, 286, 296
kosmische gebieden, subgebieden en 249, 283-7
levensgolven gaan door 158-9
negenenveertig 287
opgebouwd uit monaden 249, 292
tekens, sterrenbeelden en 159
twaalfvoudig 158, 286
twee standpunten over 288
van melkwegstelsel, van zon, van planeet, van mens 297
vierde laagste, meest dichte 288-91
Long, James A., geciteerd x
Longen (anāhata chakra) 513
Lost and Hostile Gospels, The 730
Lot 456
Lucht, element (vāyu-tattva) 253, 256, 263
gevoel en 265

Lucht, element (vervolg)
sylfen van het 258
Lucifer, tijdschrift 204
geciteerd 357, 383, 468, 597, 617, 630
Lunus, Luna (maan) 382
Lysis (pythagoreeër) 683-4, 741

Maagdelijke geboorte 350
Maan/manen 378-84
aarde wordt een 396
Broederschap beschermt de mens tegen 752
-cyclussen 340
dieren op, nu mensen 396
dode bollen 152, 378, 380
HPB over 378, 383, 726-7
kāmarūpa 152, 379-80
sommigen gaan naar, in de slaap 679
staat voor verborgen planeet 167, 354-5, 358
twaalfvoudige wachter 355, 379
wachter op de drempel 152, 355, 379
wassende 382-3, 755
zeven bollen van 272
zwarte magie en 383
Maaninvloeden 378-84, 679-80
Maanketen 378, 381, 573
'Maanlichaam' 680
Maanpitri's 315-20
astrale lichamen 315-7
barhishads 316, 534, 538
nog niet 'menselijk' op maan 316
vier lage, rūpa 319
werden zelfbewust 316
zeven klassen 317-9, 537-8
zijn wijzelf 316, 318, 537
Maanziek, epilepsie 453
Machines, bezielde 561
Mādhyamika-school 733
Magie, witte 383, 560
Magie, zwarte 12, 383, 559-62, 611
Magiër, witte 506, 559-61
Magiërs, zwarte 505-8, 512, 559-61, 611, 619, 649-50
Magiërs, onbegrensde geest in de leer van 79
Magneet, aarde een 342-3
Magnetisme(n)
elektriciteit en 169, 212, 623-4
fohat en 170, 212
jīva en 169
prāṇisch in oorsprong 623
twaalf, zes tweepolige zodiakale 153, 157, 358
van zon en aarde 339-43
Mahābhārata, het 550
Mahābhūta 253
Mahā-boeddha's 579
Mahābuddhi 55, 202, 204, 486
Mahābrahmāṇḍa 199
Mahāchohan 67, 523
Mahā-goeroe 519, 564
Mahākalpa 177, 179 (*zie ook* manvantara)
Mahālamkāra, Aśvaghosha 51
Mahāmanvantara (*zie* manvantara)
Mahāmāyā 76, 91, 93, 95, 107
Mahā-Paranirvāṇa-Sūtra 585
Mahāprajñāpāramitā 55, 719
Mahāpralaya (*zie* pralaya)
Mahārāja's, vier 242, 341, 727
Maharloka-rasātala 285, 289 (*zie ook* loka's en tala's)
Mahāsaurya-manvantara (*zie* manvantara)
Mahāsaurya-pralaya (*zie* pralaya)
Mahā-Śiva, avatāra's van 550-1
Mahāśūnya, mahāśūnyatā 76
Mahat 92, 202, 242, 486, 489

Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett, De, geciteerd 82, 296, 371, 372, 613, 662, 739
aarde en mens 407-8
bardo 736
buddhi van de aarde is de mens 407-8
devachan 655
disharmonie en harmonie 471
doorgang van monade van A naar Z 391
godheden vermengen zich met elementalen 421
HPB alleen uitgezonden 760
monadisch brandpunt 499-500
panoramisch visioen 613
rāja-zon 372
toestand op Jupiter 371
verloren zielen 387-8, 640-1
verwezen naar ix, 111, 229, 274, 355, 682
vorige levens zien 616
vijfde- en zesde-ronders 573-4
wetenschap hoort planeten 374
zon 330, 337
Mahātma's 16, 20, 27, 62, 504, 520, 528, 573, 584, 616, 624, 757, 760-1 (*zie ook* adepten, meesters)
nirmāṇakāya en 586
werken voortdurend onder mensen 761
zelfbewustzijn overbrengen bij dood 636
zes elementen ontwikkeld 308
Mahā-Vishṇu, avatāra's 549-51
Mahāyāna-boeddhisme 60, 78, 108, 675
esoterisch (hart) boeddhisme 733
māyā in 105
scholen beschreven 733-4
Mahāyāna Śrāddhotpāda Śāstra 51
Mahāyuga 177, 185
Maitra (welwillendheid) 57
Maitreya (-Boeddha) 547-8, 581, 586-7
Maitrī-Upanishad, geciteerd 98
Majjhima Nikāya, geciteerd 40
Mā-mo, stoffelijke krachten 522
Manas 202, 484, 488-9
buddhi- 47, 224
buddhi-, van aarde 501
hogere 228, 567
levensatomen van 443
Venus, linkeroog en 726
vijfde beginsel, vijfde ronde 572
werkt niet in kāmaloka 638
Mānasa-dhyāni's 315, 320
Mānasaputra('s) (zonen van het denkvermogen)
agnishvātta's en 535-7
bodhisattva's of 585
in de mens 496, 535-6
mens onderwezen door 110
mens wordt, voor dieren 317
wekken denkvermogen van mens 316, 489, 535-6
zeven klassen 535
Mānasisch 10, 13, 375, 484
centrum van de persoonlijkheid 17
Manifestatie 75, 93, 200-1 (*zie ook* manvantara)
Maṇipūra chakra 513
Mantra 50, 750
Manu('s) 412-5
Vaivasvata 179, 412-3
wortel-, zaad- 122, 179, 410, 414
Mānushya (menselijke) bodhisattva 579
Mānushya-boeddha's (menselijk, van een wortelras)
anupapādaka-avatāra 544
Boeddha Gautama een 544, 583-5
dhyāni-boeddha's en 527-8, 547, 578

Mānushya-boeddha's (vervolg)
in de mens 485, 567-8
in nirmāṇakāya-toestand 527, 586
twee in elk wortelras 579
Manvantara 90, 125, 178, 196-200, 410, 528, 707
dood voor kosmische geest 106, 199-201
goden geven licht door naar volgende 520-1
lipika's openen en sluiten 243-4
omschreven 122
pralaya en, duren even lang 665
reis van monade door 425
Manvantara, *soorten van*:
grote en kleine 415, 706-8
ketenronde en 178, 415
kleinere of bol- 402, 415
mahāmanvantara 179, 196-201, 301-4, 321-2, 708
planeetketen, bhaumika- (dag van Brahmā) 177-9, 260, 415, 724
universeel zonnestelsel, mahā-saurya- 127, 132-4, 177-9, 198, 724
zonne-, saurya- (7 dagen van Brahmā) 125, 127, 178, 260, 724
Māra 385, 504
Marcus, Evangelie van 553-5
Mars 143, 167, 222, 358, 513, 700
aarde en 358-60, 362-3, 368-9
bol D van 373
Martinisten 3
Mārtāṇḍa, Mritāṇḍa 137-8, 161
Mathematisch punt
elk, een monade 299, 375, 429, 434, 493
Mattheus, Evangelie van 41, 557
uitroep aan het kruis 553-5
Māyā (illusie) 53-4, 105, 115-8, 398, 718
bestaat 95, 104, 106
devachan māyāvisch 659-60, 673
heelal een 94
manvantara en 75, 200-1
menselijk 16-8, 105, 107
religieus, wetenschappelijk 104-5
tijd is, van Ruimte 174
van psychische vermogens 11, 34
Maya's, mysteriën van 3
Māyāvirūpa 85, 552
adepten en 490, 492, 562
Mechanisme en emanatie 194
Mechanisme, intelligentie achter 191-2
Mededogen
en chelaschap 20-1
hiërarchie van 519-93
Meditatie 43-7, 52, 428
Mediums, mediumschap 642-6
Meesters 7, 18, 28-9, 520, 617, 757, 761 (*zie ook* adepten, mahātma's)
māyāvirūpa en 85, 490, 492, 552, 562
1975 en, 759-65
Melkweg 123
Melkwegstelsel 82-3, 100-2, 145, 225 (*zie ook* heelal, universum)
loka's en tala's 296
Men of destiny en Nārada 768, 770
Menander, gnosticus 215
Mens(en) (*zie ook* dood, levens-atomen, menselijk lichaam, monaden, wederbelichaming, wortelrassen)
aapachtig in derde ronde 691
astrologische ster van 347
aura van 475, 477-8, 627
aurisch ei van 161, 475-94, 584, 699-700, 711, 751
avatāra van innerlijke god van 545
beginselen van 223-4, 475-6, 483-4, 494

beïnvloedt lot toekomstige zonnen 122-3
belichaamde god 83, 97, 470
bewustzijn van, waar gezeteld 223-4
boeddha in 496, 522, 525, 533, 592
boeddha's en 117
'Breng ons niet in beproeving . . .' 466
buddhische monade in 498-9
christusmonade in 525, 533, 592
conceptie van 382, 444, 694-7
dhyāni-bodhisattva in 485
dhyāni-boeddha in 117, 485, 496, 565-7
dhyāni-chohan, innerlijke god 321
dhyāni-chohan van lagere graad 427-8
diagrammen 253, 484
dood van 121, 183, 597, 714
drie hogere monaden in 584-5
drie verdelingen van 305
erfelijkheid 437-40, 444
evolutiegeschiedenis van 320-1, 370-1, 433-4
geboorte, dood van, verloopt net als die van heelal 121, 125
gedachte van een god 40
goddelijke monade, innerlijke god 236, 701-2
heelal en, één 247
herboren in ander ras 448
kaliyuga van 183, 185
karma en 455-67
'ken uzelf' 16, 70
kleurt levensatomen 442-3
leeft in kāma-manas 47, 224, 466
loka's en tala's van 283-4, 294
maanpitri's en 315-20, 534, 537
māyā, onderworpen aan 16-8, 105, 107
nieuw lichaam, zelfde atomen 430-1, 438, 448, 711-2
ongeopenbaarde boeddha 578
onontwikkelde dhyāni-chohan 533-4
organen van, en aurisch ei 476, 622-3
ouder-ster 222, 347, 633, 652, 679
paurusha-pralaya van 724
persoonlijkheid reïncarneert 443
planeten beïnvloeden 166, 679-80
reïncarnerende mānasaputra 536
reist van planeten naar zon 172, 351
samengesteld 320, 424, 584
spirituele monade in 466, 701
stille wachter van 435, 496, 522-5
straal van zonnegodheid 602
straalt kleuren, geuren uit 627
stijgt boven karma uit 458-9
sūtrātman en 483, 496-8, 631
svabhāva van 220, 223-6
trailokya en 280
trikāya en 280, 527-30
twaalfvoudig 631
verder gevorderd dan bol 665
vier lagere monaden bouwers 237-9
vier bewustzijnstoestanden in 635-41, 666-7
vitaal-astrale monade van 300, 424, 504
volledig, einde vijfde ronde 308
vijf dhyāni-boeddha's in 565
waren eens elementalen 256-7, 259-61, 437
wil van, geworteld in buddhi-manas 13
wordt dhyāni-chohan 117, 396, 523, 533-4
wordt een stille wachter 226

Mens(en) (vervolg)
wordt een zon 97, 123, 325, 436, 524
wordt mānasaputra voor dieren 317
zeven ātmans in 224
Zonen van de zon 350, 534, 536
zon en, vergeleken 170-1, 333-5, 436
zonnepitri's in hogere delen 534
Menselijk-dierlijke monade
na de dood 701-2
terrein van, is aarde, bol D 707
Menselijk lichaam 11-2, 171, 253, 356, 421, 609 (*zie ook* circulatie, dood, fysiologie, lichaam, prāṇa's)
astraal in eerste ras 315-6
een hoger dier 398
levensatomen van 195, 430, 437-40, 498-9, 711
nāḍī's en 510, 514-5
neerslag van astrale lichaam 126
neerslag van aurisch ei 160, 476, 492, 622-3
zevende ras 186, 317
Menselijke ego 484, 526, 648, 651, 671
Menselijke monade(n) 300, 424, 484, 497 (*zie ook* binnenronden, dood, wederbelichamende ego, wederbelichamingsproces)
lagere deel van reïncarnerende ego 671
menselijke ego straal van 652
na de dood 504, 602-3, 632-3, 702
planeetketen en 225, 632, 669-71, 707
verloren ziel en 504-5
verschillende kosmische ouders 500
Menselijke zaad of kiem 393-4
Menselijke ziel(en) 433
boeddha, christus overschaduwt 427
devachan van, is nirvāṇa van monade 407
minder gevorderde, hebben vaak mooi lichaam 449
verloren, niet de menselijke monade 503-4
Mensenrijk (*zie* levensgolven)
Mensheid/mensheden (*zie ook* mens)
beschermmuur rond 752
Nārada beschermer, wreker van 769
spirituele thuisbasis van, drievoudig 590
verhaal over Adam en Eva 318-9
zeven embryonale 319
Mentale ziekten 452
Mercurius 513, 569, 726
aarde en 143, 367
inwijdingen en 754
meteoren sluier van 373
rechteroog en 726
Meru, berg 590
Messiaanse cyclus 7, 10, 154, 579, 756-7
Messias, komst van de 550
Metempsychose (zielsverhuizing) 600
Meteoorsluier 212
Meteoren, meteorieten 375
Micheas van Hiëronymus, geciteerd 731
Microkosmos, macrokosmos 226, 237, 294, 512
Middelaars tegenover mediums 642, 646-7
Middeleeuwen, opgaande cyclus sinds 266
Middeleeuwen, over inkapseling 393

Middenweg, de 58
Milton, John, geciteerd 79-80
Mislukking(en) 62, 68
Mislukt(en)
  goden die, zijn 420-1
  monaden die, zijn 274
  naar de afgrond 687
Moederliefde 643-4
Moederschool 3-4
Moedersubstantie (pradhāna) 326, 367
Monade(n) 21, 235, 248, 307-13, 316, 396, 426, 481-7, 496-501, 685-90, 708
  aṇu, lagere 303-4, 480
  astraal-fysieke 483-4
  astrale 429-30, 504, 632
  aurisch ei en 160, 475, 480, 711
  beginselen en 312, 492-4
  bevrijde, jīvanmukta 50, 59, 98-9, 303-4, 673
  binnenronden en 389-99, 668-72
  bouwde bollen eerste ronde 392
  brahmanisme over 493
  buddhische 498-9
  circuleren door zon 337
  diagrammen 253, 484, 486, 687
  dierlijke 484, 686
  drie groepen van 315, 685-90
  egoïsche 486
  elementalen en 302, 500
  evolutie van 301-2, 304-5, 425-6, 497, 685
  gaan door alle rijken 397, 685
  gaan over in hoger rijk 686
  geen rust in kosmisch manvantara 708
  geslaagde, monas monadum 302-3
  goddelijke, na de dood 504, 632-3, 701-2
  goddelijke, Vader in de Hemel 496
  goddelijke, van de mens 105, 300, 424, 484, 496-7, 499, 504, 630-3
  goden emaneren 425, 481
  goden overschaduwen 165-6, 236-7
  godheden 498
  hult (hullen) zich in eigen emanaties 711
  jongere, elementalen 250
  keten- of mānasische 484
  kind- 434, 476
  kosmische 300, 482
  kosmische elementen en elementalen 248, 307
  levensatomen ontspringen aan 430-1, 711
  levensgolven en 401, 685-90
  mathematische punten 299, 375, 493
  menselijk-dierlijke 701
  menselijke 225, 300, 424, 484, 497, 599, 652
  menselijke, na de dood 504, 602-3, 632, 668-72, 702
  mukti, moksha en 673
  niet belichaamd 600
  omschreven 302, 496, 500
  ongemanifesteerde, vijf 631
  onontwikkelde, verklaard 500
  planeetketens en 705-8
  rijken en 391-2, 685-90
  spirituele, in de mens 300, 424, 466, 484, 631
  spirituele, na de dood 504, 632-3, 701-2
  spirituele, van Gautama 587
  sterrenbeeld voor elke klasse 165
  stralen van 221, 430, 505, 669-72, 705-6
  sūtrātman van elke 496-7
  svabhāva van 220, 224-5, 688
  theos en 236

Monade(n) (vervolg)
tienvoudige verdeling 310, 685-90
treden herhaaldelijk zon binnen 337
twaalf klassen 165, 248-9, 307, 531-7
twaalfvoudig in de mens 631
verloren zielen en 387, 504-5
verschillen tussen 308-9, 426, 494
vier lagere in de mens 238
vijfde klasse van 531-2
vitaal-astrale 300, 424, 504
vormen tattva's 224, 248
werken door omhulsels 600
zeven in de mens 312-3
zevenvoudig 494
zich manifesterende 130, 221, 498
zonne- 128
Monadisch omhulsel 484
Monadische brandpunten 498-9
Monadische centra 583, 623
Monadische eieren, bollen 412
Monadische elementen gaan nirvāṇa binnen 676
Monadische essentie 68, 433, 481-7, 676
evolutie en 68, 321, 325
goden zijn 425, 481
stralen van, verklaard 426-7
van de mens 95, 321, 425-6
Monadische straal 484, 505, 608
Monadische vonken 237
Monas monadum, paramātman 301, 346, 482, 484, 486
Mongolen over fohat 210
Monotheïstisch, westerlingen zijn 419-20
Mritāṇḍa, Mārtāṇḍa 137-8, 161
Mukti, moksha 54, 98-9, 673
Mūlādhāra chakra 513
Mūlaprakriti 80, 95, 98-102, 193, 236, 486
Mummificering en balseming 610
Mummu Tiamatu (grenzeloze, het) 79
Muziek 231
van de sferen 39, 226, 753
Mystai 265
Mysteriën 3-5, 9, 64, 79, 165, 265, 554
discipline gaat aan, vooraf 33-7
gelijkenissen van Jezus uit 557
hoofdthema van, de dood 597
ondergang van 214
Plato doelt op 4, 171
Mysterion van de Grieken 6
Mystici en nirvāṇa 674
Mythen 4, 550
Mythologie 5, 165, 259

Naamloze, het 91
Nacht van Brahmā 127, 177-9
Nāḍī's 510, 515
Nāgārjuna 733
Nāmarūpa 112
Napoleon 770
Nārada 766-73
Nārāyaṇa 205, 216
Natuur 66, 233, 463, 470, 624, 666
goden zijn krachten van 165, 420, 768-9
men kan geen loopje nemen met 27
Natuurramp 182, 470 (*zie ook* catastrofen)
Natuurrijk(en) (*zie ook* dhyāni-chohan, dieren, elementaal, mensen, planten, transmigratie)
beschreven 256-7, 398, 428, 685-6
levensatomen van elk 439
monaden en 391, 396-7, 685-7
op alle planeten 369-70
tien 410

vóór-elementale 392
vorming van 391-2
Necromantie 646
Nederland zal verzinken 182
Neergaande boog 194, 390, 400, 430-1, 685
dieren uit mensen in 393-4
rijken tijdens, blindelings onderworpen 689
Negenenveertig gebieden 64-5
Negenenveertig stadia van inwijding 64-5
Negenenveertig vuren 140
Neith of Nephthys (Isis) 350
Neofiet 27, 33, 43, 69, 639, 664
Neptunus 142, 360
Neus (anāhata chakra) 513
Nevelvlek(ken) 129-30
kernen in 130, 140
komeet wordt 131-2, 134-5, 139, 218
koud licht 131, 133
stadia van 139-40, 217-9
Nibbāna, nirvāṇa in Pāli 675
Nieuwe Testament 452
uitroep aan het kruis verklaard 553-4
Nirmāṇakāya(s) 59, 527-9
beschreven 525, 529, 586
Gautama een 541, 581, 586
kāmadhātu 280, 529
mānushya-boeddha in 527, 586
stille wachter en 525
troetelkinderen van 63
Nirvāṇa 56, 81 127, 663, 673-6, 720, 740-1
bewustzijn, geen plaats 657, 673
boeddha's van mededogen geven, op 528, 576
devachan en 403, 407, 657, 673
dharmakāya en 280, 528
Gautama en 585-7
interplanetaire 403
māyā uitgeblazen in 107
opgaan in het zijn 127
pratyekaboeddha's gaan, in 59-60, 528, 576-7
tussen bollen 389, 401-3
tussen ronden, manvantara's 127
twaalf toestanden van 657
van de mens 127, 673-6
verlangen naar 598-9
verschillende graden van 127, 280-1, 673
werkelijk, niet illusoir 673
Nirvāṇisch 401, 674
Nitya-pralaya 725
Noëton van Plato 215
Noorder- en zuiderlicht 175, 340, 373
Noordpool 339-43
berg Meru en 590
eerste continent op 318
Noorse mythen 165
'Notes on the Gospel according to St. John', *Lucifer* 204
Noumenon 191
Nu, het eeuwige 91-2
Nul, de mystieke 98
Nyāya school 304, 724
Nyx, nacht 80

Obscuratie 368-9, 401-3, 410 (*zie ook* zonsverduistering)
Occulte Woordentolk 151, 182, 725
Occultisme 4, 17, 35, 69, 422, 510-1
Oceaan, kosmische 487
Oceaan van Theosofie, De 375
Oden, Horatius, geciteerd 25
Olivet, F. d', 'Onderzoekingen van de Gulden Verzen' 741
Olympus 7
OM, AUM 750

Omkering van polen 155, 385-6
Om mani padme hūm 230, 750
Omzwervingen van de monade 692, 699-714 (*zie ook* binnen- en buitenronden)
  belichamingen 404, 669-71, 702-3
  door bollen van zon 706
  gewild, niet automatisch 708
  hebben tijd nodig 664-5
  menselijke, zwak bewust van 670-2
  onafgebroken gedurende mahā-manvantara 708
  van levensatomen in de mens 602, 708
Onbekende duisternis 79
Onderricht, oude manier van 720
Onderwereld 526, 554, 556
Oneindigheid 89, 98-9, 102, 113, 123, 193
Ongemanifesteerde logos 203
Ongeval
  dood door 614, 637, 644
Onkenbare oorzaak 113
Onpersoonlijk dienen 48
Onpersoonlijkheid 20, 36-40, 457
Onsterfelijk(heid) 426
Onthullers, de grote 520
Onthulling 591 (*zie ook* inwijding)
Onverdiend lijden 461-6
'Onvergankelijke Heilige Land' 318
Onze Vader, het, geciteerd 466
Onzelfzuchtigheid 41
Onzichtbare werelden 247-8
Oog eens tentakel 717
Oog van Dangma 116
Oog van Śiva 116-7, 456
'Oog van Wijsheid' 726
Oordeel, Laatste 104
Oorzaak/oorzaken 86
  onkenbare 113
  wereld van, is aardse leven 682
Oosten, mystieke 558
Oosterlingen, polytheïstisch 419
Openbaring, het levensboek 242
Opgaande boog 390, 399-400, 431, 532, 685
  inademing, involutie 394
  rebellerende monaden op 689
Orfiër(s) 79, 195
Origenes 554, geciteerd 730
Ormazd 241, 468
Osiris 199, 349-50
Osiris-Isis-Horus (triade) 344-6
Oude van Dagen 203
Oudere broeders 7 (*zie ook* adepten, mahātma's)
Ouderdom 605-6, 614
Ouders (*zie ook* wederbelichamings-proces)
  gekozen door karma 696-7
  kind en 440
  scheppen kiemcel niet 695
Ouder-ster 222, 347, 633, 652, 679
Over de gnostische hypostasen, geciteerd 329
Over de Timaeus van Plato, geciteerd 252, 261, 325, 349
Over Isis en Osiris, geciteerd 349

Paard, symbool van zon 550
Pad, het 16-21, 25, 27-8, 34-5, 42
  rechter- en linkerhand 506-7
Padmapāṇi 230-1, 566
Pāli, nirvāṇa in 675
'Panaeonische onsterfelijkheid' 296
Pāṇḍava's uit *Gītā* 5
Panoramisch visioen 586, 608, 613-9
Parabrahman 94-7, 100, 193, 209, 486
Paradise Lost, geciteerd 79-80
Pāragata en pāramita 49-50
Paramāṇu 304, 430

Paramātman 202, 277-8, 482-6, 523
  hoogste galactische hiërarch 482-4
Pāramitā's 33, 49-60, 454
Paranirvāṇa 81, 127, 198, 280
Paranormale verschijnselen 11 (*zie ook* vermogens)
Pariṇāma school 110-1, 724
Passiviteit 466-7
'Passiviteit' van Lao-tse 79
Pātāla 291
Patañjali, *Yoga Aforismen* 47, 693
Path, The, tijdschrift, W.Q. Judge 450
Paulus van de christenen 424-5, 598
Paurusha-pralaya 724
Periodieke kometen (*zie* kometen)
Persoonlijk(e) 34, 41
  ego 648, 679
  god 487
  karma 459
Persoonlijkheid 17, 115, 443
  karma van 464-5
  onverdiend lijden van 464-5
  variaties van, en levensatomen 439
Peruvianen 3, 611
Perzië, Perzen 4, 259, 550, 569, 647
Pesh-Hun, Tibetaans voor Nārada 766-72
Petrus, Eerste Brief van 556
Philosophumena, Hippolytus 215
Phoebus Apollo 166
Pijnappelklier 456-7, 513-5, 609
Piṅgalā (wervelkolom) 514
Pitri's (*zie* agnishvātta, maan-, zonne-)
Planeet/planeten 158-9, 360, 413 (*zie ook* planeetketens, heilige planeten)
  asteroïden 374-6
  aurisch ei van 160
  elementalen bouwen 261-2
  horen van onbekende 374
  meteoorsluiers van 373
  miljarden, bewoond 422
  mislukten, mensheden van sommige 367
  strijd van zon met 140-1
  svabhāva van 221
  vele onbekende 352
  verdichting van 130-1
  waren ooit levensatomen 122
  wederbelichaming van 147, 151-2
Planeet van de dood 385-6, 504, 651 (*zie ook* achtste sfeer)
Planeetgeest 151
Planeetketen(s) 142, 147, 238, 356-7 (*zie ook* planeten, heilige planeten)
  aantallen onbekend 352
  āditya's genoemd 147, 208
  andere onzichtbare 145, 352-3
  baan dezelfde als vroeger 151-2
  beïnvloeden zonnestelsel 162-3, 358
  bollen van 124-5, 131, 142, 357-8, 392-4, 669, 685
  devachan van 402, 407
  elke bol dhyāni-boeddha 547
  fohatische magnetismen 153, 157
  geboorte van 129-31, 140, 146-51, 194, 218, 274, 356-60, 392-5, 412
  jīvātman en 483-4
  kosmokratores van 162, 358
  layacentra van 150, 705
  levensgolven en 158-9, 274, 390-1, 401-6, 410-2, 500-1, 707
  manu's en 412-5
  manvantara 125, 178, 260, 402, 665, 707
  monade belichaamt zich in elke 705-8
  monade verbonden aan één 706

Planeetketen(s) (vervolg)
monadisch svabhāva 157, 222
nevelstadium 130-1, 218
omzwervingen op 432, 685-7
organen van zonnestelsel 170, 340, 705
ouderdom en vooruitgang van 362-3
pralaya van 125, 724
rectoren van 353-4, 358, 700, 704
stille wachter van 70, 521, 524
svabhāva van de mens en 221, 225
Svāyambhuva is 413
trekken dode bollichamen aan 152
twaalf bollen, één zichtbaar 124
twaalf fohatische krachten 153
twaalfvoudig 207
vijf arūpa-bollen 148, 401, 404
wederbelichamende ego voor elke 706
wedergeboorte van, beschreven 147, 151-2, 194
wortel-śishṭa's en 412
zeven rūpa-bollen 148
Planten (*zie* plantenrijk)
Plantenrijk 398, 410, 687-8
elementaren binden zich aan 650
ontwikkelden drie beginselen 308
wederbelichamen zich overeenkomstig seizoenen 687-8
Plato 4, 9, 79, 171, 215, 326, 341
automaten op Poseidonis 561
kruis van 149, 237, 341
over planeten, aangehaald door Proclus 261
twaalfvoudig heelal 207
verzinken van Atlantis 9
vijfde-ronder 570
zon en planeten 729-30
Plenum (volheid) 76, 81, 699
Pleroma 73-7, 143, 699 (*zie ook* śūnyatā)
Plotinus, *Over de gnostische hypostasen* 329
Plutarchus, *Over Isis en Osiris* 349-50, 731
Pluto (planeet) 142, 360
Polen (*zie ook* aards magnetisme)
Deuren van Hoorn en Ivoor 339-40
omkering van 155-6, 385-6
Polytheïstisch, oosterlingen zijn 419
Poolster (Dhruva) 295
Popul Vuh, over het grenzeloze 79
Portugal in kaliyuga 181
Poseidonis (Atlantis) 9, 561
Prabodha 57
Pradhāna 80, 193, 195, 236, 486
moedersubstantie 327
sluier van brahman 98, 264
tweede logos 204, 486
Prajāpati 550
Prajñā 51, 53-5, 109, 675
Prajñāpāramitā, Aśvaghosha 51, 53-4
Prajñāpāramitā, Fo-Mu 55
Prajñā-Pāramitā-Hridaya Sūtra 50
Prakriti('s) 205, 264, 328, 471
sluier van Purusha 205, 486
stofkant 75
vikriti's manifestaties van 253-4
Prākritika-pralaya 724
Pralaya('s) 102, 126, 257, 471
christelijk einde van de wereld 724
geboorte van geest 199-200
manvantara en, even lang 665
omschreven 125
Pralaya, *soorten van*:
bhaumika- (aardketen, planetaire) of nacht van Brahmā 125, 179, 724
mahāpralaya- (kosmisch) 93, 127, 198-9, 243

mahāsaurya- of prākritika- (universele zonnestelsel) 127, 280, 724
nitya- (onophoudelijke verandering) 725
paurusha- (menselijke dood) 724
saurya- (zonneketen) of grote nacht van Brahmā 125, 127, 348, 724
Prāṇa('s) (levensessentie(s)) 484, 486, 494, 513-4, 620-4, 631 (*zie ook* menselijk lichaam)
aurisch ei en 475-80, 609, 622-3
bloed neerslag van 476, 515
chakra's en 513-4, 623
dood en 477, 488, 608, 624-5
experimenteren met, gevaarlijk 11, 46, 511, 622
gezondheid en 622
komen overeen met fohat 210-1
kosmische 494, 623
oorsprong in monadische centra 623
opgesomd 620
putten lichaam uit 604
verenigen alle beginselen 631
vijf verborgen 622
zenuwfluïden zijn 622-3
zeven, tien (of twaalf) 211, 513-4, 620
Prāṇātman 483
Prāṇisch
atomen en erfelijkheid 438-9
hartstocht, ziekte 449
vitaliteit, voorraad van 604
Praśna-Upanishad, geciteerd 620
Prateykaboeddha's 60, 66, 576-7
dharmakāya-toestand en 528, 588
hoogste, vijfde monadische klasse 532
Pratyātmajñāna 675
Precessie van de equinoxen 154, 747-9 (*zie ook* messiaanse cyclus)
Prediker over māyā 115
Proclus, *Over de Timaeus van Plato*
Isis en zon 349, 731
planeten en elementen 261
progressieve ontwikkeling 252
zonnekosmos 325
Profetessen 69
Profetische dromen 682
Psychisch(e), psychische vermogens (*zie ook* haṭhayoga, vermogens)
bewustzijn, van dromer 679
gevaarlijk 10-1, 622
invloeden 9
Psycho-aurische frequentie 697
Psychomagnetische aantrekking
conceptie en 444-6
kiemcel en 695
levensatomen en 442
taṇhische elementalen en 693-4
Psychomagnetische straal 698
Punarjanman (reïncarnatie) 599
Punt (*zie* mathematisch punt)
Purāṇa's 108, 550, 589-90
Purucker, G. de, biografische schets v-vii
Aspecten van de Occulte Filosofie 273, 318
Beginselen van de Esoterische Filosofie 132, 315, 360, 367, 412, 533, 555
geciteerd 253, 725
Dialogen van G. de Purucker ix
Esoterische Traditie, De ix, 89, 707
Occulte Woordentolk 152, 182
geciteerd 725-6
Theosophical Path artikel 756
Purusha 205, 486
Pythagoras 177, 227, 346, 741
Gulden Verzen van 683-4, 741
over het overzien van dagelijkse gebeurtenissen 683-4

Pythagoreeër(s)
duade 204
over planeten en elementen 261
tetraktis 231

Quiché's over het onbegrensde 79
Quinta essentia (ākāśa) 85
Quintus Ennius 354

Radioactieve ontbinding 627
Rahasya (mysterie) 6
Rajas 269
Rājayoga 46, 512, 516
Rāja-zon(nen) (*zie ook* universele zonnestelsel)
Jupiter en 148, 372
oneindig aantal 144
uiteindelijke bron van avatāra's 549
vele planeten behoren tot onze 352
Rāma 734
Rasātala (*zie* loka's en tala's)
Rassen (*zie ook* wortelrassen)
mens reïncarneert in verschillende 448
minder ontwikkelde ego's in oude 183-4
sterke ego's geboren in nieuwe 183
Rechteroog 726
Rechtvaardigen, zichzelf 36
Rectoren 353, 358
bestuurders 700, 704
Regels 27, 33-41
Registrerende engelen in kabbala 242
Reïncarnerende ego, reïncarnatie 108, 497, 599 (*zie ook* levensatomen)
aangetrokken tot familie 695-7
aangetrokken tot zaadcel 443-4
beproeft menselijke ego 466
blijft bestaan gedurende planetaire cyclus 304
buddhi-manas 466
geketend door kāmarūpa 648-9
komt overeen met ālaya-vijñāna 108
menselijke monade en 651-2, 671, 706
opslagplaats van alle ervaringen uit vorige levens 481
profetische dromen en 682
straal van wederbelichamende ego 632
sūtrātman is 497
tweede dood bevrijdt 648-9
verbeterd door dood 713
Relatie tussen goden en mensen 424
Relativiteitstheorie 90
Religie
māyā van 104
Nārada en 770-2
Retrograde rotatie 386
Reuk 265 (*zie ook* zintuigen)
Rhizomata van Empedocles 253
Rigor mortis en prāṇa's 608
Rig-Veda 108,
geciteerd 721
Ringen-verder-niet 241, 243, 260, 281
Rishi's 103, 767
Riten, ritueel 64
Roep, de 'juiste' 7
wordt beantwoord door Witte Loge 765
Ro-lang-pa (spiritisten) 645
Ronde(n) (*zie ook* buiten- en binnenronden, levensgolven)
beschreven 218, 391

bol- 178, 390
dhyāni-boeddha's leiden 579
diagrammen 273, 286
drie elementale 217-8, 390, 392
elke, zijn tattva 271, 273-4
embryo en, vergeleken 397
gebieden, subgebieden en 270-5
manu's en 179, 413-4
manvantara's en 177-9
stoffelijker worden, etherischer worden 399
vóór-elementale, twee stadia 392
zeven, van maan 381
Ronde
Eerste
alle samen op bol G 571
bol A in 390-4
bol D in 271
dhyāni-chohans in 392, 397
levensgolven in hoogste subgebied 274
monaden bouwen bollen 392
monaden en rijken 396-7
volgorde van levensgolven 274, 390-1
Tweede
eerste en, vergeleken 392-3
levensgolven meer geïndividualiseerd 275
monaden trekken sneller door rijken 397, 571
śishṭa's gereed voor 392-3
Derde 397
aapachtige vormen van 691
Vierde 272-5
afzettingen in 179
dhyāni-boeddha van 582
etherischer worden begint in midden van 317, 399
maharloka-rasātala 284-6
moment van keuze in 508
śishṭa's van 411, 571
verzonken in stof 181-2, 399
vierde (kāma) beginsel 572
Vijfde
mānasisch hoogtepunt 508-9, 572
moment van keuze in 508
voorlopers van 405, 411, 570-4
Zesde
buddhisch beginsel functioneert in 572
Gautama en 570-4
nirvāṇische toestand vergeleken 674
Zevende
aarde sterft aan einde van 396
maan valt uiteen vóór 381
mensen dhyāni-chohans in 117, 396, 534
monade 'geboren' na einde van 397
monaden en arūpa-bollen 404
nog geen zevende-ronders 573
'Rondschrijven' (1890) W.Q. Judge 24
Rood 228
Rotatie van aarde 180, 341, 385-6
Row, T. Subba 213, 493
Rozenkruisers 3
Ruggengraat 514
Ruimte(n) 73-7, 82-7, 90-3, 112, 126-7, 129, 216, 299 (*zie ook* grenzeloze, śūnyatā)
alle, is vol leven 83-6
elk punt van, een monade 299
gemanifesteerde, heeft afmetingen 88-9
grenzeloos 89, 100, 123, 129, 239
innerlijke en uiterlijke 82-6
kosmische lichamen zijn hun 82-3
levensatomen uit kosmische 499
parabrahman en 94-5, 100
substantiële entiteit 174

Ruimte(n) (vervolg)
śūnyatā aspect van 73, 76
tijd en, onafscheidelijk 90, 174
vol met monaden 101
volheid van 73-87, 101, 299, 429
zeven, tien, twaalfvoudig 82
Ruimten van de Ruimte 82, 86
Rūpa (*zie ook* gebieden, bollen)
-bollen 148
-dhātu 278-80, 529
-elementen 258

Sacramenten 64
Saddharma-Puṇḍarīka 719
Sahasrāra chakra 513
Śākyamuni (*zie ook* Boeddha Gautama)
Salamanders, vuur-elementalen 258
Samāna (prāṇa) 621
Śambhala 589-90
Gautama en 541, 588-9
inwijdingen vinden plaats 541
Vishṇu-Purāṇa over 735
Sambhogakāya 528
Gautama en 587-8
rūpadhātu en 280, 529
Sambodhi 675
Sambuddhi 57
Samjñā 638
Samothrace, mysteriën van 64
Samsāra (circulaties in de kosmos) 599
Sandhyā (rustperiode) 179, 183
Śaṅkarāchārya
Advaita-Vedānta 96, 724
avatāra 539, 544
Boeddha intermediair beginsel van 539, 582
Jezus leefde 500 jaar na 552
Sāṅkhya-school 253, 724
Śāriputra (een wijze) 55
Śatarūpā (honderdvoudig) 207
Sattva 268-9
Saturnus
aarde en 366
beïnvloedde vierde ras 166-7
etherischer dan Jupiter 363, 371
mūlādhāra chakra onder 513
ringen verklaard 158
Satya 57
Satyayuga (Gouden Eeuw) 182-3, 186
Satyaloka (*zie* loka's en tala's)
Saurya-manvantara 127, 724 (*zie ook* manvantara)
Saurya-pralaya 724 (*zie ook* pralaya)
Scandinaviër(s) 5, 78, 647
Schaduwboog (*zie* neergaande boog)
Schatten van de geest 12
Schemeringen (*zie* sandhyā's)
Scheikundige elementen 493
tien families en onderfamilies 430
Schepping
christelijke leer over 77
hindoeleringen over 110-1
Schildpad, haas en boeddha's 577
Schimmen, doden oproepen 645
Schimmen (schaduwen) 490, 492, 643-5, 693 (*zie ook* kāmarūpa)
School/scholen
boeddhistische 105, 733
exoterische, van denken 110
occulte, op ieder continent 4
van de hindoefilosofie 110-2, 723-4
Schoot, kosmische 77
Schoot, kosmische (Devamātri) 129
Schoot van het zijn 78
'Sekten van loochenaars' (genezers) 451-2
Seniliteit, kindsheid 605
Sephiroth 241

Sferen
  kristallijnen 161
  muziek der 39, 226, 753
Shaberon 569
Shau-Leng-Yan-Chin 719
Siddhārtha (*zie ook* Boeddha Gautama)
  naam omschreven 11
Siddhi's 11 (*zie ook* vermogens, zintuigen)
Śīla 50, 51
Simon, gnostische school van 214, 242
Śishṭa's (zaden) 319, 409-15
  bol- 411
  gereed in tweede ronde 392
  op bol D gewekt door maanpitri's 319
  op Mars 368-9
  vijfde-ronders en 411, 571
  wortel- 411-2
Sitter, Willem de 90
Śiva 204 (*zie ook* triade)
  avatāra's van 549-51
  Nārada en 770
  'oog van' 116-7, 456
Skandha's (*zie ook* wederbelichamingsproces)
  kiemen van karmische gevolgen 693
  taṇhische elementalen 693-4
  vijf lagere 648, 742
Slaap 25, 44, 342
  adepten, neofieten tijdens 598, 636
  ākāśische sluier beschermt tijdens 678
  dag voorafgaande aan, revue laten passeren 615, 683-4, 742
  dood en, vergeleken 597-9, 604, 636-7, 677-84
  dromen en 679-84
  inwijding, en dood 677-8
  levensdraad onverbroken 678-9
  tijdens, gaan we naar die plaatsen waartoe we worden aangetrokken 679
  tijdsbegrip verloren in 666
  vier bewustzijnstoestanden 635-40
Slaapwandelaars, bescherming van 678
Slagaderen en aderen 170
  zijn nāḍī's 514-5
Sleutel tot de Theosofie, De 465, 480, 693
  geciteerd 470, 660
Sluiers 264
  van zon 328-9, 333, 367
Smaak 265
Socrates, daimon van 15
Solaire komeet 138-9, 145, 360-1
Soma (hindoegod, maan) 382
Somadrank 384
Spanje 181-2
Spatium en ākāśa 85
Spectroscoop onbetrouwbaar 229
Spectrum 229, 231
Spiritualisme tegenover spiritisme 642-6
Spiritueel/spirituele
  en etherisch 366
  evenwicht van het stoffelijke en 469
  liefde en overledenen 660-1
  ontwikkeling en psychische 9-15
  plasma 444
  thuisbasis van mensheid 589-90
  wil 13, 25
Spirituele ego 106, 484, 597, 676, 678-9
Spirituele monade 107, 587
  hart van reïncarnerende ego 300, 466

Spirituele monade (vervolg)
in de mens 300, 424, 466, 484, 504, 630-1, 701
levensatomen voor altijd verbonden met 711
na de dood 504, 632-3, 668-9, 692, 701-2
omzwervingen van 664-5, 692, 702-3, 705-10
ouder van wederbelichamende ego 698, 706-8
proeft Werkelijkheid 107
Vader in de Hemel 669
van Gautama werd dharmakāya 587-8
werkingssfeer van, is zonnestelsel 632, 700, 707-8
Śrāddha 51
Staat, De, Plato 171
Stanza's van Dzyan 174, 199
Stenen, bewegende 561
Stem, de 5, 15, 205
Stem van de Stilte, De (H.P. Blavatsky) 11, 41, 50-1, 85, 405, 467, 566, 576
Ster(ren) 122, 164, 228, 234, 347, 435
astrologische 347, 558
circulaties onder 172
ouder- 222, 633, 652, 679
'Star-angel worship' 357
van Bethlehem 558
Sterrenbeelden 139, 153, 159
aarde geen speelbal van 168
bestaan uit verwante zonnen 165
geen tekens van dierenriem 157
prāṇa's van de mens verwant aan 624
Sthūlaśarīra 424, 484, 486, 493
neerslag van aurisch ei 160, 476, 492
zevenvoudig 407-8
Stier, symbool van de maan 550
Stille wachter(s) (*zie ook* wonderlijke wezen)
hebben tien beginselen ontwikkeld 308-9
het absolute 98-9
hiërarchie van mededogen en 520, 568
mahā-goeroe 564
menselijke 435, 496, 522-4
mens wordt 226, 524
Nārada, Śiva-aspect van 771
planetaire 70, 521, 524-5, 568
praktisch oneindig aantal 521-2
solaire 521, 524
universele 422, 521
hoogste leraar van bol 27
voor bol 27, 70, 519-26, 564
voor ieder atoom 522
wordt één met 70
Stof 100, 109, 133, 140, 235, 451, 469
afdaling in, en opklimming 430-1
beschreven 88, 234, 369
'continent' van 158
ego's ervaren alle fasen van 398
energie en, één 100, 338
van hersenen, verst ontwikkeld 432
van zon 327-30, 367
Stof, klimaat en kosmisch 373
Stoffelijk (*zie* fysiek)
Stoicheia van Plato 252
Stoïcijnen over levenssurplus 395
Straal/stralen 194, 207, 213, 430, 514, 692, 705-6
Boeddha, van Amitābha 547, 564, 567
de mens een 116, 201-2, 602
goddelijke, na de dood 633, 652
monadische 221-2, 430, 505, 705-6
monadische essentie 426

onzin geschreven over 222
-punt van wederbelichamende ego 697-8
terugtrekking van 708
twaalf, van zonnelogos 207-8
van planetaire bestuurders 700
van reïncarnerende ego 694-5
van stille wachter 524
Stralenkrans 627
Stralingen 626-9, 753
Stremsel van de Ruimte 197
Stromen van levens/levensrivieren 164, 170, 334-7, 599, 700
Strijd tussen licht en duister 5, 10
Subgebied(en) 271-5
eerste ronde op hoogste 274
loka's en tala's zijn 248, 283
sub- 271-5
zichtbare zon op vierde 328
Subloka's, subtala's, diagram 286
Subras(sen) (*zie* wortelrassen)
'Subsidiary Papers' 26, 29
Substantie 100 (*zie ook* stof)
'*Suggestions and Aids*' 23, 441
Sukhāvatī 738
Sumeru, berg Meru 590
Śūnya 109
Śūnyatā 52, 73-8, 108-9
achttien termen 721-3
boeddhisme over 75, 78, 87, 109, 675
nirvāṇa en 675-6
omschreven 54, 76
Śūrangama-Sūtra 75, 719
Sūrya (*zie* zon, zonnestelsel)
Sūrya-Siddhānta 180, 727
Sūryavanśa (ras of school) 734
Sushumnā-straal 514
Sushupti 635, 666
Sutala (*zie* loka's en tala's)
Sūtrātman 483, 496-8
aurisch ei en 496, 631
Suzuki, D.T. 721
Svādhishṭhāna chakra 513
Svarloka-talātala 285-6, 295
Śvetadvīpa (noordpool) 590
Svetāśvatara-Upanishad 721
Svabhāva('s) 220-7
elke monade zijn eigen 220, 225, 688
gewijzigd door evolutie 220, 224-5
ingeboren individuele krachten 112-3
kleur en 227
twaalf van zon 229
van beginselen 223-4, 248
van sterrenbeelden 137
Svabhavat 197, 201, 253
Svābhāvika-school 112-3vn
Svābhāvische aether 248
Svapna 635, 641, 666
Svara 205-7
Svāyambhuva 413
Sylfen van de lucht 258
Sympathie 170, 478
Symposium of *Gastmaal,* Plato 319
Symptomen van ziekte 449
Syrië, geheime scholen in 4
Syzygies van Simon 215

Taijasa-tattva 226, 253, 258, 263, 266
Tala's (*zie* loka's en tala's)
Talātala-svarloka 286
Tamas 268-9
Taṇhā 491, 693
Taṇhische elementalen 491, 651, 693-4, 712
Tanmātra 253
Tāntrika-geschriften 511, 513, 733
Taparloka (*zie* loka's en tala's)
Tartarus 508
Tashi lama 564-7

Tashi lama (vervolg)
archief, geciteerd 643-6
geen reïncarnatie van Boeddha 564
Tat (Dat) 94, 98
Tathāgata 49, 55
Tathātā 109, 675
Tattva('s) 224-5, 253-4, 263-8 (*zie ook* kosmische element-beginselen)
bestaan uit verschillende monaden 248, 257
bhūta's en 253-7
bollen en 270-1
elk heeft eigen svabhāva 223, 248, 264
prakriti's, vikriti's en 253-4
verschijnen eerst 283
zintuigen ontwikkeld uit 265
Taurus 154
Tehōm 78
Tekens van dierenriem 153-9
alle, in de mens 166
diagrammen van 155, 359, 746, 748
Tetraktis, Pythagoras 231
Thackeray over geheugen van de ziel 618
Thales over wateren van de Ruimte 264
Theodidaktoi 647
Theogonie, Hesiodus over Chaos 79
Theopathie 555
Theopneustie 555
Theos 236
Theosofie 110, 593, 734
Theosofische bewegingen 6
Theosophical Glossary, The 99, 213, 544, 650, 734
Theosophical Path, The 756
Theosophical Society
doel van 643
HPB en 759-65
Judge, W.Q. over 762-3
opvolgers en 763-5
stichten van vi, 6
Theosophist, The
geciteerd 330, 333, 348-9, 356, 385, 410, 415, 488, 692, 739
verwezen naar 442, 561, 569, 708
Tibet 3, 563-9
dalai lama 563-7
khutukhtu's 564
Śambhala in 590
tashi lama 563-7
Tsong-kha-pa 545, 547, 563, 567
Tibetaan/Tibetanen 78, 766
bardo leringen 736
boeddhisme, lamaïsme 3, 563-9
invocatie, mantra 230, 750-1
lamaïstische opvolging onder 563-4
opvattingen over incarnaties van Boeddha 564
over omgang met doden 643-6
'Tibetan teachings' 643-6
Tibetan Yoga and Secret Doctrines 737
Tijd 88-93
doorgebracht op elke bol 401-2
geen kennis van, in avīchi, devachan, slaap 662, 666
geen, zonder wezens 90-1, 174-5
illusie van 174, 239
ruimte- 90-2, 174
Timaeus, Plato, over andere werelden 171
Tingley, Katherine vii
Toelichting op de Geheime Leer, Een
geciteerd 199-200, 205, 233, 242, 412-3, 677, 680-1
To kenon, de leegte 79
Tong-pa-ñid, de afgrond 78

Toverij, tovenaars 12, 378, 561, 639
Trailokya 280
Training, esoterische 34
Transmigratie(s) 376, 441-6
  balseming, mummificering en 610
  in de mens 708
  mens in dier onmogelijk 441-3
  van levensatomen 376, 438, 441-2, 499, 632, 689-90
'Transmigration of the life atoms' 442, 708
Tretāyuga (*zie* yuga)
Triade, drie-eenheid, trimūrti 235-6, 344-51, 443
  Brahmā-Vishṇu-Śiva 268, 344-6, 551, 750
  christelijke drie-eenheid 203, 344-6, 369
  hindoe-, en AUM 750
  monade-ego-ziel 482, 484
  Osiris-Isis-Horus 344-6
  Pythagoras over 346, 525
  tweede persoon vrouwelijk 346
  zonne- 344, 347, 551
Trikāya 280, 527-30 (*zie ook* dharmakāya, sambhogakāya, en nirmāṇakāya)
Trishṇā 58
Trophonius, Orakel van 64
Tsi-tsai 79
Tsong-kha-pa
  anupapādaka-avatāra 545
  Gautama en 547
  opvolging sinds 563-4
  stichtte Geelkappen 567
  straal van Amitābha 547, 564
Tuberculose 452, 511
Tulku 565-7
Turīya-samādhi 635, 667
Turkije, scholen in 4
Twaalf fohatische magnetismen 132-3
Tweede dood
  bevrijdt reïncarnerende ego 648-9, 656
  devachan na 649, 668-9
  kāmarūpa afgeworpen 618, 649, 651, 668-9
  panoramisch beeld voor 615-6, 618
  parallellen met fysieke dood 649
  tijd tussen dood en 640
  vindt plaats in kāmaloka 615-6, 668
Tweede geboorte 57
Tweede logos (*zie* logos)
'Tweemaal geborene' (dvija) 57

Uitdijend heelal 89
Uitroep aan het kruis 553-5
Undine, De la Motte-Fouqué 259
Undinen van het water 258
Universele zonnestelsel 129-35
  geboorte van, beschreven 134, 352
  komeet-stadium 132-3, 280
  mahāsaurya-manvantara 127, 133, 135, 280
  mahāsaurya-pralaya 127, 134, 280, 724
  monaden, ego's, zielen en 483
  Neptunus, Pluto, Uranus en 142, 361
  nevelstadium 131-2, 134-5, 280
  overleeft vele zonnen 144-5
  prākritika-pralaya van 724
  rāja-zon van 142-4
  veel planeetketens 352-3
  zonnestelsel en 143-4
Universum (*zie* heelal)
Upādhi's 314-5
Upanishads 108, 430, 480
Upapādaka-avatāra's 540, 543-7

Upekshā 57
Uranus 142, 360
Utpāda 51

Vaccins, vivisectie 732
Vāch (de stem, het woord) 205-6
Vader-Heilige Geest-Zoon (*zie* triade)
Vader in de Hemel 496, 591, 669
Vader Zon 347-8
Vaiśeshika school 304, 724
Vaisvasvata (wortel-manu) 179, 413, 734
Vajrachchhedikā-Sūtra 718
Vajradhara, Vajrasattva 566
Valentinus 79, 214
Varuṇa of Indra 107
Vāyava 226
Vāyu-tattva 253, 258, 263, 265, 266
Vedānta 3, 105, 253, 724
Veda's 5, 13, 201, 550
Venus 166, 287, 373, 513, 569, 726
  aarde en, vergeleken 363-5, 371-2
  aurisch licht van 365, 372
  in laatste ronde 364
  inwijding en 754-5
  'mensen' van, vergeleken 222, 363, 370-1
Vergeving 36, 44
Vergilius, *Aeneis*, geciteerd 339
Verlangen naar eigen vooruitgang 577
Verloren ziel(en) 386-8, 502-8 (*zie ook* achtste sfeer, afgrond, planeet van de dood)
  aangetrokken tot de afgrond 386-7, 504-5, 650-1
  elementaren en 650
  in kāmaloka 640-1
  monade van 387, 504-5
Vermogens 10-2, 510-2 (*zie ook* krachten)
Verraad van leringen 35-6
Verschijningsvormen 86, 105-6
Vier bewustzijnstoestanden 635-41, 666-7 (*zie ook* jāgrat, sushupti, svapna, turīya)
Vier mahārāja's (hemelstreken) 242, 341, 727, 754
Vier ruiters van de *Openbaring*, De 769
Vier verheven waarheden 58
Vierde
  van elke cyclus kritiek 274
  van elke reeks, grofste 272, 285, 289
Vierde dimensie 89, 288
Viertal, kosmisch 98
Vijfde-ronders 405, 411, 570-4
Vijgenboom gelijkenis 557
Vijñānamaya-kośa 108
Vikriti's 253-4
Virāga 51
Vīrya 51-2
Vishṇu 204, 549-51, 559
Vishṇu-Purāṇa 124
  geciteerd 295, 327, 401, 728, 735
Visioen van Er (Plato) 171
Vissen 154
Viśuddhi chakra 513
Visuele straal 717-8
Vitaal-astrale monade 300, 424, 504 (*zie ook* fohat, prāṇa's)
Vitala (*zie* loka's en tala's)
Vivarta-school 111-2, 724
Vivasvat 734
Vivisectie 732
Voertuig (*zie* lichaam, ziel)
Volheid, leer van de 73-7
'Vonken van de eeuwigheid' 77, 209
Voorbereidingsperiode 692, 697 (*zie* wordingsperiode, zwangerschap)
Vóór-elementale twee stadia 392
Voorlopers 405, 573-4

voegen zich bij śishṭa's 411
Vragen, beantwoord eigen 43
Vrijmetselarij
derde logos in 204-5
Grote Architect in 205
Vrouwen 69
Vruchten, hoe, wanneer ontwikkeld 440
Vulcanus 368
verborgen planeet 354-5, 368
Vuur, element 215 (*zie ook* Taijasa-tattva)
gezichtsvermogen 265
koud 131-3
prāṇische elektriciteit 611
salamanders van 258
van de Grieken 253-4
Vyāna 621
Vyāsa, stichter van de Vedānta 724

'Waar geen visie is . . .' 714
Wachter op de drempel 725 (*zie ook* kāmarūpa)
maan is 152, 355, 379-80
Waringin, de eeuwig-levende menselijke 521-3, 526 (*zie ook* stille wachter)
Warmte van de zon verklaard 133-4, 330
Water, element (āpas-tattva) 253-4, 258, 263, 266
Wateren van de Ruimte 205, 264, 299
Watts, dr., over Laatste Ordeel 104-5
Wederbelichamende ego 692
daalt af via bollen 713
devachan van 706
klimt op via bollen 669-70
omzwervingen van 669-72
onze, thuis op aardketen 706-7
opwaartse aantrekking, dood 603-4
straal van spirituele monade 698, 706-8
werkingssfeer is planeetketen 632, 706-7
Wederbelichaming(en) 134, 194, 598, 688
rondgangen van de monade 599
zielsverhuizingen 600
Wederbelichamingsproces (van de mens) 437-40, 443-6, 692-8, 710-4
aantrekking van levensatomen 430-1, 437-9, 443, 448, 711
abortus en 696
astrale vorm aangetrokken tot ouders 692-5
conceptie 382, 694-7
foetus 608, 693, 697-8
kiemcel 444, 695
straal geblokkeerd 696
straal treedt aura en moeder-schoot binnen 694
veel ego's aangetrokken tot echtpaar 696
voorbereidingsperiode 692, 697
wordingsperiode 668, 694
zwangerschap 382
'Wederkomst' van Christus 545
Kalki-avatāra 550
'Wederopstanding van het lichaam' 303, 712
Weer 212, 373
Weismann, theorie van 393
Wereld-ei 197
Wereld-ei, Brahmāṇḍa 75
Werelden 75, 106, 165
meteoren, meteorieten, overblijf-selen van dode 374-5
Werkelijkheid 91, 94-5, 109, 118, 675

Westerlingen monotheïstisch 419
Wetten
fundamentele en afgeleide 221
vloeien voort uit stille wachter 521
Wetenschap(pelijk)
māyā van 104-5
medische, verwerpt lichaamsvochten 621
opvatting over de dood 599-600
over chakra's 512
Wetten van Manu 268
Wezens (*zie ook* leven, monade)
aurische atmosfeer van 365
Wijsheid 13
Wijzen, de drie 558
Wil(len) 13-4, 25, 462
Windstreken 242, 341
Winterzonnestilstand 755 (*zie ook* inwijding)
Wiskunde 89-90
Wonderlijke wezen 56, 521, 523-5, (*zie ook* stille wachter)
hoofd van de meesters 523-6
Woord, het (logos) 203, 205
Wordingsperiode 668 (*zie ook* voorbereidingsperiode, zwangerschap)
skandha's herenigen zich 694
'Wortelloze wortel' (het grenzeloze) 486
Wortel-manu 122, 179, 410-5 (*zie ook* manu, zaad-manu)
Wortel-śishṭa's 412
Wortelras(sen) 181-6, 270-1, 317-8, 389, 410 (*zie ook* levensgolven)
begint in het midden van moederras 184
diagram 286
ego's vormen, niet lichamen 183-4
elk, onder heilige planeet 167
mahāyuga helft van 184
mānushya-boeddha's van 547, 579
oorsprong van zintuigen in 717-8
sandhyā (rustperiode) 179, 183
yuga's van 181-6
zelfde ego's in elk 185
Wortelras
Eerste 315-9
staat onder zon 166
Tweede
staat onder Jupiter 166
Derde (Lemuriërs)
broederschap van adepten begon 525
enkele, onder ons 185
levenscyclus van mensen van 185
mānasaputra's wekken denkvermogen 316, 489, 535-6
mysteriën gesticht in laatste deel van 5
staat onder Venus 166
voortplantingsmethoden 454
Vierde (Atlantiërs) 183-5, 267
grofste 289-90
hogere elementen zwak 605
karma van, rust nog op ons 611
keuzemoment halverwege 508
leefden langer 186, 605-6
misbruik van krachten 561
mysteriescholen opgericht 9
staat onder Saturnus 166-7
spiritisme in 646
zwarte magie onder 610-1
Vijfde (Indo-europeanen, ārya's)
crematie onder 611-2
in kaliyuga 181-3
lichamen worden etherischer 317
onderrassen, yuga's van 181-3
ouderdom onder 605
ras-boeddha's in 548, 579-80, 583

staat onder Mercurius 167
svarloka-talātala 284, 286, 292
zesde onderras van 184
Zesde
geboren in ons kaliyuga 184
staat onder Mars 167
zaden van, in Amerika 184
Zevende 183-6
bewustzijn van 674
bhūrloka-pātāla 289
Boeddha-Maitreya van 547-8
lichamen van, etherischer 186, 317
ouderdom en 'dood' onder 606
staat onder verborgen planeet (maan) 167
Wortelsubstantie (mūlaprakriti) 100
Wuliang-sheu (onbegrensd tijdperk) 79
Wu-wei 79

Yoga 45-7
haṭha- 11, 45-6, 511-2, 516, 622
jñāna- 45-6, 512
rāja- 46, 512, 516
school van Patañjali 724
Yoga Aforismen, Patañjali 47, 693
Yogāchāra-school 733-4
Yoga-Vāsishṭha-Rāmāyaṇa
geciteerd 107-8
Yogī's 12, 511
Yuga('s) 181-6
dvāpara- 182, 336
kali- 181-4, 186, 336
mahā- 177, 184-5
satya- 182-3, 186
tretā- 182

Zaad/zaden
kosmische, en nevelvlekken 131-2
menselijke 444-6
van zesde ras, onderras 184
Zaad-manu('s) 122, 410, 414-5
Zanoni, Bulwer Lytton 725
Zarathoestra 471, 569, 731 (*zie ook* Zoroastriërs)
Zelf
beoordeelt afgelopen leven 615
lagere afleggen 21
-opoffering van de godheden 165
-overwinning 18
-rechtvaardiging 36-7
-verdediging 36-7
vergeten 19-20, 38, 453
vooruitgang voor zich- 577
Zelf-bestaande 79
Zelfmoord 637, 644
spirituele, pad van linkerhand 507
Zelfvergetelheid 16, 453
Zelfverzaking 20, 520
boeddha's van mededogen en 528, 576-7
grote, zesde inwijding 587
Zelfzucht 449, 510
Zenuwaura, circulaties van 169
Zenuwfluïden 515, 622-3
Zervan Akarana, onbegrensde geest 79
Zesde dimensie 89
Zesde-ronder(s) 405, 411, 570-4
Gautama een 570-1, 574
worden śishṭa's 411, 571
Zeus 319
Zeven, tien, twaalfvoudige stelsels 307, 309
Zeven beginselen 56, 294, 492-5
Zeven eeuwigheden 198
Zeven embryonale mensheden 318
Zeven hemelen (heilige planeten) 704
Zevende, hoogtepunt van cyclus 289-90

Zevende inwijding (*zie* inwijding)
Zevende-ronders, nog geen 573
Zevenvoudigheid in de esoterie', 'Het beginsel van 415
Ziekte(n) 212, 447-54, 511
  geloofsgenezing 451
  gevaar van indammen 450
  maan en 379, 381
  vaccins, vivisectie 732
  yoga, psychische praktijken en 622
Ziel(en) 481-7, 504-5
  diagrammen 253, 484
  -geheugen 618
  inkomende, en ouders 440
  psychomentale, sluier van monade 300-1
  verandert voortdurend 426
  verlaat lichaam via brahma-randhra 514
Zielloze mensen 503
Zielsverhuizing 600
Zintuigen 87, 263-8, 478, 717
'Zo boven, zo beneden' 100
Zodiak (*zie* dierenriem)
Zomerzonnestilstand 754-5
Zon(nen) 125-8, 137-41, 165, 325-41, 381, 590, 726-7
  aantrekking van 132, 140-1, 147-51, 169-70
  aards magnetisme en 339-43
  alleen onze, zichtbaar 145
  atoom-zielen van, worden 325-6
  aura van 133, 329
  aurisch ei van 148, 150, 160, 475, 478
  baan van 164
  bewegingen van 151
  blauwe kleur 228
  boeddha's, avatāra's en 551
  broeder en ouder 142, 334, 436
  constitutie van 325-31
  diastole en systole van 90, 126, 332, 334, 599
  dood van, beschreven 348-9, 626
  drie aspecten van het leven van 344-51, 551
  Ei van Brahmā 143, 360, 524
  geboorte van, beschreven 129-36
  -god Helios, Phoebus Apollo 166
  hart van, dhyāni-boeddha 326
  hersenen en hart 172-3, 332-4
  iedere, een god 97, 164, 326-8
  invloed op dromen 679-80
  inwijding en 350-1
  Isis, Proclus over 325, 349-50, 731
  Jupiter een kind- 371
  kleuren en 228-9
  kosmisch atoom, cel 331, 333
  layacentrum 705
  levenskrachten van 344-51
  lichamen cirkelen rond kern van 170
  logoïsche krachten van de 512, 514, 680
  magnetisme van 339-40
  Mahatma Brieven over 330, 337
  Mārtāṇḍa, onze 138-9, 161
  mens wordt een 70, 97, 123, 325, 436, 524
  monaden gaan door 337, 706
  niet vast, vloeibaar, gasvormig of heet 133-4, 330
  noorder- en zuiderlicht 175, 340
  opgebouwd uit monaden 325
  planetaire evolutie en 363, 366-7
  planeten ledematen, polsslag van 332
  planeten, onzichtbare sferen rond 161
  planeten organen van 170, 335, 340, 705
  schaduw van centrale 118

sluiers van 328-9, 333, 367
sommige eindigen en andere beginnen 144-5
stille wachter en 522-4
stof van 327-30, 367
twaalf logoi van 208
twaalf stralen van 207, 512
twaalf svabhāva's van 229
Vader 347-8, 436, 534
vader-moeder 334
verdichting van 130-1
verduistering van, en inwijding 755
verslindende kometen, planeten 138-9, 151
vertegenwoordigt verborgen planeet 166, 354, 358, 369
Vulcanus en 354-5, 368
warmte in buitenste sluier 133-4, 330
worden galactisch universum 326
zeven-, twaalfvoudig 208
zichtbare, bol D 326-8
Zonen van de 350, 534, 536
Zonnedeva's 315
Zonnehart 337
Zonneketen(s) 486
bol D van 326-8
dhyāni-boeddha van 326
elke bol van, een entiteit 327
monaden doorlopen 706
Zonnekomeet 138-9, 145, 360-1
Zonne-lha's 384, 388, 534
Zonnemanvantara (*zie* manvantara)
Zonnemonaden 128
Zonnepitri's (*zie* agnishvātta-pitri's)
Zonnestelsel(s) 250, 326, 422, 497 (*zie ook* circulaties in de kosmos, planeten, heilige planeten, zon, zonnevlekken)
bewegingen van 154-6
Brahmāṇḍa 75, 107, 249, 346
circulaties in 169-72, 332-8, 351, 432-3, 599
Ei van Brahmā en 75, 143, 249, 524
geboorte van 125-40
'gevuld' 699
groot substantieel lichaam 338, 699
ingevangenen van 142, 360
kometenstadium 138-9, 145, 360-1
loka's, tala's en 295-7
manvantara van 125, 127, 177-9, 260, 348-9, 706, 724
melkwegstelsel van 145
miljarden, bewoond 422
nacht van Brahmā 127, 177-9
nevelstadium van 130-1, 139
planeetketens organen van 170, 335, 340, 705
planetaire wederbelichamingen 144, 147, 178
pralaya van 125-7, 178-9, 348, 724
rivieren van levens in 164-5, 170, 337, 700
stille wachter van 521, 524
twaalfvoudige keten 142, 207
universele zonnestelsel 129-35, 143-4, 360
Uranus 142, 360
zeven, tien, twaalf gebieden 143
Zonnevlekken 332-7
aards magnetisme 339-42
aurora en 340
cyclus van 126, 332, 334
planetenbanen en 335
stromen van levens 332, 334-6, 599
vensters in lichaam van een god 337
Zonsverduistering en inwijding 755
Zoölogische mythen 550

Zoon/zonen
derde logos 204
van de zon 350, 534, 536
Zoroastriërs 241 (*zie ook* Zarathoestra)
Zuidpool 339
Zwaartekracht 149, 212
Zwangerschap 382 (*zie ook* conceptie, voorbereidingsperiode, wordingsperiode)
Zwarte Maagd van de Druïden 79